

Holy Bible

Aionian Edition®

Nchane Bible

Ncane Bible

AionianBible.org

The world's first Holy Bible untranslation

100% free to copy and print

also known as "The Purple Bible"

Holy Bible Aionian Edition ®

Nchane Bible
Ncane Bible

Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0 International, 2018-2025

Source text: eBible.org

Source version: 5/15/2025

Source copyright: Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0
Wycliffe Bible Translators, 2020

Formatted by Speedata Publisher 5.1.7 (Pro) on 6/1/2025

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously

<https://AionianBible.org>

Published by Nainoia Inc, <https://Nainoia-Inc.signedon.net>

All profits are given to <https://CoolCup.org>

We pray for a modern Creative Commons translation in every language
Translator resources at <https://AionianBible.org/Third-Party-Publisher-Resources>

Report content and format concerns to Nainoia Inc

Volunteer help is welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Nchane at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation!* What is an *un-translation?* Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aīdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aīdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is *eternal!* However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to eternal life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of eternal punishment. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Please understand these eleven words. The original translation is unaltered and a highlighted note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read at AionianBible.org, with Android, and with TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal and purple is the color of royalty! All profits are given to CoolCup.org.

History

Nchane at AionianBible.org/History

- 06/21/75 - Two boys, P. and J., wonder if Jesus saves all and pray.
- 04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
- 12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
- 06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
- 01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
- 06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
- 12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
- 01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
- 01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
- 07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
- 07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
- 02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
- 03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
- 09/15/18 - Aionian Bible dedicated as J. and J. pray again.
- 10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
- 11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
- 03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
- 10/28/19 - Aionian Bible nursed as another J. and J. pray.
- 10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
- 02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
- 05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
- 08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
- 12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
- 03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
- 11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
- 12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
- 01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
- 01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
- 01/23/22 - Volunteers celebrate with pie and prayer.
- 02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEPBible.
- 02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
- 12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
- 02/04/24 - 352 translations now available in 142 languages.
- 05/01/24 - 370 translations now available in 164 languages.
- 08/05/24 - 378 translations now available in 165 languages.
- 08/18/24 - Creative Commons Attribution 4.0 International, if source allows.
- 10/20/24 - Gospel Primer handout format.
- 11/24/24 - Progressive Web Application off-line format.
- 01/28/25 - All profits are given to CoolCup.org.
- 03/12/25 - 382 translations now available in 166 languages.
- 05/04/25 - 393 translations now available in 175 languages.
- 05/27/25 - 462 translations now available in 229 languages.

Table of Contents

NEW TESTAMENT

APPENDIX

Reader's Guide

Glossary

Maps

Destiny

Illustrations, Doré

NEW TESTAMENT

Jiso ja wu jeme le, “Chii, lèeshe bimbefè bi bamii bane, nje ge bo kee fice fi bo gee ge.”

Bamii bayu jo njú yi Jiso bo tuy kay yu ki bo ga bikwee biboo le.

Luka 23:34

Macho

1 Mane le maŋkuŋ ma bachiji kfuu chi Jiso Kletu: Jiso gè bee mwa wu a kfuu chi Nfoŋ Dabi wù gè bee mwa wu a kfuu chi Ablaham le. **2** Ablaham gè bee chiji Asik, Asik gè bee chiji Yakob, Yakob gè bee chiji Juda bε boοŋ bachiji, **3** Juda gè bee chiji Bεlε bε Sela ba bwee bo gè bee Tama. Bεlε gè bee chiji Esloŋ, Esloŋ gè bee chiji Laŋ. **4** Laŋ gè bee chiji Aminada, Aminada gè bee chiji Nasoŋ, Nasoŋ gè bee chiji Salimoŋ. **5** Salimoŋ gè bee chiji Boa wù bwee gè bee Lahab. Boa gè bee chiji Obεd wù bwee gè bee Lu. Obεd gè bee chiji Jesi. **6** Jesi gè bee chiji Nfoŋ Dabi. Nfoŋ Dabi gè bee chiji Salamoŋ wù bwee gè bee kwε Ulia. **7** Salamoŋ gè bee chiji Luhobwaŋ, Luhobwaŋ gè bee chiji Abija, Abija gè bee chiji Asa. **8** Asa gè bee chiji Jεhoshεfat, Jεhoshεfat gè bee chiji Jolaŋ, Jolaŋ gè bee chiji Yosaya. **9** Yosaya gè bee chiji Jotaŋ, Jotaŋ gè bee chiji Aha, Aha gè bee chiji Hεsikaya, **10** Hεsikaya gè bee chiji Manase, Manase gè bee chiji Amoŋ, Amoŋ gè bee chiji Yosaya. **11** Yosaya gè bee chiji Jεkonia bε boοŋ ba bwee. Ba gè boyi bo sheshi shige nyu kife kĩ bamii ba Babiloŋ gè kooyε bamii ba Ishwala bo geεŋ bε bo woŋ wuboo wù Babiloŋ le. **12** Ajir ayu, no bo gè kooyε bamii ba Ishwala bo geεŋ bε bo Babiloŋ, Jεkonia gè bee chiji Shalta, Shalta gè bee chiji Sεlubabe, **13** Sεlubabe gè bee chiji Abiud, Abiud gè bee chiji Eliakim, Eliakim gè bee chiji Aso, **14** Aso gè bee chiji Sadok, Sadok gè bee chiji Akim, Akim gè bee chiji Eliud, **15** Eliud gè bee chiji Elisa, Elisa gè bee chiji Mataŋ, Mataŋ gè bee chiji Yakob. **16** Yakob gè bee chiji Yosef wù juma Mεele, Mεele nyu wu wù gè boyε Jiso wù ba teŋe le

Kletu. **17** Noo, bachiji kfuu chi Jiso banε le yuufe ncho banεh kεge yi Ablaham le, too bude yi Nfonj Dabi le, ka nyu yuufe ncho banεh kεge yi Nfonj Dabi le too bude sege ba gε kooyε bamii ba Ishwala ba gεεŋ be bo Babilonj. Kεge sege ba gε kooyε bamii ba Ishwala too bude sege ba gε boyε Kletu, bachiji kfuu chiboo tε nyu yuufe ncho banεh.

18 Boyε chi Jiso Kletu gε jienyi a je yinε le. Bwee wù Mεεle gε bee ba seese wa lε wu lε wu gε wu nyûme kwε Yosef. Fe bo taashe bvuguu, fi gε ja fi bu lε wu le wa be fwe a bvunja bvu Kiyo ki Yuude le. **19** No fi gε kooshe noo, Yosef wù jweεŋ, no wù gε bee muh wù chaanj wu konje gε ki wu chôose wu gε, wu mo wu yεŋ le wu lε wu gâse be wu nyu ajin ajinj. **20** No wu gε baaŋ wu kwaji ki wu gε noo, fi kooshe le nchendaa wu Tada gε ja wu to fe wu le a kifile le sege wu gε lefe wu jεmε wu le lε, “Yosef, mwa wù a kfuu chi Nfonj Dabi le, keefε wo fāŋ ki wo jô Mεεle bwee yeh wo le gε, nje fwe chine chi wu le be chi wù kεme chi a bvunja bvu Kiyo ki Yuude le. **21** Wu lε wu gε wu boo mwa wu jweŋse wo chû jee che le Jiso, nje wu lε wu gε wu bvûse bamii be yi bimbefε biboo le.” **22** Mwεε mune munchii gε kooshe ki fi to fi kojε no Tada gε jεmε wa jwe wu muh we wu tuŋ le lε, **23** “Bεŋ yεgε bεŋ yû, mwa wuchile wumu lε wu gε wu nyu be fwe, wu boo mwa wu jweŋse ba tεŋe wu le εmaniwe.” Jee chine le lε, “Nyo le be bee.” **24** No kifile kεε gε lane Yosef noo, wu gε kanjε wu mo wu ge geh no nchendaa wu Tada gε jεmε wu le. Wu gε be wu jo Mεεle kwεε le, **25** geene gε wu gε chee be wu njε no muh be kwεε to bo chee gε. Be wu chee noo gεεŋ bu

no Meele gè jienye fe wu to wu boo. Yosef mo wu chu jee chi mwa wuyu le Jiso.

2 Ba gè boyi Jiso ntε wù Bëtëhem le a kimbe ki woŋ ki Judia le. Gè bee kife kiyu le Hëlod nyu Nfoŋ wu Judia. Fi kooshe le babvufee bamu gè bee bo ja woŋ wumu le kimbe kì juu saane yo le, bo to Yëlusalem bo biide le, **2** “Nfoŋ wu Bajuu wù ba boyi wεe le faaŋ? Bee biide nε nje bee le be yεŋ joŋ ye le a kimbe kì juu saane yo le, bee mo be ja bee too ki be yuuse wu.” **3** Nfoŋ Hëlod doo wu yu saaka wunε noo wu shijshe fitele fie, wu shijshe mo mu bamii ba Yëlusalem bachii. **4** Wu tεεŋ bachiji kintanye ba baŋ baŋ bachii bε bamii bachii ba duunyi banchi ba Nyo, bamii baa taashε. Wu biih bo le laa fe ba gè bee ki ba boo Mbvuse wù Nyo gè ka, le faane la? **5** Bochvuu le, “Ba gè bee boo wu ntε wù Bëtëhem le wu kimbe ki Judia le. Fine fies le no muh wu ntuŋ wu Nyo gè saŋ le, **6** ‘Wo wù Bëtëhem wu woŋ wu Juda le, keefε wo kwâji le wo le fintε fi shige baŋ woŋ wu Juda le ge, wo kēe le muh lé wu gê wu bu ntε wunε le, wu lé wu gê wu sage bamii baŋ ba Ishwala.’” **7** Nfoŋ Hëlod mo wu tεεŋ te babvufee baa ajiŋ ajiŋ wu biih ki wu yû a bo le chuule kife ki joŋ yi yiu gè bu. **8** No wu yu wu mo wu tuŋ bo Bëtëhem wu jeme le, “Bεŋ gêeŋ bεŋ tâa bεŋ gôŋ mwa wuyu chuule. Bεŋ doo bεŋ goon bεŋ yεŋ, bεŋ kaasε bεŋ to bεŋ sêeŋ mene, wu le taŋlo ngeεŋ te n'yuuse wu.” **9** Bamii bayu yu no Nfoŋ jeme noo, bo mo bo bu bo geεne ngeεne wuboo. Le bo doo bo geεŋ, fi kooshe le joŋ yì bo gè yεŋ a kimbe kì juu saane yo yεε le ka yi yεnε yi tu yi jienyi yi geεne bo fwe yi duunyi bo je. Yi geεŋ nε, yi geεŋ yi bu fe mwa

wuyu gè bee fo, yi mo yi lεεŋ. **10** No bo yεŋ joŋ yiyu le noo, bo yu njoŋ baanj, ye tu yi joŋe bo. **11** Bo gεεŋ bo lee yeh yi mwa gè bee yu le, bo yεŋ mwa bε bwē wù Mεεle le, bo mo bo gwe a mwa wuyu jii bo yuuse wu. No bo yuuse bo gwenye bikee biboo bo bvuse mwεε muboo mu n'yuuse nfonj, bo nya wu le. Mwεε mune gè bee kichwa ki bige kì yεede, bε kfuu chi jiŋ chimi ba tεŋe le flankinseŋ, mo kfuu chi mεε ma yefε mamu ba tεŋe le mεel. **12** Nyo chiise lo bo le a kifile le lε keefε bo ka bo tu jiŋ bo gεεŋ bo yεŋ Nfoŋ Hεlod le gε. Bo mo bo tu jiŋ woŋ wuboo le a je yimi le yeye. **13** No babvufee baa gè ja wa bo gεεŋ, fi kooshe le nchendaa wu Tada gè ja wu to fε Yosef le a kifile le wu jεme wu le lε, “Ja we wo jo mwa bε bwē bena bo fεε bεŋ gεεŋ woŋ wu Ijib le, bεŋ nyume yo gεεŋ bu kife ki nle nge ndu le bεŋ kaase. Njεme nε nje Nfoŋ Hεlod goone je ki wu yūuyε mwa wunε.” **14** Yosef mo wu ja we, wu jo mwa bε bwē antaŋ bo ja bo gεεŋ Ijib, **15** bo tu bo nyu yo gεεŋ bu kife ki Nfoŋ Hεlod gè lεse le. Fi gè kooshe noo ki fi gεεŋ fi to fi koje no Nyo gè jεme jwe wu muh tuŋ we le lε, “Nle ntεεŋ mwa yaŋ wu bu woŋ wu Ijib le.” **16** Hεlod gè doo wu yεŋ lε babvufee baa le bo lεε bε wu, fi fuunjse wu baanj. Wu mo wu tuŋ bamii le bo gεεŋ Betεhem mo bimbe bi mbebe yo le bichii, bo yuuyε booŋ ba biliŋse ba le kεge biluŋ bifee tuu jiŋ. Wu gè nya biluŋ bine wu bii no wu gεεŋ bifee babvufee baa le wu yu chuule kife kì bo gεεŋ joŋ yεε le. **17** Bo gεεŋ bo yuuyε booŋ banε noo, fi mo fi koje no muh wu ntuŋ wu Nyo wù Yεlimia gεεŋ jεme wa lε, **18** “Bo le bo yu kitada ntε wù Lama le, muh jaŋe kwe, wu beede wu fuude ye. Le Lashe wu beede booŋ be. Bo chiise

wu bo chiise sεŋ, nje boonj be baanj gε yu gε.” **19** Nfoŋ Hεlod gε doo wu lεsε, fi kooshe le Nchendaa wu Tada gε bu fε Yosef le a kifile le wonj wù Ijib le, wu jεmε wu le le,
20 “Ja we, wo jo mwa bε bwēe bena bo kaase bεŋ tu jiŋ wonj wù Ishwala le, nje bo baa bò gε goone ki bo jo kinche ki mwa wunε le bo kweeyε wa.” **21** Noo, Yosef mo wu ja we wu jo mwa bε bwēe bε bo tuu jiŋ wonj wù Ishwala le.
22 Geenε, wu gε doo wu to, wu yu lε mwa Nfoŋ Hεlod wù Akeliu le wu ji kinta ki chiji Judia, wu tu wu sage, wu mo wu fanj ki wu ḡεεŋ yo. Bo ka bo kajε wu a kifile le lε keefε wu ḡεεŋ yo gε. Wu mo wu bεεŋ wu gεεŋ nyu kimbe ki wonj kĩ Galalee le, **23** wu gεεŋ wu tu wu chee ntε wu ba tεŋe lε Nasale le. Fi gε kooshi noo ki fi kojε no muh wu ntuŋ wu Nyo gε jεmε wa lε, “Bo lé bo ḡε bo tεŋe wu lε muh wu Nasale.”

3 Gε bee kife kεε le, Joŋ Nlesεajoo ja wu bune wu gεεŋ kwa kimbe ki wonj kĩ Judia le wu tu wu feeji bamii le lε,
2 “Bεŋ kuse muntele mwεna, nje bvunfoŋ bvù fεwe le wa mbebe le.” **3** Joŋ wunε le muh wù Yosaya wù muh wu ntuŋ wu Nyo gε jεmε kune wu sege wu gε jεmε lε, “Jε yi muh jaŋe nchvuuŋ lε, ‘Ba s̄eesε je yi Tada, ba n̄ajε yi nyû chaŋj.’” **4** Joŋ gε jiide njú ȳi ba kεnyε bε yvú yi nyaŋ yimi ȳi ba tεŋe lε kameε, wu kaane kicha chij ba kεnyε bε je yi nyaŋ, mwεε mwe munjile gε bee chuma bε bvutu bvu nchvuuŋ. **5** No wu gε feeji noo, bamii tu bo bude Yεlusalem bε bante le bachii ba Judia mo bimbe bi mbebe Joo ȳi Jodaj le bichii, bo gεεne fε wu le. **6** No bo gεεne noo bo sεŋe bimbefε biboo, wu mo wu leese bo a Joo ȳi Jodaj le. **7** Geenε, wu gε doo wu yεŋ Bafalashii bε

Basadushii bamu le wesee bo too lε wu leesε bo a joo, wu
jεmε bo le lε, “Kiŋgogε ki yó lε, teefe yεεŋ bεŋ lε bεŋ lēge
shéŋ yi Nyo yí bεεne wu yí wu lε wu gē wu dūnyε bεŋ le,
fε bεŋ too nε? 8 Bεŋ gēe mwεε mù duunyi lε bεŋ le bεŋ
kuse wa muntele mwεna. 9 Keefε bεŋ mo bεŋ dūu gεh fε
bikwεε biεna le lε Ablaham le chiji wene gε. Nseŋe bεŋ le
lε tanlo Nyo fiisε ata kane wo tu booŋ ba Ablaham. 10 Bεŋ
kē lε ba le ba gεε wa tεmε fε binyi bi bite le. Kite kichii
kǐ baan̄ yuŋ gε muntan̄ mù njoŋe gε, tu ba lε ba gwō nε
ba lee ba gεεŋ yi gεŋ le, ba toŋ lo. 11 Nleese bεŋ a joo nje
bεŋ le bεŋ kuse wa muntele mwεna. Geenε muh wù too a
mε jiŋ kuge wu fede mε. Jé ye, gε ŋkooji ki ntuu gε. Wu lε
wu gē wu leese fie bεŋ nyu chiaaŋ yi Kiyo ki Yuude le,
mo yi ŋgu le. 12 Wu kεme fιεε fie abo fι wu fεede agiŋ yu,
wu lε wu yēeεε fε wu fēede, wu bānyε agiŋ wu gēε a ŋwan̄
le, wu mo wu kō munyi wu toŋ bε ŋgu wu fīee wu jime
gε.” 13 No Joŋ gè leese bamii a joo noo, Jiso mo wu ja
kimbe ki worŋ kǐ Galalee le wu to fε Joo yí Jodaŋ le lε Joŋ
leese tε wu a joo. 14 Geenε Joŋ tu wu fānε wu duu lε,
“Le wo wù be kεme ki wo lēesε mε a joo, wo katu too fε
mene ne nεε?” 15 Jiso chvuu wu le lε, “Chīnε fi nyume
noo mεεse! Le yi yine je le yí besa wo lε be gē fιεε fīchii fi
nyu chaan̄ a Nyo jii.” Noo, Joŋ mo wu bεεŋ, wu leese Jiso
a joo. 16 Gεh no Jiso gè bude a joo, kibvule gwenyε ye,
Kiyo ki Nyo shii ki to ye ye le fīεε kibεmbε. 17 Fi kooshe
lε, jε gè jεmε fεwe lε, “Wune le Mwa yaŋ. Wu le fītele
fīaŋ. N'yuge njoŋ bε wu baan̄.”

4 Kiyo ki Yuude mo ki ja ki jo Jiso ki gεεŋ bε wu kwa lε
debele morŋ wu. 2 Wu gεεŋ wù nyu yo wu shee wu too wu

chee, wu jii ge fíee gε, yi aju le mbaanyε. Ajin ayu jεn ja yi yuu wu. **3** Wu wεε wù mone bamii mo wu to wu jεmε wu le lε, “Wo nε le Mwa Nyo, wo dû ata kane tu bantu ba bled.” **4** Jiso chvuu wu le lε, “Ba le ba saj lε, ‘Gε muh chee geh nje mwεε munjile maa gε. Muh chee tε nje je yichii yì bude jwe wù Nyo le.’” **5** Noo, Sataj mo wu jo wu, wu gεεj be wu a kinlaantεn kì Yεlusalem le, wu leesε wu fε kigo ki yeh yi kintanyε le, **6** wu jεmε wu le lε, “Wo nε le Mwa Nyo, wo sele fεkuu, nje fi le ba saj lε, ‘Nyo lé wu dû banchendaa be le le bo chīeej wo.’ Fi ka nyu ba saj lε, ‘Bo lé bo gē bo kanj lo wo, lε keefε wo kfuuŋ kikaa yi tεde le gε.’” **7** Jiso chvuu wu le lε “Ba le ba saj lε, ‘Keefε wo mōne Tada wù Nyo wo gε.’” **8** Debele ka wu jo Jiso fo, wu gεεj nyu yi kikwεε ki mbegε wumu wu ndefine fεwe wesee le, wu mo wu chunye bituŋ bi yi kikwεε ki nshεn le bichii be bvukuge bvuyu bvuchii. **9** No wu chunyi noo wu mo wu jεmε le, “Nlé nnyâ mwεε mune munchii wo le, fε wo nε le wo gwe a mε jii wo ηgvuuŋ mε.” **10** Jiso jεmε wu le lε, “Gεnε yaga Satan! Ba le ba saj lε, ‘Wo ηgvūne Tada wù Nyo wo, wo lēne nyu wu le maa.’” **11** Noo debele mo wu chine Jiso le, wu gεεj. Fi kooshe le banchendaa ba Nyo gè ja bo to bo jiiŋe fε wu le. **12** Jiso gè ja wu yu lε ba le ba koo Jon Nlesajoo ba leesε wu yeh yi ncha le, wu mo wu ja wu kaase wu tu jin kimbe kì Galalee le. **13** Wu gεεj wu bu Nasale, wu ja yo wu gεεj wu tu wu chee a kilaantεn kì Kafanahum le. Kilaantεn kine gè bee mbebe Mamasi wù Galalee le mo mbebe bimbe bi bamii ba Sεbuluŋ be ba Naftali le. **14** Fine fíee gè kooshi nε le fi koje no muh wu ntuj wu Nyo wù Yosaya gè jεmε wa lε, **15** “Kimbe kì

Səbulunj bε kὶ Naftali, bὶ le mbebe mamasi le Joo yὶ Jodanj
le wuŋ kwege, nshεŋ yi Galalee yὶ bamii ba le gε Bajuu gε,
16 bamii ba chi shee bo chee kijibε le, le bo yεŋ wa n'yuu
wù baaŋ le. Juu le chi saaŋ wa fe bamii banε, ba chi shee
bo chee gwεŋ wu kijibε ki kwe le.” **17** Kεge kife kεε le,
Jiso mo wu kε wu feeji bamii le wu jεme lε, “Bεŋ kûse
muntele mwεna, nje bvunfoŋ bvù fwε le wa mbebe le!”
18 Jiso gε ja wu jiεnyi mbebe Mamasi wù Galalee le, wu
yεŋ bamii bamu le bafεε, nyu muh bε mwa bwεe. Bamii
banε gε bee Samoŋ wù ba gε tεŋe le Bita, bε mwa bwεe
wù Andulu, bo noon gii a mamasi le, no lεme chiboo gε
bee bίεŋ yi kole. **19** Jiso jεme bo le lε, “Bεŋ bīi mene nlé
nfε bεŋ bεŋ koode wa nyume bamii!” **20** Kimimia bo mo
bo chine gii yiboo le bo bii wu le. **21** Jiso gε doo wu ja fo
wu kεŋse, wu ka wu yεŋ bamii bamu le bafεε nyu gεh
muh bε mwa bwεe. Bamii banε gε bee Jεm bε mwa bwεe
wù Jon ba gε bee boon ba Jεbedi, bo nyu a ŋguh le bε chiji
bo wù Jεbedi bo chvuushi gii. Wu tεεŋ te bo. **22** Kimimia
bo mo bo chine ŋguh le bε chiji bo, bo bii wu le. **23** Jiso
gε ja wu jiεnyi kimbe kὶ Galalee le kichii wu yεyi bamii
yέh yi buunε yiboo le wu feeji te saaka wù joŋe kune
bvunfoŋ bvu Nyo. Wu ka fede bincheŋ bichii mo goŋ
yichii yi bamii le. **24** Noo, saaka kune wu saaŋe wu gεεŋ
woŋ wù Silia le wuchii. Bamii mo bo too bε bamii bachii
ba gε chεne mo ba gε bee yi manluŋ le fe wu le, kεnε le
ba banchendaa ba debele njiŋse bε bo, kεnε bo gwee kika,
kεnε ba kwe wa kimbe kimimia. Bo too bε bo noo wu
fede bo bachii. **25** Mo faaŋ fe wu gε gεene fo binchvu bi
bamii bὶ baaŋ bi kfūne bi bii a wu jiŋ. Bamii banε gε

jade kimbe ki woŋ kĩ Galalee le, bamu jade a Bilaantęŋ bi
Yuufe le, bamu Yelusaləm mo bante ba Judia ba bamu le.
Bamu jade a Joo yi Jodan le wun kwege.

5 Jiso gè doo wu yεŋ kinchvu ki bamii le noo, wu mo wu
ja wu bεεŋ wu gεεŋ wu shii yi mbegε le, booŋ be ba ŋgoo
banyε bo to mbebe ye le. **2** Wu mo wu kε wu yεyi bo wu
duu lε, **3** “Kinlajye kĩ baaj le fε bamii ba kee lε bo fuude
yi kimbe ki Nyo le, nje bvunfon bvù fewe le bvuboo. **4**
Kinlajye kĩ baaj le fε bamii ba beede le, nje Nyo lé wu
gê wu chiisε bo. **5** Kinlajye kĩ baaj le fε bamii ba jode
bikwεε biboo fεkuu, nje bo lé bo gê bo ji kikwεε ki nshεŋ.
6 Kinlajye kĩ baaj le fε bamii ba jεŋ yuu bo le, kindoŋ
yune bo kune kinche ki chaaj, nje Nyo lé wu gê bo fuu.
7 Kinlajye kĩ baaj le fε bamii ba koode yii fε bamu le,
nje Nyo lé wu gê wu koo tε yii fε bo le. **8** Kinlajye kĩ
baaj le fε bamii ba kεme muntele mu yuude le, nje ba
lé ba tεŋe bo lε booŋ ba Nyo. **9** Kinlajye kĩ baaj le fε
bamii ba too bε nyiegee le nje Nyo lé wu tεŋe bo lε booŋ
be. **10** Kinlajye kĩ baaj le fε bamii ba bo boone bikaa
a bo jii nje bo chee kinche ki chaaj, nje bvunfon bvù
fewe le bvuboo. **11** Kinlajye kĩ baaj le kena, sege bamii
naanyi bεŋ, bo boone bikaa a bεŋ jii, bo jεme kfuu chi
mwεε mù mbefe munchii kune bεŋ yi achiji le, nje bεŋ le
bamii baaj. **12** Fi doo fi kooshi noo bεŋ mo bεŋ lāŋeye, nje
maaje wene wu kuge le woŋ wù fewe le. Bεŋ kēe lε, le gεh
noo no bamii gè boone bikaa ajiŋ a bamii ba ntuiŋ wu
Nyo ba gè to fwe a bεŋ le. **13** Le bεŋ ba le ŋka yi yi nshεŋ
yinε le. Geenε ŋka ja lo yi chii, ba ka ba ge neε bε yi fε yi
ka yi kaasε yi jεŋε? Gε tarlo ba ka ba ge fiεε fī jorŋe bε

yi gε feder le ba noŋ lo bamii feder bo jiεnyi bε bikaa. **14**
Le bεŋ te ba le n'yuu wu yi woŋ kfunε le. Gε kilaantεŋ
kì ba jone yi mbegε le, to ki nyiile gε. **15** Gε muh to wu
chu te kin'yesε wu ka wu jo ŋkaa wu kfuuε yu gε. Wu to
wu tome nyume yi fieε fi ba toome kin'yesε fo, ki mo ki
yêne muh wuchii wù le yeh le. **16** Le geh te yeeŋyεŋ
no n'yuu wene keme ki wu bâaŋ a bamii jii, le bo yede
leme chena chì jone le bo nyaa mbεεŋse Chiji wene wù le
fewe le. **17** Keefε bεŋ kwâji le nto ki nchîijε mwεε mü
le a ɿwa wu banchi ba Muse le gε, mo mü le a Baŋwa
bamii ba ntuŋ wu Nyo le gε. Nto ki ŋge mu kojε lo. Gε
nto ki nchijje lo gε. **18** Nseŋe bεŋ nchiεŋ le gεεŋ bu no
kibvule bε nsheŋ lé ki tô ki ka, gε fijise fi ɿwa a ɿwa wu
banchi le mo fi shige neε, nyume fi yu fi fe kuu njε fi
kojε no fi chuuniyi seŋ gε. **19** Fi mo fi nyu le ne le yeeŋ
wù bwεedε nchi wumu a banchi banε le, wuwεε nchi mo
nyu wù shige neε le, wu tu wu yεyi bamii le bo bw̄εeyi te
noo, tu mwεdε lé wu ḡe wù nyu muh wù shige antenεε a
bvunfoŋ bvù fewe. Geenε muh wù gεede banchi banε, wu
ka yεyi te bamii le bo ḡεede, tu mwεdε lé wu ḡe wù nyu
muh wù baan antenεε a bvunfoŋ bvù fewe. **20** Noo, nseŋe
bεŋ le le, ne gee chena chì chaŋ feder gε chi bamii ba
duunyi banchi ba Nyo gε, mo chi Bafalashii le, bεŋ gε yu
bεŋ lee fe bvunfoŋ bvù fewe le gε. **21** Bεŋ ḡe yu wa ba duu
bamii ba fweele le le, ‘Keefε wo yûuyε muh gε! Ne muh
yuuyi lo muh, tu wù keme nsa.’ **22** Geenε njεme bεŋ le le
muh wuchii wù toonyi shéŋ bε mwa bwee, lé wù kême
te nsa. Muh naŋ mwa bwee, wu kēe le wu lé wu ḡe wu
lεεŋ fwe a bamii ba sage bansa. Muh tεŋe mwa bwee le,

‘Kiyun’ wu kee lε wu lē wu lēe ηgu wù baaj le. (**Geenna g1067**) 23 Fi mo fi nyu lε, wo ne leme ki wo nyâ nnya yo fe kitana ki kintanyε le, wo kwaje lε mwa bwoo keme wo fe shεŋ, 24 wo chine nya yo le mbebe kitana ki kintanyε le, wo geεŋ bena wu ya bεŋ tu jwe wu mumwaa, fe wo kaase wo to wo nya nnya yo. 25 Muh ne jo lo wo wu geεne bε wo yeh yi nsa le, wo moŋ bena wu yanse bεŋ seese baaj a je, fe wu nya wo chiaaj yi muh wù sage bansa le, wu feese wo chiaaj yi nchi le ba faa wo yeh yi ncha le. 26 Nseŋe wo nchiesŋ le ge taŋlo wo bu yu njε wo mesε wo lanε finini fichii fi ba goone sen ge. 27 Bεŋ gε yu wa ba duu lε, ‘Keefe wo jāŋ kwε muh gε!’ 28 Geene njeme bεŋ le lε, muh wuchii wù jiiŋe kwese wù keme nkwaŋe wu kinjaŋ fe wu le, tu wu le wu jan wa wu fe fitele le. 29 Ne jise chun chi nchiesŋ gee wo gee kimbefε, wo bvuse jise chiyu wo noŋ. Fi jone lε wo lεsε kimbe kuŋ ki ye kimimia, fede fe ba ge ba noŋ ye yo yichii ηgu wù baaj le. (**Geenna g1067**) 30 Kibo kuŋ kinchiesŋ ne gee tε wo gee kimbefε, wo suuŋe kibo kiyu wo noŋ. Fi jone lε wo lεsε kimbe kuŋ ki ye kimimia, fede fe ye yo yichii geεŋ ηgu wù baaj le.

(**Geenna g1067**) 31 Ba gε jeme te lε, ‘Ne muh kuŋ lo be kwεε, tu wù keme ki wu sâŋ ηwa wu nya kwese wuyu le, wù duunyi lε ge wu baaj kwεε ge.’ 32 Geene njeme bεŋ le lε, muh kuŋ lo be kwεε, nyume ge lε kwese wuyu le wu ge kinjaŋ ge, tu wu le wu ge lε wu geεŋ wu tu kwese wu kinjikuu. Muh jo kwεε wù bu a jwεŋse yeh wu geε a wu yeh, tu wu le wu jo kwε muh. 33 Bεŋ gε yu wa tε no ba gε jeme bamii ba fweele le lε, ‘Sege wo jeme fieε wo kaŋ, keefε wo nyume njε wo ge fi seŋ ge. Wo keme ki wo gε

fieε fi wo le wo jemε wo kaŋ a Tada fwe lε wo lé wo gê.’

34 Geenε, njeme bεŋ le lε, keefε muh doo wu jeme fieε
wu kaŋ lo gε. Keefε wo kāŋ a jee chi fewe le gε, nje fewe
le kala wu Nyo. **35** Keefε wo kāŋ nshεŋ gε, nje nshεŋ le
kitege ki bikaa bi Nyo. Keefε wo kāŋ Yelusalεm gε, nje
Yelusalεm le kilaantεŋ ki Nfoŋ wù baaŋ. **36** Keefε wo kan
kikwεε kuŋ gε, nje gε wo tanlo wo fe yvu yimimia yi tu
chibvuu kεnε yi yiide gε. **37** Muh nε le wu bεεŋ fieε le
'εεŋ', fi kojε noo. Wu tuŋ lε, 'Aay', fi kojε noo. Nε wu ka
tale lo fieε fo, tu fieε fiyu ja fe muh wu kimbefε wεε le. **38**
Bεŋ gε̄ yu wa te le ba gε̄ jemε le, 'Nε muh bvuse jise chi
muh, ba bvuse te che. Muh baa kige ki muh, ba baa te ke.'

39 Geenε, njeme bεŋ le lε, keefε muh nyiide fieε be muh
wù befe gε. Nε muh le wu suŋ kinlaŋε kuŋ kinchieεŋ, wo
kaase kiŋkojo wu mεsε wu suŋ. **40** Muh some wo lε wu fi
kikuŋ kuŋ kĩ antεŋ, wo mεsε wo nya mo kĩ akfuuŋ. **41**
Muh kane wo lε wo jiεnyε wo gεεŋ ma wu mumwaa, wo
jiεnyε wo bu mo bama bafεε bena wu. **42** Muh lεgε fieε a
wo le, wo nya wu yu. Muh foo fieε a wo le, keefε wo fāŋ ki
wo nyâ gε. **43** Bεŋ gε̄ yu wa le ba gε̄ jemε le, 'Wo kōŋε
muh wù le mbebe yo le wo bâne muh wo wu kimbanε.'

44 Geenε, ntu njeme bεŋ le lε, bεŋ kōŋε bamii bena ba
kimbanε, bεŋ būnε fe ba boone bikaa a bεŋ jiŋ le. **45**
Noo, bεŋ mo bεŋ nyu booŋ ba Chiji wene wù le fewe. Le
wu wù gee juu saane fe bamii ba befe le mo fe ba joŋe le.
Wu gee te jaŋ too fe bamii ba gee mwεε mù chaŋ le,
mo fe bamii ba befe le. **46** Bεŋ kwaji lε bεŋ ne kojε geh
nyu bamii ba kojε bεŋ, maaŋε wuyu nyume la fe bεŋ le?
Gε bamii ba koode ŋwa gee te noo gε? **47** Bεŋ ne yεεse

geh nyu booj ba bwē bena le, tu fiɛɛ fi bɛŋ gee fi bamii
bamii gee ge le la? Gε bamii ba befe gee geh yεεŋyεεŋ no
bɛŋ gee ge? **48** Fi mo fi nyu le bɛŋ kɛme ki bɛŋ jôŋe bɛŋ
gεεne bɛŋ mɛɛse no Chiji wene wu fɛwe joŋe wu gεεne
wu mɛɛse.”

6 “Bɛŋ yɛne lε keefɛ bɛŋ doo bɛŋ gee mwɛɛ mù njoŋe,
bɛŋ gɛɛ a bamii fwe ki bo yɛne ge. Nε bɛŋ gee noo, chiji
wene wù le fɛwe ge ka wu māajɛ bɛŋ ge. **2** Noo, sege wo
nyaa fiɛɛ muh wù fuude le, keefɛ wo mo wo tōŋe soŋ njɛ
bamii ba jɛme yeye bo gee yeye to bo gee yéh yi buunɛ le
mo jé le, lε bamii shâne bo ge. Nsɛŋe bɛŋ nchiɛɛŋ le bo le
bo kɛme wa maajɛ wuboo. **3** Geenɛ, sege wo nyaa fiɛɛ
muh wù fuude le, keefɛ wo gɛ kibo kuŋ kirɛkoŋo kɛɛ fiɛɛ fi
kinchiɛɛŋ gee ge. **4** Noo, nnya yo nyû nyilɛ le, Chijo wù
yɛde mwɛɛ mu ba gee nyilɛ le, lé wu gɛ wu maajɛ wo. **5**
Sege bɛŋ buune, keefɛ bɛŋ gɛɛ njɛ no bamii ba jɛme yeye
bo gee yeye to bo gee ge. Bo to bo korjɛ ki bo lɛme yéh yi
buunɛ le, mo ntasɛ yi jé le bo buune, lε bamii yɛne bo le.
Nsɛŋe bɛŋ nchiɛɛŋ le bo le bo kɛme wa maajɛ wuboo. **6**
Geenɛ sege wo goone ki wo bûunɛ, wo lee wo gɛɛŋ yeh,
wo faa kimbuj fɛ wo buune fɛ Chijo wù le nyilɛ le. Chijo
wù yɛde mwɛɛ mù ba gee nyilɛ le, lé wu māajɛ wo. **7** Bɛŋ
doo bɛŋ buune, keefɛ bɛŋ shɛ bɛŋ laane njɛ no bamii ba
maa Nyo to bo gee ge. Bo gee noo bo kwaji lε ba le ba yu
buunɛ chiboo njɛ jé yɪ bo jɛme wesee. **8** Keefɛ bɛŋ nyûme
njɛ no bo le ge. Bɛŋ kɛɛ lε Chiji wene kee wa fiɛɛ fi bɛŋ
goone fɛ bɛŋ biide. **9** Le nɛ no tarjlo bɛŋ bûunɛ: ‘Chiji
wese wù le fɛwe, gɛɛ lε bamii ŋgvûnɛ jee chuj, **10** wo gɛ
lε bvunfoŋ bwuŋ to, wo gɛ fiɛɛ fi wo goone fekuu fɛnɛ fi

nyûme no fi le fewe. **11** Nya bee b  mw   munjile mu ab  . **12** Le  she bimbef  biesa, no bee te le  shi bimbef  b  bamii bamu gee f  bee le. **13** Keef  wo ch  ne bee lee mo  w  ya bee le g . Fi bee chiaaj yi muh wu kimbef  w   le.'[Bvunfo  le bwuj, bvunja nyu bwuj, bvukuge nyu bwuj segechii bvu kage g . Fi nyûme noo.] **14** Be  k   le ne be  le  shi bimbef  bi bamii bamu gee f  be  le, Chiji wene w  le fewe le  she te bi  na. **15** Geene, ne be  le nje be  le  shi bimbef  b  bamii bamu gee f  be  le s  , Chiji wene ge le  she te bi  na g . **16** Sege be  bane mw   munjile, keef  be  j  i   ne yulaa nje no bamii ba chiaase ye gee g . Bo kuse manshi maboo le segeyu, wu le bamii y  ne le bo bane mw   munjile. Nse   be  nchie   le bo le bo k  me wa maaje wuboo. **17** Geene, sege wo bane mw   munjile, wo yef  kikw   kun, wo chuge bvushi bwuj, **18** wu le keef  bamii y  ne le wo bane mw   munjile g , le y  de geh Chijo w  le nyile le. Le Chijo w  y  de mw   m   bamii gee nyile le wu l   wu g  wu m  aj   wo. **19** Keef  be  g    de nchvu yene f kuu f ne f  tarlo sh  ka  , tarlo te   ga koo, bacho  tarlo bo   ode bo lee bo cho  g . **20** Be  g    de nchvu yene nyu yi wo  w  Nyo le, f  tarlo sh  g  ka   g , tarlo te   ga g  koo g , bacho  tarlo te bo g    ode bo lee bo cho  g . **21** Be  k   le f  muh g    de nchvu ye fo le f  fitele fie le fo. **22** Ajii a muh le kin'yes  yi ye ye le. Noo, ajii a wo ne yuude lo, tu ye yo yichii le yi yis  be n'yuu. **23** Geene, ajii a wo ne jime lo, tu ye yo yichii le yi yis  be kijib . Ne n'yuu wu muh le wu ja wu tu kijib , kijib  kiyu jime wa ne ? **24** Ge nfwa tarlo wu l  ne bachiji kikw   le baf   g . Wu ne lene noo, wu b  ne

wumu, wu koŋe wumu, kene wu yuge wumu le chuule wu jode wumu fekuu. Ge taŋlo beŋ lene Nyo le beŋ ka lene bige le ge. 25 Noo, njeme beŋ le le keefə beŋ lūume kune kinche kena le laa beŋ lé beŋ jī la le, kene beŋ mu la le, kene kune ye yene laa beŋ lé beŋ gē beŋ jii la le. Ge kiyo ki muh fede mwəe munjile ge? Ge ye yi muh fede te njú ge? 26 Beŋ jīŋe beŋ yēŋ no munyii mù fuune we le. Ge mu to mu boone ge, kene mu gweji ḥgu mu banyi mu geede a basanjkwa le ge. Geenə, Chiji wene wù le fewe nyane geh mu. Ge beŋ yage munyii ge? 27 Le yeeŋ a beŋ ntenee wù fuujse, wù taŋlo wu bisə geh kife shige yi kinche ke le? 28 Beŋ luume kune njú nje la? Beŋ jīŋe beŋ yēŋ no nfude kuu kwa wù nyu. Ge nfude to wu lene ge kene wu shinje njú ge. 29 Geenə, nseŋe beŋ le le geh Nfoj Salamon be bvukuge bvuchii bvù wu gè keme gè suse ye wu bu fe nfude wumu le ge. 30 Nyo ne suse agaaŋ a nchvuun ne, agaaŋ a kuu abeŋ, bu antaana ba fwəe lo fetaj, tu ge tarlo wu suse beŋ wu fe lo noo ge? O oo bamii ba mbemə wù shige! 31 Noo, keefə fi fūujse beŋ, beŋ dūu laa beŋ lé beŋ gē beŋ ji la le, beŋ mu la le, kene le beŋ jii la ye le le. 32 Mwəe mune munchii le mù bamii ba kee ge Nyo ge to bo geede bvufee yi mu le. Beŋ le fienna Chiji wene wù le fewe kee le beŋ goone mwəe mune munchii. 33 Beŋ ya beŋ gēe bvufee bwena nyu yi bvunfoj bvu Nyo le be yi fiee fi le chaan a wu jii le, wu mo wu nyaa te mwəe mune munchii beŋ le. 34 Fi mo fi nyu le, keefə beŋ wēse kune fewege ge. Ba lé ba bū ba wēse yi fiee fi fewege le, nyu fewege. ḥge wu yi juu le kooji geh yi juu chiyu chiee le.”

7 “Keefε bεŋ sâge gee chi bamii bamu gε, noo, Nyo gε sa
tε chena gε. **2** Bεŋ kēe lε je yɪ bεŋ sage gee chi muh mu lε
yu, le gεh yi yɪ Nyo lé wu ḡe wu sa tε chena yu. Fieε fi
muh fege fieε yo fe wu nya muh le, le gεh fi fi Nyo lé
wu ḡe wu fe yo fe wu nya mwεde le. **3** Le nje la fi wo
jiŋe nyu sese ch̄i le a mwa bwoo jii, geenε wo yεde gε
kikesε k̄i le a chunj jise le gε? **4** Tanlo wo ge neε fe wo du
mwa bwoo le lε, ‘Gεh l̄εŋ mbvuse sese chi a wo jii’, geenε
wo yεde gε kikesε k̄i le a chunj jise le gε? **5** Wo le muh
wù chiaase ye! Ya bvuse kikesε k̄i le a chunj jise le fe wo
yεŋ sese ch̄i le a jise chi mwa bwoo le chuule, wo mo wo
bv̄usε. **6** Keefε bεŋ jō fieε fi Nyo bεŋ nyâ bvú le gε. Ne bεŋ
ge noo, yi kaase ye yi lume lo bεŋ. Keefε bεŋ jō tε mbele
bεŋ nya munyuŋa le gε. Ne bεŋ ge lo noo, mu jienye lo bε
bikaa. **7** Bεŋ b̄iide, Nyo lé wu nyâ bεŋ le. Bεŋ ηgôone, Nyo
lé wu ḡe bεŋ yεŋ. Bεŋ kûne kimbuj, Nyo lé wu gwênyε
bεŋ le. **8** Bεŋ kēe lε muh wuchii wù biide, wu lé wu k̄eme,
muh wuchii wù goone, lé wu ḡe wu yεŋ, muh wuchii wù
kune kimbuj lé ba nyû ba gwenyε wu le. **9** Le yεŋ a bεŋ
ntenε wù mwa ye biide bvulεŋ, wu nyâ wu nyu tde? **10**
Kεnε wu biide biεŋ, wu nya wu nyu yo? **11** Ne bεŋ bamii
ba befe bεŋ kee ki bεŋ nyâ mwεε mù njoŋe boŋ bena le,
tu ge Chiji wene wù le fewε tanlo wu nya mwεε mù njoŋe
bamii ba biide wu le fede noo gε? **12** Fi mo fi nyume lε, ne
le la fi bεŋ goone lε bamii ḡee fe bεŋ le, nyume fi, fi bεŋ
ḡee tε fe bo le, nje fine fieε le fieε fichii fi Ηwa wu banchi
ba Muse mo Banwa ba bamii ba ntuj ba Nyo yεyi. **13** Bεŋ
l̄ee a kitaj le nyu fe jwe wù fasaa le, nje jwe wù buuu
bε je yɪ chige gεεne nyu fe ba lé ba l̄eeshe lo nlεeshe le,

bamii leese fe wu kwεε le wese. **14** Beŋ kēe le jwe wu kitaŋ wù fasaa, bε je yĩ tεεme gεene nyu fe kinche kĩ kage gε le. Bamii ba yεde yi le bo le shige. **15** Beŋ jôde kife bε bamii ba mbiane le bo le bamii ba ntuj ba Nyo. Bo too fe beŋ le bo duunyi le bo le shόj, geene anteŋ nyu bakfuula bo tanlo bo yεesε lo shόj. **16** Beŋ lé beŋ ḡe beŋ kεe bo nyu yi gee chiboo le, geh yεεŋyεεŋ no ba to ba kee kite yi muntaŋ mù yune yi ki le. Tanlo ba ke muntaŋ mu gleb yi bifafε le, kεe ba ke muntaŋ mu fig yi kite ki mbiaŋ le? **17** Fi nyu le kite kĩ joŋe kichii to ki yune geh nyu muntaŋ mù njoŋe, kite kĩ befe yune geh nyu muntaŋ mù mbefe. **18** Ge kite kĩ joŋe tanlo ki yuŋ muntaŋ mù mbefe gε. Ge tanlo tε kite kĩ befe yuŋ muntaŋ mù njoŋe gε. **19** Kite kichii kĩ yune gε muntaŋ mù njoŋe gε le ba nyu ba gwo ba toŋ lo. **20** Noo, beŋ lé beŋ kēe bamii ba chimbiaŋ bayu nyu yi gee chiboo le. **21** Ge nyu muh wuchii wu tεŋe me lε, ‘Tada, Tada’, nyu wu lee fe bvunfonj bvù fεwe le gε. Lé lēe geh muh wù gee fiεε fi Chii wù le fεwe goone. **22** Lé tō nyu abvu bvu nsa wu fekimεε, bamii ba duude biide mene lε, ‘Tada, Tada, bee ḡe teede ḡe bantuŋ ba Nyo a jee chuŋ le, bee ḡe bvuse banchendaa ba debele yi bamii le a jee chuŋ le, bee ka gee bingha bi mwεε a jee chuŋ le?’ **23** Me mo ndu bo le lε, ‘Ge ŋkee beŋ gε. Beŋ ja lo a me jii bamii ba gεede nchi fekuu.’ **24** Noo, muh wuchii wù too wu yuge n'yεyε waŋ, wu mo wu gee geh no wu duu, wu le geh nje muh wu bvufee wù ḡe jone yeh ye yi kimbaŋ le. **25** Jarŋ gwe, joo yisε yi bu, fii fe yi chi yeh yiyu, geene yi gε gwe gε, nje wu ḡe joorj kichi kiyu yi kimbaŋ le. **26** Geene, muh wù yuge n'yεyε waŋ wù gee

gε no wu jεme gε, le njε kiyuŋ ki muh wù gε jone ye yeh nyu yi munshεεŋ le. **27** Jaŋ gwe, joo yi se yi bu, fii fe yi chi yeh yiyu, yi kese, yi shii fekuu yichii ne wuuu.” **28** Jiso gε jεme mwεε mune munchii wu mεse, kinchvu ki bamii kiyu kεme lo kingha yi n'yeεε we le, **29** nje wu gε yεyi njε muh wù kεme bvunja bvu n'yeεε. Gε wu gε yεyi njε no bamii baboo ba duunyi banchi ba Nyo gε to bo yεyi gε.

8 Sege Jiso gε ja yi mbegε le wu boh, kinchvu ki bamii kì baŋ banyε ki bii wu le. **2** Fi kooshe lε muh wumu wù gε chεne be goŋ yì baŋ, gε ja wu to wu tuŋ anyuu a Jiso fwe wu jεme wu le lε, “Tada, taŋlo wo fe me n'yuude, fe wo ne koŋe lo.” **3** Jiso mo wu neje kibo wu kuŋ wu le wu jεme lε, “Nkoŋe lo, tēme la wo yûude.” Kimimia, goŋ yì baŋ yiyu mo yi ka ye ye le, wu mo wu tu wu yuude. **4** Jiso chiisε wu le lε, “Wo yêne, keefε wo sεŋ muh le gε. Geenε, gεne wo chûnyε kikwεε kuŋ chiji kintanyε le, wo mo wo nya nnyaa yì Muse gε jεme le muh kεme ki wu nyâ ki wu chûnyε bamii le lε wu le wu temε wa yi goŋ yinε le wu tu wu yûude.” **5** Jiso gε ja wu gεεŋ wu lee a kilaanteŋ kì Kafanahum le, kikwεε ki bamii ba nchi kimi gε to ki yεŋ wu le ki ku chiaŋ wu le ki du lε, **6** “Tada, mwa yaŋ wu lεme gime yeh wu ngeεε lo, wu le wu kwe wa kimbe kimimia.” **7** Jiso jεme wu le lε, “Nlé ntô nfε wu?” **8** Geenε, kikwεε ki bamii ba nchi kεε chvuu Jiso le lε, “Tada, gε nkoŋji muh wù taŋlo wo to a wu yeh gε. Jεme gεh nyu je mwa yaŋ wu lεme mo wu temε. **9** Nle a bvunja bvu muh mu kuu, bamii ba nchi nyu te a mε kuu. Njεme muh le lε, ‘Gēne’, wu mo wu gεεne lo, ndu muh le lε, ‘Tô’, wu mo wu too lo. Ndu te nfwa waŋ le lε, ‘Gēe ne’, wu mo wu gee

lo.” **10** Jiso doo wu yu fieε fi wu jεme, jwe yun lo wu. Wu jεme bamii ba gè bii wu le lε, “Nseŋje bεŋ nchiεŋ lε, ŋge mbaanj a n'yeŋ ge muh le Ishwala wù lese kfuu chi fine fitele yi ye yan le ne ge. **11** Nseŋje bεŋ le lε bamii wesee le bo ja bimbe le bichii, kεge a juu saane yo gεeŋe bude a chi seele yo, bo to bo shii bo jii mwεε bε bachiji bena wù Ablaham mo Asik mo Yakob woŋ wu Nyo wu fεwe le, **12** geenε, booŋ ba woŋ wuyu le wuboo le ba noŋ bo yi kijibε le akfuuŋ fe bamii lε bo ḡe bo beede bo ŋgeji bige.” **13** No Jiso jεme noo wu mo wu du kikwεε ki bamii ba nchi kεε le lε, “Wo gεeŋe la, fi lε fi ḡe noo no wo le wo leesc fitele ye yan le.” Mwa lεme wu kikwεε ki bamii ba nchi wuyu mo wu tεme lo geh ki sege. **14** Jiso ḡe ja wu gεeŋ wu lee a Bita yeh, wu yεŋ mwεεdε Bita gime wu chεne bε kin'ya. **15** Jiso kuŋ kibo ke le, kin'ya kiyu mo ki chine wu le, wu mo wu ja we wu bije fieε Jiso ji. **16** Lε nyu fεnfu, bamii tu bo too bε bamii wesee ba banchendaa ba debele ḡe njiiŋse bε bo. Jiso tu wu bvuse biyo biyu nyu geh bε jε maa. Wu ka fede tε bamii bachii ba ḡe chene. **17** Fine fieε ḡe kooshi ki fi ḡe fi kojε no muh wu ntuŋ wu Nyo wù Yosaya ḡe jεme wa lε, “Wu le wu jo wa gon yese besabεŋ, wu tuu binchεŋ biesa.” **18** Jiso ḡe doo wu yεŋ kinchvu ki bamii k̄i baanj taashε mbebe ye le, wu jεme booŋ be ba ŋgoo le lε, “Bee dan mamasi bee gεeŋ wuŋ kwege.” **19** Muh wumu wù ḡe duunyi banchi ba Nyo mo wu kεŋse wu jεme Jiso le lε, “Muh n'yeŋε, nlé mbii wo le mo nyu faanj fe wo gεeŋe fo.” **20** Jiso chvuu wu le lε, “Binchombiaŋ kεme bintuge biboo, munyii mù fuune we kεme yéh yiboo, geene ge muh wù jee che le Mwamuh

keme lo fe wu gijsé kikwéé ke fo gε.” **21** Muh we wu njoo wumu jemé wu le le, “Tada, chine njeej njiiyé chijaj fe nto mbii.” **22** Geené Jiso chvu wu le le, “Wo bii mene, chine bamii ba kweeyé wa bo jiiyi bamii baboo ba kweeyé wa.” **23** Jiso gè géej wu lee a njuh le, booj be ba njoo bi te wu le yo. **24** Fi kooshe le nfuñ wumu wù baanj ja geh wu janj wu ke a mamasí wuyu le wu shinshi joo yi bëne yi lese a njuh le, yi goone ki yi yisé a njuh le. Gè bee Jiso lefe lo fie. **25** Booj be ba njoo géej bo kanjé wu bo du le, “Tada, fi bee, bee lé be kwéeyé.” **26** Wu kanjé wu jemé bo le le, “Ooo bamii ba mbëmë wù shige. Bëj faane la?” No wu jemé noo wu mo wu ja we wu wañ nfuñ wuyu mo joo yì baanj, mu lu, manjuu chii ne nshiiñj. **27** Jwe yuñ bamii bayu ne kah. Bo ghaade le, “Kfuu chi wuné muh le wu nee wù nfuñ be joo yuge wu le?” **28** Jiso gè danj wu bu wuñ kwege kimbe ki bamii ba Gadala le. Be bamii baféé tase banchendaa ba debele nyu yi bo le. Bamii bayu gè bu afuñ yì ba gè jiiyi bamii yo le, bo gè njase baanj tanlo muh ge fe lo je yo ge. **29** Fi kooshe le bo gè ke bo tu bo wane fewëewe bo biide le, “Mwa Nyo, wo fii la a bee le? Wo to fene ki wo nyâ njé bee le kife baanj a koje gε?” **30** Gè bee njoo yi munyuña jii kimbe kiyu le mu duude lo. **31** Banchendaa ba debele bayu mo bo legé Jiso le, “Kii wo, wo ne le wo bvuse bee, wo chiiñjé bee yi munyuña mwege le.” **32** Jiso mo wu jemé bo le le, “Bëj géej lo!” Bo mo bo bu, bo géej bo lee yi munyuña muyu le. Fi kooshe le njoo yi munyuña yiyu yichii gè kej yi boh a kijkoj le, mu shii a mamasí le mu kweeyé yo. **33** Bamii ba gè chieene munyuña muyu fée lo, bo géej a kilaantéj

le, bo seej fiese fichii nchensej fi gë kooshe be bamii ba banchendaa ba debele gë bee yi bo le. **34** Fi kooshe le kilaantej kiyu kichii gë bu lo ki to ki yej Jiso le. No bo gë yej wu le, bo legë le wu ja gwej wuboo le.

9 Jiso lee a nguh le, wu kaase wu dañ wu geej a kilaantej ke le. **2** Fi kooshe le bamii bamu gë too be muh mu fe wu le a wu kwe wa kimbe kimimia, bo tuu a kidar le. Jiso yej le bamii bayu le bo leesë muntele muboo ye ye le, wu jeme muh wù gë kwe kimbe kimimia wee le le, “Nsaa yaŋ, jije fitele le. Nle nlëeshë wa bimbefë biuŋ.” **3** Fi kooshe le bamii bamu ba gë duunyi banchi ba Nyo gë ke bo tu bo shuŋshi lebolebo bo duu le, “Muh wune jode kijuse ki Nyo.” **4** Jiso këe baŋkwajë baboo wu biih bo le le, “Beŋ këme baŋkwajë ba befe a muntele mwëna le ne nje la? **5** Fi chige fi njeme le fi la? Ki njeme muh wune le le nle nlëeshë wa bimbefë bie noo, le wu jâ we wu jiényi le? **6** Geene, nlé ḥgê beŋ këe le muh wu jee che le Mwamuh këme bvunja fëkuu fene ki wu lëeshë bimbefë.” No wu jeme noo wu mo wu du muh wù gë kwe kimbe kimimia wee le le, “Ja we, wo jo bvuko bwuŋ wo gëne fe yeh le.” **7** Wu mo wu ja we wu geene fe yeh le. **8** Kinchvu ki bamii yej fies fi kooshi le, nfaŋ koo bo, bo tu bo tume maŋkun ma Nyo wù le wu nya kfuu chi bvunja muh wu wuŋ le. **9** Jiso gë ja fo wu doo wu jiényi wu geene wu yej muh mu le ba teŋe le Macho, nyu muh wù gë koode ḥwa, wu shii fe kijuse ke ki lëme le. Jiso jeme wu le le, “Wo bii mene!” Wu mo wu ja we wu bii wu le. **10** Jiso gë ja wu geej wu shii wu jii mwëe a Macho yeh, fi kooshe le bamii bamu wesee ba gë koode ḥwa, mo bamii ba befe

bamu te gè to bo shii bo jii mwëe be ba Jiso mo booj be ba ñgoo. **11** Bafalashii doo bo yëj no be bo jii mwëe noo bo biih booj be ba ñgoo le lë, “Le nje la wù muh wene wu n'yëye jii mwëe be bamii ba koode ñwa mo bamii ba befe bamu?” **12** Jiso yu no bo biide, wu jëme bo le lë, “Ge bamii ba tëeme to bo goone muh wu nche ge. To goone nyu bamii ba chene. **13** Beñ gëenj beñ kwâjë, beñ yëñ laa kinyi ki fiëe fì ba sañ fine Nyo jëme lë, ‘Ñgoone lë bamii kôode nyu yii fe bamii le, ge ñgoone lë bo gëe nyu kintanye fc mene ge’, le lë la lë? Beñ kêe lë ge nto ki ntëenj nyu bamii ba chaan ge. Nto ki ntëenj nyume bamii ba befe.” **14** Booj ba ñgoo ba Joñ gè ja bo to bo biih Jiso le lë, “Le nje la wù besa Bafalashii bane mwëe munjile, buñ booj ba ñgoo bane ge?” **15** Jiso chvu bo le lë, “Beñ kwaji lë tañlo ba tëenj bamii ba bvuguu, bo gëenj bo nyu yii yii chiji bvuguu nyu be bo? Geene, aju too lo a ba lé ba fì chiji bvuguu wuyu a bo le, bo mo bo ke bo bane mwëe munjile. **16** Ge muh tañlo wu jo finchanya fi nju fifeñ, wu chvuushe nju yì kege yu ge. Në wu ge lo noo, finchanya fi nju fiyu kfunyé fi saayé nju yì kege yiyyu, kintuge kì le fo ki mesé ki kuge lo ki fe no ki chi shee ki nyume. **17** Ge tañlo te muh jo mbvuuj manfëj wu gëe a kolo wu mbvuuj wù kege le ge, wu ge lo noo, mbvuuj manfëj maa ge mo koo, mo saayé lo kolo wù kege wëe, mbvuuj be kolo mo mu lëse achiji. Fi kooji le lë ba këme ki ba gëe mbvuuj manfëj nyume a kolo wù fwëj le. Noo, mbvuuj be kolo mo, mo nyume.” **18** Geh no Jiso gè baanj wu jëme bo le noo, fi kooshe lë muh wù baanj wumu gè to wu lee wu tuj anyuu a wu jii wu lege lë, “Mwa yan wù kwëse le wu kwe geh meëse ne,

geenε, to wo kuj wu le bε kibo kuj wu kaasε wu tu yu.”

19 Jiso mo wu ja we bε wu tu bo gεene, booŋ be ba ŋgoo bii tε wu le. **20** Fi kooshe lε kwεse wumu wù gε bee wu cheŋ wa bε kincheŋ ki bikεse lε biluŋ le yuufe ncho bifeε gε to a Jiso jin wu kuj jwe wù nju ye le. **21** Fε wu kuj noo, gε bee wu jεmε wa fε fitele fie le lε, “Nε mε moŋ nlo ŋkuŋ geh nyu nju ye le, tu nle ntεmε wa.” **22** No wu kuj noo, Jiso kaasε ye wu yεŋ wu le, wu jεmε wu le lε, “Mwa yan, keefε wo fāane gε. Fitele fiuŋ fi wo lese yi ye yan le, le fi ge wa wo tεmε.” Geh sege yu, kwεse wuyu mo wu tεmε lo. **23** Jiso gεεŋ wu fεsε fε muh wù baŋ wεe yeh le, wu yεŋ bamii ba gε toŋe bandoŋ ba kwe mo kinchvu ki bamii. Ki gε bee fo bo fuge lo bε kwe. **24** Jiso jεmε bo le lε, “Bεŋ sāaŋe, mwa wuyu baŋ a kwe gε, wu lefe lo.” Bamii bayu tu bo keede lo wu. **25** Bo doo bo bvuse bamii bayu akfuuŋ, wu mo wu lee wu gεεŋ yeh, wu jijε mwa wuyu yi kibo le, wu mo wu ja we. **26** Saaka wù kune fιεf fiyu jiεnyε fi gεεŋ a kimbe ki woŋ wuyu le kichii. **27** Jiso ja fε yeh yεε le, wu doo wu jiεnyi wu gεene, binfeeŋ bimi bifeε, nyu biliŋse bi kuŋe bi bii wu le bi wanε fewεεwε bi duu lε, “Mwa Nfoŋ Dabi, koo yii fε bee le.” **28** Jiso gεεŋ wu lee yeh, binfeeŋ biyu bi wu le, wu biih bi le lε, “Bεŋ le bεŋ bεεŋ le taŋlo ŋge fιεf fi bεŋ beede fine?” Bi bεεŋ le, “εεŋ Tada.” **29** Jiso mo wu kuj ajii aboo le wu jεmε le, “Bii yi fitele fi bεŋ leese yi ye yan le, fi ge ye noo fε bεŋ le.” **30** Ajii aboo mo wo gwenyε. Jiso mo wu leje lo fi tεmε bo le wu jεmε le, “Bεŋ yεne keefε bεŋ mōŋ bεŋ gε muh kēe gε.” **31** Geenε, bo ka bo gεεŋ bo saŋse lo saaka kune lεme chi Jiso kimbe ki woŋ wuyu le wuchii. **32** No bamii

bayu gè ja wa bo gëene, fi kooshé lë bamii gè ja bo to bë kinchifé kimi fë Jiso le, nchëndaa wu debele nyu yi wu le. **33** Jiso doo wu bvuse nchëndaa wu debele wuyu ye yi muh wuyu le, wu mo wu kë wu jëme. Kinchvu ki bamii yëñ noo jwe yuñ bo, bo tu bo maje bo duu le, “Gë bo gè yu wa bo yëñ fiëñ një fine le woñ wù Ishwala le gë.” **34** Geenë, Bafalashii jëme fiboo le, “Wu bvuuse banchëndaa ba debele banë nyu bë bvunja bvu nfoñ banchëndaa ba debele.” **35** Jiso ja wu jienyi a bilaantëñ le bichii mo bants le wu yëyi bamii yéh yi buune yiboo le, wu ka feeji të saaka wù joñe kune bvunfonj bvu Nyo. Wu gè jienyi noo wu fedé të bincheñ bichii mo goñ yì baarj. **36** Wu gè yëñ binchvu bi bamii le, yii koo wu bë bo një bo gè bee yi manluñ le, muh nyume gë yu wù fii bo gë, një shón yì le gë bë muh wù chieëne yi gë. **37** Wu mo wu ja wu jëme booj be ba ñgoo le le, “Ngweje duude baarj, geenë bamii ba ngweje nyu shige. **38** Noo, bëñ bûune lë Tada wù Chiji mwë chiiñse bamii ba ngweje a wu mwëne.”

10 Jiso ja wu tëej booj be ba ñgoo ba yuufe ncho bafeë bo to. Wu nya bo bvunja ki bo bvûuse biyo bì yiide yi bamii le bo ka fëde bincheñ bichii mo goñ yichii. **2** Kanë le a jee a booj ba ntuñ ba Jiso ba yuufe ncho bafeë: Wù fwe gè bee Samoñ wù ba ka tëje le Bita, bë Andulu wù mwa bwee. Bamu nyu Jëm wù mwa Jëbedi bë mwa bwee wù Joñ, **3** mo Filib, Batolomiu, Toma bë Macho wù gë koode ñwa, Jëm wù mwa Alfayu, Tadio, **4** bë Samoñ wù gë bee ñgoo yi Bajalot le, bë Juda Ëkaliot wù gë gesë Jiso. **5** Jiso tuñ bamii ba yuufe ncho bafeë banë, wu jëme bo le le, “Bëñ doo bëñ gëene, keefë bëñ gëëñ kijusë le një le ki

bamii ba le gε Bajuu gε. Keefε bεŋ ḡēεŋ bilaantεŋ b̄i le bi bamii ba Samaliya le gε. **6** Bεŋ ḡēεŋ nyu fε boοŋ ba Ishwala le ba le ba lεsε wa njε shόŋ. **7** Bεŋ doo bεŋ gεeŋe bεŋ mo bεŋ f̄eeji bεŋ dūŋ le, ‘Bvunfōŋ bvu fεwe le wa mbebe le.’ **8** Bεŋ f̄ede tε bamii ba chεne, bεŋ ḡēe bamii ba kweeyε wa bo tuu yu, bεŋ f̄ede bamii ba kεme goŋ ȳi baŋ, bεŋ bv̄use banchendaa ba debele yi bamii le. Nle nnya bvunja bεŋ le achiji. Bεŋ ḡēεŋ te bεŋ f̄iih bamii yu achiji. **9** Bεŋ doo bεŋ gεeŋe, keefε muh jō bige wu shūŋ yi kicha le gε, kεne nyu b̄i kuge, kεne nyu b̄i shige, kεne nyu b̄i shige shige neε le. **10** Keefε muh jō kikεe gε! Keefε muh jo bikuŋ bifeε kεne jé yimi gε, mo nyu kimbaŋ gε. Bεŋ kē le ne muh lene lεme, tu le fo fε wù kεme ki wu jii fo. **11** Bεŋ doo bεŋ gεeŋ bεŋ lee a laantεŋ, kεne ntε le, bεŋ goon bεŋ yεŋ muh wù le wu kojε le, bena bo chēe gεeŋ bu kife k̄i bεŋ le bεŋ ja yo. **12** Bεŋ doo bεŋ gεeŋ, bεŋ doo bεŋ lese a muh yeh, bεŋ yεsε yeh yiyu le. **13** Yeh yiyu ne le yi kojε, kimbone kena to yu yeh. Ne yeh yiyu baŋ kojε gε, kimbone kena kaase ki tu a bεŋ le. **14** Ne muh le wu fan ki wu f̄i bεŋ kεne ki wu yū f̄ieε f̄i bεŋ jεme, bεŋ doo bεŋ bude yeh yiyu le kεne a kilaantεŋ kiyu le bεŋ kaajε bibvunε biboo yi bikaa biεna le. **15** Nseŋe bεŋ nchiesεŋ le lé ḡē doo nyume juu chi nsa wù fεkimesε, mwεε bone fε kilaantεŋ ki Sodom be ki Gomola le, fe kilaantεŋ ki kεε. **16** Bεŋ yēgε bεŋ yū, ntune bεŋ, bεŋ lé bεŋ ḡēεŋ bεŋ nyū njε shόŋ antεnε a banjvufe. Noo, bεŋ doo bεŋ jienyi bεŋ f̄eefe njε yó, bεŋ nyū tε nyiεggee njε bibembε. **17** Bεŋ doo bεŋ jienyi bεŋ jōde kife kune bamii. Bεŋ kēe le ba lé ba ḡē ba nya bεŋ chiaŋ yi bamii ba sage bansa le. Bo lé bo ḡē

bo sunje bεŋ yéh yi buunε yiboo le. **18** Bo lé bo gê bo chii
bεŋ bo gεεŋ bε bεŋ fwe fε bamii ba sage bimbe bi woŋ le,
mo fwe a banfonj nje mε, wu lε bεŋ mo bεŋ jεme bo le mo
bamii ba le gε Bajuu le gε kune mε. **19** Ba doo ba nya bεŋ
bo le noo, keefε kikwεε fūurŋse bεŋ laa bεŋ lé bεŋ ḡεεŋ
bεŋ jεme le la lε, je ȳi nεε le la, nje Nyo lé wu gê wu nya
fieε f̄i bεŋ le bεŋ jεme kife kiyu le. **20** Bεŋ kēe lε gε ka
jεme bεŋ gε. Lé gê j̄eme Kiyo ki Chiji wene jwe wene le.
21 Muh lé wu gê wu ja wu jô mwa bwee wu nyâ ba yuuuyε,
chiji mwa jô mwa ye wu nyâ ba yuuuyε. Boonj lé bo gê bo
ja bo boone bikaa a bachiji baboo jinj, bo gee ba yuuyi bo.
22 Bamii bachii lé bo gê bo banε bεŋ nje jee chaŋ. Geenε
muh wu lé wu kâan shéŋ gεεŋ bu fekimεε, lé wu gê wu
boneε. **23** Sege bamii booŋ bikaa a bεŋ jinj a kilaanteŋ kimi
le, bεŋ f̄εε bεŋ ḡεεŋ a kimi le. Nseŋe bεŋ nchiεεŋ lε, gε
bεŋ nyu bεŋ jiεyε bilaanteŋ bi Ishwala le bichii muh wù
jee che le Mwamuh baŋ to gε. **24** Bεŋ kee lε gε mwa ŋwa
to wu feder muh wù yεyi wu gε, gε mwa lεme to wù feder
te chiji kikwεε ke gε. **25** Fi le fi kojε lε mwa ŋwa taŋlo
wù nyu njε muh wù yεyi wu, mwa lεme nyu te njε chiji
kikwεε ke. Ba ne tεŋe chiji yeh lε wu le Bεsebu, ba gε tεŋε
booŋ ba yeh bε jee chi kuufe ye chi feder chi chieε gε? **26**
Noo, keefε bεŋ fāane muh gε. Bεŋ kēe lε gε fieε f̄i ba le
ba banε fi nyu njε fi lé fi tō fi bu fε waaj sεŋ gε. Gε fieε
nyu yu te fi ba nyile fi nyu njε ba kεε sεŋ gε. **27** Fieε f̄i
nseŋe bεŋ le antaŋ, bεŋ lé bεŋ j̄eme bamii le fεnshe. F̄i
nchvuune bεŋ le, bεŋ é bεŋ jāŋ nyu fε kigo ki yeh le. **28**
Keefε bεŋ fāane bamii ba taŋlo bo yuuuyε geh nyume nyarŋ
yi ye maa, njε taŋlo bo yuuuyε te kiyo sεŋ gε. Bεŋ fāane

nyu Nyo wù tarlo wu léeshe kiyō ki muh bε ye ye yi njgu
wù baaj le. (Geenna g1067) **29** Ge ba gese munsej munfεε
yi finini le maa gε? Geenε, gε fimimia gwee fckuu njε
Chiji wene le wu bεεj sej gε. **30** Fiena le lε Nyo kee yvú
yichii yì le a bεj fwa. **31** Noo, keefc bεj fāane gε. Bεj fedε
munsej mù duude. **32** Ne muh bεmε mε a bamii fwe lε
wu kee mε, tu nlé njgē mbεεj tε mwεdε fwe a Chijaj wù
fwe. **33** Geenε le yεεj wù faaj mε a bamii fwe, nlé njgē
nfaj tε wù fwe a Chii wù fwe. **34** Keefc bεj kwāji lε nto
nyu bε nyiegee yi nshej le fene gε. Ge nyu fι nto nje
fi gε. Nto nyu bε jεj. **35** Bεj kēe lε nto ki njge mwa wù
jwεjse juu bε chiji, mwa wù kwεse juu bε bwε, kwε mwa
juu bε bwε jwεεj. **36** Bamii ba kimbanε ba muh lε bo gε
bo nyu bamii ba a wu yeh. **37** Ne muh kojε chiji kεnε
bwε wu fedε mε, tu wu baaj kojε gε ki wù nyu muh wanj
gε. Muh kojε tε mwa ye wu jwεjse kεnε wù kwεse wu
fedε mε, tu wu baaj kojε gε ki wù nyu muh wanj gε. **38** Ne
muh baaj tuu gε kintaaj ke wu bii mεne gε, tu wu baaj
kojε gε ki wù nyu muh wanj gε. **39** Ne muh baji kinche ke,
tu wu lε wu gε wu lεsε kinche kiyu. Geenε muh wu lεsε
kinche ke nje mε, tu wu lε wu gε wù kεme kinche kī kage
gε. **40** Ne muh fii bεj, tu wu fii nyu mε. Muh fii mε, tu wu
fii nyume muh wu tuj mε. **41** Ne muh fii muh wu ntuj
wu Nyo nje wu kee lε le Nyo wù tuj wu, tu wu lε wu
gε wù kεme maajε wù Nyo maaji bamii be ba ntuj yu.
Ne muh fii muh wù chaaj nje wu kee lε mwεdε le muh
wù chaaj, tu wu lε wu gε wù kεme maajε wù Nyo maaji
bamii ba chaaj yu. **42** Nsejε bεj nchiesej lε, muh wù nya
fijkoo fi joo yi jιεε muh wu mumwaa a njgooyi bamii ba

shige shige banε le nje wu kee lε le muh waŋ wu ŋgoo, tu
gε mwεde nyu wu to wu fu maaje we gε.”

11 Jiso mεse wu tefε boοŋ be ba ŋgoo ba yuufe ncho
bafeε wu mo wu ja fo wu jienyi a bilaantεŋ bi yo le wu
yεyi bamii wu ka feeji saaka wù joŋe. **2** Gε bee kife kiyu
le, Joŋ Nlesεajoo nyu yeh yi ncha le. Wu ja wu yu kune
mwεε mu Kletu gε gee, wu mo wu tuŋ boοŋ be ba ŋgoo
bo gεεŋ, **3** bo biih wu le laa le wu wù gε bee ki wu gε wu
to noo, bo chīεene muh mu la. **4** Bo gεεŋ bo biih, Jiso
chvuu bo le lε, “Bεŋ kāase bεŋ gεεŋ bεŋ sεεŋ Joŋ mwεε
mù bεŋ yu mo mù bεŋ yεŋ. **5** Binfeeŋ yεde wa mwεε le,
bateŋlaase jienyi chaŋ, bamii ba chεne bε goŋ yǐ baŋ
tεmε wa bo yuude, binchifε yuge wa mwεε, bamii ba
kweeyε kaase bo tuu yu, bo ka feeji tε saaka wù joŋe wu
Nyo bamii ba kifufe le. **6** Noo, kinlaŋye kǐ baŋ le kǐ muh
wù baŋ mε maŋε gε.” **7** Booŋ ba Joŋ ba ŋgoo baa ja,
Jiso mo wu kε wu jεme kinchvu ki bamii le kune Joŋ wu
biide lε, “Bεŋ chi shee bεŋ bude bεŋ gεεne kwa ki bεŋ
gεεŋ bεŋ yεŋ nyu la le? Gane chǐ fii fede chi shiŋshi le
noo? **8** Nε ya noo gε, bεŋ chi bude bεŋ gεεne yo nje la?
Bεŋ chi gεεne ki bεŋ yēŋ muh le wù suse ye bε njú yǐ
bone? Bεŋ yēŋ bεŋ yû, bamii ba suse ye bε njú yǐ bone
to bo nyu a banto le. **9** Nε ya noo gε, bεŋ chi bude bεŋ
gεεne yo nje la? Ki bεŋ gεεŋ bεŋ yεŋ muh wu ntuŋ wu
Nyo le noo? εεŋ, nseŋe bεŋ le lε wu fede muh wu ntuŋ
wu Nyo. **10** Le wu wù ba gε saŋ kune wù Nyo duu lε, ‘Yēŋε
yû, nlé ŋgε nchīiŋse muh waŋ wu ntuŋ wu sâ wo fwe, wu
sēesε je yo fe wo tōo.’ **11** Nseŋe bεŋ nchīεεŋ lε, antεnεε
a bamii ba bikεse le bo boo wa, ba baŋ a boo gε muh

wù kuge wu feder Joŋ Nlesəajoo gε. Geenε, muh wù shige antenεε a bvunfoŋ bvù fewe kuge wu feder wu. **12** Kεge yi kife kì Joŋ Nlesəajoo gè ke leme che too bude mεεse, gè bee bamii tanje bvunfoŋ bvù fewe, bamii ba bvunja lode bε bvunja. **13** Bamii ba nturj wu Nyo bachii mo banchi ba Muse gè jεme kune bvunfoŋ bvù fewe to bu kife ki Joŋ Nlesəajoo le. **14** Ne bεŋ le bεŋ yεŋ le bεŋ tanlo bεŋ bεεŋ, bεŋ bεεŋ le Joŋ wunε le Alaja wù gè bee ki wu gε wu to. **15** Muh wù keme binturj wu yu.” **16** Jiso ja wu gha lε, “Fieε fi tanlo mbege kinjogε ki mεεse kine yu le la? Bo le gεh lo nje boŋ ba shige shige ba shiiyε manjuu ma waanj le, bamu tεŋe bamu bo biide lε, **17** ‘Bee tonje ndoŋ bεŋ bine gε? Bee nyaa ɳkee wu kwe, bεŋ bεmε gε?’ **18** Njεme noo nje Joŋ gè bee wu to wu faŋ ki wu jii mwεε kεnε ki wu mûu, bεŋ tu bεŋ jεme le wu keme nchendaa wu debele yi wu le. **19** Muh wù jee che le Mwamuh doo wu to, wu jii mwεε wu ka muu, bεŋ le ba jiŋε ba yεŋ, wu jiŋyi wu wuude lo mwεε munjile wu yaane lo mbvuuj, wu ka nyume nsaa yi bamii ba koode ɳwa mo bamii ba befe bamu. Bεŋ kēe le bvufee to bvū duunyi ye nyu yi fieε fi bvū lene le.” **20** Jiso mo wu ja wu kε wu kεnε ye yi gee chi bilaantεŋ bimi bǐ wu gè ge biŋgha bi mwεε bǐ duude bi le, nje wu gè ge noo, bamii ba yo faŋ ki bo kuse kinche kiboo. **21** Wu gè kεnε noo, wu jεme lε, “Ngε wù baanj le wene bamii ba Kolasinj, ngε wù baanj le te wene bεŋ bamii ba Besada. Bεŋ kēe le, ne ɳgε ɳgε biŋgha bi mwεε bǐ ɳgε ɳgε bεŋ le, nyume Taya bε Sidonj, tu bo gè bee bo jii wa bimbaŋkwe, bo kfuuŋ taaŋ ye le nchenseŋ ki bo dunye lε bo le bo kuse wa muntele muboo. **22** Nseŋe bεŋ le lε, lé gε

doo nyume juu chi nsa wù fèkimèse, mwèe bone fe bamii ba Taya le mo ba Sidoŋ le fe fe bεŋ le. **23** Mo bεŋ bamii ba Kafanahum, bεŋ kwaji le ba lé ba gê ba bεεŋse bεŋ, bεŋ bεεŋ fewe? Aay! Ba lé ba gê ba shiishé lo bεŋ, bεŋ shii bεŋ gεeŋ woŋ wu banjkfu le. Bεŋ kēe le, ne ŋgè ŋge bingha bi mwèe bì ŋgè ŋge bεŋ le nyu Sodom, tu kilaantεŋ kiyu be baŋ yu, too bude abεŋ. (**Hadēs g86**) **24** Nseŋe bεŋ le le, lé gê doo nyume juu chi nsa wu fèkimèse, mwèe bone fe bamii ba woŋ wu Sodom le fe fe bεŋ le.” **25** Geh kife kiyu le, Jiso ja wu jεmε le, “Nnyaa kiyone wo le Chii Nfon kibvule bε nsheŋ, no wo le wo nyile mwèe munc babvufee le mo baŋkεe fiee le, wo dunye nyu mumwone mu bwele le. **26** Le no fi le Chii, nje le no wo gè goone le fi nyume. **27** Chii le wu nya wa mwèe munchii mεne. Ge muh nyu yu wù kee Mwa fuge Chiji ge. Ge muh nyu yu wù kee Chiji fuge Mwa ye ge, mo bamii ba Mwa le wu cha wa ki wu dûnye Chiji bo le. **28** Bεŋ bachii ba le akuu a bvujijε bvuyage bεŋ, bεŋ to fe mεne, ŋge bεŋ fufε shéŋ. **29** Bεŋ jo nyu kimbuŋ kaŋ bεŋ shume, bεŋ b̄ii n'yεyε wan le, nje nle fiaŋ muh wù nyiegee, ŋkεme fitele fi jiee, bεŋ lé bεŋ kêmε nfufε shéŋ fe muntele mwεna le. **30** Ge kimbuŋ kaŋ yage shume le ge, ge bvujijε bwaj jiji ge.”

12 Gè bee kife kiyu le, Jiso be booŋ be ba ŋgoo jiεnyi bo fede mwε wu agiŋ wumu le, nyu juu chi yuuŋ. Gè bee jεŋ yuu booŋ be ba ŋgoo, bo mo bo ja bo kε bo suume bichiee bo jii. **2** Bafalashii yεŋ, bo jεmε Jiso le le, “Bijε wo yεŋ, booŋ buŋ ba ŋgoo gee fiee fi nchi baŋ bεŋ ge le muh gê juu chi yuuŋ ge.” **3** Wu biih bo le le, “Bεŋ baŋ a tεeŋ ge a ŋwa wu Nyo le no jεŋ gè yuu Dabi be ŋgoo ye, no wu gè

ge gε? 4 Wu gè lee yeh yi Nyo le, wu ji blēd wù ba le ba
cha ba gεε lε le wu Nyo, gè bee nchi fε wu le kεnε bamii
ba gè bee bε wu ki bo ji. Tanlo ji geh nyu bachiji kintanyε.
5 Noo, lε bεη baaj a tεεη gε te a banchi ba Musε le, lε ge
doo nyume juu chi yuuη, bachiji kintanyε ngode nchi wu
yuuη bo ge lεme chiboo yeh yi kintanyε le, geenε, nsa
nyu gε? 6 Nseη bεη le lε fieε le yu fεnε mεeεe fi kuge fi
fede yeh yi kintanyε. 7 Ba le ba saj a Ηwa wu Nyo le lε
Nyo jεme lε, ‘Ηgoone lε bamii kōode nyu yii fε bamii le,
gε Ηgoone lε bo gēe nyu bintanyε fε mene gε.’ Ne bεη
fεnε bee bεη kee fieε fi kijusc kiyu kine duu, bεη gε ka
bεη sage bamii ba kεme jiale gε. 8 Fi le lε muh wù jee
che le Mwamuh le Chiji kikwεε ki yuuη.” 9 Jiso ja fo, wu
gεεη wu lee yeh yi buunε yiboo le. 10 Fi kooshe lε muh
mu gè bee yu a kibo ke kimi nyume ki kwe wa. Bamii
bamu ja bo biih Jiso le lε, “Nchi le wu bεεη lε tanlo ba fε
muh juu chi yuuη?” Bo gè biide noo bo goone nyu fieε fi
bo kooyi yi ye ye le. 11 Jiso chvu bo le lε, “Le yεεη a
bεη ntεnεe wù kεme shόη, yimi gwe a kintuge le juu chi
yuuη, wu gε jijε wu chii wu bvuse gε? 12 Ge muh wu wuj
fede shοη gε? Noo, tu nchi le wu bεεη lε muh ge lεme chi
jonje juu chi yuuη.” 13 Wu mo wu jεme muh wù gè bee
kibo nyu ki kwe wεε le lε, “Nêje kibo kuj!” Muh wuyu
neje ki, ki mo ki tēme ki tu ki nyu geh njε kimi kεε. 14
Geene Bafalashii bu bo gεεη bo mo bo chu ntaj no bo
lε bo gē fe bo yuuyε Jiso. 15 Jiso kεε kune ntaj wu ba
chu, wu mo wu ja fo. Bamii ba duude bi wu le. Wu fε bo
bachii ba gè kεme binchεη, 16 wu chiise bo le lε keefε
bo gē bamii kεε wu gε. 17 Fi gè bee noo ki fi gē fi kojε

no muh wu ntuij wu Nyo wù Yosaya gè jeme le, **18** “Bεŋ
jīŋe bεŋ yεŋ, wunε le mwa yaŋ wu lεme wù nle ncha.
Nkone wu, fitele fiaŋ yuge njoŋ bε wu. Nlē ŋgē nnyâ Kiyo
kaŋ wu le, wu fêeji bamii ba le gε Bajuu le gε kune je yǐ
chaan̄ yǐ wu suune bansa yu. **19** Gε wu nyu wu wāade bε
bamii gε, kεnε wu kune jwe gε. Gε muh nyu wu yu jε ye
yi bifian̄ bi jé le gε. **20** Gε wu nyu wu mēsε wu ŋgode gane
chǐ ŋgvuuse wa gε. Gε wu nyu wu jīŋse kin'yesε kì bεde
jibejibe gε. Fi lé fi nyû noo gεeŋ bu no wu lé wu fε je yǐ
chaan̄, yǐ wu suume bansa yu lé yi sô. **21** Bamii ba le gε
Bajuu gε bachii lé bo gε bo jīŋe fwe bo gεe bvufee yi wu
le.” **22** Bamii bamu ja bo to bε muh mu wu feer̄, wu nyu
kinchife, nchendaa wu debele nyu yi wu le. Jiso fe wu, wu
jeme wu ka yεde mwεε le. **23** Jwe yuŋ bamii ba gε bee fo
bachii, bo tu bo biide le, “Taŋlo muh wunε nyu mwa Nfɔŋ
Dabi?” **24** Geene Bafalashii doo bo yu no bo biide noo bo
duu le, “Muh wunε bvuuuse banchendaa ba debele banε
nyu bε bvunga bvu Bεsebu wù le nfoŋ wu banchendaa ba
debele.” **25** Jiso kεe fieŋ fi bo kwaji wu mo wu jeme bo le
le, “Nε kituŋ ja ki ga ki tu ki juu lεkileki, tu ki lé ki jâ ki tu
binfu. Kilaanteŋ kεnε yeh ja yi gase yi tu juu leyileyi, yi gε
ka yi lεeŋ gε. **26** Nε, Sataŋ bvuse ye ye yi muh le, tu wu le
wu gase wa ye ye. Nε fi le noo, bvunfɔŋ bwe gε ka bvu
lεeŋ gε. **27** Fi ne le le mbvuuse banchendaa ba debele nyu
bε bvunga bvu Bεsebu, tu bena boŋ bvuuuse nyu bε bvu
yεeŋ? Fieŋ fi boŋ bena bayu gee duunyi le bεŋ le bεŋ
gwe wa nsa. **28** Geene ne mbvuuse banchendaa bayu nyu
bε bvunga bvu Kiyo ki Nyo, tu bvunfɔŋ bvu Nyo le bvu to
wa fe bεŋ le. **29** Bεŋ kwaji le taŋlo muh lee a muh wu

bvunja yeh, wu kude mwee mwe wu bu be mu, njε wu ya
wu koo muh wu bvunja wuyu wu kaaj sεŋ? Sege wu le
wu kaaj noo fe wu kude mwεε mwe wu bu be mu. **30** Nε
muh baaj nyu ge kimbe kaj le ge, tu wu banε mε. Muh le
njε wu fii mε ki be baanyi lo sεŋ, tu wu saayi lo. **31** Noo,
nseŋe beŋ le le Nyo tanjlo wu leeshe mwεε mù mbefe mo
jé yì befe yichii yì bamii jεme. Geene muh wù jεme je yì
befe kune Kiyo ki Yuude, tu ge tanjlo Nyo leeshe ge. **32** Nε
muh jεme jé yì befe kune muh wu jee che le Mwamuh, tu
tanjlo Nyo leeshe jé yiyu. Geene muh jεme je yì befe kune
Kiyo ki Yuude, tu ge tanjlo Nyo yu wu leeshe ge kene nyu
kife kinε le kene kife ki too le. (**aiōn g165**) **33** Nε muh keme
kite kì jone, tu wù keme muntaŋ mù njoŋe mù yune yi ki
le. Muh ne keme kite kì befe, tu wù keme te muntaŋ mù
mbefe mù yune yi ki le. Ba kee kite nyu yi muntaŋ mù
yune yi ki le. **34** Kìngogε ki yó le kinε, beŋ tanjlo beŋ ge
nεe fe beŋ jεme njεme wù joŋe beŋ nyume bamii ba befe?
Beŋ kēe le fieε fi le fi yise a fitele fi muh le, le fi fi bude
jwe we le. **35** Muh wù keme nchvu yi mwεε mù njoŋe a
fitele fie le, tu wu lé wu bvûuse mwεε mù njoŋe. Nε le
muh wù keme nyu nchvu yi mwεε mù mbefe, tu wu lé wu
bvûuse nyu mwεε mù mbefe. **36** Nseŋe beŋ le le lé tō
nyume juu chi nsa wù fεkimεε, muh keme ki wu tānyε
jwe yi jé yì achiji yì wu gε jεme le. **37** Beŋ kēe le sege ba
sage muh, lé jé yì bûde jwe we le yì lé yi gε wu yuu, le
geh te jé yì bude jwe we le, lé yi gε wu gwe sa.” **38** Bamii
bamu ba gε duunyi banchi ba Nyo be Bafalashii mo bo ja
bo jεme Jiso le le, “Muh wu N'yeεε, bee goone le wo ge
fieε fi duunyi bvunja bwun bee yeŋ.” **39** Jiso chvu bo

le le, “Kingogē kĩ befe kĩ chine wa Nyo le njε kwεse wu kinjikuu, ki goone ki yεj fiε fí duunyi bvunja bwaŋ le! Gε taŋlo ndunye fiε kingogē kine le fede fi muh wu ntuj wu Nyo wù Jona gε. **40** No Jona gè che a bieŋ yì kuge shεj yi aju le atade be bintaj bitede, le geh yεεŋyεεŋ no muh wù jee che le Mwamuh lé wù nyû antenεe a nsheŋ yi aju le atade be bintaj bitede. **41** Lé doo nyûme juu chi nsa wù fekimεse, bamii ba Ninibε lεεŋ be kingogē ki mεeſe kine ki ge ba leesε ki yi ŋgε le, nje bo, bamii ba Ninibε gè yu fiε fí Jona feeji, bo kuse kinche kiboo. Geenε beŋ yêgε beŋ yû, muh le fene be fiε fí kuge fi fede fi Jona. **42** Lé tô nyu juu chi fekimεse Yaa wù gè sage kituj kĩ Sheba wu lεεŋ be kingogē ki mεeſe kine wu leesε ki ŋgε le, nje wu gè ja a kituj ke le a woŋ juuse yo ki wu tô wu yu bvufee bvu Nfoŋ Salamoŋ. Geenε beŋ yêgε beŋ yû, muh mu le fene be fiε fí kuge fi fede fi Salamoŋ. **43** Kiyo kĩ yiide to ki bu ye yi muh le ki gεεŋ nchvuŋ ki tu ki goone fe ki lé ki chēe fo. Geenε ki doo ki goorŋ sεŋ, **44** ki mo ki jēmε kikwεe ke le le, ‘Nlé ŋkâase ntû a me yeh fe nchi mbu fo.’ Sege ki kaase ki tu jiŋ ki yεj yeh le fiε nyu gε yu gε, ba yεεſe ba seese yi yuude, **45** noo ki mo ki kâase ki gεεŋ, ki to be biyo bimi bvusooshwi bĩ befe bĩ fede ki, be bi mo bi to bi lee bi chee fo. Mwεe mo mu mεeſe mu fo lo fe mwεdε le segeyu fede no mu chi shee mu nyume. Le geh yεεŋyεεŋ no fi lé fi nyû fe kingogē kĩ befe ki mεeſe kine le.” **46** Geh no Jiso gè baŋ wu yεyi bamii noo, fi kooshe le bwe Jiso be boorŋ ba bwe Jiso gè to bo lεεŋ akfuŋ bo goone le be bo jēmε. **47** Muh mu jēmε Jiso le le, “Bwoo be boorŋ ba bwoo lεeme akfuŋ bo goone le bena bo jēmε.”

48 Wu biih wu le lε, “Bwεεŋ le yεεŋ, boοŋ ba bwεεŋ le baŋ?” **49** No wu bile noo, wu mo wu looŋ bamii be baŋgoo, wu du lε, “Bwεεŋ be boοŋ ba bwεεŋ le banε. **50** Bεŋ kēe le muh wuchii wù gee fιεε fι Chii wu fεwe goone le wu wù le mwa bwaŋ be jεme yaŋ mo bwεεŋ.”

13 Geh abvu, Jiso ja wu bu yeh, wu gεεŋ wu shii mbebe mamasi le. **2** Kinchvu ki bamii kī baŋ taashε mbebe ye le nε gεmm. Wu mo wu ja wu lee wu shii nyu a ŋguh le a joo, kinchvu kiyu lεme kwa ŋgεεme yi joo le. **3** Wu jεme mwεε wesee a baŋgaŋ le bo le. Wu gε la ki wu ḡεŋ wu noŋ muntaŋ. **4** Wu gε doo wu nooŋ, mumu gwe a je, munyii to mu tajε mu ji. **5** Muntaŋ mumu gwe fε kijuse ki ata le nshεŋ nyu gε fo chuule gε, mu mo mu yaŋse mu bu nje gε nshεŋ gε bee fo chuule gε. **6** Muu gε doo wu kε wu baŋ wu surŋ muntaŋ muyu. No mu baŋ a chime gε gεŋ chuule gε, mu mo mu yunε. **7** Mumu muntaŋ gwe yi mbiaŋ le. Mbiaŋ yiyu kuu yi mo yi baŋse muntaŋ muyu. **8** Muntaŋ mumu gwe nyu yi nshεŋ yì joŋe le, mu buuŋε, mu ku mu yurŋ chuule. Binyi bimi nyu ajii gwii, bimi mbambvusoo, bimi mbanshε. **9** Muh wù kεme bintuŋ, wu yu.” **10** Boοŋ be ba ŋgoo ja bo keŋse bo gεεŋ bo biih wu le lε, “Le nje la wù wo jεme bamii banε le nyu a baŋgaŋ le?” **11** Wu chvuu bo le lε, “Le bεŋ ba Nyo le wu ge lε tarŋlo bεŋ kee mwεε mu bvunfoŋ bvù fεwe mù le nyile le. Geene wu baŋ ge gε lε tarŋlo bamii banε kεε gε. **12** Bεŋ kēe le muh wù kεme fιεε lε ba nyû ba ge ba bisε wu kεme fi duude. Muh wù kεme gε mo fιεε fι shige fi wù kεme ba lε ba fi lo a wu le. **13** Ne fιεε fι njεme bo le nyu a baŋgaŋ le, nje bo jiiŋe geh lo mwεε bo yεde gε, bo yege

geh lo mwεε, bo yuge gε, kεnε bo kee gε mu gε. **14** Fiεε fi muh wu ntuŋ wu Nyo wù Yosaya gè jεme le fi kojε chuule bε fiεε fì bamii banε gee. Wu gè jεme le, ‘Bεŋ lε bεŋ yègε mwεε, geenε bεŋ yuge gε. Bεŋ lε bεŋ jiirε mwεε, geenε bεŋ yεde gε. **15** Nje muntele mu bamii banε le mu jie wa, bintuŋ biboo le bi chiinyε wa, bo le bo baŋε wa ajii aboo. Bo ge noo lε fe bo yēne mwεε le bε ajii aboo gε, bo yuge mwεε bε bintuŋ biboo gε, muntele muboo kee gε, bo mo bo kaase bo tu jinj fe mene, nfe bo.’ **16** Geenε, njoŋ wù baaŋ le wene nje ajii a wene yεde mwεε le, bintuŋ biεna yuge mwεε. **17** Nseŋe bεŋ nchiesεŋ le, bamii ba ntuŋ wu Nyo weseε bε bamii ba chaaŋ bamu gè shee bo beede ki bo yεŋ mwεε mù bεŋ yεne le, bo gε baaŋ yεŋ gε. Bo tu bo beede tε ki bo yu mwεε mù bεŋ yuge, bo gε baaŋ yu gε. **18** Bεŋ yu la fiεε fì nγan wεε wù kune muh wù gè nooŋ muntaŋ duunyi. **19** Muh wù yuge fiεε kune bvunfɔŋ bvù fεwe wu ya kee gε kinyi kiyu gε, Satan wu muh wu kimbefε mo wu to wu chufε jε yì ba bone fe fitele fie le yi bu. Fine fiεε le muntaŋ mù ba gè doo ba nooŋ mu gwe a je. **20** Muntaŋ mù gè gwe fe kijuse ki ata le, le bamii ba yuge jε yi Nyo bo mo bo fi lo kimimia bε njoŋ. **21** Geenε, yi baaŋ a chime gε gεŋ fe muntele muboo le gε. Yi lεme geh ne shige. Ne nγε le wu to kεnε bamii boone nyu bikaa a wu jinj nje jε yiyu, wu mo wu chii bikaa kimimia. **22** Muntaŋ mù ba gè noŋ mu gwe yi mbian le, le muh wù yuge jε yi Nyo, nfuunjε wu mwεε mu yi woŋ kfunε le, mo bε kijkoŋε ki bvukuge taashε mu baŋε jε yiyu yi laayε lo achiji. (**aiōn g165**) **23** Muntaŋ mù ba gè noŋ yì nshεŋ yi joŋe le, le muh wù yuge jε yiyu, wu yuge chuule wù gee no yi

goone njε muntaŋ mù yurj mumu nya ajii gwii, mumu ajii mbambvusoo, mumu mbaanshe.” **24** Jiso ka wu ma ŋganj wumu bo le lε, “Bvunfon bvу fewe tanlo ba beji bε muh mu wù gè gεε wu noj muntaŋ mù njoje mù le mu agij a wù mwene. **25** Bamii doo bo leefε, muh we wu kimbane gεεŋ wu noj muntaŋ mu agaanj yo mù fεεne mu agij, wu mo wu ja. **26** Agij ayu gè doo wo ku wo kε wo fuuse, muntaŋ mu agaanj mwεε mo mu yεεŋ tε. **27** Bamii ba leme ba muh mwεε bo to bo biih wu le lε, ‘Chiji kikwεε, wō gè doo wo noj muntaŋ mwene nyu mu agij, mu agaanj kane jienyi nεε fe mu nyu yu ntεŋ?’ **28** Wu chvuu bo le lε, ‘Ge geh muh waŋ wu kimbane fεε fiyu fεε.’ Bamii ba leme bayu biih wu le lε, ‘Wo goone lε bee gεεŋ be juume?’ **29** Chiji kikwεε wuboo faŋ wu jεme bo le lε, ‘Taŋlo bεŋ doo bεŋ juume bεŋ ja bεŋ baayi tε agij yu ntεŋ. **30** Bεŋ chīnε mu ku munchii gεεŋ bu kife ki ŋgweje. Nε doo nyume kife ki ŋgweje le, ndu bamii ba gweji le lε bo ya bo juume agaanj ayu bo banyε bo yile bo gεε bibi le, bo ge bo tonj, bo mo bo banyε agij bo gεε a ŋwanj war le.” **31** Jiso ka wu ma ŋganj wumu bo le lε, “Bvunfon bvу fewe le njε ngo yi fintaj fimi, fi muh gè jo wu noj a wu mwene. **32** Fintaj fine fi nyoonyi ajii baŋj fi fede muntaŋ munchii. Geenε, sege fi bu, fi ku fi kuge fi fe munte munchii, fi mo fi ja fi tu kite kī munyii mù fuune we to mu joone yi ché yiyu le.” **33** Wu ka wu ma ŋganj wumu bo le lε, “Bvunfon bvу fewe le njε kinshile kī kwεε gè fe mune bintee bì baŋj baŋj bitεde, wu jo wu fuiŋε yu, wu tojε wu gεε, fi mo fi ge mune chiyu bεenyε.” **34** Jiso gè jεme mwεε mune munchii kinchvu ki bamii le nyu a baŋgan le. Nchiεŋ, gε

wù gè bee ki wu jême fíε bo le fuge a ñgarj le sεŋ gε. **35**
Wu gè gee noo, ki fi gê fi kojε no muh wu ntuj wu Nyo
wumu gè jemε wa lε, “Sege nlé ñgwênyε jwe warj bûde
gεh nyu banjaŋ. Nlé ñgê mbwaashε mwεε mù gè bee
nyile le kεge no ba gè fε woŋ.” **36** Jiso ja wu chine kinchvu
ki bamii le wu lee wu gεεŋ yeh. Booŋ be ba ñgoo bi bo
bih wu le lε, “Gεh yuuse bee fíε fi ñgarj kune agaaŋ a
mwεne ayu duunyi.” **37** Wu mo wu jemε lε, “Muh wù
noŋ muntaj mù njoŋe le muh wù jee che le Mwamuh.
38 Mwε le woŋ kfunε. Muntaj mù njoŋe duunyi booŋ ba
le bε bvunfoŋ bvu Nyo. Agaaŋ nyu booŋ ba le ba muh wu
kimbefε wεε. **39** Muh wu kimbane wù gè noŋ muntaj
muyu nyu debele. Kife ki ñgwejε le kife ki woŋ kfunε lε
wu gê wu ka. Bamii ba ñgwejε le banchendaa ba Nyo. (**aiōn**
g165) **40** Geh no bo gè juumε agaaŋ bo baanyi bo tone bε
ñgu, le gεh yεεŋyεεŋ no fi lε fi nyûme yi kife k̄i woŋ lε
wu ka. (**aiōn g165**) **41** Muh wù jee che le Mwamuh lε wu gê
wu chiiŋse banchendaa be, bo jienyε bo baanyε mwεε
munchii mù too bε kimbefε mo bamii ba gee bimbefε
bachii wu bvuse a bvunfoŋ bwe le, **42** wu noŋ fε kimbvule
ki ñgu le. Lé fε bamii lε bo gê bo beede bo ñgeji bige fo.
43 Noo, bamii ba chaaŋ bâaŋ njε juu a bvunfoŋ bvu Chiji
bo le. Muh wù keme bintuŋ wu yû. **44** Bvunfoŋ bvu fεwe
le njε nchvu ȳi muh gè jo wu gεεŋ wu nyile mwεne. Muh
mu gè to wu yεŋ wu mo wu kaase wu bajε, wu kwεεde
njoŋ yuu lo wu. Wu mo wu gεεŋ wu gesε mwεε mwe
munchii mù wu gè keme, wu gεεŋ wu gu mwe kwεε yu.
45 Bvunfoŋ bvu fεwe ka nyume njε muh wu waŋ wumu
wù gè jienyi wu goone ajii a mbele a joŋe ne chuule. **46**

Wu gè doo wu goone, wu gεεŋ wu yεŋ wumu le nyu wu
tεεme kwa. Wu mo wu gεεŋ wu gesε mwεε mwe munchii
mu wù gè kεme wu gεεŋ wu gu jise chi mbele chiyu. **47**
Bvunfoŋ bvу fewe ka nyume geh njε gwii wù ba gè nooŋ
a joo, kfuu chi bίεŋ yichii taashε yu, **48** wu yisε. Bamii mo
bo chii bo bvuse kwa, bo shii fekuu, bo cha bίεŋ yί joŋe bo
gεε a ηkáa le, bo noŋ yί befe. **49** Lé geh no lé tō nyume
kife kī woŋ lé wu ka. Banchendaa ba Nyo bu bo to bo
gasε bamii ba befe a ba chaan le, (**aiōn g165**) **50** wu noŋ
fε kimbvule ki ηgu le, Lé fē bamii lé bo gē bo beede bo
ηgeji bige fo.” **51** Jiso mo wu biih booŋ be ba ηgoo le le,
“Beŋ le beŋ yu mwεε mune munchii chuule?” Bo bεεŋ le,
“Εεŋ.” **52** Wu mo wu jεme bo le le, “Fi mo fi nyume le,
muh wuchii wù duunyi banchi ba Nyo le wù ba le ba yεyε
wa wu kune bvunfoŋ bvù fewe le njε chiji yeh wù kεme
nchvu, wu taŋlo wu bvuse mwεε mwe munfεŋ kene mü
kege yo.” **53** Jiso mesε wu ma baŋgan banε, wu mo wu
ja yo, **54** wu gεεŋ ntε we le, wu gεεŋ wu lee wu tu wu
yεyi bamii yeh yiboo yi buunε le. Bo yuge n'yεyε we bo
kεme lo ηgha, bo mo bo ke bo tu bo majε le, “Muh wunε
jo faaŋ bvunε bvufee bvù baan be bvunja bvù wu gee
bingha bi mwεε yu ne? **55** Le gε mwa chiji la wunε wu
kaane bite? Gε bwee nyu Mεεle gε? Gε booŋ ba bwee nyu
Jεm be Yosef mo Samoŋ be Juda gε? **56** Gε jεme ye yichii
nyume besa bo fεne gε? Muh wunε ja faaŋ be mwεε mune
munchii ne?” **57** No bo ghaade noo bo mo bo faŋ lo wu.
Noo Jiso jεme bo le le, “Ba to ba ηgvuune muh wu ntuŋ
wu Nyo manjuu le manchii, fuge geh woŋ we le, be a kfuu

che le.” **58** Jiso farj ki wu ka wu ge bingha bi mwee yo wese, nje bo gè baaj leesë ge muntele yi wu le ge.

14 Gè bee kife kiyu le, Nfoj Hælod wù gè sage kimbe ki woj kì Galalee le, yu kune lème chi Jiso. **2** Wu jemë bachiji woj be le lë, muh wunë le Joj Nlesajoo wu kaase wu bu yi kwe le. Në fieë fi ge fë wu kême bvunja ki wu gêe bingha bi mwee mune në. **3** Fi le lë, Hælod gè jemë lë ba koo Joj, ba kaaj, ba faa yeh yi ncha le, nje Hælodia wù kwe Filib wù mwa bwe Hælod, Hælod gè jo kwëe le. **4** Joj farj wu du lë nchi baaj bëej ge lë wu jo wu kwëe le ge. **5** Hælod mo wu goone je yì wu yuuuyë Joj yu, geene wu faane bamii, nje bamii gè keme Joj nje muh wu ntuj wu Nyo. **6** Lë to nyu juu chi Nfoj Hælod gè gee ñka ki wu kwâjë juu chì ba gè boyë wu, mwa Hælodia wù kwëse lee wu chej bine a bamii ba gè bee fë ñka weë le, Hælod yëj në ye yufë wu. **7** Wu mo wu ka mwa weë, wu ji leh lë wu lé wu fâyë wu mo nyu be la fi wu lé wu bïih lë wu fayë wu yu. **8** Bwe mwa weë mo wu nyiisë mwa wu dû lë wu nyâ kikwëe ki Joj Nlesajoo a kidëj le, wu le. **9** Wu jemë, Nfoj Hælod yu noo, ye wooj lo wu. Geene nje leh wù wu gè ji wa fwe a bamii ba gè bee fë ñka weë le, wu mo wu jemë lë ba ge no mwa ye jemë. **10** Wu mo wu tuj bamii bo gëej yeh yi ncha le, bo bvuse kikwëe ki Joj, **11** bo to be ki a kidëj le bo nya mwa wù kwëse weë le, wu mo wu gëej wu nya bwee le. **12** Boorj ba ñgooo ba Joj gëej bo jo gvunë chi Joj bo jiiyë, bo gëej bo sëej saaka wuyu Jiso le. **13** Jiso doo wu yu fieë fi kooshi be Joj, wu mo wu lee a ñguh le wu kejse yo wu gëej fe bamii gè bee ge fo ge. Geene binchvu bi bamii yu, bo mo bo bu a bilaantej le bo jiényi

be bikaa bo bii wu le. **14** Wu bu a ñguh le wu doo wu fesé kwa, wu yεŋ kinchvu ki bamii le ne mamama. Yii koo wu be bo, wu mo wu tu wu fede bamii ba gè chene. **15** Le doo nyume fenfu, boonj be ba ñgoo keñse bo jemé wu le le, “Fene le kwa, juu gεεŋ wa, du le bamii bane gεεŋ bante le bo gu mwεε muboo munjile.” **16** Jiso chvuu bo le le, “Ge fi nyu le bo ja ge. Le beŋ, beŋ lé beŋ nyâ bo fies fi bo lé bo jî.” **17** Bo chvuu wu le le, “Bee keme geh nyu chefe yi bled yishenj be bieŋ yifiεε maa.” **18** Wu jemé bo le le, “Beŋ to beŋ nya mene.” **19** Wu mo wu du kinchvu ki bamii kiyu le lc ki shiiye fekuu yi agaan le. Wu jo chefe yi yishenj chieεε be bieŋ yi yifiεε, wu bijε we, wu nya kiyone Nyo le, wu mo wu bwεεyε wu nya chefe yiyu boonj be ba ñgoo le, bo gajε kinchvu kiyu le. **20** Bamii bachii ji bo fuu. Boonj ba Jiso ba ñgoo baanyε bimbεge bì gè sheshε bi yisε nkáa yuufe ncho yifiεε. **21** Bamii ba gè ji mwεε munjile muyu gè bee bileŋse njε banchvuge bateŋ, fe nyu bikεse be boonj. **22** Jiso mo wu jemé boonj be ba ñgoo le le bo lee a ñguh le bo sa fwe wuŋ kwege, wu shēe wu yεε kinchvu ki bamii le le ki kwεεde. **23** Wu gè shεε wu yεε bo, wu mo wu ja wu beŋ yi mbegε le wu maa ki wu gεεŋ wu buunε. Akfuuŋ gè jiŋ wù nyu geh fo wu maa. **24** Geenε kife kiyu le, ñguh gè bee wa fe joo ntεεε je yí ndefe le kwa, joo kede be wu, nje fii gè too je fwe yi chide wu. **25** Le to nyume wa an'yule, Jiso ja wu too fe bo le wu jienyi yi joo le. **26** Boonj be ba ñgoo doo bo yεŋ no wu jienyi yi joo le, njaŋ koo bo. Bo tu bo duu le, “Le kiyi kimu.” Bo tu bo wanε fewεεwe be nfaanj. **27** Kimimia Jiso mo wu jemé bo le le, “Beŋ jijε muntele mwεna le, le me. Keefε beŋ

fâane gε.” **28** Bita jεmε wu le lε, “Tada nε le wo, wo jεmε njienyε te yi joo le nto fε wo le.” **29** Jiso jεmε wu le lε, “Wo, tôo la!” Noo, Bita mo wu bu a ŋguh le wu tu wu jiényi yi joo le wu gεene fε Jiso le. **30** No wu gè jiényi wu gεene, wu doo wu yεŋ no fii gee, wu tu wu faane, wu kε wu tu wu shiide a joo. No wu shiide wu mo wu bee lε, “Tada fi me!” **31** Kimimia Jiso noŋ kibo wu jijε wu le, wu jεmε wu le lε, “O oo, mbεmε wo baŋ shige! Wo be kεme kimaŋε nje la?” **32** Bε wu mo bo bεεŋ bo lee a ŋguh le, fii yiyu mo yi lu. **33** Boon be ba ŋgoo ba gè bee a ŋguh le bo mo bo nya ŋgvunε wu le bo jεmε le, “Nchiεŋ, wo le Mwa Nyo.” **34** Bo daŋ mamasi bo bu kimbe ki Gεnesalet le kwa. **35** Bamii ba yo yεŋ wu le, bo kεe wu, bo mo bo chiiŋse ntuŋ kimbe kiyu le kichii, bamii tu bo too bε bamii ba bincheŋ bachii fε Jiso le, **36** bo lege le wu chīnε bo kuj gεh nyu jwe wù nju ye le. Muh wuchii wù gè kune, mo wu temε.

15 Bafalashii bε bamii bamu ba gè duunyi banchi ba Nyo gè ja Yεlusalem bo to fε Jiso le bo biih wu le lε, **2** “Le nje la wù boon buŋ ba ŋgoo cheŋe bε kinche ki woŋ ki bachiji besa ba fweele? Gε bo chuge chiaan a je yǐ nchi goone le, fε bo jii mwεε gε.” **3** Jiso chvuu bo le lε, “Le nje la wù bεŋ ŋgode fienā banchi ba Nyo, bεŋ bii nyu kinche kena ki woŋ le? **4** Njεme nε, nje Nyo le wu du lε, ‘ŋgvuuŋ chijo bε bwoo.’ Wu ka wu du te lε, ‘Nε muh naŋ lo chiji kεnε bwē, ba yuuŋε lo mwεdε.’ **5** Geenε, bεŋ tu bεŋ duu fienā lε, ‘Nε muh ja wu jεme chiji le kεnε bwē le lε, ‘Fieε fi wo bee wo kεme chiaan yan le nnya wa Nyo le’, tu gε taŋlo bεŋ ka bεŋ jo fieε fiyu bεŋ fih chiji wene

yu kenee bwhee wene yu ge.’ **6** Le ne no bəŋ bii kinche kena ki woŋ le bəŋ gee je yi Nyo tuu fiee fi achiji. **7** Bamii ba jeme yeye bo gee yeye banə. Fiee fi muh wu nturj wu Nyo wù Yosaya ḡe jeme kune bəŋ le nchięej, no wu ḡe jeme le, **8** ‘Bamii banə ḥgvuune mə geh femu femu, muntele muboo nyu je ȳi ndefe le fe mene. **9** Bo yuuse mə nyu achiji, njé bo jode mwəe mù bamii kwaji bo yeyi le le je yanj.’’ **10** Jiso ja wu təeŋ bamii bo to. Wu jeme bo le le, “Bəŋ ȳēge bəŋ yū, bəŋ kēe chuule. **11** Ge fiee fi lese a muh mu tanlo fi yiise wu ge. Le fiee fi bude lo a muh mu fi tanlo fi yiise wu.” **12** Boon ba Jiso ba ḥgoo ja bo to bo jeme wu le le, “Wo kee ge le Bafalashii be bo yu fiee fi wo be jeme fiee fi gwe fe fitele fiboo le?” **13** Wu chvu bo le le, “Kite kichii k̄i le njé yile chii wù le fewe seŋ ba lé ba bâa. **14** Bəŋ daayə a bo le, le binfeeŋ b̄i duunyi je bamii le. Ne kinfeeŋ duunyi je kimi le, tu bo bachii lé bo ḡeŋ bo gwe a kintuge le.” **15** Bita jeme Jiso le le, “Geh yuuse bee fiee fi ḥgaŋ wee jeme.” **16** Jiso biih le, “Ge bəŋ te kee mwəe ge? **17** Ge bəŋ kee le fiee fichii fi lese a muh mu boge a shəŋ fi ge fi fe fi bu lo ge? **18** Geenə, fiee fi bude jwe wu muh le jade nyu fe fitele le. Le fi fi yiise muh. **19** Fi jade nyu fe fitele le fe muh keme ḥkwajə wù befe, ki muh yu muh, ki muh jo kwe muh kene juma muh, muh jaŋ kinjaŋ, ki muh choŋ bvuchonj, ki muh bəe jinj yi nsa wu chimbiaŋ, kene ki muh cheŋe be jee chi muh. **20** Munə le mwəe mù tanlo mu yiise muh. Ge ki muh ji be chiaaŋ njé wu chuge seŋ tanlo fi yiise muh ge.” **21** Jiso ja fo wu keŋse yo wu geŋ kimbe ki Taya be Sidon le. **22** Fi kooshe le kwəe wumu wu Kanan wù ḡe bee yo

gè ja wu to wu yεŋ Jiso le, wu bee fε wu le lε, “O Tada, mwa Nfoŋ Dabi, koo yii fε mene. Mwa yaŋ wù kwεse le nchendaa wu debele fiine bε wu baan.” **23** Geenε Jiso yu wu gε għaa lo gε. Booŋ be ba ŋgoo kεjse bo to bo legε wu bo jeme lε, “Du kwεse wunε le lε wu għeene. Wu bii wu nyaa njiεsse bee le.” **24** Jiso chvu u le, “Ba għe tuŋ me nyu fε bamii ba Ishwala le maa ba le njε shόn yi ja wa yi lεsε lo.” **25** Geenε kwεse wεε ja geh wu to wu tuŋ anyuu a Jiso jii wu jeme lε, “Tada, fih geh me.” **26** Jiso chvu u le lε, “Ge fi nyu chuule ki jo ŋgu yi booŋ noŋ bvú le gε.” **27** Kwεse wuyu jeme lε, “Le nchieej chii. Geenε bvú to yi boonyi munchvuge mu chiji bo sege wu jii mu gweeyi.” **28** Jiso mo wu chvu u le lε, “O kwεse wunε, mbemε wo tεeṁe lo. Fi kooshe fε wo le no wo goone.” Geh noo mwa ye mo wu tεmε. **29** Jiso għe ja fo wu geene, wu fede mbebe Mamasi wu Galalee le, bo bεej bo geen yi mbegħ le, wu shii fo. **30** Kinchvu kħi bamii ki baan to fε wu le ne gemm. Bamu għe too bε bamii ba le batεnlaase, mo ba le biŋkeli, mo ba le binfeej, mo ba le binchife, mo bamu ba chene wesee. No bo too bε bo, bo geede a wu jii wu fede bo. **31** Kinchvu kiyu tu ki keme lo kimanje no bo għe yede binchife jeme, bamii ba le biŋkeli tεeṁe, batεnlaase jiényi tε chaan, binfeej yede mwεε le. Bo tu bo tume mankuŋ ma Nyo wu bamii ba Ishwala. **32** Jiso tεej boon be ba ŋgoo wu jeme bo le lε, “ŋkeme yii fε kinchvu kine le, nje bo le wa besa bo aju atade, fiee fi bo ji nyume gε yu gε. Ge ŋkonej le nchnej bo le bo geene jen gε, nje taŋlo bo geen bo gwejen aje.” **33** Booŋ be ba ŋgoo jeme wu le lε, “Taŋlo besabej jo faaŋ mwεε munjile

nchvuuj kfunę mù kojε ki ba nyanę kfuu chi kinchvu ki bamii kine yu?” **34** Jiso biih bo le lε, “Bεŋ kεme chefe yi blęd yimię?” Bo chvuu lε, “Le bvusooshwi be bieŋ ne shige.” **35** Jiso mo wu du lε kinchvu ki bamii kiyu shii fekuu **36** Bo shiiyε, wu jo chefe yi blęd yi bvusooshwi chieę mo bieŋ chieę, wu nya kiyone Nyo le, wu bwεeyε wu nya boon be ba ŋgoo le, bo gajε bamii bayu le. **37** Muh wuchii ji, wu fuu. Bo baanyε bimbęgę bì gę sheshe, bi yise ŋkáa bvusooshwi. **38** Bamii ba gę ji gę bee bilejsc banchvuge banęh, fę nyu bikese be boon. **39** Wu mo wu chine kinchvu kiyu le ki kwεede. Wu lee a ŋguh le wu gęęŋ kimbe ki Magadaŋ le.

16 Bafalashii be Basadushii ja bo to fę Jiso le ki bo moŋ wu, bo mo bo jemę le wu ge fieę fì duunyi bvunja bvù ja fewe. **2** Jiso chvuu bo le lε, “Ge doo nyume sege juu seele kibvule yεede lo, bεŋ du lε, ‘Akfuuŋ bude wo joŋ’, nje bεŋ le bεŋ yεŋ le kibvule yεede lo. **3** Ge doo nyume sege juu saane, kibvule yεede, kimbe shuge, bεŋ du lε, ‘Nfunj lé wu fę abεŋ’, nje bεŋ le bεŋ yεŋ kibvule yεede kimbe shuge. Bεŋ kee ki bεŋ jinę kibvule bεŋ mo bεŋ kεe no akfuuŋ lé a nyüme, geene bεŋ ya kee gε banjię ba mwεe mù kooshi yi kife kine le duunyi gε nje la? **4** Kιŋgogę kì befe kine kì le ki chine wa Nyo le ki tu njε kwεese wu kinjikuu, ki goone fieę fì duunyi bvunja bvu jade fewe. Ge taŋlo ndunyε fieę ki le, fede fi muh wu ntuj wu Nyo wù Jona gε.” No wu jemę noo wu mo wu chine bo le wu ja wu geene. **5** Boorj ba Jiso ba ŋgoo doo bo fęse wuŋ kwege bo yεŋ le bo le bo daaye ki bo jo blęd. **6** Jiso jemę bo le lε, “Bεŋ yεne, bεŋ ka jode kife yi kinshile ki Bafalashii mo

ki Basadushii le.” **7** Boonj be ba njgoo mo bo kε bo jεme lεbolεbo kune fιεε fiyu, bo duu le, “Wu jεme kinshile kine ne nje besabεŋ baanj to gε bε bleđ gε.” **8** Jiso kεe fιεε fι bo jεme kune fi wu mo wu jεme le, “O oo bamii ba mbεmε wù shige banε! Beŋ jεme lεbenjlebenj kune bleđ wù beŋ baanj kεme gε nje la? **9** Beŋ baanj mwεε le a yεŋ gε? Ge beŋ kwaji chefe yi bleđ yishεŋ yι bamii chi ji banchvuge bateŋ gε? Bimbεge bι beŋ chi baanyε chi bee nkáa yimieε? **10** Ge beŋ ka kwaji te chefe yi bleđ yι bvusooshwi yι bamii chi ji banchvuge banεh gε? Beŋ chi beŋ baanyε bimbεge bu nkáa yimieε? **11** Ge la le beŋ baanj kεe gε le njεme nyu kune bleđ gε? Nka njεme gεh le beŋ jôde kife kune kinshile ki Bafalashii be Basadushii.” **12** No wu jεme noo bo mo bo kεe le gε wu jεme le bo jode kife nyu kune kinshile kι ba toji bleđ yu gε, le wu jεme nyu kune n'yεyε wu Bafalashii be Basadushii. **13** Jiso gε gεεŋ wu bu kimbe ki woŋ wù Kasalia wu Filibi le, wu ja wu biih boonj be ba njgoo le le, “Bamii duu le muh wù jee che le Mwamuh le yεεŋ?” **14** Bo chvuу wu le le, “Bamii bamu duu le wo le Jon Nlesεajoo, bamu le le Alaja, bamu duu le wo le Yεlimia kεne muh wu ntuŋ wu Nyo wumu.” **15** Wu biih bo le le, “Beŋ duu fiena le nle yεεŋ?” **16** Samoŋ Bita chvuу le, “Wo le Mbvuse wù Nyo gε ka wu le Mwa Nyo, Nyo wù kεme kinche.” **17** Jiso chvuу wu le le, “Samoŋ mwa Jona, Nyo le wu buu wo, nje ge fine sεnε muh wu wuŋ wo le gε, sεnε chii wù le fεwe wo le. **18** Ntu jεme wo le le wo le Bita, le yi kimbaanj kine le kι nlé nké njoonj kintaashε kaŋ ki bamii ba mbεmε yu. Ge bvunja bvu woŋ wu baŋkfu taŋlo bvu yu bvu ya kintaashε kiyu gε. (**Hadēs g86**) **19** Nlέ nnyâ

bingwenye bi bvunfoj bvù fewe wo le. Fieε fi wo le wo kaaj fekuu fene, tu ba le ba kaaj wa fewe. Fieε fi wo le wo faanyε fekuu fene, tu ba le ba faanyε wa fewe.” **20** No Jiso jeme noo, wu mo wu chiise lo booj be ba ηgoo le le keefε bo mōn bo sēej muh le le wu le Mbvuse wù Nyo gè ka ge. **21** Kege yi kife kεe le, Jiso mo wu ke wu duunyi booj be ba ηgoo le le wu keme ki wu gēej gch Yelusalem. Wu gεej wu yεj bangε ba duude chiaaj yi bamii ba sage woj be bachiji kintanye ba baaj baaj mo bamii ba duunyi banchi ba Nyo. Bo mo bo yuuyε wu, aju atade wu kaase wu bu yi kwe le. **22** Bita mo wu jo wu be wu kεjse. Wu mo wu ke wu wame wu yi fieε fiyu le, wu duu le, “Tada, Nyo ηganje. Ge fine fieε nyu fi yu fi kooshe be wo ge.” **23** Jiso kaase ye wu jeme Bita le le, “Ja a me jiŋ Satan! Wo jeese lo me nje ge wo leme yi kimbe ki Nyo le ge. Wo leme nyu yi ki muh wu wuj le.” **24** No Jiso jeme noo, wu mo wu jeme booj be ba ηgoo le le, “Muh ne goone ki wù nyu muh waŋ wu ηgoo, tu wù keme ki wu fāŋ kikwεe ke, wu tuu kintaaj ke wu bii mene. **25** Beŋ kēe le muh wu baji kinche ke lé wu lēsε lo ki. Geene muh wu le wu lēsε kinche ke nje me, lé wu gē wù keme kinche. **26** Ne ba banyi woj kfunε wuchii, ba nya muh le le wu ji, wu to wu lēsε kinche ke, mbe we nyume la? Noo, fieε le yu fi taŋlo muh suuŋ kiyo ke yu le? **27** Beŋ kēe le muh wù jee che le Mwamuh lé wu gē wu tō be banchendaa be a bvukuge bvü chiji le, wu mo wu laŋε muh wuchii yi fieε fi muh le wu ge le. **28** Nseŋe beŋ nchieej le bamii bamu leme fene ge bo nyu bo to bo yu wuj wu kwe ge, fuge nje bo yεj muh wu jee che le Mwamuh too be bvunfoj bwe ge.”

17 Aju fe bvusoo, Jiso jo Bita be Jem mo Jonj wù mwa bwe Jem, be bo beej yi mbege wumu wù ndefine fewe le, bo tu bo nyu fo lèbolebo. **2** Bo ja bo yej nfieenye kuse a bo jii, bvushi bwe tu bvu baaj bvu lale njé juu, njú ye baaj te yi lale ne mwamwamwa. **3** Fi kooshe le Muse be Alaja gè ja bo bune fe bo le, bo tu bo jeme be Jiso. **4** Bita mo wu ja geh ne wu jeme Jiso le le, “Tada, fi joje no bee le fene. Ne wo koje lo njoon chûn fene yishede, yimi nyu yo, yimi yi Muse, yimi yi Alaja.” **5** Geh no wu baaj wu jeme, fi kooshe le kimbe kí baaj ne bvuuj ja ki to ki baanj bo, je jeme a kimbe kiyu le le, “Wun le mwa yan, wu le fitele fiaj. N'yuge njoon be wu baaj. Bej yûge nyu wu le.” **6** Booj be ba ñgoo doo bo yu je yiyu njañ koo bo, bo gwe fekuu bo tuñ manshi fekuu. **7** Geenye Jiso gëeñ wu kuj bo le wu jeme le, “Bej jâ we! Keefé bej fâane ge!” **8** Bo doo bo chiaase ajii we bo ge ka bo yej muh mu le ge nyu geh Jiso. **9** Bo ja yi mbege wëe le bo doo bo boge, Jiso leje bo le le, “Keefé bej môj bej sëej fïeë fï ajii a wene be yej le njé muh wù jee che le Mwamuh le wu bu wa yi kwe le sej ge.” **10** Booj be ba ñgoo biih wu le le, “Le nje la wu bamii ba duunyi banchi duu le Alaja keme ki wu yâ wu to fe Mbvuse wù Nyo gè ka ge wu to?” **11** Jiso chvuu bo le le, “Le nchieej le Alaja keme ki wu yâ wu to wu kenyé mwëe munchii. **12** Geenye nseñye bej le le Alaja le wu to wa bo baaj wu kee ge, bo mo bo ge fïeë fi bo koje be wu. Nyu geh yeejyeej no muh wù jee che le Mwamuh lé wu gê wu yej ñge chiaan yiboo le.” **13** No wu jeme noo, booj be ba ñgoo mo bo kee le wu jeme nyu kune Jon Nlesejoo. **14** Jiso be booj be ba ñgoo gë

boh bo fesε fe kinchvu ki bamii gè bee fo. Muh mu ja wu to wu tuŋ anyuu a Jiso fwe, wu jemε wu le le, **15** “Tada, koo yi fe mwa yaŋ le. Wu gwee kika, wu yene nge baŋ. Wu jade wu gwe fentaŋ, wu ja wu gwe a joo le. **16** Mbe nto be wu fe booŋ buŋ ba ngo le bo moŋ sen ki bo fe wu.” **17** Jiso jemε le, “O oo! Kiŋgoge ki achiji ki baŋ lee ge fitele yi Nyo le ge. Nlé nge nyûme be beŋ ngeen mbû neε? Nlé nkâaŋ shéŋ be beŋ ngeen mbû neε? Beŋ to be mwa wuyu fene beŋ nya mene.” **18** Bo gεen be wu, Jiso waŋ nchendaa wu debele wù gè bee yi mwa weε le wu bu, wu mo wu temε lo kimimia. **19** Booŋ ba Jiso ba ngor gè gεen fe wu le ajiŋ ajiŋ, bo biih wu le le, “Le nje la wù bee be moŋ sen ki be bvuse nchendaa wu debele weε?” **20** Wu chvuu bo le le, “Le nje mbemε wene le shige. Nseŋe beŋ nchieen le, beŋ ne be keme mbemε wù le geh nje shaŋ yi nsuu, taŋlo beŋ du mbege wune le le wu mugε fene wu gεen wu leŋe fege, wu mugε, fieε ge ya fi nyu yu fi taŋlo fi ya beŋ ge. **21** [Geene, ge kfuu chi wune nchendaa wu debele taŋlo wu bu nje muh buune wu shee yuŋ chi mwεε munjile sen ge.]” **22** No Jiso be booŋ be ba ngor gè taashe Galalee, wu jemε bo le le, “Muh wù jee che le Mwamuh lé ba nyū ba ge ba nyā wu chiaŋ yi bamii le, **23** ba yūuyε wu, doo nyume aju atade, wu bū yi kwe le.” Le bo yu noo, ye wooŋ bo baŋ. **24** Jiso be booŋ be ba ngor gεen bo bu Kafanahum, bamii ba gè koode nwa wu yeh yi kintanyε le gè to bo yεŋ Bita le bo soge wu le le, “Muh wene wu n'yεye too geh wu nooŋ nwa wu yeh yi kintanyε le?” **25** Wu beŋ le, “Eŋ.” Bita gè doo wu tu fe yeh le, yaŋse Jiso wu giŋse fieε fiyu fekuu, wu biih wu

le lε, “Samonj, wo yede fiuŋ le la? Banfoŋ ba fεkuu fεnε
to bo koode ŋwa, bo ka bo fii kinsu nyu a baanj le? Bo
to bo fii a booŋ baboo le noo, a bantolo le le?” **26** Bita
chvuu lε, “Bo to bo fii nyu a bantolo le.” Jiso jεmε wu le
lε, “Tu gε booŋ baboo kεmε ki bo laanje gε. **27** Geene, fi le
le keefε besa wo tεnε muntele mu bamii banε gε, gεnε wo
noŋ ŋgwe a mamasi le, biεŋ yĩ wo le wo ya wo koo, wo
gwênyε jwe wuyu, wo yεŋ jise chi bige le yo, wo mo wo
bvuse wo gεεŋ wo nya bo le ki wo lâŋε ŋwa wese besa wo
yu.”

18 Kife kiyu le, booj ba Jiso ba ηgoo biih wu le le, “Muh wù kuge wu fedē muh wuchii antenēe a bvunføj bvù fewe le, le wù la?” **2** Jiso mo wu tœej mwa wu shige wu leesē a bo ntenee, **3** wu jeme le, “Nsejē bej nchiesej le, bej baaj kuse ge bej tu njé booj ba shige shige ge, tu ge bej nyu bej to bej lee fe bvunføj bvù fewe le ge. **4** Ne le yeej wu le wu jo kikwēe ke fekuu wu tu njé mwa wunes, tu wu le muh wù kuge antenēe a bvunføj bvù fewe **5** Ne muh fii mwa njé wunes a jee chaj le, tu wu fii nyume me. **6** Geenē, kene nyume yeej wù ge mwa wù shige wù lese fitele ye yaŋ le, wu ge kimbefē, fi joje fe wuwēe muh le le ba shējshe kibwee ki jene a kindoŋ ke le, ba tooŋse wu wu shii wu gēej a joo yī baaj le. **7** Ηge wù baaj le fe bamii ba yi woŋ kfunē le. Mwēe mù tele bamii fe bo gee bimbefē keme geh ki mu nyūme yu. Geenē, ηge wù baaj le fe muh wù too be mu le. **8** Ne kibo kuŋ kene kikaa kuŋ gee wo gee kimbefē, wo suunē kibo kiyu kene kikaa kiyu wo noŋ. Fi joje le wo ge wo lee kinche kì kage ge le be kibo kene kikaa kiŋkfunē, fede ki wo kême chiaan

yichii kene bikaa bichii ba to ba jo wo ba noj yi njgu wù kage ge le. (aiōnios g166) 9 Ne jise chuj gêe wo gee kimbefé, wo bvûse jise chiyu wo noj. Fi joje le wo lee kinche kî kage ge le be jise chimimia, fede ki wo kême ajii achii, ba noj wo njgu wù baanj le.” (Geenna g1067) 10 “Bëj yêne le keefe bëj jôde booj ba shige shige banë fekuu ge. Nseñe bëj le le fewe banchendaa ba Nyo ba shee be bo, bo nyu segechii fwe a Chii wu fewe le. 11 [Muh wù jee che le Mwamuh gè to ki wu bvûse bamii ba lëse wa.] 12 Bëj kwaji le la? Ne muh keme shón gwii, yimimia ne le yi lëse a yi ntenee, wu ge ya wu chine yi mbanjvuuugé ncho bvuuugé le, mbege le, wu gëej wu goonj shoñ yi yimimia yì lëse yee senj ge? 13 Nseñe bëj nchiëej le, ne wu le wu goonj wu yëj, wu yuge njoñ be shoñ yi yimimia yee fede yi mbanjvuuugé ncho bvuuugé yì be baanj lëse ge. 14 Le geh yeejyeej te no Chijaj wù le fewe goone ge le muh wu mumwaa ñgoo yi boonj ba shige shige banë le wu lëse ge. 15 Ne mwa bwoo le wu ge fiee fi befe fe wo le, wo gëej wu yëj wu le wo dunye jiale che wu le geh bena wu bafee. Wu ne le wu yu fiee fi wo jëme, tu wo le wo kaase wa wo keme mwa bwoo jinj. 16 Wu ne baanj yu ge fiee fi wo jëme ge, wo jo muh wu mumwaa kene bafee bena bo kaase bëj gëej fe wu le, fi le le njëme wuchii kême bamii bafee kene batëde bo bee jinj yi nsa wuyu. 17 Wu ne le wu gëej wu fan ki wu yû fiee fi bo jëme, wo jo wu meesee wo gëej fe kintaashë ki bamii ba mbemë le. Wu fan ki wu yû mo fe kintaashë ki bamii ba mbemë le, wo jo wu një muh wù kee ge Nyo ge kene një muh wù koode ñwa. 18 Nseñe bëj nchiëej le fiee fi bëj le bëj kaanj fekuu fene, tu ba

le ba kaanj wa fewe, fiεε fi bεŋ le bεŋ faanyε fekuu fεnε,
tu ba le ba faanyε wa fewe. **19** Njka njεme bεŋ le lε, nε
bamii bafεε a bεŋ ntεnεε nε bεme yi fiεε le fekuu fεnε,
bo lεge a buunε le, tu Chii wù le fewe lε wu ḡe fiεε fiyu
fe bo le. **20** Bεŋ kēe le fe bamii bafεε kεnε batede le bo
taashε fo a jee chaŋ le, tu nle a bo ntεnεε.” **21** Bita mo
wu kεŋse wu biih Jiso le lε, “Tada, le kingane kimεε k̄i
mwa bwεεŋ gee mwεε mù mbefe mεne, nlεeshe geh lo?
Taŋlo wu ge, gεεŋ bu kingane kinsooshwi?” **22** Jiso chvuu
wu le lε, “Ge taŋlo ndu wo le lε, taŋlo nyu gεh kingane
kinsooshwi maa gε. Taŋlo nyu kingane mbaŋbvusooshwi
chike bvusooshwi. **23** Nε fiεε fi ba taŋlo ba fe bvunfoŋ bvù
fewe be Nfoŋ wumu wù ḡe goone ki wu s̄εesε be bamii be
ba lεme ba kwa we ḡe bee chiaŋ yiboo le. **24** No wu ḡe kε
ki wu tāade, bo to be muh mu, ye fioo ḡe bee bikeε bi bige
banchvuge yuufe. **25** No bi ḡe ya wu ki wu lāŋε, Nfoŋ
wεε mo wu jεme le ba jo wu be kwεε mo boοŋ mo mwεε
mwe munchii ba gesε ba to be bige biyu ba lāŋε fioo ye
yu. **26** No Nfoŋ wεε jεme noo, muh wεε gwe a wu jii wu
ku chiaŋ wu le, wu jεme le, ‘Tada, koo geh yii be mε,
nlé nḡe nlāŋε fiεε fichii.’ **27** Yii koo chiji kikwεε wεε wu
chine wu le wu daayε lo a fioo yεε le. **28** Geenε, muh wεε
kibεε bu wu doo wu gεεne, wu bu yi muh mu le wù be bo
ḡe lεne Nfoŋ wεε le, wu ḡe kεme wu fioo kikεε ki bige
kimimia. Wu mo wu jijε wu yi finse le wu jεme le, ‘Lāŋε
fioo yo.’ **29** Muh wu lεme wεε mo wu gwe te a wu jii, wu
lεge wu, wu jεme le, ‘Koo geh yii be mε, nlé nḡe nlāŋε
wo.’ **30** Wu faŋ, wu jo wu wù gεεŋ wu faa wu yeh yi ncha
le, le wu nyūme yu gεεŋ bu sege wu lāŋε fioo ye yεε. **31**

Bamii bamu ba bε bo gè lene doo bo yεŋ fiεε fí kooshi le, fi luje bo baaj. Bo mo bo gεεŋ bo sεεŋ fiεε fichii fí kooshi Nfoŋ wεε le. **32** Nfoŋ tεεŋ wu wu to, wu jεmε wu le lε, ‘Wo le fiεε fí achiji. Mbe ndaaye a yo fioo le yichii nje wo be wo ku chiaŋ mεne. **33** Gε be tarlo tε wo koo yii fc muh wù bena bo lene le no mbe ŋkolε te fe wo le gε?’ **34** Nfoŋ wεε toonyε shéŋ, wu nya wu lε ba fâa wu yeh yi ncha le, ba nyiεge bε wu, gεεŋ bu sege wu lε wu gε wu laŋe fioo ye yεε yichii. **35** Noo, le geh yεεŋyεεŋ no Chijan wù le fεwe lε wu gε bε muh wu mumwaa wu mumwaa bεŋ le, ne muh baaj lεeshe ge bε fitele fie fichii fiεε fi befe fí mwa bwee le wu ge fe wu le gε.”

19 Jiso jεmε mwεε mune wu mεsε, wu mo wu ja kimbe ki woŋ kí Galalee le, wu gεεŋ a kí Judia le, Joo yí Jodan le wuŋ kwege. **2** No wu gεnε, binchvu bi bamii baanyí bí bi wu le, wu fe bo bachii ba gè chεne yo. **3** Bafalashii ja bo to fe wu le ki bo moy wu, bo mo bo biih wu le lε, “Nchi le wu bεεŋ lε tarlo muh kuŋ be kwεε yi fiεε le kεnε nyu fí la lε?” **4** Jiso chvuu bo le lε, “Bεŋ baaj a tεεŋ ge fiεε fí ba gε sanŋ wa lε, ‘Gε bee fεŋkεe muh wù gε fe bamii, wu gε fe bo nyu jwεŋsε be kwεε ge?’ **5** Wu gε fe noo, wu mo wu jεmε lε, ‘Le nje fine fí jwεŋsε lε wu gε wu chine chiji be bwee le, wu taashε be kwεε, bo bafee mo bo tu wa muh wu mumwaa.’ **6** Noo, gε bo baaj bamii bafee gε, bo le wa muh wu mumwaa. Fi mo fi nyu lε, fiεε fí Nyo le wu taashε wa, keefε muh moy ki wu gâsε gε.” **7** Bamii baa mo bo biih Jiso le lε, “Tu le nje la fí Muse gε duu lε muh tarlo wu saŋ ŋwa wu nya kwεε le wù duunyi lε wu le wu kuŋ wa bε wu, wu mo wu kuŋ be wu?” **8** Jiso chvuu lε, “Gε

bee njé bintunj biéna bì temé wù Muse gè chine le muh tanlo wu kuj be kwéε. Geenε, gε nyu no fi gè bee feŋkεε gε. **9** Njeme fiaŋ beŋ le lε, muh ja wu kuj be kwéε wu jo wumu, baarŋ nyu gε le kwéε wεε le wu ja wu tu wu jienyi wu jaŋ kinjaŋ seŋ gε, tu wu le wu ge kimbefc njé ki wu jāŋ kwéε wumu.” **10** Booŋ ba Jiso ba ŋgoo yu wunε njeme bo mo bo du wu le lε, “Nε fi le noo kune jwεŋε be kwéε, tu fi be joŋe le muh mε fie noo fε wu taashε bvuguu gε.” **11** Jiso jemé bo le lε, “Gε nyu muh wuchii wù taŋlo wu bεεŋ fieε fine gε. Taŋlo bεεŋ geh bamii ba Nyo le wu ge le bo bεεŋ. **12** Beŋ kēe le bamii bamu le yu bo goone gε bikεε gε, le no ba gè boyε bo, bo nyume noo. Bamu nyu noo ge bamii be chiaŋ le bo nyume noo. Bamu nyu fiboo noo ge bo be bikwéε biboo le bo nyume noo njé bvunfoŋ bvù fewe. Muh wù taŋlo wu b̄εεŋ fine, wu b̄εεŋ.” **13** Bamii ja bo too be booŋ fe Jiso le le wu kuj bo le, wu buunε fε bo le, booŋ be ba ŋgoo tu bo wame lo bamii baa. **14** Jiso jemé fie le, “Beŋ chine booŋ bayu too fε mene. Keefε beŋ jéese bo gε, njé bvunfoŋ bvù fewe le nyu fε bamii ba le njé booŋ banε le.” **15** No wu jemé noo, wu mo wu gεε chiaŋ yi bo le, wu mo wu ja wu gεεne. **16** Fi kooshe le muh wu kwa wumu gè ja wu to fε Jiso le, wu biih wu le lε, “Muh wù N'yeŋε, fieε fi joŋe fi ŋkεme ki ŋge fε ŋkεme kinche kì kage gε le la?” (*aiōnios g166*) **17** Jiso biih wu le lε, “Wo biide nyu mene kune fieε fi joŋe njé la? Muh wù joŋe me geh wu wù maa. Ne wo goone ki wo ḡε wo kεme kinche kì kage gε, wo mo wo gεεde banchi ba Nyo.” **18** Muh wuyu biih Jiso le lε, “Banchi ba Nyo le ba la?” Jiso chvuu le, “Keefε wo yûuyε muh gε, keefε wo jāŋ

kwe muh gε, keefε wo chôŋ bvuchonj gε, keefε wo bêε jinj yi nsa wu chimbiaŋ gε, **19** wo ŋgvûune chijo bε bwoo, bε lε wo kôŋe muh wù mbebe yo le.” **20** Chumu wεε mo wu jεmε wu le lε, “Banchi banε bachii nchi gεede wa lo. Ka sheshi la?” **21** Jiso chvuu wu le lε, “Nε wo fεnε goone ki wo nyûme muh wù joŋe wu gεene wu mεese, wo gεenj wo gεse mwεε mu wo kεme, wo ga bige biyu ba fuude le, wo mo wo ge wo kêmε nchvu yo nyu yi fεwe. Wo nε lε wo gê noo wo mo wo to wo bii mεne.” **22** Sege chumu wuyu yu noo, wu mo wu ja wu gεene wu nyume lo yii yii, nje wu gè kεme kwa baŋ. **23** Jiso mo wu jεmε booj be ba ŋgoo le lε, “Nseŋe bεŋ nchieŋ le, fi tεeme fε muh wu kwa lee fε bvunfɔŋ bvù fεwe le. **24** ɻka nseŋe bεŋ le lε, fi le chige fε nyambala lee a jise chi nsala le, fede fε muh wu kwa lee fε bvunfɔŋ bvù Nyo le.” **25** Sege booj ba Jiso ba ŋgoo yu fine fieε, jwe yuŋ bo baŋ. Bo biih lε, “Nε fine le noo, yu to bone yεεŋ?” **26** Jiso bijε bo nεε, wu jεmε bo le lε, “Nε le fε muh wu wuŋ le, tu fi taŋlo fi ya. Geenε fε Nyo le gε fieε taŋlo fi ya wu gε.” **27** Bita jεmε wu le lε, “Bijε yêŋ, bee le be chine wa fieε fichii, be bii wo le. Bee lε be gê be kεme la?” **28** Jiso jεmε bo le lε, “Nseŋe bεŋ nchieŋ le sege muh wu jee che le Mwamuh le wu shii wa yi kala we wu bvukuge bvù yi woŋ wu fwεŋ le, bεŋ banε ba gè bii mεne, bεŋ shiiyε te yi bakala le yuufe ncho bafεe bεŋ sâge chikfuu chi Ishwala chi yuufe ncho chifεe. **29** Muh wuchii wù le wu chine la che le, kεnε booj ba bwee le, kεnε jéme ye le, kεnε chiji le, kεnε bwee le, kεnε booj le, kεnε ŋεε le, wu chine nje mε, tu wu lε wu kêmε bamii bε mwεε kingane gwii fede no wu gè kεme. Wu lε wu

kême te kinche kì kage gε. (aiōnios g166) 30 Geenε, bamii ba duude ba le fwe mεeṣe lé bo gê bo tu ajirj, ba duude ba le ajirj mεeṣe lé bo gê bo nyu fwe.”

20 Jiso ka wu jeme lε, “Bvunfoŋ bvu fewe le njε chiji la wumu wù gè bu wu ja antaana wu gεeŋ ki wu jô bamii ba lεme wu leesε a wu mwene. 2 No wu gè gεne wu yεŋ bo le, bε bo mo bo kame lε wu lε wu gê wu laŋε bo nchvuge nchvuge yi juu le. Wu mo wu chiiŋse bo, bo gεeŋ bo lεne a wu mwene. 3 Geh njε juu bikaa bvuugε, wu bu wu gεeŋ wu yεŋ bamii bamu le bo lεme fe waan̄ bo laame. 4 Wu jeme bo le lε, ‘Bεŋ gεeŋ te bεŋ lεŋ a mε mwene, nlé nlāŋε bεŋ be nlāŋε wù kooji.’ Bo mo bo gεeŋ. 5 Wu ka wu bu njε fenshe fe ntεnεε, wu ka wu kaase wu bu njε juu bikaa bitεde, wu jode geh bamii ba lεme. 6 Le nyu njε juu bikaa biteŋ fenfu, wu ka wu bu wu gεeŋ wu yεŋ bamii ba lεme bamu le. Wu bii bo le lε, ‘Le njε la fi bεŋ to bεŋ she bεŋ lεme fεnε juu chi chile achiji?’ 7 Bo chvuu lε, ‘Le njε muh baan̄ jo gε bee lεme le gε.’ Wu mo wu jeme bo le lε, ‘Bεŋ gεeŋ te bεŋ lεŋ a mε mwene.’ 8 Le to nyume fenfu, chiji mwε kwεε mo wu to wu du chiji kikwεε ki bamii be ba lεme le lε, wu tεŋ̄ bamii ba lεme, wu nya nlāŋε wuboo, wu kε fe bamii ba be to ajirj le, wu gεeŋ wu mεeṣe fe ba be to fwe le. 9 Wu mo wu kε wu laanje. Bamii ba wù gε jo bo yi lεme le juu bikaa biteŋ to wu laŋε bo nchvuge nchvuge. 10 Bamii ba wu gε ya jo bo doo bo too bo mo bo kwaji lε ba lε ba lāŋε bo ba fe bamu baa. Geenε, ba laŋε te bo danale danale. 11 No bo fi nlāŋε wuboo bo mo bo kε bo tu bo shun̄shi, chiji la wεε, 12 bo duu lε, ‘Bamii banε ba wo be jo ajirj bo le bo lεŋ geh ntarj wu kife kimimia

maa, geene wo lanje besa bo yeejyeen bee le be shie bee gose ye be leme juu chi chile muu surje bee.’ **13** Chiji mwé wuyu chvuu muh mu bo le le, ‘Nsaa yan, mbaan njiaa ge fiee besa wo gë. Besa wo be kame ge leme chine yi nchvuge le? **14** Joo nlanje wo wo gëne. Koñ me le nlanje muh wu ajin yeejyeen nje no nlanje wo. **15** Ge ñkeme bvunga ki ñge fiee fi ñkonje be fiee fi le fiañ ge? Noo wo bëne kindoñ nje nle ñgwenye chiañ yan fe bamii le?”’
16 No Jiso jemé ne, wu mo wu mesé le, “Le geh no bamii ba le ajin meese lé bo gë bo tu ba fwe, ba fwe tu ba ajin.”
17 Jiso gë bëne Yelusalem be booj be ba ñgoo ba yuufe ncho bafee bo bu a je, wu teej bo be bo kejse yo, wu jemé bo le le, **18** “Bëj yëge bëj yû, bee bëne wa bee gëne Yelusalem, ba lé ba gëenj ba nya muh wù jee che le Mwamuh chiañ yi bachiji kintanye ba baan baan le mo bamii ba duunyi banchi ba Nyo, ba sa wu ba suune le ba yuuyé wu, **19** ba mo ba nya wu chiañ yi bituñ le, ba chweeze wu, ba taane wu be munte, ba mo ba ta wu yi kintaan le, doo nyume aju atade Nyo kaase wu bvuse wu yi kwe le.” **20** Bwe booj ba Jebedi gë ja wu to fe Jiso le be booj be, wu tun anyuu a wu jii ki wu lëge fiee. **21** Jiso bii wu le le, “Wo be goone le la?” Wu jemé wu le le, “Kaa le lé gë doo nyume sege wo sage bvunfoj bwuj, booj banj ba bafee banj mbebe yo le, wumu a kibo kuj kinchieen le, wumu a kinjkojo le.” **22** Jiso chvuu le, “Ge bëj kee fiee fi bëj biide ge. Tañlo bëj mu fiñkoo fi ñge fi nlé ñgë mu?” Bo chvuu le, “Bee tañlo be mu.” **23** Wu jemé bo le le, “Bëj lé bëj mû fiñkoo fiañ nchieen. Geene ki bëj shii a kibo kaj kinchieen le be kinjkojo le, ge nyume

kijuse kaŋ ki nya bεŋ le gε. Manjuu mayu le fε bamii ba Chii le wu seesε wa wu gεε bo le.” **24** Kimbege ki booŋ ba ŋgoo ba Jiso ba yuufe doo bo yu kune fieε fiyu, shéŋ toonyε bo bε booŋ ba bafεε bayu. **25** Geenε Jiso tεεŋ bo bachii, bo to wu jεmε bo le lε, “Bεŋ kee lε bamii ba sage bituŋ to bo shiide lo yi bamii baboo le, bamii ba baŋ baŋ baboo duunyi bvunga bvuboo a bo we. **26** Gε fifieε kεme ki fi nyume a bεŋ ntεnεε gε. Muh wu goone ki wu nyûme muh wù baŋ a bεŋ ntεnεε wù kεme ki wu nyûme muh wù lene lo bεŋ le. **27** Muh nε goone ki wu nyûme muh wù fwe a bεŋ ntεnεε, tu wù kεme ki wu nyûme nfwa wene. **28** Le gεh yεεŋyεεŋ no muh wù jee che le Mwamuh gε baŋ to gε lε bamii lεne lo wu le gε. Wu gε to ki wu lεŋ lo bamii le, wu nyâ kinche ke ki wu sâuŋ muh wù duude yi kwe le.” **29** Jiso bε booŋ be ba ŋgoo gε gεεŋ bo doo bo fede Jeliku, kinchvu ki bamii tu ki kfuuŋe ki bii a wu ajiŋ. **30** Fi kooshe lε binfeen bimi bifeε, nyu bileŋse bǐ gε too gεh bi shiide jwe wu je le, bi doo bi yu lε Jiso fede lo, bi mo bi tu bi wanε bi duu lε, “Tada, Mwa Nfoŋ Dabi, koo yii fε bee le.” **31** Kinchvu ki bamii tu ki wanε ki duu lε bo banj lo. Geenε bo ka bo wanj lo bo gεεŋ fwe fwe lε, “Tada, Mwa Nfoŋ Dabi koo yii fε bee le.” **32** Jiso mo wu lεεŋ, wu tεεŋ bo, bo to, wu biih bo le lε, “Bεŋ goone lε ŋgε la fε bεŋ le?” **33** Bo chvuu lε, “Tada, fεε lε ajii a wese gwenye.” **34** Yii koo Jiso, wu kuŋ ajii aboo le. Kimimia bo mo bo tu bo yεde mwεε le, bo mo bo ja bo bii Jiso le.

21 Jiso bε booŋ be ba ŋgoo gε doo bo fεεse Yεlusalem, bo nyu wa ntε wù Bεfash le, bo nyume mbebe yi mbegε wu Bite bi Olif le, wu mo wu turŋ booŋ be ba ŋgoo bamu

bafεε, 2 wu jεme bo le lε, “Bεŋ gεεŋ ntε wù fwe wege le. Bεŋ doo bεŋ gεεŋ, bεŋ yεŋ bwe jaki le ba shuude mwa ye nyume mbebe ye le, bεŋ faanyε, bεŋ to be bo fe mene. 3 Ne muh lé wu jέme fιεε bεŋ le, bεŋ chvuу le Chiji Kikwεε gόone lo, wu mo wu chίne lo kimimia bεŋ to yu.” 4 Fine fιεε gέ kooshe noo ki fi gέ fi to fi koje no muh wu ntuj wu Nyo wumu gέ jεme, wu du lε, 5 “Muh du kilaantεŋ kί Sayoŋ le lε, ‘Bεŋ jίŋε bεŋ yέŋ, Nfoŋ wene too fe bεŋ le. Wu le wu shiishe kikwεε ke, wu bεεŋ yi jaki le, nyu mwa jaki, jaki wu baaj shige.’” 6 Boon ba Jiso ba ŋgoo baa gεεŋ, bo ge geh no wu be jεme. 7 Bo to be jaki wεε mo mwa, bo nooŋ bikuŋ biboo yu wege, Jiso bεεŋ wu shii yu we, wu tu wu gεeŋe. 8 Kinchvu ki bamii ki duude tu ki dέŋe te bikuŋ biboo a je, bamu shwage chέ yi bite bo dέŋe. 9 Kinchvu kί gέ gεeŋe Jiso fwe be kί gέ bii ajiŋ tu ki wuule lε, “Yilili Yilili, mbεεŋse nyúme fe mwa Nfoŋ Dabi le lεε! Nyo le wu noŋ kimbone yi muh wu too a jee chi Tada le lεε! Yilili Yilili, mbεεŋse nyúme fe Nyo wu fewe le lεε!” 10 Jiso gεεŋ wu fεsε Yεlusalem, kilaantεŋ kεε ki shiŋshe kichii. Bamii tu bo maŋe, bo biide lε, “Wune le yεεŋ?” 11 kinchvu kεε chvuу le, “Le muh wu ntuj wu Nyo wù Jiso wù ja ntε wu Nasalε le, Galalee.” 12 Jiso gέ gεeŋ fe yeh yi kintanyε ki Nyo le, wu kuŋ bamii bachii ba gέ gese be ba gέ gude mwεε fo, wu baaji bidaŋ bi bamii ba gέ kuse bige, be binta bi bamii ba gέ gese bibεmbε. 13 Wu gέ kuŋe wu duu lε, “Fi le ba saŋ le Nyo duu lε, ‘Ba lé ba tέŋe yeh yaŋ le yeh yi buunε.’ Bεŋ kaasε yi tu bvuta bvu bachoŋ.” 14 Jiso tu wù nyu fe yeh yi kintanyε le, binfeenε be banterjelase too wu fede bo. 15 Geenε, bachijji kintanyε

ba baanj baanj bε bamii ba gè duunyi banchi ba Nyo gè
doo bo yεŋ biŋha bi mwεε bǐ wu gè gee le, bε no boonj
ba shige shige gè wuule fε yeh yi kintanyε le, bo duu lε,
“Yilili Yilili, mbεεŋjε nyûme fε mwa Nfoŋ Dabi le lεεε”,
fi tu fi toonyi lo bo. **16** Bo mo bo wanj lo Jiso lε, “Ge wo
yuge fieε fi boonj bane duu ge?” Wu chvuu bo le lε, “Εεŋ,
n'yuge lo. Fi le le bεŋ gè baanj a tεεŋ ge wa fieε fi ba gè sanj
lε, ‘Nyo lé wu gê mbεεŋjε wù joŋe wu gεεne wu mεεse
wu tu wu bude de yi boonj ba shige shige le, bε de yi boonj
bo baanj bo yaane ambeŋ le ge?’” **17** Jiso gè ja wu chine bo
le, wu bu a kilaantεŋ kεε le, wu gεεŋ nte wu Betani le, wu
che yo. **18** Lε to nyume antaana, no Jiso gè kaase wu tuu
jiŋ a kilaantεŋ ki Yεlusalem le, jεŋ tu yi yuu wu. **19** Wu
yεŋ kite kimi le mbebe yi je le ba to ba jii, wu mo wu
gεεŋ fo, geene wu gè baanj yεŋ ge fieε le yi ki le gε, wu
yεŋ geh nyu biŋkamε le maa. Wu mo wu noŋ lonj kite
kεε le wu jεmε lε, “Keefε fintan ka fi yuŋ yi wo le gε!”
Kimimia, kite kεε mo ki bobε lo. (**aiōn g165**) **20** Booŋ ba
ŋgoo ba Jiso doo bo yεŋ noo, jwe yuŋ bo. Bo tu bo ghaade
lε, “Kite kine jienyi neε fε ki bobε lo kimimia ne?” **21** Jiso
chvuu bo le lε, “Nseŋe bεŋ nchiεŋ lε, ne bεŋ leese fitele
yi Nyo le, bεŋ maŋe gε, bεŋ ge ge geh nyu fieε fi ŋge bε
kite kine le maa gε. Ne bεŋ jεmε mbege wunε le lε, ‘Muge
ye fεne wo gεεŋ wo gwe a joo yǐ baanj le’, fi kooshe geh
noo. **22** Mo nyume la fi bεŋ lege a buunε le, bεŋ lé bεŋ
kēmε ne bεŋ le bεŋ leese fitele yi Nyo le.” **23** Jiso gè kaasε
wu lee fε yeh yi kintanyε le, bachiji kintanyε ba baanj
baanj bε bamii ba sage wοŋ wu Bajuu gε to bo yεŋ no wu
yεyi bamii, bo mo bo biih wu le lε, “Wo jo faanj bvunga fε

wo gee mwee mune? Nya yeej bvunja bvuyu wo le?"

24 Jiso chvu bo le le, "Mε te nlé mbiih bej fiee. Ne bej chvuse lo, me mo nseej bej muh wù nya me bvunja ki ñgee mwee mune. **25** Jon gè leese bamii a joo bvunja bvuyu ja faaj? Bvu gè ja fewe noo gè nya muh wu wunj le?" No wu bile noo, bo tu bo tteenyi lëbolebo le, "Ne bee chvuse le gè nya Nyo, wu biih bee le laa gè ge la lè keef bee beeñ Jon le ge? **26** Geene, ge nyu no bee chvu le, 'Gè nya muh wu wuj ge', nje bee faane kinchvu ki bamii, no bo bachii le bo beeñ le Jon gè bee muh wu ntuj wu Nyo."

27 Noo, bo mo bo chvu Jiso le le, "Ge bee kee ge." Jiso mo wu jeme bo le le, "Tu ge me nyu nseej te bej muh wù nya me bvunja le ñgée mwee mune ge." **28** Jiso geen fwe wu biih le, "Bej kwaji le la kune fine? Muh mu gè keme booj ba bileyse bafee. Wu gè ja wu geen fe mwa wù ñgamu le, wu jeme wu le le, 'Mwa yan, gen wo she wo lène mwene abej.' **29** Wu chvu le, 'Ge me nyu ñgeen ge.' Geene wu ja wu kaas wu kuse fitele fie wu mo wu geen mwene kwee. **30** Muh wee geen fe wù aji le wu jeme geh fiee fi wu be jeme wa wu ñgamu le. Wu chvu wu le le, 'Nlé ñgée chii.' Geene, wu fan ki wu gée. **31** Antenee a booj bafee ban, le wu la wù gè ge fiee fi chiji goone?" Bo chvu le, "Le wù ñgamu." Jiso mo wu jeme bo le le, "Nseej bej nchiëej le, bamii ba koode ñwa mo bikese ba jiikuu bo leese wa fe bvunføj bvu Nyo le fwe a bej le. **32** Njeme ne nje Jon Nlesajoo gè to ki wu dûnye je yì chaanj bej le, bej fan ki bej bëej wu le, geene bamii ba koode ñwa be bikese ba jiikuu bo beej wu le. Bej gè doo bej yej no bo bej noo, bej baanj kuse ge muntele mwena le

bεŋ bεεŋ te wu le gε.” **33** Jiso mo wu ja wu jεmε lε, “Bεŋ yû ɳgaŋ wumu. Muh mu gè bee wu lεŋ mwε wu muntaŋ mù ba fede mbvuuŋ yu, wu tuŋ kitaj ki kεnε, wu fε kiso k̄i ba lé ba sôone mbvuuŋ bude yo, wu tuŋ kitale ki muh wu chieεne mwε kwεε, wu mo wu gεε mwε kwεε bamii le, wu ja wu gεεŋ kituŋ kimi le. **34** Kife k̄i ba to ba kege muntaŋ gè to ki kojε, wu tuŋ booj be ba lεme fε bamii ba wu gè gεlε mwε kwεε bo le, lε bo gεεŋ bo fi mwe muntaŋ. **35** Bo gεεŋ, bamii ba wu gè gεlε mwε kwεε bo le, bo koo bo, bo suŋ wumu, bo yuuyc wumu, bo tumε wumu bε ata. **36** Wu ka wu tuŋ bamii bamu ba lεme ba duude bo fede ba fwe baa, bamii baa ka bo ge geh yεεŋyεεŋ no bo gè ge bε ba fwe baa. **37** Ajin ayu wu tuŋ wa nyume mwa ye, wu kwaji lε bo lé bo ḡeŋ bo ɳgvuuŋ mwa ye wunε. **38** Geenε, wu gεεŋ, bamii bayu doo bo yεŋ wu le, bo jεmε lεbolεbo lε, ‘Wunε le njibvushe bvu muh wu mwε kfunε. Bεŋ to bee yuuyc wu bee mo be jo bvushe bvunε.’ **39** Bo mo bo koo wu bo bvuse mwεne kwεε, bo yuuyc.” **40** No Jiso ma nε, wu mo wu biih lε, “Muh mwε kfunε ge doo wu to wu ge nεε bε bamii banε?” **41** Bo chvuu lε, “Wu lé wu tō wu l̄eshe lo munyame muyu, wu ḡeε mwε kwεε bamii bamu bo lé bo ḡe bo nyaa mwe muntaŋ sege bo kege.” **42** Jiso biih bo le lε, “Bεŋ gè baan̄ a tεεŋ ge a ɳwa wu Nyo le lε, ‘Tεde chieε ch̄i bamii ba njone gè faŋ, gè kaase chi tu tεde chi buu chi yeh. Fine gè ge Tada, bamii ſiŋe bo kεme ɳgha?’ **43** Me mo nseŋe bεŋ le lε, Nyo le wu fi bvunfɔŋ bwe chiaaŋ yene le, wu nya nyu kituŋ ki lé ki ḡe no wu goone le.” **44** [“Tεde chiyu chine muh gwe yi ch̄i le, wu chiaafε lo, chi gwe yi muh le, chi baajε lo mwεde.”] **45** No

Jiso ma njgan wunε ne, bachiji kintanye ba baanj baanj mo
Bafalashii doo bo yu, bo mo bo kεε le wu ma nyu kune bo.
46 Bo tu bo goone ki bo koo wu, geenε, bo kaase bo fanj
kinchvu ki bamii, nje kinchvu kεε gε kεme Jiso nje muh
wu ntuj wu Nyo.

22 Jiso ka wu jεmε bo le a banjan le, wumu nyu le, **2**
“Bvunfoj bvu fewe taŋlo ba beji bε nforj wumu wù gε
seesε ηka wu bvuguu bvu mwa ye wù jwεŋse. **3** Wu tuŋ
booj be ba lεme le bo gεεŋ bo tεεŋ bamii ba wu chi be bo
fε ηka wu bvuguu le le bo tōo. Geenε, booj bayu gεεŋ
bamii bayu fanj le gε bo to gε. **4** Wu tuŋ banchendaa bamu
wu jεmε bo le le, ‘Bεŋ gεεŋ bεŋ jεmε bamii ba nchi ntεŋe
fε ηka wu bvuguu wunε le le bo yεgε bo yu, nle seesε wa
mwεε munjile, nsεεye nyáŋ yì ba bvuushε bε booj ba
banaa ba fanj. Nle nseesε wa mwεε munchii, le bo tōo fε
ηka le.’ **5** Geenε, bo gεεŋ bamii bayu chiaasε lo, bo ja
fiboo bo gεεne. Muh mu la a wu mwεne, muh mu la waanj
we. **6** Kimbege ki bamii koo booj bayu bo nyiε bε bo, bo
mo bo yuuys bo. **7** Fitele bεdε nforj wεε, wu tuŋ bamii be
ba jεŋ, bo gεεŋ bo lεshε lo bamii ba yuuyi booj be ba
lεme baa, bo mo bo toŋ kilaanteŋ kiboo. **8** No wu ge noo
wu mo wu jεmε booj be ba lεme bamu le le, ‘Nle nseesε
wa ηka wu bvuguu. Geenε bamii ba nchi mbe chi bee gε
bamii gε. **9** Bεŋ gεεŋ ntase yi jé le yichii, bεŋ tεεŋ bamii
bachii ba bεŋ le bεŋ yεŋ, le bo to fε ηka wu bvuguu wunε
le.’ **10** Banchendaa baa mo bo gεεŋ jé le yichii bo kuŋ
bamii bachii ba bo gε yεŋ le bamii ba joŋe bε ba befe bo
to. Yeh yi bvuguu mo yi yisε bε bamii. **11** Nforj ja wu lee
yeh yi bvuguu yiyu le ki wu yεŋ bamii ba to fε ηka le, wu

mo wu yεŋ muh mu le yu wu baan jii gε njú yi ɳka wu bvuguu gε. **12** Wu biih wu le lε, ‘Nsaa yaŋ, wo jiεnyi nεε fe wo lee yeh kfunε njε wo le bε njú yi ɳka sεŋ?’ Muh wεε me jwe wu chile. **13** Noo, nfoŋ mo wu jεmε banchendaa be le lε, ‘Bεŋ kaan chiaan ye mo bikaa, bεŋ noŋ wu kijibε le akfuuŋ, yo bamii lé bo ḡe bo beede bo ɳgeji bige.’’ **14** No Jiso jεmε noo, wu mo wu jεmε le, “Bεŋ k̄ē le Nyo le wu tεεŋ bamii ba duude, geene wu cha geh nyu ba shige.” **15** Bafalashii mo bo ja bo gεεŋ bo seesε no bo lé bo ḡe fe Jiso loŋse njεmε bo koo wu. **16** Bo mo bo tuŋ booŋ baboo ba ɳgoo mo ɳgoo yi bamii ba Nfoŋ Hεlod fe Jiso le. Bo gεεŋ bo jεmε wu le lε, “Muh wu N'yεyε, bee kee lε wo le muh wù nchiεŋ, wo yεyi bamii bε je yi Nyo a je yì nchiεŋ le. Gε wo jode lε muh mu le yeye gε, nje gε wo jiiŋ muh yi fιεε fi wu le fi le gε. **17** Geh sεεŋ bee wo ɳkwajε. Nchi le wu bεŋ le bee lâaŋe ɳwa Kaisa Nfoŋ wu Lum le, noo keefε bee lâaŋe gε le?” **18** Jiso kεε fιεε fi bo wεεne bε fi, wu mo wu jεmε bo le lε, “Bεŋ bamii ba jεmε yeye, bεŋ gee yeye banε, bεŋ tele mε nje la? **19** Bεŋ to bε bige b̄i bεŋ to bεŋ laaŋe ɳwa yu n'yεŋ.” Bo to bε danale bo nya wu le. **20** Jiso biih bo le lε, “Kikwεε kine k̄i le yu le ki yεεŋ? Jee chine ch̄i le yu le chi yεεŋ?” **21** Bo chvuu le, “Le ki Kaisa lε, jee le tε che.” Wu mo wu jεmε bo le lε, “Bεŋ nyâa Kaisa le fιεε fi le fi Kaisa, bεŋ nyâa Nyo le fi le fi Nyo.” **22** Bo yu noo, jwe yuŋ lo bo. Bo mo bo chine wu le bo ja bo gεεne. **23** Geh abvu, Basadushii ja bo to fe Jiso le. Basadushii banε ḡe bee ɳgoo yi bamii ba ḡe duu le gε bamii nyu bo ge bo bu yi kwe le gε. No bo to, bo biih wu le lε, **24** “Muh wu N'yεyε, Muse ḡe saŋ lε, ‘Nε muh kwe lo

mwa seŋ, tu mwa bwee keme ki wu gêe kwese wuyu bε
wu boo boŋ a jee chi ŋkfu mwa bwee le.’ **25** Mεεse, boŋ
ba muh mu gè chee besa bo yanε bvusooshwi. Wù ŋgamu
gè jo kwese, wu jiεnyε wu kwe bε wu baŋ keme gε mwa
gε, wu chine kwese wuyu wù bii wu le. **26** Fi kooshe geh
noo bε wù ka bii wεε le mo wù bii wu wεε le, gεεŋ bu fε
wu bvusooshwi le. **27** Ajin ayu, kwese wεε kwe tε. **28** Noo,
mεεse no bo bachii bvusooshwi gè jo kwese wεε, lé gê
doo nyume sege bamii bude yi kwe le, kwese wεε nyû
kwe yεεŋ?” **29** Jiso chvuu bo le lε, “Bεŋ le bεŋ jiaa, nje gε
bεŋ kee fiεε ſi ba san a ɻwa wu Nyo le gε. Gε bεŋ kee tε
bvugua bvu Nyo gε. **30** Bεŋ kēe lε lé tô nyume sege bamii
bude yi kwe le, gε bilenjse bε bikese baŋ bo ka bo taashi
bvuguu gε, gε bamii baŋ bo ka bo nyaa boŋ bo taashi
bvuguu gε. Bo lé bo tô bo nyume wa njε banchendaa ba
Nyo fεwe **31** Doo nyume kune mbu wu bamii lé bo gê bo
bude yi kwe le, bεŋ gè baŋ a tεεŋ gε a ɻwa wu Nyo le
bεŋ yu fiεε ſi wu jeme bεŋ le gε? Nyo gè jeme lε, **32** ‘Le mε
wù Nyo wu Ablaham bε Nyo wu Asik mo Nyo wu Yakob.’
Fi le lε gε Nyo nyume Nyo wu baŋkfу gε, le Nyo wu bamii
ba baŋ yu.” **33** Kinchvu ki gè lεme fo yu nchvuse wù
Jiso chvuse, jwe yuŋ lo bo bε n'yeεε we. **34** Bafalashii gè
doo bo yu lε Jiso le wu baŋε lo jwe wu Basadushii, bo mo
bo banyε ye bo to fε wu le. **35** Muh mu bo le wù gè kee
banchi ba Nyo chuule wu mo wu tele wu bε mbile wumu
lε, **36** “Muh wù n'yeεε, nchi wù kuge wu fede banchi
bachii le wù la?” **37** Jiso chvuu wu le lε, “Nchi wù kuge le
wù duu lε, ‘Wo kōŋe Tada wù Nyo wo bε fitele fiuŋ fichii,
wo nyâ ye yo wu le yichii, wo gêe bvufee bwuŋ yi wu le

bvuchii.’ **38** Wunε le nchi wù fwe wù kuge wù fedē banchi
bachii. **39** Wù bii wu le nyume njε wunε. Fì le lε, ‘Wo kôŋe
muh wu le mbebe yo le no wo konje kikwεε kuŋ.’ **40** Mwεε
munchii mù le a Ijwa wu banchi le, mo mù le a Baijwa
ba bamii ba nturj wu Nyo le, mu lεme nyu yi banchi ba
bafεε banε le.” **41** No Bafalashii gè taashε fo, Jiso mo wu
ja wu biih mbile wumu bo le lε, **42** “Bεŋ kwaji le la kune
Mbvuſε wù Nyo gè ka? Bεŋ kwaji le le mwa yεεŋ?” Bo
chvuu wu le lε, “Le mwa Nfonj Dabi.” **43** Jiso kaasε wu biih
bo le lε, “No le mwa Nfonj Dabi, fi jiεnyi nεε fe Kiyo ki
Yuude ge Dabi tu wu tεŋe wu le Tada we? Dabi gè jεmε le,
44 ‘Tada Nyo gè be wu jεmε Tada waŋ le lε, wu shii a kibo
ke kinchieŋ le, gεεŋ bû sege wu lé wu gε wu ḡiŋse bamii
be ba kimbanε, wu tomε bikaa bie yi bo le.’ **45** Ne Dabi
tεŋe wu le Tada we, fi ka fi jiεnyε nεε fe wu tu wù nyu
mwa ye?” **46** No Jiso jεmε ne, muh gε ka wù nyu yu wu
mumwaa wu chvuu fiεε wu le gε. Kege te abvu, muh gε
ka wu moŋ lo wu biih fiεε wu le gε.

23 Jiso mo wu ja wu jεmε kinchvu ki bamii le bε booŋ be
ba ŋgoo le lε, **2** “Bamii ba duunyi banchi bε Bafalashii le
bamii ba le ba jo kinta ki Muse. **3** Fi mo fi nyu lε, bεŋ
yûge fiεε fichii fì ba seŋe bεŋ le, bεŋ mo bεŋ gεe. Geenε,
keefε bεŋ gεe fiεε fì bo gee gε, nje bo feeji yeye, bo gee
yeye. **4** Bo jade bo yile bvujijε bvù fedē bvunjga bvu bamii
bo yige bamii yu, ta bo kibεε moŋ ki bo la nyi yi kwaŋ
bo fi bo yu gε. **5** Mwεε mù bo gee munchii le gεh ki bo ge
le bamii yêne bo le. Muŋku muboo mu Ijwa wu Nyo le lo
mù kuge. Muncharja mu de yi njú yiboo le lo mù ndefe. **6**
Bo to bo gεene fe ŋka le bo konje ki bo shiide nyu fe bamii

nguuune bo fo, bo ka gëne yéh yi buunë le bo kojë ki bo
shiide nyu yi binta bì fwe le. **7** Bo ka kojë te njienye wu
fë waanj le bamii yëcse bo le, bo ka kojë le bamii têje bo
le Balabai. **8** Geenë, keefë muh bëej le bamii têje wu le
Labai gë, nje bëj keme Muh wu N'yeyë gëh wu mumwaa
maa, bëj bachii nyu booj ba bwe mwa le. **9** Keefë bëj
têje muh mu yi nshej le fene le le chiji wene gë, nje bëj
keme Chiji wene wu mumwaa wù le fëwe. **10** Keefë muh
bëej le ba têje wu le Chiji Kikwëe gë, nje Chiji Kikwëe
wene le gëh wu mumwaa wù le Kletu. **11** Muh wù baanj a
bëj ntenee keme ki wu nyû muh wù lene lo bëj le. **12** Mo
yeej wù bëejse kikwëe ke, tu Nyo lé wu shiishe lo wu, mo
yeej wù shiishi kikwëe ke, Nyo lé wu bëejse lo wu. **13**
Ngë wù baanj le wene bëj bamii ba duunyi banchi mo
bëj Bafalashii. Bëj le bamii ba jëme yeye, bëj gee yeye!
Bëj lëme a bamii jii bëj banje je yì leese fë bvunfoj bvù
fëwe le. Gë bëj kojë ki bëj lëe bvü le gë, bëj ka banje
je le keefë bamii ba kojë bo lee fo gë. **14** [Ngë wù baanj
le wene bëj bamii ba duunyi banchi mo bëj Bafalashii.
Bëj shiishi lo bakwëjkfu, bëj gee chibuunë chì ndef
chi kinchiaase ye. Bëj këe le wene ngë lé wu fô lo.] **15**
Ngë wù baanj le wene bëj bamii ba duunyi banchi mo
bëj Bafalashii. Bëj le bamii ba jëme yeye, bëj gee yeye!
Bëj jade bëj jiénye woj wuchii bëj dañe joo yì baanj
baanj le bëj goone muh wu mumwaa wù bëj fiise wu tu
muh wene wu mbëmë. Ne wu le wu tu wa muh wene wu
mbëmë, bëj kaase bëj ge fie mëse fi fo lo, wu tu wu nyu
wa muh wu ngu wù baanj gëh nje bëj. (**Geenna g1067**) **16** Ngë
wù baanj le wene. Bëj le binfeej bëj duu le bëj duunyi je

bamii le! Bεŋ nyu bamii ba duu lε, ‘Nε muh jεme fιεε, wu
kaŋ jee chi yeh yi kintanyε, tu gε nyu fιεε gε. Geene, muh
nε jεme fιεε wu kaŋ nyu jee chi kichwa ki bige kĩ yεede ki
yeh yi kintanyε le, tu wù kεme ki wu ḡe no wu jεme wu
kan.’ **17** Binfeeŋ bine! Bεŋ le biyun! Fιεε fι kuge fι fede
fimi le fι la? Baan kuge kichwa ki bige kĩ yεede noo, yeh
yi kintanyε yĩ gee kichwa kiyu fε ki nyu fιεε fι le fι Nyo
le? **18** Bεŋ jεme tε lε, ‘Nε muh jεme fιεε wu kaŋ jee chi
kitana ki kintanyε, tu gε nyu fιεε gε. Geene muh jεme fιεε
wu kaŋ nyu jee chi fιεε fι muh nya kintanyε yu, tu wù
kεme ki wu ḡe no wu jεme wu kan.’ **19** Binfeeŋ bine! Fιεε
fι kuge fι fede fimi le fι la? Baan le nnya yĩ kuge noo,
kitana ki kintanyε kĩ gee nnya yiyu nyume fιεε fι le fι
Nyo le? **20** Fιεε fι le, le lε nε muh kaŋ jee chi kitana ki
kintanyε, tu wu kaŋ noo wu kaŋ mo mwεε munchii mù
nyume yu. **21** Nε muh kaŋ jee chi yeh yi kintanyε, tu wu
kaŋ noo wu kaŋ mo Nyo wù chee yu. **22** Nε muh kaŋ woŋ
wu we, tu wu kaŋ nyu kala wù Nyo mo wu wù Nyo wù
shiide yĩ wu le. **23** Ngε wù baan le wene bεŋ bamii ba
duunyi banchi mo bεŋ Bafalashii. Bεŋ le bamii ba jεme
ye, bεŋ gee yeye! Bεŋ to bεŋ nyaa kimbe kimimia Nyo
le a nteneε a bimbe yuufe bi mwεε yeye yeye mù bεŋ
kege bεŋ geede a mbáa le lε yi yege, geene bεŋ nooŋe fιεε
fι jiji fι nchi jεme kune fι le bεŋ ḡe, fι le ki bεŋ ḡe mwεε
mù kooji fε bamii le, bεŋ kōode yii fε bamii le mo ki bεŋ
lēese fitele yi Nyo le. Bεŋ be kεme ki bεŋ ḡe mwεε munc
munchii bεŋ chine gε fimi le gε. **24** Binfeeŋ b̄i duunyi je
bamii le! Bεŋ kuuji munyinyi bεŋ bvuse a mbvuuŋ le,
geene bεŋ ka mii nyaa yĩ baan ashεŋ! **25** Ngε wù baan le

wene bεŋ bamii ba duunyi banchi mo bεŋ Bafalashii. Bεŋ le bamii ba jεme yeye, bεŋ gee yeye! Bεŋ chuge muŋkoo bε shú ye le, geenε mwεε mù yisε yo le mù bεŋ lode a bamii le mo mù bεŋ yεede ajii yu. **26** Binfeeŋ bi Bafalashii, bεŋ ya bεŋ chuge muŋkoo bε shú nyu anteŋ, mu mo mu yuude tε ye le. **27** Ngε wù baan̄ le wene bεŋ bamii ba duunyi banchi mo bεŋ Bafalashii. Bεŋ le bamii ba jεme yeye, bεŋ gee yeye! Bεŋ le njε jéŋ yí ba le ba seesε ba yefc yi tu yi baan̄ yi chuunyi ajii yi joŋe, geenε anteŋ ayu nyu a yisε bε biŋkufe bi biŋkwe bi bamii mo mwεε munchii mù yiide. **28** Le gεh yεεŋyεεŋ no bεŋ chuunyi ajii lε bεŋ le bamii ba chaan̄, geenε anteŋ nyu bεŋ yisε bε kinlele mo gee ch̄i befe. **29** Ngε wù baan̄ le wene bεŋ bamii ba duunyi banchi mo bεŋ Bafalashii. Bεŋ le bamii ba jεme yeye, bεŋ gee yeye! Bεŋ ba joone jéŋ yi bamii ba ntuj wu Nyo, bεŋ yeefe tε jéŋ yi bamii ba gε kεme kinche k̄i chaan̄ bεŋ seese yi joŋe. **30** Bεŋ gee noo bεŋ duu lε, ‘Nε gε bee bee nyu wa yu kife ki bachiji chiji le, tu bee gε baan̄ lεεŋ gε fiesa fε fies f̄i bo gε ge fε ba yuuŋε bamii ba ntuj wu Nyo gε.’ **31** Bεŋ jεme noo, bεŋ jεme nyu kune bikwεε biena bεŋ mo toone bε de yene lε bεŋ le booŋ ba bamii ba gε yuuŋi bamii ba ntuj wu Nyo. **32** Bεŋ mo bεŋ gεεŋ lo fwe bεŋ mεse bε lεme ch̄i bachiji chiji bena gε kε! **33** Yó chine! Kingoge ki yó lε kine! Bεŋ kwaji lε bεŋ lé bεŋ nyūme njε ba leesε bεŋ yi ηgu wu baan̄ le sen̄? (**Geenna g1067**) **34** No fi le noo, mε mo ntune bamii ba ntuj wu Nyo fε bεŋ le mo bamii ba bvufee bε bamii ba duunyi banchi. Bεŋ lé bεŋ yūŋi bamu, bεŋ taayi bamu yi bintaan̄ le, bεŋ suŋe bamu yéh yene yi buunε le, bεŋ

boone bikaa a bamu jinj a bilaanteŋ le bichii bì bo gεεne bi le. **35** Beŋ lé beŋ gēe noo lε kilemε ki bamii bachii ba gè chee kinche kì chaŋ yi nshεŋ yinε le ba bo gè yuuŋε ki nyû fe beŋ fwa. Kilemε kine lé ki nyû fe beŋ fwa kεge yi ki Abe wù ba gè yuuŋε njε wù kεme jiale sεŋ, to bu yi ki Sakiya wù mwa Belekaya wù beŋ gè yuuŋε antenεe a yeh yi kintanyε bε kitana ki kintanyε le. **36** Nseŋje beŋ nchiesεŋ le, loŋ wu mwεε munε munchii lé wu gē wu koo kingogε ki mεεse kine.” **37** No Jiso jεmε ne, wu mo wu kεŋ ye lε, “Yεεbεε Yεlusalem! Yεεbεε Yεlusalem! Wo wù yuuyi bamii ba ntuj wu Nyo, wo ka tume bamii ba Nyo tuŋ fe wo le bε atal! Le wa kiŋgane kimeε no mε moŋ ki mbanyε boon buŋ njε no bweshii to wu banyε boon be yi kfuge a bibεε bie le, wo faŋ? **38** Bījε yēŋ yeh yo lé yi gē yi tu kinfu. **39** Nseŋje lo wo le lε gε wo baŋ wo ka wo yεŋ mene gε, gεεŋ bu kife kì wo le wo du lε, ‘Nyo le wu noŋ kimbone yi muh wù too a jee chi Tada Nyo le.’”

24 Jiso bu yeh yi kintanyε le, wu doo wu gεεne, boon be ba ŋgoo kεŋse bo to mbebe ye le bo duunyi yéh yi fe yeh yi kintanyε le wu le. **2** Geenε, Jiso jεmε bo le lε, “Beŋ yεde yéh chine le? Nseŋje beŋ nchiesεŋ le gε tεde chimimia nyu chi shεε yi chimi le njε ba kεse chi fekuu sεŋ gε.” **3** Jiso doo wu gεεŋ wu bεεŋ wu shii yi Mbegε wu Bite bi Olif le, boon be ba ŋgoo kεŋse bo to lebolebo fe wu le bo biih le, “Geh sεεŋ bee kife kì fiεε fiyu fine lé fi gē fi kooshe, mo njiŋε wù lé wu gē wu dūnyε kife kì wo lé wo gē wo kaasε wo to mo no lε woŋ kage wa lo?” (*aiōn g165*) **4** Jiso chvuu bo le lε, “Beŋ yεne keefε muh to wu lεε bε beŋ, beŋ jiaa je gε. **5** Beŋ kēe lε bamii ba duude lé bo gē

bo too bo jode jee chanj bo teyi fe jii, muh duu le wu le Mbvuse wù Nyo gè ka. Bo doo bo gee noo bo leede be bamii ba duude bo jiaade je. **6** Beñ lé beñ gê beñ yuge le ba tune jeñ, beñ ka yuge te basaaka le jeñ le yi nyume. Beñ doo beñ yuge noo, keefé fitele gûde beñ ge. Mune lé mwëe mù keme ki mu gê mu kooshe. Geene ge mu mo duunyi le woñ kage wa lo ge. **7** Kituñ lé ki gê ki tune jeñ be kimi, nfon wumu tune jeñ be wumu. Jeñ lé yi gê yi koode, nshen lé yi gê yi shîinshi manjuu le manjuu le. **8** Mwëe mune munchii baañ geh lo nsase një sege kwëse ke lume. **9** Bamii lé bo gê bo nya beñ ba nyiege be beñ, ba yuuue beñ. Bituñ bichii lé bi gê bi banë beñ nje jee chanj. **10** Noo, bamii ba duude mo bo chii bikaa a me jiñ, bo banë bikwëe biboo, bo gese bikwëe biboo. **11** Bamii ba duude ba mbiane le tuñ Nyo bo, bo lé bo jâ bo bunë bo leede be bamii wesee. **12** No kimbefé lé ki gê ki duude ki geñne lo fwe, ki ge kijkoñe ki bamii ba duude mo ki tu wëe. **13** Geene, muh wù lé wu gê wu kaañ shéñ geñ bu fekimëse lé wù gê wu bone. **14** Bo keme geh ki bo ge bo fejë saaka wù joñe wunë wù kune bvunfon bvü Nyo geñ bu yi kikwëe ki nshen le kichii bituñ bichii yu, noo, fe woñ ge wu ka. **15** Noo sege beñ yej kijgha ki fiëe kí tañlo ki cheñe be kijuse kí muh wu ntuñ wu Nyo wù Danye gè jeme kune ki, ki leme wa yeh yi kintanye le, muh wù teñe ñwa wunë yu fine chuule, **16** bamii ba le Judia mo bo feë lo bo beñ yi bambege le. **17** Keefé muh wù le kigo ki yeh le ka wu shii wu lee ki wu jô fiëe fi le yeh ge. **18** Keefé muh wu le mwëne ka wu kaase wu kwëede le wu to ki wu jô kikuñ wu noñ ye le ge. **19** Ngë wù baañ le yi aju kaa le,

lé wu gê wù nyu wu bik  se ba le b   chifwe, mo ba yan  se
booj. **20** Be  j b  une le keef   kinlege kine ki ny   yi kife ki
nfun le, k  ne juu chi yuu   g  , **21** nje   ge w   baan   lé wu
g   wu ny  me kife k  e le, kfuu chi wu we     ge g   baan   a
nyu g   yu g  , k  ge no wo   g   ke too bude m  ese, g   kfuu
chi wu we   baan   wu ka wu yu w   nyu yu g  . **22** N   Nyo
g   baan   gade g   aju a   ge ayu g  , tu muh wu wun wu
mumwaa bee g   wu bone g  . Geene wu g   gade aju ayu
nje bamii be ba wu g   cha. **23** L   doo ny  me sege k  e ne
muh lé wu j  me be   le le, ‘Be  j j  je be   y  j, Mbvuse w  
Nyo g   ka ne wu wun   f  ne!’ K  ne le, ‘N   wu wege fege!’
Keef   be  j b  e  j g  . **24** Be  j k  e le bamii lé bo g   bo too
bo mbiane le bo le bambvuse ba Nyo g   ka, bamu duu
le bo le bamii ba ntuj wu Nyo, bo mo bo gee mw  e m  
te  eme m   duunyi bvunga bvuboo, bo gee te mw  e m  
jwe yune, ki bo l  ede b   bamii bo jiaade je, bo l  ede mo
te b   bamii ba Nyo g   cha wa, ne je le yu. **25** Be  j y  ge
be  j y  , nle nse  j wa mw  e mun   be   le f   mu ge mu
kooshi. **26** Noo, bamii ja bo duu be   le le, ‘Be  j j  je be  j
y  j, Mbvuse w   Nyo g   ka ne wu wege chvuuj’, keef  
be  j g  e  j fo g  . K  ne le, ‘Be  j j  je be  j y  j, ne wu wun  
yeh ant  j’, keef   be  j b  e  j bo le g  . **27** Be  j k  e le no jan
to yi lale we kimbe k   juu saane le, yi baan   yi g  e  j yi bu
a juu seele yo, le geh y  e  y  e  j no nto wu muh w   jee
che le Mwamuh lé wu g   wu ny  me. **28** ‘Mo nyu faan   f  
gvun   chi fie   to chi nyume fo, le geh fo f   ba  g  vulu   to
bo taashi fo.’ **29** Kimimia, sege kife ki   ge w   baan   wun  
to wa ki fe, juu ja geh ne chi jime, kwii g   ka wu baan  
g  , j  jade fewe yi gweeyi, mw  e m   fewe munchii m  

keme bvunga shiiŋshi. **30** Njŋe wu muh wù jee che le Mwamuh mo wu bune yi kibvule le. Bituŋ bichii bi yi nshen le mo bi ke bi fuge lo be kwe. Bamii lé bo gê bo yen no muh wù jee che le Mwamuh too yi kimbe le fewe be bvunga mo bvukuge bvù baŋ. **31** Sege soŋ yì baŋ ge doo yi jemé fewewe, wu mo wu chiiŋse banchendaa be bo geeŋ abu a won le ana mo fewe, bo banye bamii be ba wu le wu cha wa. **32** Beŋ yêye fies yi kiŋgvuŋ le. Ché too yi boji, biŋkame ke bi choone yi ché yiyu le, beŋ mo beŋ kēs le akfuuŋ kuse wa. **33** Le geh yeeŋyeeŋ no beŋ ge doo beŋ yene mwee mune le munchii, beŋ mo beŋ kē le wu le wa mbebe le, mo a yeh fweeŋ. **34** Nseŋe beŋ nchieŋ le ge kiŋgoge ki méese kinę nyu ki to ki ka, nję mwee mune munchii kooshe seŋ ge. **35** Kibvule be nshen lé ki tō ki ka, geene gè je yaŋ nyu yi to yi shiiŋshe ge. **36** Geene ge muh nyu yu wù kee juu chiyu kene kife kiyu ge. Ge banchendaa ba Nyo ba fewe kene Mwa Nyo kee te ge. Kee geh Nyo wù Chiji maa. **37** Geh yeeŋyeeŋ no fi gè bee kife ki Nyua le, nyu geh no fi lé fi gê fi nyume kife kĩ muh wù jee che le Mwamuh kaase wu too. **38** Gè bee joo baŋ a yisę ge yi kikwee ki nshen le ge, bamii nyu fiboo bo jii mwee bo ka muu, bikese be bileŋse taashi bvuguu, bamii nyaa boon ba bileŋse bo taashi bvuguu be bo, gęŋ bu juu chǐ Nyua gè lese a ŋguh le, **39** bamii bayu gè baŋ kēs ge fies fi lé fi kōoshe gè, gęŋ bu sege joo gè yisę yi nshen le, yi kude bo bachii yi gęŋ be bo. Le geh yeeŋyeeŋ no fi lé fi gê fi nyume juu chǐ muh wù jee che le Mwamuh lé wu gê wu tō. **40** Bileŋse bafęe lé bo nyū mwene, ba jō wu mumwaa wu mumwaa shęe. **41** Bikese

bafee lé bo gê bo goge bvuleej fe jeej, ba jô wu mumwaa
wu mumwaa shêe. **42** Noo, bëj mo bëj chîeene nje ge bëj
kee juu chì Tada wene lé wu gê wu tô ge. **43** Bëj kêe le
chiji yeh ne kee kife kî choj lé wu gê wu tô antaŋ, wu
chîeene, wu ge ka wu chine le wu to wu ñgode yeh ye ge.
44 Fi mo fi nyu le, bëj te keme ki bëj chîeene nje muh wù
jee che le Mwamuh lé wu gê wu kaase wu to kife kî bëj
kee ge le. **45** Mwa leme wù le wù nchiëej wù ka keme
bvufee le wù la? Ge nyume muh wee wù chiji kikwee ke
le wu gëe wu le wu jiijé fe yeh ye le, sege kife doo ki
koje, wu nya mwëe munjile booj be ba leme le ge? **46**
Kinlaŋye kî baaŋ lé ki gê ki nyume ki mwa leme wù chiji
kikwee ke, sege wu doo wu too wu yej wù gee leme geh
yeeŋyeeŋ no wu bee ki wù gee. **47** Nseŋe bëj nchiëej le
chiji kikwee ke lé wu gê wu bëejse wu, wu jiijé fe mwëe
mwe le munchii. **48** Geenë, ne mwa leme wee ja wù keme
kinge kî befe, wu jëme kikwee ke le le, ‘Ge chiji kikwee
kaŋ nyu wu yaŋse wu kaase wu to ge’, **49** wu mo wu ke
wu suŋe booj ba leme bamu ba be bo lene, wu jii mwëe
wu ka muu be bamii ba yaane mbvuuj, **50** tu chiji kikwee
ke lé wu gê wu ja geh wu bune juu chimi chì wu be kwaji
ge, be kife kî wu be kee ge le. **51** Wu doo wu bu noo, wu
mo wu gwoojé lo mwa ye wu leme wee, wu chiiŋse wu wu
gëeŋ wù nyu be bamii ba jëme yeye, bo gee yeye le, nyu
fo fe bamii lé bo gê bo beede bo ñgeji bige.”

25 “Lé tô nyû kife këe le taŋlo ba beji bvunføj bvù fewe
be ñgóoj yi bikese yimi yuufe ba gë jo bin'yesë biboo,
bo bu ki bo gëeŋ bo fi chiji bvuguu wumu. **2** Bo gë bee
noo bateŋ nyu biyuj, bateŋ nyu bafeefe. **3** Fì le le ba gë

bee biyun gè jo bin'yesε biboo bo gε ka bo jo mεε mamu
mbebe le gε, 4 geeneε ba gè feefe baa jo biboo bin'yesε bo
ka bo jo mεε mamu mbebe le. 5 Bo gεεŋ bo chieεne chiji
bvuguu wεε, wu she yo wesee fε wu to, lefε mo chi kε
chi jode bo, bo mo bo lee. 6 Lε nyume antaŋ antenεε,
bo ja bo yu muh wuule lε, ‘Yilili Yilili, bεŋ jīŋε bεŋ yēŋ,
chiji bvuguu wune lεε! Bεŋ bû bεŋ tō bεŋ fi wu lεε.’ 7
Ngóon yi bikεse baa bachii mo bo ja we bo bεεŋse bin'yesε
biboo. 8 Ngóon yi bikεse ba gè bee biyun baa bo jεmc
ba gè feefe baa le lε, ‘Kii bεŋ, bεŋ nya bee bε mεε mena
mamu. Bin'yesε biesa shiide wa lo.’ 9 Geeneε, ba gè feefe
baa chvuu lε, ‘Ge mo nyu mo kojε fε bee le bachii gε. Bεŋ
gεεŋ nyu fε bamii ba gese le, bεŋ gu mena.’ 10 No bo gè
gεεne ki bo gu, chiji bvuguu mo wu shεε wu fεse. Baa ba
gè bee bo seesε wa ye yiboo bo chieεne, bo mo bo gεεŋ bo
lee bε wu yeh yi ŋka wu bvuguu le, bo mo bo faa kimbuŋ.
11 Ajin ayu ngóon yi bikεse yimi chieε bo gè gεεŋ ki bo
gu mεε fεse te, bo lεεŋ a nfwεεŋ bo tu bo duu lε, ‘Chiji
kikwεε, chiji kikwεε, gwenyε kimbuŋ bee lee.’ 12 Geeneε,
wu chvuu bo le lε, ‘Nseŋe bεŋ nchieεŋ le gεh ŋkee bεŋ
gε.’ 13 Fi mo fi nyu lε, bεŋ sēesε ye, bεŋ chieεne, nje gε
bεŋ kee juu kene kife kiyu gε. 14 Kife kiyu le fi lé fi gē fi
nyu nje muh mu wù gè gεεne njienyε, wu tεεŋ boon be ba
leme le wu gεε kwa we chiaan yiboo le. 15 Wu gè nya
mwa wu leme wumu bikeε bi bige biteŋ, wu nya wumu
bikeε bifeε, wu nya wumu kikeε ki bige kimimia. Wu gè
nya wu bii no bvunja bvu muh le. No wu gè nya noo,
wu mo wu la njienyε we. 16 Mwa wu leme wù gè fi bikeε
bi bige biteŋ mo wu gεεŋ kimimia wu ge waan yu, wu ji

mbe bikeε bitεŋ. **17** Wù gè fi bikeε bifeε wu ge tε waanj,
wu ji mbe bikeε bifeε. **18** Geenε, mwa leme wù gè fi kikεε
kimimia weε, gεεŋ fie wu chij fekuu wu nyile bige bi chiji
kikwεε weε fo. **19** Chiji kikwεε wu booŋ ba leme baa gè la
njienyε we, wu gεεŋ wu che yo wesee. Wu gè doo wu
kaase wu to, wu mo wu tεεŋ booŋ be ba leme le be bo
naje mwεε. **20** Mwa leme wù gè fi bikeε bi bige bitεŋ mo
wu to nyu be bikeε yuufe, wu jεmε le, ‘Chiji kikwεε, wo gε
nya me bikeε bi bige bitεŋ, b̄ijε ȳεŋ, nle nsheeε ηge waanj
yu, ηkεme bimi bikeε bitεŋ yu we.’ **21** Chiji kikwεε weε
jεmε wu le le, ‘Kiyone baanj. Wo le mwa leme wù joŋe wo
ka nyume wù nchiεεŋ! Wo le wo shεε wo kεε ki wo b̄ijε fe
fieε fi shige le. Noo, nlé ηḡεε wo mεεse wo j̄iŋe nyu fe fi
kuge le. Lēe antεnεε a bvujonε bvu chiji kikwεε kuŋ.’ **22**
Mwa leme wù bie bige gε bee bikeε bifeε to tε, wu jεmε le,
‘Chiji kikwεε, wo gε nya me bikeε bi bige bifeε. B̄ijε ȳεŋ,
nle nsheeε ηge waanj yu, ηkεme bimi bikeε bi bige bifeε yu
we.’ **23** Chiji kikwεε weε jεmε wu le le, ‘Kiyone baanj wo le
mwa leme wù joŋe wo ka nyume wù nchiεεŋ! Wo le wo
shεε wo kεε ki wo b̄ijε fe fieε fi shige le. Noo, nlé ηḡεε wo
mεεse wo j̄iŋe nyu fe fi kuge le. Lee antεnεε a bvujonε
bvu chiji kikwεε kuŋ.’ **24** Mwa leme wumu weε wù gè fi
kikεε ki bige kimimia to tε, wu jεmε le, ‘Chiji kikwεε, ηkee
le wo le muh wù tεεme agiŋ. Wo to wo gweji wo baanj
boonε ge, wo gwode agiŋ wo baanj a noŋ ge. **25** Noo, me
mo nfaanj ηgεεŋ nyile bige biuŋ fekuu. B̄ijε wo yεŋ, ne
bige biuŋ binε, kô.’ **26** Geenε chiji kikwεε weε chvuu wu
le le, ‘Wo le mwa leme wù befe, wo le kijkwεŋ! Wo gε kee
le nto ηgweji mbaanj mboonε ge, mbaanyi agiŋ mbaanj noŋ

gε. 27 No wo gè kee noo, tu wo gè bee wo gεε bige biaŋ
a chvu le lε sege ŋkaase nfi bige biaŋ biyu bε mbe yu
we.’ 28 No wu jεme noo, wu mo wu jεme lε ba fī kikεε
ki bige kiyu a wu le, ba nyâ wù gè kεme bikeε bi bige
yuufe le. 29 Beŋ kēe lε muh wù kεme ba lε ba b̄ise lo wu
kεme fi duude. Geenε muh wù kεme gε, lε ba nyû ba fī
mo fieε fī shige fī wu kεme. 30 No wu jεme noo wu mo
wu jεme lε, ‘Beŋ nôŋ kinεne ki mwa lεme kinε kijibε le
akfuuŋ, fe bamii lε bo ḡe bo beede fo bo ŋgeji bige.’ 31
Doo nyume kife ki muh wù jee che le Mwamuh kaase
wu too bε bvukuge bwe, wu too bε banchεndaa ba Nyo
bachii, wu mo wu shii yi kala we wu bvukuge le. 32 Bituŋ
bichii bi yi kikwεε ki nshεŋ le banyε a wù fwe, wu mo wu
ga bo nje no muh wu chieεne to wu ga shόŋ wu bvuse yi
a b̄i ntεnεε. 33 Wu lε wu gεε shόŋ kibo kinchεεŋ le, wu
gεε b̄i kibo kiŋkoŋo le. 34 Wu wù Nfoŋ mo wu du baa bo
le kibo kinchεεŋ le lε, ‘Bamii ba chii le wu noj kimbone
yi bo le, beŋ to beŋ kεme kijuse antεnεε a bvunfoŋ bvu
wu gε seese fε beŋ le kεge no ba gε fε woj, 35 nje jεŋ gε
yuu me, beŋ nya me bε mwεε munjile. Kindoŋ gε yune
me, beŋ nya me bε fieε fī me muu. Ngε bee ntolo, beŋ fi
me. 36 Ngε bee kichine kiyεse, beŋ jii nju ye yaŋ le. Ngε
cheŋe beŋ to beŋ yesε mene. Ngε bee yeh yi ncha le, beŋ
to beŋ yesε mene.’ 37 Wu doo wu ge wu jεme noo, bamii
ba chaŋ bayu mo bo biih wu le lε, ‘Tada, le sege la wù
bee gε yεŋ wo le jεŋ yuu wo, bee nya wo mwεε munjile,
kεnε sege la wù kindoŋ gε yune wo bee nya fieε fī wo
mu? 38 Le sege la wù bee gε yεŋ wo le wo nyu ntolo, bee
fi wo, kεnε kichine kiyεse, bee jii nju ye yo le? 39 Le sege

la wù bee gè yεŋ wo le wo chεne kεnε wo nyu yeh yi ncha
le, bee to be yεsε wo le?’ **40** Nfoŋ mo wu chvūu bo le lε,
‘Nseŋe bεŋ nchiɛŋ le no bεŋ gè gee mwεε mune, fe muh
wù shige le fe booŋ ba bwεεŋ banε le, tu bεŋ gè ge nyu fe
mene.’ **41** Noo, wu mo wu du baa bò le a kibo kiŋkojo le
lε, ‘Bεŋ ba loŋ le wu koo, bεŋ jā lo a mε jii, bεŋ gɛŋ bεŋ
lēe yi ŋgu wù kage ge le, wù ba gè seese fe debele le bε
banchendaa be, (*aiōniōs g166*) **42** nje jεŋ gè yuu mε, bεŋ ge
nya mε be fieε fijile gε. Kindon gè yune mε, bεŋ ge nya
mε be fieε le mε mu gε. **43** ɻgè bee ntolo, bεŋ ge fi mε gε.
ɻgè bee kichine kiyεse, bεŋ ge jii mε nju gε. ɻgè nchene,
ŋka nyu yeh yi ncha le, bεŋ ge to bεŋ yεsε mene gε.’ **44**
Bo te mo bo ge bo biih wu le lε, ‘Tada, le sege la wù bee
gè yεŋ wo le jεŋ yuu wo, kεnε kindon yune wo, kεnε wo
nyu ntolo, kεnε kichine kiyεse, kεnε wo chεne, kεnε yeh
yi ncha le, bee ge fih wo gε?’ **45** Wu mo wu chvu bo le lε,
‘Nseŋe bεŋ nchiɛŋ le, no bεŋ gè baŋ ge ge mwεε mune,
fe muh wù shige le fe booŋ ba bwεεŋ banε le gε, tu bεŋ gè
baŋ ge ge nyu fe mene gε.’ **46** Bobaa bamii mo bo gɛŋ
bo lēe ɻge wù kage ge le. Geenε, baa bò le chaŋ gɛŋ bo
lēe fiboo nyu kinche k̄i kage ge le.” (*aiōniōs g166*)

26 Jiso jεmε mwεε mune munchii wu mεsε, wu jεmε
booŋ be ba ɻgoo le lε, **2** “Bεŋ kēe le shεge wa aju afaa, mo
nyume ɻka wu Ndajfe, ba lé ba nyâ muh wù jee che le
Mwamuh chiaŋ yi bamii le ba ta wu yi kintaŋ le.” **3** Gεh
kife kiyu le, bachiji kintanyε ba baŋ baŋ bε bamii ba
sage wor mo bo gεŋ bo banyε ye a nto wu Kayfa wù gɛ
bee kikwεε ki bachiji kintanyε le, **4** bo chu ntaj no bo lé
bo ḡe bo weεnε fe bo koo Jiso, bo yuu yε. **5** Bo doo bo

chuude ntaj noo, bo jemē le, “Keefē bee moj fiēē fine kife ki ɻka wunē le gē, nje bee moj lo, fi to bē jwe a bamii ntēnē.” **6** Jiso gē bee ntē wù Bētani le, a Samoŋ yeh wù gē bee muh goŋ yī baanj. **7** Bo shii bo jii mwēē, kwēse wumu ja wu lee bē fikaanj fimi ba kenyi bē tēde nyu fi mēē mamu mà gwee wuŋ, mō tēēme kwa baanj, wu mo wu fuushe yi kikwēē ki Jiso le. **8** Booŋ ba Jiso ba ɻgoo yēŋ noo fiēē fiyu toonyē lo bo. Bo jemē le, “Wu chēŋe bē mēē mayu nē nje la? **9** Bee tanlo ba gesē mēē manē yi bige le wesee, ba nya bige biyu bamii ba fuude le.” **10** Geenē, Jiso kēē ɻkwajē wuboo, wu jemē bo le le, “Bēŋ nyaa ɻge kwēse wunē le nē nje la? Wu le wu ge nyu fiēē fi joŋe fē mēne. **11** Bēŋ kēē lc bamii ba fuude lē bo gē bo nyu bena bo segechii, geenē gē mē nyu ɻge nyume bē bēŋ segechii gē. **12** Wu fuushi mēē manē ye yaŋ le nē wu seese nyu njiiyē waŋ. **13** Nsēŋe bēŋ nchiēeŋ le mo nyu faaŋ fē ba lé ba gē ba feeji saaka wù joŋe wunē yi kikwēē ki nshēŋ le kichii fiēē fi kwēse wunē ge ba lé ba sēŋe tē ki ba kwaji wu.” **14** Muh mu ɻgoo yi booŋ ba ɻgoo ba Jiso ba yuufe ncho bafēē le, wù ba gē tēŋe le Juda ɻkaliot mo wu ja wu gēeŋ fē bachiji kintanyē ba baanj baanj le, **15** wu biih bo le le, “Mē nē nyâ Jiso chiaaŋ yene le, bēŋ nyâ mē la?” Bo mo bo tanj bige mbanshe b̄i ba kenyi bē kichwa k̄i baanj, bo nya wu le. **16** Kēge sege kēē le, wu mo wu kē wu goone je yī wu lē wu nyâ Jiso chiaaŋ yiboo le. **17** Lē doo nyume juu chi fwe chi ɻka wu Blēd wù ba baanj gēe gē Kinshile yo gē, booŋ ba ɻgoo ba Jiso to fē wu le, bo biih wu le le, “Wo goone le bee gēeŋ be seesē fē wo lē wo j̄i ɻka wu Ndāŋfe fo nyu faaŋ?” **18** Wu chvuū bo le le, “Bēŋ

gêej alaantej, bęj lé bęj yêj muh mu le, bęj du wu le lę,
‘Muh wu N'yeyę duu lę kife ke le ki kojə ka. Wu lé wu ji
ŋka wu Ndanye be booj be ba ŋgoo nyu a wo yeh.’’ **19**
Booŋ ba ŋgoo bayu gęej bo ge gęh no Jiso be jemę bo le,
bo mo bo seese mwęs munjile mu ŋka wu Ndanye wuyu
fo. **20** Lę to nyume fęnfu, wu shii bę booj be ba ŋgoo
ba yuufe ncho bafę ki bo jii. **21** Lę bo doo bo jii mwęs,
wu ja wu jemę bo le lę, ‘Nsejə bęj nchiej lę, muh mu
bęj le, lé wu gęe wu gęe mę.’’ **22** No wu jemę noo, booj
be ba ŋgoo tu bo nyume yii yii, bo kę bo biide wu le wu
mumwaa wu mumwaa lę, ‘Le mę Tada?’’ **23** Wu chvuu bo
le lę, ‘Muh wù lé wu gęe mę le wù leesę kibo a shu le
besa wu. **24** Muh wù jee che le Mwamuh lé wu gęej gęh
no ba gę saŋ kune wu. Geenę, ŋęe wù baaŋ le fę muh wu
le wu gesę muh wù jee che le Mwamuh le. Fi be jonej fę
wuweę muh le lę keefe ba bőo wu gę.’’ **25** Juda wù gę bee
ki wu gęe Jiso biih tę wu le lę, ‘Muh wu N'yeyę le mę?’’
Jiso jemę wu le lę, ‘Wo le wo jemę be jwe wo.’’ **26** No bo
jii mwęs, Jiso ja wu jo bled, wu nya kiyone Nyo le, wu
bweeyę wu nya booj be ba ŋgoo le wu jemę lę, ‘Bęj ko
bęj ji, fine le ye yan.’’ **27** Wu ka wu jo tę fiŋkoo, wu nya
kiyone Nyo le wu mo wu nya fiŋkoo fiyu bo le wu jemę lę,
‘Bęj mu bęj bachii. **28** Fine le kilęme kaŋ kி Nyo le wu
gwo maŋkaŋ yu ki bu nje bamii ba duude, wu lę wu lę wu
lęeshe bimbefę biboo. **29** Nsejə bęj le lę ge mbaar ŋka
mu mbvuuj ma nchwej wu kite kி laane manę ge, kęge
męeęe gęeęe bude juu chὶ nlę ŋę mü manfęj besabęj
antęneę a bvunfoj bvü Chii gę.’’ **30** Jiso be booj be ba
ŋgoo gę mesę, bo yęęj ŋkee wu mbęęjse, bo mo bo bu bo

bεεŋ bo gεεŋ yi Mbegε wu Bita bi Olif le. **31** No Jiso bε
boοŋ be ba ηgoo gε gεene, wu ja wu jεmε bo le le, “Kintaj
ki abεŋ kine le bεŋ bachii lé bεŋ gε bεŋ chii bikaa a mε
jinj nje fιεε fi lé fi gε fi kooshe bε mε. Le no ba le ba saŋ
le Nyo duu le, ‘Nlé ηgε n'yūuyε nchiεnε shόŋ, ηgoo yi
shόŋ saaŋε.’ **32** Geenε, sege Nyo bvuse mε yi kwe le, nsa
bεŋ fwe Galalee.” **33** Bita mo wu jεmε lo fie wu le le, “Nε
bamii bachii nε chile lo bikaa a wo jinj nje fιεε fi lé fi gε fi
kooshe bε wo, tu gε tanlo n'yu nto nchii bikaa a wo jinj
gε.” **34** Jiso jεmε wu le le, “Nseŋe wo nchiεŋ le kintaj ki
abεŋ kine le, nyishii lé yi gε yi toŋ, wo nyu wo fanj wa mε
kingane kintede.” **35** Bita jεmε wu le le, “Mo fi nyume le
nlé ηkwē lo besa wo, tu gε tanlo n'yu nfanj wo gε.” No wu
jεmε noo, boοŋ ba ηgoo ba Jiso bamu baa bachii jεmε
gεh te noo. **36** Jiso bε boοŋ be ba ηgoo gε gεεŋ bo lee
Gesemani fε mwε wu muntaŋ wumu le, Jiso jεmε boοŋ be
ba ηgoo le le, “Bεŋ shii fεnε ηkεŋse fege mbuune.” **37**
Wu jo Bita bε boοŋ ba Jebedi ba bafeε, bε bo gεεŋ. Wu kε
wu tu wù nyu yii yii, fitele fie fuuijse wu. **38** Wu mo wu
jεmε bo le le, “Fitele fiaŋ le yii yii baaŋ nje ηkwe lo. Bεŋ
shēe fεnε bεŋ chīεne!” **39** No wu jεmε noo, wu mo wu
kεŋse wu gεεŋ fwe shige, wu gwe wu tuŋ bvushi fεkuu
wu mo wu buune le, “Chii, nε je bee yu yǐ tanlo wo ge
fiŋkoo fi ηge fine fe lε keefε mε mu gε, wo ge. Geenε,
keefε wo gε no ηgoone gε, gεe no wo goone.” **40** Wu gε ja
wu kaase wu tu jinj fe boοŋ be ba ηgoo le, wu yεŋ bo lefe.
Wu biih Bita le le, “Fi le le gε tanlo bεŋ shii bε mε we
gεεŋ bu ntaj wu kife wu mumwaa gε? **41** Bεŋ nyūme we,
bεŋ būune lε keefε moŋ ge wu to fe bεŋ le gε. Le nchiεŋ

lε fitele koje lo, geene nyanj yi ye wεεyi.” **42** Wu ka wu kaase wu gεεŋ kiŋgane kinfεε wu buunε lε, “Chii, nε fi le lε gε finkoo fine tarlo fi fe lε keefε mε mu gε, wo ge gεh no wo koje.” **43** Wu doo wu kaase wu tu jij wu ka wu yεŋ booj be ba ŋgoo lefe nje lefε gε bee bo ajii baaj. **44** Wu ka wu chine bo le, wu kaase wu gεεŋ wu ka wu buunε kingane kintede, wu buune wu jeme geh nyu fieε fi wu be jeme wa. **45** Wu ka wu kaase wu tu jij fe booj be ba ŋgoo le wu jeme bo le lε, “Bεŋ baaj geh bεŋ lefe bεŋ fufe shεŋ? Bεŋ jijε bεŋ yεŋ, kife le ki koje ka. Ba lé ba gεse muh wù jee che le Mwamuh bamii ba befe le. **46** Bεŋ jā we besabεŋ gεeŋe. Bεŋ jijε bεŋ yεŋ, nε muh wù gesε mε wunε wu too wa.” **47** Geh no Jiso gε baaj wu jeme noo, Juda wù gε bee muh wu ŋgoo yi booj ba Jiso ba yuufe ncho bafεε mo wu bu. Wu gε too be kinchvu ki bamii kĩ baaj, bo keme nyó be bimbuge, gε tuŋ bachiji kintanyε ba baaj baaj mo bamii ba sage woŋ. **48** Gε bee muh wù gε gesε Jiso wu seesε wa njijε be bamii bayu, wu jeme le, “Muh wù nlé ŋgē, ŋkfuge nshijε, tu le wu, bεŋ mo bεŋ koo.” **49** No be bo to, wu mo wu gεεŋ lo fe Jiso le kimimia wu jeme wu le lε, “N'yεεse wo le Muh wu N'yεεyε.” No wu jeme noo, wu mo wu kfuge wu wu shijε. **50** Jiso jeme wu le lε, “Nsaa yanj, gee lo fieε fi wo to ki wo gε.” Bamii baa mo bo gεεŋ lo fe Jiso le bo koo wu, bo faje. **51** Fi kooshe lε muh mu wù gε bee be Jiso wu mo wu bvuse nyo yi jεŋ, wu chuj kintuj ki nfwa wu kikwεε ki bachiji kintanyε yu, ki suunε. **52** Jiso jeme muh wuyu le lε, “Kaase chvuu nyo yo fe kijuse ke le. Wo kēe le muh wuchii wù chiaase nyo we, lé wu gε, wu kwe yi nyo le. **53** Wo kwaji le gε tarlo

ndu Chii chiijse banchendaa be fene kimimia banchvuge le, bo fede ḡgoo yuufe ncho yifiεε gε? **54** Geenε, nja ḡge noo, fi ge fi jiεnyε nεε fe fi kooshε no ba gè saj a ḡwa wu Nyo le, no fi keme ki fi nyume?” **55** Sege kεε, Jiso mo wu biih kinchvu kεε le lε, “Bεη to ki bεη kôo mε, bεη tu too nyu bε nyó yi jεη mo bimbuge njε bεη too ki bεη kôo nyume muh wu too bε ḡge woŋ le? Nchi nshee lε juu lε juu nshiide yeh yi kintanyε le n'ye yi bamii fo, fe bεη koo mε sεη, nje la? **56** Geenε, fine fichii jo kijuse ki fi to fi koje no bamii ba ntuaŋ wu Nyo gè saj.” Booŋ ba Jiso ba ḡgoo bachii mo bo noŋ wu fo, bo fεε lo. **57** Bamii ba gè kole Jiso mo bo jo wu bo gεεŋ bε wu fe Kayfa wù gè bee chiji kikwεε ki bachiji kintanyε. Bamii ba duunyi banchi ba Nyo bε bamii ba sage woŋ gè taashε wa fo. **58** Bo gè gεεne bε Jiso, Bita bii lo ajiŋ je yǐ ndefe le. Wu gεεŋ wu bu fe lakfulε chi kikwεε ki bachiji kintanyε le, wu lee wu gεεŋ wu shii bε bamii ba gè chieεne la chiyu ki wu yēŋ no fi lé fi gē fi jiεnyε fi leεŋ. **59** Bachiji kintanyε ba baaŋ baaŋ bε bamii bachii ba gè sage bansa tu bo goone mwεε mu chimbiaŋ mù bo kooyi yi Jiso le mù lé no mû ge ba yuuŋ lo wu. **60** Geenε, bo gè baaŋ keme gε fieε gε, mo no bamii ba duude gè too fwe bo bεεyi jiŋ yi nsa wu chimbiaŋ. Fi gè jiεnyε nε, bamii bamu bafεε to bo leεŋ fwe, **61** bo jεme lε, “Fimbwe fine chi fi du lε fi tajlo fi sa yeh yi kintanyε yi Nyo fi kaase fi joon yi aju le atade.” **62** Kikwεε ki bachiji kintanyε mo ki ja we ki biih Jiso le lε, “Ge wo keme fieε fi wo chvuu gε? Wo yuge gè mwεε mù bamii banε kooyi ye yo le?” **63** Jiso me gεh jwe wu chile. Kikwεε ki bachiji kintanyε kaase ki jεme wu le lε, “A jee

chi Nyo wù keme kinche le, nε wo fεnε le Mbvuse wù Nyo
gè ka wu le Mwa Nyo, wo sεεŋ bee le.” **64** Jiso chvuу lε,
“Fi le no wo jεme. Geenε nseŋe bεŋ le lε, ajiŋ a kife kine
bεŋ lé bεŋ yεŋ muh wù jee che le Mwamuh, wu shii a
kibo kinchieŋ ki Muh wù keme Bvunja, bεŋ ka bεŋ yεŋ
no wu too yi kimbe le fεwe” **65** Kikwε ki bachiji kintanyε
yu noo, wu mo wu saayε njú ye, wu jεme lε, “Wu jode
kijusε ki Nyo. Bee ka goone muh lε wu lεεŋ fεnε wu jεme
lε la? Bεŋ le bεŋ yu wa no wu jode kijusε ki Nyo. **66** Bεŋ le
bεŋ suunε le la?” Bo chvuу lε, “Le muh wù ba yuuyε lo.”
67 Bo mo bo kε bo chuuyi nchwene yi bvushi bvу Jiso le,
bo kfuuŋyi wu bε muŋko, bo suŋe wu bε chiaaŋ bo duu
wu le lε, **68** “Wo le Mbvuse wù Nyo gè ka, gεh gεe la muh
wu ntuaŋ wu Nyo kuŋ bee le mεεse. Gεh sεεŋ muh wù sun
wo.” **69** Gε bee Bita shii akfuŋ fε lakfule. Mwa wù kwεse
wumu wù gε lene fε la chiyu le, ja wu to mbebe ye le wu
jεme wu le lε, “Wo tε be bee bena Jiso wu Galalee wege.”
70 Geenε, Bita faŋ a bamii bachii fwe wu jεme lε, “Gε ŋkee
fieŋ fι wo jεme gε.” **71** Bita mo wu ja wu bu wu gεεŋ wu
tu wù nyu jwe wu kitaŋ le. Mwa wù kwεse wumu wù gε
lene tε fo, wu yεŋ wu le, wu mo wu jεme bamii ba gε
leme fo le lε, “Muh wune bee be Jiso wu Nasale.” **72** Bita
ka wu faŋ, wu lejε lo wu jεme lε, “Gε ŋkee muh wuyu gε.”
73 Lε kife kεŋsε shige, bamii ba gε leme fo kεŋsε bo gεεŋ
mbebe Bita le bo jεme wu le lε, “Yi nchiesεŋ le, wo le tε
muh mu bo le, nje njεme wo gεεne nje wuboo.” **74** Bita
mo wu kaŋ, wu tεεŋ loŋ yi kikwε ke le wu jεme lε, “Gε
ŋkee muh wune gε.” Kimimia nyishii mo yi tonj. **75** Bita
kwajε njεme wù Jiso be jεme wu le lε, “Nyishii lé yi gε yi

ton, wo nyu wo faj wa mε kingane kintede.” Wu ja fo wu bu akfuuj, wu bee kwe baaj.

27 Akfuuj gè doo a yuude a too, bachiji kintanye ba baaj baaj be bamii ba sage woj, bo shii bo chu ntaj kune Jiso ki bo yuuyε wu. **2** Bo mo bo kaaε wu, bo jo wu bo gεεj bo nya chiaaj yi Balet le wù gè bee muh wù sage kimbe kiyu le. **3** Juda wù gè gesε Jiso gè doo wu yεj le ba le ba suunε wa lε ba le ba yuuyε wu, shεj tu yi sage wu yi fiεε fī wu ge le wu mo wu jo bige bi mbaanshe bieε wu kaase wu gεεj be bi ki wu chvûu bachiji kintanye ba baaj baaj be bamii ba sage woj le. **4** Le wu gεεj, wu jeme bo le lε, “Nle ηge kimbefε ki ηgesε muh wù keme ge jiale gε.” Bo chvu wu le lε, “Fifiεε keme la ki fi gē be bee? Kee wo fiεε fiyu.” **5** Juda bwaaj bige biyu fekuu yeh yi kintanye le, wu mo wu bu, wu gεεj wu shεεj. **6** Bachiji kintanye ba baaj baaj taje bige biyu bo jeme le, “Binε le bige bi kileme, nchi baaj bεεj gε le ba gεε binε a nchvu wu yeh yi kintanye le gε.” **7** Bo shii bo chu ntaj, bo gεεj bo gu gwεj wu muh wù maa shāaj ki bo jiiyi bantolo fo. **8** Le fiεε fī ba tεje gwεj wuyu bude abεj le, “Gwεj wu Kileme.” **9** Fi gè kooshe noo le fiεε fī muh wu ntuj wu Tada Nyo wù Yεlimia gè jeme mo fi to fi koje no wu gè jeme le, “Bo gè jo bige bi mbaanshe bī gè bee ηgesε we no booj ba Ishwala gè kame kikwεε ke le, **10** bo gu gwεj wu muh wù maa shāaj le yu, gεh no Tada Nyo gε jeme mene.” **11** No Jiso gè leme a Balet muh wù sage fwe, Balet biih wu le lε “Le wo wu le Nfoj wu Bajuu?” Jiso chvu lε, “Le no wo jeme.” **12** Geenε, bachiji kintanye ba baaj baaj be bamii ba sage woj gè doo bo kε bo chuunyi

mwεε yi wu le, wu gε ka wu chvuu lo fieε gε. **13** Balεt mo wu biih wu le lε, “Gε wo yuge kfuu chi mwεε munε mù ba chuunyi wo le gε?” **14** Geenε, Jiso gε chvuu lo fieε wu le mo fimimia fi bo kooyi wu le gε. Muh wù sage wuyu bijε nεε jwe yuŋ wu baan. **15** To nyume kife ki ɳka wu Ndaŋfe, muh wù sage wunε bvuse muh wu mumwaa yeh yi ncha le, nyu wu wù bamii goone lε wu bvuse. **16** Gè bee kife kiyu le, muh mu gè bee yeh yi ncha le, ba gè kee lo wu yi gee che chì befe le, jee che nyu lε Balaba. **17** Bamii gè doo bo taashε, Balεt biih bo le lε, “Bεŋ goone lε mbvuse nyu yεεŋ yeh yi ncha le? Bεŋ goone lε mbvuse Balaba noo, Jiso wù ba tεŋe lε le Mbvuse wù Nyo gè ka la?” **18** Wu gè biide noo nje wu gè kee lo lε ba gè nya Jiso chiaan ye le, nyu nje bo gè bεεne kindoŋ be wu. **19** Fì taade fo le sege wu gè shile fe ba gè sage bansa fo, kwεε tuŋ ntuŋ fe wu le wu jεmε lε, “Keefε wo gê fieε be muh wεε gε. Le muh wù chaan. Njεmε nε nje kifilε le ki njiiŋse be mε kintan ki abεŋ le baan kune wu.” **20** No Balεt biide noo, bachiji kintanye ba baan baan be bamii ba sage wonj bεεse bamii lε bo du lε wu bvuse nyu Balaba, ba lεeshe lo Jiso. **21** Muh wù sage ka wu ja wu biih bo le lε, “Muh wù bεŋ goone lε nchinε antenεe a bamii ba bafεε banε le, le wù la?” Bo chvuu lε, “Balaba!” **22** Balεt ka wu biih bo le lε, “Nε ndoo nchinε noo, ɳge nεε be Jiso wù ba tεŋe lε Kletu?” Bo bachii jεmε lε, “Ba ta lo wu yi kintaan le.” **23** Wu ka wu biih lε, “Ba ta wu nje la? Fieε fi befe fi wu ge le la?” Bo ka bo wanε bo gεεne geh lo fwe fwe lε, “Ba ta lo wu yi kintaan le.” **24** Balεt gè doo wu yεŋ lε gε je nyu yu gε, le wu luume be fieε fine, jwe ja wu bu. Wu fi joo, wu

chugε chiaan̄ ye yu a kinchvu ki bamii fwe wu jemε lε,
“Ge chiaan̄ yaŋ nyu fe kwe yi muh wunε le gε. Kee beŋ be
fi.” **25** Bamii bachii chvuu wu le lε, “Eŋ, chinε kilemε ke
nyūme yi bikwεε biɛsa le mo yi booŋ besa le.” **26** Balεt mo
wu bvuse Balaba no bo gε goone, wu jemε ba taan̄ Jiso, bo
mo bo nya le ba geŋ ba ta yi kintaan̄ le. **27** Bamii ba nchi
ba muh wù sage wεε mo bo jo Jiso bo lee be wu a nto
we le fe ba gε tεŋe le Bletoliŋ, bo mo bo kuŋ kimbege
ki ŋgoo yi bamii ba nchi bachii bo taashε bo tuŋkigan̄
bo kene Jiso. **28** Bo baayε njú ye, bo jo njú yi bvunfɔŋ yì
yεede lo bo suse ye ye le, **29** bo lu kifo ki bvunfɔŋ ki nyu
mbiaŋmbiaŋ bo booŋ a wu fwa, bo nya kimbaŋ a kibo ke
kinchieŋ le, le le kitoomi. Bo mo bo too bo ŋgvuume a
wù fwe bo chwεεse wu bo duu lε, “Biaa bimbaan̄! Nfoŋ
Bajuu!” **30** No bo gee noo, bo chuuyi chwεne ye ye le, bo
fii kimbaŋ bo shede wu yu a fwa. **31** Bo chwεεse bo mesε,
bo baa nju yi bvunfɔŋ yεε, bo kaase bo jii wa nyu njú ye
ye ye le, bo mo bo jo wu bo geŋene be wu ki bo geŋ bo ta
yi kintaan̄ le. **32** No bo gε geŋene, bo bu yi muh mu wu a
kilaanten̄ ki Šeliŋ le jee che nyu le Samoŋ. Bo toon̄se muh
wεε wu tuu kintaan̄ ki Jiso. **33** Bo geŋ bo bu kijuse kimu
ki ba tεŋe le Golgota, jee chi kijuse kine nyu le ŋgboge wu
Kikwεε, **34** bo mo bo nya mbvuuŋ ma ba fiiŋse be fiiε fimi
fi luji nje lele lε Jiso mu. Geene wu doo wu moŋ, wu fan̄ ki
wu mû. **35** Bo mo bo ta wu yi kintaan̄ le, bo jo njú ye bo
tuŋ kaŋ yu ki bo ga bikwεε biboo le. **36** No bo ge noo bo
mo bo shii fo bo tu bo chieŋene wu. **37** Bo saŋ ŋwa wù
duunyi fiiε fi bo ta wu yi kintaan̄ le nje fi, bo mo bo ta yi
kintaan̄ le a kikwεε ke we lε, “Wune le Jiso, Nfoŋ Bajuu.”

38 Bo ta te bachoŋ bafεε yi bintaan le be Jiso, wumu a kibo kinchieŋ ki Jiso le, wumu a kiŋkoŋ le. **39** Bamii tu bo feder bo yede Jiso le bo bεme be bikwεε, bo baade wu be banchuŋ, **40** bo duu le, “Wo wù chi bee ki wo sâ yeh yi kintanyε wo kaase wo joon yi aju le atade, gch fi la kikwεε kurŋ! Ne wo fεne le Mwa Nyo, wo shii la yi kintaaŋ keε le.” **41** Bachiji kintanyε ba baŋ baŋ be bamii ba duunyi banchi mo bamii ba sage woŋ tu bo chwεεse te wu bo duu le, **42** “Wu chi fii bamii bamu nje tanlo wu fi kikwεε ke seŋ. Ge wu nyu Nfonj wu bamii ba Ishwala gε? Wu shii la yi kintaaŋ le mεeεse bee mo be bεeŋ wu le. **43** Wu chi gεede kikwεε yi Nyo le. Ne Nyo fεne koŋe wu, wu fi la wu mεeεse no wu chi duu le wu le Mwa Nyo.” **44** Bachoŋ baa te ba bo gε ta yi bintaan le be Jiso, bo tu bo baade te wu be banchuŋ geh noo. **45** Juu gε bεeŋ chi leesε, akfuun ja ajiŋ woŋ wuchii geεne bude juu bikaa bitede fεnshe. **46** Le nyu nje juu bikaa bitede, Jiso ja wu jaŋ fewεεwe le, “Eli, Eli, lama sabatani.” Fi le le, “Nyo waŋ, Nyo waŋ, wo noŋ me ne nje la?” **47** Bamii bamu ba gε leme fo doo bo yu, bo jεme le, “Muh wuyu tεŋe Alaja.” **48** Muh mu bo le mo wu lege lo kimimia wu jo kfusha, wu fuuŋ a mbvuuŋ ma ŋgbwame le, wu booŋ yi fintle le wu chiaase le wu mu. **49** Geene bamii bamu jεme le “Geh lεeŋ ne, besabεŋ yεŋ laa Alaja le wu to wu fi wu la.” **50** Jiso ka wu waŋ fewεεwe, wu mo wu nya kiyo ke Nyo le. **51** Fi ja fi kooshe le, nju yì gε gade yeh yi kintanyε antεŋ gε bade antεnεe kege fewε boge bude fεkuu bimbe bifeε. Nshεŋ shinshε, ata baajε, **52** jεŋ te gwenyε bamii ba gε bee ba Nyo ba duude ba gε kweeyε wa mo bo kaase bo bu yi kwe le. **53** Jiso gε doo wu

bu yi kwe le, bamii bayu ja bo gεεŋ a kilaantεŋ kĩ yuude
le Yεlusalem, bamii weseε yεŋ bo le. **54** Chiji kikwεε ki
bamii ba nchi bε bamii ba bε bo gε bee fo bo chieεne Jiso,
gε doo bo yεŋ no nshεŋ shiŋshε, bε fieε fi kooshi le, nfaaŋ
koo bo baan. Bo jεme le, “Yi nchiesεŋ nchiesεŋ le, muh
wunε chi bee Mwa Nyo.” **55** Bikεse ba duude gε lεme tε fo
je yĩ ndefe le bo jiiŋe. Bikεse banε le ba gε ja Galalee bo
bii Jiso le bo fii wu. **56** Ngoo yiboo gε bee Mεele Madaleŋ
mo Mεele wù bwe Jεm bε Yosef, mo bwe booŋ ba Jebεdi.
57 Lε nyu fenfu, muh wu kwa wumu wu Alimatia ja wu to,
jee che nyu le Yosef. Wu tε gε bee muh wu ngoo yi Jiso le.
58 Wu gεεŋ wu yεŋ Balet le wu legε le wu nyâ gvunε chi
Jiso wu le wu gεεŋ wu jiiyε. Noo, Balet mo wu jεme le bo
gεεŋ bo nyâ wu le. **59** Yosef fi gvunε chiyu wu kuŋ a nju
yĩ yuude le, **60** wu mo wu gεεŋ wu giŋse a jεŋ ye yĩ baan
yifiεŋ le. Wu gε cho jεŋ yiyu yi kimbaaŋ le, wu mo wu
biŋse kibwee ki tεde wu baŋε jwe wu jεŋ yεε yu, wu mo
wu ja. **61** Mεele Madaleŋ bε Mεele wumu wεε gε bee fo,
bo shii mbebe jεŋ yiyu le, kimbe kege le. **62** Akfuuŋ bu
ayuu, juu chi bo to bo seese mwεε mu yuuŋ chiboo gε fe
wa, bachiji kintanyε ba baan baan bε Bafalashii gεεŋ bo
yεŋ Balet le, **63** bo jεme wu le le, “Muh wù baan, bee be
kwaji fieε fi muh wu chimbiaŋ wεε gε jεme sege wu gε
baan yu. Wu gε bee wu jεme le, le to bu aju atade wu
kaase wu bu yi kwe le. **64** No fi le noo, wo du bamii gεεŋ
bo chîεene jεŋ yεε gεεŋ bu aju atade, nje bee faane le
tanlo booŋ be ba ngoo bo ja bo gεεŋ bo choŋ gvunε che
bo ja bε chi bo mo bo seŋe bamii le le, ‘Wu le wu bu yi
kwe le.’ Ne bo ge noo, chimbiaŋ chi mεeεe chine mo chi

fo chi fe lo chi fwe.” **65** Balet du bo le le, “Bεŋ jô bamii ba nchi bena bo gεεŋ, bεŋ du bo chieene jεŋ yεε chuule no tanlo bo chieene.” **66** Noo bo mo bo gεεŋ bo baŋe jwe wu jεŋ yiyu chuule bo gεε njiŋε yi tede ch̄i bo ḡe baŋe jwe wu jεŋ yεε yu, bo mo bo gεε bamii ba nchi bo ch̄ieene.

28 Juu chi yuuŋ ḡe fe, akfuuŋ yuude atoo, nyu juu chi fwe yi kimaal le, Mεεle Madaleŋ bε Mεεle wumu wεε gεεŋ ki bo bije jεŋ. **2** Fi kooshe le, nshεŋ ḡe be yi ja yi shiŋshe bε bvunga, nje nchendaa Tada ḡe shii we wu to wu biŋse kibwee ki tede chiee ch̄i ba ḡe baŋe jwe wu jεŋ yεε yu wu mo wu shii yu. **3** Nchendaa wuyu le bvushi bwe ḡe lale njε jaŋ, njú ye baarŋ ne bvuuu. **4** Bamii ba ḡe chieene jεŋ baa yεŋ wu le bo faaŋ baarŋ, bo koge ne kikikiki, bo gweeyε fekuu bo leefε nje biŋkwe bi bamii. **5** Nchendaa wu Nyo wuyu jεme bikese baa le le, “Keefε bεŋ fâane gε. Ngkee lo le bεŋ goone nyu Jiso wù ba chi ta yi kintaarŋ le. **6** Gε wu baarŋ fene gε, wu le wu bu wa yi kwe le, no wu ḡe jεme. Bεŋ to bεŋ yεŋ fe wu chi gime fo. **7** Bεŋ mo bεŋ ḡeεŋ chige bεŋ sεεŋ booŋ be ba ngoo le le wu le wu bu wa yi kwe le, le wu le wu sa wa bεŋ fwe Galalee. Bεŋ lé bεŋ yêŋ wu le yo. Bεŋ yêŋε bεŋ yû, bεŋ le bεŋ yu wa no nseŋe bεŋ le.” **8** Bikese baa mo bo ja fe jεŋ chige chige bε nfaaŋ, geenε bo keme te njoŋ wù baarŋ, bo tu bo lege bo gεεne ki bo gεεŋ bo sεεŋ booŋ ba Jiso ba ngoo le. **9** No bo ḡe gεεne, fi kooshe le bε ba Jiso ḡe tase, wu jεme bo le le, “N'yεεse bεŋ le.” Bo mo bo to mbebe ye le, bo gwe bo kfuge bikaa bie, bo ngvuuŋ wu. **10** Jiso jεme bo le le, “Keefε bεŋ fâane gε. Bεŋ ḡeεŋ bεŋ dû booŋ ba bwεεŋ le le bo ḡeεne Galalee bo lé bo yêŋ mene yo.” **11** Sege bikese

baa gè ja bo doo bo gèene, fi kooshe le bamii ba nchi ba gè chieene jèŋ bamu gè ja bo gèene alaanteŋ bo gèeŋ bo seŋ fíeč fichii fi kooshi bachiji kintanye ba baŋ baŋ le.

12 Bachiji kintanye bayu mo bo kuŋ bamii ba sage woŋ bε bo shii bo chu ntaj, bo mo bo banjwe wu bamii ba nchi baa bε bige bì duude, **13** bo jemə bo le le, “Bεŋ sēŋe bamii le le bεŋ chi lefe lo boon be ba ḥgoo to bo choŋ gvunč che bo gèeŋ bε chi. **14** Nε bεŋ sēŋe noo, fi lee bintuŋ bi muh wù sage le, wu nε goone ki wu nyâ bεŋ ḥgε le, bee seese bε wu, wu gε ka wu nya bεŋ ḥgε ge.” **15** Noo bo mo bo fi bige biyu bo tu bo sēŋe gεh no ba be jemə bo le. Kinfe kiyu kine mo ki laŋ antenee a Bajuu too bude abεŋ le ba gè choŋ lo gvunč chi Jiso. **16** Boon ba ḥgoo ba Jiso ba yuufe ncho wu mumwaa mo bo ja bo gèeŋ Galalee, bo bεŋ bo gèeŋ yi mbege wù Jiso gè jemə bo le. **17** Bo doo bo yεŋ wu le, bo ḥgvuuŋ wu. Geenč bamu tu bo maŋe wu. **18** Jiso ja wu kεŋse wu to wu du bo le le, “Chii le wu nya wa bvunča bvuchii bvü fεwe mo bvü fεkuu mεne. **19** Noo, bεŋ gēŋ woŋ le wuchii, bεŋ gēŋ bamii nyu bamii baŋ ba ḥgoo, bεŋ lēebo a joo a jee chi Nyo wu Chii le, bε chi Mwa mo a chi Kiyo ki Yuude le. **20** Bεŋ yēyi bo le bo gēeŋ fíeč fichii fi nle n'yeŋe bεŋ yu. Bεŋ yēge bεŋ yū, nlé nyūme besabεŋ segechii gèene bude kife kī woŋ lé wu gē wu ka.” (**aiōn g165**)

Maliku

1 Wunε le saaka wù jorje kune Jiso Kletu wu le Mwa Nyo.
2 Wu gè ke geh no Yosaya wù muh wu ntuj wu Nyo, gè sanj, Nyo duu le, “Yêge yû, nlé ñgê nchiijsé muh waŋ wu ntuj wu sa wo fwe, wu lé wu gêeŋ wu seese je yo. **3** Je yi muh jaŋe kwa le ba sêesé je yi Tada, ba nâje yi nyu chaŋ.” **4** Noo, muh mu wù ba gè têŋe le Joŋ Nlesajoo ja wu bune wu gêeŋ kwa wu tu wu feeji bamii le le bo kuse muntele muboo, wu leese bo a joo le Nyo leeshe bimbefe biboo. **5** Bamii tu bo bude bante ba yi woŋ wu Judia le wuchii, mo a kilaantęŋ kì Yelusaləm le kichii bo gêne fe Joŋ le, bo seŋe bimbefe biboo le, wu mo wu leese bo a Joo yì Jodaj le. **6** Joŋ gè jiide njú yì ba kenyε bε yvú yi nyang yimi yì ba têŋe le kamεε, wu kaane kicha chij ba kenyε bε je yi nyang, mwεε mwe munjile gè bee chuma bε bvutu bvutu nchvuun. **7** Wu gè feeji, wu duu le, “Muh mu too a me jiŋ wu kuge wu feder me, mbaŋ koje ge ki ñgvuumε fekuu nfaanyε balaba be ge. **8** Nleese beŋ nyu a joo, geene, wu lé wu gê wu leese fie beŋ nyu a Kiyo ki Yuude le.” **9** Geh aju ayu le, Jiso ja Nasale kimbe ki woŋ kì Galilee le, wu to Joŋ leesé wu a joo, fe Joo yì Jodaj le. **10** Geh no Jiso gè bude a joo, kibvule gwenye ye, Kiyo ki Yuude shii ki to yi ye ye le fitele fiaŋ, n'yuge njoŋ bε wo baŋ.” **11** Kimimia Kiyo ki Yuude mo ki ge Jiso gêeŋ wu tu wu chee nchvuun. **12** Wu tu wù nyu yo yi aju le mbaanyε, Satan mone wu. Wu gè bee yo noo bε nyáŋ yi nchvuun, banchendaa ba Nyo jiiŋe fe wu le. **13** Bo gè ja bo koo Joŋ Nlesajoo ba leese yeh yi ncha le. Le nyu ajiŋ ayu, Jiso gêeŋ Galilee, wu tu wu feeji

saaka wù jone wu Nyo yo. **15** Wu tu wu feeji, wu duu lε,
“Kife le ki to ka ki kojε, bvunfonj bvu Nyo le wa mbebe le.
Bεŋ kûse muntele mwena, bεŋ bεeŋ saaka wù jone wunε
le.” **16** Jiso tu wu feder mbebe Mamasi wù Galalee le, wu
yεŋ Samonj bε mwa bwee, wu Andulu le bo noon gii a
mamasi le, no leme chiboo gε bee bίεŋ yί kolε. **17** Jiso
jεme bo le lε, “Bεŋ bίi mene, nlé nfε bεŋ bεŋ kōode wa
nyume bamii.” **18** Kimimia, bo mo bo chine gii yiboo le,
bo tu bo bii wu le. **19** Jiso doo wu kεŋse wu gεεŋ fwe,
wu yεŋ Jem bε mwa bwee wù Jοŋ le, bò gε bee booŋ ba
Jεbedi, bε bo nyu a ḷguh le bo chvuushi gii. **20** Jiso mo wu
tεεŋ tε bo. Bo chine chiji bo wù Jεbedi le a ḷguh le, bε
bamii ba bo gε jo bo lεne bo le, bo mo bo tu bo bii wu le.
21 Bε ba Jiso ja bo gεεŋ a kilaanteŋ kì Kafanahum le. Lε to
nyume juu chi yuuŋ, Jiso mo wu gεεŋ yeh yi buunε le, wu
tu wu yεyi bamii yu. **22** Bamii yuge bo kεme lo ḷgha yi
n'yεyε we le, nje wu gε yεyi njε muh wù kεme bvunga
bvu n'yεyε. Gε wu gε yεyi njε no bamii ba duunyi banchi
ba Nyo to bo yεyi gε. **23** Gεh sege yu, muh mu gε bee yeh
yi buunε yiyu le, gε bee kiyo kì yiide nyu ye ye le. **24** No
wu leese yu, wu mo wu waŋ lε, “Jiso wu Nasalε, wo goone
la a bee le? Wo to ki wo lεeshe lo bee? ḷkee wo chuule. Le
wo wù Yuude wù ja fε Nyo le.” **25** Jiso waŋ kiyo kì yiide
kiyu, wu jεme lε, “Baŋ lo, wo bu yi muh wunε le.” **26** Kiyo
kì yiide mo ki ge muh wuyu gwe fεkuu wu tu wu tage, ki
jaŋ fεwεεwe, ki mo ki bū ye ye le. **27** Bamii yεŋ noo, jwe
yun bo, bo tu bo manje lεbolεbo bo biide lε, “Fine le la? Le
n'yεyε wumu wù fwεŋ? Muh wunε kεme bvunεga ki wu
kāane mo biyo bì yiide bi mo bi yuge wu le.” **28** Kimimia,

saaka wu kune Jiso saanje wu gεεŋ bante bachii ba kimbe
kǐ Galalee le. **29** Jiso gè bu yeh yi buunε yεε le, wu gεεŋ a
Samoŋ bε Andulu yeh, Jem bε Jon nyu bε bo. **30** Gè bee
mwεεdε Samoŋ gime, wu chεne bε kin'ya. Gεh no Jiso
lese yeh, bo mo bo sεεŋ lo wu le kune kwεse wuyu. **31** Jiso
gεεŋ fε wu gè gime fo, wu jijε wu yi kibo le, wu chiaasε
wu we. Kin'ya kiyu mo ki chine wu le, wu ja we, wu bijε
fieε bo ji. **32** Lε nyu fεnfu abvu no juu gè seele, bo too bε
bamii bachii ba gè chεne mo bamii ba banchendaa ba
Sataŋ gè njiiŋse bε bo fε Jiso le. **33** Kilaanteŋ kiyu kichii ki
taashε a fwεεŋ. **34** Wu fεde bamii ba duude ba gè kεme
binchεŋ yeye yeye, wu ka bvuuuse banchendaa ba debele
ba duude yi bamii bamu le. Wu doo wu bvuuuse, wu gε ka
wu bεεŋ lε banchendaa bayu jεme gε, nje bo gε kee muh
wu le wu. **35** Lε to nyume antaana kibilebile le, Jiso ja we,
wu bu wu gεεŋ kijusε kimi le wu maa ki wu bûunε. **36**
Samoŋ bε bamii ba bε bo gè bee, bo shεε bo bu bo gεεŋ ki
bo gooŋ wu. **37** Bo yεŋ wu le, bo jεme wu le lε, “Bamii
bachii le bo shεε bo goone wo.” **38** Jiso chvuu fie bo le lε,
“Bee dâŋ be ḡεεŋ bante bamu le, lε taŋlo nfejε te jε yi
Nyo yo. Le fieε fi nto nje fi.” **39** Wu mo wu tu wu jιεnyi
kimbe kǐ Galalee le kichii wu feeji jε yi Nyo yéh yi buunε
yiboo le, wu bvuuuse banchendaa ba debele lε yi bamii le.
40 Muh mu wu gè chεne bε goŋ yì baŋ gè ja wu to, wu
tun anyuu a Jiso jii, wu lεge wu, wu jεme lε, “Wo taŋlo wo
fε me n'yuude, fε wo nε koŋe lo.” **41** Yii koo Jiso, wu nejε
kibo wu kuŋ wu le, wu jεme wu le lε, “ŋkoŋe lo, t̄eme la,
wo yûude!” **42** Kimimia, goŋ yì baŋ yiyu mo yi chine wu
le, wu t̄eme wu tu wu yûude. **43** Jiso mo wu jεme lε wu

g  ne la, wu leje lo wu le, 44 wu jeme le, "Y  n keef   wo s  ej muh le g  . Geene, g  ne wo ch  ny   kikw  e   kun chiji kintanye le, wo mo wo ny   nnyaa y   Muse g   jeme le muh keme ki wu ny   ki wu ch  ny   bamii le le wu le wu tem   wa yi goj yine le wu mo wu tu wu y  ude." 45 No Jiso leji noo, muh wuyu tu wu g  ej wu bwaashi lo f  e   fiyu. Saaka wuyu saanje, je g   ka yi nyu yu y   ta  lo Jiso lee a kilaantej le ne bwaashaa g  . Wu mo wu me g  h w   nyu nchvuuj, bamii jade manjuu le manjuu le, bo too f   wu le.

2 Aju doo a kεŋse, Jiso kaasε wu tu jin Kafanahum. Bamii
yu le wu le wa fε yeh le, **2** bo taashε fo wesee, je gè bee ge
yu yì tanlo muh tome kikaa mo a yeh fwεεŋ gε. Wu tu wu
feeji je yi Nyo bo le. **3** Bamii bamu gè ja bo too banεh bε
muh mu fε wu le, bo nyu bo shume yi bvuko le, wu kwe
wa kimbe kimimia. **4** Fi ya ki bo lee bo gεεŋ bε wu fε wu
le nje bamii gε fasε baanj. Bo mo bo bεεŋ nyu a yeh we, bo
chιεε kiyε. No bo chεle noo, bo mo bo shiishe muh wuyu
a fιεε fι wu gè gime yo le. **5** Jiso yεŋ no bo le bo leesε
muntele muboo ye ye le, wu mo wu jεme muh wù gè kwe
wa kimbe kimimia wεε le lε, “Nsaa yan, nle nlεeshε wa
bimbefε biunj.” **6** Bamii bamu ba gè yεyi banchi ba Nyo
ba gè shiiyε fo yu noo, bo tu bo shunshi a muntele le,
bo biide lε, **7** “Muh wune jεme ne nεε? Wu jode kijuse
ki Nyo. Le yεεŋ wuyu wu tanlo wu lεeshε bimbefε fuge
Nyo sεŋ?” **8** Jiso mo wu kεε a fitele fie le fιεε fι bo gε
kwaji, wu mo wu biih bo le lε, “Bεŋ kεme kfuu chi banε
baŋkwajε a muntele mwεna le ne nje la? **9** Fi chige fi
njεme muh wune le, le fι la? Ki njεme le nle nlεeshε wa
bimbefε bie noo, le wu jo bvuko bwe wu gεεne la? **10**

Geenε, nlé ηgê bεŋ kÊε le muh wù jee che le Mwamuh
kεme bvunja fεkuu fεnε ki wu lÊεshε bimbefε.” Wu mo
wu jεmε muh wù gÈ kwe wa kimbe kimimia wεε le lε,
11 “Njεmε wo le, jâ we wo jô bvuko bwuj wo gÊεne fε
wo yeh le.” **12** Wu mo wu ja we, wu jo bvuko wu bude
bamii bachii jiiŋe wu. Bo jiiŋe nεε, jwe yuŋ bo, bo tu bo
tume mankuŋ ma Nyo, bo duu lε, “Bee gÈ baaŋ a yεŋ gε
kfuu chi fine fiiε le gε.” **13** Jiso ka wu ja wu gεεŋ mbebe
mamasi le, kinchvu ki bamii to fo, wu tu wu yεyi bo. **14**
Wu ja wu doo wu geεne, wu yεŋ Lewe wu le mwa Alfayu
le, wu shii fε kijusc ke ki lεmε le, wu koode ηwa. Jiso jεmε
wu le lε, “Wo bii mene.” Wu mo wu ja we wu bii wu le.
15 Jiso bε boonj be ba ηgoo gεεŋ bo jii mwεε a Lewe yeh
bε bamii ba gÈ koode ηwa mo bamii bamu ba befe tε.
Kfuu chi banε bamii tu bo bii wu le weseε. **16** Bafalashii
ba gÈ yεyi banchi ba Nyo yεŋ no Jiso jii mwεε bε bamii
ba befe mo ba gÈ koode ηwa, bo mo bo biih boonj be ba
ηgoo le lε, “Le nje la fî wu jii mwεε bε bamii ba koode
ηwa mo bamii ba befe bamu?” **17** Jiso yu no bo biide, wu
jεmε bo le lε, “Gε bamii ba tεεme to bo goone muh wu
nche gε. To goone nyu ba chene. Gε nto ki ntεεŋ bamii ba
chaanj gε. Nto ki ntεεŋ nyume bamii ba befe.” **18** Le to
nyu, boonj ba Jonj ba ηgoo mo ba Bafalashii bo banε mwεε
munjile. Bamii bamu mo bo to bo biih Jiso le lε, “Le nje la
wù boonj ba ηgoo ba Jonj, mo ba Bafalashii bane mwεε
munjile, buŋ boonj ba ηgoo bane gε?” **19** Jiso chvuu bo le
lε, “Taŋlo ba tεεŋ bamii fε bvuguu le bo gεεŋ bo tu bo
banε mwεε munjile chiji bvuguu nyu bε bo? Gε taŋlo bo
bane mwεε munjile wù nyu bε bo gε. **20** Geenε, kife le ki

to ki ba le ba fi chiji bvuguu wuyu a bo le, bo mo bo ke bo bane mwe munjile kife kiyu le. **21** Ge muh tanlo wu jo finchaja fi nju fifeŋ, wu chvuushe nju yi kege yu ge. Ne wu ge lo noo, finchaja fi nju fiyu mese fi saaye lo nju yi kege yiyu, kintuge ki le fo ki mese ki kuge ki fe no ki ge shee ki nyume. **22** Ge tanlo te muh jo mbvuuŋ manfeŋ, wu gee a kibeeŋ ki mbvuuŋ ki ba kenye be je yi nyaŋ, ki junŋ wa le ge. Wu ne ge lo noo, mbvuuŋ manfeŋ mayu koo, mo saaye kibeeŋ ki kege kiyu, mbvuuŋ be kibeeŋ mu mo mu lese achiji. Fi kooji le le, ba keme ki ba geede mbvuuŋ ma manfeŋ nyume a bibeeŋ bi bifenŋ le.” **23** Ge bee juu chi yuuŋ chimi, Jiso be boojŋ be ba ngoo bo jienyi bo fede mwe wu aginŋ wumu le. Boojŋ be ba ngoo ke bo suume bichieŋ bo jii. **24** Bafalashii yenŋ, bo biih Jiso le le, “Bije wo yenŋ, le nje la fi boojŋ bunŋ ba ngoo gee fieɛ fi nchi baanj beseŋ ge le muh ge juu chi yuuŋ ge? ” **25** Jiso biih te bo le le, “Beŋ ge baanj a teenŋ ge a Iwa wu Nyo le no jenŋ ge yu Nfoj Dabi be ngoo ye wu ge ge? **26** Ge bee kife ki Abiata ge bee kikweŋ ki bachiji kintanye, Dabi lee yeh yi Nyo le, wu jo bled wu ba le ba cha ba gee le le wu Nyo, wu ji wu ka wu nya te ngoo ye yu, ge bee nchi le keefc muh ji bled wuyu fede bachiji kintanye ge.” **27** Jiso mo wu mese wu jeme bo le le, “Nyo ge gele juu chi yuuŋ nje muh. Ge wu ge fe muh nje juu chi yuuŋ ge. **28** Noo, muh wu jee che le Mwamuh le Chiji Kikweŋ ki yuuŋ.”

3 Jiso ka wu geeŋ wu lee yeh yi buune le. Muh mu nyu yu a kibo ke kwe wa. **2** Bamii bamu ba ge bee yu bo goone fieɛ fi bo kooyi yi Jiso le, bo mo bo noj ajii ye ye le bo tu bo jiiye laa wu le wu fe muh juu chi yuuŋ la. **3** Jiso jeme

muh wu kibo ke gè kwe wεε le lε, “Jâ we wo tô fεnε.” **4**
No wu to, Jiso biih bamii le lε, “Fieε fî nchi le wu bεεŋ le
muh ge juu chi yuuŋ le fi la? Ki ba ge fieε fi jone, noo fi
befe le? Ki ba fi muh noo, ki ba yuuŋε lo le?” Bo chii. **5**
Jiso bijε bo bachii wu kεnε bε shéŋ yì toonyε, shéŋ kwe
wu, nje muntele muboo mù yiide. Wu jεmε muh wù kibo
ke gè kwe wεε le lε, “Nêjε kibo kunj.” Wu nejε, ki mo ki
têmε. **6** Bafalashii mo bo bu, bo gεεŋ bε ŋgoo yi bamii ba
Nfoŋ Hεlod bo mo bo chu ntanj kimimia no bo lé bo gè fε
bo yuuŋε Jiso. **7** Jiso bε booŋ be ba ŋgoo mo bo ja yo bo
gεεŋ fε Mamasi wù Galalee le. Kinchvu ki bamii kì baŋ bi
wu le. Bamii bamu gè ja kimbe kì Galalee bε kì Judia le. **8**
Bamu ja Yεlusalem, bamu kimbe kì Idumia le, bamu a Joo
yì Jodaŋ le wuŋ kwege, bamu bimbe bi Taya bε Sidoŋ le.
Kinchvu kiyu gè too noo nje bo gè yuge mwεε mu wu gè
gee munchii. **9** Jiso ja wu jεmε booŋ be ba ŋgoo le lε bo
goonj ŋguh bo seese bo gεε wu lee yo, keefε kinchvu kiyu
ja ki faase wu gε. **10** Wu gè jεme noo nje wu gè fε wa
bamii ba duude, bamii ba bincheŋ wesee too bo kune wu
le. **11** Sege bamii ba biyo bì yiide gè njiiŋse bε bo gè yεŋ
Jiso le bo mo bo gweeyi a wù fwe bo wanε bo duu le, “Wo
le Mwa Nyo.” **12** No bo gè wanε noo, Jiso du lo bo le lε
keefε bo gè bamii kεε wu gε. **13** Wu ja wu bεεŋ wu gεεŋ yi
mbegε le, wu tεεŋ bamii ba wu gè goone bo to fε wu le.
14 Wu baa bamii yuufe ncho bafεε, wu tεεŋ bo le boonj be
ba ntuŋ, lε bε bo nyume, wu tune bo, bo jiεnyi bo feeji jc
yi Nyo, **15** bo ka kεme bvunγa ki bo bvuse banchendaa
ba debele yi bamii le. **16** Bamii bayu gè bee: Samoŋ, wu
wù gè nya jee che chimi lε Bita. **17** Jεm bε mwa bwεe

wù Jonj ba gè bee boonj ba Jebedi, ba wu gè nya bo jee lε,
“Boanegε” chì le lε, “Boonj ba jaŋ yi mgbame.” **18** Bamu
nyu Andulu, Filib, Batolomiu, Macho Toma, Jem wù mwa
Alfayu, Tadio, Samoŋ wù gè bee muh ḥgoo yi Bajalot, **19**
mo Juda Ekaliot wù gè kene wu to wu gesε Jiso. **20** Jiso ja
wu gεεŋ fe wu gè chee fo, kinchvu ki bamii ka kitaashε fo,
be boonj be ba ḥgoo ge baanj keme ge lo je ki bo ji mwεε
ge. **21** Kfuu che gè doo chi yu, bo mo bo gεεŋ ki bo jo wu
nje bamii gè duu lε wu ghaane lo. **22** Bamii ba gè duunyi
banchi ba Nyo ba gè ja Yelusalem bo boh yo bo tu bo duu
lε, “Bεsebu le ye ye le, wu bvuse banchendaa ba debele
banε, nyu be bvunja bvu Nfoŋ wu banchendaa bayu.” **23**
Jiso bεεŋ bo, wu biih bo le a ḥganj le lε, “Taŋlo Sataŋ ka
wu bvuse kikwεε ke yi muh le nεε? **24** Nε kituŋ ja ki
gade ki juu lεkileki, ki ge ka ki lεεŋ ge. **25** Yeh ja yi gade
yi juu leyileyi, yi ge ka yi lεεŋ ge. **26** Noo, Sataŋ ja wu
gade be ḥgoo ye bo juu lεbolebo, wu ge ka wu lεεŋ ge, mo
nyu kimεε ke. **27** Bεŋ kēe lε ge muh nyu yu wu taŋlo
wu lee yeh yi muh wu bvunja le, wu kude mwεε mwe
yi nchiεεŋ le wu lege be mu, nje wu ya wu kaanj muh
bvunja wuyu fe wu kude seŋ ge. **28** Nseŋ bεŋ le nchiεεŋ
le Nyo taŋlo wu lεeshe mwεε mù mbefe mo jé yǐ befe
yichii yǐ bamii jeme. **29** Geene, muh wù jeme je yǐ befe
kune Kiyo ki Yuude, tu ge taŋlo Nyo lεeshe ge, nje wu le
wu ge kimbefε ki kage ge.” (*aiōn g165, aiōnios g166*) **30** Jiso gè
jeme noo nje bamii bayu gè duu lε kiyo kǐ yiide le yi ye ye
le. **31** Bwe Jiso be boonj ba bwē Jiso mo bo fεε, bo lεεŋ
akfuuj, bo tuŋ muh lε wu tεεŋ wu. **32** Gè bee kinchvu
ki bamii shii ki tuŋ kigaŋ bo taashε. Bo jeme wu le lε,

“Bwoo bε booŋ ba bwoo goone wo akfuun.” **33** Jiso biih lε, “Bwaarŋ bε booŋ ba bwεεŋ le baarŋ?” **34** No wu bile noo wu mo wu jiŋe bamii ba gɛ shile bo tuŋ kigan baa, wu jεmε lε, “Bwaarŋ bε booŋ ba bwεεŋ le banε. **35** Muh wuchii wù gee fι Nyo goone, le wu wu le mwa bwεεŋ bε jεmε yaŋ mo bwεεŋ.”

4 Jiso ka wu kε wu yεyi bamii mbebe mamasi le, kinchvu ki bamii taashe fo ne gεmm. Wu mo wu ja wu lee wu shii nyu a ḥguh le a joo, kinchvu kiyu leme ḥgεεme yi joo le kwa. **2** Wu tu wu yεyi bo bε mwεε wesee a banŋaŋ le. Wu ja wu ma ḥgaŋ wumu bo le lε, **3** “Bεŋ yɛŋε bεŋ yû, muh gɛ la ki wu gɛεŋ wu noŋ ḥgo. **4** Wu gɛ doo wu noŋ, yimi gwe a je, munyii to mu tajε mu ji. **5** Yimi ḥgo gwe fε kijusε ki kimbaaŋ le nshεŋ nyu gε fo chuule gε. Yi mo yi yaŋse yi bu nje nshεŋ gɛ bee fo gεh ne shige. **6** Muu doo wu kε wu baarŋ, wu surŋ ḥgo yiyu yi bobε, nje yi gɛ baarŋ a chime gε gεŋ gε. **7** Yimi ḥgo gwe yi mbiaŋ le. Mbiaŋ yiyu kuu yi mo yi baŋε ḥgo yiyu, yi gε yuŋ muntaŋ gε. **8** Yimi gwe nyu yi nshεŋ yĩ joŋe le, yi gɛ bu, yi kuu yi yuŋ, yi duu yi fe no ba gɛ noŋ, jise chi ḥgo yune ajii mbaanshe, yimi ajii mbambvusoo, yimi ajii gwii.” **9** No Jiso ma noo wu mo wu mεsε lε, “Muh wù keme bintuŋ wu yu.” **10** Jiso gɛ doo wu nyume wumaa, bamii bamu ba bε bo gɛ bee mo booŋ be ba ḥgoo ba yuufe ncho bafεε biih wu le kune ḥgaŋ wuyu. **11** Wu chvuu bo le lε, “Le bεŋ ba Nyo le wu dunye wa kinyile ki bvunfoŋ bwe bεŋ le. Geenε, fε bamii bamu le fιeε fichii le nyu a banŋaŋ le, **12** wu lε bo ge bo jiiŋe, geenε bo ya yεde gε, bo ge bo yege, bo ya yuge gε. Fi nε bee gε noo gε tu bo bee bo kusε wa muntele muboo,

Nyo leeshé bimbefé biboo.” **13** Jiso ja wu biih bamii ba gè bee bε wu le lε, “Fi le le bεŋ baanj kεε gε fieε fiŋganj wunε jεme gε? Ne bεŋ baanj kεε gε wunε gε, bεŋ lε bεŋ gε nεe fe bεŋ kεε banjaŋ bamu? **14** Ngó yí muh wuyu gè noŋ le je yi Nyo. **15** Ngó yí gè gwe a je le bamii ba yuge je yi Nyo, Sataŋ mo wu to kimimia wu bvuse je yiyu fe muntele muboo le. **16** Ngó yí gè gwe fe kijuse ki ata le, le bamii ba yuge je yi Nyo, bo fi lo kimimia bε njoŋ, **17** geenε, yi baanj a chime gε gεŋ fe muntele muboo le gε. Yi lεme geh nc shige, ne ŋge le wu to, kεne bamii Boone nyu bikaa a bo jiŋ nje je yiyu, bo mo bo chii bikaa kimimia. **18** Ngó yí gè gwe mbiaŋ le, le bamii ba yuge je yi Nyo, **19** nfuuŋse kune mwεε mu yi woŋ kfunε le, bε kiŋkoŋe ki bvukuge mo kiŋkoŋe ki mwεε mune, mo mu taashε mu banε je yiyu yi laayε lo achiji. (aiōn g165) **20** Ngó yí gè gwe yi nshεŋ yí joŋe le, le bamii ba yuge je yi Nyo, bo fi, bo gee no yi goone bo geene lo fwe fwe, geh nje fe ŋgo yí yuŋ ajii mbaanshe, yimi ajii mbambvusoo, yimi ajii gwii.” **21** Jiso ja wu biih lε, “Muh to wu lee bε kin'yesε yeh wu kfuuſe bε ŋkaa, kεne wu leesε agaguu? Ge muh to wu chu wu tome nyume yi fieε fi ba to ba toome kin'yesε fo gε? **22** Bεŋ kēe le fieε fichii fi le nyile le, le ba gè nyile le ba ge fi yεne, fi le ajiŋ ajiŋ fichii ba lé ba gε fi bu fe waanj. **23** Muh wù kεme bintuŋ, wu yu.” **24** Jiso ka wu jεme lε, “Bεŋ doo bεŋ yege je yi Nyo bεŋ yεge chuule, bεŋ kēe le je yí muh yege yu le yí Nyo lé wu gε wu fe yo, fe wu nya mwεde le. Wu lε wu gε wu nya noo wu fεſε lo. **25** Muh wù kεme fieε, lé ba nyū ba bisε. Muh wù kεme gε fieε gε mo nyu fi shige fi wù kεme, lé ba nyū ba ge ba fi lo a wu le.” **26**

Jiso ka wu jemē le, “Bvunfoj bvu Nyo le njε ñgo fε muh nooŋ mwene. **27** Doo nyume antaŋ wu tu wu lefe, akfuuŋ yuu wu ja we. Ñgo yiyyu gɛ bu yi tu yi kuu, wu baan a kεε gε laa yi gee nεε fε yi kuu la, **28** gee gεh nsheŋ fε yi kuu. Sege yi ja yi choonj, yi ja yi faashε, yi ge yi ja fo yi tuŋ ajii. **29** Yi doo yi ta, wu mo wu jo finyoo wu lee mwene, nje kife ki ñgwejε le ki kojε ka.” **30** Jiso ka wu ja wu jemē le, “Taŋlo besabεŋ fe bvunfoj bvu Nyo bε la? Taŋlo besabεŋ fe bε ñgan wù la? **31** Bvu nyume nje kfuu chi ñgo yi fintaj fimi, fi nyoonyi ajii fi fede bingogε bichii fεnε fckuu muh gɛ to wu nooŋ a wu mwene **32** yi ku, yi yεεŋ yi fe bite bichii b̄i ba nooŋ mwene, ché ye kuge yi nyaa kiyinj, munyii mù fuune we joone yeh a kiyinj kiyu le.” **33** Le no Jiso gɛ feeji jε yi Nyo bamii le a bangaj le njε banε, no taŋlo bo yu bo gεεŋ bo bu. **34** Ge wu gε jemē fieε bo le njε le a ñgan le sεŋ gε. Geene, wu gɛ doo wu nyume bε boonj be ba ñgoo lεbolεbo, wu mo wu mεsε wu bwaashε bangaj bayu bachii bo le. **35** Jiso yεyε bamii abvu, le doo nyume fenfu, wu jemē boon be ba ñgoo le le, “Bee daŋ mamsasi bee gεεŋ wuŋ kwege.” **36** Bo mo bo chine kinchvu ki bamii k̄i gɛ bee fo le, bo lee a ñguh wù Jiso gɛ bee wa yo wεε le, bε bo tu bo daŋe, banguh bamu bii bo le. **37** No bo gɛ daŋe, nfuŋ wù baan ja wu janε wu ke wu tu wu muuse joo, joo lese a ñguh le yi goone ki yi ȳisε yo. **38** Jiso gɛ bee a ñguh wεε jiŋ wu lefe, wu giŋsε kikwεε yi mbwaan le. Bo gεεŋ bo kaŋsε wu bo du le, “Muh wu N'yeεε, kwe goone ki yi jô besabεŋ wo ghaade gε?” **39** Jiso kaŋsε, wu waŋ nfuŋ wuyu, wu jemē joo le le, “Wo nyûme nshiiŋj.” Nfuŋ wuyu mo wu lu,

manjuu chii nε nshiiŋj. **40** Wu mo wu biih booj be ba
ŋgoo le lε, “Bεŋ faane la? Bεŋ baaŋ a leesε gε fitele yi
ye yanj le gε?” **41** Ye kuufε bo, bo tu bo ghaade fεwεεwe
lεbolεbo le, “Wunε muh le wù nεε, wù nfuŋ be joo yuge
wu le?”

5 Jiso be booj be ba ŋgoo daŋ maması wuyu bo bu wuŋ
kwege, kimbe ki bamii ba Gεlasεŋ le. **2** No wu gε bude a
ŋguh le, wu tase be muh mu wù kiyo kĩ yiide gε njiiŋse bε
wu, wu bu afuuŋ yĩ ba gε jiiyi bamii yo le. **3** Muh wuyu to
wu chee afuuŋ yiyu le. Muh nyu gε yu wù taŋlo wu kaaj
wu mo bε bancha gε. **4** Kiŋgane kĩ duude le ba gε leese
wu kinfaŋa le, ba kaaj chiaŋ ye bε bancha, wu suume
bancha bayu, wu saayε binfaŋa biyu. Gε muh gε kεme
bvŋga bvù taŋlo wu jijε wu le gε. **5** Muh wuyu tu wu
shεŋje a manta mayu le wu bεεne wu bude yi bambegε
le antaŋ bε fεnshε, wu wanε, wu shooshi ye ye bε ata.
6 No wu yεŋ Jiso le baaŋ je yĩ ndefe le, wu lege wu to
wu tuŋ anyuu a wu jii, **7** wu waŋ fεwεεwe lε, “Jiso Mwa
Nyo, Nyo wu le Kikwεε ki Mwεε Munchii lε, wo fii la a
mεne? Nlεge wo a jee chi Nyo le lε keefε wo nyâ mε ŋgε
gε.” **8** Wu gε jεme noo, nje Jiso gε waŋ wa le, “Kiyo kĩ
yiide kinε, bû lo yi muh wunε le.” **9** Jiso biih wu le lε, “Jee
chuŋ le yεεŋ.” Wu chvuu lε, “Jee chaŋ le lε kinchvu, nje
bee duude lo.” **10** No wu chvuse noo, wu mo wu lege Jiso
wεsee lε keefε wu kuj bε bo woŋ wuyu kwεε le gε. **11** Gε
bee ŋgoo yi munyuŋa mù duude jii mwεε yi mbεεse le
fo. **12** Biyo bì yiide biyu mo bi lege Jiso lε, “Wo chiiŋse
bee nyu a munyuŋa mwege le bee lee yi mu le.” **13** Jiso
bεεŋ. Biyo biyu mo bi bu yi muh wuyu le, bi gεεŋ bi lee yi

munyunja muyu le. Ngoo yi munyunja muyu gè bee njé banchvuge bafɛɛ. Mu sɛŋ mu boh a kiŋkor kɛɛ le, mu shii a mamasí wuyu le, mu kweeyɛ yo. **14** Bamii ba gè chieɛne munyunja muyu ja fo, bo fɛɛ lo, bo gɛɛŋ bo sɛɛŋ saaka wuyu a laantɛŋ bɛ bante ba yo le. Bamii tu bo yuge, bo bude bo too ki bo to bo yɛŋ fieɛ fi kooshi le. **15** Bo to fɛ Jiso gè bee fo, bo yɛŋ muh wɛɛ wù kinchvu ki banchendaa ba debele gè shee bo njiinse bɛ wu, wu shii fo, wu jii njú, bvufee bwe kaasɛ wa bvu tu fo. Bo faŋ baanj. **16** Bamii ba gè yɛŋ fieɛ fi gè kooshe le, bo mo bo sɛŋe bo no fi gè kooshe bɛ muh wɛɛ mo ngoo yi munyunja yɛɛ. **17** No bo yu noo, bo ke bo lɛge Jiso le wu ja gwɛŋ wuboo le. **18** No Jiso gè goone ki wu lêe a ḥguh le, muh wù banchendaa ba debele gè bu ye ye le wɛɛ tu wu lɛge Jiso le bɛ wu gɛɛne. **19** Jiso faŋ, wu jɛmɛ wu le le, “Wo gɛɛne nyu fɛ wo kfuuŋ, wo gɛɛŋ wo sɛɛŋ bamii buŋ fieɛ fi Tada ge fɛ wo le, bɛ no wu le wu koo yii fɛ wo le.” **20** Noo, muh wuyu mo wu ja, wu gɛɛŋ wu jiɛnyi woŋ wuyu le wuchii, wu ba gè tɛŋe le Bilaantɛŋ b̄i Yuufe le, wu feeji fieɛ fi Jiso ge fɛ wu le. Bamii tu bo yuge, bo kɛme lo ḥgha. **21** Jiso kaasɛ wu daŋ a ḥguh le wu tu wuŋ kwege wu tu wù nyu mbebe mamasí le, kinchvu ki bamii ka ki taashe fo. **22** Chiji kikwɛɛ ki yeh yi buunɛ wumu mo wu ja wu to fo, jee che nyu le Jailu. No wu yɛŋ Jiso le, wu gɛɛŋ wu gwe a wu jii, **23** wu lɛgɛ wu wesee, wu jɛmɛ le, “Mwa yaŋ wù shige wù kwɛse kwee lo. Kii wo, tô geh wo kûŋ wu le wu tɛmɛ, wu tu yu.” **24** Jiso mo wu ja bɛ wu tu bo gɛɛne, kinchvu ki bamii kfuuŋ ki bii ki faase Jiso. **25** Kwɛse wumu tɛ gè bee a kinchvu kiyu ntɛnɛɛ wù nyu wu cheŋ wa bɛ kincheŋ ki bikɛse le biluŋ

yuufe ncho bifeε. **26** Wu gè bee wu yεŋ wa ŋge baanj a bamii ba nche ba duude jinj, wu chεŋε wa fieε fichii fi wu gè kεme, mwεε foo geh lo mu gεene fwe fwe. **27** No wu gè yu wa kune Jiso, wu mo wu to a wu jinj a kinchvu ntεnεε, wu kuŋ nju ye le, **28** nje wu gè duu fe fitele fie le lε, “Nε n'ya ŋkuŋ geh nyu nju ye le, tu nle ntεmε wa.” **29** No wu gè kuŋ noo, kinchεŋ ke mo ki suunε kimimia. Kwεse wuyu yu tε ye ye le lε wu le wu tεmε wa. **30** Jiso doo wu yu ye ye le lε bvunga le bvu bu ye ye le, wu kaase ye kimimia, wu biih bamii le lε, “Kuŋ yεεŋ nju yanj le?” **31** Boonj be ba ŋgoo chvuu wu le lε, “Wo yεnε ge kinchvu ki bamii le no ki faase wo gε, wo ka biide laa kuŋ yεεŋ wo le la? **32** Jiso mε geh wu tu wu jiiŋe wu keene ki wu yεŋ muh wù kuŋ wu le. **33** No, kwεse wuyu gè kee fieε fi kooshi bε wu, wu tu wu faane, wu shinshi, wu tuŋ anyuu a Jiso jii wu sεεŋ nchiεεŋ nchiεεŋ we wuchii wu le.” **34** Jiso jεmε wu le lε, “Mwa yanj, fitele fiuŋ fi wo lese yi ye yan le le fi ge wa wo tεmε. Wo gεεne la chuule kinchεŋ kuŋ ka lo nε.” **35** Geh no Jiso gè baanj wu jεmε kwεse wεε le noo, bamii bamu fεsε fo bo ja fe la chi Jailu wù chiji kikwεε ki yeh yi buune wεε le, bo jεmε wu le lε, “Mwa yo le wu mεsε wa. Wo ka she wo nyaa ŋge muh wu n'yεyε le le la?” **36** No bo jεmε noo, Jiso yu, geene wu ge geh nje wu baanj yu gε, wu jεmε Jailu le lε, “Keefε wo fāane gε, lēesε geh nyu fitele ye yan le maa.” **37** Bo tu bo gεεne geh lo, Jiso ge fanj lε keefε muh bi wu le feder Bita bε Jεm mo Jonj wù mwa bwee Jεm gε. **38** Bo gεεŋ bo fεsε fe la chi Jailu le, Jiso yεŋ bamii beede bo fuge lo fo, kwe yode lo fo. **39** Wu lee yeh, wu biih lε, “Bεŋ beede, bεŋ fuge manjuu le nε nje la? Mwa baanj kwe

gε, wu lefe lo.” **40** Bo mo bo ja bo keede lo wu ηkelε le. Wu ja wu bvuse bamii bachii akfuuŋ, wu jo gεh nyu chiji mwa bε bwe mwa mo bamii be ba ηgoo ba batεde baa, bε bo lee bo gεεŋ fe mwa wuyu gε gime fo. **41** Wu jijε mwa wuyu yi kibo le wu jεme a jé yiboo le le, “Talita Kum!” Fì le le, “Mwa wù kwεse, njεme wo le, jâ we!” **42** Kimimia noo, wu mo wu ja we wu tu wu jienyi. Mwa wù kwεse wuyu gε bee biluŋ yuufe ncho bifεε. Bo yεŋ noo jwe yuŋ bo. **43** Jiso chiisε lo bo le le keefε bo gε muh kεe fiesε fi be bee gε, wu mo wu jεme le bo nya fiesε wu ji.

6 Jiso ja fo, wu gεεŋ ntε we le bε booŋ be ba ηgoo. **2** Gε doo nyume juu chiboo chi yuuŋ, wu gεεŋ yeh yi buune le wu kε wu yεyi bamii. Bamii ba duude tu bo yuge no wu yεyi, bo kεme lo ηgha. Bo mo bo ja bo ghaade bo duu le, “Muh wunε yεyi mune mwεε faaŋ ne? Wu jo bvunε bvufee faaŋ? Wu jienyi neε fe wù gee bine biŋgha bi mwεε ne? **3** Le gεh wu weε wù kaane bite wù nyu mwa Mεeple? Gε nyume mwa bwee Jεm be Yosef mo Juda bε Samoŋ gε? Gε jέme ye nyu yane besa bo gε?” No bo ghaade noo bo mo bo faaŋ lo wu. **4** Noo, Jiso jεme bo le le, “Ba to ba ηgvuune muh wu ntuŋ wu Nyo manjuu le manchii, fuge gεh woŋ we le bε a kfuu che le mo a wu yeh wù ba to gε ba ηgvuune wu gε.” **5** No bo faaŋ Jiso noo, fi mo fi gha kǐ wu ka wu ge biŋgha bi mwεε yo wesee, fede gεh le wù gε bee wu kuŋ bamii ba bincheŋ le shige wu fe bo tεmε. **6** Wu kεme lo ηgha no bo gε baanε lee gε fitele yi wu le gε. Jiso ja fo wu tu wu jienyi bante ba yo le wu yεyi bamii. **7** Wu gε ja wu tεεŋ booŋ be ba ηgoo ba yuufe ncho bafεε, wu tu wu tune bo akfuuŋ bafεε bafεε, wu nyaa bvunŋga

bvù bo bvuuse biyo bì yiide yi bamii le yu. **8** Wu doo wu tune bo wu jeme le, “Keefε bεŋ jô lo fιεε fede kimbəŋ gε. Keefε bεŋ jô mwεε munjile gε. Keefε bεŋ jô kikεε kεnε bige a bicha biεna le gε. **9** Bεŋ lêe jé, geenε keefε bεŋ lêe bikuŋ bifeε gε.” **10** Wu ka wu jeme bo le le, “Bεŋ doo bεŋ gεεŋ nte le, bεŋ lee yeh, bεŋ chee gεh nyu yu gεεne bu juu chì bεŋ lé bεŋ jâ yo. **11** Nε nte le wu faŋ ki wu fi bεŋ, wu faŋ ki wu yû fιεε fι bεŋ jeme, bεŋ ja yo, bεŋ doo bεŋ jade bεŋ kaajε kibvunε kì yi bikaa biεna le, nyu njinç wù fιεε fι bo moŋ le.” **12** Noo, bo mo bo ja bo gεεŋ bo tu bo jiεnyi bo feeji le bamii kusε muntele muboo. **13** Bo ka bvuuse tε banchendaa ba debele wesee yi bamii le, bo yeefe bamii ba binchεŋ wesee bε mεε bo fεde bo. **14** Nfoŋ Hεlod yu saaka kune Jiso, no bamii gε yu wa jee che manjuu le manchii, bamii bamu tu bo duu le, “Jiso wunc le Jon Nlesεajoo wu kaase wu bu yi kwe le. Le fιεε fι ge fε wù kεme bvunja ki wù gee biŋha bi mwεε mune.” **15** Bamu duu le, “Le Alaja wu kaase wu to.” Bamu tε le, “Wu le muh wu ntuŋ wu Nyo wumu gεh nje ba fweele fweele.” **16** Hεlod doo wu yu mwεε mune nε wu jeme fie le, “Le Jon Nlesεajoo wu ŋgε mbvuse kikwεε ke wu kaase wu bu yi kwe le.” **17** Hεlod gε bee wu tuŋ bamii bo gεεŋ bo koo Jon, bo kaaj wù bo faa yeh yi ncha le nje Hεlodia wù kwe Filib wù mwa bwe Hεlod, Hεlod gε jo kwεε le. **18** Jon tu wu fane wu duu wu le le, “Nchi baaj bεεŋ gε le muh jo kwe mwa bwεε le gε.” **19** No Jon gε duu noo, Hεlodia mo wu tu wù kεme wu fε fitele le wù goone ki wu yûuyε wu, geenε wu gε kεmε je gε, **20** nje Hεlod gε faane Jon le wu le muh wù chaaj ka nyume muh wu Nyo.

Wu mo wu tu wu yede le keefε ba yûuyε wu gε. Helod gɛ
doo wu yege fieε fi Joŋ jeme, fitele fie tu fi fuujse wu
baaŋ, geene wu tu wu yuge geh njoŋ ki wu yêge fieε fi wu
jeme. **21** Je mo yi yεnε fe Hεlodia le juu chimi ch̄i Hεlod
gɛ ge ŋka bε bachiji woj mo bikwεε bi nchi mo bamii ba
baaŋ baan ba Galalee ki wu kwâje juu chi ba gɛ boyε wu.
22 Mwa Hεlodia wù kwεse lee wu chεŋ bine, fi joŋ Hεlod
bε bamii be ba ŋka le. Wu mo wu jeme mwa wuyu le le,
“Bih kene la fi wo konje, nfayε wo yu!” **23** Wu ka wu ji leh
wu jeme le, “Nε wo biide nyu la mene, mo nyu kinjade ki
woŋ waŋ, tu nlé nnyâ wo le.” **24** Mwa wù kwεse wuyu mo
wu bu wu gεεŋ wu biih bwεe le le, “Ndu le ba faye mε
bε la?” Bwee chvuu le, “Ḡne, wo dû le ba nya kikwεε ki
Joŋ Nlesεajoo wo le.” **25** Wu mo wu tu jiŋ kimimia, wu
jeme Nfoŋ Hεlod le le, “ŋkoŋe le wo nya kikwεε ki Joŋ
Nlesεajoo mene mεesε a kidεŋ le.” **26** Nfoŋ yu noo, ye
wooŋ lo wu. Geenε, nje leh wù wu gɛ ji wa fwe a bamii ba
gɛ bee fe ŋka wεε le, wu goone gε ki wu ka wu kuse je ye
ȳi wu gɛ jeme mwa wεε le gε. **27** Wu mo tuŋ lo nchendaa
kimimia le wu gεεŋ wu to bε kikwεε ki Joŋ. Wu mo wu
gεεŋ yeh yi ncha le, wu bvuse kikwεε ki Joŋ, **28** wu gεε a
kidεŋ le, wu to wu nya mwa wuyu le. Wu fi, wu bu bε ki
wu ḡεεŋ wu nya bwεe le. **29** Boŋ ba ŋgo ba Joŋ doo
bo yu, bo mo bo gεεŋ bo jo gvunε chi Joŋ bo jiiyε. **30**
Boŋ ba ntun ba Jiso gɛ jienye bo kaase bo tu jiŋ fe wu le,
bo sεεŋ mwεε munchii mù bo gɛ ge bε mù bo gɛ yεyε
bamii yu, wu le. **31** Wu mo wu ja wu jeme bo le le, “Bεŋ tō
besabεŋ gεεŋ kijusε k̄i bamii ya fo gε, bee fuude shige.”
Wu gɛ jeme noo nje bamii ba duude gɛ too fe bo gɛ bee

fo, bamu doo bo jade, bamu tu bo too. Bo këme gë mo kife kì bo ji mwëe gë. **32** Be bo mo bo lee a ñguh le bo kaasë ye lëbolëbo bo tu bo gëene fe kijusc kì bamii gë bee gë fo gë. **33** Geene, bamii ba duude yëj geh bo le no bo gëene, bo këe bo, bo mo bo ja a bilaantë le bichii bo legë bo suune bo. Bo gëenj bo fëse fo, fe Jiso be booj be ba ñgoo fëse. **34** Jiso gë doo wu fëese kwa, wu yëj kinchvu ki bamii le ne mamama, yii koo wu be bo, nje bo gë bee një shónj yì le ge be muh wù chieene yi gë. Wu mo wu kë wu tu wu yëyi bo, wu yëye bo be mwëe wesee. **35** Juu gë doo chi seele, booj be ba ñgoo kënjsc bo jemë wu le le, “Fëne le nchvuuñ kife nyu ki gëenj wa, **36** geh chine bamii banë le bo gëenj bante le be ala a mbebe le, bo gu mwëe muboo munjile.” **37** Jiso chvuu fie le, “Le nya bej fiëe bo le bo ji.” Bo biih wu le le, “Wo goone le bee goonj badanale gii yifëe bee gu mwëe munjile yu bee to be nya bo le?” **38** Jiso biih bo le le, “Bej këme chefe yi blëd yimëe? Bej gëenj bej bïjë.” Bo gëenj bo bijë, bo to bo seëj le, “Le chefe yi blëd yishenj be bïjë yifiëe.” **39** Jiso mo wu du le booj be ba ñgoo du le bamii shiiyë binchvu le binchvu le, yi agaanj le. **40** Noo, bamii bayu mo bo shiiyë fekuu kinchvu le gwii gwii bamu mbaanshej mbaanshej. **41** Jiso jo chefe yi blëd yì yishenj chieë be bïjë yì yifiëe chieë, wu bijë we, wu nya kiyone Nyo le, wu mo wu bwëeyë wu nya booj be ba ñgoo le, bo nya bamii le. Wu gajë te bïjë yi yifiëe bo le bachii. **42** Bamii bachii ji bo fuu. **43** Booj ba Jiso ba ñgoo baanyë bimbëge bi blëd be bi bïjë bì gë sheshe, bì yisë ñkáa yuufe ncho yifiëe. **44** Bamii ba gë ji mwëe munjile muyu geh bee bilejse banchvuge batej. **45** Jiso mo wu

jemē le boorj be ba ḥgoo lee a ḥguh le kimimia bo saa fwe Besada, wu shεε wu yεε bamii le, bo kwεεde. **46** Wu gε shεε wu yεε bo, wu mo wu ja wu bεεj yi mbege le ki wu būnε. **47** Akfuuŋ gε jiiŋ, ḥguh nyume wa fε joo ntεnεε, Jiso baanj geh kwa wu maa. **48** Wu yεε no boorj be ba ḥgoo lune be ḥguh ki bo kεεne, nje fii gε too je fwe yi chide wu. Lε to nyume an'yule wu ja wu tu wu too fε bo le, wu jiεnyi yi joo le. Wu gε too wu goone ki wu fε mbebe yiboo le. **49** Bo doo bo yεε no wu jiεnyi yi joo le, bo tu bo kwaji lε le kiyi. Bo waŋ fewεεwe, **50** nje bo bachii gε yεε wu le njaj koo bo. Kimimia, Jiso mo wu jemē bo le wu du lε, “Bεŋ jījε muntele mwεna le, le mε! Keefε bεŋ fāane gε!” **51** No wu jemē noo, wu mo wu lee wu shii a ḥguh le bε bo, fii yiyu mo yi lu. Bo bijε nε, jwe yuŋ bo nε kah, **52** nje bo gε baanj kεε gε fieε fi chefe yi bled chieε gε duunyi kune Jiso gε, no bo gε baanj gwenyε gε muntele muboo gε. **53** Bo gε dan mamasi bo bu kimbe ki Genesalεt le kwa, bo fasε ḥguh yi ḥgeεme yi joo le. **54** No bo bu a ḥguh le, bamii mo bo kεε lo kimimia lε le Jiso, **55** bo tu bo lege bo geεne bantε ba yo le bachii, bo bvuuse bamii ba binchεŋ bo too bε bo a maŋko le mo faaj fε bo gε yuge lε Jiso le fo. **56** No Jiso gε geεne mo faaj kεε wu geεne nyu ntε le, kεε a kilaanteŋ le, kεε nchvuuŋ, bamii tu bo geεde geh bamii ba binchεŋ fε bamii gε taashi fo. Jiso doo wu feder, bo tu bo lege lε wu chīne bo kūŋ geh nyu jwe wu nju ye le. Muh wuchii wù gε kune, mo wu temε.

7 Juu chimi Bafalashii bε bamii bamu ba gε duunyi banchi ba Nyo ja Yelusalem bo to bo taashε mbebe Jiso le. **2** Bo ja bo yεε boorj ba ḥgoo ba Jiso bamu jii mwεε chiaanj

yi yide, fi le le bo gè baanj chiaanj chuge gε. 3 Bafalashii
bε Bajuu bachii gè bii geh nyu kinche ki woŋ wu bachiji
baboo ba fweele le, le gε tarlo muh ji fiee njε wu chuge
chiaanj yεεŋyεεŋ no bo to bo chuge gε. 4 Gε tarlo muh
kwee te fe waanj wu ji fiee njε bo chuge chiaanj bε bikaa
biboo seŋ gε. Bo ka bo gee mwεε mu a kinche ki woŋ le
wesee, geh njε ki ba chuge munjko mo bibεεŋ mo sháanj.
5 Bafalashii bε bamii ba duunyi banchi bayu mo bo biih
Jiso le le, “Le nje la wù boon bun ba ᱥgoobii gε kinche ki
woŋ ki bachiji besa ba fweele le gε? Le nje la wù bo jii
mwεε bε chiaanj yì yiide?” 6 Jiso chvuu bo le le, “Yosaya
wù muh wu ntuaŋ wu Nyo gè jεme nchiεεŋ kune bεŋ le
bεŋ le bamii ba jεme yeye, bεŋ gee yeye. Bεŋ gee geh nyu
fiee fi wu gè saŋ, Nyo duu le, ‘Bamii banε ᱥgvuune mε geh
femu femu, muntele muboo nyu je yì ndefine le fe mene.
7 Bo yuuse mε nyu achiji, nje bo jode mwεε mù bamii
kwaji, bo yεyi le le jε yaŋ.’ 8 Le geh te no bεŋ chine banchi
ba Nyo le, bεŋ gεede nyu ba gele bamii.” 9 Jiso jεme bo le
le, “Bεŋ keme je yì chuule ki bεŋ fāŋ banchi ba Nyo, wu le
bεŋ bīŋ nyu bena le. 10 Muse gè jεme le, ‘��gvuun chijo
be bwoo.’ Wu ka wu du te le, ‘Nε muh naŋ lo chiji kεnε
bwhee, ba yuuyε lo mwεde.’ 11 Geenε, bεŋ tu duu fienā le,
‘Nε muh keme fiee fi tarlo wu fih chiji kεnε bwhee yu, wu
ja wu jεme chiji be bwhee le le fiee fiyu le Kobaj’, fi le le
wa fi Nyo, 12 tu bεŋ baanj ka bεŋ ge le wu jo fiee fiyu wu
fi chiji kεnε bwhee yu gε. 13 Bεŋ gee noo, bεŋ gee jε yi Nyo
tuu fiee fi achiji nje kinche kena ki woŋ kī bεŋ yεyi bamii
yu. Mwεε momu ka nyume te yu wesee njε mune mù bεŋ
gee.” 14 Jiso ka wu tεŋy bamii bo to, wu jεme bo le le,

“Bεŋ̊ bachii bεŋ̊ yēgε bεŋ̊ yū fīε fī njεmε, bεŋ̊ kεε chuule.

15 Gε fīε nyu yu a kfuuŋ̊ fī leese yi ye yi muh le fī yiisε wu gε, le fīε fī bude a wu shεŋ̊ fī taŋlo fī yiisε wu. [**16** Muh wù kεmε bintuŋ̊ wu yu.]” **17** Jiso chine bamii bayu le, wu lee yeh, booj̊ be ba ŋ̊goo biih wu le kune ŋ̊ganj wuyu. **18** Wu chvuu bo le lε, “Gε bεŋ̊ tε kee mwεε gε? Gε bεŋ̊ kee lε fīε fīchii fī muh leese a wu mu gε taŋlo fī yiisε wu gε? **19** Fi le noo, nje fi lese fi ya fī gεεŋ̊ nyu fε fitele fie le gε, fi boh nyu a shεŋ̊, fi jiεnyε fi bu lo.” (No Jiso gε jεmε noo, fi mo fi nyu lε mwεε munjile munchii yuude lo.) **20** Wu ka wu gεεŋ̊ fwe wu jεmε le, “Le fīε fī bude yi muh le, le fi fī yiise muh, **21** nje mwεε mù mbefe mu muh gee jade nyu fε fitele fie le. Mwεε nje baŋkwajε ba befe, ki muh jaŋ̊ kinjaŋ̊, ki muh choŋ̊ bvuchooŋ̊, ki muh yuuŋε muh, ki muh jaŋ̊ kwe muh kεnε juma muh, **22** ki muh guumε mwεε, ki muh gee bijo, ki muh leεde kinlelε, ki muh gee nyiεŋ̊, ki muh bεεne kindoŋ̊, ki muh cheŋε bε maŋkuŋ̊ ma bamii, ki muh chiaase ye mo ki muh yuunfe kiyuunfε. **23** Mwεε mù mbefe mune munchii jade nyu fε fitele fī muh le, fε mu yiise mwεde.” **24** Jiso gε ja fo, wu gεεŋ̊ kimbe ki bilaantεŋ̊ bī Taya bε Sidooŋ̊ le. No wu gεnε yo, wu lee yeh yimi le wu goone gε le muh kεε le wu le yo gε. Geenε, bamii kεε geh lo. **25** Kwεse wumu gε bee yo kiyo kī yiide nyu yi mwa ye wù kwεse le. Kimimia no wu yu kune Jiso, wu mo wu to wu gwe bikaa bie le. **26** Kwεse wuyu gε bee muh wu Glek, gε wù gε bee muh wu Bajuu gε. Ba gε boyi wu Fonishia woj̊ wù Silia le. No wu gwe noo, wu mo wu lege Jiso le wu bvuse nchendaa debele wuyu yi mwa ye le. **27** Jiso chvuu wu le lε, “Chine

bo ya bo nyane booj, nje ge fi jone ki ba jo ngu yi booj ba noj bvú le ge.” **28** Kwese wuyu chvu wu le le, “Le nchiesej chii. Geen, sege booj jii mwee bvú to yi boonyi munchvuge mu gweeyi fekuu” **29** Jiso mo wu jeme wu le le, “Nje fiee fi wo chvuse fine, wo tanlo wo gêene fiuj, nchendaa debele wuyu le wu chine wa mwa yo le.” **30** Kwese wuyu mo wu ja wu tuu jij fe yeh le, wu doo wu geen wu yej mwa gime fenta nchendaa debele wuyu nyu wu bu wa. **31** Jiso ja kimbe kí Taya le, wu fe Sidoj wu ka wu fe kimbe ki Bilaantej bí Yuufe le, wu mo wu tu je fe Mamasi wù Galalee le. **32** Bamii bamu gè ja bo to be muh mu, wù nyu kinchife wu kee ge njeme ge. Bo lege Jiso le wu gee chiaanj yi ye ye le, wu fe wu. **33** Jiso mo wu jo wu be wu bu a kinchvu kee ntenee bo tu bo nyu lebolabo. Wu leesee nyi yi kwaanj a bintuŋ bi muh wuyu le, wu chuuyc nchwene wu kuj lème chi muh wuyu le, **34** wu bije we, wu shooj, wu jeme wu le le, “Efata”, fi le le, “Gwênyel!” **35** Bintuŋ bi muh wuyu mo bi gwenye kimimia, lème che yaafe, wu mo wu tu wu jeme chuule. **36** Jiso mo wu chiise lo bamii le le keefe bo gê bo sêej muh le ge. Geen, no wu gè chiise, fi ka fi tu fi nyu geh noo, bo feeji bo geene be fi fwe fwe. **37** Jwe mo wu yuj lo bamii baanj. Bo tu bo ghaade, bo duu le, “Jiso kee ki wu gê mwee munchii chuule. Wu gee binchife yuge mwee, binjume jeme.”

8 Geh aju ayu le, kinchvu ki bamii ka ki to ki taashe ne gemm. Bo gè keme ge mwee munjile ge, Jiso teej booj be ba ngoo wu jeme bo le le, **2** “Ykeme yii fe kinchvu kine le, nje bo le wa besa bo aju atade, fiee fi bo ji nyume ge yu ge. **3** Ne nchine lo bo tuu ala aboo le, bo geen bo gwe

jεŋ a je, no bamu ja jé yì ndefe le.” **4** Boonj be ba ŋgoo chvuu le, “Taŋlo muh jo faaŋ mwεε munjile nchvuuj yanε ki wu nyâŋε kfuu chi bane bamii yu?” **5** Wu biih bo le le, “Bεŋ kεme chefe yi blεd yimieε?” Bo chvuu le, “Le bvusooshwi.” **6** Jiso mo wu du le kinchvu ki bamii kiyu shii fεkuu. Bo shiiyε, wu jo chefe yi blεd yì bvusooshwi chieε, wu nya kiyone Nyo le, wu bweeyε, wu nya boon be ba ŋgoo le, bo gaje kinchvu kiyu le. **7** Bo gε kεme tε b̄iεŋ yì shige shige ne shige. Wu ka wu jo, wu nya kiyone Nyo le, wu jεme bo gaje bamii bayu le. **8** Muh wuchii ji wu fuu. Bo baanyε bimbεge b̄i gε sheshε, bi yise ŋkáa bvusooshwi. **9** Bamii ba gε ji gε bee njε banchvuge banεh. **10** Wu mo wu chine bo le bo kwεede. Wu lee lo a ŋguh le kimimia be boon be ba ŋgoo mo bo ja bo gεεŋ kimbe k̄i Damanuta le. **11** Bafalashii gε ja bo to fε Jiso le, bo kε kintεenye be wu, bo jεme le wu ge fεε fi duunyi bvunga bvu ja fεwe. Bo gε duu noo bo mone lo wu. **12** Jiso shooŋ baan, wu jεme le, “Kingoge kine goone fεε fi duunyi bvunga bvu ja fεwe ki ge la yu? Nseŋε beŋ nchieŋε le ge kingoge kine nyu ki yεŋ fεε le ge.” **13** Wu mo wu chine bo le, wu kaasε wu lee a ŋguh le, wu tu wu gεεne wuŋ kwεge. **14** Jiso gε gεεne boon be ba ŋgoo daaye ki bo jo blεd, bo gε kεme gεh nyu chefe yimimia a ŋguh le. **15** Wu tu wu teefe bo wu duu le, “Bεŋ yεne, bεŋ ka bεŋ jōde kife yi kinshile ki Bafalashii le mo ki Hεlod.” **16** Boonj be ba ŋgoo mo bo kε bo jεme lebolεbo kune fεε fiyu, bo duu le, “Wu jεme kinshile kine ne nje besabεŋ baan kεme ge blεd ge.” **17** Jiso kεε fεε fi bo jεme kune fi, wu mo wu biih bo le le, “Bεŋ jεme nyu kune blεd wù bεŋ baan kεme ge nje la? Ge bεŋ yεde

mwee le kene beej kee mwee ge? Le le bvufee bwena baaj a gwenye ge? **18** Beej keme ajii beej yede ge mwee le ge? Beej keme bintun beej yuge ge mwee ge? Ge beej kwaji mwee ge? **19** Sege ngè ngweeshe chefe yi bled yishenj yì bamii chi ji banchvuge bateej, bimbege bi beej chi banye chi bee nkáa yimiëe?" Bo chvuul, "Yuufe ncho yifiëe." **20** Wu ka wu biih, "Kune chefe yì bvusooshwi yì bamii be ji banchvuge baneh, bimbege bi beej be banye be bee nkáa yimiëe?" Bo chvuul, "bvusooshwi." **21** Wu mo wu biih bo le le, "Ge beej këe wa mwee ge?" **22** Jiso be booj be ba ngoo gè dañ bo bu Besada, bamii bamu to be kinfeeñ kimi fe wu le bo lege le wu kuñ wu le, wu fe wu. **23** Jiso jijë wu yi kibo le, be wu bu nte wuyu le. Wu chuuye nchwene yi ajii a we le, wu gëe chiaanj yi ye ye le wu mo wu biih wu le le, "Wo yede fiëe le?" **24** Kinfeeñ kiyu chiaase ajii we, ki bije ki jemë le, "N'yede bamii le jibejibe bo jiényi nyu një bite." **25** Jiso ka wu gëe chiaanj yi ajii a muh wuyu le, wu bije ne tuñj, ajii a we mo wo yuu, wu tu wu yede mwee le munchii chuule. **26** Jiso mo wu jemë wu le le, "Wo gëene fe wo kfuuñ, wo doo wo gëene keefé wo ka wo lée nte le ge." **27** Jiso be booj be ba ngoo ja fo bo tu bo gëene bante ba kimbe kì Kasalia wu Filibi le. Bo doo bo gëene, wu biih bo le le, "Bamii duu le nle yeeñ?" **28** Bo chvuul, "Bamii bamu duu le wo le Joñ Nlesajoo, bamu le Alaja, bamu duu le wo le muh wu ntuñ wu Nyo wumu." **29** Wu mo wu kaase wu biih bo le le, "Bejj duu fiena le nle yeeñ?" Bita chvuul, "Wo le Mbvuse wù Nyo gè ka." **30** Jiso mo wu chiise lo bo le le keefé bo môj bo sëenj fine fiëe muh le kune wu ge. **31** Wu mo wu ke wu yeyi booj be

ba ŋgoo wu jeme kune kikwεε ke lε, “Muh wù jee che le Mwamuh kεme ki wu yεŋ barŋε ba duude, bamii ba sage woŋ bε bachiji kintanyε ba baŋ baŋ mo bamii ba duunyi banchi ba Nyo faŋ wu. Bo mo bo yuuuyε wu, aju fe atade wu kaase wu bu yi kwe le.” **32** Wu jeme mwεε mune bo le ne waŋ. Bita mo wu jo wu bε wu keŋse yo, wu mo wu ke wu wame wu yi fiεε fiyu le. **33** Jiso kaase ye, wu bijε boorŋ be ba ŋgoo, wu waŋ Bita wu jeme lε, “Jâ a mε jinj Satan! Gε wo leme yi kimbe ki Nyo le gε. Wo leme nyu yi ki muh wu wuŋ le.” **34** Wu mo wu tεεŋ kinchvu ki bamii bε boorŋ be ba ŋgoo lε, wu jeme bo le lε, “Muh ne goone ki wu bii mene, tu wù kεme ki wu fāŋ kikwεε ke, wu tuu kintaŋ ke wu bii mene. **35** Beŋ kēe lε muh wu baji kinche ke lε keefε wu lεsε ki gε, lé wu gê wu lεsε lo ki. Geenε, Muh wu lεsε kinche ke nje mε mo nje saaka wù jone le, tu wu baji lo kinche kiyu. **36** Ba banyi woŋ kfunε wuchii ba nya muh ji, wu lεsε kinche ke, maajε wuyu nyu la? **37** Fiεε fi taŋlo muh suuŋ kiyo ke yu le la? **38** Beŋ kēe lε ne muh kεme bvuya ki wu bii mene mo je yan le, antεnεε a kiŋgoge ki ghege mwεε kine ki le nje muh wu chine jwεεŋ le kεne kwεε le wu tu wu jaŋe kinjaŋ, wu kēe lε muh wu jee che le Mwamuh, bvuya le bvу koo tε wu bε mwεdε sege wu kaase wu to antεnεε a bvukuge bvу Chiji bε banchendaa ba Nyo ba yuude.”

9 Jiso ka wu jeme bo le lε, “Nseŋe beŋ nchieŋ lε, bamii bamu leme fεnε bo nyu gε bo to bo yu wuŋ wu kwe njε bo yεŋ bvunfoŋ bvу Nyo to bε bvunja bwe sεŋ gε.” **2** Aju gε fe bvusoo, Jiso jo Bita bε Jεm mo Jοŋ bε bo bεεŋ yi mbege wumu le wù ndeſe ſewe le, bo nyu fo gεh bo bo.

Bo ja bo yεŋ nfiεεnε ye kuse a bo jii, **3** njú ye baanj yi lale
yi fede no tanjlo mu chuge fekuu fεnε yi baanj. **4** Bo gɛ ja
bo yεŋ Alaja bε Muse bo bunε fε bo le, bo jεme bε Jiso. **5**
Bita saa, wu jεme Jiso le lε, “Muh n'yεyε wù baanj, fi joŋe
no bee le fεnε. Chine bee joonj chúnj yishεde, yimi yo,
yimi yi Muse, yimi yi Alaja.” **6** Wu gɛ jεme noo nje njanj
gɛ koo bo baanj wu gε ka wu kεε fεε fi wu jεme gε. **7**
Geh no wu jεme noo, kimbe ja ki to ki banjε bo, jε jεme a
kimbe kiyu le lε, “Wunc le Mwa yanj, wu le fitele fiaŋ. Beŋ
yûge nyu wu le.” **8** Bo ja bo janjε bo doo bo bijε bo gε ka
bo yεŋ bamii baa le gε, bo yεŋ geh nyu Jiso le maa. **9** Bo
gɛ ja yi mbege weε le bo doo bo boge, Jiso chiisε bo le lε
keefε bo sɛεŋ fεε fi bo be yεŋ le nje muh wù jee che le
Mwamuh bu wa yi kwe le sεŋ gε. **10** Bo yu noo bo gεε a
bo shεŋ, geene bo tu bo ghaade geh lεbolebo laa mbu wu
yi kwe le wunε le nyu la lε. **11** Bo mo bo ja bo biih Jiso
le lε, “Le nje la wù bamii ba duunyi banchi duu lε Alaja
kεme ki wu yâ wu to fε Mbvuse wù Nyo gɛ ka ge wu to?”
12 Jiso chvu bo le lε, “Le nchiεŋ le Alaja kεme ki wu yâ
wu to wu kenyε mwεε munchii mu tu mu nyume geh no
mu gɛ bee. Geene, le nje la wù ba le ba saŋ le muh wù jee
che le Mwamuh kεme ki wu gɛ wu yεŋ banjε ba duude,
bamii farj wu? **13** Nseŋe beŋ le lε Alaja le wu to wa, bo ge
fεε fi bo konjε be wu. Nyume geh no ba gɛ saŋ kune wu.”
14 Jiso be boorj be ba ŋgoo gɛ boh bo to bo fεsε fε boorj be
ba ŋgoo bamu gɛ bee fo, wu yεŋ kinchvu ki bamii kǐ baanj
ki kεne ki banj bo, bamii bamu ba gɛ duunyi banchi ba
Nyo bo tεenyi kintεenye be bo. **15** Kimimia no kinchvu
kichii yεŋ Jiso le, bo njanjε baanj, bo legε bo gεεŋ bo yεsε

wu le. **16** Wu biih bo le le, “**Вεη тεεnyi kinteeεnye kune la?**” **17** Muh chvuu wu le a kinchvu ntεnε le, “Muh wu N'yeεε, mbe nto bε mwa yan fε wo le nje kiyo kimi le ye ye le, kī gee muh tu kinchife. **18** Kiyo kiyu to kichufe wu ki noj fekuu, bifuu tu bi bude a wu mu wu ηgeji bige, wu jade wu tεεnyi. Njεmε le booŋ buŋ ba ηgoo bvuse kiyo kiyu, bo moŋ seŋ.” **19** Jiso yu noo, wu jεmε le, “O oo! Kingoge kī baan lee ge fitele yi Nyo le kine ge! Nlē nyū bε bεη ηgēεη mbû nεε? Nlē ηkāan shēη bε bεη ηgēεη mbû nεε? Вεη to bε mwa wuyu fεnε bεη nya mεne.” **20** Bo mo bo jo mwa wuyu bo tu bo too bε wu fε Jiso le. No kiyo kiyu yεŋ Jiso le, ki mo ki chûfe mwa wuyu kimimia wu gwe fekuu wu tu wu biinse fo, bifuu bude amu. **21** Jiso biih chiji mwa wuyu le le, “Fieε fine gε kε sege la?” wu chvuu le, “Fi gε kε wu, wu baan shige. **22** Kiyo kiyu le ki noj wa wù kingane le kingane le fε ηgu le mo a joo le ki goone ki ki yuuuyε lo wu. Nε wo taŋlo wo ge fieε, kii wo, wo koo geh lo yii fε bee le, wo fih bee.” **23** Jiso biih wu le le, “Le laa ntαŋlo ηge fieε la? Nyo taŋlo wu ge fieε fichee fε muh wù le wu leesε fitele yi ye ye le.” **24** Kimimia chiji mwa wuyu mo wu jan fεwεεwe le, “Nle nleesε fitele yi Nyo le. Gēe le ηka nleesε nfe lo noo.” **25** Jiso doo wu yεŋ kinchvu ki bamii le ki lege ki too ki taashi fε wù gε bee fo, wu wan kiyo kī yiide kiyu wu jεmε le, “Wo, kiyo kī yiide kine kī gee mwa wune jεmε ge, wu yuge ge te mwεε ge, njεmε wo le, bû yi mwa wune le, wo gεεŋ lo! Keefε wo ka wo lēe ye ye le gε!” **26** Kiyo kiyu jan fεwεεwe, ki ka kichufe mwa wuyu, ki noj wu a je yī befe le, ki mo ki bû ye ye le. Wu tu wu gime fekuu njε kijkwe ki muh. Bamii

ba duude yεŋ noo, bo tu bo duu lε, “Wu le wu kwe wa.”

27 Jiso jijε wu yi kibo le wu chiaasε wu, wu lεεŋ we. **28** Jiso
be booŋ be ba ŋgoo gɛ gεεŋ bo lee yeh, bo biih wu le
ajij ajiŋ lε, “Le nje la wù bee be moŋ sεŋ ki be bvuse
nchendaa wu debele wεε?” **29** Wu chvuu bo le lε, “Fieε fi
tanlo fi bvuse kfuu chi wune nchendaa le geh buunε maa.
Ge tanlo fieε fimi yeye bvuse gε.” **30** Bo ja fo bo fe je yi
Galalee le, Jiso goone gε le muh kεε gε, **31** nje wu gɛ jiεnyi
wu yεyi boon be ba ŋgoo. Wu gɛ jεmε bo le lε, “Muh wù
jee che le Mwamuh le ba nyu ba nya wu chiaaŋ yi bamii
le ba yuuyc wu. Ne bo doo bo yuuyc wu noo, ge aju atade,
wu bu yi kwe le.” **32** No wu jεmε noo, bo gɛ baaj kεε gε
fieε fi wu jεmε gε, geenε, bo tu bo faane ki bo biih. **33** Bo
gεεŋ bo bu kafanahom, bo gɛ doo bo lee yeh, Jiso biih bo
le lε, “Bεŋ be tεεnyi kintεεnye a je kune la?” **34** Bo mε
gεh jwe wuchile, nje bo gɛ jiεnyi a je bo tεεnyi kintεεnye
lεbolεbo lε, laa muh wù baaŋ le yεεŋ la. **35** Jiso shii fεkuu,
wu tεεŋ bo ba yuufe ncho bafεε wu jεmε bo le lε, “Ne
muh goone ki wu nyûme muh wù fwe, tu wu kεmε ki wu
jô kikwεε ke lε wu le kijime mo muh wù lene fε bamii
le bachii.” **36** No wu jεmε noo, wu mo wu jo mwa wù
shige wu leesε a bo antεε, wu kaasε wu jo wù kεmε
abo, wu jεmε bo le lε, **37** “Ne muh fi mwa njε wune a
jee chaŋ le, tu wu fi nyume mε. Muh fii mε, tu gε wu fii
nyume mε gε, tu wu fii tε nyu muh wu tuŋ mε.” **38** Joŋ
jεmε wu le lε, “Muh n'yeεye, bee chi be yεŋ muh mu le
wu tεεŋ jee chuŋ fε wu bvuse banchendaa ba debele yi
bamii le, be fanj, nje gε wu nyu muh ŋgoo yese besabεŋ le
gε.” **39** Geene Jiso chvuu bo le lε, “Keefε bεŋ chîde kfuu

chi weε muh ge. Beŋ kēe le muh gee kiŋha ki fiε wu tεŋe jee chaŋ, tu ge taŋlo wu ka wu jeme fiε fí befe kune me ge. **40** Ne muh baŋ baa gè jiŋ besabεŋ le ge, tu wu toone besabεŋ. **41** Nseŋe beŋ nchieŋ le, muh nya geh nyu fiŋkoo fi joo beŋ le njε ba tεŋe beŋ le bamii ba Kletu, tu ge wu nyu wu to wu fu maajε we ge.” **42** “Kεnε nyume yεŋ wù ge boŋ ba shige banε bò lese fitele ye yan le ki bo ge kimbefε, fi jone fe wu weε muh le le ba shεŋshe kibwee ki jene a kindoŋ ke le, ba toonse wu a joo yì baŋ le. **43** Fi ka nyume le, kibo kuŋ gēe wo gee kimbefε, wo suunε kibo kiyu. Fi jone le wo lee kinche kí kage ge le be kibo kiŋkfunε, fede ki wo kēme chiaŋ yichii wo gεεŋ ḥgu wù baŋ le wù fīee segechii wu jime ge. (**Geenna g1067**) **45** Ne kikaa kuŋ gēe wo gee kimbefε, wo suunε kikaa kiyu. Fi jone le wo lee kinche kí kage ge le wo nyu ntεŋlaase, fede ki wo kēme bikaa bichii ba noj wo ḥgu wù baŋ le. (**Geenna g1067**) **47** Ne jise chuiŋ gēe wo gee kimbefε, wo bvuse jise chiyu wo noj. Fi jone le wo lee bvunfoŋ bvu Nyo le be jise chimimia, fede ki wo kēme ajii achii, ba noj wo ḥgu wù baŋ le. (**Geenna g1067**) **48** Kijuse kine le fe bangvule jii bamii fo bo kwee ge, ḥgu jime ge fo ge. **49** Beŋ kēe le ḥgu le wu kuŋ muh wuchii le geh njε no ba to ba yefε fiε fí jone, geenε sege yi chii, wo ge neε fe yi ka yi kaasε yi jεŋε? Beŋ nyūme njε ḥka yì jεŋε, muh be muh nyūme yi nyieggee le.”

10 Jiso ja yo, wu gεεŋ kimbe ki woŋ kì Judia le, wu dar
Joo yì Jodaj wu gεεŋ wuŋ kwege. Binchvu bi bamii ka bi
taashi bi too fe wu le, wu tu wu yεyi bo geh no wu gè to
wu yεyi. **2** Bafalashii gè ja bo to fe wu le ki bo moŋ wu, bo

mo bo biih wu le lε, “Nchi le wu beeŋ lε tanlo muh kuŋ bε kweε?” **3** Jiso kaasε wu biih tε bo le lε, “Muse gε nya nchi lε beŋ gēe neε?” **4** Bo chvuu lε, “Muse gε bee wu chine lε tanlo muh kuŋ bε kweε. Wu ne kuŋe be wu, wu saŋ ŋwa wù duunyi lε wu le wu kuŋ wa wu, wu nya wu le.” **5** Jiso chvuu bo le lε, “Gε bee nje bintuiŋ biena b̄i temε wù Muse gε sanj nchi wunε. **6** Geene, gε bee feŋkεe sege Nyo gε fede mwεε, wu fe jwεŋse be kwεse. No wu fe noo wu jεmε lε, **7** ‘Le nje fine fieε fi jwεŋse lε wu gε wu chine chiji bc bwee le wu taashε be kwεε, **8** bo bafεε mo bo tu muh wu mumwaa.’ Noo, ge bo baaj bamii bafεε ge, bo le wa muh wu mumwaa. **9** Fi mo fi nyu lε, fieε fi Nyo le wu taashε wa, keefε muh moŋ ki wu gâsε ge.” **10** Jiso be booj be ba ŋgoo gε doo bo nyu yeh, bo ka bo biih wu le kune fieε fiyu. **11** Wu chvuu bo le lε, “Mo yeeŋ wù kuŋ bε kwεε wu jo wumu, le wu ge kimbefε geh nje ki wu jāŋ kwεse wumu. **12** Ne kwεse bu a jwεŋse le, wu gεeŋ a jwεŋse wumu le, tu wu le wu ge kimbefε fe jwεŋse le ki wu ḡiŋj bε jwεŋse wumu.” **13** Bamii ja bo too be booj fe Jiso le lε wu kuŋ bo le, booj be ba ŋgoo tu bo wame lo bo. **14** Jiso doo wu yεŋ noo, shεŋ toonyε wu, wu jεmε bo le lε, “Beŋ chine booj bayu too fe mene, fe beŋ jēese bo ge, nje bvunfoŋ bvu Nyo le nyu fe bamii ba le njε booj banε le. **15** Nseŋe beŋ nchiεŋ lε muh wù baaj fi ge bvunfoŋ bvu Nyo nje mwa wù shige ge, tu ge wu lee bvunfoŋ bvuyu le ge.” **16** No wu jεmε noo, wu mo wu jode bo wu tuude, wu gεede chiaaŋ yi bo le, wu nooŋ kimbone yi bo le. **17** Jiso ja le wu gεeŋe, muh mu legε wu to wu tuŋ anyuu a wu jii wu biih wu le lε, “Muh wù N'yεyε, wo le muh wù

jonje, fiεε fi ɳkeme ki ɳge fe ɳkeme kinche kì kage gε le la?” (aiōnios g166) **18** Jiso biih wu le lε, “Wo tεje mε le muh wù joŋe nje la? Gε muh nyu yu wù joŋe gε. Mε geh Nyo maa wù joŋe. **19** Gε wo kee banchi ba duu lε, ‘Keefε wo yûuye muh gε, keefε wo jāŋ kwe muh gε, keefε wo chôŋ bvuchon gε, keefε wo bêε jiŋ yi nsa wu chimbiaŋ gε, keefε wo fige kinfi gε, be lε wo ɳgvûune chijo be bwoo gε?’” **20** Muh wuyu chvu Jiso le lε, “Muh wu N'yeεε, banchi banε bachii le ɳgè ɳke wa ɳgεede mbaaŋ chumu.” **21** Jiso bijε wu ne tuŋŋ, wu koŋ wu, wu mo wu jεme wu le lε, “Tu fiεε le fi sheε fimimia fi wo baaŋ wo ge. Gēne wo gēse mwεε mwuŋ munchii mù wo keme, wo gâ bige biyu bamii ba fuude le, wo mo wo ge wo keme nchvu nyu yi woŋ wù fewe. Ne wo doo wo ge noo, wo mo wo kâasε wo tô wo bîi mεne.” **22** No Jiso jεme noo, muh wuyu yu bvushi chvu lo wu, wu kaasε ye wu tu wu gεene wù nyu lo yii yii, nje wu gè keme kwa baaŋ. **23** Jiso ja wu kaasε ye wu bijε boŋ be ba ɳgoo nεε, wu jεme bo le lε, “Fi lé fi gê fi tεεme baaŋ fe bamii ba kwa le, ki bo lee yi bvunfɔŋ bvu Nyo le.” **24** Njεme wuyu fuuŋse boŋ be ba ɳgoo. Jiso ka wu jεme bo le lε, “Boŋ baaŋ, fi tεεme baaŋ fe muh le ki wu lêe yi bvunfɔŋ bvu Nyo le. **25** Fi le chige fe nyambala le ki yi lêe a jise chi nsala le fede fe muh wu kwa le ki wu lêe yi bvunfɔŋ bvu Nyo le.” **26** Bo yu noo fi gha bo baaŋ, bo tu bo manje lε, “Ne fine le noo, yu to bone yεεŋ?” **27** Jiso kaasε wu bijε bo nεε, wu jεme lε, “Fine fiεε taŋlo fi gha muh wu wuŋ, geenε ge taŋlo fi gha Nyo gε, nje Nyo taŋlo wu ge fiεε fichii.” **28** Bita mo wu ja wu jεme Jiso le lε, “Bjε yêŋ, bee le be chine wa fiεε fichii le bee tu be bii wo

le.” 29 Jiso chvuu wu le lε, “Nsεŋe wo nchiesŋ lε, gε muh nyu yu wu le wu chine yeh ye le, kεnε boonj ba bwē le, kεnε jέme ye le, kεnε bwē le, kεnε chiji le, kεnε boonj le, kεnε ηεε le, wu chine nje mε bε saaka wù jorje wu Nyo, 30 wù lε wu gέ wù nyu njε wù kεme yέh mo boonj ba bwē, mo jέme, mo babwee, mo boonj, mo ηεε yi kinche ki mεese le kingane gwii gε. Bamii lε bo gέ bo Boone tε bikaa a wu jinj, ge doo nyume kife ki kinche kι too le, wù kεme kinche kι kage gε. (aiōn g165, aiōnios g166) 31 Geenε, bamii ba duude ba le fwe mεese le bo tu ba ajiŋ, ba duude ba le ajiŋ mεese le bo tu ba fwe.” 32 Jiso bε boonj be ba ηgoο gέ ja bo jo je, bo bεene Yεlusaleм wu saa fwe. Boonj be ba ηgoο kεme lo ηgha. Bamii ba gέ bii tε tu bo kεme nfaanj. Jiso ka wu jo boonj be ba ηgoο ba yuufe ncho bafεε bε bo kεŋse yo wu tu wu sεŋe bo fιεε fι lε fι gέ fι kooshe bε wu. 33 Wu jεme bo le lε, “Bεŋ yέgε bεŋ yû, bee bεene wa bee gεeŋe Yεlusaleм, ba lε ba gέεŋ ba nya muh wù jee che le Mwamuh chiaanj yi bachiji kintanyε ba baaj baanj le mo bamii ba duunyi banchi ba Nyo, ba sa wu ba suune lε ba yuuyε wu, ba mo ba nya wu chiaanj yi bituŋ le, 34 ba chwεeε wu, ba chuuyi wu bε nchwene ye ye le, ba taane wu bε munte, ba yuuyε wu, ge doo nyume aju atade, wu bu yi kwe le.” 35 Jεm bε Joŋ ba gέ bee boonj ba Jebedi ja bo kεŋse bo to a Jiso fwe bo jεme wu le lε, “Muh wu N'yεyε, fιεε le yu fι bee goone lε wo ge fε bee le.” 36 Wu biih bo le lε, “Bεŋ goone lε ηge la fε bεŋ le?” 37 Bo chvuu lε, “Bee goone lε sege wo le yi kala wu bvukuge bwuŋ le, bee shii yi binta bι baaj baanj le, muh mu a kibo kuj kinchieŋ le, wumu a kibo kijkojo le.” 38 Jiso chvuu bo le lε, “Ge bεŋ

kee fies fi bεŋ biide ge. Tanjlo bεŋ mu fiŋkoo fi ŋge fi nlé ŋgê mmû, kεnε bεŋ lēe kfuu chi ŋge wù baŋ wù nlé ŋgê nlee wu le?” **39** Bo chvuu wu le lε, “Bee tanjlo be ge.” Jiso jεmε bo le lε, “Bεŋ tanjlo bεŋ mu fiŋkoo fi ŋge fi nlé ŋgê mu, bεŋ lēe te kfuu chi ŋge wù baŋ wù nlé ŋgê nlee le, **40** geenε ki bεŋ shii a kibo kaŋ kinchiεŋ le kεnε kiŋkojo le ge nyume kijuse kaŋ ki nya muh le ge. Manjuu mayu le fe bamii ba ba le ba seesε wa fe bo le.” **41** Kimbege ki boŋ ba ŋgoo ba Jiso ba yuufe doo bo yu kune fies fiyu bo tu bo toonyi shεŋ be Jεm mo Jon. **42** Jiso tεεŋ bo bachii bo to, wu jεmε bo le lε, “Ge bεŋ kee lε bamii ba sage bituŋ to bo shiide lo yi bamii baboo le, bamii ba baŋ baŋ baboo duunyi bvunga bvuboo a bo we ge? **43** Ge fifies fies kεme ki fi nyume a bεŋ ntεnεe ge. Muh wù goone ki wu nyûme muh wù baŋ a bεŋ ntεnεe kεme ki wu nyûme muh wù lene lo bεŋ le. **44** Muh ne goone ki wu nyûme muh wù fwe a bεŋ ntεnεe, tu wù kεme ki wù nyu nfwa wù muh wuchii. **45** Bεŋ kēe lε ge muh wù jee che le Mwamuh ḡe to lε bamii lene lo wu le ge. Wu ḡe to ki wu l̄eŋ lo bamii le, wu nya kinche ke ki wu sūŋ muh wù duude chiaŋ yi kwe le.” **46** Bo jienye bo to bo bu ntε wu Jεliku le. Jiso ḡe doo wu jade yo be boŋ be ba ŋgoo mo kinchvu ki bamii k̄i baŋ, kinfeεŋ kimi shii jwe wu je le ki l̄ege mwεε jee che nyu lε Batimayu, wù mwa Timayu. **47** Wu doo wu yu le le Jiso wu Nasalε, wu mo wu kε wu tu wanε fewεεwe lε, “Jiso, Mwa Nfoŋ Dabi, koo yii fe mεne.” **48** Bamii ba duude tu bo wanε bo duu lε wu baŋ lo. Geenε wu ka wu mesε wu waŋ lo fewεεwe lε, “Mwa Nfoŋ Dabi, koo yii fe mεne.” **49** Jiso lεεŋ, wu jεmε le bo tεεŋ wu. Bo mo bo tεεŋ kinfeεŋ

kiyu bo jemē lε, “Wo le wo keme kishi kī jone, ja we, wu tεje wo.” **50** Kinfeerj kiyu mo ki noj nju ye fekuu, ki selε we ki gεεj fε Jiso le. **51** Jiso biih ki le lε, “Wo goone lε nge la fε wo le?” Kinfeerj kiyu chvuu lε, “Muh wu N'yεyε, nkoje kī n'yεne mwεε le.” **52** Jiso mo wu jemē wu le lε, “Wo gεεne fiuŋ. Fitele fī wo leese yi ye yaŋ le, le fī ge wa ajii awo gwenye.” Kimimia noo ajii awe mo a yuu wu tu wu yεne mwεε le, wu tu wu bii Jiso le a wu gè gεεne yo.

11 Jiso be booj be ba ngor jienye bo gè doo bo fεeεse Yεlusalem, mbebe yi ntε wu Befash be wu Betani le, bo nyume mbebe yi Mbegε wu Bite bi Olif le, wu baa booj be ba ngor bafεε wu tuŋ, **2** wu jemē bo le lε, “Bεj gεεj ntε wù fwe wege le. Bεj lé bεj lēese yo ne kimimia, bεj yεj mwa jaki le ba shuude, muh baŋ yu a bεεj gε, bεj fāanyε bεj tō be wu. **3** Ne muh le wu biih bεj le laa bεj faanyi nje la lε, bεj chvuu le chiji kikwεε goone lo, wu lé wu kāase wu chvuu jiŋ geh mεε mεε.” **4** Bo mo bo ja bo gεεj bo yεj mwa jaki wuyu le ba shuude a yeh yimi nfwεεj mbebe yi je le. Bo mo bo faanyε. **5** Bo doo bo faanyi bamii bamu ba gè lεme fo biih bo le lε, “Bεj faanyi mwa jaki wεε nje la?” **6** Bo mo bo sεεj bo fī Jiso be jemē. Bo chine bo gεεne be wu. **7** Bo to be wu fe Jiso le, bo dεŋ njú yiboo yi nyarj yiyu le, Jiso mo wu bεεj yu. **8** Bamii ba duude tu bo dεŋe njú a je, bamu shwage ché yi bite nchvuuŋ, bo dεŋe tε a je. **9** Bamii ba gè gεεne Jiso fwe mo ba gè bii ajiŋ bo wuule lε, “Yilili Yilili, mbεεŋse nyūme fε Nyo le lεεε! Nyo le wu noj kimbone yi muh wù too a jee chi Tada le lεεε! **10** Nyo le wu noj kimbone yi bvunfoj bvu chiji wese besabεj wù Dabi le bvù too le!

Yilili Yilili, mbεεŋse nyûme fε Nyo wu fewe le lεεε!” **11**
Jiso gεεŋ wu fεεε Yεlusalem, wu lee fε yeh yi kintanyε le,
wu bijε no mwεε munchii nyume. Wu doo wu mεεε a
kife gεεŋ wa, bε boοŋ be ba ηgoo ba yuufe ncho bafεε ja
bo gεεŋ Bεtani. **12** Akfuuŋ bu ayuu Jiso bε boοŋ be ba
ηgoo ja Bεtani bo ka bo gεεne Yεlusalem, jεŋ tu yi yuu
wu. **13** Wu yεŋ kite kimi ki boje je yī ndefe le kī ba to
ba jii. Wu mo wu gεεŋ fo ki wu yεŋ laa le no wu ke fιεε
yi ki le wu ji la. Wu doo wu gεεŋ wu bu fo wu gε yεŋ
fιεε le yi ki le gε, wu yεŋ gεh nyu biŋkame le maa, nje gε
gε bee kife kī ki to ki yune gε. **14** Wu mo wu jεεme kite
kiyu le lε, “Gε muh baanj wu ka wu yu wu to wu ji fιεε
yi wo le gε!” No wu jεεme noo boοŋ be ba ηgoo yu. (**aiōn**
g165) **15** Bo ja bo gεεŋ bo fεεε Yεlusalem, Jiso gεεŋ fε yeh
yi kintanyε le wu kε wu kuŋe bamii ba gε kame waanj
fo. Wu gε kuŋe noo wu baaji bidaŋ bi bamii ba gε kuse
bige, mo binta bi bamii ba gε gese bibεmbε. **16** Wu fan lε
keefε muh ka wu tuu fιεε wu jienye wu daŋ bε fi fε yeh
yi kintanyε le gε. **17** Wu tu wu yεyi bo wu duu lε, “Du
ba gε saŋ lε Nyo duu lε, ‘Yeh yaŋ ba lé ba tεŋe lε yeh yi
buunε yi bituŋ bichii?’ Geene bεŋ kaase yi tu bvuta bvut
bachoŋ.” **18** Bachiji kintanyε ba baanj baanj bε bamii ba gε
duunyi banchi gε yu, bo tu bo goone je yī bo yuuuyε wu
yu. Bo gε keme nfaanj kune wu nje kinchvu ki bamii gε
yuge n'yεye we bo yuge njoŋ. **19** Le doo nyume fεnfu, Jiso
bε boοŋ be ba ηgoo bu a kilaantεŋ kiyu le. **20** Jiso bε boοŋ
be ba ηgoo gε bu bo fede antaana, bo yεŋ kite kεε le ki
bobε wa kichii ki shii ki bu yi gεŋ le. **21** Bita kwaje fιεε fi
chi kooshe, wu jεεme Jiso le lε, “Muh wu N'yεye, yεŋ no

kite kεε ki wo chi njinj le ki bobε wa.” **22** Jiso chvuu bo le
lε, “Nε bεŋ leese fitele yi Nyo le, **23** nseŋe bεŋ nchieŋ lε,
muh jeme mbege wunε le lε, ‘Muge fεnε wo gεeŋ wo gwe
a joo yĩ baaŋ le’, wu duu noo wu manje gε a fitele le gε,
wu bεeŋ le fiee ſi wu jeme le fi kooshe, tu wu lé wu mûgε.
24 Noo, nseŋe bεŋ le lε, mo nyume la ſi bεŋ lege a buune
le, bεŋ bεeŋ le bεŋ le bεŋ keme wa, tu bεŋ lé bεŋ kêmε. **25**
Bεŋ doo bεŋ leesŋ te ki bεŋ bûune, fi nyume le muh keme
muh mu fe fitele le, wu leeshε fiee fiyu. Bεŋ gêe noo lc
Chiji wene wù le fewε leeshe te biena bimbefε. [**26** Nε bεŋ
baaŋ leeshe ge bimbefε bi bamii bamu gε, Chiji wene wù
le fewε ge leeshe te biena gε.”] **27** Jiso be booŋ be ba ŋgoo
ka bo gεeŋ bo lee Yεlusalem. Wu gε doo wu jienyi fe yeh
yi kintanyε le, bachiji kintanyε ba baaŋ baaŋ be bamii ba
duunyi banchi ba Nyo mo bamii ba sage woŋ ja bo to bo
yεŋ wu le, **28** bo biih wu le lε, “Wo jo faanj bvunja ki wo
gêe mwεε mune? Nya yεεŋ bvunja bvuyu wo le ki wo gêe
mwεε mune?” **29** Jiso nchvuu bo le lε, “Nle mbiih fiee bεŋ
le fimimia, bεŋ ne le bεŋ chvuu, mε mo nseŋe bεŋ muh
wu nya bvunja le ŋgêe mwεε mune yu. **30** Gè nya yεεŋ
bvunja Joŋ le ki wu lēese bamii a joo? Bvu gε ja fewε noo
gε nya muh wu wuŋ le? Bεŋ chvuu mene n'yu!” **31** Bo ja
bo tu bo tεenyi lεbolebo lε, “Nε bee chvuse le bvu gε ja
fewε, wu biih bee le laa gε ge la le keefε bee bεeŋ Joŋ le
gε? **32** Bee chvuse le gε nya muh wu wuŋ, fi chieeŋ yo?”
Bo gε faane bamii, nje bamii bachii gε bεeŋ le Joŋ gε bee
muh wu ntuŋ wu Nyo. **33** Noo, bo mo bo chvuu Jiso le lε,
“Gε bee kee gε.” Jiso mo wu jemε bo le lε, “Tu gε nyu

nsêeŋ te bę̄ muh wù nya bvunga mene le ŋgêe mwεε
mune yu gε.”

12 Jiso mo wu ja wu tu wu jeme bo le a bangaj le le,
“Muh mu gè bee wu leŋ mwε wu muntaŋ mù ba fede
mbvuuŋ yu, wu tuŋ kitaj ki kene, wu fe kiso kì ba lé ba
sôone muntaŋ fo mbvuuŋ bude, wu tuŋ kitale ki muh wu
chieeŋe mwε kwεε, wu mo wu nya mwε kwεε chiaaŋ yi
bamii le, wu mo wu ja wu gεeŋ kituŋ kimi le. **2** Kife kì ba
kege muntaŋ to ki kojε, wu tuŋ mwa leme fe bamii ba wù
gè nya mwε bo le le wu fi mwe muntaŋ wu to be mu. **3**
Wu gεeŋ bo koo lo wu bo suŋ, bo kuŋ wu tu jiŋ chiaaŋ
chiaaŋ. **4** Muh mwε kwεε ka wu tuŋ mwa leme wumu, wu
gεeŋ, bo ka bo suŋ wu bo chiee kikwεε, bo choose wu. **5**
Wu ka wu tuŋ wumu, bo yuuŋε wεε. Wu ka wu tuŋ bamu
wu mumwaa wu mumwaa bo duude lo, ba suŋ bamu, ba
yuuŋε bamu. **6** Wu gè tuŋ bo, to shεε wa gεh muh wu
mumwaa, muh wunε nyume mwa ye, wu le fitele fie. Wu
mesε wu tuŋ wu fe bo le wu kwaji le bo lé bo gεeŋ bo
ŋgvuuŋ mwa ye wunε. **7** Geenε, bamii bayu jeme lebolebo
le, ‘Wunε le nji bvushe bvu muh wu mwε kfunε, bę̄ to
bee yuuŋε wu bvushe bvuyu tu bwesa besabę̄.’ **8** Bo mo
bo koo wu, bo yuuŋε, bo bvuse bo noŋ akfuuŋ a kitaj.” **9**
No Jiso jeme ne, wu mo wu biih le, “Fiee fi taŋlo chiji
kikwεε wu mwε kfunε ge le la? Wu lé wu ḡe wu tō wu
leeshe lo bamii bayu, wu nya mwε kwεε nyu wa bamii
bamu le. **10** Beŋ gè baŋ a tεeŋ ge kijuse kine a ɿwa wu
Nyo le gε? Ba le ba saŋ le, ‘Tede chiyu chiee chì bamii ba
joone gè faŋ, gè ja chi kaase chi tu tede chi buu chi yeh.
11 Fine gè ge Tada, bee jiiŋe bee keme ŋgha.” **12** Bamii

banε yu ηganj wunε, bo mo bo kεε le Jiso ma nyu bo le. Bo tu bo goone ki bo koo wu, bo faj kinchvu ki bamii ki gε bee fo. Bo mo bo chine wu le wu ja wu gεene. **13** Bikwεε bi woŋ gε ja bi tuŋ Bafalashii mo bamii bamu ba ηgoo yi Nfon Hεlod le le bo gεenj bo tele Jiso le bo koo wu yi njεmε we le. **14** Bo to, bo jεmε Jiso le le, “Muh wu N'yεyε, bee kee le wo to wo jεme geh nyu nchiεεŋ, nje gε wo faane jise chi muh gε, kεnε fιεε fi le mwεdε gε. Wo yεyi nchiεεŋ nyu je yi Nyo. Geh sεεŋ bee laa nchi le wu bεεŋ le bee lāanje ηwa Kaisa Nfon wù Lum le, noo wu baŋ bεεŋ gε le? **15** Bee lāanje, noo keefε be lāanje gε la?” Jiso kεε fιεε fi bo gε wεεne be fi, wu chvuu le, “Bεŋ tele mε nje la? Bεŋ to be danale n'yεŋ.” **16** Bo to be wu, wu fi, wu biih le, “Kikwεε kine kĩ le yu, le ki yεεŋ le, jee chine le chi yεεŋ le?” Bo chvuu le, “Le ki Kaisa le, jee le geh tε che.” **17** Jiso mo wu jεmε bo le le, “Bεŋ nyâa fιεε fi le fi Kaisa wu le, bεŋ nyâa fi Nyo Nyo le.” Bo yu noo, jwe yuŋ lo bo kune wu. **18** Basadushii bamu gε ja bo to ki bo biih fιεε Jiso le. Basadushii gε bee bamii ba gε duu le gε bamii nyu bo ge bo bu yi kwe le gε. **19** No bo to, bo biih wu le le, “Muh wu N'yεyε, Muse gε saŋ a banchi besa le le, ‘Nε muh jo kwεse wu kwe mwa sεŋ, tu mwa bwee kεme ki wu gεε kwεse wuyu be wu boo boon a jee chi ηkfu mwa bwee le.’ **20** Noo, muh mu gε kεme boon ba biliŋse bvusooshwi, wù ηgamu gε jo kwεse, wu kwe mwa sεŋ. **21** Wù bii wu le, gεε kwεse wuyu, wu kwe tε mwa sεŋ. Fi gε kooshe geh tε yεεŋyεεŋ be wù gε bii wuwεε le. **22** Bo gε gεε wu bachii, muh gε baŋ nyu gε yu antεnεε a bamii ba bvusooshwi wù boo mwa be kwεse wεε gε. Ajij ayu

kwese wεε kwe tε. **23** No bamii ba bvusooshwi bayu gè jo kwese wεε bachii, sege bamii bude yi kwe le, wu le wù nyu kwe yεεŋ?” **24** Jiso jεme bo le lε, “Bεŋ jεme nε bεŋ jiaade lo nje ge bεŋ kee fιεε fi ba saŋ a Iŋwa wu Nyo le ge, ge bεŋ kee te bvunga bvу Nyo ge? **25** Fιεε fi le, le le lé gê nyu sege bamii bude yi kwe le, ge bileŋse bε bikεse baan̄ bo ka bo taashi bvuguu ge, bamii baan̄ ge bo ka bo nyaa booŋ bo taashi bvuguu ge. Bo lé bo tō bo nyume wa njε banchendaa ba Nyo fewe. **26** Fιεε fi kune no bamii lé bo gê bo bude yi kwe le, bεŋ gè baan̄ a tεεŋ ge kijuse a Iŋwa wu Muse le kune kite ki mbian̄ kĩ wu gè yεŋ ki bede, Nyo jεme Muse le, wu duu lε, ‘Le mε wù Nyo wu Ablaham bε Nyo wu Asik mo Nyo wu Yakob?’ **27** Wu le ge Nyo nyume Nyo wu baŋkfу ge, le Nyo wu bamii ba baan̄ yu. Bεŋ le bεŋ jiaa baan̄.” **28** Muh mu wù gè duunyi banchi ba Nyo gè ja wu to, wu doo wu yu no Jiso bε bamii baa tεεnyi kintεεnyε, wu ka wu yεŋ no wu chvuu fιεε fi bo biide wu le a je yǐ jorje le, wu mo wu biih te Jiso le lε, “Nchi wù feder banchi bachii le wù la?” **29** Jiso chvuu wu le lε, “Nchi wù feder banchi bachii le wunε wu duu lε, ‘O bamii ba Ishwala bεŋ yû, Tada Nyo, wù Nyo wese besabεŋ, Tada Nyo wuyu le gεh wu mumwaa. **30** Wo kôŋe Tada Nyo wo bε fitele fiun̄ fitchii, wo nya kikwεε kuŋ wu le kichii, wo gεede bvufee bwuŋ ye ye le bvuchii, wo lēne fε wu le bε bvunga bwuŋ bvuchii.’ **31** Nchi wù bii wunε le le lε, ‘Wo kôŋe muh wù le mbebe yo le no wo koŋe kikwεε kuŋ.’ Gε nchi wumu ka nyu yu wù feder bane ge.” **32** Muh wù gè duunyi banchi ba Nyo wεε jεme Jiso le lε, “Muh N'yεyε, wo le wo chvuu chuule. Wo jεme nyu nchiesŋ le Nyo le

gch wu mumwaa gε wumu ka nyume yu wù feder wu gε.

33 Ki wo kôjε wu bε fitele fichii, wo gêede bvufee ye ye le bvuchii, wo lêne fε wu le bε bvunja bvuchii, bε k̄i wo kôjε muh wu le mbebe yo le no wo kojε kikwεe kuŋ, fi fedε lo ki ba gee bintanyε bε nyáŋ yí tone mo bintanyε bimi.” **34** Jiso doo wu yεŋ no wu chvuu njε muh bvufee, wu mo wu jεmε wu le lε, “Gε wo nyu je yí ndefε le ki wo lêe bvunfoŋ bvù Nyo le gε.” Ajij ayu, muh ḡe baŋ ka moŋ gε, ki wu t̄o wu biih fieε wu le gε. **35** Jiso tu wu yεyi bamii fε yeh yi kintanyε le, wu ḡe ja wu biih bo le lε, “Bamii ba duunyi banchi jiεnyi neε fε bo tu bo duu lε Mbvuse wù Nyo ḡe ka le mwa Nfoŋ Dabi le? **36** Kiyo ki Yuude ḡe ge wa Nfoŋ Dabi wune jεmε kune Mbvuse wuyu wu duu lε, Tada Nyo ḡe jεmε Tada waŋ le lε, ‘Wu shii a kibo ke kinchieŋ le, gεεŋ bu sege wu lé wu ḡe wu giiŋse bamii be ba kimbanε wu tome bikaα bie yi bo le.’

37 Ne Dabi kibεe teŋe wu lε Tada we, fi ka fi jiεnye neε fε wu tu wù nyu mwa ye?” No Jiso jεme mwεe mune ne, kinchvu ki bamii k̄i ḡe bee fo, tu ki yege, njoŋ yuu lo bo.

38 Wu doo wu yεyi bamii wu ja wu jεmε bo le lε, “Bεŋ yêne kune bamii ba duunyi banchi ba Nyo. Bo kojε ki bo nooŋ nyu bikuŋ b̄i ndefε bo jiεnyi bε bi manjuu ma ba kame chiwaŋ fo le bamii yêeſe bo le bε ηgvunε. **39** Bo kojε ki bo shiide nyu fwe yéh yi buunε le. Sege bo le bo gεεŋ fe ηka le, bo shiide nyu binta b̄i baŋ baŋ le. **40** Bo shiishi bakwεŋkfū bo lεe de bε bo, bo fii yéh bε mwεe muboo, bo buuse bo bε chibuunε ch̄i ndefε. Wuboo ηge lé wu ḡe wu ya lo.” **41** Jiso ja wu gεεŋ wu shii kimbe kege le fε ηku wu nnya le fε yeh yi kintanyε le, wu jiŋe no bamii

too bo g̃eede bige a ñku wuyu le. Bamii ba kwa ba duude tu bo too bo g̃eede bige yo wesee. **42** Kweñkfu wumu g̃e ja wu to nyu muh wu kifufe, wu g̃ee munini yo munfee mü le jise chi bige chi le ge f̃ee ge. **43** Jiso b̃eeñ boø̃ be ba ñgoo wu j̃em̃e bo le le, “Nseñe b̃eñ nchieñ le kweñkfu wuñe wu le muh kifufe ne, le wu nya wu fe bamii bachii ba g̃eede f̃ee a ñku wu yeh yi kintanye le. **44** Bamii bachii ba be nyaa, be too nyu be bimb̃ege bi bvukuge bvuboo bvù le bṽu yis̃e wa bṽu tu bṽu fuushi kuu. Geeñe kw̃ese wuñe wu le kifufe kifufe ne le wu nya f̃ee fichii fi wu g̃eede kikw̃ee yu, nyu fi fi wu bee ki wu ch̃e yi fi le.”

13 Jiso g̃e doo wu jade f̃e yeh yi kintanye le, mwa ye wu ñgoo wumu j̃em̃e wu le le, “Muh wu N'yeỹe b̃ij̃e ỹeñ bibwee bi ata b̃i le yi yéh chine le. Le lo binjha bi yéh!” **2** Jiso chvuu wu le le, “Wo yede binjha bi yéh chine le? Ge t̃ede chimimia nyu chi ge chi sh̃ee yi chimi le nj̃e ba k̃es̃e f̃ekuu señ ge.” **3** Jiso g̃eñ wu b̃eeñ wu shii yi Mbeg̃e wu Bite bi Olif le a kimbe k̃i j̃iñe yeh yi kintanye le, Bita be J̃em̃ mo Joñ mo Andulu g̃eñ lebolebo bo biih wu le le, **4** “G̃eh s̃eeñ bee kife k̃i fine lé fi g̃eñ fi kooshe, wo ka wo s̃eeñ nj̃iñe wù lé wu g̃e wu dûnye kife ki mw̃ee muyu muñe munchii lé mu g̃e mu kôoshe.” **5** Jiso mo wu j̃em̃e bo le le, “B̃eñ ỹene keef̃e muh to wu l̃ee be b̃eñ, b̃eñ jiaa je ge. **6** Bamii ba duude lé bo g̃e bo too bo jode jee chañ bo teyi f̃e jii, muh duu le, ‘Le me wuyu.’ Sege bo doo bo gee noo bo leede be bamii wesee bo jiaade je. **7** B̃eñ doo b̃eñ yu le ba tune j̃eñ kene le j̃eñ le yi nyume, keef̃e fitele gûde b̃eñ ge. Muñe le mw̃ee mü keme ki mu g̃e mu kooshe. Geeñe ge mu mo duunyi le woñ kage wa lo ge. **8** Kituñ lé ki g̃e ki

tune jεŋ bε kimi, Nfon wumu tune jεŋ bε wumu. Nshεŋ
lé yi gê yi shîiŋshi manjuu le manjuu le, jεŋ lé yi gê yi
kôode. Mwεε mune munchii baanj gεh lo nsasε njε sege
kwεse ke lume. **9** Bεŋ doo bεŋ nyume bεŋ yêne. Bεŋ kâe
lε ba lé ba gê ba nyâ bεŋ chiaŋ yi bamii ba sage bansa le.
Bo lé bo gê bo sûŋje bεŋ yéh yi buunε le. Bεŋ lé bεŋ gê
bεŋ lâeŋ fwe a bamii ba sage bimbe bi woj le, mo fwe a
banfoŋ nje mε, wu lε bεŋ jεme bo le kune mε. **10** Geenε
bo keme ki bo ya bo fejε saaka wù jone wu Nyo bitun le
bichii. **11** Sege ba koo bεŋ ba gεeŋ ba nya bεŋ yeh yi nsa
le, keefε kikwεε saanje bεŋ laa bεŋ lé bεŋ gâeŋ bεŋ tâanyi
jwe lε la lε. Sege bεŋ gεeŋ, bεŋ jεme gεh nyu fiεε fi bude
jwe wene le kife kεε le, nje ge baanj jεme bεŋ ge. Lé ge nyâ
Kiyo ki Yuude njεme jwe wene le. **12** Muh lé wu jâ wu jo
mwa bwē wu nya ba yuuuyε, chiji mwa jo mwa ye wu nya
ba yuuuyε. Booŋ lé bo gê bo jâ bo bôone bikaa a bachiji
baboo bε babwee baboo jin, bo gee ba yuuyi bo. **13** Bamii
bachii lé bo gê bo bâne bεŋ nje jee chaŋ. Geenε, muh wu
lé wu gê wu kâaŋ shéŋ gεeŋ bu fεkimεsε lé wu gê wu
bône. **14** (Muh wù tεŋe ñwa wunε wu yû fine chuule).
Sege bεŋ yεŋ kîngha ki fiεε le kî tanlo ki chεŋe bε kijusε
ki lεme wa fo fe ki keme ge ki ki nyume fo ge, bamii ba le
Judia mo bo fεε lo bo bεεŋ yi bambege le. **15** Keefε muh
wù le kigo ki yeh le ka wu shîi ki wu lâe yeh le wu jo fiεε
le wu lege bε fi ge. **16** Keefε muh wù le mwεne ka wu
kwâedε le wu to wu jo nju ye yi bulε ge. **17** ñge wù baanj le
yi aju kaa le, lé wu gê nyû wu bikεse ba le bε chifwe, mo
ba yanjse boon. **18** Bεŋ bûune lε keefε fiεε fine ge fi kooshe
nyu kife ki nfuj le ge. **19** Bamii lé bo gê bo yεŋ ñge aju

gε muh nyu yu wù kee juu chiyu kεnε kife kiyu gε. Gε banchendaa ba Nyo ba fεwe kεnε Mwa Nyo kee tε gε. Kee gch Nyo wù Chiji maa. **33** Noo bεŋ yεne bεŋ ka chīεene nje gε bεŋ kee kife kiyu gε. **34** Fi lé fi ḡe fi nyū nje fe muh mu wu ḡe gεεne njienyε, wu doo wu jade, wu gεε yeh ye chiaan yi booŋ be ba lεme le, muh bε che lεme, muh bε che lεme, wu du muh wù chīεene jwe wu kitāŋ le lε wu shεε wu chīεene chuule. **35** Noo, bεŋ mo bεŋ chīεene, nje gε bεŋ kee kife k̄i chiji kikwεc lé wu ḡe wu tō gε. Ne taŋlo wu ge wu to fenfu, kεnε antaŋ antenεε, kεnε yi nyishii yi fwe le, kεnε antaana. **36** Keefε wu ge wu ja wu bunε wu yεŋ bεŋ lefe gε. **37** Fieε f̄i njεme bεŋ le fine le njεme tε muh le wuchii, ‘Muh wuchii chīεene.’”

14 Gε shεge aju afaa mo nyume Ƞka wu Ndarefe mo Ƞka wu Bleđ wù ba baaj gεε gε kinshile yo gε. Bachiji kintanyε ba baaj baaj mo bamii ba duunyi banchi ba Nyo mo bo goone je ȳi bo koo Jiso yu nyile le, bo yuuyε. **2** Bo chu ntaj lεbolebo le, “Keefe besabεŋ moŋ fieε fine kife k̄i ba gee Ƞka le gε, nje besabεŋ moŋ lo, fi to bε jwe a bamii ntεnεε.” **3** Jiso ḡe bee ntε wù Betani le, a Samoŋ yeh wù ḡe shεε wù nyu muh gon ȳi baaj, bo shii bo jii mwεε, kwεse wumu ja wu lee bε fikaaj f̄i mεε mà gwee wuj. Mεε mayu ḡe teεme kwa, ba kεnyi bε nad lεwulewu. No wu leese, wu mo wu gwenyε jwe wu fikaaj fiyu wu fuushε mεε mayu yi kikwεε ki Jiso le. **4** Bamii bamu ja bo tu bo shuŋshi lεbolebo bo duu le, “Wu chεŋε bε mεε mayu ne nje la? **5** Ba taŋlo ba gesε mεε mayu fe bige banchvuge gii yitede, ba nya bige biyu bamii ba kifufe le.” Bo tu bo ȣase lo bε wu. **6** Geenε, Jiso jεme bo le lε,

“Bεη chîne wu le. Bεη nyaa ηge wu le ne nje la? Wu le wu
ge nyu fîeε fi joje fe mene. **7** Bεη kêe le bamii ba fuude lé
bo gê bo nyûme bε bεη segechii. Bεη tarjlo bεη fiih bo
sege bεη korje. Geenε, ge me nyu ηge nyume besabεη
segechii ge. **8** Kwεse wune le wu ge nyu fîeε fi tarjlo wu
ge. Wu yefε me bε mεe manε ne nyu wu seese nyu ye yan
baaŋ lo no ba lé ba gê ba jîiyε me. **9** Nseŋe bεη nchieŋ lε,
mo nyu faaŋ fe ba lé ba gê ba fêeji saaka wù joje wune yi
kikwεe ki nshεŋ le kichii, fîeε fi kwεse wune ge ba lé ba
sεŋe tε, ki ba kwaji wu.” **10** Juda Ekaliot wù gε bee muh a
ηgooy boonj ba ηgooy ba Jiso ba yuufe ncho bafeε le, mo
wu ja wu gεεŋ fe bachiji kintanye ba baaŋ baaŋ le lε wu
gesε Jiso bo le. **11** Bo doo bo yu noo bo yu njoŋ baaŋ,
bo mo bo ka lε bo lé bo nyâ wu bige. Wu mo wu kε wu
goone je yî wu lé wu nyâ Jiso chiaaŋ yiboo le. **12** Juu chî
fwe chi Ƞka wu Bleđ wù ba baaŋ gεε ge kinshile yo ge,
gε to chi koje chî bo to bo sεeyi mwa kiya wu Ƞka wu
Ndaŋfe, boonj ba Jiso ba ηgooy biih wu le lε, “Wo goone le
bee gεεŋ bee seese nyu faaŋ fe wo lé wo jî Ƞka wu Ndaŋfe
fo?” **13** Wu mo wu tuŋ boonj be ba ηgooy bamu bafeε, wu
jεmε bo le lε, “Bεη gîeŋ alaanteŋ, bεη doo bεη gεεne,
bεη yîŋ muh le wu tuu joo a shaan le, bεη bi wu le. **14**
Sege wu gεεŋ wu lee yeh yî wu le wu lee yu, bεη jîmε
muh wù kεme yeh yiyu le lε, Muh wu N'yεyε biide laa
kibuu ki yeh yi bamii ba njienye kεε kî be boonj be ba
ηgooy lé bo jî Ƞka wu Ndaŋfe yu le faane la? **15** Wu lé wu
dûnyε kibuu ki yeh ki awe ba nyu ba seese wa ba kenyε,
bεη mo bεη seese mwεε munjile yu.” **16** Booŋ ba ηgooy
bayu mo bo ja bo gεεŋ a kilaanteŋ kiyu le, bo gεεŋ bo

yεŋ mwεε nyu gεh yεεŋyεεŋ no Jiso gε jεme bo le. Bo mo bo seesε mwεε munjile mu ŋka wu Ndaŋfe wuyu fo.

17 Lε to nyume fεnfu, Jiso bε boonj be ba ŋgoo ba yuufe ncho bafεε taashε yu. **18** Bo shii bo tu bo jii mwεε, Jiso ja wu jεme bo le lε, “Nseŋe bεŋ nchiεεŋ lε muh mu bεŋ le, lε wu gε wu gεsε mε, muh wunε jii mwεε besa wu.”

19 Bo yu noo, bo ja bo tu bo nyume yii yii, bo jεme wu le, wu mumwaa wu mumwaa lε, “Le mε?” **20** Wu chvuu lε, “Le gεh muh mu bεŋ ba yuufe ncho bafεε le wù besa wu chude bled a shu le. **21** Muh wù jee che le Mwamuh le wu gεεŋ gεh no ba gε saŋ kune wu. Geenε, ŋge wù baaŋ le fe muh wù gesε muh wù jee che le Mwamuh. Fi be joŋe fe wuwεε muh le lε keefε ba bôo wu gε.” **22** No bo gε jii mwεε, Jiso ja wu jo bled, wu nya kiyone Nyo le, wu bweeyε, wu nya boonj be ba ŋgoo le wu jεme lε, “Bεŋ ko, fine le ye yaŋ.” **23** Wu mo wu jo tε fiŋkoo, wu nya kiyone Nyo le, wu mo wu nya fiŋkoo fiyu bo le, lε bo mu bo bachii. **24** Wu jεme bo le lε, “Fine le kilemε kaŋ kĩ Nyo gwo manŋkan yu ki bu njε muh wù duude. **25** Nseŋe bεŋ nchiεεŋ lε gε mbaan ŋka mu mbvuuj ma nchwεŋ wu kite ki laane mane gε, gεεŋ bu juu ch̄i nlé ŋgε mmû ma manfεŋ antenee a bvunfoŋ bvu Nyo.” **26** Jiso bε boonj be ba ŋgoo gε mesε, bo yεεŋ ŋkee wu mbεεŋsε, bo mo bo bu bo bεεŋ bo gεεŋ yi Mbegε wu Bite bi Olif le. **27** Jiso gε ja wu jεme bo le lε, “Bεŋ bachii lε bεŋ gε bεŋ ch̄i bikaa a mε jinj. Le no ba le ba saŋ lε Nyo duu lε, ‘Nlε ŋgε n'yu nchiεε shόŋ, shόŋ saaŋε.’ **28** Geenε, sege Nyo bvuse mε yi kwe le, nsa bεŋ fwe Galalee.” **29** Bita chvuu Jiso le lε, “Nε bamii bachii chile bikaa a wo jinj, tu gε tajlo

nchii bianj ge.” **30** Jiso jemē wu le lε, “Nseŋe wo nchiɛŋ
lε kintaj ki abεŋ kine le, nyishii lé yi ḡe yi tōŋ kingane
kinfεe, nyu wo fanj wa mε kingane kintede.” **31** Bita jemē
fi temē lo wu du lε, “Mo fi nyume lε nlé ŋkwē lo besa wo,
tu ge tanlo n'yu nfanj wo ge.” No wu jemē noo, bo bachii
jemē geh te noo. **32** Bo gεeŋ bo lee fε mwe wu kitaj kimi
le, ba tεŋe le Gesemani, Jiso jemē booŋ be ba ŋgoo le lε,
“Bεŋ sh̄ii fεnε, ŋgεeŋ mbuunε.” **33** Wu mo wu jo Bita bε
Jem mo Jonj, bε bo ja fo. Wu ja wu tu wu kwaji mwεε wu
nyume yi maluŋ le. **34** Wu jemē bo le lε, “Fitele fiaŋ le
yii yii baŋ nje ŋkwe lo. Bεŋ sh̄eɛ fεnε bεŋ ch̄iɛne.” **35**
Jiso ja fo wu keŋse wu gεeŋ fwe shige, wu gwe fεkuu, wu
buunε lε ne je be bee yu, kife ki ŋge kine ki fe lo. **36** Wu
buunε lε, “Aba, Chii, wo taŋlo wo ge fieɛ fichii. Wo ch̄iaasɛ
fiŋkoo fi ŋge fine lε keefε mε mu ge. Geenε, gee geh no
wo koŋe. Keefε wo ḡe no ŋkoŋe ge.” **37** Jiso kaasε wu tu
jiŋ fε bo le, wu yεŋ bo lefe. Wu biih Bita le lε, “Samonj, wo
lefe lo? Ge taŋlo wo chiɛŋ, gεeŋ bu yi ntaj wu kife le
kimimia ge?” **38** Bεŋ nyūme we bεŋ būune lε keefε moŋ
ge wu to fε bεŋ le ge. Le nchiɛŋ lε fitele koŋe lo, geenε
nyaŋ yi ye weεyi.” **39** No wu jemē noo wu ka wu kaasε wu
gεeŋ wu buunε geh no wu be buunε wa. **40** Wu doo wu
kaasε wu tu jiŋ wu ka wu yεŋ booŋ be ba ŋgoo lefe nje
lefe ḡe bee bo ajii baŋ. Bo ge kεɛ fieɛ fi bo chvuu wu le
ge. **41** Wu kaasε wu tu jiŋ kingane kintede, wu biih bo le
lε, “Bεŋ baŋ geh bεŋ lefe bεŋ fufe shεŋ? Chi le chi koɛ.
Le wa kife. Ba le ba gesε wa muh wù jee che le Mwamuh
bamii ba befe le. **42** Bεŋ jâ we besabεŋ ḡeɛne. Bεŋ j̄iŋe bεŋ
ȳeŋ, ne muh wù gesε mε wunε, wu too wa.” **43** Geh no

Jiso gè baanj wu jemē noo, kimimia Juda wù gè bee muh
ŋgoo yi boonj ba Jiso ba yuufe ncho bafεε le mo wu bunε.
Wu gè too be kinchvu ki bamii bo keme nyó be bimbuge,
gè tuŋ bachiji kintanyε ba baanj baanj be bamii ba duunyi
banchi mo bamii ba sage woŋ. **44** Gè bee muh wù gè gesε
Jiso wu seese wa njijε be bamii bayu wu jemē le, “Muh
wù nlé ŋgē ŋkfuge nshijε, tu le wu, beŋ mo beŋ koo, beŋ
jō beŋ gɛεne be wu beŋ jiiŋe le keefε wu lege ge.” **45** No
Juda to noo, wu mo wu gesεŋ lo fe Jiso le kimimia, wu yεse
wu le le, “Muh wu N'yeεyε.” No wu jemē noo, wu mo wu
kfuge wu wu shijε. **46** Bamii baa mo bo koo Jiso, bo fajε
wu le. **47** Muh mu wù gè lεme be ba Jiso mo wu bvuse
nyo yi jεŋ, wu chunj kintuj ki nfwa wu kikwεε ki bachiji
kintanyε yu, ki suunε. **48** Jiso biih bamii bayu le le, “Beŋ
to ki beŋ kôo mε beŋ tu beŋ too be nyó yi jεŋ mo bimbuge
nje beŋ too ki beŋ kôo nyûme chôŋ? **49** Nchi nshee le juu
le juu nshiide fe yeh yi kintanyε le, n'yeεyi bamii je yi Nyo
fo fe beŋ koo mε sεŋ nje la? Geenε, fine fichii jo kijuse ki
fi to fi koje no bamii ba ntuj wu Nyo gè saŋ.” **50** Boonj ba
Jiso ba ŋgoo bachii mo bo noŋ wu fo, bo feε lo. **51** Chumu
wumu bi wu le, wu baanj noŋ ge fieε ye le ge, wu buu geh
nyu mwa nju ye le. Bo gesεŋ le bo koo tε wu, **52** nju yiyu
faanyε, wu chine yu wu lege kichine kiyεse. **53** Bo mo bo
jo Jiso, bo gesεŋ be wu fe kikwεε ki bachiji kintanyε le.
Bachiji kintanyε ba baanj baanj be bamii ba sage woŋ mo
bamii ba duunyi banchi taashe fo. **54** Bo gè gesεne be Jiso,
Bita bii lo ajiŋ je yì undefe le. Wu gesεŋ wu bu fe lakfulε
chi kikwεε ki bachiji kintanyε le, wu shii be bamii ba gè
chieεne la chiyu bo tu bo yεse ŋgu. **55** Bachiji kintanyε ba

baanj baanj bε bamii bachii ba gè sage bansa tu bo goone mwεε mu bo kooyi yi Jiso le mu lé no mû ge ba yûuyε lo wu. Geenε, bo gè baanj yεŋ gε fieε le gε. **56** Bamii ba duude bεε jirŋ yi nsa wu chimbiaŋ kune Jiso. Geenε, muh jeme gε fieε fi too fi kooji bε fi muh mu gε. **57** Bamii bamu gè ja bo lεεŋ we, bo chu chiboo chimbiaŋ ye ye le bo jεme lε, **58** “Bee chi be yu wu duu le wu lé wu gê wu sâ yeh yi kintanyε yinε yî jone muh wu wuŋ, wu jo aju atade, wu kaasε wu jooŋ yimi, jone gε muh wu wuŋ gε.” **59** Mo no bo gè jeme noo, njeme wuboo too gε wù kooji gε. **60** Kikwεε ki bachiji kintanyε mo ki ja ki lεεŋ we a bamii fwe, ki biih Jiso le lε, “Gε wo kεme fieε fi wo chvuu gε? Wo yuge gè mwεε mù bamii banε kooyi ye yo le?” **61** Jiso mε geh jwe wuchile, wu gε chvuu fieε gε. Kikwεε ki bachiji kintanyε ka ki biih Jiso le lε, “Le wo wu le Mbvuse wù Nyo gè ka wu le Mwa Nyo, Nyo wù ba yuuse?” **62** Jiso chvuu lε, “Le mε. Bεŋ lε bεŋ yêŋ no muh wù jee che le Mwamuh shii a kibo kinchieŋ ki Muh wù Kεme Bvunŋga, bεŋ ka bεŋ yεŋ no wu too yi kimbe le fewe.” **63** Kikwεε ki bachiji kintanyε yu noo, wu saayε njú ye, wu biih lε, “Fieε baanj yu fi besabεŋ ka be goone le muh lεεŋ fεnε wu jeme, lε la?” **64** Gε bεŋ yu no wu jode kijuse ki Nyo gε? Bεŋ jeme lε la?” Bamii bachii mo bo suune lε wu le muh wu ba yuuyε lo. **65** Bamii bamu kε bo chuuyi nchwene yi Jiso le, bo kaanj ajii awe, bo tu bo kfūunyi wu bε munko, bo duu lε, “Geh gēe la muh wu ntuŋ wu Nyo kuj mεεse.” Bamii ba nchi gè ja bo jo Jiso bo kε bo suŋe. **66** No Bita gè bee je akuu akuu fe lakfulε, mwa wù kwεε wu gè lene fe la chi kikwεε ki bachiji kintanyε le ja wu to mbebe ye le. **67** No

wu yεŋ Bita le wu yεse ḥgu, wu bijε wu nε tuŋŋ, wu jεmε lε, “Wo tε be bee bena Jiso muh wu Nasalε wege.” **68** Bita fan, wu jεmε lε, “Gε ḥkee fiεε fi wo jεme fine gε. Gε ḥkee gε.” No wu jεmε noo, wu mo wu ja fo wu gεeñe fe jwe wu kitaj le, nyishii mo yi toŋ. **69** Mwa wù kwεse wεε ka wu yεŋ wu le, wu jεmε bamii ba gε lεme fo le lε, “Muh wunε le muh mu a bo ntεnεε.” **70** Bita ka wu fan. Kife gε doo ki kεŋsε shige, bamii ba gε lεme fo ka bo jεmε Bita le lε, “Le nchiesŋ lε wo le muh wuboo, nje wo le tε muh wu Galalee.” **71** Bita mo wu kan, wu tεεŋ lon yi kikwεε ke le wu jεmε lε, “Gε ḥkee muh wunε wu bεŋ jεme kune wu gε.” **72** Kimimia nyishii mo yi toŋ kiŋgane kinfεε. Wu mo wu kwaje njεmε wù Jiso be jεmε wu le lε, “Nyishii lé yi gε yi tōŋ kiŋgane kinfεε, a wo faŋ wa mε kiŋgane kintεde.” Wu mo wu kεsε kwe wu tu wu beede.

15 No bvу gε yuude bvу too nε, bachiji kintanyε ba baŋ baŋ bε bamii ba sage woŋ mo bamii ba duunyi banchi ba Nyo, bε bamii bamu bachii ba sage bansa mo bo shii bo chu ntaj, bo kaaj Jiso, bo jo wu bo gεeŋ bo nya chiaŋ yi Balεt le. **2** Balεt biih Jiso le lε, “Le wo wu le Nfoŋ Bajuu?” Jiso chvuu wu le lε, “Le no wo jeme.” **3** Bachiji kintanyε ba baŋ baŋ kε bo tu bo chuunyi mwεε ye yi Jiso le wesee. **4** Noo, Balεt ka wu biih Jiso le lε, “Gε wo kεme fiεε fi wo chvuu gε? Wo yuge geh mwεε mù ba chuunyi yi ye yo le?” **5** Geene Jiso gε chvuu lo fiεε wu le gε. Jwe yuŋ Balεt. **6** Ge to nyume kife ki ḥka wu Ndajfe wunε le, Balεt bvuse muh wu ncha wù mumwaa yeh yi ncha le wù bamii le bo legε. **7** Gε bee kife kiyu le, muh mu nyu yeh yi ncha le jee che nyu lε Balaba, wu nyu ḥgooo yi barnii ba gε

bee yeh yi ncha le ba gè ke ñge alaantęŋ bo yuuye bamii.

8 Kinchvu ki bamii mo ki to ki ke biide le Balęt ge gęh no wu to wù gee fe bo le. **9** Balęt biih bo le le, “Bęj goone le mbvuse nyu Nfoj wu Bajuu?” **10** Wu gè biide noo nje wu gè kee le bachiji kintanyę ba baan baan le bo nya Jiso chiaanę ye le nje bo gè bęene kindoj be wu. **11** Geenę, bachiji kintanyę ba baan baan bęese kinchvu ki bamii le bo du le wu bvuse nyu Balaba. **12** Balęt ka wu biih bo le le, “Ndoo mbvuse noo, ñge nęe be muh wunę wù bęj tęje le Nfoj wu Bajuu?” **13** Bo mo bo wanę lo fęwęewe le, “Ba tâ lo wu yi kintaanę le.” **14** Balęt biih bo le le, “Ba ta wu nje la? Fięe fi befe fi wu ge le la?” Bo ka bo wanę bo gęene gęh lo fwe le, “Ba tâ wu yi kintaanę le.” **15** Noo, Balęt mo wu bvuse Balaba nje wu gè goone ki wu gę no kinchvu goone. Wu jemę ba taanę Jiso, bo mo bo nya le ba gęenę ba ta yi kintaanę le. **16** Bamii ba nchi baa mo bo jo Jiso bo lee bo gęenę be wu a nto fe ba gè tęje le Bletolių. Le bo lee, bo mo bo kuŋ kimbege ki ñgoo yi bamii ba nchi bachii bo taashę. **17** Bo mo bo jo nju yi bvunfоj bo suse wu ye le, bo ka bo lu kifo ki bvunfоj ki nyu mbiaŋmbiaŋ bo boonę a wu fwa. **18** Bo ke bo buune wu bo duu le, “Biaa yi bimbaanę. Nfoj Bajuu.” **19** No bo gee noo bo tu bo sunę wu be kimbaŋ yi kikwęe le, bo chuuyi wu be chwęne ye ye le, bo too bo tume anyuu a wu jii, bo buune wu. **20** Bo gę chwęesę wu noo bo mesę, bo kaasę bo baa nju yi bvunfоj chieę, bo jii njú ye, ye ye le, bo mo bo jo wu bo gęenę be wu ki bo gęenę bo ta yi kintaanę le. **21** Bo doo bo gęenę, bo tase be muh mu wu kwęede nchvuunę jee che nyu le Samoŋ, gę bee muh wu Seliŋ. Wu gę bee chiji

Aleksanda bε Lufu. Bo mo bo tooŋse wu lε wu tuu kintaanj ki Jiso. **22** Bo tu bo gεene bε Jiso bo gεεŋ bo bu kijuse kimu ki ba tεŋe le Golgota le, (Jee chine le lε ɻgboge wu Kikwεε), **23** bo mo bo nya mbvuuj ma ba fiiŋse bε nche yimi ba tεŋe le mεel. Geenε Jiso gε mu gε. **24** Bo mo bo ta wu yi kintaanj le. Ba jo njú ye ki bo ga bikwεε biboo le, bo tunj kanj bε njú yiyu ki bo kεε muh wu jo. **25** Kife ki ba gε ta Jiso yi kintaanj le gε bee juu bikaa bvuuŋe ataana. **26** Bo san ɻwa wu duunyi fieε fi bo ta wu yi kintaanj le nje fi lε, wu le, “Nfoŋ wu Bajuu.” **27** Ba gε ta te bachoŋ bafεε yi bintaanj le, wumu a kibo ki Jiso kinchieŋ le, wumu a kibo ke kiŋkoŋo le. [**28** Fi mo fi kojε no ba gε saŋ a ɻwa wu Nyo le lε, “Ba gε ta wu bε bamii ba befe.”] **29** Bamii tu bo fedε bo yεde Jiso le bo bεme bε bikwεε, bo baade wu bε banchuŋ bo duu lε, “Ahaaa! Wo wù chi bee ki wo sâ yeh yi kintanye wo kaase wo joonj yi aju le atade, **30** geh fi la kikwεε kuŋ wo shii yi kintaanj kεε le.” **31** Bachiji kintanye ba baanj baanj bε bamii ba duunyi banchi ba Nyo tu bo buu te wu lεbolεbo bo duu lε, “Wu chi fii bamii bamu nje wu taŋlo wu fi kikwεε ke seŋ. **32** Wu, wu le Mbvuse wu Nyo gε ka, wù le Nfoŋ wu bamii ba Ishwala, wu shii la yi kintaanj le mεeſe bee yεŋ bee mo be bεεŋ wu le.” Bamii baa ba bo gε ta yi bintaanj le bε Jiso tu bo baade te wu bε banchuŋ. **33** Juu gε bεεŋ chi leesε, akfuuŋ ja ajiinj woŋ wuchii gεene bude juu bikaa bitεde fenshe. **34** Le to nyume juu bikaa bitεde, Jiso ja wu jaŋ fewεεwe lε, “Eloy, Eloy lama sabatani.” Fì le lε, “Nyo waŋ, Nyo waŋ, wo noŋ me ne nje la?” **35** Bamii bamu ba gε lεme fo doo bo yu, bo jεme lε, “Bεŋ yēgε bεŋ yū, wu tεŋe Alaja.” **36** Muh mu

bo le ja wu legε wu jo kfusha, wu fuunj a mbvuun ma
ŋgbwamε le, wu booy yi fintε le wu chiaase lε wu mu, bo
mo bo jεmε lε, “Gεh lεεŋ ne besabεŋ yεŋ laa Alaja le wu
to wu shiishe wu yi kintaaŋ kine lε le.” **37** Jiso ja wu wanj
fewεεwe wu mo wu yεnε n'yεnε wu kimaga. **38** Nju yì gε
gade yeh yi kintanyε antεŋ bade antεnεe kεge fεwe boge
bude fεkuu bimbe bifeε. **39** Chiji kikwεε ki bamii ba nchi
wù gε lεme a Jiso fwe doo wu yεŋ je yì Jiso kwe yi le,
wu mo wu jεmε lε, “Nchiesεŋ nchiesεŋ, muh wunε chi bee
Mwa Nyo.” **40** Bikεse bamu gε lεme fo je yì ndefe le bo
jiinje. ɻgo yiboo gε bee Mεεle Madaleŋ be Mεεle wù bwe
Jεm wù shige be Yosef, wumu nyu Salome. **41** Bikεse banε
le ba gε bii Jiso le Galilee bo fii wu. Bo gε bee fo be bikεse
bamu tε wesee ba gε bi Jiso le bε bo to Yεlusalem. **42** Gε
bee wa fεnfu abvu, no gε bee Juu chi Nseesε ki bo lee yi
juu chi yuuŋ le, **43** muh mu wu Alimatisa wù ba gε tεŋε
lε Yosef, kaan fitele wu gεεŋ wu yεŋ Balεt le ki wu lεgε
gvunε chi Jiso wu gεεŋ wu jiiyε. Yosef wunε gε bee ɻgo
yi bamii ba sage woŋ, bamii gε ɻgvuune wu chuule. Wu
kibεε gε chieene tε kife kĩ bvunfoŋ bvu Nyo lé bvu gε
bvu tô **44** Balεt yu, jwe yuŋ lo wu lε Jiso be wu kwe wa.
Wu tεŋε kikwεε ki bamii ba nchi kεε ki to, wu biih wu le
laa Jiso be wu kwe wa lε. **45** Wu doo wu yu a kikwεε ki
bamii ba nchi kiyu le lε Jiso be wu kwe wa, wu mo wu nya
gvunε chiyu Yosef le. **46** Yosef mo wu ja wu gεεŋ wu gu
nju yì joŋε, wu gεεŋ wu shiishe gvunε chi Jiso, wu baŋε a
nju le, wu gεεŋ wu giŋse a jεŋ yì ba cho yi kimbaaŋ le, wu
biŋse kibwee ki tεdε wu baŋε jwe wu jεŋ yεε yu. **47** Mεεle

Madaleñ be Meele wù bwe Yosef yεŋ kijuse ki ba jiiyε Jiso fo.

16 Juu chi yuuŋ gè fe, Meele Madaleñ be Meele wu bwe Jem, mo Salome gu mεε mà gwee wuŋ ki bo gεεŋ bo yefε gvunε chi Jiso yu. **2** Gè bee baŋ lo ataana gεh no nshwa muu ta yi juu chi fwe chi kimaal le, bo ja bo gεene fe jεŋ. **3** Bo doo bo gεene noo bo mo bo jεme lεbolεbo le laa le biŋse yεεŋ tεdε ch̄i ba chi baŋε jwe wu jεŋ yu fe bo lee la? **4** Geenε bo doo bo noŋ ajii, bo yεŋ a ba biŋse wa tεdε chiyu. Tεdε chine gè bee lo kibwee ki tεdε. **5** Bo doo bo lee bo gεεŋ a jεŋ, bo yεŋ chumu wumu le wù nyu wu shii kibo kinchieŋ le wu noŋ nju ȳi ndefe, yi baŋ. Ye kuufε bo ne wuuu. **6** Chumu wuyu jεme bo le lε, “Keefε jwe yūŋ bεŋ gε. Ḥkee lo le bεŋ goone nyu Jiso wu Nasale wù ba chi ta yi kintaar le. Gε wu baŋ fεnε gε. Wu le wu bu wa yi kwe le. Bεŋ jīŋε bεŋ ȳεŋ fe ba chi giŋse wu fo. **7** Bεŋ ḡεεŋ bεŋ s̄εεŋ boor be ba ḥgoo le, mo Bita le wu le wu sa wa bεŋ fwe Galalee. Bεŋ lé bεŋ ḡεεŋ bεŋ ȳεŋ wu le yo no wu gè jεme wa bεŋ le.” **8** Bikεse baa bu a jεŋ bo shirshi ne kikikiki, bo ja bo fεe lo nje jwe gè yuŋ bo ne kah. Bo gè jεme fεe muh le gε, nje bo gε faane lo. [**9** (note: The most reliable and earliest manuscripts do not include Mark 16:9-20.) Jiso ḡε bu yi kwe le juu chi fwe chi kimaal le baŋ kibilebile le, wu ya wu bune nyu fe Meele Madaleñ wù wu gè bvuse banchendaa ba debele ye ye le bvusooshwi. **10** Meele mo wu gεεŋ wu sεεŋ bamii ba bε ba Jiso gè kε bo nyume le. Bamii banε gε shii bo beede bo sogε bikwεε. **11** Bo doo bo yu no kwεse wεε duu lε wu be wu yεŋ Jiso le, lε wu le yu, bo gε bεεŋ gε mbεŋ. **12** Ajia ayu Jiso ka wu dunyε ye ye

bamii be bamu ba ŋgoo le bafee bo gεεne ntε wumu le, nfiεεnε ye nyu yi kuse wa. **13** Bo tu jinj, bo gεεŋ bo sεεŋ kimbege ki bamii ba ŋgoo le, bo fanj ki bo bεεŋ bo le. **14** Ajin ayu Jiso dunyε ye ye nyu wa booŋ be ba yuufe ncho wu mumwaa le kibεe bε bo jii mwεε. Wu sa bo, nje bo gε keme ge mbεmε gε, bo tεεme bikwεε ki bo bεεŋ bamii ba gε yεŋ wu le sege wù gε bu yi kwe le. **15** Wu mo wu jεmε bo le lε, “Bεŋ gεεŋ woŋ le wuchii, bεŋ gεεŋ bεŋ fεeji saaka wù jone wù le wu Nyo bamii le bachii. **16** Muh wù bεεŋ saaka wuyu le, ba leesε wu a joo, lε wu gε wu bōnε. Muh wù baan bεεŋ gε, lε wu gε wu gwε nsa. **17** Bamii ba bεεŋ lε bo gε bo gεe mwεε mù duunyi bvunja bvu Nyo nje mune: Bo lε bo gε bo bvunja banchendaa ba debele yi bamii le, a jee chanj le. Bo lε bo gε bo jēme jé yǐ fieŋ. **18** Bo lε bo jiji yó le bε chiaanj. Ne bo mu nlo, wu gε ge fieε bε bo gε. Bo lε bo gεede chiaanj yi bamii ba chene le, bo tεεme.” **19** Tada Jiso jεmε bo le noo wu mεsε, Nyo mo wu jo wu, wu bεεŋ we wu shii a kibo ki Nyo kinchiεεŋ le. **20** Booŋ be ba ŋgoo mo bo bu bo tu bo jienyi bo feeji saaka wù jone manjuu le manchii. Tada lene bε bo wu toone fieε fi bo gε feeji le le nchiεεŋ bε mwεε mù duunyi bvunja bvu Nyo, mù bo gε gee.]

Luka

1 Muh wù baanj Teofilus, bamii ba duude le bo moŋ wa ki bo saŋ kune mwee mu gè kooshε a bee nteneε. **2** Ba gè saŋ mwee mune geh yeeŋyεεŋ no bee gè yu wa a bamii ba gè yede bε ajii aboo, bo ka feeji saaka wee no mu gè kε. **3** No nle njo wa kife ki ntaa mwee mune munchii kεge feŋkεε, mo n'yeŋ lε, fi joŋe lε mbanyε nsarj te fe wo le a je yi kooji le. **4** Ngε fine lε wo kεε kinchiεεŋ wu mwee mù ba gè fejε wa wo le. **5** Sege Nfoŋ Helod gè sage woŋ wu Judia, chiji kintanyε wumu gè bee jee che nyume lε Sakiya. Wu gè lεne a kinchvu ki bachiji kintanyε ba Abija le, kwεε gè bu te a kfuu chi Aloŋ le, ba tεŋε wu lε Alisabe. **6** Bamii ba bafεε banε gè bee bamii ba chaŋ a Nyo jii, bo gεede banchi ba Tada bachii, bo kεme ge jiale gε. **7** Geenε, bo gè kεme gε mwa gε, nje Alisabe gè bee kaa, bo bachii gè bee bo juŋ wa. **8** Kife gè to ki kojε, ki kinchvu ki Sakiya bo lεne yeh yi kintanyε yi Tada le. Wu gè bee chiji kintanyε a Nyo jii abvu, **9** bo gè baa wu, bii no bo to bo baade bachiji kintanyε yi kinche kiboo le. Wu mo wu lee yeh yi kintanyε le, ki wu tōŋ jiiŋ. **10** Kife gè kojε kĩ wu tōŋ jiiŋ, bamii bachii ba gè bee akfuuŋ, buune. **11** Nchendaa wu Tada ja wu bunε a wu jii, wu lεŋ kibo kinchiεεŋ ki kitana ki jiiŋ le. **12** Sege Sakiya gè yeŋ wu le, njaŋ koo wu, wu kεme nfaanj baanj. **13** Geenε, nchendaa wee jεmε wu le lε, “Keefε wo fāane gε. Nyo le wu yu wa buunε chuiŋ. Kwoo, wu Alisabe lε wu tō wu bōo mwa wù jweŋjε, wo nya jee che lε Joŋ. **14** Wu lε wu ḡε wu tō bε kinlanje fe wo le, bamii ba duude le bo yuge njoŋ nje boyε che. **15** Wu lε wu ḡε wu nyū muh wù baanj a Nyo jii. Keefε wu yu wu to

wu muu mbvuuj gε, fε nyume mo ma tεeme gε. Kiyo ki Yuude lé ki gê ki yîsε ye ye le wu baaj a bwee shεj. **16** Wu lé wu gê bamii ba Ishwala ba duude bo kusε muntele muboo bo kaasε bo tu bε Tada wù Nyo wuboo. **17** Wu lé wu sâ fwe a Tada bε fitele mo bvunga bvu Alaja, ki wu kûsε muntele mu bachiji boonj, mu nyu yi boonj baboo le. Wu lé wu gê bamii ba tεeme bintuŋ chine bintuŋ bi temε le, bo kusε kinche kiboo, bo kεme baŋkwaje nyu ba bamii ba chaaj. Wu lé wu gê noo, le bamii nyû bo seesc bo chieene Tada.” **18** Sakiya biih nchendaa wu Nyo le le, “Fieε fí yu fi ge ŋkεε, besa kwaaj nyu bee juŋ wa ne, le la?” **19** Nchendaa Nyo weε chvuu le, “Le me wù Gabliya, nleme bvushi bvu Nyo le segechii, nyu wu wù tuŋ me ki nto nseεŋ wo saaka wù joŋe wunε. **20** Bije yêŋ, no wo baaj beeŋ gè saaka wunε le gε, kife lé ki tô ki koje kĩ fi kεme ki fi kooshε, wo lé wo tû kinchifε, wo gε ka wo jεme gε, gεεŋ bu sege fieε fine lé fi kôoshε.” **21** No fi gè kooshi noo, bamii ba gè lεme akfuuj bo chieene Sakiya bo kεme lo ŋgha laa le la fí ge wu she yu baaj ne le. **22** Sege wu gè bu yu, wu ka kee gε ki wu jême bo le gε. Bo mo bo kεe le Nyo le wu dunye fieε fí ghage wu le yu. Wu mo wu fege lo mwεε bε chiaaj, wu ya jεme gε. **23** Sakiya gè mesε lεme che yeh yi kintanyε le, wu mo wu kaasε wu tu jiŋ fε wu kfuuŋ. **24** Aju gè fe, kwεε wu Alisabe kεme fwe, wu mo wu nyume yeh yeh yi kii le yiteŋ. **25** Alisabe mo wu jεme le, “Meεse Tada le wu koo wa yii fε mene, wu bvuse bvuya yi kikwεε kaŋ le.” **26** Fwe chi Alisabe gè bu kii bvusoo, Nyo tuŋ nchendaa we wù Gabliya nte wumu wu Galalee le jee nyume le Nasale. **27** Wu gè gεεŋ bε ntuŋ fε ŋgoonj kwεse

wumu le jee che nyume lε Mεεle, wu baaj mwa wuchile. Wu ge bee ba seesε wa lε wu lé wu nyûme kwe Yosef wu a kfuu chi Nfonj Dabi le. **28** Nchendaa wu Nyo wεε gεεŋ wu yεŋ Mεεle le, wu jεmε wu le lε, “N'yesε wo le! Tada le wu baa wo wu ka nyume be wo.” **29** Mεεle yu fi ya wu baaj, wu tu wu maŋe laa kfuu chi wune n'yesε le wu neε ne lε. **30** Geenε, nchendaa wu Nyo jεmε wu le lε, “Mεεle fε wo fāane gε, Nyo le wu cha wo. **31** Bījε yēŋ, wo lé wo gē wo kēme fwe, wo boo mwa wù jwεŋse, wo nya jee lε Jiso. **32** Wu lé wu gē wu nyû muh wù baaj, ba lé ba tēŋe wu lε Mwa Nyo, Nyo wu le Kikwεε ki Mwεε Munchii. Tada Nyo lé wu gē wu shîishε wu yi kala wu Nfonj Dabi wu chiji kfuu chiboo le. **33** Wu lé wu sâge kfuu chi Yakob segechii, gε bvunfoŋ bwe nyu bvu to bvu ka gε.” (**aīōn g165**)
34 Mεεle biih nchendaa wu Nyo le lε, “Fine lé fi fē neε, mbaaj mwa wuchile.” **35** Nchendaa wu Nyo chvuu wu le lε, “Kiyo ki Yuude lé ki tō yi ye yo le, bvunga bvu Nyo wu le Kikwεε ki Mwεε Munchii ki ge ki yisε yi ye yo le. Noo, mwa wu wo lé wo gē wo bôo le wu yuude, ba mo ba tēŋe wu lε Mwa Nyo. **36** Bījε wo yēŋ, mwa bwee chijo wù Alisabε wu le wu nyuufε wa wu juŋ ba chi tēŋe wu lε kaa, wu le mεεse be fwe kii bvusoo, wu lé wu bôo mwa wù jwεŋse. **37** Ge fieε nyu yu fi tanlo fi ya Nyo gε.” **38** Mεεle mo wu jεmε lε, “Nε me wune fεnε wu le mwa lεme wu Nyo. Wu gē, fi kôoshe be me no wo jeme.” No wu jeme noo, nchendaa wu Nyo mo wu ja. **39** Geh aju ayu le, Mεεle seesε wu ja wu mo wu yanse wu gεεne ntε wumu wu woŋ wu mbegε wu Juda le, **40** wu gεεŋ wu bu yo, wu lee a Sakiya ye wu yesε kwεε wù Alisabε le. **41** No Alisabε gè

yu n'yεsε wu Mεeεle, mwa jaŋε a wu shεŋ baŋj. Kiyo ki Yuude yisε yi ye ye le. **42** Wu mo wu wule fewεεwe, wu jεmε le, “Kimbone ki Nyo le yi ye yo le fede bikεse bachii, kimbone ke le yi mwa wu wo lε wo bôo le. **43** Fine fiεε fi baŋj jiεnyi neε neε, le bwe Tada wanj le wu la jige a mene? **44** Bijε wo yêŋ, sege mbe n'yu n'yεsε wo, mwa mo wu jaŋε a me shεŋ be kinlaŋye k̄i baŋj. **45** Kinlaŋye k̄i baŋj le fε wo le, nje wo le wo bεεŋ le ŋka wù Nyo ḡe ka wo lε wu tô wu kôjε.” **46** Mεeεle jεmε le, “Fitele fiaŋ yuuse Tada Nyo, **47** shεŋ yaŋ yuge njoŋ nje Nyo wu le Mbvusε wanj. **48** Wu le wu kwaje me, nle geh lo muh we wu lεme wu nche. Kege yi mεeεse le gεεne lo, kiŋgogε kichii lε ki j̄eme le, Nyo le wu non kimbone yi ye yaŋ le, **49** nje Nyo wu Bvunja Bvuchii le wu ge wa mwεε mù baŋj baŋj fε mene. Gε jee che tanlo ba beji be chimi gε. **50** Wu koode yii fε bamii ba ŋgvuune wu le. Yii yinε le fε kiŋgogε le kichii. **51** Wu le wu dunyε bvunja bvu kibo ke, wu taashε bamii ba chiaase ye, bantaŋ baboo bo laayε. **52** Wu le wu shwa wa banforj ba baŋj baŋj yi bakala le, wu bεεŋse nyu bamii ba nche nche. **53** Wu le wu nyaŋε wa bamii ba jεŋ yuu bo, bo fuu be mwεε mù joŋe, wu kuŋ ba kwa bo gεεŋ chiaŋj chiaŋj. **54** Wu le wu fi muh we wu lεme wù Ishwala, wu kwaje ki wu kôo yii fε Ablaham be kfuu che le, gεεne mεeεse geh no wu ḡe ka wa be bachiji chiji besa.”
(aiōn g165) 56 No Mεeεle jεmε noo, wu che be Alisabe kii yi tεde fε wu kaasε wu tu jinj fε wu kfuuŋ. **57** Kife ki Alisabe ki boyε ḡe to ki kojε, wu boo mwa wu jwεŋse. **58** Kfuu che, be bamii ba ḡe chee kimbe kεε le, yu le Tada le wu koo yii fε wu le baŋj, be bo tu bo lajeye. **59** Aju ḡe to a bu nyaŋj,

ba to le ba chvuu mwa yeh, bo mo bo goone ki bo chu jee
le Sakiya nyu jee chi chiji, **60** geene bwee fanj, wu jeme le
ba tene wu le Jonj. **61** Bo jeme wu le le “Ge muh nyu yu a
kfuu chena le be jee chine ge.” **62** Bo ja bo fege be chiaanj
chiji mwa le, ki bo kee laa wu be goone le ba chu jee chi
mwa le yee la. **63** Wu mo wu fe te, le ba to be fies wu sanj
yu we. Le ba to be fi wu mo wu sanj le, “Jee che le Jonj.” Bo
yey noo jwe yur bo. **64** Kimimia, jwe wu Sakiya mo wu
gwenye, lemme che yaafe, wu kaase wu tu wu jeme. Wu
mo wu ke wu tume mankuu ma Nyo. **65** Bamii ba nte
wuyu le keme ngaha baanj. Saaka wu mwes mune munchii
saanje wu geey wo wu mbeg wu Judia wuyu le wuchii.
66 Bamii bachii ba gè yu mwes mune munchii bo keme
faanj bo biide laa wunes mwa lé wu yu wu tò wu nyume
nes le, nje fi ge duunyi le kimbone ki Nyo le yi ye ye le. **67**
Kiyo ki Yuude ja ki yise ye yi Sakiya wu chiji Jonj le, wu
mo wu ke wu jeme nje muh wu ntuj wu Nyo, wu duu le,
68 “Besabey bêeyse Tada Nyo wu bamii ba Ishwala. Wu le
wu to wa ki wu sùuñ bamii be yi nge le. **69** Wu le wu ges
wa muh we wu bvunga wù lé wu gê besabey bône, wu bu
kfuu chi muh we wu leme wù Nfoj Dabi le. **70** Fine le no
wu gè ka wa jwe wu bamii be ba ntuj ba yuude le baanj lo
nchensey no wu gè gel, (**aiōn g165**) **71** le wu lé wu bvûse
bee chiaanj yi bamii ba goone ki bo leesh bee le, mo
bamii besa ba kimbane. **72** Wu gè ka le wu lé wu kôo yii fe
bachiji chiji besa le, wu mo wu chee wu kwaji mankanj me
mà wu gè gwo be Nyo. **73** Wu gè ka fe Ablaham wù chiji
bachiji besa wu ji leh le, **74** wu lé wu gê wu bvûse bee
chiaanj yi bamii besa ba kimbane le, le besabey lene wu le

bee ya faane gε, 75 besabεŋ chēe kinche kĩ yuude bε kĩ
chaarŋ a wu jii aju achii yi nshile wese le. 76 Wo wù mwa
yanŋ ba lé ba tēŋe wo lε muh wu ntuŋ wu Nyo, Nyo wu le
Kikwεε ki Mwεε Munchii, nje wo lé wo sâ fwe a Tada ki
wo sêesε je ye. 77 Wo lé wo fēeji bamii be je yĩ tanlo bo
kεmε mbvuse yu, fĩ le nlεeshe wù Nyo lé wu ḡe wu l̄eεshe
bimbefε biboo, 78 nje yii yĩ baanŋ yĩ wu kole fε bamii le.
Wu lé wu chiiŋse Mbvuse wu shiide wu too we geh nje
juu fε chi le chi saaŋ. 79 Wu lé wu nyâ n'yuu bamii ba le
yi kijibε le mo bamii ba le jwe wu kwe le, wu mo wu gεε
besabεŋ je yĩ kimbone le.” 80 Mwa Sakiya wεε mo wu tu
wu kuu yi nyān yi ye le, wu kuu te a kiyo le. Wu mo wu ja
wu gεεŋ wu tu wu chee nyu nchvuunŋ, gεεŋ bu juu ch̄i wu
ḡe bu ki wu dûnyε kikwεε ke bamii ba Ishwala le.

2 Ḡe bee kife kεε le, nchi bu lε ba saŋ maŋkuŋ ma bamii
bachii ba le yi bituŋ bi woŋ wu Lum le. Wu ḡe bu a Kaisa
Augustu wù ḡe bee Nfoŋ wù baanŋ wu yo le. 2 Kintanŋ kinε
ḡe bee kĩ fwe kife kĩ Kwelino ḡe bee muh wù baanŋ wu Lum
wù ḡe sage kimbe ki woŋ ki Silia le. 3 Noo, bamii bachii
mo bo kaase bo tuu jiŋ bante baboo le, lε bo gεεŋ bo saŋ
ajee aboo ki ba taŋ bo. 4 Yosef te mo wu ja Nasale ntε
wumu wu Galalee le, wu bεεŋ wu gεεŋ Betehεm kimbe ki
woŋ ki Judia le a ba ḡe boyε Nfoŋ Dabi yo. Wu ḡe genε yo
nje wù ḡe bee muh wu a kfuu chi Nfoŋ Dabi le. 5 Yosef ḡe
gεεne bε Mεεle wù wu ḡe lese lε wu lé wu ḡe wù nyu kwεε
ki bo saŋ ajee, wù nyu bε fwe. 6 No bo ḡe genε bo bu yo,
kife ke ki boyε to ki kojε. 7 Wu boo mwa ye wu bvuchile
nyu mwa wù jwεŋse, wu kuŋε a nju le, wu giŋse a ŋguh
wu nyáŋ le, nje bo ḡe kεmε gε kibuu ki kinche ki bamii ba

jienyi le gε. **8** Gè bee kife kiyu le, bamii ba chieene kiji ki shóny bamu nyu mbebe ntε wεε le, bo chieene shóny yiboo antarj. **9** Nchendaa wu Tada jágε nε wu bu a bo jii, n'yuu wù Nyo baaj fe bo gè bee fo, bo kεmε nfaaj baaj. **10** Geenε, nchendaa wu Tada wuyu jεmε bo le lε, “Keefε bεj fāane gε. Bεj yû, ntoo nyu bε saaka wù jorj fe bεj le, wu lé wu gē wu nyâ njoj wù baaj fe bamii le bachii. **11** Yi juu chi abεj le ba le ba boo Mbvuse ntε wu Nfoj Dabi le wù le Kletu wù Tada. **12** Fine le nyu njijε ki wu dûnyε mwa wuyu bεj le. Bεj lé bεj gē bεj gēεj bεj yēj wu le ba kuje a nju le ba gijsε a ηguh wu nyán le.” **13** Gεh noo, bo ja bo jaŋε bo yεj nchendaa wu Nyo wεε le bε kinchvu ki bamu ba duude le bo tume mankuŋ ma Nyo bo duu lε, **14** “Mbeεŋε nyûme fe Nyo wù le fewε le, kimbone nyume fεkuu fεnε fe bamii ba Nyo yuge njoj bε bo le.” **15** Sege banchendaa ba Nyo baa gè ja bo chinε bo le bo kaasε bo bεεj fewε, bamii ba chieene shóny bayu jεmε ye yiboo le lε, “Bee gēεj mεεse wune Betehem, bee gēεj be yēj fεε fine fi kooshi le fi Nyo le wu ge lε bee kεε.” **16** Fo ki sege, bo mo bo ja bo gεεne chige chige, bo gεεj bo yεj Yosef bε Mεεle mo mwa, wu gime a ηguh wu nyán le. **17** No bo yεj noo, bo mo bo kε bo feeji mwεε munchii mu nchendaa wu Nyo be sεŋε bo le kune mwa wuyu. **18** Jwe yuŋ bamii bachii ba gè yu mwεε mù bamii ba chieene shóny baa gè jεmε bo le. **19** Geenε, Mεεle yu wu gεε fe fitele fie le wu tu wu kwaji segechii. **20** Bamii ba chieene shóny baa kaase bo tuu jiŋ bo yuuse Nyo bo tume mankuŋ mε nje bo gè gεεj bo yεj mwεε munchii nyu gεh yεεŋεεj no nchendaa wu Nyo gè sεŋε. **21** Mwa wuyu bu aju nyaaj, ba chvuu wu

yeah, ba mo ba chu wu jee lε Jiso, jee chine nyu gεh chi chì
nchendaa wu Nyo gè seŋe bwee le fε wu ge wu kεmε fwe.
22 Kife gè kojε kì ba ge kintanyε ki ba kfunj bikwεε biboo
no nchi wu Muse gè goone. Bo mo bo jo mwa bo bεεŋ bε
wu Yεlusalem ki bo gεεŋ bo nya Tada le. **23** Fine le no ba
gè saŋ a ŋwa wu banchi ba Tada le lε, “Muh nε le wu
boo mwa wu bvuchile nyume mwa wu jwεŋse, wu nya
nyu Tada le.” **24** Bo gè gεεŋ tε ki bo ge kintanyε kine bε
bimbεmbε bifeεε, no nyu bε boonj ba mundonj bafeε bii no
fi gè bee a ŋwa wu banchi ba Tada le. **25** Lε nyu kife kiyu
le, chiji la wumu nyu Yεlusalem ba tεŋe lε Simuŋ. Wu gè
bee muh wù chaaŋ wù gee no Nyo goone, wu gè chieεne
muh wù lé wu ḡe wu tō ki wu j̄ieεse muntele mu bamii
ba Ishwala. Kiyo ki Yuude gè bee yi ye ye le, **26** Ki gè ge
wa wu kεε le gε kwe nyu yi jo wu, njε wu yεŋ muh wu
Mbvuse wù Tada gè ka le gε. **27** Kiyo ki Yuude ja ki ge
Simuŋ gεεŋ yeh yi kintanyε le. Yosef bε Mεεle gè doo bo
to bε mwa yeh yi kintanyε le ki bo ge no nchi gè goone,
28 Simuŋ fi mwa wu kεmε wu mo wu kε wu tu wu tume
maŋkuŋ ma Nyo, wu duu lε, **29** “Tada, no wo le wo ge wa
ŋka wo wu to wu kojε, jōo le muh wo wu lεme yi kimbone
le. **30** Ajii a waŋ le wo yεŋ wa Mbvuse le, **31** wù wo le wo
chiŋse le, bamii bachii lé bo ḡe bo ȳeŋ wu le. **32** Wu lé wu
ḡe wù nyū kin'yesε fε bamii ba kee gε Nyo gε, wu le bo tε
kee wo, wu ḡe bo b̄eŋse jee chi bamii buŋ ba Ishwala
we.” **33** Chiji mwa bε bwe mwa yu mwεε mu Simuŋ jεme
kune mwa wunε, jwe yuŋ bo. **34** Wu mo wu gε kimbone
ye yiboo le, wu jεme Mεεle wu bwee le lε, “Nyo le wu cha
wa mwa yo wunε, nto we lé wu ḡe bamii ba Ishwala ba

duude bo gwêeyi, bamu jâde lo we. Wu le njijë wu fiëe fi
bamii lé bo gê bo jême mwëë yi ye ye le. **35** Noo, fine
mo fi duunyi mwëë mù bamii nyile a muntele muboo le.
Mwëë munë munchii lé mu gê fitele fiuŋ nyu një ba le ba
boon be finyoo.” **36** Gè bee geh kife kiyu le, kwëse wumu
nyu ba tëŋe lë Ana, wù nyu muh wu ntuŋ wu Nyo. Wu gë
bee mwa Fanuel wu le muh wu a kfuu chi Ashel le. Kwëse
wëë gë bee wu juŋ wa baan. Wu gë bee be jwëenj geh yi
biluŋ le bvusooshwi maa, jwëenj mo wu kwe. **37** Wu tu wù
nyu geh wa fie kwëŋkfu, wu shee yeh yi kintanye le wu
yuuse Nyo antaŋ be fenshe, wu banë mwëë munjile, wu
buune. Biluŋ bie gë bee wa mbanyaar ncho binëh. **38** Geh
kife kiyu le kì ba gë to be mwa yeh yi kintanye le, kwëse
wëë gë yëŋ bo le, wu mo wu nya kiyone fe Nyo le, wu
jëme kune mwa wunë bamii bachii ba gë chieene kife kì
Nyo le wu suuŋ bamii ba Yélusalëm chiaanj yi ñge le. **39**
Sege Yosef be Meele gë mesë mwëë munchii no nchi wù
Nyo gë goone, bo mo bo kaase bo tuu jin ntë wuboo wu
Nasale le a kimbe ki woŋ kì Galilee le. **40** Mwa wuyu mo
wu tu wu kuu wù këme bvunja, wu yisë be bvufée bvü
baan, chiaanj yi Nyo nyume yi ye ye le. **41** Chiji Jiso be
bwëe gë bëene Yélusalëm biluŋ bichii fe ñka wu Ndajfe
le. **42** Jiso gë bu biluŋ yuufe ncho bifëë, bo ka bo bëen fe
ñka wëë le geh no bo gë to bo bëene. **43** No bo gë ji wa ñka
bo mesë, bo doo bo kaase bo tuu jin, mwa wù Jiso sheë
ajin Yélusalëm, geene chiji be bwëe gë baan kee ge. **44** Bo
jiënye juu chi chile, bo kwaji geh le wu le antenëe a ñgo
yi bamii ba be bo gë jiënyi le. Bo mo bo ke bo goone wu
antenëe a kfuu chiboo be nsáa yiboo, **45** lë bo goonj seëŋ,

bo mo bo kaase bo tu jin Yεlusalem ki bo goonj wu yo. **46**
Geh doo nyume ajiŋ a aju atade no bo gɛ kɛ bo goone wu,
bo yεŋ wu le nyu yeh yi kintanyε le, wu shii yu bɛ bamii
ba n'yεyε, wu yege ba n'yεyε, wu biide ba mbile. **47** Bamii
bachii ba gɛ yege mo bo kɛmɛ ɲgha baanj nje wu gɛ kee
mwεε baanj wu ka chvuse bambile chuule. **48** No bwē
bɛ chiji yεŋ wu le, de yuŋ bo. Bwee bεŋ wu wu du lε,
“Mwa wo jeese la bɛ bee ne? Bijε yɛŋ, besa chijo le bɛ
goonj wa wo bee tu be wεeſe lo.” **49** Wu chvuu lε, “Bεŋ be
goone mɛ nje la? Gε bεŋ be kee lε ɲkɛmɛ ki nyûme a chii
yeh fene gε?” **50** Geene, bo gɛ baanj kεe gε fiee fɪ wu gɛ
jeme gε. **51** Wu mo wu ja bɛ bo boge Nasale. Wu gεŋ wu
yuge bo le chuule. No mwεε munɛ gɛ kooshi ne, bwē gε
fɛ fitele fie le wu kwaji segechii. **52** Jiso mo wu kuu, wù
kɛmɛ bvufee bvù baanj, Nyo konje wu, bamii tɛ konje wu.

3 Gɛ bee kife kĩ Joŋ wù mwa Sakiya gɛ bee nchvuŋ,
ntuŋ wu Nyo to fɛ wu le. Kilunj kεe gɛ bee Tabilu sage wa
nje Nforj wu baanj wu Lum yi bilunj le yuufe ncho biteŋ.
Bontu Balɛt gɛ sage kimbe ki woŋ kĩ Judia le, Hεlod sage
Galalee. Filib wù mwa bwe Hεlod sage kimbe kĩ Itula bɛ
kĩ Talikona, Lasana sage Abilen. Geh bee tɛ kife kĩ Anas
bɛ Kayfa gɛ bee bikwεε bi bachiji kintanyε. **3** No Joŋ yu
ntuŋ wu Nyo wunɛ, wu mo wu ja wu gεŋ bimbe bi woŋ
wuchii wu mbebe Joo yì Jodaŋ le, wu tu wu feeji bamii le
lɛ bo kuse muntele muboo, wu leesɛ bo a joo lε Nyo lεɛshɛ
bimbefɛ biboo. **4** Fine le no Yosaya wù muh wu ntuŋ wu
Nyo gɛ saŋ wa a ɲwa we le lε, “Jɛ yi muh jarje nchvuŋ
lε, bεŋ s̄eɛsɛ je yi Tada, bεŋ nâjɛ yi nyu chaanj, **5** bεŋ
k̄eɛshɛ bambegɛ ba baanj baanj bɛ ba shige shige bachii,

bεŋ yîsε biwolo bichii, bεŋ jé yi ngorje yi nyu chaaj, bεŋ yîsε bintuge a jé le yichii bi nyu ne nlejelerje, **6** bamii bachii mō bo yêŋ no Nyo fiih bamii.” **7** No Joŋ feeji noo, binchvu bi bamii mo bi too lε wu leesε bo a joo. Wu mo wu ke wu jeme bo le lε, “Kinjogog ki yó lε, teefe yεεŋ bεŋ lε bεŋ lêge shéŋ yi Nyo yî bεεne wu, yi wu lé wu gê wu dûnyε bεŋ le, fe bεŋ too ne? **8** Bεŋ gêe mwεε mù duunyi lε bεŋ le bεŋ kuse wa muntele mwεna. Keefε bεŋ mo bεŋ kê bεŋ dûu geh lo fe bikwεε biεna le lε Ablaham le chiji wene gε. Nseŋe bεŋ le lε taŋlo Nyo fiisε ata kane wo tu boon ba Ablaham. **9** Bεŋ kêe le ba le ba gεε wa tεmε fc binyi bi bite le. Kite kichii ki baaj yuŋ gε muntaŋ mù njorje gε, tu ba lé ba gwô ne ba lêe ba gêeŋ yi gεŋ le, ba tōŋ lo.” **10** Binchvu bi bamii biεε yu, bi biih Joŋ le lε, “Bee lé be gê nee mεeεse?” **11** Wu chvuu le, “Muh wù kεme bikunj bifeε wu nyâ kimi muh mu wù kεme gε le, wù kεme mwεε munjile wu nyâ muh wù kεme gε le.” **12** Bamii bamu ba gè koode ŋwa to fe wu le lε wu leesε bo a joo, bo biih wu le lε, “Muh wu N'yeεε, bee lé be gê nee fiesa?” **13** Wu chvuu bo le lε, “Keefε bεŋ fii kwa wu ŋwa fede no nchi goone gε.” **14** Bamii ba nchi to tε fe wu le bo biih lε, “Fiesa fieε fi bee lé be gê le la?” Wu chvuu le, “Bεŋ yêne keefε bεŋ chûuse bamii bεŋ lode bige, bεŋ gôone mwεε mù achiji a bamii le gε! Bεŋ yûge njoŋ be nlaje wene!” **15** No bamii gè bee wa bo chieene Kletu wù Nyo gè ka wa, bo tu bo ghaade mwεε mu Joŋ, bo kwaji le segemu wu le Mbvuse weε. **16** Joŋ mo wu kεε wu jεme bo le lε, “Nleese bεŋ nyu geh a joo maa, geenε muh wu kuge wu fede mε baaj wu too ajij, ŋkooji gε ki ŋgyuumε nfaanyε jé ye gε.

Wu lé wu lêese fie bəŋ nyu chiaan̄ yi Kiyo ki Yuude le bə
ŋgu le. **17** Wu kəmə fiee fie abo f̄i wu feede agin̄ yu, wu
yeeſe ſe wu lé wu f̄eede fo, wu bânye agin̄ wu ḡee a ŋwan̄
le, wu mo wu koo munyi wu tor̄ bə ŋgu wù fiee wu jime
ḡe.” **18** Le ne no Joŋ ḡe feeji saaka wù joŋe wu Nyo bamii
le wu ka nyaa bo bə nteefə jé le wesee. **19** Geen̄e, wu tu
wu jeme H̄elod wu ḡe sage kune kinge ke wu kaji lo, nje
H̄elod ḡe jo H̄elodia wù kwə mwa bwee kwəe le! Wu ka wu
jeme kune mwəe mù mbefe munchii mu H̄elod ḡe jiale.
20 H̄elod ḡe mesə wu doose lo wu jeme l̄e ba koo Joŋ ba
baŋ yeh yi ncha le. **21** Sege Joŋ ḡe baaŋ wu leese bamii a
joo, wu leese juu chimi l̄e wu mesə Jiso t̄e to wu leesə
wu a joo. Jiso geh bune, kibvule gwenye ye, **22** Kiyo ki
Yuude shii ki to yi ye ye le fieen̄e kibembə. Je jeme fewe
l̄e, “Wo le mwa yan̄, wo le fitele fian̄, n'yuge njoŋ bə wo
baaŋ.” **23** Jiso ḡe bee njə biluŋ mbaanshe sege wu ḡe ke
l̄eme che. Bamii ḡe kwaji l̄e wu le mwa Yosef wù mwa
Ali. **24** Ali ḡe bee mwa Mata, wù mwa Lewe, wù ḡe bee
mwa Malki wù mwa Jana, wù ḡe bee mwa Yosef. **25** Yosef
wun̄e ḡe bee mwa Matatia, wù mwa Amo, wù ḡe bee mwa
Nahum, wù mwa Esli, wù ḡe bee mwa Naga. **26** Naga ḡe
bee mwa Maa wù mwa Matatia, wù ḡe bee mwa Semeiŋ,
wù mwa Yosek, wù ḡe bee mwa Joda. **27** Joda ḡe bee mwa
Joanan, wù mwa Lesa, wù ḡe bee mwa Selubabe, wù mwa
Shalta, wù ḡe bee mwa Neli. **28** Neli ḡe bee mwa Melki
wù mwa Adi, wù ḡe bee mwa Kosam, wù mwa Emadam,
wù ḡe bee mwa El. **29** El ḡe bee mwa Joshwa wù mwa
Elisa, wù ḡe bee mwa Yolim wù mwa Mata wù ḡe bee
mwa Lewe. **30** Lewe ḡe bee mwa Semuj wù mwa Juda,

wù gè bee mwa Yosef, wù mwa Yonam, wù gè bee mwa Eliakim. **31** Eliakim gè bee mwa Melia wù mwa Mëna, wù gè bee mwa Matata wù mwa Nataŋ, wù gè bee mwa Dabi. **32** Dabi gè bee mwa Jesi, wù mwa Obε, wù gè bee mwa Boa, wù mwa Sala wù gè bee mwa Nasoŋ. **33** Nasoŋ gè bee mwa Aminada, wù mwa Amiŋ, wù gè bee mwa Ani, wù mwa Esloŋ, wù gè bee mwa Bele wù mwa Juda. **34** Juda gè bee mwa Yakob wù mwa Asik, wù gè bee mwa Ablaham, wù mwa Tela, wù gè bee mwa Nao. **35** Nao gè bee mwa Selug wù mwa Leu, wù gè bee mwa Beleg wù mwa Eba, wù gè bee mwa Shela. **36** Shela gè bee mwa Kanan wù mwa Afasad, wù gè bee mwa Shem wù mwa Nyua, wù gè bee mwa Lamek. **37** Lamek gè bee mwa Metusela wù mwa Enok, wù gè bee mwa Jale wù mwa Malalel, wù gè bee mwa Kenan. **38** Kenan wunε gè bee mwa Enosh wù mwa Set, Set gè bee mwa Adam, Adam gè bee mwa Nyo.

4 Jiso gè ja fe Joo yì Jodaŋ le, wù nyu wu yisε be Kiyo ki Yuude. Ki jo wu wu ja wu gεεŋ wu chee nchvuuj. **2** Wu nyu yo yi aju le mbaanyε, debele mone wu. Wu gè bee yo noo wu jii ge mwεε ge. Aju ayu gè fe, jeŋ mo yi yuu wu. **3** Debele mo wu jεme wu le le, “Wo ne le Mwa Nyo, wo dû tede chine chi tu bled.” **4** Jiso chvuu wu le le, “Ba le ba saŋ le, ‘Ge muh chee geh nje bled maa ge.’” **5** Debele jo wu wù bεεŋ be wu kijuse kimi le fεwεεwe, wu dunyε wu bituŋ bi yi kikwεε ki nsheŋ le bichii. Jiso yεŋ ne ŋwaŋ. **6** Debele mo wu jεme wu le le, “Ba le ba nya wa kikwεε ki nsheŋ kine mene kichii, taŋlo nnya mo nyu yεεŋ wù ŋkoŋe le. Nlé nnyâ wo le wo sâge, wo kême bvukuge be bvunŋga bvuyu bvuchii. **7** Fi le geh le wo tûŋ anyuu wo

ŋgvûuj mε, mε mo nnya fiεε fichii wo le.” **8** Jiso chvuu
wu le lε, “Ba le ba saj lε, ‘Wo ŋgvûune Tada wu le Nyo
wo, wo lêne geh nyu wu le maa.’” **9** Sataj mo wu jo wu
wu gεεŋ be wu a kinlaanteŋ kì Yelusalem le, wu leesε wu
fe kigo ki yeh yi kintanyε le, wu jεme wu le lε, “Wo ne le
Mwa Nyo, wo sele fekuu, **10** nje fi le ba saj lε, ‘Nyo lé wu
dû banchendaa be le le bo chîεεŋ wo.’ **11** Fi ka nyu ba saj
lε, ‘Bo lé bo gê bo kâŋ wo le keefε wo kfûuj kikaa yi tεde
le gε.’” **12** Jiso chvuu wu le lε, “Iwa wu Nyo duu tε le,
‘Keefε wo mône Tada wù Nyo wo gε.’” **13** Sege debele
gè mesε wa jé yichii yì wu gε tanlo wu moŋ Jiso yu, wu
mo wu ja wu gεεŋ wu chieene kife kimi. **14** Jiso ja wu
tu jin Galilee, wù nyu wu yise be bvunga bvu Kiyo ki
Yuude. Saaka kune wu mo wu saanje wu gεεŋ bimbe bi
won wu yo le bichii. **15** Wu tu wu yeyi bamii yéh yi buunε
le, bamii bachii bεεŋse wu. **16** Jiso mo wu ja wu gεεne
ntε wu Nasale a wu gè ta yo. Le to nyume juu chiboo chi
yuuŋ, wu gεεŋ yeh yi buunε le geh no wu gè shee wu
gεεne. Wu gè ja wu lεεŋ we ki wu tεεŋ Iwa wu Nyo. **17** Ba
nya wu Iwa wù Yosaya wù muh wu ntuŋ wu Nyo gè saj.
Wu faanyε wu bijε kijuse kimi kì ba saj fo lε, **18** “Kiyo ki
Tada Nyo le ye yan le, nje wu le wu yefε wa mε lε nto,
nfejε saaka wù joŋe bamii ba kifufe le. Wu lé wu tûŋ mε
lε nto, ntefε bamii ba le yeh yi ncha le lε ba lé ba bvuse
bo, ŋka ntefε binfeeŋ lε bo lé bo yêŋ mwεε le. Wu tuŋ tε
mε lε nto mbvûse bamii ba ba nyiege be bo yeh yi ncha
le, **19** ŋka nfêjε le kiluŋ kine, le kì Tada lé wu gê wu bvûse
bamii.” **20** No Jiso tεne ne, wu kaasε wu kεbe ŋwa wεε wu
nya muh wù to wu gεede le wu mo wu shii fekuu. Bamii

bachii ba gè bee yeh yi buune le bo tuŋ ajii ye ye le. **21**
Wu mo wu kε wu naji bo le lε, “Fieε fine fī bεŋ yu a Ijwa
wu Nyo le, le fi to wa fi kojε abεŋ.” **22** Bamii yege fī joŋ bo
le baŋ, bo kεme ŋgha yi njemε wù joŋe wù bude jwe
we le. Bo mo bo ja bo manje, bo biide lε, “Wune le geh
mwa Yosef ne?” **23** Jiso mo wu jemε bo le lε, “Ge manje le
bεŋ lε bεŋ mā ŋgan mene le, ‘Muh wu fede bamii, fē la
kikwεε kuŋ.’ Bεŋ dūu le ŋgē te mwεε fεnε mu bεŋ chi
yuge le nchi ŋgee Kafanahum.” **24** Jiso ka wu jemε bo le
lε, “Nseŋe bεŋ nchiesŋ le, ge taŋlo ba ŋgvuuŋ muh wu
ntuŋ wu Nyo woŋ we le ge. **25** Yi nchiesŋ le, nseŋe bεŋ le
lε gè bee kife ki muh wu ntuŋ wu Nyo wù Alaja le, jan
gè she we yi biluŋ le bitεde bε kii bvusoo, jεŋ koo woŋ
wuchii. Bakwεŋkfū gè bee woŋ wu Ishwala le kife kiyu le
bo duude. **26** Geenε, Nyo gè baŋ tuŋ ge Alaja fε muh le a
bo ntεnεε ge, wu tuŋ fie nyu fε kweŋkfū wù gè bee Salafa
le, woŋ wu Sidoŋ le. **27** Bεŋ tane te lε, gè bee kife ki muh
wu ntuŋ wu Nyo wù Elisha le, bamii gè bee Ishwala bo
duude bo kεme goŋ yì baŋ, gè muh le bo le ge bone ge.
Gè me geh Nama wù woŋ wù Silia le wumaa wù ba gè fε
wu, wu yuu.” **28** No Jiso jemε noo, bamii bachii ba gè bee
yeh yi buune le yu, muntele bεdε lo bo. **29** Bo ja we, bo
doone wu, bo bu bε wu a kinlaantεŋ ki yu le, bo bεεŋ bo
bu yi jwe wu kιŋkoŋ kí gè bee yi mbege le a ntε wuboo le,
nje bo gè goone ki bo doone wu le wu gwe yo. **30** Geenε,
wu fe a bo ntεnεε wu geεne fie. **31** Jiso mo wu ja wu boh
Kafanahum, ntε wumu wu Galalee le. Doo nyu juu chi
yuŋ, wu geεŋ wu yεyi bamii yeh yi buune le. **32** Bamii
bayu bachii bo yuge bo kεme lo ŋgha yi n'yeε we le, nje

n'yeε we gè keme bvunga. **33** Muh mu gè bee yeh yi buunε yiyu le, kiyo kĩ yiide nyu yi ye ye le. Wu mo wu ja wu wanj le, **34** “Abaay Jiso wu Nasalε, wo goone la a bee le? Wo to ki wo lêeshe lo bee? Ñkee wo chuule. Le wo wε wù le muh wù yuude wù ja fε Nyo le.” **35** Jiso wanj kiyo kĩ yiide kiyu, wu jemε le, “Baŋ lo, wo bu yi muh wunε le.” Ki mo ki bêεŋse muh wuyu ki tuŋ fekuu a bamii jii, ki mo ki bû ye ye le, geenε ki gè baŋ nya gε wu nfu gε. **36** Bamii bachii bijε, jwe yuŋ bo. Bo tu bo manje, bo biide le, “Wunc njemε le wu neε wù muh wunε keme? Wu keme bvunga bvù baŋ bvù wu wame biyo bì yiide bi bude ye yi bamii le.” **37** Saaka wu kune Jiso jiεnyε bante bachii ba le kimbe ki yo le. **38** Jiso gè ja wu bu yeh yi buunε yε le, wu gεεŋ wu lee a Samoŋ yeh. Gè bee mwεεde Samoŋ chene bε kin'ya. Bo legε le Jiso fih wu. **39** Wu gεεŋ fε wu gè gime fo, wu leεŋ a wu we, wu wanj kin'ya kiyu, ki chine wu le wu tεmε. Kimimia, kwese wεε mo wu ja we wu bijε fieε bo ji. **40** Juu gè doo chi seele, bamii ba gè keme bamii ba chene bε binchεŋ yeye yeye bo mo jode bo bachii bo too bε bo fε Jiso le. Wu mo wu kune bo le bachii, bo tεeme. **41** Banchendaa ba Satan gè bude ye yi bamii bamu ba duude le tε bo wane le, “Wo le Mwa Nyo.” Geenε, Jiso leje le keefε bo jēme gε, nje bo gè kee le Jiso le Mbvuse wù Nyo gè ka. **42** Akfuuŋ gè bu ayuu, Jiso bu wu gεεŋ kijuse kimi le wu maa. Bamii gè sheε bo ke bo goone wu. Bo doo bo to bo yεŋ wu le, wu goone wa le wu ja nte wεε le. Bo mo bo goone jé le wu me bε bo. **43** Geenε, wu fanj wu jemε bo le le, “Ñkeme ki nfējε saaka wù joŋe kune bvunfon bvu Nyo bante bamu le tε, nje le fieε fí Nyo tuŋ me le nto

ŋge.” **44** Wu mo wu ja wu gεεŋ wu jieŋyi wu feeji saaka
wεε yéh yi buunε le, woŋ kwεε le wuchii.

5 Gè bee juu chimi, Jiso ja wu lεme mbebe Mamasi wù
Genesalet le, gè bee bamii tuŋ kiŋgaŋ bo faase wu bo yuge
je yi Nyo. **2** Wu ja wu yεŋ baŋguh bafεεde june wu joo
le, bamii ba gè keme bo nyu bo bu wa yo bo chuge gii
yiboo yi b̄iεŋ. **3** Wu gεεŋ wu lee a ŋguh wumu le, nyu wu
Samoŋ, wu jεmε le wu tooŋse wu lee wù gεεŋ a joo shige.
Wu tooŋse, Jiso mo wu shii yo bamii nyu kwa wu yεyi
bo. **4** Wu gè yεyε wu mεsε, wu mo wù jεmε Samoŋ le lε,
“Tooŋse ŋguh wu lee wu gεεŋ fe joo njuume fo, bεŋ noŋ
gii yene bεŋ koo b̄iεŋ.” **5** Samoŋ chvu lε, “Chiji kikwεε,
bee chi che lo we bee nooŋ gii bvuu yuu, bee baŋ fiiε koo
gε. Geenε, no jεmε wo, nlé nōŋ gεh lo.” **6** Bo gεεŋ bo noŋ,
bo koo b̄iεŋ yo wesee, bo doo bo bvuse, gii yiboo goone
ki yi sūumε. **7** Noo, bo ŋwale bamii baboo ba kinchvu a
ŋguh wumu le lε bo to bo fih bo. Bo to bo bvuse b̄iεŋ yiyu
yi yisε baŋguh baboo, baŋguh tu bo goone ki bo shiide a
joo. **8** Samoŋ Bita yεŋ fiiε fi kooshi le, wu mo wu gεεŋ
wu tuŋ anyuu wu ŋgvuumε a Jiso jii wu jεmε le, “Kii wo
Tada, ja fiuŋ fene wo chine mene, nle fiaŋ muh wù befe.”
9 Wu gè jεmε noo, nje wu bε bamii be ba kinchvu gè yεŋ
b̄iεŋ yí bo gè kolε le, ye kuufε bo. **10** Ye kuufε te Jem bε
Joiŋ booŋ ba Jebedi ba gεh bee te a kinchvu ki Samoŋ le.
Jiso jεmε Samoŋ le lε, “Keefe wo fāane gε. Kεge mεsε
gεεne fwe, wo lé wo koode wa nyume bamii.” **11** Le bo yu
noo, bo mo bo bvuse baŋguh baboo kwa, bo chine mwεε
munchii le bo mo bo bii Jiso le. **12** Le to nyume kife kimi
le, Jiso nyu a kinlaantεŋ kimi le, muh mu nyu yo goŋ yí

baaŋ nyu yi ji wu. Muh wuyu yeŋ Jiso le, wu to wu gwe a
wu jii, wu legε wu wu jemε le, “Tada, wo taŋlo wo fe mε
n'yuu, fe wo ne koŋe lo.” **13** Jiso mo wu nejε kibo wu kunj
wu le wu jemε le, “ŋkoŋe lo, tēmε la wo yūude.” Kimimia,
gon yὶ baanj yiyu mo yi chine wu le. **14** Jiso chiisε wu le le,
“Wo yēne keefε wo sēεŋ muh le gε. Geenε, wo gēεŋ wo
chūnyε ye yo chiji kintanyε le, wo mo wo nyâ nyaa yὶ¹
Muse gè jemε le muh kεmε ki wu nyâ ki wu chūnyε bamii
le lc wu le wu temε yi gon yine le wu mo wu yuude.”
15 No Jiso gè chiisε muh wεε le noo, saaka wu kune Jiso
ka wu jienye wu fe lo, binchvu bὶ baanj baanj bi bamii bi
baanyi bi too ki bi yū n'yεye we, bε ki wu fēde bincheŋ
biboo. **16** Geenε, Jiso to wu chine bo le wu gεεŋ wu buune
nchvuuŋ. **17** Gè bee juu chimi Jiso yεyi bamii, bvunja bv
Tada nyu yi ye ye le le wu fēde bincheŋ yu. Bafalashii bε
bamii ba gè duunyi banchi ba Nyo shii fo, ba gè bu bante
bachii ba Galalee le, mo bimbe bi Judia bε Yεlusalem le.
18 Fi kooshe le bamii bamu gè bee bo ja bo too bo shume
muh yi bvuko le, wù nyu wu kwe kimbe kimimia. Bo gè
mone ki bo to bo lee bε wu yeh, bo gijsε a Jiso fwe. **19**
Geenε, bo gè baanj kεmε gè je ki bo lee bε wu gε, nje bamii
gè fasε baanj. Bo mo bo bεεŋ nyu a yeh we, bo chieε kiye,
bo shiishe muh wuyu a bamii ntεnεε, a Jiso fwe, a fiεε fi
wu gè gime yo le. **20** No Jiso gè yεŋ le bamii baa le bo gεε
muntele muboo ye ye le, wu mo wu jemε muh wuyu le le,
“Nsaa yaŋ, nle nlεeshe wa bimbefε biuŋ.” **21** Bamii ba gè
duunyi banchi ba Nyo bε kinchvu ki Bafalashii baa, mo bo
ke bo fiege bo duu le, “Wune le yεεŋ wù jode kijuse ki
Nyo? Le yεεŋ wù taŋlo wu leeshe bimbefε, fuge Nyo seŋ?”

22 Jiso kεε fieε fi bo shunjshi, wu biih bo le lε, “Bεŋ kεme kfuu chi banε banjkwaje a muntele mwεna le nε nje la? **23** Fi chige le fi la, ki njεmε lε nle nlεeshe wa bimbefε bi muh wune noo, lε wu ja we wu jienyi le? **24** Geenε, nlé ηgê bεŋ kεε lε muh wù jee che le Mwamuh kεme bvunja fekuu fεnε ki wu lεeshe bimbefε.” Wu mo wu jεmε muh wu gε kwe wa kimbe kimimia wuyu le lε, “Jεmε mε wo le, jā we, wo jō bvuko bwuj wo gεene a wo yeh.” **25** Kimimia, wu mo wu ja we wu lεεŋ a bamii jii, wu mo wu jo fieε fi wu gε gime yu wege wu mo wu ja wu gεene fε wu kfuuŋ, wu tume maŋkunj ma Nyo. **26** Bamii yεŋ noo, jwe yunj bo bo kεme kŋgha, bo tume maŋkunj ma Nyo bo duu lε, “Bee le be yεŋ bingha bi mwεε le abεŋ.” **27** Jiso gε ja wu bu fo wu jienyi. Wu doo wu gεene, wu yεŋ muh mu wu gε koode ηwa le ba tεŋe lε Lewe, wu gε shii kijusε ke ki lεme le. Jiso jεmε wu le lε, “Wo bii mεnel!” **28** Lewe chine mwεε munchii le, wu ja we wu mo wu bii Jiso le. **29** Noo, Lewe mo wu ge ηka wu baŋ a wu yeh ki wu ηgvûunj Jiso. Bamii ba gε koode ηwa ηεene lo fo, mo bamii bamu ba bε bo gε jii mwεε. **30** Bafalashii bε bamii baboo ba kinchvu ba gε duunyi banchi ba Nyo bo kε bo shunjshi, bo biide boorj ba ηgoo ba Jiso le lε, “Le nje la fi bεŋ jii bεŋ muu mwεε bε bamii ba koode ηwa mo bamii bamu ba befe?” **31** Jiso chvuu bo le lε, “Ge bamii ba tεeme to bo goone muh wu nche ge. To goone nyu bamii ba chεne. **32** Ge nto ki ntεεŋ bamii ba chaŋ ge. Nto ki ntεεŋ nyume bamii ba befe lε bo kuse muntele muboo.” **33** Bo gε ja bo ghaayi Jiso le, “Boorj ba ηgoo ba Jon ja bo banε mwεε munjile bo buune lefolεfo, nyu gεh no ba Bafalashii gee, geene buŋ

boon jii lo fiboo bo ka muu mwεε.” **34** Jiso ma jε bo le lε, “Taŋlo muh tεεŋ bamii fe bvuguu le bo to bo banε mwεε munjile chiji bvuguu nyu bε bo? **35** Geenε, kife lé ki tō ki kōjε ki ba lé ba fī chiji bvuguu wuyu, a bo le, le a bvu wu bo lé bo kē bo bâne mwεε munjile kife kεε le.” **36** Wu ka wu ma ŋgaŋ wumu bo le lε, “Ge muh taŋlo wu saaye nju yifiεŋ wu chvuushe yī kege yu gε. Wu ge lo noo, tu wu le wu cheŋε bε nju yifiεŋ yεε. Ge taŋlo fichaŋa fī feŋ fiεε gεεŋ yεεŋyεεŋ bε nju yī kege yεε gε. **37** Ge taŋlo muh tε jo mbvuunj ma manfeŋ, wu gεε a kolo wu mbvuunj wù jun wa le gε. Wu ge lo noo, mbvuunj ma manfeŋ maa ge mo koo, mo saaye lo kolo wù kege wεε, mbvuunj bε kolo mu mo mu lεse achiji. **38** Fi kooji le lε, ba kεme ki ba gεε mbvuunj ma manfeŋ nyu a kolo wù fwεŋ le. **39** Beŋ kee tε le gε muh nyu yu wù muu mbvuunj ma koo wa wù ka wu koŋe ma manfeŋ gε. Wu to wu duu geh le mà koo wa maa le mà joŋe.”

6 Gè bee juu chi yuuŋ chimi, Jiso bε boorj be ba ŋgoo bo jiεnyi bo fede mwε wu agiŋ wumu le. Boorj be ba ŋgoo ja bo kε bo suume bichieε bo fise abo bo jii. **2** Bafalashii bamu yεŋ noo, bo biih lε, “Le nje la fī beŋ gee fiεε fī nchi baŋ bεεŋ gε le muh gee juu chi yuuŋ gε?” **3** Jiso biih tε bo le lε, “Fi le lε beŋ baŋ a tεεŋ gε a ɿwa wu Nyo le no jeŋ gè yu Nfoŋ Dabi bε ŋgoo ye, wu ge gε? **4** Wu gè lee yeh yi Nyo le, wu jo bled wù ba le ba cha ba gεε le le wu Nyo, wu ji wu nya tε ŋgoo ye yu, gè bee nchi fe muh ji bled wεε fede bachiji kintanyε.” **5** Jiso mo wu mesε wu jeme bo le lε, “Muh wù jee che le Mwamuh le Chiji Kikwεε ki yuuŋ.” **6** Gè bee juu chi yuuŋ chimi, Jiso

gεεŋ wu lee yeh yi buunε yimi le wu yεyi bamii. Muh mu nyume yu bε kibo ke kinchieεŋ ki kwe ka. **7** Bamii ba gε duunyi banchi ba Nyo mo Bafalashii bo tu bo goone fιεε fi bo kooyi yi Jiso le. Bo mo bo booŋ ajii ye ye le bo jiiŋe laa wu le wu fε muh juu chi yuuŋ la. **8** Jiso kεε fιεε fι bo fine bε fi, wu jεmε muh wù kibo ke gε kwe wεε le le, “Jâ we, wo tô wo lεεŋ fene.” Wu mo wu ja we wu lεεŋ fo. **9** Jiso biih bo le le, “Mbiide nyu bεŋ le le, fιεε fι nchi bεmε le muh ge juu chi yuuŋ le fι la? Ki muh ge fιεε fι joŋe, noo fi befe le? Ki muh fi muh, noo ki muh yuuyε lo muh le?” **10** Wu bijc bo ajii ajii wu kεnε bo bachii, wu mo wu jεmε muh wεε le le, “Nêjε kibo kuŋ.” Wu nejε ki, ki mo ki têmε. **11** Geenε, fi toonyε lo bamii baa baan, bo mo bo kε bo chude bantaj no taŋlo bo ge bε Jiso. **12** Gεh aju ayu le, Jiso ja wu bεεŋ yi mbegε le wu gεεŋ wu buune, wu gε che wu buune Nyo kintaj kichii. **13** Akfuuŋ bu ayuu, wu tεεŋ bamii ba gε bii wu le, bo to. Wu cha bamu yuufe ncho bafεε wu tεεŋ bo le booŋ ba ntuŋ. **14** Ajee a bamii bayu gε bee: Samoŋ, wù wu gε nya jee che chimi le Bita, bε Andulu wù mwa bwee Samoŋ wεε. Bamu nyu Jεm, Jon, Filib, Batolomiu, **15** Macho, Toma mo Jεm wù mwa Alfayu, Samoŋ wù gε bee muh wu ka yi Bajalot le, **16** Juda wù mwa Jεm mo Juda εkaliot wù gε kεnε wu to wu gesε Jiso. **17** No wu gε cha bo noo, bε bo bachii mo bo ja bo boge. Le bo boh, wu lεεŋ yi bale le, bamii be ba ηgoo gε bee wa fo wesee mo binchvu bi bamii bi ta lo ye fo bì gε ja Judia bε Yεlusalem. Bamii bamu gε ja manjuu ma mbebe joo yǐ baaŋ le njε Taya bε Sidonj. **18** Bo gε to ki bo yu n'yεyε wu Jiso, wu ka wu fε bincheŋ biboo. Bamii ba

biyo bĩ yiide gè njinse bε bo too tε wu bvuuuse biyo biyu.

19 Bamii bachii mo bo goone ki bo kuŋ wu le, nje bvunja bvù gè bude ye ye le gε fede bamii bachii ba gε kune wu le. **20** Jiso gè ja wu bije bamii be ba ŋgoo, wu jemε lε, “Kinlanye kĩ baaj le kena, bεŋ ba kεme gε, nje bvunfon bvu Nyo le nyu fe bεŋ le. **21** Kinlanye kĩ baaj le kena, bεŋ ba beede jεŋ mεeſe, nje Nyo lé wu ḡe le bεŋ fuu. Kinlanye kĩ baaj le kena, bεŋ ba beede mεeſe, nje bεŋ lé bεŋ ḡe bεŋ kwâase chike. **22** Kinlanye kĩ baaj le kena, sege bεŋ bii muh wù jee che le Mwamuh le, bamii bane bεŋ, bo bvuuuse bεŋ a bo ntεnεe, bo naanyi bεŋ, bo ka nyaa bεŋ ajee a befe. **23** Fi doo fi kooshi noo, bεŋ mo bεŋ lâŋeye, bεŋ bîne, bεŋ yûge njoŋ, nje maajε wene wù kuge le woŋ wù fewe le. Bεŋ kēe lε le geh noo no bachiji chiji bamii baa gè nyiege bε bamii ba ntuj wu Nyo ba fwheele noo. **24** Geenε, ŋge wù baaŋ le wene, bεŋ bamii ba bvukuge, nje kinlanye kena ki kage nyu fεnε. **25** ŋge wù baaŋ le wene, bεŋ ba ate le a yisε mεeſe, nje bεŋ lé bεŋ ḡe bεŋ bēede jεŋ. ŋge wù baaŋ le wene, bεŋ ba keede mεeſe, nje bεŋ lé bεŋ ḡe bεŋ bēede bεŋ sôge bikwεe. **26** ŋge wù baaŋ le wene, sege bamii bachii bεεŋse bεŋ. Bεŋ kēe lε le geh noo no bachiji chiji bamii baa ḡe bεεŋse bamii ba chimbiaŋ ba ḡe mbiane le bo le bamii ba ntuj ba Nyo. **27** Geenε, njeme bεŋ banε ba yuge fīeε fi njeme le, lε bεŋ kōŋe bamii bena ba kimbanε, bεŋ ḡee nyu mwεe mü njoŋe fe baa bò banε bεŋ le. **28** Bεŋ l̄ege lε Nyo nōŋ nyu kimbone yi bamii ba buune le loŋ tō fe bεŋ le, bεŋ ka būnε fe bamii ba nyuse bε bεŋ le. **29** Muh suŋ wo yi kilajε le, wo kaasε kimu wu mεeſe wu suŋ. Muh baa kikuŋ kuŋ ki akfuŋ, wo chinε

wu jo ki anteŋ te. **30** Muh lęge fięe a wo le, wo nya wu
yu. Muh ne jo lo mwęe mwuŋ, keefę wo shē wo kâ wo
b̄ide gę. **31** Beŋ gęe bamii bamu le no bęŋ koję le ba gęe
fe bęŋ le. **32** Beŋ ne koję geh nyu bamii ba koję bęŋ,
maaję wuyu nyume la fe bęŋ le? Gę bamii ba befe gee geh
noo gę? Bo koję geh te nyu bamii ba koję bo. **33** Beŋ ne
gee mwęe mù njoję nyu geh fe bamii ba gee te fe bęŋ le,
maaję wuyu nyume la fe bęŋ le? Gę bamii ba befe gee geh
yęęnyęęŋ no bęŋ gee gę? **34** Beŋ ne foose bamii bę mwęe
nyu geh baa ba bęŋ jiiŋe le taŋlo bo kaasę bo chvuu, fięe
fi bo nya kiyone yi fi le nyu la? Gę bamii ba befe foose gę
mwęe nsáa yiboo le nje bo kee le bo le bo ge bo kaasę bo
chvuu fięe fichii gę? **35** Fi kooji le bęŋ kōję bamii bena ba
kimbanę, bęŋ gęe nyu mwęe mù njoję fe bo le, bęŋ fōose
bamii bę mwęe bęŋ jiiŋe gę le bo lé bo gę bo kāasę bo
chvūu gę. Noo, bęŋ mo bęŋ keme maaję wù kuge, bęŋ ka
bęŋ nyu boon ba Nyo, wu le Kikwęe ki Mwęe Munchii, nje
le geh te noo no wù gee mwęe mù njoję fe bamii bachii
ba yęęde ajii le mo ba keme muntele mù yiide. **36** Beŋ
kōode yii fe bamii le geh yęęnyęęŋ no Chiji wene koode te
fe bęŋ le. **37** Keefę bęŋ sâge bimbefę bi bamii bamu gę,
noo Nyo gę sa te biena gę. Keefę bęŋ bōone bikaa a bamii
jin le bo lee ḷęgę le gę, noo Nyo gę ka wu boon te a bęŋ jin
gę. Beŋ fōose bamii bamu, noo, Nyo to wu foose te bęŋ.
38 Beŋ nyâa nnyaa bamii le, Nyo lé wu gę wu nyâ te bęŋ
le. Sege wu lé wu nyâ, wu lé wu fę chuule wu shiŋshę,
wu chiiŋ fi yięe fi fuushi kuu. Fięe fi muh fege fięe yo fe
wu nya muh le, le geh fi fi Nyo le wu fe yo fe wu nya
mwęde le te.” **39** Jiso ka wu ma ḷęgaŋ wumu bo le lę, “Gę

tanlo kinfeen dunye je kimi le ge. Wu monj lo, bo bachii gwe a kintuge le. **40** Beŋ kee le ge mwa ŋwa to wu fede muh wù yεyi wu ge, le sege wu yεye wa wu mεse, wu kee nje muh wù gɛ yεye wu. **41** Le nje la fi wo jiiye nyu sese chi le a mwa bwoo jii, geenε wo yεde ge kikesε kĩ le a chuij jise le ge? **42** Tanlo wo ge nεe fe wo du mwa bwoo le lε, ‘Mwa bwεεŋ, geh lεŋ mbvuse sese a wo jii’, geenε wo yεde ge kikesε kĩ le a chuij jise le ge? Wo le muh wù chiaase ye! Yanŋε wo bvuse kikesε kĩ le a chuij jise le fc wo yεŋ sese chi le a jise chi mwa bwoo le chuule wo mo wo bvuse.’ **43** Jiso ka wu jεme lε, “Ge tanlo kite kĩ joŋe yuŋ muntanj mù mbefe ge. Ge tanlo te kite kĩ befe yuŋ muntanj mù njoŋe ge. **44** Ba kee kite nyu yi muntanj mù yune yi ki le. Ge tanlo muh ke fimbı yi kite ki mbianj le ge, ge tanlo te muh ke biŋgele yi kite ki jiaanj le ge. **45** Muh nε keme nchvu yi mwεε mù njoŋe a fitele fie le, tu wu lε wu bvūuse nyu mwεε mù njoŋe. Muh wù nchvu ye le mwεε mù mbefe a fitele fie le, bvuse geh nyu mwεε mù mbefe. Fi le noo nje fiee fi le fi yise fe fitele fi muh le, le fi fi bude jwe we le.” **46** Jiso mo wu biih lε, “Le nje la fi beŋ tεŋ me lε, ‘Tada, Tada’, beŋ gee ge fiee fi njεme beŋ le ge? **47** Muh wuchii wù too wu yuge n'yεye waŋ wu mo wù gee geh no wu duu, nlé ndūnyε beŋ le mεse no wuweε muh le. **48** Wu le geh nje muh wu gɛ jone yeh, wu ya wu chuij wu shii, wu gεεŋ wu kuŋ kimbaanj le fe wu gεε kichi, wu mo wu joonj. Joo gɛ yise, yi bu yi to yi kfuuŋ yeh yi yu, yi gɛ shiŋshe yi ge, nje wu gɛ joonj yi chuule. **49** Geenε, muh wù yuge n'yεye waŋ wù gee ge no wu jεme ge, le nje muh wù gɛ jone yeh, wu taashε geh lo nshεŋ wu

mo wu joonj kichi səŋ. Joo gè bu yi to yi kfuuŋ yeh yiyu, kinjane kimimia yi kese nε wuuu, yi saarje lo.”

7 No Jiso gè mese wa wu yεyε bamii bε mwεε munchii, wu mo wu ja wu gεεŋ a kinlaanteŋ kì Kafanahum le. **2** Kikwεε ki ŋgoo yimi yi bamii ba nchi ba Lum gè bee yo, wù kεme nfwa we wumu, wu koŋe wù baaŋ. Nfwa wεε chεne, wù nyu wa jwe wu kwe le. **3** Kikwεε kiyu doo ki yu kune Jiso, wu mo wu tuŋ bamii ba gè sage woŋ wu Bajuu le bo gεεŋ bo lεgε Jiso le wu boh wu to wu fε nfwa we. **4** Bo mo bo gεεŋ bo yεŋ Jiso le bo ku chiaaŋ wu le, bo jεmε le, “Kee kee, to wo gεεŋ wo fi muh wese wunε, le muh wù tarlo wo fi wu. **5** Wu koŋe woŋ wese baaŋ, le wu wù gè jone yeh yese yi buunε.” **6** Jiso mo wu ja bε bo gεene. Bo doo bo fεeſe fε yeh yi chiji kikwεε ki bamii ba nchi kεe le, wu tuŋ nsáa ye yimi le yi gεεŋ yi chi Jiso. Yi gεεŋ, yi tase bε wu, yi jεmε wu le le, “Tada, kikwεε ki bamii ba nchi duu le keefε wo ka wo shē wo yēne ŋgε wo tōo gε. Le wu baaŋ koŋe gε muh wù tarlo wo lee a wu yeh gε. **7** Le fιεſ fi be ge tε le keefε wu to bε bikaa bie le wu yεŋ wo le gε. Geenε, le wo jēmε gεh nyu jε mwa ye wu leme mo wu tεmε. **8** Le wu tε le muh a bvunja bvunja muh mu kuu, bamii ba nchi tε nyume a wu kuu. Wu to wu du muh le le, ‘Gēnε’, wu mo wu gēnε lo, wu du muh le le, ‘Tō’, wu mo wu too lo. Wu du tε nfwa we le le, ‘Gē ne’, wu mo wù gee lo.” **9** Le Jiso yu ntuŋ wεε noo, jwe yuŋ lo wu, wu kaasε ye wu jεmε kinchvu ki bamii kì gè biih wu le le, “Nseŋe bεŋ le le mbaaŋ n'yeŋ gε muh le Ishwala wu lese kfuu chi fine fitεle yi ye yan le ne gε.” **10** Bamii baa bachiji kikwεε ki bamii ba nchi gè tuŋ doo bo kaasε bo tu yeh, bo yεŋ nfwa

wεε nyu wu tεmε wa. **11** Ajir a yu, Jiso bε boorj be ba
ŋgoo ja bo gεene ntε wumu le ba tεŋe le Nayinj, kinchvu
ki bamii kfūnε ki bii a wu jij. **12** No bo gε gεene, bo doo
bo bu jwe wu kitaŋ wu gε lese ntε wεε le, bo bijε bo yεŋ
no bo tuu gvunε chi muh bo bude bε chi. Muh wuyu gε
bee geh wu maa chiaŋ yi bwee le. Bwee gε bee kweŋkfū.
Ba gε bude yu noo, kinchvu ki bamii ba duude ntε wεε le
bii bwe mwa wεε le nε mamama. **13** Lε Tada doo wu yεŋ
kwεse wεε le, wu koo yii, wu jεmε wu le lε, “Keefε wo
bēede gε.” **14** No wu jεmε noo, wu mo wu fe wu gεŋ wu
kunj bvuko bvù ba gε tule gvunε chieŋ yu. Bamii ba gε
tuude mo bo lεŋ. Wu jεmε lε, “Chumu, njεmε wo le, jā
wel!” **15** Wu mo wu ja we wu shii, wu kε wu jεmε. Jiso jiŋ
wu le wu nya bwee le. **16** Bamii bachii yεŋ noo, jwe yunj
bo. Bo kε bo tume mankuŋ ma Nyo bo duu lε, “Muh wu
ntuŋ wu Nyo wù baŋ le wu bunc a bee ntεnε. Nyo le wu
to wa ki wu fih bamii be.” **17** Saaka wu kune Jiso mo wu
jiŋyε wu gεŋ woŋ wu Judia le wuchii be bituŋ bi mbebe
yo le. **18** Boon ba ŋgoo ba Joŋ yu tε mwεε mune munchii,
bo gεŋ bo sεŋ wu le. Wu tεŋ bamu bafεε, **19** wu tuŋ bo
fe Tada le lε bo gεŋ bo biih wu le laa lé wu wù gε bee ki
wu gε wu to noo, bo chīεne muh mu la. **20** Bo gεŋ bo
yεŋ Jiso le, bo jεmε wu le lε, “Joŋ Nlesεajoo le wu tuŋ
bee ki bee to be biih wo le laa le wo wù gε bee ki wo tō
noo, bo chīεne muh mu la?” **21** Bo gε biide noo, Jiso le
kife kiyu wu fede binchεŋ bǐ duude bε gorj yi baŋ baŋ,
wu ka bvuuse biyo bǐ befe ye yi bamii le, wu gwenyi ajii
a binfeeŋ bǐ duude. **22** Jiso chvuu bo le lε, “Bεŋ kāasε
bεŋ gεŋ bεŋ sεŋ Joŋ mwεε mù bεŋ yεŋ mo mù bεŋ yu.

Binfeenj yede wa mwεε le, batεηlaase jιεnyi chaanj, bamii ba chene bε goŋ yĩ baanj bo temε wa bo yuude. Binchife yuge wa mwεε, bamii kaase bo bude yi kwe le, bo ka feeji te saaka wù joŋe wu Nyo bamii ba kifufe le. **23** Kinlanje kí baanj le kí muh wù baanj mε manje gε.” **24** Bamii ba Jon gè tuŋ baa ja, Jiso mo wu ke wu jeme kinchvu ki bamii le kune Jon, wu biide le, “Bεŋ chi bude bεŋ gεene nchvuun ki bεŋ ḡεεŋ bεŋ yεŋ nyu la le? Gane chì fii feder chi shiŋshi le? **25** No gε nyu noo gε, bεŋ chi bude bεŋ gεene bεŋ yede nyu la le? Muh wù suse ye bε njú yĩ bone ye le? Bεŋ yēgε bεŋ yû, bamii ba suse ye bε njú yì tεeme kwa bo jii bikwε biboo bo to bo nyu gεh nyu anto. **26** Bεŋ chi gεene noo ki bεŋ yēŋ nyu la le? Muh wu ntuŋ wu Nyo le noo? εεŋ, tu bεŋ chi bεŋ yεŋ. Nseŋe bεŋ le le, wu feder muh wu ntuŋ wu Nyo. **27** Le wu wù ba gè saŋ kune wù Nyo duu le, ‘Yēgε yû, nlé ŋḡe nchiiŋse muh waŋ wu ntuŋ wu sa wo fwe, wu lé wu ḡεεŋ wu s̄eεε je yo fe wo too.’ **28** Nseŋe bεŋ le le antεnεε a bamii ba le wa yi kikwε ki nsheŋ le too bude mεεε, gε muh nyu yu wù kuge wu feder Jon gε. Geenε, muh wu le muh wù shige antεnεε a bvunfoŋ bvu Nyo, le wu wù kuge wu feder wu.” **29** Bamii bachii mo bamii ba gè koode ŋwa yu no Jiso jeme le Jon gè bee muh wu ntuŋ wu Nyo bo bεεŋse le bvunfoŋ bvu Nyo le bvù chaanj, nje bo te gè bεεŋ Jon leesε bo a joo **30** Geenε, Bafalashii mo bamii ba gè kee banchi ba Nyo chuule gè faŋ fiboo ntanj wù Nyo gè too bε wu nje bo gè faŋ le keefε Jon leesε bo a joo te gε. **31** Jiso ja wu gha le, “Fieε fi tanlo mbege kingogε ki mεεε kine yu le la? Bo le nje la? **32** Nlé nsεεŋ bεŋ fieε fi bo le nje fi. Bo le gεh nje boon ba shige shige

bo le bo shiiyε manjuu ma waanj le, bamu tεŋε bamu bo
biide lε, ‘Bee toŋε ndoŋ fe bεŋ bine sεŋ? Bee nyaa ŋkee
wu kwe bεŋ mbεmε gε?’ **33** Le geh no Joŋ Nlesεajoo gε
to, wu shee jεŋ wu muu gε mbvuuŋ gε, bεŋ le wu kεmε
nyu nchendaa wu debele ye ye le. **34** Muh wù jee che le
Mwamuh doo wu to, wu jii wu muu, bεŋ le ba bijε ba yεŋ,
wu jienyi wu wuude mwεε munjile wu yaane mbvuuŋ,
wu ka nyu nsaŋ yi bamii ba koode ŋwa mo bamii ba befe
bamu. **35** Geens, bamii bachii ba toone bvufee bvu Nyo
duunyi le le bvù kooji.” **36** Muh wu Bafalashii wumu tεŋε
Jiso le wu to wu ji mwεε a wu yeh. Jiso bεεŋ wu gεεŋ bo
shii bo mo bo jii mwεε. **37** Fi kooshe le kinjikuu kimu gε
bee tε ntε wεε le. Wu yu le Jiso jii mwεε a muh Bafalashii
wεε yeh, wu mo wu jo fiŋkaaŋ fi mεε ma yefε ma gwee
wuŋ wu gεεŋ be mo fo. **38** Wu gεεŋ wu lee wu lεεŋ mbebe
yi Jiso le, wu kε wu beede, ajoo chieεnyi yi bikaa bi Jiso
le. Wu mo wu ŋgvuumε, wu ŋgvuuse kikwεε ke wu shode
bikaa bi Jiso be yvu ye yi kikwεε, wu shiŋe wu, wu mo wu
yefε be mεε maa. **39** Muh Bafalashii wεε wù gε tεŋε Jiso le
wu to wu ji mwεε, le wu yεŋ noo, wu kwaje a fitele fie le
“Be bee le muh wune nyume muh wu ntuŋ wu Nyo tu wu
bee wu kεε fieε fi le kwεse wune wù kune wu le, le le
kinjikuu.” **40** Jiso ja wu jεmε muh Bafalashii wεε le lε,
“Samon, ŋkeme fieε fi njεmε wo le.” Wu chvuu lε, “Muh
wu N'yeŋε, jεmε.” **41** Jiso mo wu kε le, “Muh mu gε be wu
foose bamii bafeε bige, wu foose muh mu be badanale gii
yiteŋ, wu foose muh mu badanale Mbaansheŋ. **42** Bi gε ya
bo bachii ki bo kaase bo laŋε, wu mo wu chine bige biyu
bo le. Mεεse wo yεne le antεnεe a bamii ba bafeε banε

muh wù tanjlo wu konje wu wesee le wù la?” **43** Samonj chvuu le, “Le muh wù ba gè chine ye fioo yi duude le.” Jiso bœej le, “Wo le wo chvuu chuule.” **44** No wu mbœme noo, wu kaase ye wu bije kwese wεε, wu mo wu jœmœ Samonj le le, “Wo le wo yεεn kwese wunε le? No mbe nto a wo yeh, wo be baaj nya ge me mo be joo ki nchuge bikaa yu ge. Geenε, kwese wunε le wu chuge wa bikaa biaj nyu be ajoo, wu sho be yvu ye yi kikwεε. **45** Wo be baaj yεεn ge mene wo shiŋe me ge. Geenε kege no mbe to fεnε, le no kwese wunε shiŋe bikaa biaj. **46** Wo be baaj yεεn ge kikwεε kaŋ ge mo nyu be mεε ge mbœej. Geenε, kwese wunε le wu yεεn wa bikaa biaj nyu be mεε ma gwee wuŋ. **47** Noo, nseŋe wo le le, kwese wunε le wu dunyε kinjkoŋe kĩ baaj nje ba le ba lεeshe wa bimbefε bie bĩ duude baaj. Geenε, muh wù ba lεeshe bimbefε bie bĩ le shige duunyi kinjkoŋe kĩ shige.” **48** Jiso mo wu jœmœ kwese wεε le le, “Ba le ba lεeshe wa bimbefε biuŋ.” **49** Bamii ba be bo gè jii mwεε mo bo ke bo tu bo shuŋshi lεbolebo bo duu le, “Le yεεŋ wunε mbœej wu mo lεeshi lo bimbefε bi bamii?” **50** Jiso mo wu mεε wu jœmœ kwese wεε le le, “Wo gεεne fiuŋ chuule fitele fi wo lese ye yaŋ le le fi ge fia wo bone.”

8 Ajiŋ a yu, Jiso ja wu jiŋyi a bilaantεŋ be bante le wu feeji saaka wù joŋe kune bvunfoŋ bvu Nyo. Booŋ be ba ŋgoŋ le ba yuufe ncho bafεε gè bii wu le, **2** noo bikεse bamu ba wu gè fe binchεŋ biboo be bamu ba wu gè bvuse biyo bĩ befe ye yiboo le. Bikεse banε gè bee Mεεle wù bo gè tεŋe le Madaleŋ, wù wu gè bvuse banchendaa ba debele yi ye ye le bvusooshwi. **3** Nyume Joana wù jwεεŋ gè bee Chusa wù gè lene Helod le, mo Susana be bikεse

bamu wese. Bo gè jiényi noo, bo bvuse mwéé a biker
biboo le, bo fii Jiso yu bë booŋ be ba ñgoo lë. **4** Bamii gè
ja bantë le bantë le bo too fe Jiso le. Kinchvu ki bamii gè
yisë fo, wu ma ñganj bo le lë. **5** “Muh gè la ki wu gêey wu
norj muntanj. Wu gè doo wu noonj, mumu gweeye a je,
bamii fede bo jiényi bë bikaa, munyii mù fuune we gè taje
mu ji. **6** Mumu gwe fe kijuse ki ata le, lë mu doo mu buujé
mu mo mu yuné nje kijuse këe gè bee ki yëje. **7** Mumu
muntanj gwe yi mbianj le, lë mu doo mu buujé mu kuu bë
mbianj yiyu, yi mo yi banje muntanj mwéé le fe mu kuu ge.
8 Mumu gwe nyu yi nshëj yì joje le, lë mu buujé, mu
kuu, ba gè gwejé mu bu kingane gwii fede no ba gè noj.”
No Jiso ma noo, wu mo wu jaŋ lë, “Muh wù këme bintuŋ,
wu yu.” **9** Booŋ be ba ñgoo gè ja bo biih wu le laa ñganj
wëé duunyi lë la lë? **10** Wu chvuu bo le lë, “Le bëj ba Nyo
le wu ge le taŋlo bëj kee mwéé mu bvunfoŋ bwe mù le
nyile le. Geene, bamii bamu yuge fiboo nyume a bangaj
le. Fi le noo no fi gè bee wa lë, ‘Bo lé bo gë bo jiiŋe geh lo
mwéé bo yede ge, Bo yege gëh lo bo yuge ge fïeë ge.’ **11**
Bëj yu la fïeë fi ñganj wëé duunyi. Muntanj mwéé le je
yi Nyo. **12** Muntanj mù gè gwe a je, le bamii ba yuge je
yi Nyo debele mo wu to wu bvuse saaka wëé a muntele
muboo le, lë keefé bo bëej bo tô bo lûŋ ge. **13** Muntanj mù
gè gwe fe kijuse ki ata le, le bamii ba yuge je yi Nyo bo mo
bo fi lo bë njoŋ, geene yi baanj a chime ge gëj fe muntele
muboo le ge, bo bëme geh nyu femu femu. Moŋ ne le wu
to, wu mo wu chii bikaa. **14** Muntanj mù gè gwe yi mbianj
le, le bamii ba yuge je yi Nyo, bo doo bo gëeñe, nfuurjë
bë bvukuge mo njoŋ wu mwéé mu yi kikfuuj le mo mu to

mu yige je yiyu yi laaye lo yi ka kuu ge. **15** Muntaj mù gè gwe yi nshen yì jorje le, mu le bamii ba keme muntele mù njorje, ba yuge je yi Nyo, bo mo bo lee lo muntele muboo yi le, bo mo bo kaane shéñ, bo gee no yi goone bo gëene lo fwe fwe. **16** Ge muh to wu chu kin'yesë wu ka wu jo ñkaa wu kfuuñe yu ge. Ge tañlo wu ka wu leesë te agaguu ge. Wu to wu chu, kin'yesë wu tome nyu yi fiee fi ba to ba toome kin'yesë fo, le bamii doo bo lese yeh bo yede n'yuu le. **17** Fiee fichii fi le nyile le, le fi nyu fi yene, mwëe mù ajinj ajinj le mu bu n'yuu le. **18** Noo, bëñ doo bëñ yege je yi Nyo bëñ mo bëñ yege yi chuule bëñ këe le muh wù keme fiee lé ba nyû ba bëñ lo. Muh wù këme ge fiee ge mo nyu fi shige fi wu kwaji le wù këme lo ba lé ba fi lo a wu le.” **19** No Jiso gè yeyi bamii noo, bwe Jiso bë boø ba bwe Jiso ja bo to le bo yëñ wu le. Fi ya bo no bo lee nje kinchvu ki bamii gè duude baaj. **20** Muh mu jëme Jiso le le, “Bwoo bë boø ba bwoo lëme akfuuñ bo goone ki bo yëñ wo le.” **21** Wu chvuu fie le, “Bwëñ be boø ba bwëñ le bamii ba yuge je yi Nyo bo gee no yi goone.” **22** Le ka nyu juu chimi, Jiso jëme boø be ba ñgoo le le, “Bee dañ masasi bee gëeñ wuñ kwege.” Bo mo bo lee a ñguh le bo dane. **23** No bo gè dane, Jiso ke wu lefe. Nfuñ ja wu ke wu shii, wu fuge joo be bvunja joo lese a ñguh le yi goone ki yi yïse yo, bo nyu wa lo jwe wu kwe le. **24** Bo gëeñ bo kañse Jiso bo du le, “Chiji Kikwëe, Chiji Kikwëe, bee le be kweeyë.” Jiso kañse wu wañ nfuñ be joo yì gè fuge yiyu, nfuñ wuyu lu, joo mo yi chii ne shiiññ. **25** Wu biih bo le laa, “Bëñ leese fitele nyu yi yëeñ le mbeñ?” Ye kuufë bo, bo këmë nfaaj bo ghaade le, “Wunë le muh wù nëe wù wane nfuñ

bε joo mu yuge wu le?” **26** Bo daŋ mamasι wεε bo bu wuŋ kwege kimbe ki Gεlaseŋ le, bo chine wa kimbe ki won kĩ Galalee le. **27** Jiso doo wu bude a ŋguh le, lε wu fεse kwa, bε muh mu wu a kinlaantεŋ ki yu le tase bε banchendaa ba debele bo fuuŋse wu. Bo che wa ye ye le baŋ wu jienyi kichine kiyεse, wu chee nyu afuuŋ yĩ ba gε jiiyi bamii yo le. Wu ka chee gε fc yeh le gε. **28** No wu yεŋ Jiso le, wu mo wu saa wu chine kitada, wu gεεŋ wu gwe a wu jii, wu waŋ bε bvunŋa lε, “Jiso, Mwa Nyo, Nyo wu le Kikwεε ki Mwεε Munchii lε, wo goone la a mεne? Kii kii, keefε wo nyâ mε ŋge le gε.” **29** Wu gε bee wu waŋ wa kiyo ki debele kiyu lε ki bû yi muh wuyu le. Ki to ki tu ki chuufe wù kɪngane le kɪngane le ba koode lo wu, ki ba koo ba kaaŋ chiaaŋ mo bikaa bε ncha fe ba tu ba chieene. Bo gε kaaŋ noo, wu suume geh lo, kiyo kiyu mo ki chuufe wu, wu mo wu tu wu lege wu gεene nchvuuŋ. **30** Jiso mo wu biih muh wεε le lε, “Jee chuiŋ le yεŋ?” Wu chvuu lε, “Jee chaŋ le kinchvu.” Wu gε chvuse noo nje banchendaa ba debele gε bee bo chiiŋ lo yi ye ye le. **31** Banchendaa bayu legε Jiso le keefε wu chiiŋse bo nyu a kintuge kĩ shiide ne ŋooŋŋ le gε. (*Abyssos*
g12) **32** Gε bee ŋgooyi munyuŋa yimi jii mwεε yi mbεεse le fo, banchendaa ba debele bayu mo bo legε Jiso le wu chiiŋse bo bo boh bo gεεŋ bo lee nyu yi munyuŋa muyu le. Wu bεεŋ. **33** Bo mo bo bu ye yi muh wuyu le, bo daŋse bo gεεŋ bo lee yi munyuŋa muyu le. Mu sεŋ mu boh a kɪŋkoŋ le, mu shii a mamasι wεε le, mu kweeyε yo. **34** Bamii ba gε chieene munyuŋa muyu yεŋ fīε ŋ gε kooshε le, bo ja fo, bo baa lo legε, bo gεεŋ bo sεεŋ saaka wuyu a

kilaantenj bε bante ba yo le. **35** Bamii tu bo yuge, bo bude bo gεene ki bo yεŋ te fieε fi kooshi le. Bo to fe Jiso be bee fo, bo yεŋ muh wεε le, banchendaa ba debele baa chine wa wu le, wu shii mbebe Jiso le, wu jii njú, bvufee bwe kaasε wa bvу tu fo. Bo faŋ baanj. **36** Bamii ba gε yεŋ fieε fi gε kooshe le ke bo sεŋe bo no fi gε jienye bε muh wεε wu gε keme banchendaa ba debele fe wu temε. **37** Bamii bachii ba bimbe bі Gelasenj le keme faanj, bo mo bo choonε Jiso le wu gεene. Jiso mo wu ja fie, wu lee a ŋguh le le wu gεene, **38** muh wεε wu banchendaa ba debele gε bu yi ye le mo wu legε Jiso le bε wu gεene. Jiso faŋ, wu chvuu wu jij wu jeme le, **39** “Wo gεene nyu fe wo kfuuŋ, wo gεenj wo sεŋj bamii buŋ fieε fi Nyo ge fe wo le.” Noo, muh wεε mo wu tu jij wu gεenj wu jienyi kinlaanteŋ kεε le kichii, wu sεŋe kingha ki fieε fi Jiso ge fe wu le. **40** Jiso daŋ mamsi, wu kaasε wu tu jij kimbe kεge le. Kinchvu ki bamii kі be sheshe ki chieene wu fo fi wu. **41** Jwεŋse wumu gε to fo ba tεŋe le Jailu, nyu chiji kikwεε ki yeh yi buunε yi yo le. No wu to, wu fe wu gεenj wu tuŋ anyuu wu ŋgvuumε a Jiso jii, wu ku chiaanj le wu to gεh a wu yeh, **42** le mwa ye kwee lo. Wu gε keme mwa, ka gεh wu maa, nyu mwa wù kwεse wù nyu biluŋ yuufe ncho bifeε. Be Jiso ja bo gεene kinchvu ki bamii faase Jiso. **43** Kwεse wumu nyu a bo ntεnε wù nyu wu cheŋ wa bε kincheŋ ki bikεse yi biluŋ le yuufe ncho bifeε. Wu lεse wa fieε fichii fi wu gε keme chiaanj yi bamii ba bifude le, ki gε ya bo ki bo fe. **44** Wu kεŋse wu to a Jiso jij, wu kurj jwe wù nju yi Jiso le. Kimimia kincheŋ ke mo ki suunε. **45** Jiso biih le, “Kurj yεεŋ mene?” Bamii bachii mage lo. Bita ja wu biih

lε, “Chiji Kikwεε, gε wo yede lε kinchvu ki bamii faase wo gε?” **46** Jiso duu geh lε, “Muh le wu kuŋ mene. Nle yu no bvunja le bvu bu ye yan le.” **47** Kwεse wεε yεŋ le gε je nyu yu yĩ tarjlo wu nyile gε, njaŋ mo yi koo wu wu gεεŋ wu tuŋ anyuu a Jiso jii wu mo wu sεεŋ bamii bachii yu fieε fi be ge wu fe wu kuŋ Jiso le, wu ka wu sεεŋ no wu be kuŋ noo kincheŋ ke suunε lo kimimia. **48** Jiso jεme wu le lε, “Mwa yan, fitele fiuŋ fi wo lese yi ye yan le, le fi ge wa wo tεmε. Wo gεeŋe la chuule.” **49** Geh no Jiso gε baan wu jεme kwεse wεε le noo, muh mu fεsε fo wu ja fe la chi Jailu wù chiji kikwεε ki yeh yi buunε yεε le, wu jεme wu le lε, “Mwa yo le wu mεsε wa. Keefε wo ka wo shē wo nyâa ɳge Muh wu N'yεyε le gε.” **50** Wu doo wu jεme noo, Jiso yu, wu jεme Jailu le lε, “Keefε wo fāane gε, lēesε geh nyu fitele fiuŋ yi ye yan le maa, mwa yo lé wu tēmε.” **51** Bo mo bo ja bo gεene fe Jailu kfuuŋ, lε wu doo wu gεεŋ wu fεsε fo, Jiso faŋ le muh yeh lee gε. Wu jo geh nyu Bita bε Jεm mo Joŋ mo chiji mwa bε bwe mwa bε bo lee. **52** Gε bee bamii yode lo fo, kwe fiee lo fo. Jiso jεme lε, “Bεŋ lū bε kwe, mwa wunε baan kwe gε, wu lefe lo.” **53** Bamii ja bo tu bo keede lo wu fo, nje bo gε kee chuule lε mwa wuyu le wu kwe wa. **54** Wu gεεŋ fe mwa wuyu gε gime fo, wu jijε wu yi kibo le wu tεεŋ lε, “Mwa wù kwεse, ja we!” **55** Wu mo wu kaase wu tu yu, wu mo wu ja we kimimia. Jiso jεme le ba jinε fieε ba nya wu wu ji. **56** Bwee bε chiji yεŋ fieε fi kooshi le, jwe yuŋ bo. Jiso leh lo lε keefε bo s̄εεŋ muh fieε fi kooshi gε.

9 Jiso gε ja wu tεεŋ boorj be ba ɳgoo ba yuufe ncho bafεε, bo taashε bo to. Wu nya bo bvunja bε je yĩ bo bvuuse

banchendaa ba debele ye yi bamii le bo ka fede binchēj, 2
wu mo wu tuŋ bo lε bo gēeŋ bo fēeji bamii kune bvunfoŋ
bvu Nyo bo ka fede bamii ba binchēj. 3 Wu ka wu jemē
bo le lε, “Bεŋ doo bεŋ gεene, keefε muh jô fiee gε. Keefε
muh jô kimbaŋ gε, mo nyume kikεe gε, mo nyume fiee
fijile gε, mo nyu bige gε. Keefε muh jô bikuŋ bifee gε. 4
Bεŋ doo bεŋ gεene bεŋ lee nte le, yeh yĩ ba gεe bεŋ yu,
bεŋ mo bεŋ chēe gεh nyu yu gεeŋ bu sege bεŋ lé bεŋ jā
nte wee le. 5 Ne nte wumu le wu faŋ ki wu fi bεŋ, bεŋ ja
yo, sege bεŋ bude bεŋ kaaje bibvunε bi yi bikaa biena le,
fi ge fi nyume njijε yi fiee fi bo moŋ le.” 6 Bo mo bo ja
bo gεene, bo gεeŋ bo tu bo jiényi bante le bante le, bo
feeji saaka wù jone wu kune bvunfoŋ bvu Nyo, bo mo bo
fede bamii ba binchēj bachii. 7 Hεlod wù gε sage kimbe
ki woŋ kĩ Galalee yu mwεe munchii mù gε kooshi, mu
fuuŋse wu nje bamii bamu gε jade bo duu lε Jiso wunε le
Jon Nlesəajoo wu kaase wu bu. 8 Bamu duu lε le Alaja wu
kaase wu to. Bamu duu fiboo lε le muh wu ntuŋ wu Nyo
wu fweele wumu wu kaase wu bu yi kwe le. 9 Hεlod mo
wu ghaa lε, “Joŋ le nche mbvuse wa kikwεe ke. Wunε muh
ka nyume yεeŋ mεeſe wù mε n'yuge kfuu chi mune mwεe
kune wu?” Wu mo wu goone lε wu bee wu yεŋ Jiso wee
le. 10 Booŋ ba ntuŋ ba Jiso gε jiénye bo kaase bo tu jinj, bo
sεeŋ mwεe munchii mù bo ge fe wu le. Wu mo wu ja wu
jo bo be bo kεŋse yo, bo bu bo gεene je yi a kinlaanteŋ kĩ
Besada le. 11 Geenε, kinchvu ki bamii kεe ki kunje ki bii
wu le, wu fi bo wu mo wu kε wu feeji kune bvunfoŋ bvu
Nyo wu ka fede bamii ba chene. 12 Lε juu doo chi gεene ki
chi sele, booŋ ba Jiso ba ŋgoo ba yuufe ncho bafee bo

kεηse bo to bo jεmε wu le lε, “Dû le bamii banε le lε bo ḡεη bante be ala a mbebe le, bo gû mwεε muboo munjile be fe bo lé bo chē fo, nje fεnε le nchvuun.” **13** Jiso chvuu fie lε, “Le bεη, bεη lé bεη nyâ bo fiεε fī bo lé bo jī.” Bo jεmε le, “Fiεε fī bee kεme le geh chefe yi blēd yishεη be b̄εη yifiεε. Fuge noo sεη tu wo goone le bee gεεη be gu lo mwεε munjile ȳguu le fe bee to be nya bamii banε le bachii.” **14** Bo ḡe duu noo nje bamii ḡe bee fo wesee, bileŋse maa ḡe bee nje banchvuge bateη. Jiso mo wu jεmε boοŋ be ba ȳgoo le lε, “Bεη du bamii baa shiiyε fεkuu manjuu le manjuu le, nje mbaansheη, mbaansheη.” **15** Bo jεmε, bo mo bo shiiyε bo bachii. **16** Jiso jo chefe yi blēd yi yishεη chieε be b̄εη yi yifiεε chieε, wu bijε we, wu nya kiyone Nyo le, wu mo wu bwεεyε wu nya boοŋ be ba ȳgoo le lε bo gâ binchvu bi bamii baa le. **17** Bo gajε, bamii bachii ji bo fuu, boοŋ ba Jiso ba ȳgoo baanyε bimbege b̄i ḡe gweeyε, bi yise ȳkaa yuufe ncho yifiεε. **18** Le nyu juu chimi, Jiso buune wu maa, boοŋ be ba ȳgoo nyu mbebe ye le. Wu ja wu biih bo le lε, “Bamii duu lε nle yεεη?” **19** Bo chvuu lε, “Bamii bamu duu lε wo le Joη Nlesejoo, bamu le Alaja, bamu duu lε wo le muh wu ntuŋ wu Nyo wu fweele wumu wu kaase wu bu yi kwe le.” **20** Wu mo wu biih bo le lε, “Bεη duu fine lε nle yεεη?” Bita chvuu lε, “Wo le Mbvuse wù Nyo ḡe ka.” **21** Jiso mo wu chiise bo le lε keefε bo ka bo mōŋ lo bo s̄eŋε fine muh le ge. **22** Wu mo wu jεmε bo le lε, “Muh wù jee che le Mwamuh kεme ki wu ḡe wu yεη bangε ba duude, bamii ba sage wοŋ be bachiji kintanye ba baaj baaj mo bamii ba duunyi banchi ba Nyo faŋ wu. Bo mo bo yuuyε wu, aju fe atade,

wu kaasε wu bu yi kwe le.” **23** Jiso mo wu jεmε bamii
le bachii lε, “Muh nε goone ki wù nyu muh waŋ, tu wù
kεme ki wu fāŋ kikwεε ke, wu tûude kintaanj ke aju achii
wu bii mεne. **24** Beŋ kēe lε muh wù baji kinche ke, tu wu
lε wu ḡε wu lεsε geh lo ki. Geene, muh wù lεsε kinche ke
nje mε, tu wu baji lo kinche ke. **25** Ba banyi woŋ kfunε
wuchii ba nya muh le, wu ji, ki wu lεsε kεnε ki wu j̄inj
kinche ke, mbe we nyu la? **26** Beŋ kēe lε muh kεme bvuya
ki wu b̄ii mεne mo je yan le, wu mo wu kee lε muh wù jee
che le Mwamuh lé wu ḡε wu k̄εme tε bvuya fε mwεdε
le sege wu kaasε wu to antεnεε a bvukuge bwe, bvù ka
nyume tε bvu Nyo wù le chiji banchendaa be ba yuude.
27 Nseŋe beŋ nchiesŋ lε, bamii bamu lεme fεnε bo nyu gε
bo to bo yu wuŋ wu kwe gε fe bo yεŋ mo fe Nyo sage
bvunfoŋ bwe fo gε.” **28** Gε bee geh nje aju nyaanj, no Jiso
jεme mwεε munε, wu jo Bita be Joŋ mo Jem be bo bεεŋ yi
mbege wumu le lε wu gεεŋ wu buune. **29** Wu gεεŋ wu doo
wu buune, nfieenε ye ja yi kuse, nju ye tε kuse yi tu yi
baaŋ yi lale ne mwawmwawmwaw. **30** Fi kooshe lε bamii
bafεε, nyu Muse be Alaja ḡε bee bo ja bo bune bo tu bo
jεme be Jiso. **31** N'yule wù Nyo baanj yi bo le. Be bo jεme
kune kwe yi Jiso ḡε kεme ki wu ḡεεŋ wu kwe Yεlusalem ki
fi ḡε fi to fi koje no Nyo ḡε gεlε. **32** Bo ḡε jεme noo, Bita
be Joŋ mo Jem lefe goge lo bo. Bo doo bo kajse, bo yεŋ no
n'yule wù Nyo baanj ye yi Jiso le, bo ka bo yεŋ bamii bafεε
baa le bo lεme be wu. **33** Bamii ba bafεε bayu doo bo baa
bikaa, Bita ja wu bune wu jεme Jiso le lε, “Chiji Kikwεε, fi
jorje no bee le fεnε. Chinε bee jooŋ chúnj yishede, yimi
nyu yo, yimi nyu yi Muse, yimi nyu yi Alaja.” Wu ḡε jεme

noo, wu kee ge mo fies fi wu jeme ge. **34** Geh no wu baaj
wu jeme noo, kimbe ja ki to a bo we ki baaje bo. Bo tu bo
keme nfaanj no bo gè bee a kimbe ntenee. **35** Je bu a kimbe
kiyu le yi jeme le, “Wuné le Mwa yaŋ wu nle ncha. Beŋ
yûge wu le.” **36** No je yee jeme noo yi mese, bo ja bo yeŋ
Jiso leme fo wumaa. Bo ge ka bo seŋ muh fies fi bo yeŋ
yi mbege weε le kife kiyu le ge. **37** Akfuun gè bu a yuu, be
ba Jiso ja yi mbege le bo tu bo bohge. Bo doo bo bohge,
bo tase be kinchvu ki bamii kì duude. **38** Le bo bije bo yeŋ
muh mu wu ja wu tu wu wane a kinchvu kee ntenee le,
“Muh wu N'yeyc, kii wo bije geh fe mwa yaŋ le. Kage mwa
yaŋ wuné ne. **39** Kiyo kimi jade kichufe wu ki noŋ, wu
tage, wu fune, bifuu bude a wu mu. Ki geene lo be wu, ge
ki beme le wu yeŋe ge. **40** Mbe nlegε wa booŋ buŋ ba
ŋgoo le bo bvuse kiyo kiyu bo moŋ seŋ.” **41** Jiso yu noo,
wu jeme le, “O oo! Kiŋgoge kì achiji kì baaj lee ge fitelé yi
Nyo le ge. Nlé nyû be beŋ ŋgêŋ mbû neε, nlé ŋkâan shén
be beŋ ŋgêŋ mbû neε?” Wu mo wu jeme chiji mwa weε
le le, “Tô be mwa yo fene!” **42** Wu jo wu doo wu too be
wu, nchendaa debele weε ka wu chiaas mwa weε wu noŋ
fekuu, wu tagé. Jiso wan̄ kiyo kì yiide kiyu ki bu yi mwa
weε le, wu mo wu teme. Jiso mo wu nya wu chiji le. **43**
Bamii bachii yeŋ bvunga bvù le bvü Nyo le, jwe yuŋ bo.
No bo gè baaj bo keme kingha ki mwεε munchii mù Jiso
gè gee le, wu ja wu jeme booŋ be ba ŋgoo le le, **44** “Beŋ
yêgε chuule fies fi nle njeme beŋ le. Muh wù jee che le
Mwamuh lé ba nyû ba gê ba nyâ wu chiaan̄ yi bamii le.”
45 Le wu jeme noo, bo ge kee fies fi wu jeme ge, nje fies
fimi gè baaje le keefε bo kēe ge, geene bo gè faj ki bo biih

kune njemē wuyu. **46** Bo gè ja bo ke kinteeenyé lèbolèbo laa bo le ne muh wù baanj a bo ntenee le yeej la. **47** Jiso kee fiee fi bo gè kwaji fe muntele muboo le, wu mo wu jo mwa wù shige wu gée mbebe ye le, **48** wu jemē bo le le, “Muh ne fii mwa njé wuné a jee chanj le, tu wu fii nyu me. Muh fii me, tu wu fii nyume muh wù tuj me. Fi mo fi nyu le, muh wù jode kikwé ke njé mwa wù shige a bej ntenee le wu, wu le muh wù baanj.” **49** Joj biih wu le le, “Chiji kikwé, bee le be yej muh mu le wu tceje jee chunj fe wu bvuuse banchendaa ba debele yi bamii le, be faj, nje ge wu nyu muh ñgoo yese le ge.” **50** Jiso chvuu fie le, “Keefc bej chide kfuu chi wee muh ge, nje muh wù baanj baa ge jinj bej le ge, tu wu toone lo bej.” **51** Kife kí Nyo gè bee ki wu jô Jiso wu beej be wu we le ki to ki koje, Jiso soge geh ki wu gêej Yelusalem, wu mo wu ja wu geene. **52** Wu doo wu ja, wu tuj bamii bamu fwe. Bo geenj bo lee nté wumu wu Samaliya le le bo seese kijuse yo wu le. **53** Bamii ba yo kuj wu be kijuse bo faj ki bo fi wu, nje bo gè kee lo le wu fede wu geene nyu Yelusalem. **54** Jem be Jon ba le booj ba Jiso ba ñgoo gè yu fiee fiyu, bo biih le, “Tada, bee teejj ñgu we wu shii wu to wu leeshe bamii bayu?” **55** Jiso kaase ye wu waanj bo, **56** wu mo wu ja be booj be ba ñgoo bo mo bo tu bo geene wa je yi nté wumu le yeye. **57** Be bo doo bo geene, muh mu jemē Jiso le le, “Nlé mbii wo le manjuu manchii ma wo geene fo.” **58** Jiso chvuu wu le le, “Binchombian keme bintuge biboo, munyii mù fuune we keme yéh yiboo, geene gè muh wù jee che le Mwamuh keme lo fe wu gijsé kikwé ke fo ge.” **59** Jiso ja wu jemē muh mu le le, “Wo bii mene!” Muh wee chvuu le,

“Tada, chine mene n'ya ḥgeen jiiye chijan fe mbii wo le.”

60 Geen Jiso chvu wu le le, “Chîne bamii ba kweeyé wa jîyi biŋkwe biboo, wo gêeŋ fiun wo fêeji kune bvunfоj bvу Nyo.” **61** Muh mu ka wu jemē le, “Tada, nlé mbii wo le, geen ya chine ḥgeen n'yese kfuu chaŋ le fe mbii wo le.” **62** Jiso chvu muh wee le le, “Muh ḥgvuumе bе ji ki wu lēŋ leme, wu ka lene wu jiiŋ jiiŋ, tu mwede baan kojε gε ki wù nyu antenee a bvunfоj bvу Nyo le gε.”

10 Ajin ayu, Tada baaye bamii bamu mbaŋbvusooshwi ncho bafee. Wu tuŋ fwe, bafee bafee le bo geeŋ bante le ye ye ye, bo geeŋ bo jienyi manjuu ma wu lé gê wu fê mo le manchii. **2** Wu doo wu tune bo wu jemē le, “Ngweje duude baan geen bamii ba gweje nyu shige. Noo, beŋ bûne le Tada wù Chiji mwе, chîiŋse bamii ba ḥgweje a wu mwene. **3** Beŋ gêene le. Bije yêŋ beŋ doo beŋ gëene beŋ kee le ntune beŋ le beŋ gëene beŋ nyu njé boor ba shóy antenee a baŋgvufe. **4** Beŋ doo beŋ gëene, keefе muh jô kikee kene bige mo jé yimi gε. Beŋ doo beŋ bu a je, keefе beŋ lémе beŋ yeebamii le gε. **5** Beŋ doo beŋ gëene beŋ lee yeh yì beŋ lé beŋ lée yu, beŋ ya beŋ jemē yeh yee le le, ‘Kimbone nyûme yeh kfunе.’ **6** Muh wù koje kimbone ne le yu, kimbone kena me yeh kwee. Muh ne yu gε, kimbone kee kaase ki tu jii a beŋ le. **7** Sege beŋ lee yeh, beŋ mo beŋ me geh beŋ chee geh nyu yu. Keefе beŋ kûse yéh gε. Fiee fijile fichii fi ba nya beŋ le, beŋ jii, kene nyu fimule, beŋ muu, nje muh wu lene leme, keme ki wù keme nlaje we. **8** Beŋ lee nte le, ba fi beŋ, ba nya mo la le beŋ ji, beŋ mo beŋ jii lo. **9** Beŋ doo beŋ nyume yo, beŋ mo beŋ fêde bamii ba chene, beŋ ka beŋ feeji bamii le bachii

le bvunfoŋ bvу Nyo le wa mbebe yiboo le. **10** Geene, bεŋ lee ntε le, ba faŋ ki ba fi bεŋ, bεŋ bu bεŋ gεεŋ bifiaŋ bi jé le bεŋ jan le, **11** ‘Mo kibvunε ki ntε wunε le ki bee jo yi bikaa biesa le ne ki kine fεnε no bee kaaji, fiee fichii kaasε fi tu yi bikwεε biɛna le. Geene, bεŋ kēe le bvunfoŋ bvу Nyo le wa mbebe le.’ **12** Nseŋe bεŋ le le, lé tō nyūme juu chi nsa wu fekimεsε, mwεε bone fe kilaantεŋ ki Sodom le feder kilaantεŋ kεe le.” **13** Jiso ja wu jεmε le, “Ngε wù baan le wene bεŋ bamii ba Kolasinj, ngε wù baan le te wene bεŋ bamii ba Besada. Bεŋ kēe le, ne ngε ngε biŋgha bi mwεε bī ngε ngε bεŋ le nyume Taya be Sidonj, tu bo gε bee bo jii wa bimbaŋkwe, bo kfuuŋ taaŋ ye le nchenseŋ ki bo dunyε le bo le bo kuse wa muntele muboo. **14** Bεŋ kēe le lé tō nyūme juu chi nsa wù fekimεsε, mwεε bone fe bamii ba Taya le mo ba Sidon le feder fe bεŋ le. **15** Mo bεŋ bamii ba Kafanahum, bεŋ kwaji le ba lé ba gε ba bεεŋsε bεŋ, bεŋ bεεŋ fεwe? Aay! Ba lé ba shiishe lo bεŋ bεŋ shii bεŋ gεεŋ woŋ wu baŋkfу le.” (**Hadεs g86**) **16** Jiso mo wu jεmε bamii ba wu gε tuŋ baa le le, “Muh nε yûge bεŋ le, tu mwεde yuge nyume mene, muh faŋ bεŋ, tu wu faŋ nyume mε. Muh faŋ mε, tu mwεde faŋ nyu muh wu tuŋ mε.” **17** Bamii ba mbaŋbvusooshwi ncho bafεε baa jiεnyε bo tu jiŋ bo yuge njoŋ, bo mo bo duu Jiso le le, “Tada, bee chi tεŋe jee chuiŋ, mo banchendaa ba debele, bo yuge bee le.” **18** Jiso chvuu bo le le, “Nchi n'yeŋ debele gwe njε jan fe yi lalε we yi lee fekuu **19** Nle nya wa bvunga bεŋ le bvù tanlo bεŋ jiεnyi yó be baŋgaŋ yu. Mo ŋka nya bεŋ bvunga bvù bεŋ yage bvunga bvу debele wu muh wu kimbanε yu bvuchii. Gε tanlo fiee shijshe bεŋ ge. **20** Geene, keefε

bεŋ yûge njoŋ le banchenda ba debele yuge bεŋ le gε.
Bεŋ yûge njoŋ nyu le ajee a wene le ba saŋ wa a Ijwa wu
Nyo le fewe.” **21** Geh kife kiyu le, Kiyo ki Yuude ge njoŋ
yuu lo Jiso. Wu mo wu jemε le, “Nnyaa kiyone wo le Chii
Nfoŋ kibvule be nsheŋ no wo le wo nyile mwεε munε ba
bvufee le mo baŋkεε fiεε le, wo dunyε nyu mumwone
mù bwele le. Le no fi le Chii, nje le no wo gε goone le fi
nyume.” **22** Jiso ka wu jemε le, “Chii le wu nya wa mwεε
munchii mεne. Ge muh nyu yu wu kee Mwa wu le mε gε,
le geh Chii maa wu kee. Ge muh nyu yu wu kee Chii gε,
le geh mε wù Mwa ye mo bamii ba Mwa le wu cha wa
ki wu dûnyε Chii bo le.” **23** Wu ja wu kaasε ye wu jemε
boon be ba ŋgoo le lεbolebo le “Njoŋ wù baŋ le wene lε
ajii a wene yεne mwεε munε le. **24** Bεŋ kēe le bamii ba
ntuŋ wu Nyo ba duude be banfon gε shee bo beede ki bo
yεŋ mwεε mù bεŋ yεne le, bo gε baŋ yεŋ gε. Bo tu bo
beede tε ki bo yu mwεε mù bεŋ yuge, bo gε baŋ yu gε.”
25 Fi ja fi kooshe le, muh mu wù gε kee banchi ba Nyo
chuule, gε ja wu to ki wu mōŋ Jiso, wu mo wu biih wu le
le, “Muh wu N'yεyε, fiεε fi ŋkεme ki ŋge fe ŋkεme kinche
kǐ kage gε le la?” (**aiōnios g166**) **26** Jiso biih wu le le, “Ba le
ba saŋ a Ijwa wu banchi ba Nyo le le muh gεe nyu nεε?
Wo tεŋe wo yuge le la?” **27** Wu chvuū le, “Ba le ba saŋ le,
‘Wo kōŋe Tada Nyo wo be fitele fiuŋ fichii, wo nyâ kikwεε
kuŋ wu le kichii, wo lεne wu le be bvunja bwuŋ bvuchii,
wo gεede bvufee bwuŋ bvuchii ye ye le, wo ka wo kōŋe
muh wù le mbebe yo le geh no wo kōŋe kikwεε kuŋ.’” **28**
Jiso jemε le, “Wo le wo chvuū chuule. Wo gεe noo wo mo
wo kεme kinche kǐ kage gε.” **29** Muh wεε mo wu ja wu

lεεŋ wu goone ki wu chûnyε lε wu le muh, wu mo wu biih Jiso le lε, “Muh wù le mbebe yaŋ le le yεε?” **30** Jiso tu wu chvuu nyu a ŋgaŋ le lε, “Muh mu gɛ ja Yεlusalem wu bohge Jεliku, wu doo wu geεne wu gwe chiaaŋ yi bachoŋ le. Bo suŋ wu, wu chide, bo baaye njú ye bo jo bε mwεε mwe munchii, bo mo bo noŋ wu fo bo legε bo geεŋ. **31** Fi gɛ ja fi kooshe lε muh mu gɛ boge je yiyu le, nyu chiji kintanyε, wu yεŋ muh wuyu le, wu wεεŋ lo wu fe. **32** Muh mu te gɛ ja wu too, nyu muh wu kfuu chi Lewe le, lε wu to wu bu fo, wu yεŋ wu le, wu wεεŋ lo te wu fe. **33** Geene, muh mu gɛ ja wu jiεnyi te wu too, nyu muh wu Samaliya. Wu gɛ to wu bu fo, wu yεŋ wu le wu koo yii fε wu le. **34** Wu geεŋ mbebe ye le, wu fuushe mbvuuŋ bε mεε fε banfu be le, wu kaaŋ bε nju, wu mo wu tuu wu yi nyaŋ ye yi wu gɛ jiεnyi yu wege le, wu geεŋ bε wu yeh yǐ bamii ba jiεnye gɛ too bo chee yu wu jiiŋe fε wu le. **35** Be wu che, bvu bu bvu yuu, wu bvuse badanale bafεε wu nya muh yeh yiyu le, wu jεme wu le lε, ‘Sheε wo jiiŋe fε muh wunε le. Wo nε le wo sheε wo lε bige bi fεse, ndoo ŋkaase nchvuu wo le.’” **36** No Jiso ma noo, wu mo wu biih muh wεε wù gɛ kee nchi le lε, “Antεnε a bamii ba batεde banε, wo yεne lε le muh wù la wù gɛ dunyε lε wu le muh wù mbebe muh wεε wù bachoŋ gɛ suŋ le?” **37** Wu chvuu lε, “Le muh wù gɛ kole yii fε muh wuyu le.” Jiso mo wu jεme wu le lε, “Wo gɛεne, wo geεŋ wo gɛε te noo.” **38** Jiso be booŋ be ba ŋgoŋ gɛ ja bo tu bo geεne, bo geεŋ bo lee ntε wumu le, kwεε wumu nyu yo ba tεŋe lε Mata. Wu fi Jiso a wu yeh. **39** Wu gɛ keme jεme yimi ba tεŋe lε Mεεle. No Jiso ge gene wu lee yu, Mεεle mo wu geεŋ wu

shii mbebe ye le wu yege fieε fi wu yεyi. **40** Mata nyu fie
wu luume nyu bε nte. Wu gε ja wu to wu biih Jiso le lε,
“Tada, wo yede geh no jeme yan le yi chine mene mbugε
me maa, wo ghade gε? Du geh lε wu to wu fih me.” **41**
Tada chvuu wu le lε, “Mata, Mata, wo buge, wo nyaa ηgε
kikwεε kuŋ le yi mwεε mù duude le, **42** fieε fi fishaŋ le
geh fimimia. Mεεle le wu cha wa fieε fi fishaŋ, gε muh
nyu yu wu ka wu fi a wu le gε.”

11 Gε bee juu chimi, Jiso buune kijuse kimi le, wu būunε
wu mεε, mwa ye wu ηgoo wumu du wu le lε, “Tada, yεyε
bee no be buune, geh yεεηyεεη no Joŋ te gε yεyε bamii
be ba ηgoo no bo buune.” **2** Jiso mo wu jemε bo le lε,
“Bεŋ doo bεŋ buune bεŋ mo bεŋ jēme lε, ‘Chiji wese, gεε
bamii ηgvûnε jee chυŋ, wo gε le bvunfoŋ bwurj to. **3**
Wo nyâ bee mwεε munjile aju achii, **4** lēεshε bimbefε
biεsa, no bee te lεeshi bimbefε b̄i bamii bamu gee fe bee
le. Keefε wo chînε bee lee moŋ wù ya bee le gε.” **5** No wu
jemε noo wu mo wu be bo le lε, “Bεŋ jō lε, muh mu bεŋ
le wu ja wu gεεη wu kuŋ yeh yi nsaa ye antaŋ antenεε
wu jemε lε, ‘Nsaa yan, ja geh we wo foose me be chefe yi
bvuleη yi shede. **6** Nsaa yan yimi le yi ja yi bune yi la mε
jige, n'ya ηkeme gε fieε fi nlé ntē wu yu gε.’ **7** Ba jo lε
nsaa yo yi wo be kuŋ yεε kaase yi chvuu fie yeh wo le lε,
‘Keefε wo fûnjse me gε. Besa booŋ baj le be giiŋ wa be
faa kimbuŋ. Ge taŋlo ηka nja we le ηgoone fieε fi nnya wo
le gε.’” **8** No Jiso be noo, wu ka wu jemε lε, “Nseŋe bεŋ le
le wu ne baŋ ja geh we wu nya wo bvuleη bvù wo biide
nje wu le nsaa yo seŋ, tu wu lε wu gε wu jā geh we wu
nya wo fieε fichii fi wo goone sege wo me geh fo wo kune.

9 Njëme bëj le lε, bëj bîide, Nyo lé wu nyâ bëj le. Bëj
ŋgôone, Nyo lé wu gê bëj yêj. Bëj kûne kimbuŋ, Nyo lé
wu gwênyε bëj le. **10** Bëj kêe lε muh wuchii wu biide, wu
lé wu gê wu kêmε, muh wuchii wu goone, lé wu gê wu
yêj, muh wu kune kimbuŋ lé ba nyû ba gwênyε wu le. **11**
Le chiji mwa wu la a bëj ntëneε wù mwa ye biide biej,
wu nya wù nyu yo? **12** Noo lε mwa be biide nyu gine wo
nya wù nyu ŋganj le? **13** No bëj le bamii ba befe bëj kee
ki bëj nya mwëε mù njoŋe booj bena le, tu gε tanlo Chiji
wene wù le fewë nya te Kiyo ki Yuude bamii ba biide wu
le fede noo gε?” **14** Jiso gè bvusε banchendaa ba debele yi
muh mu le nyu kinchifε. No nchendaa wu debele wuyu
gè bu, muh wuyu mo wu kε wu jëme. Kinchvu ki bamii
yεj noo bo kemε lo kijgha baanj. **15** Geene bamii bamu tu
bo duu lε, “Wu bvuuuse banchendaa ba debele ne nyu bε
bvunja bvü Bësebu wu Nfoŋ banchendaa ba debele.” **16**
Bamii bamu tu bo lëge ki bo koo wu bo duu lε wu gê fïε
fi duunyi lε bvunja bvunε ja fewë. **17** Jiso kεε baŋkwajε
baboo wu mo wu jëme lε, “Kitunj ne ja ki gade, ki tu ki juu
lekileki, tu gε ki nyu ki lëej gε. Kfuu ja chi gade chi juu
lechilechi tu chi le chi gwe. **18** Le gεh yεεnyεεj no Satan
be ŋgoo ye ja bo gade bo tu juu lεbolεbo, bvunfoŋ bwe
gε ka bvü lëej gε. Njëme noo një bëj duu lε mbvuuuse
banchendaa ba debele nyu bε bvunja bvü Bësebu. **19** Fi
ne le lε mbvuuuse banchendaa ba debele nyu bε bvunja
bvü Bësebu, tu bena booj bvuuuse nyu bε bvü yεej? Fïε
fi booj bena bayu gee, duunyi lε bëj le bëj gwe wa nsa.
20 Geene ne mbvuuuse banchendaa bayu nyu bε kibo ki
Nyo, tu bvunfoŋ bvü Nyo bvü yu le bvü to wa fε bëj le.

21 Beŋ kēe lε sege muh wu tεεme seesε wa mwεε mwe mu
jεŋ wu shii wu tu wu chieŋne la che yu, muh gε ka wu
shinjshe fice fie gε. **22** Geenε, n̄ga wumu wu feder wu ja lo
wu to wu juu bε wu, wu suŋ wu, wu mo wu lo mwεε mwe
mu jεŋ munchii mù wu gεede kikwεε ke yu, wu ka wu
banyε mwεε mwe munchii wu gεεŋ bε nsáa ye ga. **23**
Nε muh baanj nyu gε kimbe kaŋ le gε, tu wu bane mε.
Muh le njε wu fiih mε ki be baanyi lo sεŋ, tu wu saayi lo.
24 Sege kiyo k̄i yiide le ki bu ye yi muh le ki mo ki ḡεεŋ
nchvuuŋ ki goone fe ki lé ki chēe fo. Geenε ki doo ki goon
sεŋ, ki mo ki j̄emε kikwεε ke le lε, ‘Nlé n̄kâase nt̄u a mε
yeh fe nchi mbu fo.’ **25** Sege ki kaasε ki tu jiŋ ki yεŋ yeh
iyu nyu ba yεεse, ba seesε yi tu yi yuude, **26** ki mo ki
kâase ki gεεŋ, ki to bε biyo bimi bvusooshwi b̄i befe b̄i
fede ki, bε bi mo bi to bi lee bi chee fo. Mwεε mo mu
mεεse mu fo lo fe mwεde le segeyu feder no mu ḡe shee
mu nyume.” **27** No Jiso ḡe baanj wu jεme mwεε mune nε,
kwεse wumu ja wu janje a kinchvu ki bamii kε ntεnεe wu
jεme lε, “Kinlaŋye k̄i baanj le ki kwεse wu ḡe boyε wo, wu
ka wu yaŋse wo.” **28** Jiso chvuu fie lε, “Kinlaŋye k̄i baanj le
nyu ki bamii ba yuge je yi Nyo bo gee no yi goone.” **29** No
binchvu bi bamii ḡe taashi bi too mbebe ye le, wu ja wu
jεme lε, “Kingogo k̄i mεεse kine le k̄i befe. Ki goone k̄i ki
yεŋ kingha ki fice fi duunyi bvunga bwaŋ le, gε taŋlo
ndunye ki le gε. Geenε, kingha ki fice baanj ya gε njiŋε
wu muh wu nt̄uŋ wu Nyo wù Jona gε. **30** No fice fi Jona
ḡe ge, ḡe bee kingha ki fice fe bamii ba Ninibε le, le gεh
yεεŋyεεŋ no fice fi muh wù jee che le Mwamuh gee lé ḡe
nyûme kingha ki fice fe kingogo k̄i mεεse kine le. **31** Lé tō

nyu juu chī fekimēse Yaa wù gè sage kitun kī Shēba wu
lēej bē kiŋgogē ki mēse kine wu leesē ki ŋge le, nje wu
gè ja a kitun ke le a wonj juuse yo, ki wu tō wu yu bvufēe
bvū Nfoj Salamoj. Geenē bēj yēgē bēj yū, muh mu le
fene bē fīeē fī kuge fī fede fī Salamoj. **32** Bamii ba Ninibē
lé bo gē bo lōoŋ te kiŋgogē ki mēse kine abvu bwēe le ki
gè jiaa baanj, nje bo gè yu fīeē fī Jona gē feeji, bo kuse
muntele muboo. Geenē nē muh mu wune fene bē fīeē fī
fede fī Jona, bēj kuse gē muntele mwēna gē. **33** Gē muh
to wu chu kin'yesē wu lee agaaguu gē. Gē taŋlo te muh ka
wu jo ŋkaa wu kfūusē yu gē. Wu to wu chude kin'yesē,
wu toome nyu yi fīeē fī ba to ba toome kin'yesē fo, lē
bamii doo bo lese yeh bo yēde n'yule le. **34** Ajii a wo le
kin'yesē kī le yi ye yo le. Jise chūŋ nē yuude lo, tu ye yo
yichii le yi yisē bē n'yuu. Geenē, jise chūŋ nē yuude gē, tu
ye yo yichii le yi yisē lo bē kijibē. **35** Fi mo fī tu fī nyu lē,
wo jīnje laa wo jiŋyi nyu antenēe a n'yuu noo, antenēe a
kijibē le lē. **36** Nē ye yo le yi yisē bē n'yuu kimbe kimi nyu
gē yi kijibē le gē, tu mwēe munchii le mu mo mu yuude
gēh njē no kin'yesē to ki baanj ki nyaa n'yule ye yo le.” **37**
Jiso gē mēse njēme we, muh wu Bafalashii wumu tēej
wu lē wu to bē wu gēej bo ji mwēe. Jiso mo wu gēej,
wu lee, wu shii bē wu mo bo jii mwēe, **38** wu gē baanj
chiaanj chuge gē. Muh Bafalashii wēe bijē fī ya wu. **39**
Tada kēe fīeē fī wu kwaji wu mo wu jēme wu le lē, “Bēj
Bafalashii chuge munjkoo bē shū ye le, geenē mwēe mù
mbefe bē kin'yēlē ajii yisē lo fē muntele mwēna le. **40**
Biyuŋ bine! Gē Nyo wù gē fē akfuunj, nyu wu wù ka fē
antenēj te gē? **41** Fīeē fī bēj bee ki bēj gē le lē, bēj nyāa

mwee mü bęj keme a mwee mwee le bamii ba kifufe le, mwee munchii mo mu yuude fe bęj le. **42** Ḧge wù baanj le wene Bafalashii. Bęj nyaa kimbe kimimia Nyo le antenee a bimbe yuufe bi mbaa yì bęj kege mo mwee mu bęj gęede a mbaa le le yi yege, geene bęj ka chine ki bęj gée mwee mü kooji fe bamii le, bę ki keme kijkoje ki Nyo. Bęj be keme ki bęj gée mwee mune munchii bęj chine ge fimi le ge. **43** Ḧge wù baanj le wene Bafalashii. Bęj to bęj koje ki bęj shiide nyu fwe yéh yi buune le, bęj ka koje le ba yęese bęj le fe waanj be ḥgvunę. **44** Ḫge wù baanj le wene, nje bęj le gęh nje jęj yi ba yene ge, bamii jienyi yi le bo kee ge.” **45** No Jiso gę jeme ne, muh mu wu gę kee banchi ba Nyo chuule jeme wu le le, “Muh wu N'yeyę, wo kee gę le mwee mü wo jeme le mu kur bee le te!” **46** Jiso chvuu le, “Ḫge wù baanj le te wene bęj bamii ba kee banchi ba Nyo chuule. Bęj yige bamii be mwee mujiji mü fede bvunja bvuboo nje tarlo bęj la ge lo nyi yi kwaanj yi kibo ki bęj fih bo yu sej. **47** Ḫge wù baanj le wene. Bęj ba joone jęj yi bamii ba ntuj wu Nyo ba bachiji chiji bena gę yuuyę wa. **48** Fine duunyi le bęj toone kinje ki bachiji chiji bena. Ba gę yuuyę bamii ba ntuj wu Nyo, bęj mo bęj shee bęj keenyi bęj joone jęj yiboo. **49** Le fiee fi gę ge Nyo be bvufee bwe fe wu jeme le, ‘Nlé ḥgę nchiijse bamii banj ba ntuj be booj banj ba ntuj fe bo le, bo lé bo yüuyę bamu bo boone bikaa a bamu jir.’ **50** Noo, Nyo lé wu gę wu biih kinjogo ki meesee kine le kune kileme ki bamii be ba ntuj bachii ba bo gę yuuyę kege no woj gę ke. **51** Wu lé wu gę wu biihde kege yi kileme ki Abe le geene bude yi ki Sakiya wù ba gę yuuyę

antenee a kitana ki kintanye bε yeh yi kintanye le. Nseŋe lo bεŋ nchieŋ le Nyo lé wu gε wu biih kinjogo ki mεeſe kine le kune kwe yi bamii bayu bachii. **52** Ngε wù baŋ le wene bεŋ bamii ba kee banchi ba Nyo wesee. Bεŋ le bεŋ nyile kinjwenye ki jwe wu fwese wù taŋlo muh lee yu fε wu kεe fiee fí kooji. Bεŋ le bεŋ faŋ ki bεŋ lεe, bεŋ tu bεŋ banje bamii ba goone ki bo lee lε keefε bo lεe ge.” **53** Jiso gε ja fo ki wu gεeŋe, Bafalashii bε bamii ba gε duunyi banchi ba Nyo bo kε bo tu bo leeshi lo wu bε jé bo biide mwεe wu le wesee wesee, **54** bo gε gee noo bo lεge lo wu ki bo yu fiee jwe we le, bo mo bo koo wu.

12 No Jiso gε jεme, binchvu bi bamii mo bi taashi bi too fo banchvuge le banchvuge le bo faase wu. Bamu jiεnyi bikaa bi bamu. Jiso ja wu kε wu tu wu jεme nyu booŋ be ba ḥgooo le wu duu le, “Bεŋ jôde kife bε kinshile ki Bafalashii ki le gee chiboo ch̄i bo jεme yeye, bo gee yeye. **2** Bεŋ kēe le fiee fí ba nyile fí kεme ki fi to fi bu fε waŋ. Ge fiee nyu yu te fí ba nyile fí lé fí gε njε ba kēe sεŋ ge. **3** Bεŋ kēe le fiee fichii fí bεŋ jεme antaŋ lé ba nyû ba yû fεnshe. Fiee fichii fí bεŋ fale yeh bεŋ chvuune lo lé ba nyû ba tō ba jaŋ lo fε kigo ki yeh le. **4** Nsáa yaŋ, njεme bεŋ le lε keefε bεŋ fâane bamii ba taŋlo bo yuuyε gεh nyume nyar yí ye maa, njε taŋlo bo ka bo ge fiee fimi sεŋ ge. **5** Bεŋ yêge bεŋ yû muh wù bεŋ fâane, bεŋ fâne nyu Nyo nje le wu wù keme bvunja ki wu yûuyε muh, wu ka wu leesε mwεde yi ḥgu wù baŋ le. ḥka njεme bεŋ le lε bεŋ fâane gεh nyu wu maa. (**Geenna g1067**) **6** Ge bεŋ kee le ba to ba gese munseŋ munteŋ yi munini le munfεe maa ge? Geenε, ge finseŋ fimi nyu yu fimimia fí Nyo to

wu daayi a fi le gε. **7** Fiena le lε Nyo kee yvú yichii yǐ le a bεŋ fwa. Keefε bεŋ fāane gε. Bεŋ fedε munseŋ mù duude. **8** Nseŋe te bεŋ le lε, muh bεmε mε a bamii fwe lε wu kee mε, tu muh wù jee che le Mwamuh lé wu gê wu bεŋ te mwεde a banchendaa ba Nyo fwe lε wu kee wu. **9** Geenε muh ma lo mε a bamii fwe tu mε te nlé mmâ mwεde a banchendaa ba Nyo jii. **10** Fi ka nyume lε, Nyo lé wu gê wu lēshe jé yǐ befe yǐ muh jeme kune muh wù jee che le lε Mwamuh, geenε gε Nyo nyu wu yu wu to wu lēshe jé yǐ befe yǐ muh jeme kune Kiyo ki Yuude gε. **11** Sege ba koo bεŋ ba gεεŋ be bεŋ yéh yi buunε le, kεnε nyu fwe a bamii ba sage woŋ, kεnε nyu fwe a bamii ba kεme bvunga bvù bo sage te, le bo gεεŋ bo sa bεŋ, keefε kikwε fūnε bεŋ laa bεŋ le bεŋ gεεŋ bεŋ taanyi jwe bεŋ duu lε la lε, kεnε bεŋ jeme nεe lε. **12** Lé gê nyume kife kiyu le, Kiyo ki Yuude sεεŋ bεŋ fιεε fι bεŋ lé bεŋ jēmε.” **13** No Jiso gè teede boon be ba ŋgoo le noo, muh mu ja wu jeme antεnεe a kinchvu ki bamii le, wu du wu le lε, “Muh wu N'yeŋε, du Mwa bwεεŋ le lε wu ga bvushe bwesa wu nya bwaj.” **14** Jiso biih wu le lε, “Jwεŋsε, gεle yεεŋ mε le nsūnε bansa bena, ŋka ŋgāde bvushe bwena?” **15** No wu biide noo wu mo wu jeme muh wuchii le lε, “Bεŋ jōde kife bεŋ yēne keefε bεŋ yēde ajii yi mwεε le gε, nje gε kinche kimu nyu nje mwεε mu wù kεme gε, mo mwεde tu wù kεme bvukuge nεe la.” **16** No wu jeme noo, wu mo wu ma ŋgaŋ le, “Muh wu kwa wumu gè kεme mwε we, mwεε joŋ yu baŋ. **17** Wu mo wu kε wu kwaji le laa wu lε wu gê nεe la? Wu lε wu gεε ŋgu ye yεε faaŋ la? **18** Wu mo wu ja wu chu ntaj le, ‘Fιεε fι nlé ŋgē le fine. Nlé nsâ basaŋkwa

banj, nkâase njôon ba kuge, mo ngêe ngu bë mwëe mwaj
yu munchii. **19** Ndoo ñge noo, me mo ndu kikwëe kañ le
lë nle muh wu kishi. Ñkëme mwëe mù nlé ngê njii bilunj
bi duude le. Ge mbaanj ntu mbuge ge. Nlé njii geh wa lo,
ñka mmuu n'yuge njon.’ **20** No wu seese noo, Nyo mo wu
teej wu lë, ‘Kiyuñ kine! Kintañ ki abej le nlé nkâase njô
kiyo kuñ. N'yeeñ laa mwëe munë munchii mù wo seese wo
gëe lé gê nyû mu yeeñ la?’’ **21** No Jiso jëme ne wu mo
wu jëme le, ‘Le geh yeeñyeen no fi lé fi gê fi nyû fe muh
wu banyi bvukuge fe kikwëe ke le wù keme ge bvukuge
kimbe ki Nyo le ge.’’ **22** Wu ka wu ja wu jëme wa nyu
boorj be ba ñgoo le lë, ‘Keefë beñ lûume kune kinche
kena le laa beñ lé beñ gê beñ ji la lë, kene kune ye yene lë
laa beñ lé beñ ji la lë. **23** Beñ këe le kiyo ki muh fede
mwëe munjile, ye yi muh fede njú. **24** Beñ jîñe beñ yeeñ
binjanja, ge bi to bi lene ge, ge bi to bi gweji ngu ge. Ge bi
keme basankwa kene banwanj ge. Geenë Nyo nyañe geh bi
bichii. Ge beñ kee le beñ yage munyii ge? **25** Le yeeñ a
beñ ntenee wù fuunje, wù tanlo wu biss geh kife shige
yi kinche ke le? **26** No ge tanlo beñ ge mo fi shige fine
ge, gee la fi beñ soge bikwëe kune mwëe munë? **27** Beñ
jîñe beñ yêñ no nfude to wu kuu wù nyu. Ge nfude to
wu lene ge, ge wu shiñe njú ge. Geenë, nseñe beñ le lë
geh Nfoñ Salamoñ be bvukuge bwe bvuchii bvù wu gë
keme wu gë suse ye wu bu fe nfude le ge. **28** No Nyo suse
agaanj a nchvuuñ ne, agaanj a kuu abej, bu antaana ba
fwëe lo fetanj, tu ge tanlo wu suse beñ wu fe lo noo ge? O
oo bamii ba mbëme wù shige le! **29** Fi mo fi nyu le keefë fi
fûunje beñ ge, keefë beñ kwâji laa beñ lé beñ ji la beñ

tu bεŋ mû la lε, **30** nje munε mwεε to kwaji gεh bamii ba bituŋ bi yi nshεŋ yinε le. Bεŋ kēe lε Chiji wene kee lo lε bεŋ koŋe mwεε munε munchii. **31** Bεŋ ḡεε bvufee bwena nyu yi bvunfonj bvу Nyo le, wu mo wu nyaa tε mwεε munε munchii bεŋ le. **32** Ngoo yan, no bεŋ le shige nε, keefε bεŋ fāane gε, nje Chiji wene le wu koŋ wa ki wu nyâ bvunfonj bεŋ le. **33** Bεŋ gesε mwεε mu bεŋ kεmε, bεŋ ga bige biyu bamii ba fuude le, bεŋ gōone bikeε nyu bì tanlo bi gε suume gε. Bεŋ ḡεede kwa wene nyu yi woŋ wù Nyo le, fe tanlo wu gε ka gε, fe choŋ tanlo wu gε fe fo gε, fe shé tanlo yi gε kaaŋ gε. **34** Bεŋ kēe le fe muh gεede nchvu ye fo le fe fitele fie le fo. **35** Bεŋ kaaŋ bicha biena, bεŋ chu bin'yesε bεŋ chīεene lεme, **36** gεh nje boοŋ ba lεme to bo chīεene kikwεε kiboo wù nyu kijusε ki bvuguu le. Wu doo wu kaasε wu to wu kuŋ kimbuŋ ba gwenye lo wu lee. **37** Kinlanje kĩ baan le ki nyu fe boοŋ ba lεme le sege kikwεε kiboo fεsε wu yεŋ bo nyu we bo chīεene wu. Nseŋe bεŋ nchīεenj le wu lé wu ḡε wu chēmε nju ye wu kaaŋ, bo shiiyε fekuu wu to be mwεε munjile wu gajε bo le. **38** Kinlanje kĩ baan le ki nyu ki boοŋ ba lεme ba wu lé wu ḡε wu f̄εsε wu yεŋ bo nyu bo chīεene wu. Kεnε wu lé wu ḡε wu tō antanj antenεε, kεnε sege nyishii to yi toŋε. **39** Bεŋ kēe le chiji yeh nε kee kife ki choŋ le wu to, tu wu lé wu chīεene. Wu ḡε chine lε ba ŋode yeh ye gε. **40** Bεŋ tε kεmε ki bεŋ chīεene, nje muh wù jee che le Mwamuh lé wu ḡε wu kāasε wu to kife kĩ bεŋ kee gε le.” **41** Bita mo wu ja wu biih wu le lε, “Tada, wo ma ŋgaŋ wune nyu bee le, noo bamii bachii le lε?” **42** Tada chvuu lε, “Mwa lεme wu le wù nchīεenj wù ka kεmε bvufee le wù la? Gε nyume

batəŋ lé yi gê yi gâ ye. Bamii batəde lé bo gê bo gâ ye bε
ba bafεε, ba bafεε ga ye bε ba batəde. **53** Chiji mwa lé wu
gê wu gâ ye bε mwa ye wù jwεŋse, mwa wù jwεŋse juu bε
chiji. Bwe mwa lé wu gê wu jûu bε mwa ye wù kwεse,
mwa wù kwεse juu bε bwee. Bwe jwεŋse lé wu gê wu jûu
bε kwε mwa ye, kwε mwa juu bε bwe jwεŋj.” **54** Jiso gè
du kinchvu ki bamii le lε, “Bεŋ to bεŋ yede sege kimbe
bεεne je ajuu seele yo, bεŋ mo bεŋ duu lε, ‘Janj lé yi gwê.’
Yi ge yi mo yi gwe. **55** Sege bεŋ yede tε nfuŋ bεεne je
akuu akuu, bεŋ mo bεŋ tu bεŋ duu lε, ‘Kiyufε kĩ baanj lé ki
nyû yu.’ Ki mo ki nyûme yu. **56** Bεŋ bamii ba jeme yeye,
bεŋ tu bεŋ gee yeye banε, no bεŋ jiiŋe kibvule bε nshεŋ
bεŋ mo bεŋ sεŋe no akfuuŋ le wo nyume, ge tanlo bεŋ tε
kεε mwεε mü Nyo duunyi yi kife kinε le ge nje la? **57** Ge
tanlo bεŋ te kwaji fieε fi chaanj fi tanlo bεŋ gêe ge? **58** Ne
muh lé wu jô wo wu geεne bε wo yeh yi nsa le, wo mo wo
moŋ ki wo bêεŋ ki bεŋ sêesε baanj a je, keefε wo gê wu
chîi wo wu gêεŋ wu nyâ wo chiaanj yi muh wù sage bansa
le gε, wu fêese lo wo chiaanj yi bamii ba nchi le tu ba lé ba
fâa wo yeh yi cha le. **59** Nseŋe wo le lε ge tanlo wo bu yu
nje wo mesε wo laŋε finini fichii fi ba goone sεŋ ge.”

13 Gè bee kife kiyu le, bamii bamu ja bo sεεŋ Jiso kune
bamii ba Galalee bamu ba gè gene ki bo ge kintanyε fe
Nyo le, Balεt tuŋ bamii bo gεεŋ bo gwooŋε bo, bilεmε
biboo taashe bε bi nyáŋ yǐ bo gε gee kintanyε kεε yu. **2**
Jiso yege neε, wu biih bo le lε, “Bεŋ kwaji le bamii bayu
gε kwe kfuu chi yεε kwe noo nje bimbefε biboo gè fede bi
bamii ba Galalee bamu noo? **3** Ge nyu noo gε. Nseŋe bεŋ
le lε, bεŋ baanj kûsε gε muntele mwεna gε, bεŋ bachii lé

bəŋ kwêeyε geh noo. **4** Beŋ tane geh bamii ba yuufe ncho nyaan baa ba yeh yì ndefe gè kesε Siloŋ yi yuuye bo? Beŋ kwaji le bamii bayu gè kweeyi noo nje bimbefε biboo gè fedε bi bamii ba Yelusaləm bamu noo? **5** Ge nyu noo ge. Nseŋe bəŋ le le, bəŋ baan kûse ge muntele mwəna ge, bəŋ bachii lé bəŋ gè bəŋ kwêeyε geh noo.” **6** Jiso mo wu ma ngan wumu bo le le, “Ge bee kife kimi le, muh mu yii kite ki muntaŋ a wu mwəne. Le kife kojε, wu to ki wu kē, wu ge yεŋ muntaŋ yuŋ yi ki le ge. **7** Wu mo wu jemε muh wù gè jiiŋe fe mwε we le le, ‘Bijε yêŋ, le wa biluŋ bitede mεesε no ntoo ki ŋke muntaŋ yi kite kine le, n'yεde ge fieε le yi ki le ge. Gwôo lo. Ki baŋe nshεŋ yine achiji.’ **8** Muh we wu leme weε chvuu le, ‘Chiji kikwεε, ka chine geh yu kiluŋ kine, ne ki baan yuŋ ge, me mo nchij kinyi kiyu ŋgeε chvune fo. **9** Sege bu kiluŋ kí too le ki yuŋ, fi jon, ki ne baan yuŋ ge, me mo ŋgwo lo.’’ **10** Gè bee juu chi yuuŋ chimi, Jiso yεyi bamii yeh yi buunε yimi le. **11** Kwεse wumu nyu yu kiyo kí befe kimi nyu ye ye le, kí to ki ge muh tu muh wu chigoŋ. Ki ge ge wa wu cheŋ yi biluŋ le yuufe ncho nyaan jiŋ ŋgyuuse wu, taŋlo wu ge ka wu leεŋ we chaan ge. **12** Jiso yεŋ kwεse wuyu le wu teεŋ wu wu to wu jemε wu le le, “Bwaan, wo le wo bone wa chiaan yi gon yo yine le.” **13** No wu jemε noo, wu mo wu chiaasε kibo wu kuŋ wu le. Kimimia, jiŋ yεε kaasε yi nejε ye, wu leεŋ we chaan, wu mo wu tu wu tume maŋkuŋ ma Nyo. **14** Chiji kikwεε wu yeh yi buunε yiyu yεŋ le Jiso le wu fe kwεse wuyu nyu juu chi yuuŋ, fieε fiyu toonyε lo wu baan. Wu mo wu tu wu sage bamii le wu duu le, “Aju a leme le bvusoo. Beŋ tōo ba fede bincheŋ biɛna nyu

ajuu kaa le. Keefε muh ka wu mōŋ wu to juu chi yuuŋ lε gε.” **15** Tada chvuū wu le lε, “Bεŋ bamii ba jεme yeye, bεŋ gee yeye banε. Nε le juu chi yuuŋ, muh wu mumwaa mumwaa abεŋ ntεnεε gε ka wu jo kεne jaki fε wu chee fo wu gεεŋ wu nya wu joo gε? **16** Kwεse wunε le nyu mwa Ablaham, debele nyu wu lee wa wu yeh yi ncha le biluŋ yuufe ncho nyaan, fi baan̄ joŋ gε no ba bvuse wu yi ḥgε le juu chi yuuŋ gε?” **17** No Jiso jεmε noo, bvuya koo bamii be ba kimbane, bamii ba duude tu bo laŋe lo ye fiboo nje bingha bi mwεε bichii b̄i Jiso gε gee. **18** Jiso ja wu ghaa lε “Bvunfonj bvu Nyo le njε la? Fieε f̄i tanlo mbege yu le la? **19** Ka nyu geh njε ḥgo yi fintan̄ fimi f̄i muh gε noŋ a wu mwεne, yi gε bu, yi ku yi yεεŋ yi tu kite k̄i munyii mu fuune we to mu joone yi ché yiyu le.” **20** Wu ka wu jεmε lε, “Tanlo ḥka mbege bvunfonj bvu Nyo bε la? **21** Ka nyu geh njε kinshile k̄i kwεse gε fe mune bintee b̄i baan̄ baan̄ bitede wu jo wu fiiŋε yu, wu tojε wu gεε, fi mo fi ge mune chiyu bεεnyε.” **22** Jiso gε ja wu gεεne Yεlusalem. No wu gε gεεne wu feder bilaanteŋ bε bante le wu yεyi bamii. **23** Muh mu ja wu biih wu le lε, “Tada, le bamii ba shige bo lé bo gε bo bōne?” Jiso mo wu chvuū wa nyu bamii le bachii lε, **24** “Bεŋ lūumε chuule ki bεŋ lēe nyu fe jwe wu fwese kwεε wu le fasaa le. Nje nseŋe bεŋ le lε bamii ba duude lé bo gε bo gōone ki bo lee bo gε kεmε je gε. **25** Kife lé ki kōjε, k̄i chiji yeh lé wu jā we wu faa kimbuŋ. Wu doo wu faa, bεŋ me akfuuŋ bεŋ kune kimbuŋ bεŋ lege lε, ‘Chiji Kikwεε, gwenye kimbuŋ be lee.’ Wu mo wu chvuū bεŋ le lε, ‘Gε ḥkkee a bεŋ ja yo gε.’ **26** Bεŋ mo bεŋ ke bεŋ taanyi lε, ‘Le bee ba chi jii mwεε bee ka muu mwεε. Wo

ge jiényi wo yeyi bamii bante besa le.’ **27** Wu ka wu kaasé
wu chvuu le, ‘Nseñje lo bëj le le ge ñkee a bëj ja yo ge.
Bëj ja lo a me fwëej bëj banë bëj jiényi bëj fige mwëe.’
28 Bëj lé bëj gê bëj yêj Ablaham bë Asik mo Yakob mo
bamii ba ntuj wu Nyo bachii antenëe a bvunfonj bvü Nyo,
bëj nyu ba bañ bëj akfuuñ, bëj mo bëj beede bëj ñgeji
bige. **29** Bamii lé bo jâ bimbe le bichii, këge a juu saane yo
gëene bude a chi seele yo mo aweawe bë akuuakuu a woñ,
bo to bo shii bo jii antenëe a bvunfonj bvü Nyo. **30** Bëj këe
le bamii bamu ba le ajinj mëese lé bo gê bo nyû fwe, bamu
ba le fwe mëese lé bo gê bo nyû ajinj.” **31** Le nyu geh kife
kiyu le, Bafalashii jëme Jiso le le, “Bu fiuñ wo ja wo gëene
kimbe kimi le nje Nfonj Hëlod goone ki wu yû wo.” **32** Jiso
chvuu bo le le, “Bëj gëej bëj du nchombiañ wuyu le
le mbvuuse banchëndaa ba debele ye yi bamii le abëj,
ñka nfede bincheñ, nyu geh no nlé mbû ñge fewëge, doo
nyume fe bu she ataana, me mo mmësse lëme chanj. **33**
Geenë, nle ñke jiénye wañ wu Yëlusalem abëj, ñka mbu
njiénye fewëge gëene bude fe bu she fewëge. Fi baanj koje
ge le ba yuuyë muh wu ntuj wu Nyo kijusë kimi le fede
Yëlusalem ge.” **34** No Jiso jëme ne, wu mo wu këj ye
le, “Yëebëe Yëlusalem! Yëebëe Yëlusalem! Wo wù yuuyi
bamii ba ntuj ba Nyo, wo ka tume bamii ba Nyo tuñ fe
wo le bë ata. Le wa kingane kimëe no me moj ki mbanye
boonj buñ një no bweshii to wu banye boonj be yi kfugë,
a bibëe bie le, wo fanj? **35** Bïje yêj, yeh yo lé yi gê yi tu
binfu. Nseñje bëj le le ge bëj bañ bëj ka bëj yëj mene
ge, gëene bude kife ki bëj lé bëj dû le, ‘Nyo le wu noñ
kimbone yi muh wu too a jee chi Tada Nyo le.””

14 Gε bee juu chi yuuŋ chimi, Jiso gεεŋ ki wu jī mwεε
a muh wù baan̄ wumu yeh. Muh wεε gè bee muh wu
Bafalashii. Bamii ba gè bee fo tu bo weede Jiso ki bo yεŋ
fieε fi wu lé wu ḡe. **2** Gε bee muh mu lεme fo a Jiso jii wu
chene bε chi gon̄ chi ge wa chiaan̄ bε bikaa muji. **3** Jiso
bih Bafalashii bε bamii ba gè kee banchi ba Nyo ba gè bee
fo le lε, “Nchi wese le wu bεεŋ lε tanlo ba fε muh juu chi
yuuŋ noo wu baan̄ bεεŋ gε le?” **4** Bo gε chvuu fieε gε. Jiso
jijε muh wee le, wu fε wu wu tεmε, wu mo wu jεmε lε wu
gεεne. **5** Jiso biih bo le lε, “Le yεεŋ a bεŋ ntεnε wù kεme
mwakεnε naa wu gwe a fwεŋ le juu chi yuuŋ mwεde gε
bvuse lo kimimia gε?” **6** Bo ma fieε fi bo chvuu. **7** Jiso gè
bijε wu yεŋ no bamii too bo chage gεh nyu manjuu ma
fwe fε bo shiide fo, wu ma ηgan̄ bo le lε, **8** “Sege muh ka
bvuguu, ba tεεŋ wo fo wo gεεŋ, keefε wo shii nyu fε kijusε
k̄i fwe le gε, nje taŋlo nyu ba sεεŋ tε muh mu wù baan̄
wù fede wo le. **9** Chiji bvuguu wù chi tεŋe bεŋ bachii
nε lε wu jâ wu tô wu mo wu dû wo le lε, ‘Jâ we wo nyâ
kijusε kuŋ muh wù baan̄ wunε le.’ Wo mo wo ja bε bvuya
wo gεεŋ wo shii nyu wa ajiŋ. **10** Sege ba sεεŋ wo ηka wu
bvuguu, wo gεεŋ fo, wo shii nyu ajiŋ, wu lε chiji bvuguu
lε wu jâ wu tô wu dû lo wo le lε, ‘Nsaa yan̄, ja we fεnε wo
gεεŋ wo shii nyu fwe.’ Noo, wo mo wo kεme mbεεŋsε
fwe a bamii bachii ba le fo. **11** Le geh yεεŋyεεŋ no muh
wuchii wu bεεŋsε kikwεε ke lε ba nyû ba ḡe ba shiiſhε lo
wu. Muh wu shiishi kikwεε ke ba lε ba bεεŋsε lo wu.” **12**
Jiso mo wu ja wu kaasε wu jεme chiji yeh wu gε tεŋe wu a
wu yeh le lε, “Sege wo goone ki wo tεεŋ bamii le bo to
bo ji mwεε, keefε wo tεεŋ nyume nsáa yo kεnε booŋ ba

bwoo kene kfuu chuj gε, mo nyu bamii ba kwa bo le ntε wo le gε. Wo ne tεje nyu bobaa bamii, tu bo lé bo gē bo kāase bo tεen te wo a bo yeh, fi mo fi nyume lε bo le bo chvuu wa kibo kuŋ. **13** Sege wo gee ŋka, wo tεen nyu bamii ba kifufe, biŋkele bε ba tεŋlaase mo binfeen. **14** Wo ge noo, wo mo wo keme kimbone, nje gε bo baa bamii keme fiee fi tanlo bo kaase bo chvuu wo le gε. Le geh Nyo wu lé wu lâŋε wo juu chi bamii ba chaŋ lε bo gē bo bûde yi kwe le.” **15** No Jiso jeme noo, muh mu wu bε bo gε jii mwεε mo wu jeme wu le lε, “Kinlaŋye kĩ baaŋ le ki muh wù lé wu gē wu jii mwεε antεnεe a bvunfon bvu Nyo.” **16** Jiso mo wu chvuu wu le lε, “Gε bee kife kimi le, muh mu seese ŋka wù baaŋ, wu tεen bamii ba duude. **17** Juu gε to chi kojε, wu tuŋ mwa ye wu leme le wu jiεnyε wu seεŋ bamii le bachii ba gε bee ki bo to le, lε mwεε munchii le ba seese wa. **18** Mwa ye wu leme wεε mo wu gεεŋ wu yεŋ bo le, bo kε bo beeyi ye wu mumwaa wu mumwaa, muh wù fwe gε ja wu jeme wu le lε, ‘Nchi ŋgu mwε waŋ wù fweŋ, ŋkeme ki ŋgεεŋ njijε. Kii wo, keefε bεŋ chīεene me gε.’ **19** Wu ka wu yεŋ muh mu le, mwεde jeme lε, ‘Nchi ŋgu banaa baŋ ba leme yuufe, ŋgεεne meεse ki me mmoŋ bo. Kii wo, keefε bεŋ chīεene me gε.’ **20** Wu yεŋ muh mu le, wu jeme fie lε, ‘Nchi njo kwεse, gε kife nyume yu kĩ tanlo nto gε.’ **21** Lε bo chvuu noo, mwa muh wu leme wεε mo wu tu jin wu gεεŋ wu seεŋ fiee fichii chiji kikwεε ke le. Chiji ŋka wεε yu, fitele luŋe lo wu. Wu mo wu kaasε wu tuŋ mwa ye wu leme wεε wu jeme lε, ‘Bû chige, wo ḡεεŋ alaanteŋ wo jiεnyε ntase yi jé le be bifiaŋ bi jé le bichii, wo kūŋ bamii ba kifufe, batεŋlaase, bε binfeen mo

binjkelε, le bo to.’ **22** Wu gεεŋ wu kaasε wu to wu jεmε lε, ‘Chiji kikwεε, nle ŋge wa no wo be jεmε, geenε, yeh baanj yise gε.’ **23** Chiji wεε jεmε wu le lε, ‘Bu mεεse wo gεεŋ wo jiεnyi a jé le bε bifiaŋ bi jé le bichii, wo kuŋ lo bamii bo to, yeh yaŋ yise. **24** Kεε le gε muh wu mumwaa antεnεε a bamii banε ba nchi n'ya mbe bo, nyu bo ge bo moŋ lo fiεε fiaŋ fijile a bo mu gε.’’ **25** Jiso ka wu ja wu gεεne, binchvu bi bamii b̄i duude bii wu le. Wu ja wu kaasε ye wu jεmε bo le lε, **26** “Gε tanlo muh nyu muh waŋ wu ŋgoo njε wu koŋe mε wù yage bwee bε chiji sεŋ gε, wu ka koŋe mε wù fede kwεε bε boonj be mo boonj ba bwee mo jέme ye gε. Wu kέme tε ki wu kōŋe mε wù fede no wu koŋe kikwεε ke. **27** Gε tanlo muh tε nyu muh waŋ wu ŋgoo njε wu le wu tuu ke kintaaj wu bii mεne sεŋ gε. **28** Le yεεŋ a bεŋ ntεnεε wu goone ki wu jōoŋ yeh yǐ ndefe fεwe, wu gε ya wu shii fεkuu wu kwajε laa wù kέme gε bige bi kooji b̄i tanlo wu joonj yeh yinε yu wu mεse la? **29** Wu ne baanj noo ge gε tu wu lé wu ḡe wu jā wu ḡe kinfu ki yeh, yeh ya wu ki wu mēse. Sege bamii fede bo mo bo buu wu bo duu lε, **30** ‘Mbwe wunε chi wu kε yeh yi ya wu ki wu mēse.’ **31** Geh yεεŋyεεŋ tε, le nfoŋ wu la wu goone ki wu tūŋ jεŋ bε nfoŋ wumu wu gε ya wu shii fεkuu bε bamii be wu kwajε laa tanlo wu bε bamii be ba jεŋ ba banchvuge yuufe tuŋ jεŋ bε nfoŋ wumu wu le bε bamii be ba jεŋ banchvuge mbanfiee gε?’ **32** Wu ne le wu kwajε wu yεŋ lε fi lé fi ḡe fi ghâ wu, wu mo wu tuŋ bamii be bamu bo gεεŋ bo yεŋ nfoŋ wumu wεε le wu baanj je yǐ ndefe le bo lεgε wu lε nyiεgee nyu a bo ntεnεε. **33** Fi mo fi nyu lε, muh wù baanj chine gε mwεε mwe le munchii gε, wu gε

nyu muh waŋ wu ŋgoo gε. 34 ɿka le fieε fi joŋe. Geenε, sege yi chii, wo ge nεε bε yi fe yi ka yi kaasε yi jεŋε? 35 Tu yi le yi lεsε wa achiji. Gε yi baŋŋ no ba noŋ mwεne nje chvune gε. Yi le wa ɿeh le ba noŋ lo. Muh wù kεme bintunj ki wu yû, wu yu.”

15 Bamii ba gè koode ɻwa mo bamii ba befe bamu gè too fe Jiso le ki bo yege fieε fi wu gè yεyi. 2 Bafalashii bε bamii ba gè duunyi banchi ba Nyo kε bo tu bo shuŋshi, bo duu lε, “Muh wunε fii bamii ba befe wu ka jii mwεε bε bo.” 3 Noo, Jiso mo wu ma ɻgaŋ wunε bo le lε, 4 “Le muh wù la wu kεme shóŋ gwee, wu nε le wu lεsε yimimia. Wu ge chine yi baŋbvuuŋe ncho bvuuŋe le nchvuuj wu gεεŋ wu goŋ yimimia yεε yi lεsε, gεεne bude sege wu yεŋ yi le sεŋ? 5 Nε wu le wu goŋ wu yεŋ, wu yu njoŋ, wu tuu yi fεgbwe, 6 wu kwεεde bε yi fe yeh le. Wu doo wu kwεε bε yi, wu mo wu tεεŋ nsáa ye bε bamii ba chee mbebe ye le wu du lε, ‘Bεŋ tō bee lanye nje shoŋ yaŋ yì be lεsε, ɻkaasε n'yεŋ yi le.’ 7 ɿeh noo nseŋe bεŋ le lε le ɿeh yεεŋyεεŋ no kinlanye kí baŋŋ lé ki nyû woŋ wù fεwe le, nje muh wu kimbefε wu mumwaa wu le wu kuse fitεle fie. Bo lé bo lâŋjeye fe wuweε muh le fede bamii ba mbaŋbvuuŋe ncho bvuuŋe ba le chaŋŋ ba baŋŋ gε bo goone ɻkuse gε. 8 Noo, laa le kwεε wu la wù kεme bige yuufe, jise nε le chi lεsε fo wu tu wu laame? Wu ge chu kin'yesε wu yesε, wu yεεsε yeh, wu goŋ chuule gεεŋ bu sege wu yεŋ gε? 9 Wu nε le wu goŋ wu yεŋ, wu mo wu banyε nsáa ye bε bamii ba chee mbebe ye le wu du lε, ‘Bεŋ tō be lanye, jise chaŋŋ chi bige, chi be lεsε, ɻkaasε n'yεŋ chi le.’ 10 Nseŋe bεŋ le lε, le ɿeh yεεŋyεεŋ

no banchendaa ba Nyo lé bo lanjeye nje muh wu kimbefé
wu mumwaa wu le wu kuse fitele fie.” **11** Jiso ka wu jemé
lε, “Muh mu gè kemeé booo ba bilenjé baféé. **12** Wù ajiŋ
mo wu ja wu jemé wu le lε, ‘Chii, gaa bwaŋ bvushé wo
nya mene méesé.’ Noo, chiji mo wu ga bvushé bwéé bo le.
13 Mwa wù ajiŋ wéé fi bwe bvushé, lε doo nyu ajiŋ a aju
shige, wu baanyé bwe bvushé wu gesé wu mo wu la bala
woŋ wumu wù je yí ndefe le, wu mo wu géeŋ wu tu wu jii
kingan wu cheŋe bë bige biyu yi kinche ki achiji le. **14** Wu
gè doo wu buŋ bi ka, jen yi tseme ja yi koo woŋ kwéé
le, wu tu wu fuge fíeé fíjile. **15** Noo, wu mo wu géeŋ wu
goon lème muh mu wu woŋ kwéé le. Muh wéé mo wu
tuŋ wu wu géeŋ wu chieene munyuŋa mwe. **16** Wu mo
wu ja wu koŋe ki wu jii mwéé munjile mu munyuŋa to
mu jii. Geene muh ge nyaa ge wu bë fíeé fí wu ji ge. **17**
Wu mo wu ke wu tu wu kwaji mwéé, lε wu doo wu tseŋ
bvufee bwe jin, wu mo wu du lε, ‘Bamii ba lene chii le
bo kemeé mwéé munjile wesee mu yage bo, ne me fene
ŋkwee bë jen. **18** Nlé njâ we, ŋgéeŋ fe chii le, ndu wu le
lε, “Chii, nle ŋge kimbefé fe Nyo le mo fe wo le. **19** Ge
mbaan ŋka ŋkooji le ba ka ba tene me le mwa yo ge. Jôo
gëh lo me méesé nje muh wo wu lème.” **20** Noo, wu mo
wu ja wu tuu jin fe chiji le. Wu doo wu too wu bude wa
mbebe la le, chiji noŋ ajii wu yen wu le. Wu koo yii bë
mwa ye, wu ja we, wu legé wu géeŋ, wu kfuge wu, wu mo
wu shiŋe wu. **21** Mwa wéé mo wu jemé wu le lε, ‘Chii, nle
ŋge kimbefé fe Nyo wu fewe le mo fe wo le. Mbaan ge ŋka
ŋkooji le ba ka ba tene me le mwa yo ge.’ **22** Geene, chiji
ka wu tseŋ lo bamii be ba lème wu jemé lε, ‘Bëŋ géeŋ

chige, bεŋ goon kikun kĩ joŋe chuule bεŋ to bεŋ noŋ wu
ye le bεŋ ka bεŋ leesε wu fincha kwaan le mo jé bikaa
bie le. **23** Bεŋ ḡεεŋ bεŋ kòo kijunε ki naa wù fanj bεŋ s̄εε
besabεŋ j̄ii be lâŋeye, **24** nje mwa yaŋ wunε chi bee wu
kwe wa wu kaase wu tu yu. Wu chi bee wu lese wa, wu
kaase wu yεnε.’ Noo, bo mo bo kε bo laŋeye. **25** Fiεε fine
ḡè kooshi noo, mwa wu ŋgamu ḡè bee nchvuuŋ. Le wu
doo wu kwεede, le wu to wu bu mbebe la le, wu yu no ba
kude bine ba bine. **26** Wu tεεŋ muh wu lεme wumu wu
biih laa ba bine nyu la le. **27** Wu chvuu wu le le, ‘Mwa
bwoo le wu tu jin abεŋ. Noo, chiji wene sεε kijunε ki naa
wù fanj, nje wu bee wu yεŋ mwa bwoo le wù nyu yu, wu
tεeme.’ **28** Wu yu noo shéŋ ka yi toonyε lo wu, wu mo wu
fanj ki wu lêe yeh. Chiji bu wu gεεŋ wu tu wu choonje wu
le wu lee ye. **29** Geenε, wu tu wu chvuu chiji le le, ‘B̄iŋ
ȳeŋ, nchi nlene wo le njε nfwa yi biluŋ binε le bichii, ŋge
mbaan a nfanj ge ki ŋge fιεε fiuŋ fimi ge. Wo ge mbaan a
nya ge me mo bu mwa bi le nlanye yu besa nsáa yaŋ ge.
30 Mwa yo wunε wù chi gεnε wu buŋ bvushe be bikεse ba
le binjikuu, doo wu to, wo mo wo koo lo kijunε ki naa wù
fanj wo sεε nje wu.’ **31** Chiji chvuu wu le le, ‘Mwa yaŋ,
besa wo le gεh fεnε segechii, fιεε fichii fi ŋkεmε le ge
fiuŋ. **32** Geenε, fi bee joŋe le bee laŋeye nje mwa bwoo
wunε chi bee wu kwe wa, wu kaase wu tu yu, wu chi bee
wu lese wa, wu kaase wu yεnε.”

16 Jiso ka wu jεmε booŋ be ba ŋgoo le le, “Muh wu kwa
wumu ḡè kεme mwa ye wu lεme wù wu ḡè gεlε le wu
j̄iŋe fε kwa we le. Wu ja wu yu le mwa ye wu lεme wεε
bunε lo bige bie. **2** Wu mo wu tεεŋ mwa ye wu lεme wεε

wu biih wu le lε, ‘Fine fi n'yuge kune wo le la? Bânyε
baŋwa bachii ba wo chi saŋe kwa waŋ yo wo tō wo chvūu
mene. Gε wo baŋ wo ka wo lene mene gε.’ **3** Mwa ye wu
leme wεε geεŋ wu shii wu kwajε lε, ‘No chiji kikwεε kaŋ
kune wa be me fe leme le, nlé ḥgē neε? No nle njε ḥkεme
bvuŋga bvu nlene be ji seŋ, ḥkεme bvuya ki nlεge kilegε.’
4 Wu mo wu ja wu kwajε lε, ‘Nle ḥkεε wa fieε fi nlé ḥgē,
fi le lε sege ba kuŋ be me fe leme le, ḥka ḥkεme nsáŋ
yí taŋlo yi fii mε yéh yiboo le.’ **5** Noo, wu mo wu tεεŋ
bamii ba gε kεme fioo yi chiji kikwεε ke wu mumwaa wu
mumwaa. Wu fwe to wu biih wu le lε, ‘Wo laanje chiji
kikwεε kaŋ neε?’ **6** Wu chvuu lε, ‘Le muŋkaŋ mu mεε
mù baŋ baŋ gwii.’ Wu jεme lε, ‘Kô ḥwa wo wu fioo
wunε wo shiŋ fekuu chige, wo kûsε wo sâŋ le le muŋkaŋ
mbaansheŋ.’ **7** Wu kaase wu biih muh mu le lε, ‘Wo laanje
yo, neε?’ Wu chvuu lε, ‘Le bikeε bi agiŋ gwii.’ Wu jεme
lε, ‘Kô ḥwa wo wu fioo wunε wo kûsε wo sâŋ le le bikeε
mbanyaŋ.’ **8** Chiji kikwεε wù mwa leme wεε gε yεŋ no
wu gε fige wu noo, wu ka wu bεεŋse lo wu le wu le
feefε baŋ.” Jiso mo wu mεε lε, “Bamii ba kin̄kfuuŋ kine
le feefe yi mwεε mu bo gee le fede no bamii ba n'yuu
feefe yi muboo mu le n'yuu le. (*aiōn g165*) **9** Noo, njεme bεŋ
le lε, bεŋ jôde kwa wene wu fekuu fene bεŋ koode nsáŋ
yu, fi le lε, sege wu ka, Nyo fi bεŋ a wu yeh fe bεŋ lε bεŋ
gε bεŋ nyûme fo segechii. (*aiōnios g166*) **10** Muh wù taŋlo
wu kεε ki wu b̄jε fe fieε fi shige le chuule taŋlo wu kεε ki
wu b̄jε te fe fi kuge le. Muh wù fede kinfi yi fieε fi shige
le, tu taŋlo wu fige te yi fi kuge le. **11** Ne bεŋ le njε bεŋ
taŋlo bεŋ kεε ki bεŋ b̄jε fe bvukuge bvu fekuu fene le seŋ,

lé nya yeej bęj kwa wù nchięej? **12** Bęj le nję bęj tarjlo
bęj kęe ki bęj b̄iji fe fiee fi muh mu le chuule sęj, ge nya
yeej bęj fienna? **13** Gę nfwa tarjlo wu lène bachiji kikwęe
le bafęe gę. Wu nę lene noo, wu bâne wumu, wu koję
wumu, kęne wu yuge wumu le chuule wu jode wumu
fekuu. Gę tarjlo bęj lène Nyo le bęj ka lene bige le gę.” **14**
No Jiso jeme noo, Bafalashii yu mwęe munchii bo ja bo tu
bo buu lo wu, nje bo gę koję bige baarj. **15** Jiso mo wu
jeme bo le le, “Le bęj banę ba duunyi ye le bęj lé bamii
ba joję a bamii fwe, geenę Nyo kee mwęe munchii mu le
muntele mwęna le. Bęj kęe le mwęe mù bamii bęęnjse, le
mwęe mù Nyo jiije mu kuufe ye fe wu le.” **16** Jiso ka wu
jeme le, “Gę bee fweele ba feeji nyu banchi ba Muse bę
mwęe mu bamii ba ntuj ba Nyo gę saŋ. Geenę, kęge no
Jon gę to, bo tu bo feeji wa nyu saaka wù joję wù kune
bvunfoj bvü Nyo. Muh wuchii mo wu tu wu tańe ki wu
lēe antenęe a bvunfoj bvü Nyo bvuyu le. **17** Fi le chige fe
kibvule bę nshęj ka, fede fe jise chi ęwa lęse achiji a ęwa
wu banchi le. **18** Fi nyume le, muh kune bę kwęe, wu jo
wumu, tu wu le wu ge kimbefę bvushi bvü Nyo le nję
kinjaŋ. Muh jo kwęse wu bu wa a muh yeh, tu mwęde le
wu jo kwę muh.” **19** Jiso ka wu ja wu jeme le, “Muh kwa
wumu gę bee yu, wu suse ye bę njú yì joję yi kwa, wu jii
ki kfuuŋ ke aju achii. **20** Muh kifufe wumu nyu te yu,
jee che nyu Lasulo. Biŋkogo gę koo wu ye yichii. Ba gę
gęe wu wu shee wu gime jwe wu fwese wu muh wu kwa
węe le, **21** wu chięne laa sege wu jii mwęe fiee shęe wu
boj wu ji la. No wu gę gime fo noo, bvü męse yi too yi
laaji biŋkogo bie. **22** Yi kife kimi le, muh kifufe węe kwe,

banchendaa ba Nyo gè tuu wu bo geeñ bo gëe wu kijuse ki
joñe le mbebe Ablaham le. Muh wu kwa wëe gè kwe te ba
jiyé wu. **23** Wu geeñ wù nyu woñ wu banjkfu le wu tu wù
nyu fo yi ñge wù baanj le. Wu gè ja wu noñ ajii, wu yenj
Ablaham le je yì undefe le bë Lasulo mbebe ye le. (**Hadës g86**)

24 Wu tæeñ le, ‘Chii Ablaham, kôo yii fe mene wo chiiñse
Lasulo le wu léesse nyi yi kwaan yi kibo ke a joo le wu tô
wu jíeesse lëmë chañ yu. Nle lo yi manluñ mà baanj le yi
ngu kfunç le.’ **25** Ablaham chvuú fie le, ‘Mwa yanj, kwajc
sege wo gè baanj wo chee yi nsheñ le. Wo gè keme mwëe
mù joñe munchii sege këe, Lasulo yene fie nyu ñgc. Mëeñse
Lasulo le yi bvujonj le, wo nyu yi maluñ le. **26** Ge me geh
fine fies maÑ ge. Wo kêe te le mëeñse kiñkon ki baanj le ba
seesë le ge tañlo muh ja fene wu danjse wu to fe wo le ge,
ge tañlo te muh ja fe wo le wu danj wu to te fene ge.’ **27**
Muh kwa wëe ka wu legë le, ‘Kii wo chii, tûñ geh Lasulo fe
bee kfuñ. **28** Ñkeme boø ba bwëeñ bateñ, wu gëeñ wu
chiiñse bo le le bo yêne keefë bo tô te fe kijuse ki ñge kine le
ge.’ **29** Ablaham chvuú fie le, ‘Boø ba bwoo keme banjwa
ba Muse gè sañ be banjwa ba bamii ba ntuj wu Nyo gè
sañ, bo nyu bo yûge mwëe mu bo duu.’ **30** Muh kwa wëe
fanj wu jëme le, ‘Aay chii Ablaham, be bee nyu muh mu
wù bu yi kwe le wu geëñ wu feje bo le, tu bo bee bo yu bo
kuse muntele muboo.’ **31** Ablaham chvuú wu le le, ‘Bo fanj
ki bo yu fies fi Muse be bamii ba ntuj wu Nyo duu, tu ge
tanlo bo yu te mo fies fi muh wu bu yi kwe le jëme ge.”

17 Jiso jëme boø be ba ñgoo le le, “Ge mwëe mù tele
bamii fe bo gëe kimbefë nyu një mu lé mu nyû yu señ
ge. Geenë, ñge wù baanj le fe muh wù tele le bamii gëe

bimbefε le. **2** Fi jone fe wu wεε muh le lε ba shεŋshε ki bwee ki jεnε a kindoŋ ke le, ba tooŋse wu a joo yǐ baŋ le, fede fe wù gee boŋ banε gêe bimbefε. **3** Beŋ doo beŋ nyume beŋ yêne. Mwa bwoo nε le wu ge fiεε fí befe, wo jεmε wu le. Wu nε le wu kuse, wo foose wu. **4** Wu nε le wu ge mwεε mù mbefe fe wo le, kinjane kinsooshwi yi juu le, wu kaasε wu to wu ku chiaaŋ le wu le wu jiaa, tu wo kεmε ki wo fôose wu.” **5** Booŋ ba Tada ba ntuŋ ja bo jεmε wu le lε, “Gee lε mbεmε wese tεεme chuule.” **6** Tada chvuu bo le lε, “Nseŋje beŋ nchiesŋ lε, beŋ ne be kεmε mbεmε wu le geh njε shaŋ yǐ nsuu, tu taŋlo beŋ du kite kǐ baŋ kinε le lε ki mugε ye, fεnε ki gεεŋ ki lεεŋ a joo yǐ baŋ le, tu ki lé ki mo ki yû lo beŋ le. **7** Beŋ jo lε muh wu ŋgoo yεne kεmε mwa ye wu lεme, wu she wu lεne mwεne, kεnε wu be jiiŋe nyu fe shón le, wu doo wu kεwε, taŋlo wu mo wu du lε mwa ye wu lεme wεε gεεŋ lo wu jo mwεε mwe munjile wu shii wu jii? **8** Ge taŋlo fi nyu noo ge. Fiεε fí wu taŋlo wu du le ge lε wu gêeŋ wu kûsε njú, wu sēesε mwεε munjile mwe wu tō be mu, wu mo wu chīεne, wu doo wu jī mwεε, wu muu, wu bânyε shú fe wu gêeŋ wu jīi mwe. **9** Mwa ye wu lεme wεε ge mwεε mune munchii, wu she wu nyaa wu kiyone? **10** Le geh yεεŋyεεŋ no fiena le. Beŋ doo beŋ ge wa lεme chǐ ba gε nya beŋ le chi ka, beŋ du lε, ‘Bee le geh lo fiesa boŋ ba lεme, bee le be ge wa lεme chesa.’” **11** Jiso gε gεεne Yεlusalem, wu fede a kijwe ki woŋ wu Samaliya bε ki Galilee le. **12** Wu gε gεεne wu doo wu leese ntε wumu le, bilεŋse bamu yuufe ba gε chεne bε goŋ yǐ baŋ yεŋ wu le bo nyu je yǐ ndefε le, **13** bo mo bo tεεŋ be jε yi

teeme le, "Jiso chiji kikw  e  , koo geh yii fe bee le." 14 No Jiso y   bo le, wu jeme le, "B  g  e   b  g  e   d  n  y  e   ye yene bachiji kintany   le." No bo ja bo g  e  ne bo mo bo tem   bo yuu bo baaj a je. 15 Muh mu a bo anten  e   y  ej le wu le wu tem   wa, wu kaase wu tu ji   fe Jiso le wu yuuse Nyo few  ewe. 16 Noo, wu g  e  ej wu mo wu gwe a Jiso jii, wu nya wu kiyone. Muh wuyu g  e   bee muh wu Samaliya. 17 Jiso jeme le, "Bamii bee yuufe ba mbe nf   bo mo bo yuu, ba bvuuge le faane? 18 Fi le le muh baaj nyu ge yu, w   y  ej le wu l  e   wu k  a  s  e   wu tu ji   wu nya mb  e  nj  e   Nyo le fede ntolo wun  e   ge?" 19 Jiso mo wu jeme wu le le, "Ja we wo g  e  ne fiuj. Fitele fi wo lese yi ye ya   le, le fi ge wa wo tem  ." 20 Bafalashii ge ja bo biih Jiso le laa bvunforj bvu Nyo bvun   le bvu to sege la le. Wu chvuu le, "Ge nji  e   nyu yu w  u l  e   wu g  e   wu d  n  y  e   sege Nyo l  e   wu g  e   wu k  e   wu s  a  g  e   bvunforj bwe bvun  e   ge. 21 Ge muh nyu yu w  u l  e   wu g  e   wu d  u le, 'B  g  e   j  i  n  e   b  g  e   y  e  n  , ne Nyo wun  e   wu sage f  e  n  e  ', kene le, 'Ne wu wege wu sage f  e  g  e   ge.' B  g  e   y  e  g  e   b  g  e   y  u  , bvunforj bvu Nyo le nyu a b  g  e   nt  e  n  e  .' 22 Wu mo wu kaase wu jeme wa nyu boorj be ba   ngoo le le, "Kife too lo k  i   b  g  e   l  e   b  g  e   g  e   b  g  e   g  o  n  e   ki b  g  e   y  e  n   muh w  u jee che le Mwamuh le geh yi juu le chimimia, b  g  e   ge y  e  n   ge. 23 L  e   g  e   ny  u kife k  e   le bamii bamu duu le, 'B  g  e   j  i  n  e   b  g  e   y  e  n  , ne muh wege f  e  g  e  ', kene le, 'B  g  e   j  i  n  e   b  g  e   y  e  n  , ne muh wun  e   f  e  n  e  .' Bo doo bo jeme noo, keef  e   b  g  e   b  i   bo le ge. Keefe b  g  e   g  e  ne   b  g  e   biji ge. 24 B  g  e   kee no ja   to yi lale we ne mwamwamwa, abu a woj a ana le achii yuu ne mwaaj, bamii bachii y  e  . Le geh y  e  n  y  e  e   no bamii bachii l  e   bo t  o   bo y  e  n   muh w  u jee che le Mwamuh le juu

chì wu kaase wu too. **25** Geenε, no wu lé wu gê wu gêεne, fe wu kaase wu to, lé wu kême ki wu yâ wu yêŋ baŋge ba duude kingogε ki mεsse kinε fan wu. **26** Geh yεεŋyεεŋ no fi ḡe bee kife k̄i Nyua le, nyu geh no fi lé fi ḡe fi nyûme kife k̄i muh wù jee che le Mwamuh. **27** Bo ḡe jii mwεε, bo ka muu, bikεse bε biliŋse taashε bvuguu, bamii nyaa boon ba taashi bvuguu bε bo, gεεŋ bu juu chì Nyua ḡe lese a ḷguh le, joo ḡe bu yi to yi leeshe bo bachii. **28** Fi lé fi ḡe fi nyû te geh yεεŋyεεŋ no fi ḡe bee kife ki Lod le. Bamii ḡe jii mwεε, bo muu, bo kame waaj, bo lene ḷε, bo ka joone yéh. **29** Juu chi Lod ḡe bu Sodom, Nyo mo wu shiishε ḷgu we wu shiide wu bēde nje muŋkaŋ, wu shii wu mo wu leeshe bamii ba Sodom bachii. **30** Le geh no fi lé fi ḡe fi nyûme juu chi muh wù jee che le Mwamuh lé wu ḡe wu jâge wu bune. **31** Lé tō nyû abvu bwεε, keefε muh wu le kigo ki yeh le, mwεε mwe nyume yeh, ka wu shii ki wu lêe yeh le wu jo fieε fi le yeh gε. Yεεŋyεεŋ te, keefε muh wu le nchvuuj ka wu kwεεde ki wu tō wu jo fieε gε. **32** Beŋ kwâji fieε fi ḡe kooshe bε kwε Lod. **33** Muh wù goone ki wu bâji kinche ke lε keefε wu lese gε, tu wu lé wu lêse lo. Muh wù lese kinche ke tu wu lé wu bâji lo kinche ke. **34** Nduu beŋ le le, lé ḡe nyû kintan̄ kεε le, bamii lé bo ḡe bo ḡime fεnta bafεε, ba jo wu mumwaa wu mumwaa sheε. **35** Bikεse bafεε lé bo ḡe bo ḡoge bvuleŋ fε jεεŋ, ba jo wu mumwaa wu mumwaa sheε. **36** [Biliŋse bafεε lé bo ḡe bo nyû mwεε, ba jo wu mumwaa wumu sheε.] **37** Booŋ be ba ḷgoobiih wu le le, “Tada, fieε fiyu lé fi ḡe fi kôoshe nyu faaŋ?” Wu chvuu nyu a ḷgaŋ le le,

“Fε gvunε chi fīε to chi nyume fo le geh fo fε barjvuluj
to bo taashi fo.”

18 Jiso mo wu ma ḷgaŋ wumu ki wu yêye booŋ be ba
ŋgo, le bo keme ki bo bûunε segechii bo ya fwεene
gε. **2** Wu jεmε le, “Muh wù sage bansa wumu gè bee a
kinlaantεŋ kimi le, wu faane gε Nyo gε, wu yεde gε jise
chi muh le gε. **3** Kweŋkfu wumu gè bee tε a kinlaantεŋ
kε le. Wu gè gεene segechii wu kude chiaŋ muh wù
sage bansa wεε le le wu fih wu ki wu sūnε nsa we bε
muh we wu kimbane. **4** Muh wεε leese gε gvune atunu
gε, kweŋkfu wεε mε geh wu gεene fo. Ajir ayu muh wεε
jεmε kikwεε ke le le, ‘No nle fεne gε nfane Nyo gε, gε
muh kooji fīε a mε jii gε, **5** geenε no kweŋkfu wunε too
geh wu fuujse mε ne, nlé n'yēŋ le nlé nsūnε nsa we no
wu goone, fuge noo seŋ, tu wu lé wu mε geh wu tōo wu
jēese mε ne, muh lé wu jā wu kwē lo a wu bo.’’ **6** No Tada
ma noo, wu mo wu jεmε le, “Bεŋ yu fīε fi muh wu gè
sage bansa ba kinfi, wunε gε jεmε. **7** No wu gε fi kweŋkfu
wεε ne, gε taŋlo Nyo fi tε bamii be ba wu le wu cha wa ba
beede fε wu le antaŋ be fεnshe gε? Taŋlo wu tu wu chiide
lo ye? **8** Nseŋje bεŋ le le Nyo lé wu sūnε lo nsa wuboo
chige. Geenε muh wù jee che le Mwamuh doo wu kaase
wu too, wu lé wu yēŋ bamii nyu yu ba leese muntele
yi Nyo le fεkuu fεne noo?’’ **9** Jiso ja wu ka wu ma ḷgaŋ
wumu, nyu bamii ba gè yεde ye yiboo le, le bo le bamii ba
chaŋ, bo mo bo tu bo nyieŋse lo bamii bamu. **10** Wu
jεmε le, “Bamii bamu bafεε gè bee bo bεŋ bo gεεŋ yeh yi
kintanyε le, ki bo buunε. Muh mu gè bee muh Bafalashii,
wumu nyu muh wù koode ḷwa. **11** Bo gεεŋ bo lee yeh yi

kintanyε le, muh wu Bafalashii wεε gεεŋ wu lεεŋ fie wu mo wu buunε lε, ‘Nyo, nnyaa wo kiyone njε gε mε nyume njε bamii bamu gε. Gε n'yεεde ajii yi mwεε le gε. Gε nfige kinfi gε. Gε njarje bikeε bamii lε gε, gε mε nyume tε njε muh wù koode ηwa wege gε. **12** Nto mbane mwεε munjile aju afaa yi kimaa le. Nto nnyaa kimbe kimimia wo le a ntεnεε a bimbe yuufe bi mwεε munchii mu ηkεme.’ **13** Geenε, muh wù gε koode ηwa wεε gε lεεŋ fie je ȳi ndefe le, wu gε bijε mo we gε, wu so kikwεε, wu koo yii, wu mo wu buunε lε, ‘O Nyo, nle fiaŋ muh wù befe, kôo yii fε mεne.’ **14** No Jiso ma nε, wu mo wu du lε, “Nseŋe bεŋ le lε muh wù gε koode ηwa wεε gε bu wu bohge a wu yeh, wù nyu chaŋ a Nyo jii fede muh wu Bafalashii wεε. Le gεh yεεŋyεεŋ no muh wuchii wù bεεŋse ye ye, lε ba nyû ba gε ba shiishe lo wu, muh wuchii wù shiishi kikwεε ke, ba lε ba gε ba bεεŋse lo wu.” **15** Bamii gε ja bo too bε boοŋ ba shige shige fε Jiso le lε wu kuj bo le. Boοŋ be ba ηgoŋ yεŋ noo, bo tu bo leese lo bo. **16** Geenε, Jiso tεεŋ boοŋ bayu lε bo tōo, wu mo wu jεmε boοŋ be ba ηgoŋ le lε, “Bεŋ chīnε boοŋ ba shige shige too fε mεne. Keefε bεŋ jēeſe bo gε, nje bvunfοŋ bvу Nyo, le nyu fε bamii ba le nje boοŋ banε le. **17** Nseŋe bεŋ nchiεεŋ lε, muh wù baŋ fi gε bvunfοŋ bvу Nyo nje mwa wù shige gε, tu gε wu nyu wu ge wu lee fε bvunfοŋ bvuyu le gε.” **18** Muh wù baŋ wumu biih Jiso le lε, “Muh wu N'yεyε, wo wù muh wù joŋe, fieε fi ηkεme ki ηge fε ηkεme kinche k̄i kage gε, le la?” (*aiōnios g166*) **19** Jiso biih wu le lε, “Wo tεŋe mε le muh wù joŋe nje la? Gε muh nyu yu wù joŋe gε. Mε geh Nyo maa wù joŋe. **20** Geenε, ki ntu jiŋ yi fieε fi wo be bile le,

wo kee gε banchi ba duu lε, ‘Keefε wo jāŋ kwε muh gε, keefε wo yûuyε muh gε, keefε wo chôŋ bvuchonj gε, keefε wo bêε jirj yi nsa wu chimbianj gε’, bε lε, ‘Wo ŋgvûune chijo bε bwoo’ gε?’ **21** Wu chvuū lε, “Banchi banε bachii ŋε ŋke wa ŋgeeđe mbaanj chumu.” **22** Jiso yu noo, wu jemε wu le lε, “Tu fiεε le fi shεε fimiria fi wo baanj wo ge. Genε, wo gesε mwεε mwuŋ munchii, wo ga bige biyu bamii ba fuude le, wo mo wo keme nchvu nyu woŋ wù fewe. Wo doo wo ge noo, wo mo wo tō wo bii mene.” **23** Geenε le wu yu noo, ye mo yi wooŋ lo wu, nje wu gɛ keme kwa baanj. **24** Jiso biji wu nc, wu jemε lε, “Fi tεcme baanj fc muh wu kwa lee fe bvunfɔŋ bvu Nyo le. **25** Fi le chige fe nyambala leki yi lēe a jise chi nsala le fede fc muh wu kwa ki wu lēe yi bvunfɔŋ bvu Nyo le.” **26** Bamii ba gɛ bee fo yu noo, bo biih lε, “Fine le noo, yu to bone yεεŋ?” **27** Geenε Jiso chvuū lε, “Ge fiεε fi ghage bamii ki bo ge tanlo fi gha Nyo no wu ge gε.” **28** Bita jemε wu le lε, “Bijε yɛŋ, bee le be chine wa mwεε mwesa le, bee tu be bii wo le.” **29** Jiso chvuū bo le lε, “Nseεŋ beŋ nchiεŋ lε, ge muh nyume yu wù le wu chine la che le, kεnε kwεε le, kεnε booŋ ba bwee le, kεnε chiji le be bwee le, kεnε booŋ be le, nje bvunfɔŋ bvu Nyo, **30** wu ge wu nyu wu nyume nje wu keme bamii be mwεε wesee yi kin̄kfuuŋ kine le yage mù wu chine le gε. Lé tō nyûme yi kife ki kin̄kfuuŋ kí too le, wu keme kinche kí kage gε.” (*aiōn g165, aiōnios g166*) **31** Jiso ja wu jo booŋ be ba ŋgoo ba yuufe ncho bafεε be bo kεŋse yo. Wu jemε bo le lε, “Beŋ yēge beŋ yû, bee bεεne wa bee gεεne Yεlusalem, sege bee bεεŋ be bu yo, fiεε fichii fi bamii ba ntuŋ wu Nyo gɛ saŋ kune muh wù jee che le Mwamuh lé

fi tō fi kojē. **32** Fi mo fi tu fi nyu lē ba lé ba nyā wu chiaanj
yi bituj le, ba chwēeṣe wu, ba naanyi wu, ba chuyi wu
bē nchwene ye ye le. **33** Ba taane wu bē munte, ba yuuyc
wu, ge doo nyume aju atade, wu bu yi kwe le.” **34** Jiso
jēmē noo, fi fuunjse bo, bo baanj kēe gē laa wu jēmē lē la lē,
nje fīeē fimi gē gē lē fe bo kēe gē. **35** Jiso gē doo wu fede a
kinlaantej ki Jeliku le, kinfeenj kimi shii jwe wu je le, ki
lēge mwēe. **36** Wu yu no kinchvu ki bamii kfūnē ki fede,
wu mo wu biih laa le la lē? **37** Bo chvuu wu le lē, le Jiso
wu Nasalē wu fede. **38** Wu mo wu kē wu tu wu wanē lē,
“Jiso, Mwa Nfoj Dabi, kōo yii fc mēne.” **39** Bamii ba gē
saa fwe, wanj wu bo jēmē lē wu baŋ lo. Geenē wu ka wu
mēse lo wu wanj fewēewe lē, “Mwa Nfoj Dabi, kōo yii fc
mēne.” **40** Jiso yu, wu lēej wu jēmē lē bo to bē wu. Bo to
bē wu, Jiso biih wu le lē, **41** “Wo goone lē ñge la fe wo le?”
Wu chvuu lē, “Tada, gēe lē ñka yēne mwēe le.” **42** Jiso mo
wu jēmē wu le lē, “Wo yēne la mwēe le. Fitele fiunj fi wo
lese yi ye yanj le, le fi ge wa ajii awo gwenyē.” **43** Kimimia
noo, wu mo wu kaasē wu tu wu yēde mwēe le. Wu mo wu
ja wu tu wu bii Jiso le wu tume maŋkuŋ ma Nyo. Bamii
bachii ba gē bee fo yēj, bo nya mbēejse Nyo le.

19 Jiso gēej wu lee a kinlaantej ki Jeliku le, wu fede. **2**
Muh mu gē bee yo jee che nyu lē Sakio, nyu chiji kikwēe
ki bamii ba koode ñwa, nyu tē muh wu kwa. **3** Wu gē
goone ki wu yēj Jiso le no wu fede. Geenē, fi ya wu nje wu
gē kfufe lo, kinchvu ki bamii banj wu. **4** Wu mo wu legē
wu gēej fwe, wu gēej wu bēej yi kite kimi le lē Jiso ge
doo wu fede wu yēj wu le. Nje wu gē bee ki wu fē je yo. **5**
Jiso gēej wu bu fo, wu norj ajii wu yēj wù le fwe, wu

teeŋ wu lε, “Sakio, shîlē chige wo tô, nje nkeme ki nche a wo yeh a bεŋ.” **6** Wu mo wu teeſhe lo wu shii yi kite kεε le, wu fi Jiso bε kinlanye. **7** Bamii bachii ba gè yεŋ no Jiso gè geεne bε wu, bo mo bo kε bo tu bo shuŋshi bo duu lε, “Muh wune geεne wa ki wu ḡeεŋ wu che bε muh wù befe wune.” **8** Le bo doo bo geεŋ bo nyume Sakio ja wu lεεŋ we wu jεme Jiso le lε, “Tada, b̄ijε ȳεŋ, nlé ngâ mwεε mwanj antenεε nya bamii ba kifufe le. Ne ngè mbee nfi wa muh, tu nlé nkâase nchvuu kingane kinsh, mwedε le.” **9** No Jiso yu noo, wu jεme wu le lε, “Yi abεŋ le, nfi le wu to wa yeh kfunε, no chiji la chine le tε mwa Ablaham. **10** Muh wù jee che le Mwamuh gè to ki wu ḡoŋ bamii ba le bo lεse wa, wu bvuse bo.” **11** No bamii gè yege no Jiso jεme mwεε munε, wu ja wu mo wu geεŋ fwe wu ma n̄gaŋ wumu bo le, nje gè sheshi wa shige wu lee Yεlusalem, bamii kwaji lε segemu Nyo le wa ki wu k̄e wu sage bvunfoŋ bwe. **12** Wu jεme lε, “Gè bee kife kimu, mwa nfon wumu ja woŋ wuboo le wu geεŋ woŋ wumu le, je ȳi ndefe le, lε ba geεŋ ba ghaa wu nfon le, fε wu kaasε wu to wu sage bvunfoŋ bwe. **13** Wu gè doo wu jade, wu teeŋ boor be ba lεme ba yuufe, wu ga bige bo le kikεε kikεε, wu jεme lε, ‘Bεŋ kô, bεŋ shεε bεŋ ḡee waŋ yu fe ntoo.’ **14** Wu mo wu ja, bamii ba woŋ kwεε le gè bane wu baŋ. Bo mo bo shεε bo tuŋ bamii a wu jiŋ lε, bo geεŋ bo du le ge bo koŋe muh wεε le wu nyume nfon wuboo ge. **15** Ba gè geεŋ gεh ba ghaa wu. Sege wu gè tu jiŋ wu nyu wu fi wa bvunfoŋ, wu du ba teeŋ boor be ba lεme baa ba wu gè ga bige bo le, ki wu ȳεŋ laa bo gè shεε bo ge waŋ bo kεme mbe la. **16** Wù fwe to wu jεme lε, ‘Chiji wese, kikεε kuŋ ki bige k̄i wo ge

nya mene, nle nshee ḥikeme mbe yo biki yuufe.’ **17** Wu
yu joŋ, wu chooŋe wu, wu jeme le, ‘Wo le mwa leme wù
jone. No wo le wo shee wo kee ki wo b̄ije fe fiee fi shige le.
Noo, nlé ḥigēe wo wo sâge bante yuufe.’ **18** Wù bii fo te to
wu jeme le, ‘Chiji wese, kikee kun ki bige ki wo gè nya
mene nle nshee ḥikeme mbe yo biki biteŋ.’ **19** Wu jeme
wu le le, ‘Nlé ḥigēe wo wo sâge bante batetŋ.’ **20** Mwa leme
wumu to wu jeme fie le, ‘Chiji wese, kikee kun ki bige kin
nle nshee kaan a nchanja yi nju le ḥigee. **21** Nchi geede nje
wo teeme ajiŋ, nfane wo. Wo gè bee njε wo le wo gεe seŋ,
wo mo wo to wo jo lo. Doo nyume njε wo le wo mboon
fiee seŋ, wo mo wo to wo gweji lo.’ **22** Chiji kikwee we
jeme wu le le, ‘Wo le mwa wù befe. Njeme wù bu jwe wo
le le wu, wù nlé njo nsa wo yu. Wo gè kee le ntεeme ajiŋ,
njode fiee njε nle ḥigee seŋ, nle njε mboon fiee seŋ mo nto
gweji lo. **23** Wo gè doo wo kee noo, gè ge la fe wo jo bige
bian wo gεe seŋ wo gεe a nchvu le seŋ, wu le sege ḥikaas
nto nfi be mbe?’ **24** Wu mo wu jeme bamii ba gè leme
mbebe ye le le, ‘Beŋ fi kikee ki bige kiyu a wu le, beŋ nyâ
muh wù keme biki bi bige yuufe le.’ **25** Bo kaje lo, bo
jeme le, ‘Chiji kikwee, wù keme wa biki bi bige yuufe.’ **26**
Wu jeme le, ‘Nseŋe beŋ le le muh wù keme fiee lé ba nyû
ba b̄ise. Geene muh wù keme ge, fi shige fi wù keme lé ba
nyû ba fi lo a wu le. **27** Yi meesee le, bamii baa ba gè ban
me, bo fane le keefε me nyû nfon wuboo ge, beŋ ḡeŋ beŋ
tô be bo beŋ yûuyε a me jii.” **28** Ajiŋ ayu no Jiso gè jeme
mwee mune, wu mo wu ja wu tu wu saa fwe wu beene
wu gεene Yelusalem. **29** Sege wu gè doo wu feesee ntε wù
Befash be wù Betani le, bo nyume mbebe yi mbege wu

Bite bi Olif le, wu mo wu baa boon be ba ŋgoo bamu bafɛɛ
wu tuŋ bo, **30** wu jɛme lɛ, “Bɛŋ gɛɛŋ ntɛ wù fwe wege
le. Bɛŋ doo bɛŋ lese yo, bɛŋ yɛŋ mwa jaki le, ba shuude
wù muh ge baar̄ yu we a bɛɛŋ gɛ, bɛŋ faanyɛ bɛŋ to bɛ
wu fɛnɛ. **31** Bɛŋ doo bɛŋ faanyɛ, muh nɛ le wu biih laa
bɛŋ faanyi nje la lɛ, bɛŋ chvuu le Chiji Kikwɛɛ goone lo.”
32 Boon ba ŋgoo baa gɛ gɛɛŋ bo yɛŋ fiese fichee nyu geh
yɛɛŋyɛɛŋ no wu be jɛme. **33** Bo gɛ doo bo faanyi mwa jaki
wɛɛ, bamii ba gɛ keme biih lɛ, “Bɛŋ faanyi mwa jaki wɛɛ
nje la?” **34** Bo chvuu le, “Chiji Kikwɛɛ goone ki wu bɛɛŋ
yu.” **35** Bo mo bo jo bo to bɛ wu fɛ Jiso le, bo dɛŋ bikun
biboo yi jaki wuyu wɛɛ le, bo mo bo bɛɛŋse Jiso yu we. **36**
Wu ja wu gɛɛne, bamii dɛŋe bikun biboo a je, wu fede yu.
37 Wu gɛɛŋ, lɛ wu fɛsɛ fɛ je yɪ bohge a mbege wu Bite bi
Olif le, kinchvu ki bamii be ba ŋgoo bachii janɛ, bo tu bo
wuule bo yuuse Nyo fewɛɛwe, nje bingha bi mwɛɛ bichii
bɪ bo gɛ yɛne le. **38** Bo tu bo wuule bo duu lɛ, “Nyo le wu
noŋ kimbone yi Nfoŋ wù too a jee chi Tada le. Nyiegee le
fewɛ, bvukuge nyu bvu Nyo wù fewɛ le.” **39** Bafalashii
bamu ba gɛ bee a kinchvu kɛɛ ntɛnɛɛ mo bo ja bo jɛme
Jiso le lɛ, “Muh wu N'yeɛɛ, dû lɛ bamii buŋ ba ŋgoo bane
bâŋ lo.” **40** Jiso chvuu le, “Nsɛŋe bɛŋ le lɛ bo be baŋ lo, ata
kane wuule geh lo.” **41** Jiso doo wu bu mbebe Yɛlusalem
le, wu bijɛ yo nɛɛ, wu kesɛ bɛ kwe, **42** wu tu taanyi lɛ,
“O Yɛlusalem, ne bɛŋ bane be kee fiese fi taŋlo fi to bɛ
kimbone fe bɛŋ le yi juu chi abɛŋ le! Geene mɛɛse ge taŋlo
bɛŋ kɛɛ ge. **43** Noo, bɛŋ kɛɛ le kife too lo ki bamii bena ba
kimbane lé bo nyû bo gɛ bo tô bo jôŋ kitaj bo geŋ bɛŋ
bo kene, bo baŋ bɛŋ antɛŋ bimbe bichii. **44** Bo lé bo gɛ bo

lêe bo lêeshe lo bεŋ mo booj bena, bo sa yeh yene, tεdε
gε shεε yi chimi le gε. Fi lé fi gε fi kôoshε noo, nje bεŋ
baaŋ kεε gε kife k̄ Nyo gε to fε bεŋ le gε.” **45** Jiso gεεŋ fε
yeh yi kintanyε le, wu ke wu kuŋe bamii ba gε gese mwεε
fo, **46** wu duu bo le lε, “Fi le ba sanj le Nyo duu lε, ‘Yeh
yanj le yeh yi buunε.’ Geenε bεŋ kaasε yi tu ‘Bvuta bvū
bachonj.’” **47** Jiso shee wu yεyi bamii fε yeh yi kintanyε le
aju achii. Bachiji kintanyε ba baaŋ baaŋ bε bamii ba gε
duunyi banchi ba Nyo, mo bamii ba baaŋ baaŋ ba yo tu
bo weede ki bo yuuuyε wu. **48** Geenε bo gε kεmε je gε, nje
bamii bachii gε shee geh lo mbebe Jiso le, bo goone gε ki
bo sho lo fιεε fimimia fε mwεε mù wu gε yεyi le gε.

20 *Lε* nyu juu chimi Jiso yεyi bamii, wu ka feeji saaka wù
joŋe wu Nyo bo le fε yeh yi kintanyε le. Bachiji kintanyε
ba baaŋ baaŋ bε bamii ba duunyi banchi ba Nyo, mo
bamii ba sage woŋ to, **2** bo biih wu le lε, “Geh sεεŋ bee
mu wù nya wo bvunja lε wo gεe mwεε munε? Nya yεεŋ
bvunja bvuyu wo le?” **3** Jiso chvuu bo le lε, “Mε te nlé
mbii bεŋ fιee. Benj sεεŋ mene mεeεse. **4** Bvunja bvù Joŋ gε
leese bamii yu a joo gε ja fewe noo gε nya muh wu wuŋ
le?” **5** Bo mo bo koo nchvuuj lebolebo lε, “Bee chvuse lε
gε nya Nyo, wu biih bee le laa gε ge la lε fε bee bεεŋ Joŋ
le la? **6** Bee chvuse lε gε nya muh wu wuŋ, bamii bachii
tume bee bε ata, nje bo gε bεεŋ lε le nchiεεŋ le Joŋ gε
bee muh wu ntuŋ wu Nyo.” **7** Noo, bo mo bo chvuu lε,
“Gε bee kee muh wu gε nya gε.” **8** Jiso mo wu jεmε bo
le lε, “Tu gε mε nyu nsεεŋ te bεŋ muh wù nya bvunja
mene lε ḥgεe mwεε munε yu gε.” **9** Jiso mo wu ja wu ma
ŋgarj bamii le lε, “Muh mu gε lεŋ mwε wu muntarj mu

mbvuuj. Wu gεε mwe kwεε bamii le, wu mo wu ja wu
gεεŋ kituŋ kimi le, wu gεεŋ wu che yo wesee. **10** Kife kĩ
ba to ba kege muntaŋ gè to ki kojε, wu tuŋ mwa ye wu
leme le wu gεεŋ wu fi mwe muntaŋ. Wu gεεŋ, bamii baa
ba wu gè gele mwe wu muntaŋ kwεε bo le, bo suŋ lo wu,
bo kuŋ be wu, wu tu jiŋ chiaaŋ chiaaŋ. **11** Muh wεε ka
wu tuŋ mwa ye wu leme wumu, bo ka bo suŋ wuwεε, bo
choose lo wu, bo kuŋ wu, wu tu jiŋ chiaaŋ chiaaŋ. **12**
Wu ka wu tuŋ wumu kintede, bo juŋse wu, bo noŋ wu
akfuuŋ. **13** Muh wu mwe wu muntaŋ kwεε kwajε lε, ‘Nlé
ŋgê nεε? Nlé ntuŋ wa mεeſe nyume mwa yan wu le fitele
fiaŋ. Segemu bo gεεŋ bo gvuuj wu.’ **14** Geenε bamii baa
ba wu gè gele mwe kwεε bo le bo yεŋ wu le, bo nchvuuj
nchvuuj lεbolebo lε, ‘Wunε le njibvushε bvu muh wu
mwe kfunε. Bee yuuŋ wu bee mo be jo mwe kfunε.’ **15** Bo
mo bo koo wu, bo bvuse mwεne kwεε bo yuuŋ wu.’ No Jiso
ma noo, wu mo wu biih lε, “Bεŋ kwaji le muh wu mwe
kwεε le wu to wu ge nεε be bamii baa? **16** Nseŋe beŋ le lε
wu lε wu ḡe wu tō wu lεeshe lo bamii bayu, wu gεε mwe
kwεε nyu wa bamii bamu le.” No bamii yu noo, bo kaje lo
lε, “Nyo lōŋse lo.” **17** Jiso bije bo nεε, wu biih lε, “Tu fine
fi ba saŋ a ŋwa wu Nyo le jεme le la, fi le lε, ‘Tεde chiyu
chieε ch̄i bamii ba joone ḡe fan, ḡe kaase chi tu tdeε chi
buu chi yeh?’ **18** Tεde chiyu chine le chi ch̄i muh gwe yu
wu chiaafe lo, chi gwe yi muh le, chi baaje lo mwεdε.” **19**
No Jiso ma ŋgaŋ wunε nε, bamii ba ḡe duunyi banchi ba
Nyo be bachiji kintanye ba baŋ baŋ mo bo goone lε
bo koo wu kife kεε le. Bo ḡe goone ki bo koo wu nje bo
ḡe kee lε wu ḡe ma ŋgaŋ wεε nyu bo le, geenε bo faane

bamii. **20** Bo tu bo bii bikaa bie le, bo ke bamii, bo tunj bo gεεŋ bo keeyi wu, bo buuse lε bo le bamii ba chaaŋ. Bo gè gee noo ki bo yu fιεε jwe we le, bo mo bo koo wu bo nya chiaaŋ yi muh wù sage kimbe kĩ Lum kεε le. **21** Bamii bayu mo bo ja bo biih wu le lε, “Muh wu N'yεyε, bee kee lε mwεε mune mù wo jεme mo mù wo yεyi le mu kooji, gε wo jiinje jise chi muh gε. Wo yεyi nchiesŋ nyu fιεε fi Nyo goone lε bamii gēe. **22** Bee mo bee biide lε laa, nchi le wu bεεŋ lε bee laanje ŋwa Kaisa Nfonj wu Lum le?” **23** Jiso kεε fιεε fi bo wεεne bε fi, wu jεme lε, **24** “Bεŋ tō bε danale wu mumwaa n'yεŋ.” Bo to bε wu, wu biih lε, “Kikwεε kine kĩ le yu le ki yεεŋ, jee chine le chi yεεŋ le?” Bo chvuu lε, “Le ki Kaisa, jee le tε che.” **25** Jiso mo wu jεme lε, “Bεŋ nyâa Kaisa le fιεε fi le fi Kaisa, bεŋ nyâa Nyo le fi le fi Nyo.” **26** Bamii baa yu fi fuuŋsε bo, bo mε geh jwe wuchile bo ka kεme gε fιεε fi bo koo wu yu a bamii jii gε, antεnεe a mwεε mù wu gè jεme le. **27** Bamii bamu ŋgoo yi Basadushii le gè ja bo to fe Jiso le. Basadushii banε gè bee bamii ba gè duu lε gε bamii nyu bo ge bo bu yi kwe le gε. **28** Bo biih wu le lε, “Muh wu N'yεyε, Muse gè saŋ a nchi wese le lε, ‘Nε muh kεme kwεse wu kwe njε bε wu le bo boo mwa sεŋ, tu mwa bwee kεme ki wu gεe kwεse wuyu, bε wu boo boonj a jee chi ŋkfu mwa bwee le.’ **29** Mεεse, boonj ba muh mu gè bee bvusooshwi, mwa wù ŋgamu gè kεme kwεse, wu kwe bε kwεε kεme gε mwa gε. **30** Mwa wù gè bii wu le gεe kwεse wεε, wu kwe tε mwa sεŋ. **31** Wù gè ka bii wu le, ka wu gεe tε kwεse wεε, wu kwe tε mwa sεŋ. Fi gè kooshe noo bε boonj ba bvusooshwi baa bachii, muh bo le baaj boo gε mwa bε

kwese wεε gε. 32 Ajirj ayu kwese wεε kwe tε. 33 No bamii ba bvusooshwi bayu gè jo kwese wεε bachii, lé gê doo nyûme sege bamii bude yi kwe le, wù nyu kwe yεεŋ?” 34 Jiso chvuu bo le lε, “Yi kiŋkfuuŋ ki abεŋ le, bilεŋse bε bikεse le bo taashi bvuguu, bamii ka nyaa booŋ bamii taashi bvuguu bε bo. (aiōn g165) 35 Geenε, bamii ba le ba kojε ki bo keme kijuse yi woŋ wu too le sege bo kaase bo bu yi kwe le, gε bo nyu bo ka bo taashi bvuguu gε, bamii baan gε bo ka bo nyaa booŋ bo taashi bvuguu gε. (aiōn g165) 36 Gε bo baan bo ka bo kweeyε gε, nje bo lé bo gê bo nyû wa nje banchendaa ba Nyo. Bo lé bo tô bo nyûme wa booŋ ba Nyo, nje bo lé bo kâasε wa bo bu yi kwe le. 37 Nchieŋ wεε le lε Muse kibεε gè yuuse wa bamii, no bo lé bo gê bo kâasε bo bu yi kwe le, no wu gè saŋ wa kune kite ki mbian kĩ wu gè yεŋ ki bede. Wu tεŋe Tada kijuse ki ŋwa kiyu le lε wu le Nyo wu Ablaham, bε Nyo wu Asik mo Nyo wu Yakob. 38 Wu ne tεŋe noo, tu baŋkfu banε le bamii ba baan yu, gε Nyo nyume Nyo wu baŋkfu gε, wu le Nyo wu bamii ba baan yu, nje fe Nyo le, bamii bachii ba le fo le ba wuŋe.” 39 No Jiso jεmε noo, bamii ba gè duunyi banchi ba Nyo, bo bεεŋse wu bo jεmε lε, “Muh wu N'yεyε, wo le wo chvuu chuule.” 40 Gεh noo, muh ka wu moŋ lo wu biih wu fieε gε. 41 Jiso mo wu ja wu biih fie bo le lε, “Bamii jiŋyi neε fe bo tu bo duu lε, Mbvuse wù Nyo gε ka le mwa Nfon Dabi? 42 Gε bεŋ kee lε Dabi kibεε gε bee wu saŋ a ŋwa wu Yuuse le lε, ‘Tada Nyo gε jεmε Tada wanl le lε, wu shii a kibo ke kinchieŋ le, 43 gεεŋ bu sege nlé ŋgê ŋgiŋse bamii be ba kimbanε, wu tome bikaa bie yi bo le, nje kitege ki bikaa.’ 44 Ne Dabi tεŋe wu le Tada we, fi ka fi

jiénye née fe wu tu wù nyu mwa ye?” **45** Jiso mo wu ja wu tu wu jéme wa nyu boooj be ba ñgoo le, bamii bachii yuge. Wu jéme bo le lε, **46** “Bεŋ yêne kune bamii ba duunyi banchi ba Nyo. Bo koje ki bo nooŋ nyu bikuŋ bì undefe bo jiényi be bi, bo koje lε bamii yêeſe bo le manjuu ma ba kame chi waanj be ñgvunε. Bo koje ki bo shiide binta bì baanj baanj yéh yi buunε le. Sege bo lé bo gêeŋ fe ñka le, bo koje ki bo shiide nyu fwe. **47** Bo shiishi bakwεŋkfu, bo lεede be bo, bo fii yéh be mwεe muboo, bo buuse bo bc chibuunε chì undefe. Wuboo ñge lé wu gê wu yâ lo.”

21 Jiso ja wu noŋ jise, wu yεŋ no bamii ba kwa gεede nnya yiboo a ñku wu nnya le fe yeh yi kintanyε le. **2** Wu yεŋ te kwεŋkfu wumu nyu muh wu kifufe, no wu gè gεle munini munfee a ñku wuyu le. **3** Wu mo wu jéme lε, “Nseŋe beŋ nchiεŋ lε kwεŋkfu wunε wu le muh kifufe ne, le wu nya wu fe bamii bachii ba be nya. **4** Bamii bachii ba be nya, be too nyu be bimbεge bi bvukuge bvuboo bvù gè bee bvu yisε wa bvu tu bvu fuushi kuu. Geenε kwεse wunε wu le kifufe kifufe ne le wu nya fiese fichii fi wu gεede kikwεe ke yu le.” **5** Booŋ ba Jiso ba ñgoo bamu gè ja bo kune kitada kune yeh yi kintanyε, bo bεŋse ata a joŋe a ba gè joone yu, be mwεe mù bamii gè nya ki ba kεnyi yu. Wu jéme bo le lε, **6** “Bεŋ yene mwεe mune le? Juu too lo chì ge tεdε chimimia nyu chi ge chi shεe yi chimi le ge njε ba kεse fεkuu seŋ ge.” **7** Bo biih wu le lε, “Muh wu N'yeŋε, fine lé fi gê fi kôoshε sege la? Njŋε wu lé wu gê wu dûnyε kife kí fi lé fi gê fi kôoshε le nyu la?” **8** Jiso chvuu lε, “Bεŋ yêne keefε muh to wu lεe be bεŋ, bεŋ jiaa je ge. Bεŋ kēe lε bamii lé bo gê bo tōo wesee,

bo jode jee chanj bo teyi fe jii, muh mo wu duu le, le me
wù le Mbvuse, kife too wa mbebe le. Bo doo bo gee noo,
keefé bëj yêge ge. **9** Sege bëj yu ba tune jëj manjuu le
manjuu le, banjë nyu woj le, Keefé bëj fâane ge. Mwëe
mune këme ki mu yâ mu kooshe. Geenë, ge fi duunyi le
woj lé wu kâ sege yu ge.” **10** Jiso ka wu jëme bo le le,
“Kitunj lé ki tûne jëj be kimi, nfon wumu tune jëj be
wumu. **11** Biñgha bi mwëe lé bi gê bi kôoshi manjuu le
manjuu le. Nshëj lé yi gê yi shiñshi be bvunga. Jëj lé yi
gê yi kôode, binchëj lé bi gê bi nyû manjuu le manchii.
Banjiñe ba kuufe ye lé bo gê bo dûunyi ye yi kibvule le bo
nyaa nfaaj bamii le. **12** Bej kêe le mwëe tuyu fe mu ge
mu kooshi, ba lé ba gê ba kôoyi bëj ba nyiege be bëj. Ba
lé ba gêe bëj, ba sa yéh yi buunë le, ba chiiñse bëj
yeh yi ncha le. Ba ka ba jo bëj nje jee chanj ba gëe bëj
bëj fwe a ba nfoj bëj bamii ba sage bimbe bi woj le, **13**
sege këe mo nyume kife fe bëj le kì bëj jëme kune me bo
le. **14** Sege ba koo bëj noo, bëj gëe le ge nyume bëj bug
laa bëj lé bëj gëe bëj tâanyi jwe le la le, **15** nje nlé ñgê
nnyâ njëme jwe wene le, mo bvufée bëj le. Ge bamii bena
ba kimbane nyu bo lëeñ ki bo teenyi be bëj ge. **16** Bamii
ba lé bo gëse bëj lé nyû bachiji bena, be ba bwe bena, mo
boonj ba bwée bena, mo kfuu chena be nsáa yene. Lé nyâ
gëh bo bëj fe ba yuuye bëj bamu. **17** Bamii bachii lé bo gê
bo bâne bëj, nje jee chanj. **18** Geenë, mo nyu yvu yimimia
ge yi nyu yi lëse a bëj fwa ge. **19** Bej kâan shëj, bëj lé
bëj gê bëj këme kinche. **20** Sege bëj yëj bamii ba jëj tuñ
kinganj bo kene kinlaantëj kì Yelusalem bo tase, bëj mo
bëj këe le kife le ki kojë ka ki ba lé ba lêeshë ki. **21** Sege fi

doo fi kooshé noo, bamii ba le Judia mo bo fée lo bo béeŋ
yi bambege le, bo le a kilaantéŋ kiyu le bu. Keefé muh wù
le nchvuunj wu ka wu too ki wu lêe yo gę. **22** Aju kaa le, le
wo a Nyo le wu noŋ ḥęgę Yelusalém nje kiŋge kiboo, ki fi
gę fi to fi kojé no ba gę saŋ wa a ḥwa wu Nyo le. **23** ḥęgę
wù baŋj, yi aju kaa le, lé wu gę nyu wu bikese ba le bę
chifwe, mo ba yanſe boonj. Nyo lé wu gę wu tōnye shéŋ
bę bamii banę, wu noŋ ḥęgę wù baŋj yi woŋ kfunę le. **24**
Ba lé ba gwôjoę lo bamii bamu, ba kooyę bamu ba gaję bo
gęeŋ bo nyu nfa yi bituŋ le bichii. Bamii ba kee gę Nyo gę
lé bo gę bo yigę lo Yelusalém, bo gęeŋ bo bu no kife kiboo
le ki kojé. **25** Banjiŋę ba kuufe ye lé bo gę bo dūnysi ye yi
juu le bę yi kwii le mo yi jón le. Fi yi nshęŋ le, le nyu lę
bituŋ lé bi gę bi nyü yi maluŋ le, bi ḥęgęe no joo yì baŋj
lé gę yi kfūnę yi yode. **26** Nfaanj lé wu gę bamii güde, bo
shijshi ne kikikiki. Bo lé bo gę bo kwāji mwęe mu kuufe
ye mù lé mu ge mu kōoshi yi nshęŋ le, mwęe mù fęwe
munchii mù kęme bvünga shiijshi. **27** Noo bamii mo bo
yęŋ no muh wù jee che le Mwamuh shiide wu too kimbę
le wù kęme bvünga mo bvukugę bvù baŋj. **28** Sege mwęe
mune ke mu kooshi, bęŋ lęęŋ we, bęŋ kęme bikwęe we,
nje kife kě Nyo le wu bvuse bęŋ le wa a bo.” **29** No Jiso
jęme noo, wu mo wu be le, “Bęŋ yęęę fieę yi kiŋgyuŋ bę
bite bimi bě kale le. **30** Bi kege ki bi chōone, bęŋ mo bęŋ
kęe le akfuuŋ kuse wa. **31** Le gęh yęęęęęŋ no bęŋ ge doo
bęŋ yęne mwęe mune kooshi, bęŋ mo bęŋ kęe le bvunfоŋ
bvü Nyo le wa a yeh fwęęŋ. **32** Nseňę bęŋ nchięęŋ le gę
kiŋgogę ki męeęe kine, nyu ki to ki ka nje mwęe mune
munchii jo kijuse sęŋ gę. **33** Kibvule bę nshęŋ lé ki kâ,

geene gε je yaŋ nyu yi to yi shiiŋshe gε. **34** Beŋ yēne keefε
beŋ jīenyi beŋ jii nyu bikwεε biɛna gε, beŋ muu beŋ jede
gε! Keefε beŋ gēede bvufee nyu yi kinche ki kiŋgan le
gε, juu chiyu lé chi gē chi jā chi jāŋε chi kōo beŋ ge nje
kintase. **35** Fiɛɛ fi yi juu chiyu chine le, lé fi gē fi tō yi
bamii le bachii ba le yi kikwεε ki nsheŋ le. **36** Beŋ mo beŋ
lēme beŋ tɛɛme, beŋ būnɛ Nyo segechii, le munɛ mwεɛ
ge doo mu kooshi, wu nya beŋ be je yì beŋ lé beŋ wēŋ
beŋ fe yo fc beŋ lɛŋ fwe a muh wù jee che le Mwamuh.”
37 Jiso mo wu shee wu yεyi bamii yeh yi kintanyε le aju
ayu le achii. Yi binfu le bichii, wu bɛɛne wu gεɛne wu
chee yi Mbegε wu Bite bi Olif le. **38** Bamii bachii gè bude
bo gεɛne fe yeh yi kintanyε le, bo yuge yεyε we.

22 Kife ki ɿka wu Blɛd wù ba baŋ kinshile yo gεɛ gε,
wù ba tɛŋe le ɿka wu Ndajfe, gɛ bee wu too wa mbebe le.
2 Bachiji kintanyε ba baŋ baŋ be bamii ba gɛ duunyi
banchi ba Nyo, bo gɛ goone je yì bo yuuyε Jiso nyu nyile
le, nje bo gɛ faane bamii. **3** Sataŋ lee a fitele fɪ Juda wù ba
gɛ tɛŋe le Ekaliot le, nyu muh wu ŋgoo yi booŋ ba Jiso ba
yuufe ncho bafεɛ. **4** Wu ja wu gεɛŋ fe bachiji kintanyε
ba baŋ baŋ le, be bikwεε bi nchi b̄i gɛ chieɛne yeh yi
kintanyε. Be bo mo bo seesɛ no wu lé wu gɛ fe wu gɛɛ
Jiso bo le. **5** Bo yu njoŋ bo mo bo bɛɛŋ ki bo laŋε wu be
bige. **6** Wu bɛɛŋ, wu mo wu gεɛŋ wu ke wu goone je yì
wu lé wu nyâ Jiso chiaŋ yiboo le, sege bamii ba duude ya
fo gε. **7** Juu chi ɿka wu Blɛd wù ba baŋ Kinshile yo gεɛ
gε, chi ba lé ba sɛɛ mwa kiya wu ɿka wu Ndajfe wεɛ gɛ to
chi kojε, **8** Jiso mo wu tuŋ Bita be Joŋ wu jɛmɛ le, “Beŋ
gɛɛŋ beŋ sɛɛsɛ mwεɛ mù bee lé be gɛ be jī ɿka wunɛ yu.”

9 Bo biih wu le le, “Wo goone le bee gεεŋ be seese nyu faane?” **10** Wu chvu bo le le, “Bεŋ yû, sege bεŋ lese bεŋ gεeŋe alaanteŋ, bεŋ lé bεŋ yêŋ muh mu le wu tuu joo a shaan le, bεŋ bî wu le, yeh yî wu gεεŋ wu lee yu. **11** Bεŋ doo bεŋ bi, bεŋ jêmē chiji yeh yee le le Muh wu N'yeyc biide laa kibuu ki bamii ba njienyε kεε kî bε boon be ba ngoo le bo ji ɣka wu Ndanye yu le faane la? **12** Wu mo wu dunyε kibuu ki yeh ki awe, ba nyu ba seese wa ba kenyε, bεŋ mo bεŋ sêesε mwεε munjile yu.” **13** Noo, bo gεεŋ bo yεŋ mwεε geh yεεŋyεεŋ no Jiso gè jemē bo le. Bo mo bo seese mwεε munjile mu ɣka wu Ndanye wuyu fo. **14** Le kife to ki kojε, Jiso bε boon be ba ntuj to bo shii bo jii mwεε. **15** Wu ja wu jemē bo le le, “Nchi ɣkojε lo baan ki nji ɣka wu Ndanye wune bε bεŋ fe ɣge yεŋ ɣge wù too le. **16** Bεŋ kē le ge mbaan ɣka ɣge nji ɣka wune ge, gεeŋe bude no fi lé fi gê fi tō fi kôjε sege Nyo lé wu gê wu sâge bvunføj bwe.” **17** Wu jo finkoo, wu nya kiyone Nyo le wu jemē le, “Bεŋ kô bεŋ mù bεŋ bachii bεŋ kεnε. **18** Nseŋe bεŋ le le, kege meesε gεeŋe, ge mbaan ɣka mu mbvuun ma nchweŋ wu kite ki laane manε ge, gεeŋe bude sege bvunføj bv Nyo lé bv gê bv tō” **19** Wu jo bleđ, wu nya kiyone Nyo le, wu bwεeyε wu nya bo le wu jemē le, “Fine le ye yan yi nnya nje bεŋ. Bεŋ gêe fine noo ki bεŋ kwâji me.” **20** Geh yεεŋyεεŋ no bo meesε mwεε munjile, wu jo finkoo wu jemē le, “Finkoo fine le maŋkan ma manfεŋ ma Nyo gwo bε kileme kaŋ ki bu nje bεŋ. **21** Geenε, bεŋ yêgε bεŋ yû! Muh wù lé wu gêse me jii mwεε fεnε besa wu. **22** Bεŋ kē le muh wù jee che le Mwamuh lé wu gêeŋ geh no Nyo gè seese. Geenε, ɣge wù baan le fe muh wù lé wu

gêse wu le.” **23** Bo mo bo ke bo biide ye yi biboo le laa muh wù taŋlo wu ge noo a bo ntenee le yeeŋ. **24** Bo gè ja bo ke kinteenye ləboləbo laa bo le ne muh wù baan a bo ntenee le yeeŋ? **25** Jiso jemē bo le le, “Banfon ba bituŋ keme bvunga a bamii baboo we, bamii ba sage woŋ bo duu le ba tēŋe bo le bitooŋ bi bamii. **26** Geenε, ge taŋlo fi nyûme noo be bəŋ ge. Muh wù baan a bəŋ ntenee jôde le wu le mwa wù shige, muh wu le kikwεe le njε muh wù lene bəŋ le bachii. **27** Muh wù baan le wù la, muh wù yemē wu jii lo nji le noo, muh wù dεede le? Ge nyu muh wù yemē wu jii lo ge? Geenε nle a bəŋ ntenee njε muh wù lene bəŋ le. **28** No nshee n'yede baŋge segechii, le geh bəŋ banε ba to ba nyume besabεŋ. **29** Fi mo fi nyu le, geh yeeŋyeeŋ no Chii le wu nya me bvunfoŋ le nsâge, nnya te bəŋ bvunga le bəŋ sâge. **30** Nnya wu le besabεŋ ge be jii mwεe, be muu mwεe kijusε kimimia a nto wan le, bəŋ shiiye yi bakala le, bəŋ sage chikfuu chi Ishwala chi yuufe ncho chifεe.” **31** Jiso mo wu ja wu tεεŋ Bita le, “Samon, Samon yegε yu wo kē le Sataŋ le wu fi bvunga ki wu chēge bəŋ bachii wu bvuse bamu geh njε no muh to wu fεede agiŋ wu bvuse munyi. **32** Geenε nle mbuune fε wo le, le keefε fitele fiuŋ mo fi bu lo yi ye yan le ge. Sege wo kaase wo tεεŋ bvufee bwuŋ jinj, wo nya bvunga booŋ ba bwoo le.” **33** Bita du le, “Tada, mo nyu ki ŋgeεŋ ncha, no nyu kene ki ŋkwe lo, tu nle geh besa wo.” **34** Jiso chvuu wu le le, “Bita, yû nsene wo le, nyishii lé yi gē yi tōŋ abεŋ, wo nyu wo faŋ wa me kingane kintede, le ge wo kee me ge.” **35** Wu ja wu biih bo le le, “Bəŋ kwaji kife kĩ ŋge ntuŋ bəŋ bige seŋ, kikee seŋ, jé seŋ, no bəŋ gè genε

beŋ jiɛnyi, beŋ gɛ bee beŋ fu fiɛɛ?” Bo chvuу lε, “Ayɛɛ, bee gɛ baŋ fiɛɛ fu ge.” **36** Wu mo wu jɛmɛ bo le lε, “Yi mɛɛse le, muh ne kɛme bige, mo nyu kikɛɛ, wu jo. Muh ne kɛme ge nyo yi jɛŋ ge, wu gesɛ kikuŋ ke wu gu nyo yu.

37 Njɛme fine nje fiɛɛ fi ba gɛ saŋ a ɿwa wu Nyo le lε, ‘Ba gɛ taŋ wu bɛ bamii ba befe’, fi kɛme ki fi kooshe bɛ mɛ mɛɛse. Beŋ kɛe le mweɛ mü ba gɛ saŋ kune mɛ lé mu tôo wa ki mu kôjɛ munchii.” **38** Bo mo bo janɛ le, “Tada, b̄ijɛ yɛŋ bee kɛme nyó yi jɛŋ yifiɛɛ.” Wu chvuу lε, “Beŋ lû noo!” **39** Jiso gɛ ja wu bu alaanteŋ be boŋ be ba ŋgoo, bo mo bo ke bo bɛɛne mbegɛ wu Bite bi Olif, nyu no wu to wù gee. **40** Bo bɛɛŋ bo bu fɛ bo gɛ gɛɛne fo, wu jɛmɛ bo le lε, “Beŋ bûune le keefɛ moŋ to fɛ bɛŋ le, wu ya bɛŋ ge.” **41** No wu jɛmɛ noo, wu mo wu keŋse wu gɛɛŋ wu bu fɛ taŋlo muh noŋ tɛdɛ chi gɛɛŋ chi bu fo, wu mo wu ŋgvuumɛ fekuu wu buunɛ le, **42** “Chii, fi ne le fi kojɛ fɛ wo le, wo chiaasɛ finkoo fi ŋge fine le keefɛ mmu ge. Geenɛ gɛɛ geh no wo kojɛ, keefɛ wo gɛ no ŋkojɛ ge.” [**43** No wu buunɛ noo, nchendaa Nyo shii we wu to fɛ wu le, wu nya wu bvujga. **44** Jiso nyu fitele fie suume wu baŋ ne wɛɛmm wɛɛmm. Wu buunɛ lo chi shaŋ chieɛɛ, mbunyɛ chieɛnyi yi nsheŋ le nje bitɛde bi kilemɛ.] **45** Wu buunɛ wu mɛɛ, wu tu jir fɛ boŋ be ba ŋgoo le, wu yɛŋ lefɛ ge wa bo fwɛɛŋ bo tu bo lefe. **46** Wu biih bo le lε, “Beŋ ka lefe lo? Beŋ jâ we bɛŋ bûune fɛ moŋ ge wu to fɛ bɛŋ le, wu ya bɛŋ ge.” **47** Geh no wu gɛ baŋ wu jɛmɛ, kinchvu ki bamii bune bo tu bo too, nyume geh Juda wù gɛ bee muh wu ŋgoo yi boŋ ba Jiso ba yuufe ncho bafɛɛ le, wu gɛ too bo fwe. Wu to mbebe Jiso le wu ŋkfugɛ wu. **48**

Geenε, Jiso biih Juda le lε, “Wo ne goone ki wo kfûgε Muh wù jee che le Mwamuh ne ki wo dûnyε lε ba koo wu?”

49 Boonj be ba ηgoo ba gè bee mbebe ye le yεn fieε fì gè kooshi le, bo biih lε, “Tada, bee gwôjoε bamii banε?” **50**

Muh mu bo le gè goone ki wu gwô, wu mo wu chunj nyu kintunj kinchiεεj ki fwa wu kikwεε ki bachiji kintanyε. **51**

Jiso kanj lε, “Keefε muh ka wu mōn ge!” Wu mo wu kunj kintunj ki muh wuyu le ki mo ki kâasε ki tu fo. **52** Bamii ba gè too ki bo koo Jiso gè bee bachiji kintanyε ba baanj baaŋ be bikwεε bi nchi bì gè chiεεne yeh yi kintanyε mo bamii ba gè sage woŋ. Wu biih bo le lε, “Bεη to ki bεη kôo me, bεη mo bεη too be nyó yi jεη mo bimbugε njε bεη too ki bεη kôo nyume choŋ? **53** Nchi nshee le juu le juu mo fe yeh yi kintanyε le, fe bεη koo me sεη nje la? Geenε, mεεse le kife kena ki tanlo bεη ge fieε, nyume kife ki bvunga bvu ki kijibε.” **54** Bamii bayu mo bo koo Jiso bo gεεne be wu fe la chi kikwεε ki bachiji kintanyε le, Bita bii ajin je yì undefe le. **55** Bo gεεŋ bo fwεε ηgu lakfulε fe ntεnεε, le bo shii bo yεse. Bita mo wu to wu shii be bo. **56** No ηgu kwεε gè bede noo, mwa wù kwεε wumu wù gè lene fe la chiyu le ja wu yεη Bita le no wu shii. Wu bijε wu ne tuŋj wu jεmε le, “Muh wunε be bee be muh wege.” **57** Bita mo wu kaje lo ye, wu jεmε le, “Kwεε wunε, gε ηkee wu gε.” **58** Kife doo ki kεŋse gε ne shige, muh mu ka wu yεη wu le, wu mo wu jεmε le, “Wo tε le muh ηgoo yiboo le.” Geenε Bita jεmε le, “Jwεŋse, gε me nyume muh mu a bo ntεnεε gε.” **59** Kife gεεŋ ki bu nje ntaj wu kife kimimia, muh mu ka wu tanj lε, “Nchiεεj, muh wunε be bee be wu, nje wu le tε muh wu Galalee.” **60** Bita mo wu faj wu

jemε le, “Jwεŋse wune, gε njee fī wo jemε gε.” Ge no wu geh baanj wu jemε, kimimia nyishii mo yi toŋ. **61** Tada kaasε ye ajii a we tase bε a Bita. Bita kwajε njemε wù Tada be jemε wu le le, “Nyishii lé yi tōŋ abεŋ, wo nyu wo fanj wa mε kinggae kintede.” **62** Wu ja fo wu bu akfuuŋ, wu bee kwe baanj. **63** Bamii ba gε jiji Jiso le bo mo bo ke bo buu wu, bo suŋe wu, **64** bo banje bvushi bwe bε nju, bo duu wu le le, “Ge gee la muh wu ntuŋ wu Nyo kuŋ. Geh sεŋ muh wu suŋ wo.” **65** Bo ka bo baade lo wu bε bachuŋ wese. **66** Akfuuŋ gε doo a yuude a too, bamii ba sage woŋ bε bachiji kintanyε ba baanj baanj mo bamii ba duunyi banchi ba Nyo banyε ye bachii. No bo banyi noo, bo mo bo jo Jiso bo gεεŋ bε wu fe bo gε sage bansa fo. **67** No bo gεne bε wu noo, bo biih wu le le, “Ne le wo wu le Mbvuse wù Nyo gε ka, wo sεŋ bee le?” Wu chvuū le, “Nsεŋe lo bεŋ le, bεŋ gε bεεŋ gε. **68** Mbiide fīεε bεŋ le, bεŋ gε chvuū gε. **69** Geenε, kege yi mεεse le, muh wù jee che le Mwamuh lé wu gε wu shii a kibo kinchieŋ ki Nyo wu bvunga le.” **70** Bo mo bo janε bo bachii le, “Fi ne le le, le wo wu le Mwa Nyo?” Wu chvuū le, “Fi le no bεŋ jemε.” **71** Bo mo bo jemε le, “Taŋlo bo ka bo goone lo muh mu ki wu sεŋ le la? Bee le be yu wa fīεε fī wu jemε bε jwe we.”

23 No ngor yi bamii ba sage bansa jemε noo, bo mo bo ja bo bachii bo jo Jiso bo gεne bε wu fe Balεt le. **2** No bo gεne bo bu fo, bo ke bo tu bo chuuyi mwεε ye ye le, bo duu le, “Muh wune jienyi wu cheŋe bε woŋ wese, wu fanje le keefε bamii laanje nwa Kaisa wù Nforj wu Lum le gε, wu ka jemε le wu le Mbvuse wù Nyo gε ka, fi duunyi le wu le Nforj wumu te.” **3** Balεt biih Jiso le le, “Le wo wu le

Nfon Bajuu?" Jiso chvu wu le lε, "Le no wo jεme." 4
Balεt mo wu ja wu jεmε bachiji kintanyε ba baanj baanj bε
kinchvu ki bamii ki gε bee fo le lε, "Mbaanj yεŋ gε fιεε fi
muh wune jiale le gε." 5 Bo bachii tu bo nyiide geh lε,
"Muh wune jienyi wu yεyi bamii woŋ wu Judia le wuchii
wu nyiise lε bo tεεme bikwεε. Wu gε ke Galalee, wu le wu
to wa wu fεse mεesε a kinlaanteŋ kine lε." 6 No Balεt yu
fine noo, wu mo wu biih wu le lε, "Muh wune le muh wu
Galalee?" 7 Bo bεεŋ, wu mo wu tunj Jiso fe Nfon Hεlod le,
nje le wu wù gε sage kimbe ki woŋ kwεε le, wu gε bee tε
Yεlusalem kife kiyu le. 8 Bo gεεŋ bε Jiso, Nfon Hεlod yεŋ
wu le wu yu njoŋ baanj, nje wu gε shee wu yuge kune wu,
wù kεme kijkoŋε ki wu yεŋ wu le, wu jiŋe tε lε segemu
Jiso lε wu gε fιεε fi duunyi bvuya bvya Nyo wu yεŋ. 9 Wu
she wu biih mwεε Jiso le wesee, geenε wu gε chvu fιεε
gε. 10 Wu gε biide bachiji kintanyε ba baanj baanj bε bamii
ba gε duunyi banchi ba Nyo lεme tε fo bo chuunyi mwεε
mù tεεme ye yi Jiso le. 11 Nfon Hεlod bε bamii be banchi
ja bo mo bo ke bo keede wu, bo sεεse wu, bo suse wu bε
njú yi woŋ, bo chwεεse wu bo chvu wu tu jiŋ fe Balεt
le. 12 Gε bee Balεt bε Nfon Hεlod banε. Abvubwεε, bo tu
nsaŋ. 13 No bo chvuse Jiso jiŋ, Balεt kuj bachiji kintanyε
ba baanj baanj mo bamii ba gε sage woŋ, wu ka wu kuj
bamii bachii. 14 Bo taashε, wu du bo le lε, "Bεŋ be too bε
muh wune fεne lε wù gee bamii tεεme bikwεε, ndoo ntaa
mwεε mu bεŋ nyiide bε mu a bεŋ jii, bεŋ yεŋ bεŋ yû,
mbaanj yεŋ gε mwεε mù bεŋ chuunyi ye ye le lε wu le wu
ge fιεε fimi gε, 15 Nfon Hεlod tε be baanj yεŋ gε. Le fιεε fi
be ge fe wu kaase wu chvu muh wune jiŋ besabεŋ le.

Bεη yεη te le muh wune baaj jiaa ge fιeε fι tanlo ba yuuye
lo wu gε. **16** Noo, nlé ntāaŋ geh lo wu, nchīne wu le, wu
gēene.” **17** [To nyume kife ki ɣka wu Ndanje wune, tu
Balεt kεme ki wu bvūse muh wu mumwaa yeh yi cha le
wu nya bamii le.] **18** Bamii bachii mo bo ja bo ke bo wanε
lo bo geεne yu le, “Wo lēeshe lo muh wunε, wo bvūse
Balaba yeh yi cha le wo nyā bee le!” **19** Balaba wune gε
bee yeh yi cha le nje wu gε ke ɳge alaanteŋ wu yu muh.
20 Balεt yu noo wu ka wu jεme bamii bachii le nje wu gε
goone ki wu chīne Jiso le. **21** Geenε, bo tu bo wanε geh le,
“Ba tā lo wu yi kintaŋ le, ba tā lo wu yi kintaŋ le!” **22**
Balεt ka wu jεme bamii le kiŋgane kintede le, “Ba tā wu
nje la? Fιeε fι befe fi wu ge le la? Mbaaŋ n'yeŋ ge jiale chī
wu ge le, ki ba yuuye lo wu gε. Nlē ntāaŋ lo wu, nchīne
wu le.” **23** Bo mo bo me geh bo wanε lo be bvunga le,
“Ba tā lo wu yi kintaŋ le.” ɣ'waŋ wuboo ya Balεt. **24**
Noo, Balεt suune nsa wu chīne wu le, le bo ge be wu no
bo koye. **25** Wu mo wu bvuse muh weε yeh yi ncha le,
nyu wu wù bo gε biide, wù gε ke ɳge alaanteŋ wu ka wu
yuuye muh. No wu bvuse, wu mo wu nya Jiso no bo gε
goone. **26** Bo mo bo jo Jiso bo geεne be wu. No bo geεne,
bo tase be muh mu wu kwεede nchvuuŋ, jee che nyu le
Samonj, nyu muh wu Seliŋ. Bo tooŋse wu bo mo bo gεε
kintaŋ ki Jiso fe wu gbwe, wu mo wu tuu wu bii Jiso le.
27 Be bo mo bo geεne, kinchvu ki bamii ki duude bii bo le.
Bamu nyu bikεse bo gε beede, bo taanyi bangε be. **28** Jiso
ja wu kaase ye wu jεme bo le le, “Bikεse ba Yεlusalem,
keefε beŋ bεede fe mεne gε. Bεŋ bεede nyu fe bikwεε
biεna le, mo fe boŋ bena le. **29** Bεŋ kēe le kife too lo kī

ba lé ba gê ba jême le, njonj wù baanj le wù bikëse ba le
kaa bo baanj mwa boo ge, bo ge baanj mwa a yanje ge. **30**
Lé gê nyû kife kiyu le, bamii wanë le bambegë ba baanj
baanj le le, ‘Bëŋ gwêeyë ye yese le’, bo wanë bambegë ba
shige shige le le, ‘Bëŋ bâŋe bee’. **31** Bo lé bo gê bo wâne
noo nje bamii gee kfuu chi fine fieë be kite kî baanj ki jieë,
bo ge neë be kî le ki yune ka.” **32** No bo gë gëene be Jiso
noo, bo gë keme bamii bancha bafëe ba be bo gë gëene ki
bo yuuyë bo te. **33** Bo gëej bo bu kijuse kimu ki ba tejë le
Ngboge wu Kikwëe, bo mo bo ta Jiso yi kintaanj le, bo ta te
bamii bancha bafëe baa yi bintaanj le, wu mumwaa a kibo
ki Jiso kinchieej le, wumu a kibo kiŋkoŋo le. **34** Jiso ja wu
jëme le, “Chii, lêeshe bimbefë bi bamii banë, nje ge bo
kee fieë fi bo gee ge.” Bamii bayu jo njú yi Jiso bo tuŋ
kanj yu ki bo ga bikwëe biboo le. **35** Mwëe munë munchii
gë kooshi be Jiso noo, bamii lëme fo bo jiiŋe. Bamii ba
gë sage woŋ ka bo ja fiboo bo buu lo wu bo duu le, “Wu
chi fii bamii bamu, wu fi le kikwëe ke mëeſe, wu ne le
Mbviſe wù Nyo gë ka, wu cha.” **36** Bamii ba nchi te tu
bo chweeſe wu, bo nya wu mbvuuj ma ḥgbwame, **37** bo
jëme le, “Wo fene le Nfоŋ wu Bajuu, fih kikwëe kuŋ.” **38**
Bo saŋ ḥwa bo ta a kikwëe ki Jiso we le, “Wunë le Nfоŋ
wu Bajuu.” **39** Muh wu ncha wumu wù be bo gë shenë
yi bintaanj le fo, wu ja wu tu wu naanyi Jiso, wu duu le,
“Le geħ wo wù Mbviſe wù Nyo gë ka? Fiħ kikwëe kuŋ,
wo fiħ te bee.” **40** Muh mu wëe yu fieë fi wu jëme, wu
wame wu bii le, “Ge wo faane Nyo ge? Wo le yi ḥge le
yeej nje no wu le. **41** Besa wo kwee nchiieej nchiieej nyu
nlaje wu mwëe mù mbefe mu besa wo ge le, geene muh

wunes kwe fie wu baanj jiaa ge fiee ge.” **42** Muh ncha wunes mo wu jeme le, “Jiso, wo ge wo tâne me sege wo lé wo sâge bvunforj bwunj.” **43** Jiso jeme wu le le, “Nseneje wo nchieej le abej le nyu besa wo kijuse ki njoj ki Nyo le.” **44** Juu gè beej chi leesë, akfuunj ja ajiinj, wonj wuchii geëne bude juu bikaa bitede fenshe, **45** Nju yì gè gade yeh yi kintanyë yi mo yi suunes antenee yi tu bimbe bifee. **46** Jiso gè bee yi kintaanj le, wu ja wu waanj feweeewe le, “Chii, nnyaa kiyo kan chiaanj yo le.” No wu jeme noo, wu mo wu yene n'yene wu kimaga. **47** Chiji kikwëe ki bamii ba nchi wù gè leme fo, wu doo wu yenj fiee fi kooshi le, wu nya mbëejse Nyo le wu jeme le, “Nchieej nchieej, muh wunes chi bee ge be jiale ge.” **48** Bamii bachii ba gè taashë fo ki bo yenj fiee fi kooshi le, bo yenj noo bo mo bo ja bo kaase bo kwëede ala aboo le, bo soge bikwëe. **49** Nsáa yi Jiso yichii gè to fiboo yi leej nyu je yì ndefe le bo tu bo yede fiee fi kooshi le. Bamu gè bee bikëse ba gè ja Galalee bo bi wu le. **50** Muh mu gè bee kife kiyu le ba teje le Yosef, gè bee muh wu a kinlaantej ki Bajuu kimi kí ba gè teje le Alimatis. Wu gè bee muh wù joje, ka nyume muh wù chaanj a Nyo jii, wu chieene te kife kí Nyo lé wu gë wu tò wu sâge bvunfoj bwe. Wu gè bee te muh wu ñgoo yi bamii ba gè sage bansa le. Geene, wu gè baanj beej ge fie fiee fi bo gè seesë ki bo ge be Jiso ge. **52** Wu gëej fe Balët le, wu lege ki wu gëej wu jo gyune chi Jiso. **53** Balët beej, wu mo wu gëej wu shiishe gyune chiyu, wu baanj a nju le wu tuu, wu gëej wu gijsë a jenj yi ba gè cho yi kimbaanj le, ba baanj muh yo a jiiye ge. **54** Gè bee Juu chi nseesë ki bo lee juu chi yuuñ le, shëge wa shige yuuñ chiyu kë. **55**

Bikese baa ba gè ja Galalee bo bi Jiso le, bo bi Yosef le fe
jen, ki bo geenj bo yen no wu gijsse gvunse chi Jiso a jen.

56 Bo gè ja fo, bo mo bo tuu jin ala aboo le, bo geenj bo
seesë mëe mà joje mà yefë mà gwee wuj mà bo gè yeefe
agvuun yu. Gè bee juu chi yuuñ, bo she yuuñ no nchi
wuboo gè goone.

24 Juu chi yuuñ gè fe, bvuyuu juu chì fwe yi kimaa le.

Bikese baa bu bo yañse lo an'yule, bo jo mëe mà gwee
wuj mà bo gè seesë bo mo bo geene be mo fe jen. **2** Le bo
doo bo geenj bo bu fo, bo yen ba bijsse wa tede chì ba gè
bañse jwe wu jen yee yu. **3** Le bo lee bo geenj a jen bo ge
yen gvunse chi Tada Jiso le ge. **4** Bo gè leenj fo bo ñgesë
lo. Fi kooshe le bileyse bafëe gè bee bo ja bo to bo leenj
mbebe yiboo le, bo noj njú yì baañ yi lale. **5** Bikese baa
gè faañ baañ, bo mo bo tuñ bikwëe fëkuu. Bileyse baa
bih bo le le, “Le nje la wù beñ goone muh wù baañ yu
antenee a banjkfu? **6** Ge wu nyu fene ge, wu le wu bu wa
yi kwe le. Beñ kwâje fiëe fi wu gè jeme beñ le sege bena
bo gè bee Galalee. **7** Wu gè bee wu jeme le, ‘Muh wù jee
che le Mwamuh lé ba këme ki ba nyâ wu chiaañ yi bamii
ba befe le, ba ge ba ta wu yi kintaañ le, doo bu aju atade,
wu bu yi kwe le.’’ **8** Bo mo bo kwaje fiëe fi Jiso gè jeme bo
le. **9** Bo gè ja fe jen, bo kaase bo tu jin bo geenj bo seën
mwëe mune munchii booñ be ba ñgoo ba yuufe ncho wu
mumwaa le mo bamii bachii ba gè bii wu le. **10** Bikese
ba gè señe fiëe fi gè kooshe fiyu booñ ba ntuj ba Jiso le
gè bee Mëele Madaleñ, Joana mo Mëele wu bwe Jem be
bikese bamu. **11** Bo yu njeme wuyu geh një le njeme wu
achiji, bo ge beenj ge. **12** Geenë, Bita ja we, wu lege wu

geεŋ wu bu fe jεŋ, wu ngvuumε wu bijε a jεŋ wu yεŋ geh nyu njú yĩ ba gè giŋse Jiso yu le. Wu mo wu ja wu tuu jin fe yeh le wù keme kingha yi fieε fi kooshi le. **13** Fi gè kooshe geh abvu lε, bamii bamu bafeε bo gè bii Jiso le bo gè ja Yelusalem bo geεne ntε wù ba tεŋe le Imayu le, gè bee njε bama bvusooshwi ki wo gêεŋ wo bu yo. **14** Bo tu bo geεne bo jeme lebolεbo kune mwεε mù gè kooshe munchii. **15** No bo gè jiεnyi bo jeme bo tuu fo noo, Jiso gè bee wu keŋse wu to mbebe yiboo le wu tu wu jiεnyi be bo. **16** Fieε fimi ge le keefε bo kēε muh wuyu ge. **17** Jiso mo wu ja wu biih bo le lε, “Le fieε fi la fi beŋ jiεnyi beŋ jeme kune fi?” No wu biide noo, bo leεmε be yii yi manshi maboo le. **18** Muh lε bo le wu jee che gè bee lε Kleofa wu biih wu le lε, “Mε geh wo maa wu le ntolo Yelusalem wù baŋ kεε ge mwεε mu chi kooshe yo aju kane le ge?” **19** Wu biih lε, “Mwεε mù la?” Bo chvuu lε, “Mwεε mù chi kooshe be Jiso wu Nasale. Muh wunε chi bee muh wu ntuŋ wu Nyo. Mwεε mù wu chi gee mo mù wu chi jeme chi bee mù ghage. Chi bee muh wù kuge baŋ baŋ be bamii ba sage won wese chi bo nya wu le ba yuuŋε. Bo chi bo mo bo ta wu yi kintaŋ le. **21** Bee chi be geε wa bvufee yi ye ye le, le le wu wù lé wu gê wu sūnŋ bamii ba Ishwala chiaŋ yi nge le. Geenε le ge wa aju atade no mwεε muyu chi kooshe. **22** Fimi nyu bikεse bamu n̄goo yese le, bo be bo jeme fi fuunse lo bee, le bo le bo bu bo geεŋ fe jεŋ ataana, **23** bo baŋ yεŋ ge gvunε che le ge. Bo doo bo kaase bo tuu jin, bo seŋ le bo bee bo yεŋ banchendaa ba Nyo le njε bo yεŋ a kifile le, bo jeme bo le

le Jiso le yu. **24** Bamii bamu ḥgoo yese le, le bo ḡeεŋ fe jεŋ
fe yu bo yεŋ yi le ḡeh yεεŋyεεŋ no bikεse bayu be jεmε,
geenε, bo baan̄ yεŋ ge Jiso le ge.” **25** Jiso jεmε bo le lε, “O
oo, biyuŋ binε, muntele mwεna jieε baan̄ ki bεŋ b̄εεŋ
mwεε mü bamii ba ntuŋ wu Nyo ḡe jεme. **26** Ge bεŋ kee lε
Mb̄vuse wù Nyo ḡe ka ḡe kεme ki wu ȳεŋ ban̄ge fe wu lee
yi bvukuge bwe le ge?” **27** Jiso mo wu kε wu naji bo mwεε
munchii mü ba ḡe san̄ a ḥwa wu Nyo le kune wu kεge yi
mü Muse ḡe san̄ le, ḡeεŋ bu te yi mu bamii ba ntuŋ wu
Nyo le. **28** No bo ḡe too wa bo bude mbebe ntε wu bo ḡe
ḡeεne yo le, Jiso ja wu tu wù gee njε wu fede lo. **29** Bo
legε wu wesee bo jεmε lε, “Bee ḡeεŋ be ch̄ē, kife le ki
ḡeεŋ ka baan̄, akfuuŋ kε wa a jime.” Noo, wu bεεŋ ki wu
ḡeεŋ wu che be bo. **30** Bo ḡeεŋ, bo doo bo jii mwεε, wu
jo chefe yi bl̄ed, wu nya kiyone Nyo le, wu bwεεyε wu
nya bo le. **31** Kimimia noo, ajii aboo yuu, bo mo bo kεε
wu. Wu jan̄ε wu lεsε a bo jii. **32** Bo shεε bo tu bo man̄
lεbolebo lε, “Ge muntele mwesa besa wo be yuufe sege
wu be jεme besa wo le a je, wu naji mwεε mu a ḥwa wu
Nyo le ge?” **33** Bo mo bo ja kimimia kinfu kεε le juu chi
yu bo mo bo tuu jiŋ Yεlusalem. Bo doo bo ḡeεŋ, bo yεŋ
boor̄ ba Jiso ba ḥgoo ba yuufe ncho wu mumwaa le bo
banyε ye kijuse ki mumwaa be bamii bamu bo ḡe kε bo bii
wu le. **34** Bo jεme lε, “Nchiεŋ nchiεŋ, Tada wese le wu
bu yi kwe le. Wu bee wu jage wu bune a Samoŋ jii.” **35** Bo
mo bo sεεŋ te bo fieε ſi be kooshe be bo a je, bo mo bo
naje te no bo be kεle lε le wu, sege wu be bwεεyε bl̄ed. **36**
Ḡeh no bo ḡe baan̄ bo jεme noo, Jiso jage wu bune a bo
anten̄εε wu mo wu yεsε bo le lε, “Kimbone nyūme fe bεŋ

le.” **37** Njaŋ koo bo, bo tu bo faane, bo kwaji lε bo le bo
yεŋ nyu kiyi kimi le. **38** Wu biih bo le lε, “Bεŋ faane la?
Ge la fε bεŋ maŋε mε? **39** Bεŋ jīŋε bεŋ yēŋ chiaanŋ yanŋ bε
bikaa biaŋ, bεŋ mo bεŋ kεε lε le mε kibεε. Bεŋ monyε ye
yanŋ bεŋ mo bεŋ kεε, nje gε kiyi to ki kεme nyāŋ yi ye bε
birŋkufe no bεŋ yεde nkεme ne gε.” **40** No wu jεme noo,
wu mo wu dunyε chiaanŋ ye bε bikaa bie bo le. **41** Bo bijε
Jiso, njoŋ yuuŋε lo bo, bo mo bo nŋεsε lo. Fi ya bo ki bo
bεŋ lε le wu. Wu ja wu biih bo le lε, “Bεŋ kεme fīsε fījile
fēnε?” **42** Bo jo kinchinŋ ki bieŋ yi ba yoŋ wa, bo nya wu le.
43 Wu fi wu ji a bo jii. **44** Wu mo wu jεme bo le lε, “Mwεε
mune mu bεŋ yεŋ abεŋ le mu mù nŋε nŋεmε bεŋ le kune
mu mbaanŋ besabεŋ. Nŋε ndu lε mwεε munchii mù ba gε
sanŋ kune mε a Ƞwa wu Muse le, bε a Banwa ba bamii ba
ntuŋ wu Nyo le mo a Ƞwa wu Mbεεŋse le, mu kεme ki mu
tô mu kojε.” **45** Wu mo wu gwenyε bvufee bvuboo, bo kεε
mwεε mu le a Ƞwa wu Nyo le. **46** Wu jεme lε, “Ba le ba
sanŋ lε Mbvuse wù Nyo gε ka kεme ki wu yēŋ nŋε wu kwe,
doo ge aju atade, wu bu yi kwe le. **47** Fi mo fi nyu tε lε
bo lé bo kε Yεlusalem, bo fēeji bituŋ le bichii kune jee
che lε bamii bachii kuse muntele muboo, fε Nyo lεeshe
bimbefε biboo. **48** Lé ge fēeji bεŋ banε ba yεŋ mwεε mune
le. **49** Bεŋ yēŋε bεŋ yû, nlé nŋε nchīiŋse nnya yǐ Chii gε ka
wa bεŋ yu. Noo, bεŋ mε gεh alaanteŋ yanε bεŋ chīeene
bvunga bvù lé bvū gε bvū shīi fεwe bvū tō fε bεŋ le.” **50**
Wu jo bo wu bu bε bo a kinlaanteŋ kiyu le, bε bo gεeŋ bo
bu mbebe nte wù Betani le, wu chiaasε chiaanŋ ye we, wu
noŋ kimbone ye yiboo le. **51** Gε no wu gε baŋ wu nooŋ
kimbone ye yiboo le noo, wu mo wu ja wu tu wu bεeŋe

we, wu mo wu bεεŋj wu lεsε. **52** Bo nya mbεεŋjse wù baanj
wu le, bo mo bo ja fo bo tuu jirj Yεlusalem bε kinlanje
fc muntele muboo le. **53** Bo gεεŋj bo mo bo shee yeh yi
kintanyε le, bo bεεŋjse Nyo bo yuuse wu segechii.

Joŋ

1 Gè bee fεŋkεε Je nyu wa yu. Je yiyu gè bee bε Nyo,
Je yiyu nyume Nyo. **2** Wu gè bee wa fεŋkεε bε Nyo. **3**
Nyo gè fε mwεε munchii fede chiaaŋ ye le. Gε fiεε nyu
yu fimimiañ fì Nyo gè fε njε wu le fo sεŋ gε. **4** Wu kεme
kinche yi ye ye le, kinche kiyu le n'yule fε bamii le. **5**
N'yule wεε baan̄ kijibε le, gε kijibε kiyu tarjlo ki jirjε wu
gε. **6** Muh mu le yu wù Nyo gè tuŋ jee che nyu lε Joŋ. **7**
Wu gè to ki wu jēme kune n'yule, wu bεeyi jiŋ yi nsa we,
ki wu gē bamii bachii lee muntele yi n'uu wεε le. **8** Gε
wu wù Joŋ gè bee n'yule wεε gε. Wu gè to ki wu bēeyε
nyu jiŋ yi nsa wu n'yule wεε. **9** N'yule wù nchiesε wù
duunyi n'uu fε bamii le bachii gè too yi woŋ kfunε le. **10**
Wu gè bee yi woŋ le, woŋ kfunε nyu Nyo wù gè fε fede
chiaaŋ ye le, geenε bamii ba le ba yi woŋ kfunε le gè
baan̄ kεε gε wu gε. **11** Wu gè to yi woŋ we le, bamii ba
be gε baan̄ fi gε wu gε. **12** Geenε, bamii bachii ba gè fi
wu, bo lee muntele yi jee che le, wu nya bvujga bo le lε
bo nyume booŋ ba Nyo. **13** Gε booŋ ba Nyo banε nyu ba
ba boyi bo ba bii nyu kilemε ki kfuu le gε, kεnε no muh
goone gε, kεnε yi boyε chi muh wu wuŋ le gε. Ba boyi
bo ba bii nyu boyε chī le chi Nyo le. **14** Je yiyu gè bee
yi tu muh wu wuŋ, yi tu yi chee a bee nteneε, a yi yisε
bε kijkoŋε ki Nyo mo nchiesε. Bee yεŋ bvukuge bwe le.
Bvukuge bvü le bvü Mwa wu me geh wu wù ja fε Chiji
le. **15** Joŋ gè bεeyε jiŋ yi nsa kune wu, wu tu wu jaŋε le,
“Wunε le muh wù nge njeε kune wu nduu lε, ‘Muh wù
too a me jiŋ kuge wu fede me, nje wu gè bee wa fε me
nyume.’” **16** No wu le wu yisε bε kijkoŋε ki Nyo, wu mo

wu nyaa bee bachii bε kiŋkoŋε yi kiŋkoŋε le. **17** Bee kee lε Nyo gɛ nya banchi fede chiaaŋ yi Muse le. Geenε, kiŋkoŋε ki Nyo bε nchiεεŋ le ki to ki fede nyu chiaaŋ yi Jiso Kletu le. **18** Gε muh nyu yu wu gɛ yu wa wu yεŋ Nyo le gε. Le gch Mwa ye wù mε geh wu maa wu le mbebe yi Chiji le, wu le wu ge bee kεe wu. **19** Fine le fιεε fι Joŋ gɛ jεmε sege bikwεε bi Bajuu bi Yεlusalem gɛ tuŋ bachiji kintanyε bε bamii ba Lεwe lε bo biih Joŋ le laa le wu, wu yεεŋ lε. **20** Jon gɛ baan fan gɛ ki wu chvâu mbile wuboo gε. Wu jεmε bε jwe we lε, “Gε nyu mε wù Mbvuse wù Nyo gɛ ka gε.” **21** Bo biih wu le lε, “Le wo wu yεεŋ? Le wo wu Alaja?” Wu chvuu bo le lε, “Gε mε nyume Alaja gε.” Bo ka bo biih lε, “Le wo wù Muh wu Ntuŋ wù Nyo wεε?” Wu fan. **22** Bo ka bo biih wu le lε, “Tu nε lε le wo wu yεεŋ? Wo jεme lε la kune kikwεε kuŋ? Geh sεεŋ bee be kεme fιεε fι bee kaasε be gεεŋ be chvuu bamii ba tuŋ bee le.” **23** Joŋ chvuu bo le no Yosaya wù muh wu ntuŋ wu Nyo gɛ jεmε le, “Nle je yǐ jaŋe nchvuun lε, ‘Ba naje je yi Tada yi nyu chaan.’” **24** Bamii banε gɛ tuŋ Bafalashii bo. **25** Bo biih Joŋ le lε, “Nε baan nyu gε le wo le Mbvuse wù Nyo gɛ ka gε kεnε Alaja gε, kεnε Muh wu Ntuŋ wù Nyo wεε gε, wo tu leese bamii a joo nje la?” **26** Joŋ chvuu bo le lε, “Nleese geh fian bamii nyu a joo, geene muh mu le yu a bεŋ ntεnεε bεŋ kee gε wu gε. **27** Le wu wù too a mε jiiŋ, mbaan ḷkoŋε gε ki nfaanye kfuu wu balaba be gε.” **28** Fιεε fine fichii gɛ kooshi nyu Bεtani Joo yǐ Jodan le, wuŋ kwεge fε Joŋ gɛ leese bamii fo a joo. **29** Akfuuŋ bu a yuu, Joŋ yεŋ Jiso too, wu mo wu jεmε le, “Bεŋ b̄iŋe bεŋ ȳeŋ, wunε le Mwa Shon wù Nyo wù chiaase bimbefε bi yi nsheŋ le! **30** Le wu wù

nchi njeme kune wu, nduu le, ‘Muh mu too we a me jinj
wu kuge wu feder me, nje wu gè bee wa fe me nyume.’ **31**
Ge me kibee ñgè ñkee wu ge. Geen, ñgè nto nleese bamii
a joo fi le le bamii ba Ishwala kee wu.” **32** Joñ gè bee wu
ka wu jeme ki wu bêc jinj yi nsa we wu duu le, “Ñgè n'yey
Kiyo shiide ki too fewe nje kibembé, ki to ye ye le. **33** Ge
me kibee ñgè ñkee wu ge. Geen, muh wu gè tuñ me le
nto nleese bamii a joo gè jeme mene le, ‘Muh wù wo lé
wo yey Kiyo shiide fewe ki too yi ye ye le, le wu wù lé wu
gè wu lèese bamii chiaaq yi Kiyo ki Yuude le.’ **34** Fine le
fies fì ñgè n'yey, mbeyi jinj yi nsa wuyu nduu le muh
wun le Mwa Nyo.” **35** Akfuuñ bu ayuu, Joñ ka wu leme
gèh fèe fe wu gè leme be boø be ba ñgoo ba bafèe fo. **36**
Wu ja wu yey no Jiso jienyi wu feder, wu mo wu jeme le,
“Bey bije bey yey, wun le Mwa Shon wu Nyo!” **37** Boø
be ba ñgoo ba bafèe banè doo bo yu no wu jeme noo, bo
mo bo ja bo tu bo bii Jiso le. **38** Jiso kaase ye wu yey no bo
bii, wu biih bo le le, “Bey goone nyu la?” Bo biih wu le le,
“Labai, wo chee faaq?” (Jee chi Labai chine le le, “Muh
wu N'yey wù Baaq.”) **39** Jiso chvuu bo le le, “Bey tò bey
yey.” Bo mo bo gey bo yey fe wu gè chee fo. Be bo mo bo
nyu shwaa akfuuñ jiiñ. Kife kí bo gè bi wu le gè bee wa
gèh nje juu bikaa bineh fenfu. **40** Muh wu mumwaa ñgoo
yi bamii ba bafèe ba gè yu no Joñ jeme bo mo bo bii Jiso
le, gè bee Andulu wù mwa bwe Samoñ Bita. **41** Andulu
wee mo wu gey wu goon mwa bwe wu Samoñ, wu seey
wu le le, “Bee le be yey wa Mbuse wù Nyo gè ka le” (fì le
le le Kletu). **42** Noo, wu mo wu jo Samoñ wu gey be wu
fe Jiso le. Jiso bije wu ne tujj, wu jeme le, “Le wo wù

Samonj wù mwa Jonj. Ba lé ba tênej wa wo le Sefafa.” (Jee chi Sefafa chine le le Bita). **43** Akfuuŋ gè bu a yuu, Jiso yεŋ le wu lé wu gēεŋ kimbe kì Galalee le. Wu gεεŋ wu yεŋ Filib le, wu jεme wu le le, “Wo bii mεne.” **44** Filib wunε gè bee muh wu a kilaanteŋ kì Besada le. Kilaanteŋ kine le ki Andulu bε Bita. **45** Filib gεεŋ wu goorj Natanya wu jεme wu le le, “Bee le be yεŋ wa muh wù Muse gè saŋ a Ijwa wu banchi le kune wu, bε wù bamii ba ntuj wu Nyo gè saŋ te kune wu. Muh wunε le Jiso wu Nasale wù mwa Yosef.” **46** Natanya chvuu wu le le, “Fieε fi joŋe tanjlo fi bu Nasale?” Filib jεme wu le le, “To wo yεŋ.” **47** Jiso ja wu yεŋ Natanya too, wu jεme kune wu le, “Beŋ jīŋe beŋ yēŋ, muh wunε le muh wu Ishwala wù nchiεεŋ. Ge kinche ki chimbiaŋ nyu ye ye le gε.” **48** Natanya biih Jiso le le, “Wo ge neε fe wo kεε me ne?” Jiso chvuu wu le le, “No Filib be too ki wu tēεŋ wo, mbee n'yεŋ wa wo le fe kinyi ki kite ki fig kεε le.” **49** Natanya chvuu wu le le, “Labai, wo le Mwa Nyo! Wo le Nfoŋ wu Ishwala!” **50** Jiso jεme wu le le, “Wo fene bεmε mεne mεse nje me le ndu wo le le mbe n'yεŋ wa wo le fe kinyi ki kite kεε le? Wo lé wo yēŋ mwεε mù kuge mù fede mune le.” **51** Jiso ka wu jεme wu le le, “Nseŋe beŋ nchiεεŋ nchiεεŋ le beŋ lé beŋ gē beŋ yēŋ kibvule gwenye, banchendaa ba Nyo bεene, bo boge yi muh wù jee che le Mwamuh le.”

2 Aju gè bu atade, bo gee ḥka wu bvuguu a kilaanteŋ kì Kana kimbe kì Galalee le, bwe Jiso gè bee fo. **2** Bo gè be Jiso be boorj be ba ḥgoor fe ḥka wεε le. **3** Mbvuuj gè ka, bwe Jiso be wu wu du le, “Ge mbvuuj baaj yu gε.” **4** Jiso chvuu wu le le, “Kwεse, wo bege me yu nje la? Kife karj

baan a koje ge.” **5** Bwee jemē bamii ba gabe le le, “Fiee
fichii fi wu lé wu jēme le beej ge, beej ge.” **6** Gè bee sháan
lēme fo bvsuoo yì bo kenyé be ata. Sháan chine le yì Bajuu
gè geede joo yì bo chuge ye yu ki bo yuude a Nyo jii.
Shaan yimimia gè jode joo njé baleta mbambvusooshwi
ncho batej geene bude baleta gwii kicho yuufe ncho
batej. **7** Jiso ja wu jemē bamii ba gabe baa le le, “Bejj tuu
joo bejj yise a sháan chiee le.” Bo mo bo tuu joo bo yise a
sháan yiyu le. **8** Wu mo wu jemē bo le le, “Bejj see yimi
meeese bejj geenj be yi fe chiji gabe le.” Bo see bo geenj be
yi. **9** Chiji gabe fi, wu mon joo yiyu wu yu yi nyu yi tu wa
mbvuun. Wu ma laa mane mbvuun ja faane la. (Geene,
bamii ba gabe ba gè sele joo yiyu gè kee fe mo gè ja fo.)
Chiji gabe mo wu tseej chiji bvuguu, **10** wu biih wu le le,
“Bamii to bo ya bo ga nyume mbvuun ma jone fwe fe ñka
le, sege bamii mu wa bo fuu, fe bo gade ma jone, wo tu
wo gei fiuj mbvuun ma jone wo to be mo nyu meeese?”
11 Fine gè bee fiee fi fwe fi duunyi bvukuge bv Jiso fi
wu gè ge antenee a mwee mu duunyi bvukuge bwe. Wu
gè ge fiee fine a kilaantej kí Kana kimbe kí Galalee le.
No wu ge noo, fi mo fi duunyi bvukuge bwe, booj be ba
ñgoo mo bo leese fitele yi ye ye le. **12** Ajin ayu, Jiso ja wu
boh Kafanahum be bwee mo booj ba bwee ba bileyse
mo booj be ba ñgoo, be bo che yo aju shige. **13** Aju a
ñka wu Bajuu wu ba teje le Ndajfe gè too wa mbebe le,
Jiso ja wu beej Yelusaləm. **14** Wu geenj wu bu fe yeh yi
kintanyé le, wu yej bamii ba gè gese banan be shón mo
bimbembé mo ba gè kuse bige bo shiiye. **15** Wu jo bakfuu
wu kenyé ñgwanj yu, wu kuñ bo bachii yu, wu kuñ mo

shón̄ bε banaa wu bvusε yeh yi kintanyε le. Wu ka wu taashε bige bi bamii gè kuse, wu bajε bidaŋ biboo, **16** wu jεmε bamii ba gè gese bimbembε le le, “Bεŋ jô mwεs mune bεŋ jâ yu fene! Keefε bεŋ jô yeh yi Chii tu yeh yi waan ge!” **17** No wu jεmε noo, boon̄ be ba ŋgoo mo bo kwajε fieε fî ba saŋ a Ƞwa wu Nyo le le, “Kiŋkoŋε kî baan̄ kî nkεme fε yeh yo le tanjlo ki yuuuyε lo mε.” **18** Bikwεs bi Bajuu mo bi biih wu le le, “Fieε fî duunyi bvukuge bwuŋ fî wo tanjlo wo ge fi dunyε bee le le ba le ba nya bvunga wo le ki wo gêe fine le la.” **19** Jiso chvuu bo le le, “Bεŋ sâ yeh yi kintanyε yinε, ŋkaase njo aju atade yi lεεŋ we.” **20** Bajuu baa biih wu le le, “Fi gè jo biluŋ mbaanyε ncho bvusoo ki bo joon̄ yeh yi kintanyε yinε, wo lc wo lé wo jô fiuŋ nyu aju atade yi lεεŋ we?” **21** Geene, Jiso gè jεmε yeh yi kintanyε yinε nyu ye ye. **22** Noo, sege wu gè bu wa yi kwe le, boon̄ be ba ŋgoo mo bo kwajε fieε fî wu gè jεmε. Bo mo bo bεεŋ fieε fî le a Ƞwa wu Nyo le, bo ka bo bεεŋ njεmε wù Jiso gè jεmε le. **23** No Jiso gè bee Yεlusalem fε ȏka wu Ndajfe wune le, bamii ba duude gè leesε muntele ye ye le nje mwεs mù duunyi bvukuge bwe mù wu gè gee. **24** Geene, Jiso gè baan̄ gεe ge fie bvufee bwe yi bo le gε, nje wu gè kee bamii bachii no bo le. **25** Wu gè baan̄ koŋ gε le muh mu she wu sεŋe lo wu le kune muh wu wuŋ gε, nje wu kibεe gè kee fieε fî muh wu wuŋ kεme a wu shεŋ.

3 Muh ŋgoo yi Bafalashii wumu gè bee ba tεŋe lc Nikodεmu, wu gè bee muh wu kinchvu ki bikwεs bi woŋ wu Bajuu. **2** Muh wune gè ja wu to fε Jiso le antaŋ wu du wu le le, “Labai, bee kee le wo le muh wu n'yεyε wù ja fε Nyo le, nje gε muh nyu yu wù tarjlo wu gee kfuu chi

munε mwεε mù duunyi bvukuge bvu Nyo mù wo gee
munε, njε Nyo le bε wu sεŋ gε.” **3** Jiso chvuu wu le lε,
“Nseŋe wo nchiesŋ nchiesŋ lε, njε ba boo muh mboyε
wu fwεŋ sεŋ, tu gε mwεde nyu wu yεŋ bvunfoŋ bvu Nyo
le gε.” **4** Nikodemū biih Jiso le lε, “Taŋlo ba ge neε fe
ba ka ba boo muh a wu ta wa? Taŋlo wu ka wu kaasε
wu tu a bwee shεŋ fe ba ka ba boo wu?” **5** Jiso chvuu
wu le lε, “Nseŋe wo nchiesŋ nchiesŋ lε, muh ne baŋ
keme gε boyε chi joo bε chi Kiyo gε, tu gε tanlo wu lee
fe bvunfoŋ bvu Nyo le gε. **6** Muh wu wuŋ boyi muh wu
wuŋ, Kiyo boyi kiyo. **7** Keefε jwe yûne wo lε nle njemε wo
le lε ba keme ki ba boo bεŋ bachii mboyε wù fwεŋ gε. **8**
Fii to yi fede geh no yi koŋe, wo yuge no yi fede, geene gε
tanlo wo sεŋ laa yi jade faaŋ, yi geεne faaŋ la. Le geh
yεεŋyεεŋ no fi le fe muh wù keme wa boyε chi Kiyo le.” **9**
Nikodemū mo wu ghaa lε, “Taŋlo fine fieε jienye neε la?”
10 Jiso chvuu wu le lε, “Wo le muh wu n'yeεε wu bamii
ba Ishwala, wo kee gε fine fieε gε? **11** Nseŋe wo nchiesŋ
nchiesŋ lε, bee jeme fieε nyu fi bee kee, bee bεεyi jiŋ yi
nsa nyu fieε fi nyu fi bee le bee yεŋ wa, geene gε bεŋ
bεme fieε fi bee jeme le gε. **12** Ne nseŋe bεŋ mwεε nyu
mu yi nsheŋ le fεne njε bεŋ bεme lo sεŋ, bεŋ lε bεŋ jienye
neε fe bεŋ bεεŋ mu nseŋe nyu mu woŋ wù Nyo le? **13** Ge
muh nyu yu wu le wu bεεŋ wa woŋ wù Nyo le gε. Me geh
muh wù gε ja fo wu to fεkuu fεne, muh wunε nyu muh
wù jee che le Mwamuh. **14** No Muse gε sheŋshe yo yi ba
gε fe bε kichwa yi kite le nchvuuŋ, le geh yεεŋyεεŋ no ba
keme ki ba ge ba sheŋshe muh wù jee che le Mwamuh,
15 wu le mo nyu yεεŋ wu le wu leesε fitele yi ye ye le,

tu wu lé wu kêmé kinche kĩ kage gε. (aiōnios g166) **16** Nyo
gè bee wu koj woj kfunε baanj, wu tuŋ Mwa ye wù wu
mumwaa, wu le le yeeŋ wù leesε fitele ye ye le, mwedε gε
leesε gε, wu kêmé nyu kinche kĩ kage gε. (aiōnios g166) **17** Ge
Nyo gè tuŋ Mwa ye yi woj kfunε le le wu to wu sa bamii
ba gwe nsa gε. Nyo gè tuŋ le wu to wu bvuse lo bo fede yi
Mwa ye le. **18** Muh wu le wu leesε fitele yi wu le gε wu
nyu wu ge wu gwe nsa gε. Geenε muh wù baaŋ leesε gε
fitele yi wu le gε le wu gwe wa nsa, nje wu baaŋ leesε gε
fitele yi jee chi Mwa Nyo wu mε geh wu gε. **19** Ba lé ba
gē ba sūnε nsa yi yinε je le, nje n'yule le wu to yi woj
kfunε le, bamii kojε geh fiboo nyu kijibε fede n'yule. Bo
kojε noo nje gee chiboo le chì befe. **20** Muh wuchii wù
gee gee chì befe wu to wu banε n'yule, gε taŋlo wù bu fε
n'yule le gε, le keefε gee che yêne fε waan gε. **21** Geenε
muh wù gee fiε fi kooji to wu too fε n'yule le, le gee che
dūnyi lε le chi muh wu Nyo.” **22** Ajij ayu le, Jiso be booj
be ba ŋgoo ja bo gεεnε kimbe kimi ki Judia le. Be bo gεεŋ
bo tu bo nyu yo wu leese bamii a joo. **23** Joŋ te gè leese
bamii a joo ntε wu Enoŋ le mbebe wu Salim le nje joo gè
bee fo baanj. Bamii too wu leese bo a joo. **24** Fine gè bee
ba baanj a leesε gε wa wu yeh yi ncha le gε. **25** Booŋ ba
Jon ba ŋgoo bamu be muh wu Bajuu wumu gε ja bo kε
kinteenyε kune ye yĩ ba chuge ki ba yuude a Nyo jii. **26**
Booŋ ba ŋgoo ba Jon ja bo gεεŋ fε Jon le, bo jεme wu le le,
“Labai, muh weε wù gε bee bena wu fε Joo yĩ Jodaŋ le
wun kwege wù wo gε jεme baanj kune wu ne, yεŋ ne wu
wege wu leese bamii a joo, bamii bachii gεεnε gε wa nyu
fε wu le.” **27** Joŋ chvuu bo le le, “Ge muh taŋlo wù nyu

fieε nje ge Nyo wù nyu fi seŋ ge. **28** Beŋ kibee tarlo beŋ
beε jij yi nsa waŋ le ḥgɛ mbee njemε le ge nyume me wù
le Mbvuse wù Nyo gɛ ka ge. Geenε ba gɛ tuŋ me le nsa wù
fwe. **29** Muh bvuguu le muh wù keme kwεse wù fwεŋ.
Nsaj yi muh bvuguu wù lεme mbebe yi muh bvuguu weε
le wu yuge je ye, wu to wu laŋeye baŋ no wu yuge je ye.
Le geh yεeŋyεeŋ no nle mεeſe n'yise bε kinlaŋye. **30** Wu
keme ki wu kû wu gɛeŋ lo fwe, ntû lo jij. **31** Muh wù ja
fewe wu kuge wu feder bamii bachii. Muh wu yi nshεŋ le,
le muh wu yi nshεŋ le, wu jeme mwεε nyu mu yi nshεŋ
le. Muh wù ja woŋ wù fewe le, wu kuge wu feder bamii
bachii, **32** wu bεeyi jij yi nsa yi mwεε nyu mu wu le wu
yεŋ wa wu ka wu yu. Geenε, ge muh nyu yu wù bεme fieε
fi wu jeme le ge. **33** Muh wù bεme fieε fi wu jeme duunyi
le wu toone fieε fi le le Nyo jeme nchiεŋ. **34** Muh wù Nyo
tuŋ to wu jeme geh nyu je yi Nyo, nje Nyo le wu nya Kiyo
ke wu le nfee seŋ. **35** Chiji Mwa wu koŋe Mwa, wu mo wu
nya mwεε munchii chiaŋ ye le. **36** Muh wu le wu leesε
fitele yi Mwa le wù keme kinche kĩ kage ge. Muh wù baŋ
yu ge wu le ge, ge wu nyu wu keme kinche ge. Wuweε
muh le shεŋ yi Nyo toonyi bε wu baŋ.” (*aiōnios g166*)

4 Jiso gɛ kεe le Bafalashii le bo yu lε wu lene bamii ba
ŋgoo bo too wu leese bo a joo feder Joŋ. **2** Geenε ge nyu
wu wù gɛ leese bo a joo ge, gɛ leese booŋ be ba ŋgoo
le maa. **3** Wu doo wu kεe noo, wu mo wu ja a kimbe ki
woŋ kĩ Judia kiyu le, wu kaase wu tuu jij kĩ Galalee le. **4**
Wu gɛ keme ki wu fɛ je kimbe ki Samaliya le. **5** Wu ge
gεeŋ wu bu a kilaantεŋ ki Samaliya kimi le ki ba ge tεŋε
le Sika, ki le mbebe mwε wu Yakob ge nya mwa ye wu

Yosef le. **6** Fwεŋ wu joo wu Yakob gɛ chij gɛ bee fo. No Jiso gɛ jiεnyε wa baan̄ wu fwεεŋ, wu mo wu shii mbebe fwεŋ wu joo kwεε le. Kife gɛ bee njε juu bikaa ncho bifeε fenshe. **7** Kwεse wumu wu Samaliya gɛ to ki wu tūu joo fo, Jiso jεmε wu le le, “Nya me be joo mu.” **8** Gɛ bee boon̄ ba ŋgoo ba Jiso gεεŋ alaanteŋ ki bo gu mwεε munjile. **9** Kwεse wεε biih Jiso le le, “Wo le muh wu Bajuu, nle muh wu Samaliya, wo ge ne fe wo tu wo lege joo a mene?” Kwεse wεε gɛ duu noo, njε Bajuu gɛ nyiεŋse lo bamii ba Samaliya. **10** Jiso chvuu wu le le, “Ne wo be kee nnya yi le yi Nyo, mo muh wù duu wo le le wo nyâ wu be joo, tu wo be wo lege le wu nyâ wo be joo yi bohge segechii.” **11** Kwεse wεε kaasε wu biih Jiso le le, “Chii, njε wo keme fiε fi wo tuu joo yo seŋ, fwεŋ kfunε shiide ne, wo lé wo jō faan̄ yεε joo yi boge segechii? **12** Fi le le wo kuge wo fede chiji wese wù Yakob wù gɛ chij fwεŋ kfunε wu gεε bee le, wu kibεε gɛ mu joo yo, boon̄ be mu, nyáŋ ye te mu?” **13** Jiso chvuu wu le le, “Muh wuchii wù muu joo yinε kindoŋ baan̄ ki yune wu. **14** Geenε, ne le yεεŋ wù lé wu gɛ wu mû joo yi nlé ŋgɛ nyâ, gε kindoŋ baan̄ ki ka ki yune wu gε. Joo yi nlé nyâ wu le, lé yi jâ yi tû nchwen̄ wu joo yi bude yi ye ye le segechii, yi lé yi jiεnyε yi tô yi nyâ wu kinche kĩ kage gε.” (*aiōn g165, aiōnios g166*) **15** Kwεse wεε mo wu jεmε Jiso le le, “Chii, nya me be kfuu chi yinε joo yi le le keefε kindoŋ ka ki yune me gε, ŋge ŋka ntoo fene ki ntuude joo gε.” **16** Jiso jεmε wu le le, “Gεne wo tεεŋ jwεεŋ, bena wu to.” **17** Kwεse wuyu chvuu wu le le, “Gε ŋkeme jwεŋse gε.” Jiso jεmε wu le le, “Wo le wo jεmε chuule no wo jεmε le gε wo keme jwεŋse gε.” **18** Wo gɛ keme wa bileŋse bateŋ,

wu bena wu le m̄eese ḡe nyu mo jwεεŋ wo ḡe. Fiee fi wo
j̄eme le nchiesŋ.” **19** Kwεse wεε j̄eme Jiso le lε, “Chii, nle
n'yeŋ m̄eese le wo le muh wu ntuŋ wu Nyo. **20** Bachiji
besa ḡe shee bo buune Nyo yi mbeḡe wunε le, bεŋ Bajuu
duu fiена lε fe bamii k̄eme ki bo buune Nyo fo le ḡeh
Yεlusalem.” **21** Jiso chvuu wu le lε, “Kwεse, b̄eεŋ fiee fi
nj̄eme fine. Kife too lo k̄i bεŋ lε bεŋ b̄uune Nyo wù Chii
ka nyume ḡe yi mbeḡe wunε le ḡe, k̄ene Yεlusalem ḡe. **22**
Bεŋ bamii ba Samaliya buune fiee fi bεŋ kee ḡe, bee Bajuu
buune be kee fiee fi bee buune, nje mbvuse jade fe Bajuu
le. **23** Geenε, kife too lo, ki to wa, k̄i bamii ba buune Nyo
nchiesŋ nchiesŋ lε bo ḡe bo b̄uune Nyo wù Chii a kiyo le
bε yi nchiesŋ le. Le kfuu chi bamii ba Nyo wù Chii goone
le bo buune wu. **24** Nyo le Kiyo, bamii ba buune wu bo
k̄eme ki bo buune a kiyo le bε yi nchiesŋ le.” **25** Kwεse
wεε j̄eme Jiso le lε, “Nkee lε Mbvuse wù Nyo ḡe ka too lo,
wù ba teŋe le Kletu. Sege wu doo wu to, wu mo wu najε
mwεε munchii bee le.” **26** Jiso j̄eme wu le lε, “Mε wunε
wù nj̄eme wo le le mε wuyu.” **27** Ḡeh segeyu, boŋ ba Jiso
ba n̄goo mo bo kaase bo to. Jwe yuŋ lo bo no wu j̄eme bε
kwεse wεε. Geenε, muh mu bo le ḡe baar̄ biih ḡe wu le
laa wu goone la lε, k̄ene le Jiso j̄eme bε kwεse wεε nje la
lε. **28** Kwεse wεε mo wu ḡee shaŋ ye yi joo fo, wu ḡeeŋ
alaanteŋ, wu ḡeeŋ wu be bamii lε, **29** “Bεŋ tō bεŋ yεŋ
muh mu le wu to wu seeŋ fiee fichii fi n̄ḡe n̄ge wa. Taŋlo
muh wunε nyume Mbvuse wù Nyo ḡe ka?” **30** Bamii bu
alaanteŋ bo ḡeene fe Jiso le. **31** Ḡe bee boŋ ba n̄goo ba
Jiso shεε wa bo lege Jiso bo duu wu le lε, “Labai, j̄i mwεε.”
32 Geenε, Jiso chvuu bo le lε, “Nk̄eme mwεε munjile mù

njii ge bəŋ kee mu ge.” **33** Boon be ba ŋgoo mo bo gha ləbolebo le, “Muh le wu shəɛ wu to bə mwəɛ munjile wu nya wu le?” **34** Jiso jəmə bo le le, “Mwəɛ munjile mwanj le ɿ ɿge fieɛ fi muh wu tuŋ mə goone, le mə məsə ləme che chichii. **35** Ge bəŋ duu fiəna ɿ shəshi geh kii yinsh, mo nyu kife ki ɿgweje ge? Nduu bəŋ le le, bəŋ ch̄iaasə ajii we bəŋ ſiŋe bəŋ yēŋ no mwəɛ le wa ɿsə le no ba gweje. **36** Muh wù gweji kəme nlange we, wu baanyi ɿgu wu gəede yi kinche k̄i kage ge le, noo le muh wù Boone bə muh wù gweje mo bo lanjeye yi muh le wu mumwaa. (*aiōnios g166*)

37 Fine fieɛ duunyi ɿ ɿgaŋ wunɛ le nchiesɛŋ wù duu le, ‘Muh mu Boone, muh mu gweje.’ **38** Ntuŋ bəŋ le bəŋ gəeŋ bəŋ gweje mwəɛ mü bəŋ ge baŋ leŋ ge. Bamii bamu le bo boŋ, bəŋ lee bvujonjɛ bvu ləme chiboo le.” **39** Bamii ba Samaliya ba duude a kilaantɛŋ kiyu le ḡe lee muntele yi Jiso le nje fieɛ fi kwəɛ wəɛ ḡe jəmə bo le le, “Wu be wu səɛŋ lo mə fieɛ fichii fi ɿḡe ɿge wa.” **40** Noo, bo doo bo to bo yəŋ Jiso le, bo ləge le bə bo che. Wu bəɛŋ, bə bo che aju afaa. **41** Bamii ba duude ka bo leesə muntele yi Jiso le nje jəmə we. **42** Bamii baa jəmə kwəɛ wəɛ le le, “Bee le be leesə muntele yi ye ye le, ka nyu ge nje njəmə wo ge. Bee le be yu wa bə bintuŋ biesa, bee kəɛ le muh wunɛ le Mbvuse wù woŋ kfunɛ wu nchiesɛŋ.” **43** Le aju fe afaa, Jiso ja wu gəeŋe Galalee. **44** Wu kibɛɛ ḡe bee wu yu wu jəmə le ge ba to ba ɿgyuune muh wu ntuŋ wu Nyo woŋ we le ge. **45** Wu ḡe doo wu gəeŋ wu fəsə Galalee, bamii ba yo fi wu nje bo ḡe yəŋ mwəɛ mu wu ḡe ge fə ɿka le Yelusalem, nje bo te ḡe bee fə ɿka wəɛ le. **46** Jiso ka wu kaasə wu gəeŋ Kana wu a kimbe k̄i Galalee le, a wu ḡe kaasə joo yo yi tu

mbvuun. Gè bee muh wù baan wumu nyu a kilaantəŋ
kì Kafanahum le, mwa ye wù jwəŋsə chəne. **47** Muh wù
baan wəε doo wu yu lε Jiso le wu ja wa Judia wu too
Galalee, wu gεεŋ fe wu le, wu ku chiaaŋ le wu boh wu to
wu fe mwa ye, le wu le wa jwe wu kwe le. **48** Jiso mo wu
jəmə wu le lε, “Nε bεŋ le njε bεŋ yεŋ mwεε mù duunyi
bvukuge bvü Nyo le sεŋ, bεŋ ne baan yεŋ gε te mwεε
mu jwe wu yune le sεŋ, bεŋ gε leesε fitεle yi ye yaŋ le
gε.” **49** Muh wù baan wəε jəmə wu le lε, “Chii, tō gεh be
bohge lo, fe mwa yaŋ kwe gε.” **50** Jiso chvuu wu le lε, “Wo
gεεne, mwa yo le yu.” Muh wəε gè bεεŋ fι Jiso jəmə
wu le, wu mo wu ja wu gεεne. **51** No wu gè boge, bε boŋ
be ba lεme lε tase, bo sεεŋ wu le lε mwa wəε le yu. **52**
Noo, wu biih bo kife ki wu chi kē wu tεeme. Bo jəmə wu
le lε, “Chi bee njε juu kikaa kimimia fənshe, kin'ya kiyu
mo ki chine wu le.” **53** Chiji mwa wəε mo wu kwajε lε le
kife kiyu kì Jiso chi jəmə wu le lε, “Mwa yo le yu.” Wu bε
yeh ye yichii mo bo leesε muntele yi Jiso le. **54** Fine fιεε fι
duunyi bvukuge bvü Jiso, gè bee fi kinjane kinfεε fi wu
gè ge sege wu gè ja Judia wu to Galalee.

5 Ajir ayu ŋka wu Bajuu wumu gè bee Yεlusalem, Jiso
bεεŋ yo. **2** Kintuge ki joo kimi gè bee yo ba tεŋe a jé yi
ibulu le lε Bεseda, ki le mbebe Jwe wu Kitaŋ ki Shόŋ le.
Ba nyu ba jooŋ bangaa fo bateŋ, **3** bamii ba bincheŋ gè
shee bo loone lo fo, binfeeŋ bε banterŋelase mo ba kwe wa
kimbe kimimia. [Bo gè shee bo gime fo bo chieεne sege
joo le yi ja yi shiŋshe. **4** Nchendaa Tada wumu gè too kife
le kife le, wu leese wu shiŋshi joo yiyu. Muh wù fwe wù
ya wu lee yo sege Nchendaa wuyu shiŋshe joo yiyu, tu wu

lé wu têmę yi kinchęj ke le mo nyu ki nęe lę.] 5 Muh mu
gę bee fo wu gę chęj wa biluŋ mbaanshe ncho nyaan. 6
Jiso doo wu to fo wu yęj wu le, wu kęe lę wu gę gięj wa
fo ntąj wù ndefe le, wu biih wu le lę, “Wo koję ki wo
têmę?” 7 Muh wu kinchęj wee chvuu lę, “Chii, gę ękeme
muh wù tanlo wu fih wu leesę mę a joo yinę le sege yi
shinshi gę. Sege yi shinshi, ndoo ęgeeene ki nlee, nto muh
mu nyu wu lee wa a mene.” 8 Jiso jeme wu le lę, “Jâ we,
wo jō kijine kuŋ, wo gęeene.” 9 Kimimia, muh wee mo wu
temę, wu jo kijine ke wu mo wu gęeene. Abvu gę bee juu
chi yuuŋ. 10 Bajuu mo bo jeme muh wù ba gę fe wee le lę,
“Abeŋ le juu chi yuuŋ nchi baanę bęęŋ gę lę wo tuu kijine
kuŋ gę.” 11 Wu chvuu bo le lę, muh wu be fe mę ntęme
be wu jeme mene lę, “Jōo kijine kuŋ wo gęeene.” 12 Bo
biih wu le lę, “Le yęęŋ wuyu wù be jeme wo le lę wo jo
kijine kuŋ wo gęeene?” 13 Gę muh wu ba gę fe wee gę kee
mo muh wù fe wu gę, nje Jiso gę ja wa wu lee wu gęeŋ
antęneę a kinchvu ki bamii kὶ gę bee fo. 14 Lę nyu ajinę
ayu, Jiso yęj wu le fe yeh yi kintanyę le, wu jeme wu le
lę, “Bịę yęŋ no wo le wo temę wa. Keefe wo ka wo gęe
bimbefę gę. Wo ka ge lo, fiee lę fi gę fi gwę ye yo le fi
kuufe ye fi fede fine.” 15 Muh wee ja wu gęeŋ wu sęeŋ
Bajuu le le Jiso wù be fe wu. 16 Bajuu mo bo ke bo tu bo
boone bikaa a Jiso jinę, nje wu gę fe muh wunę nyu juu chi
yuuŋ. 17 Jiso jeme bo le lę, “Chii to wu lęne segechii, mę
te nlęne noo.” 18 Njeme wunę ge Bajuu mesę lo bo tu bo
goone baanę ki bo yuuę wu, nje gę gę mę geh yuuŋ chi
wu gę ęgode maa gę. Wu gę tęne te Nyo lę Chiji, wu fege
ye ye lę wu le yęęŋyęeŋ be Nyo. 19 Jiso gę ja wu jeme bo le

lε, “Nsεŋe bεŋ le nchiεŋ nchiεŋ lε gε mε wù Mwa tanlo
ŋge fιεε a bvunγa bwaj le gε. Ngεe geh nyu fιεε fι n'yeđe
Chii gee. Fιεε fι Chiji Mwa gee, le geh fι fi Mwa le wù gee
tε, **20** nje Chiji Mwa wεε wù kojε Mwa to wu duunyi Mwa
mwεε munchii mù wu wù Chiji Mwa gee. Wu baaj wu ka
wu dunyε mwεε mù fede munε wu le, wu gêe bεŋ yêđe,
jwe yûne lo bεŋ. **21** No Chiji Mwa bvuuuse bamii yi kwe
le wu nyaa kinche bo le, le geh yεεŋyεεŋ no Mwa nyaa
kinche mo yεεŋ wù wu kojε le. **22** Ki ntaa fo gε Chiji Mwa
sage muh mu gε. Wu lé wu nyâ nsa wuchii nyu chiaaŋ yi
Mwa ye le, **23** wu le tanlo bamii bachii ŋgvûune Mwa,
geh yεεŋyεεŋ no ba ŋgvuune tε Chiji. Ne muh le yu wu
ŋgvuune gε Mwa gε, tu gε wu ŋgvuune Chiji wu tuŋ wu
gε. **24** Nsεŋe bεŋ le nchiεŋ nchiεŋ lε muh wu yu jε yaŋ,
wu bεεŋ muh wù tuŋ me le, wù kεme kinche kĩ kage gε.
Gε mwεđe baaj wu ka wù kεme nsa gε. Wuwεε muh le
wu bu wa chiaaŋ yi kwe le, wu lee kinche le. (**aiōnios g166**)
25 Nsεŋe bεŋ nchiεŋ nchiεŋ lε kife too lo, ki nyu ki to
wa, kĩ bamii ba kweeyε wa lé bo yû jε yi Mwa Nyo, baa bò
lé bo gê bo yû, lé bo kêmε kinche. **26** Fi le noo, nje no
kinche jade yi Chiji Mwa le, le geh yεεŋyεεŋ no wu nya
bvunγa Mwa le lε kinche jâde tε yi ye ye le. **27** Wu lé wu
nyâ te bvunγa Mwa le lε wu sîunε bansa, nje wu le Mwa
wu le Muh wù jee che le Mwamuh. **28** Keefε jwe yûne bεŋ
yi fine fιεε le gε. Kife too lo kĩ bamii bachii ba le a jéŋ lε
bo yû jε ye, **29** bo bu a jεŋ, bo gee mwεε mù njoŋe, bo bu
bo lee kinche kĩ kage gε le, ba ḡe gee mwεε mù mbefe,
bo bu ba sa bo, bo gwe nsa. **30** Gε fιεε nyu yu fι ntajlo
ŋge a bvunγa bwaj le gε. Nsage nsa mbii no n'yuge, je

yì nsuune yu le yi chaanj, nje ge ñgoone ki ñgee fíeε fi
kojé me gε. ñgee nyu fíeε fi muh wù tuŋ me goone. **31** Ne
mbeeeyi jin yi nsa wu kikwεe kaŋ, tu ge fíeε fi njeme kooji
gε. **32** Geenε, muh mu le yu wù bεeyi jin yi nsa wan, ñkee
lo le fíeε fi wu jeme kune me le nchiεen. **33** Beŋ gè tuŋ
bamii fe Joŋ le, wu geεŋ wu bεe jin yi nsa kune nchiεen.
34 Ge nyu le ñkojé le jéme muh wu wuŋ kune muh wù le
me gε. Geenε, njeme ne wu le beŋ taŋlo beŋ bone. **35** Joŋ
gè bee njε kin'yesč kí ba chu ki bεede ki nyaa n'yule, beŋ
kojé ki beŋ nyûme yi n'yule we le yi kife ki shige le, beŋ
laneye. **36** Fíeε fimi le yu fi duunyi muh wu le me fi fede
Joŋ. Fi le le, leme chi Chii nya le nleŋ mmesε, chi le mwεe
mu ñgee munε, mu duunyi le tuŋ Chii me. **37** Chii, wu tuŋ
me wù kibεe le wu bεe te jin yi nsa wan. Beŋ gè baanj a
yu ge je ye gε, beŋ gè baanj a yeŋ ge wu le gε. **38** Ge beŋ
keme te je ye a muntele mwena le gε, nje beŋ baanj lee gε
muntele yi muh wu wù tuŋ le gε. **39** Beŋ taade a ñwa wu
Nyo le nje beŋ kwaji le le yo a beŋ lé beŋ keme fíeε fi lé
fi gē beŋ kēme kinche kí kage gε. Fíeε fi le a ñwa wuyu
wunε le jeme nyu kune me. (*aiōnios g166*) **40** Geenε, beŋ ka
fanje ki beŋ tō fe mene le beŋ keme kinche. **41** Ge ñgoone
mbeeŋse nyu wù jade fe muh wu wuŋ le gε. **42** Geenε
ñkee beŋ. ñkee le gε beŋ keme kinche ki Nyo a muntele
mwena le gε. **43** Nto a jee chi Chii le, beŋ baanj me fi gε.
Ne be to muh mu a jee che le, tu wuwεe muh beŋ bee
beŋ mo beŋ fi lo wu. **44** Taŋlo beŋ ge neε fe beŋ beŋ
mene, beŋ nyu bamii ba goone mbeeŋse nyu wu jade fe
bikwεe bienna le, beŋ goone gε mbeeŋse wu jade nyu fe
Nyo wù me gεh wu le gε. **45** Keefε beŋ kwâji le le me wù

nle ndunyε gee chena chī befe Chii le gε. Le Muse wu bεŋ
glele bvufee ye ye le, le wu wù lé wu dunyε gee chena Chii
le. **46** Nε bεŋ gè bεεŋ wa Muse le nchiɛɛŋ, tu bεŋ be bεŋ
bεεŋ mene nje wu gè saŋ kune mε. **47** Geenε no bεŋ gè
baŋ bεεŋ gε mo mwεε mù wu gè saŋ le gε, tanlo bεŋ ge
nεε fε bεŋ bεεŋ fiεε fi njεme le?”

6 Ajin ayu, Jiso gè ja wu gεεŋ wu daj Mamsi wù Galalee,
wu gεεŋ wuŋ kwege. Mamsi wunε gè bee wù ba tεŋe tε
le wu Tibelia. **2** Kinchvu ki bamii banyε a wu jin nje bo gɛ
yεŋ mwεε mù duunyi bvukuge bwe le mu wu gè gee fε
bamii ba binchenj le no wu gè fede bo. **3** Jiso be booŋ be
ba ŋgoo ja bo bεεŋ bo gεεŋ bo shii yi mbegε le. **4** Gè bee
sege kεε, ŋka wu Bajuu wu Ndajfe nyu wa abo. **5** Jiso
gè doo wu noŋ ajii, wu yεŋ no kinchvu ki bamii too fε
wu le, wu mo wu biih Filib le lε, “Bee lé be ḡe nεε fε bee
gu mwεε munjile bamii bane ji?” **6** Wu gè biide noo, wu
mone geh lo Filib nje wu kibεε gè bee wu kee wa fiεε fi
wu lé wu ḡe. **7** Filib chvuu wu le lε, “Ge bige b̄i ba laanje
mwa wu leme yu yi aju le gii yifεε kooji no tanlo ba gu
mwεε munjile mu muh wu mumwaa wu mumwaa bo le
kεme fi shige gε.” **8** Mwa ye wu ŋgoo wumu wù jee che ḡe
bee le Andulu wù mwa bwe Samoŋ Bita mo wu jεme wu
le lε, **9** “Mwa wù jwεŋse wumu le fene wù kεme chefe yi
bled yishεŋ be b̄iεŋ yifiεε, geene fine fiεε tanlo fi ge la fε
kfuu chi bane bamii ba duude nε le?” **10** Jiso jεme lε, “Bεŋ
dū bamii baa le le bo sh̄iiyε fεkuu” Gè bee agaaŋ nyu fo
wesee, bo mo bo jεme bo shiiyε, biliŋse maa gè bee nje
banchvuge batεŋ. **11** Jiso mo wu jo chefe yi bled chieεε,
wu nya kiyone Nyo le, wu mo wu gajε bamii ba gè shiiyε

baa le. Wu ge geh yeeñyeñ be bïeñ chiee. Muh wuchii keme geh no wu gë goone. **12** Bo gë ji bo fuu, wu jeme booñ be ba ñgoo le le, “Bëñ bânyë bimbëge, wu le keefë fiëe lëse achiji ge.” **13** Noo, bo mo bo banyë bimbëge bi chefe yi bled yi yishëñ chiee bï gë sheshë, bi yisë ñkáa yuufe ncho yifiëe. **14** Bamii baa doo bo yëj fiëe fi duunyi bvukuge bwe le fine fi wu gë ge, bo mo bo jemë le, “Muh wunë le nchiëñ Muh wu Ntunj wu Nyo wee wù gë bee ki wu tô yi woj kfunë le.” **15** Jiso gë doo wu yëj le bamii baa goone ki bo to bo koo wu bvunga le, bo ghaa Nfon wuboo le, wu mo wu weeñ wu kaase wu beeñ yi mbegë le wu tu wù nyu yo wu maa. **16** Le to nyu fënfu, boor be ba ñgoo boh bo gëeñ fe mamasi le, **17** bo lee a ñguh le bo ke bo dañe bo gëene Kafanahum. Gë bee sege këe akfuuñ nyu a jiiñ wa Jiso baanj a to ge fe bo gë bee fo ge. **18** Joo gë ja yi shiñshi, nje nfuiñ wu baanj gë fede lo. **19** Bo tu bo chiide ñguh bo dañe, bo gë gëeñ wa bo bu një bama batëde kene banëh lëe, bo ja bo yëj Jiso le wu jienyi yi joo le wu too wa mbebe yi ñguh le. Njañ koo bo. **20** Geenë, wu jemë bo le le, “Keefë bej fâane ge, le me!” **21** Bo yu noo, bo mo bo tu bo korje ki bo jo wu a ñguh le. Le bo njanje, ñguh fëese wa ñgëeñme yi joo le kwa fe bo gë gëene fo. **22** Akfuuñ gë bu ayuu, bamii ba gë sheshë mamasi wuñ kwëge kwaji le ñguh gë bee fo wu mumwaa, Jiso gë baanj lee ge a ñguh wee le be booñ be ba ñgoo le ge, booñ be ba ñgoo gë ja bo gëeñ bo maa. **23** Geenë, banjuñ bamu gë bee bo ja je Tibëlia, bo dañ bo to mbebe kijuse kï Tada gë jo bled fo wu nya kiyone Nyo le, bamii ji. **24** No bamii bayu yëj le ge Jiso kene booñ be ba ñgoo

nyu fo gε, bo mo bo lee a banguh baa le, bo danj bo gεεŋ
Kafanahum ki bo goonj Jiso. **25** Bo doo bo gεεŋ bo yεŋ wu
le wuj kwege, bo biih wu le lε, “Labai, wo tu to fεnε sege
la?” **26** Jiso chvu bo le lε, “Nseŋe bεŋ nchiεŋ nchiεŋ
lε gε bεŋ goone mε nyu nje mwεε mù duunyi bvukuge
bwajj bvu bεŋ yede ŋgee le gε. Bεŋ goone mε nyu nje
bεŋ chi bεŋ ji chefe yi bled chiee bεŋ fuu. **27** Keefε bεŋ
lēne geh ki bεŋ kēme nyu mwεε munjile mù taŋlo mu
chεŋe gε. Bεŋ lēne ki bεŋ kēme mwεε munjile mù le mu
mε geh mu nyume yu gεεŋ bu yi kinche kī kage gε le.
Mu mune le mu, mù muh wù jee che le Mwamuh lé wu
gē wu nyâ bεŋ le. Le wu wù Nyo wu le Chiji le wu gεε
njŋe we yi ye ye le ki wu dûnye lε wu lé wu b̄εŋ wu.”

(aiōnios g166) **28** Bo mo bo biih wu le lε, “Mwεε mù bee
kεme ki be gēe mu mo mu nyû lε bee gee nyu lεme chi
Nyo le mù la?” **29** Jiso chvu bo le lε, “Lεme chi Nyo le
chine chi le lε, bεŋ lēesε muntele yi muh wù wu le wu
tuŋ le.” **30** Noo, bo mo bo biih wu le lε, “Fiee fī duunyi
bvukuge bwajj fī wo taŋlo wo ge lε bee yεŋ bee mo be
leesε muntele yi ye yo le, le la? Fiee fī wo taŋlo wo ge le
la? **31** Bachiji besa gè ji mana kwa, nyu no ba saŋ lε, ‘Wu
gè nya bo bε mwεε munjile mù jade woŋ wù fεwe le bo
ji.’” **32** No bo jεme noo, Jiso mo wu chvu bo le lε, “Nseŋe
bεŋ nchiεŋ nchiεŋ lε gε gè bee Musε wù gè nya mwεε
munjile mù jade woŋ wù fεwe bεŋ le gε. Le Chii wù gè
nya mwεε munjile mù le mù nchiεŋ mù jade fεwe. **33**
Bεŋ kēe lε mwεε munjile mu Nyo, le mumwεε mù ja fεwe
mu shii mu to mu nyaa kinche bamii ba yi woŋ kfunε le.”
34 Bo jεme wu le lε, “Tada, wo nyâa bee bε mwεε munjile

munε segechii.” **35** Jiso mo wu jεmε bo le lε, “Nle mwεε munjile mu nyaa kinche. Gε muh wù too fe mεne baaj wu ka wu yuge jεŋ gε. Muh wù le wu leesε fitεle fie yi ye yaŋ le, gε kindoŋ baaj ki ka ki yune wu gε. **36** Geenε nle njεmε wa bεŋ le lε bεŋ le bεŋ yεŋ mεne, bεŋ fan ki bεŋ lεesε fitεle ye yaŋ le. **37** Bamii bachii ba Chii le wu nya mεne le bo too fe mεne. Muh wù too fe mεne gε nyu ηkuŋ bε wu gε. **38** Nja fεwe nto fεkuu fεnε. Gε nto ki ηge nyu fεε fī goone mε gε. Nto ki ηge nyu fεε fī muh wù tuŋ mε goone. **39** Fεε fī muh wu tuŋ mε goone le fine fī le lε, keefε nlesε lo muh wu mumwaa fe bamii ba wu le wu nya mεne gε, geene lε, nlé ηgē mbvūsε lo bo yi kwe le juu chi fεkimesε. **40** Beŋ kēe le fεε fī Chii goone le fine fī le lε muh wuchii wù le wu yεŋ Mwa ye le, wu leesε fitεle yi ye ye le, wu lé wu kēme kinche kī kage gε, nlé ηgē mbvūsε mwεde yi kwe le juu chi fεkimesε.” (*aiōnios g166*) **41**

Bajuu mo bo kε bo tu bo shunjshi kune wu nje wu gε jεmε lε, “Nle mwεε munjile mù ja fεwe mu to fεkuu fεnε.” **42** Bo tu bo shunjshi noo bo biide lε, “Wune le gε Jiso wu le mwa Yosef? Gε chiji be bwee nyu besabεŋ kee bo gε?” Fi jiεnyi neε mεesε fe wu tu wu duu lε, “Nja nyu fεwe?” **43** Jiso chvuu bo le lε, “Keefε bεŋ shūŋshi lebεŋlebεŋ gε. **44** Gε muh taŋlo wu to fe mεne nje chile Chii wù tuŋ mε le wu to fe mεne sεŋ gε. Nlé ηge mbvūsε mwεde yi kwe le juu chi fεkimesε. **45** Bamii ba ntuŋ wu Nyo gε saŋ lε, ‘Nyo lé wu gε wu yεye bo bachii.’ Noo muh wuchii wu le wu yu fεε fī Chii yεyi wu kεε, lé wu gε wu tō fe mεne. **46** Gε njεmε ne lε muh le yu wu yεŋ wa Chii le gε. Mε gεh wuweε wù ja fe Nyo le wu le wu yεŋ wa Chii le. **47** Nseŋε

bεŋ nchiɛɛŋ nchiɛɛŋ lε, muh wu le wu bεɛŋ lε wu kɛmɛ
kinche kĩ kage gε. (aiōnios g166) 48 Nle mwɛɛ munjile mù
nyaa kinche bamii le. 49 Bachiji bena gɛ ji mana kwa,
geenɛ bo gɛ kweeyɛ gε lo. 50 Mwɛɛ munjile munɛ mu
ja fewe mu to, ne muh le wu ji wu gε ka wu kwe gε. 51
Nle mwɛɛ munjile mù ja fewe, mù nyaa kinche bamii le.
Ne muh ji mwɛɛ munjile munɛ, wu mɛ geh wu nyume
yu segechii. Mwɛɛ munjile munɛ mù nlé ŋgɛ nyâ wu lε
bamii ba yi woj kfunɛ le kɛmɛ kinche nyu ye yan.” (aiōn
g165) 52 Bajuu mo bo ja bo ke bo tu bo waade lɛbolɛbo
bo biide lε, “Muh wunɛ taŋlo wu ge neɛ fe wu nya ye
ye lε bee ji?” 53 Jiso mo wu jɛmɛ bo le lε, “Nsɛŋe bεŋ
nchiɛɛŋ nchiɛɛŋ le bεŋ baan ji gε ye yi muh wù jee che le
Mwamuh gε, bεŋ mu te kilɛmɛ ke gε, bεŋ gε kɛmɛ kinche
ye yene le gε. 54 Muh wù jii ye yan wu ka muu kilɛmɛ kaŋ
kɛmɛ kinche kĩ kage gε. Nlé ŋgɛ mbvûsɛ wu yi kwe le
juu chi fɛkimɛsɛ, (aiōnios g166) 55 nje ye yan le lo mwɛɛ
munjile, kilɛmɛ kaŋ le fieɛ fimule. 56 Muh wu jii ye yan
wu ka muu kilɛmɛ kaŋ wu chee yi ye yan le mɛ te nchee
yi ye ye le. 57 Chii wù tuŋ me kɛmɛ kinche, ŋkɛmɛ kinche
nje Chii. Noo muh wu jii ye yan le wù kɛmɛ te kinche
nje mɛ. 58 Munɛ mwɛɛ munjile le mù ja fewe mu to. Gε
mu nyu nje mwɛɛ mù bachiji bena gɛ ji bo kweeyɛ lo gε.
Muh wù jii munɛ mwɛɛ munjile wu lε wu mɛ geh wu
nyûme yu segechii.” (aiōn g165) 59 Mwɛɛ munɛ le mù Jiso
gɛ jɛmɛ no wu gɛ yeyi bamii yeh yi buunɛ le Kafanahum.
60 Bamii ba Jiso ba ŋgoo ba duude yu n'yeyɛ wunɛ bo ja
bo jɛmɛ le, “Wunɛ njɛmɛ tɛɛmɛ baaj! Taŋlo bεɛŋ yɛɛŋ
wunɛ njɛmɛ?” 61 Geenɛ, Jiso kɛɛ le bamii be ba ŋgoo lε

shuŋshi ləbolčbo kune njemē wunε, wu mo wu biih bo le
lε, “Fieε fi njeme fine le fi shiŋshe muntele mwena? **62**
Nε fi le noo, bεŋ ge nεε fe bεŋ yεŋ muh wù jee che le
Mwamuh wu kaase wu bεεne fe wu gè shee wù nyu fo
fweele? **63** Kiyo ki Nyo le fieε fi nyaa kinche. Gε nyāŋ ye
keme lo fieε ki yi ḡe gε. Njeme wù njeme bεŋ le, le wu
kiyo, le fieε fi nyaa kinche. **64** Geene, bεŋ bamu le bεŋ yu
bεŋ baŋ bεŋ gε njeme wunε le gε.” Jiso gè jeme ne nje
wu gè kee wa fεŋkεe bamii ba baŋ a leese gε muntele yi
ye ye le gε, wu kee tε muh wù lε wu ḡe wu gesε wu. **65**
Wu ka wu jeme bo le lε, “Nε fieε fi mbe njeme wa bεŋ le lε
gε muh tanlo wu to fe mene nje Chii le wu nya je wu le
sεŋ gε.” **66** Ajin ayu, bamii be ba ŋgoo ba duude mo bo
chii bikaa a wu jin bo gε ka bo jienyi be wu gε. **67** Jiso ja
wu biih boon be ba ŋgoo ba yuufe ncho bafεε le lε, “Gε
bεŋ tε goone ki bεŋ ḡeŋ gε?” **68** Samoŋ Bita chvuu wu le
lε, “Tada, bee gεεŋ nyu fe yεεŋ le. Keme wo njeme wu
nyaa kinche k̄i kage gε, (*aiōnios g166*) **69** bee le be bεŋ wa,
bee ka be kεε le le wo wεε wu yuude wù ja fe Nyo le.” **70**
Jiso jeme bo le lε, “Cha gε me bεŋ ba yuufe ncho bafεε
banε? Geene, muh mu a bεŋ ntεnεe le debele.” **71** Jiso gè
jeme noo nyu kune Juda wù mwa Samoŋ Ekaliot. Wu gè
bee ŋgoo yi booj ba Jiso ba yuufe ncho bafεε le, gè bee
wù wu gè bee ki wu jienye wu gesε Jiso.

7 Ajin ayu Jiso me geh wu jienyi nyu kimbe k̄i Galilee le.
Wu gε baŋ ka gεεŋ gε k̄i Judia le gε, nje Bajuu gè goone
ki bo yuuyε wu. **2** Kife ki ɻka wu Bajuu wù ba gè tεŋe lε
ɻka wu Chúŋ gè bee ki too wa mbebe le. **3** Booj ba bwe
Jiso mo bo jeme wu le lε, “Jâ yane wo ḡeŋ Judia lε bamii

bun ba ḥgoo yεŋ leme chi wo lene le. **4** Muh ne lene leme
wu goone lε bamii kεε wu, wu gε ya wu lene nyile le gε.
No wo gee mwεε munε, wo gεεŋ wo dūnyε kikwεε kunj
woŋ le.” **5** Boorj ba bwee baa gε jeme noo njje bo gε baanj
leesε ge muntele muboo yi ye ye le gε. **6** Jiso chvuu bo le
lε, “Kife kaŋ baanj a to gε. Fε bεŋ le le kife kena to ki nyu
ki kojε ka. **7** Ge bamii ba le ba yi won kfunε le tarjlo bo
banε bεŋ gε. Geenε, bo banε me njje njeme bo le kune gee
chiboo chī befe. **8** Bεŋ bεεne fiena bεŋ geεne fε ḥka le. Gε
mbεεŋ yo gε. Kife kaŋ baanj a to gε ki kojε gε.” **9** No wu
jeme noo, wu mo wu me geh Galalee. **10** Geenε, sege boorj
ba bwee gε bene wa fε ḥka wεε le, wu gε shεε wu bεεŋ te
yo. Wu doo wu bεεne, wu bεεne bamii yede gε wu le gε,
wu bεεne fie nyu nyile le. **11** Fi gε bee Bajuu goone wa wu
fε ḥka wεε le, bo biide lε, “Wu le faanj mbεεŋ?” **12** Bamii gε
ja bo tu bo chuune kune wu baanj. Bamu bεεŋse lε, “Wu le
muh wù joŋe.” Bamu kaji lo lε, “Wu leede lo be bamii.” **13**
Geenε, muh gε baanj nyu gε yu wu le wu jeme kune wu fε
waanj gε, njje bo gε faane bikwεε bi Bajuu. **14** Aju a ḥka gε
gade wa antenεε, Jiso gεεŋ wu lee fε yeh yi kintanyε le
wu yεyi bamii. **15** Bikwεε bi Bajuu tu bi yuge bi kεme lo
ḥgha, bi maje lε, “Muh wunε jienyi neε fε wu tu wu kee
mwεε ne njje wu gε yεye wa ḥwa wu Nyo sεŋ.” **16** Jiso mo
wu ja wu jeme lε, “Gε n'yεye wu n'yεyi wunε nyu wanj gε.
Le wu muh wu tuŋ me. **17** Muh ne goone ki wù gee nyu
fieε fi Nyo goone, wu mo wu kεε le laa n'yεye wunε jade
nyu fε Nyo le noo, n'yεyi a bvunga bwaŋ le la. **18** Muh wù
jeme nyu a bvunga bwe le to wu gōone mbεεŋse nyu fε
kikwεε ke le. Geenε muh wù goone jee chī kuge nyu chi

muh wù tuŋ wu to nyu muh wu nchiɛɛŋ, chimbiaŋ nyu
gɛ yi ye ye le gɛ. **19** Muse gɛ nya gɛ banchi bɛŋ le? Geenɛ,
gɛ muh mu bɛŋ le gɛede banchi baa gɛ! Bɛŋ goone ki bɛŋ
yûuyɛ mɛ nje la?” **20** Bamii baa chvuu wu le lɛ, “Wo kɛmɛ
nchendaa wu debele yi ye yo le. Muh wù goone ki wu
yûuyɛ wo le yɛɛŋ?” **21** Jiso jɛmɛ bo le lɛ, “Ngɛ ḥge lɛme
chimimia bɛŋ tu bɛŋ kɛmɛ lo ḥgha kune chi. **22** Muse gɛ
nya nchi lɛ bɛŋ chvûse boοŋ yeh. Gɛ nchi wunɛ gɛ bu mo
nyu a Muse le gɛ. Wu gɛ bu nyu a bachiji bena le. Bɛŋ mo
bɛŋ tu bɛŋ chvuse boοŋ yeh mo nyu juu chi yuuŋ. **23** Nɛ
ba chvuse muh ye juu chi yuuŋ keefɛ bo ḥgôde nchi wu
Muse le gɛ, bɛŋ tu bɛŋ yuge nsaase bɛ mɛ lɛ nle nfe muh
wu tɛmɛ ye yichii juu chi yuuŋ nje la? **24** Keefɛ bɛŋ sâge
nsa bɛŋ suune bɛŋ baŋ ya taa gɛ bɛŋ yɛŋ gɛ. Bɛŋ sâge a
je yì kooji le.” **25** Bamii ba Yɛlusalem bamu mo bo ja bo
biih lɛ, “Wunɛ le gɛ muh wu ba goone lɛ ba yuuŋ? **26**
Bɛŋ jîŋe bɛŋ yêŋ nɛ wu wunɛ fɛnɛ wu jɛmɛ wu chuunyi fɛ
waŋ nje muh jɛmɛ fieŋ wu le seŋ. Taŋlo nyu le bikwɛɛ bi
woŋ le bi kɛɛ wa chuule lɛ muh wunɛ le Mbvuse wù Nyo
gɛ ka? **27** Geenɛ, besabɛŋ kee a muh wunɛ ja yo. Sege
Mbvuse wù Nyo gɛ ka lé wu ḡɛ wu tō gɛ muh nyu wu ḡɛ
wu kɛɛ a wu ja yo gɛ.” **28** Noo, Jiso gɛ doo wu yeyi bamii
fɛ yeh yi kintanyɛ le wu ja wu jaŋ fewɛɛwe lɛ, “Bɛŋ kee
mɛ, bɛŋ kee tɛ a nja yo. Geenɛ, gɛ nto fɛnɛ a bvunŋa bwanŋ
le gɛ. Muh wù tuŋ me le muh wù nchiɛɛŋ, bɛŋ ya kee gɛ
wu gɛ. **29** ḥkee wu nje nja fɛ wu le, le wu wù tuŋ mɛ.” **30**
No wu jɛmɛ noo, bamii bamu mo bo tu bo goone ki bo
koo wu. Geenɛ, muh gɛ baŋ kuj gɛ wu le gɛ, nje kife ke
gɛ baŋ a to gɛ ki kojɛ gɛ. **31** Geenɛ, bamii ba duude leesɛ

muntele yi ye ye le bo tu bo duu le, “Sege Mbvisse wù Nyo gè ka lé wu gê wu tô, taŋlo wu ka wu ge mwëe mu duunyi bvukuge bvu Nyo fede muh mu wunë ge wa?” **32** Bafalashii gè doo bo yu no kinchvu ki bamii le chuune kune Jiso, be bachiji kintanyë ba baan baan mo bo tuŋ bamii ba nchi le bo gëeŋ bo koo wu. **33** No bo gene, Jiso jëme le, “Nlé nyûme besabëŋ geh yi kife le ne shige, me mo ŋkaasë ntu jiŋ fe muh wù tuŋ me le. **34** Beŋ lé beŋ gê beŋ shëe beŋ gôŋ me ne, beŋ ge ka beŋ yëŋ mene ge. Fe ŋgeeŋe fo ge taŋlo beŋ tô fo ge.” **35** Bajuu jëme bikwëe biboo le le, “Muh wunë goone ki wu gëeŋ nyu faane fe besabëŋ lé be gê be gôŋ wu bee ge ka be yëŋ wu le ge? Wu goone ki wu gëeŋ nyu a bituŋ bi bamii besa gè saanje bo gëeŋ bo tu bo chee bi le, wu gëeŋ wu yeyi bamii ba bituŋ bi yo le? **36** Fiɛɛ fi wu duu le, ‘Beŋ lé beŋ gê beŋ gôŋ me beŋ ge ka beŋ yëŋ mene ge, fe ŋgeeŋe fo ge taŋlo beŋ tô fo ge’, wu jëme fi nyu le la?” **37** Le to nyu juu chi ŋka chi fekimëse chì gè bee juu chi ŋka wee chi baan, Jiso ge ja wu lëen we wu jaŋ le, “Ne kindoŋ yune muh, mwëde to fe mene wu mu fiɛɛ. **38** Muh wù le wu leesë fitelé ye yan le, fi lé fi nyû geh no ŋwa wu Nyo jëme le, ‘Joo yì nyaa kinche lé yi gê yi bûde a fitelé fie le yi bohge ne kokokokoko.’” **39** Fine fiɛɛ Jiso gè jëme nyu kune Kiyo kì bamii ba gè leesë fitelé yi ye ye le le bo lé bo gê bo këmë. Gè bee kife kine le ba baan a nya ge Kiyo kiyu bo le ge, nje Jiso gè bee ba baan a yuuse ge wa wu, ki wu lëe bvukuge le ge. **40** Bamii yu fiɛɛ fine fi Jiso ge jëme, bamu jëme le, “Muh wunë le Muh wu Ntuŋ wù Nyo wee.” **41** Bamu jëme le, “Wunë le Mbvisse wù Nyo gè ka.” Geenë, bamu biih

fiboo le, “Mbvuse wù Nyo gè ka gè keme ki wu bû nyu Galalee? **42** Gé ñwa wu Nyo jème le Mbvuse weé lé wu gè wu bû nyu a kfuu chi Nfɔñ Dabi le, nte wu Bëtchëm le, wu le nte wu Dabi le?” **43** No bamii jème noo, kinjaye mo ki to a bo antenée kune Jiso. **44** Bamii bamu bo le tu bo goone ki bo koo wu, geene muh gè baanj kuñ gë wu le gë. **45** Bamii ba nchi baa mo bo ja, bo kaase bo tu jin fe bachiji kintanye ba baanj baanj le bë Bafalashii, bo biih bamii ba nchi baa le le, “Bëñ baanj bë wu to gë nje la?” **46** Bamii ba nchi baa chvuu bo le le, “Muh gè baanj a yu gë wu jème gëh një muh wunë gë.” **47** Bafalashii biih bo le le, “Wu le wu gëeñ wa wu lëe te mo bë bëñ fo? **48** Bëñ le bëñ yëñ bikwëe bi woñ, kene Bafalashii leesë fitèle yi ye ye le? **49** Le gë kinchvu kine ki ya kee gë nchi wù Nyo gë. Loñ le fe bo fwa.” **50** Nikodemu wù gè bee muh mu ñgoo yi Bafalashii le, wu gè gëeñ wa juu chimi wu yëñ Jiso le, wu gè bee fo. Wu biih bo le le, **51** “Nchi wese besabëñ le wu bëeñ le ba suune nsa wu muh ba baanj yegë gë ba yu fieñ fi wu jème le gë?” **52** Bo mo bo biih wu le le, “Wo ja të Galalee le? Tale a ñwa wu Nyo le chuule wo yëñ le gë tarlo muh wu ntun wu Nyo wumu yu wu to wu bu Galalee la.” **53** [Bo mo bo jade wu mumwaa mumwaa bo tuu yéh yiboo le.

8 Jiso ja wu bëeñ fie nyu yi Mbegë wu Bite bi Olif le. **2** Akfuuñ bu a yuu, wu ka wu kaase wu gëeñ fe yeh yi kintanye le. Bamii bachii taashë mbebe ye le, wu mo wu shii fëkuu wu tu wu yeyi bo. **3** Bamii ba gè duunyi banchi bë Bafalashii ja bo to bë kwëse wumu wu ba kole wu wu gime bë jwëñsë wumu. No bo to bë wu, bo leesë wu a bo

fwe, **4** bo jemē Jiso le le, “Muh N'yεyε, kwεse wunε le ba koo wu, wu gime bε jwεŋse wumu. **5** A banchi le, Muse gε du le wunε kwεse le wu ba tumε lo bε ata wu kwe. Wo le wo jemē fiuŋ le la?” **6** Bo gε gee noo bo tele lo Jiso laa wu lé wu lōŋse njemē bo mo bo kēme fιεε fι bo kōoyi yi ye ye le le. Geene, Jiso ηgvuuse wu tu wu saŋe fιεε fekuu bε nyi yi kwaŋ. **7** Bo mε geh bo leme fo bo dode. Wu ja wu lεŋ we wu jemē bo le le, “Nε muh le yu a bεŋ ntεnε wù keme gε kimbefε gε, wù nyu muh wù fwe wù to wu ya wu tuŋ kwεse wunε bε tεdε.” **8** No Jiso jemē noo, wu ka wu kaasε wu ηgvuuse wu tu wu saŋe fιεε fekuu bε nyi yi kwaŋ. **9** No bo yu fιεε fι Jiso jeme, bo mo bo kε bo tu bo saŋe wu mumwaa wu mumwaa bo gεene kεge yi ηgaamii le. Bo saŋe noo, kwεse wεε shεε wu tu wu leme fo bε Jiso maa. **10** Jiso kaasε wu lεŋ we, wu biih kwεse wεε le le, “Kwεse, bo le faaŋ? Muh baan̄ nyu gε yu wu du le wo keme geh ki wo kwē gε?” **11** Wu chvuu le, “Muh baan̄ nyu gε yu gε, Tada.” Jiso mo wu jemē le, “Gε taŋlo ndu tε le wo keme ki wo kwē gε. Gēne la, geene keefε wo gēen̄ wo ka wo gēe kimbefε gε.]” **12** Jiso ka wu jemē bamii baa le le, “Le mε wù le n'yule wu yi woj kfunε le. No nyu yεεŋ wu bii mene gε taŋlo wu jiensi kijibε le gε. Wu lé wu kēme n'yule wù nyaa kinche bamii le.” **13** Bafalashii mo bo jemē wu le le, “Wo bεeyi jiiŋ yi nsa fε kikwεε kuŋ le. Fιεε fι wo jemē gε fi kooji gε.” **14** Jiso chvuu bo le le, “Mε, ne mbεeyi jiiŋ yi nsa fε kikwεε kaŋ le, tu fιεε fι njemē kooji lo, nje ηkee fε nja fo, ηkee tε fε ηgεεne fo. Geene, gε bεŋ kee fε nja fo gε, kene fε ηgεεne fo gε. **15** Bεŋ sage bamii njε bamii ba wuŋ. Gε nsage fiaŋ muh gε. **16** Geene, mbe nsage lo muh, tu

nsage a je yì kooji le, nje ge nsage mε maa gε. Nsage besa Chii wù tuŋ mε. **17** A ɳwa wene wu banchi le ba le ba saŋ lε, ne bamii bεεyi jin yi nsa wu fiεε bafεε, tu le nchiεεŋ.
18 Mbεεyi jin yi nsa fe kikwεε kaŋ le, Chii wù tuŋ mε bεε te jin yi nsa wanj.” **19** Bo mo bo biih wu le lε, “Chijo le faaŋ?” Jiso chvuu lε, “Gε bεŋ kee mε ge kene Chijaŋ gε. Ne bεŋ be kee mε, tu bεŋ be kee te Chijaŋ.” **20** Jiso gè jeme mwεε mune no wu gè yεyi bamii fe yeh yi kintanyε le mbebe fc bo to bo nyaa bige bi yeh yi kintanyε le. Geenε, muh gè baŋ koo gε wu gε, nje kife ke gè baŋ a kojε gε.
21 Jiso ka wu jeme bo le lε, “Nlé ɳgê ɳgêεŋ, bεŋ shêε bεŋ gôŋ me bεŋ jienye bεŋ kwe bε bimbefε biεna. Fe ɳgεεne fo gε tanlo bεŋ to fo gε.” **22** Bajuu mo bo biih lε, Wu lé wu gê wu yûuye kikwεε ke, no wu du lε, “Fe ɳgεεne fo gε tanlo bεŋ to fo gε?” **23** Jiso jeme bo le lε, “Bεŋ ja fεkuu fεnε, nja fian fεwe. Bεŋ le bamii ba le ba yi woŋ kfunε le. Gε me nyu muh wu yi woŋ kfunε le gε. **24** Njeme wa lε bεŋ lé bεŋ gê bεŋ kwêeyε antεnεε a bimbefε biεna. Bεŋ kē lε bεŋ lé bεŋ gê bεŋ kwêeyε antεnεε a bimbefε biεna fεnε bεŋ baŋ bεŋ ge le le mε wuyu gε.” **25** Bo biih wu le lε, “Le wo wu yεεŋ?” Jiso chvuu lε, “Nle muh wù nchi nto nseŋe bεŋ le kune wu kεge fεŋkεε. **26** Ȑkeme mwεε wesee mù ntajlo njeme kune bεŋ bε mwεε wesee mù ntajlo nsa bεŋ yu. Geenε, muh wù tuŋ mε le muh wù nchiεεŋ. Fiεε fi nseŋe woŋ le le fi n'yu a wu le.” **27** No wu jeme noo, bo gε kεe lε wu jeme bo le nyu kune Chiji gε. **28** Noo Jiso mo wu jeme bo le lε, “Sege bεŋ lé bεŋ gê bεŋ shêŋshε muh wù jee che le Mwamuh fεwe, bεŋ mo bεŋ kεe lε le mε wuyu, bε lε gε ɳgεe fiεε fimi a bvunga bwaj le gε, lε njeme ne le

noo no Chii yeyi me. **29** Muh wù tuŋ me le besa wu. Ge
wu baŋ wu chine mene le me nyu me maa ge, nje nto
ngee fiee segechii nyu fi joŋe fe wu le.” **30** No Jiso gè jemē
mwee mune ne, bamii ba duude lee muntele yi ye ye le.
31 Jiso mo wu jemē wa nyu Bajuu ba gè leesē muntele yi
ye ye le le, “Bee ne me geh beŋ leme yi je yaŋ le, beŋ
nyūme bamii baŋ ba nchieeŋ ba ŋgoo, **32** beŋ mo beŋ kēe
nchieeŋ wuyu wu ge beŋ bu yi bvunfa le.” **33** Bo chvuu
wu le le, “Bee le kfuu chi Ablaham, bee gè baŋ a nyu ge
nfa chiaŋ yi muh mu le ge. Fi jienyi nee fe wo duu le bee
lé be gē be bû yi bvunfa le?” **34** Jiso chvuu bo le le, “Nsene
beŋ nchieeŋ nchieeŋ le muh wuchii wù gee kimbefē le
nfwa wu kimbefē. **35** Ge nfwa to wu me geh wù nyu muh
wu yeh yi wu le yu segechii ge. Le me geh mwa yeh wù to
wù nyu muh wu yeh yiyu le segechii. (aiōn g165) **36** Noo, ne
Mwa bvuse beŋ yi bvunfa le, tu beŋ le beŋ bu wa bvü le
nchieeŋ. **37** Ijkee le beŋ le kingogē ki Ablaham, geene beŋ
goone geh ki beŋ yūuyę me nje ge je yaŋ keme kijuse yi
ye yene le ge. **38** Njeme nyu fiee fi n'yęŋ a Chii le, beŋ gee
fiena nyu fiee fi beŋ yu a chiji wene le.” **39** Bo chvuu wu le
le, “Ablaham le Chiji wese.” Jiso jemē bo le le, “Ne beŋ bee
boŋ ba Ablaham, tu beŋ be beŋ gee fiee nyu fi Ablaham
gè gee. **40** Nle nseneŋ beŋ nchieeŋ wu n'yu a Nyo le. Geene,
meeſe beŋ goone ki beŋ yūuyę lo me, ge fine fiee nyu fi fi
Ablaham gè gee ge. **41** Bee gee nyu fiee fi chiji wene gee.”
Bo, jemē wu le le, “Ge bee nyu boŋ ba ba boyi kuu ge.
Bee keme Chiji wese wu mumwaa, nyu Nyo.” **42** Jiso jemē
bo le le, “Ne Nyo be bee nyu chiji wene, tu beŋ be konje
me, nje nja nyu fe Nyo le, fe nto. Ge nto a bvunga bwan le

gε. Tuŋ wu mε. **43** Le nje la fi bεŋ yuge gε fieε fi njεme gε? Gε nyu nje bεŋ le bεŋ faŋ ki bεŋ yû jε yan le? **44** Bεŋ le boonj bachiji wene wu debele, fieε fi bεŋ goone le ki bεŋ gêe nyu fieε fi chiji wene goone. Wu gè bee wa muh wù yuuyi bamii kεge lo fεŋkεe. Gε wu kεme fieε ki wu gê bε nchiεεŋ gε, nje gε nchiεεŋ nyu lo yi ye le gε. Wu ge doo wu mbiane chimbiaŋ wu jεme geh nyu no gee che le, nje wu le muh wu chimbiaŋ wù nyu chiji chimbiaŋ. **45** Geenε, nseŋe fiaŋ nyu nchiεεŋ, le fieε fi bεŋ baŋ bεεŋ gε mene gε. **46** Le yεεŋ a bεŋ ntεnεe wu taŋlo wu dunyε fieε fi befe fi nle nge? No, fieε fi nseŋe bεŋ le le nchiεεŋ, ge la le keefε bεŋ bεεŋ mene gε? **47** Muh wu le muh wù Nyo wu to wu yuge je yi Nyo. Fieε fi bεŋ yuge gε je yi Nyo gε le nje gε bεŋ nyu bamii ba Nyo gε.” **48** Bajuu mo bo jεme Jiso le le, “Gε bee be be sεεŋ wa nchiεεŋ le wo nε wo nyu muh wu Samaliya nchendaa debele nyu yi ye yo le gε?” **49** Jiso chvuu bo le le, “Gε nchendaa wu debele nyu yi ye yan le gε. Ngvuune fiaŋ Chii, geenε bεŋ ngvuune gε mε gε. **50** Gε n̄gôone mbεεŋse fe kikwεe kaŋ le gε. Muh le yu wu mumwaa wù goone fieε fiyu, nyu wu wù suune bansa. **51** Nseŋe bεŋ nchiεεŋ nchiεεŋ le muh nε yuge je yan, wu gε yu wu to wu kwe gε.” (**aiōn g165**) **52** Bajuu jεme wu le le, “Bee le be kεe wa mεeſe le nchendaa wu debele le yi ye yo le. Ablaham gè kwe wa, bamii ba ntuŋ wu Nyo kweeyε tε, wo tu wo duu le muh yuge je yo le, wu gε ka wu yu wu to wu kwe gε. (**aiōn g165**) **53** Wo fede chiji wese wù Ablaham wù gè kwe wa, wo fede tε bamii ba ntuŋ wu Nyo ba gè kweeyε baa? Wo kwaji le wo le la?” **54** Jiso chvuu bo le le, “Nε le le mbεεŋse kikwεe kaŋ, tu fifieε le achiji. Le Chii

wù bεεηse mε, nyu wu wù bεη duu le le Nyo wene. **55**
Geenε, gε bεη kee wu gε. Kee geh mε wù. Nε nja njεme le
gε ηkee wu gε, tu nle muh wu chimbiaŋ njε bεη. Geenε,
no fi le, le mε wù kee wu, n'yuge je ye le. **56** Chiji wene
wù Ablaham gè bee wu laneye le wu lé wu gê wu yêŋ aju
a waŋ le. Wu gè yεŋ, wu yuge njoŋ.” **57** Bajuu mo bo janje
le, “Wo le njε wo bu wa biluŋ mbaansheŋ seŋ, tu nyu le
wo gè yεŋ wa Ablaham le?” **58** Jiso chvuū bo le le, “Nseŋe
bεη nchieseŋ nchieseŋ le, fe Ablaham gè bee ki wù nyu, mε
nyume wa.” **59** Bo yu noo, bo mo bo jo ata le bo tumε Jiso
yu. Jiso mo wu nyile wu bu yeh yi kintanye le.

9 No Jiso gè doo wu jienyi, wu yεŋ jwεŋse wumu le ba gè
boyi wu wù nyu wa kinfeeŋ. **2** Booŋ bε ba ηgoo, biih wu
le le, “Labai, gè ge yεεŋ kimbefε fe ba boo muh wunε nyu
wu feerŋ wa? Gè ge muh wunε, noo bwee bε chiji le?” **3**
Jiso chvuū bo le le, “Gε nyu muh wunε gε, kεnε bwee bε
chiji bò gè ge kimbefε gε. Ba gè boyi wu noo le lεme chi
Nyo ge chi dunyε ye yi ye ye le. **4** Bee kεme ki bee lεne
lεme chi muh wù tuŋ mε baŋ fenshe. Kintaj too lo nyu
kife kĩ taŋlo wu gε leŋ fieε gε. **5** Gεεne bude sege la no nle
yi woŋ kfunε le, le mε wù le n'yule wu yi woŋ kfunε le.” **6**
No Jiso jεme njεme wunε, wu mo wu chvuuyε nchwene
fekuu, wu tojε nshεŋ wu mo wu yefε ajii a muh wεε yu, **7**
wu mo wu jεme wu le le, “Gεεne wo chûgε a Kinchvuuj ki
Siloŋ le.” (Jee chi Siloŋ le le, “Ba tuŋ lo.”) Wu mo wu gεεŋ
wu chugε, wu kaase wu too wu yεde wa mwεε le. **8** Bamii
ba gè chee mbebe ye le, mo bamii ba gè shee bo yεde wu
le njε muh kilegε bo tu bo ghaade le, “Wunε le geh muh
wεε wu chi bee wu shiide wu lεge kilegε?” **9** Bamu tu bo

duu le, “Le wu.” Bamu le, “Aay, wu fiεεnε lo wu.” Muh wεε jεmε le, “Le mε wuyu.” **10** Noo, bo mo bo biih wu le le, “Ajii a wo ge neε fe a gwenyε?” **11** Wu chvuu le, “Muh wù ba tεjε le Jiso be wu tojε nshεj wu yefε ajii a wanj yu, wu jεmε le ηgεεnη nchûgε Silon. Mε mo ηgεεnη nchuge, ajii a wanj mo a gwenyε ye.” **12** Bo biih wu le le, “Wu le faanj?” Wu chvuu le, “Ge ηkee ge.” **13** Bo mo bo ja bo jo muh wεε wu gε shee wù nyu wu feenj bo gεεnε bε wu fe Bafalashii le. **14** Juu chī Jiso gε tojε nshεj wu ka wu gwenyε ajii a muh wεε yu gε bee juu chi yuuŋ. **15** Bafalashii baa ka bo biih te wu le no wu ge ajii awe kaa wo gwenyε. Wu chvuu bo le le, “Wu be wu yefε ajii awanj bε nshεj, ηgεεnη nchuge mε mo tu n'yeede mwεε le.” **16** Bafalashii mo bo jεmε le, “Ge muh wune ja fe Nyo le ge, nje wu lεne juu chi yuuŋ.” Bamu jεmε fiboo le, “Taŋlo muh wù gee bimbefε jienyε neε fe wù gee kfuu chi mune mwεε mù duunyi bvukuge bvu Nyo?” Kingaye mo ki to a bo ntεnεε. **17** Bo ka bo kaase bo biih muh wεε le le, “Wo jεme fiuj le la kune muh wεε no wu be gwenyε ajii awo?” Wu chvuu le, “Muh wεε le muh wu ntuŋ wu Nyo.” **18** Ge Bajuu gε beeŋ le muh wεε gε shee wù nyu wu feenj ge fe ba gwenyε ajii awe ge. Ba ge jienyε ba tεεŋ bwēe bε chiji bo to. **19** Ba biih bo le le, “Wune le ge mwa wene wù bεŋ duu le ba gε boo wu wù nyu wa kinfeenj? Wu ge neε fe wu ka wu yede mwεε le mεεse?” **20** Bwēe bε chiji chvuu le, “Bee kee lo le wune le mwa wese wù bee gε boyε wù nyu wu feenj wa. **21** Geenε, kεnε fi tu ge neε fe wu tu wu yede mwεε le mεεse gε bee kεe ge. Ge bee kεe te muh wu gwenyi ajii awe ge. Beŋ, biih nyu wu le. Wu le wa muh wu

a jii yuu wu. Wu tanjlo wu jemē fe kikwēe ke le.” **22** Bwee
be chiji gè jemē noo nje bo gè faane Bajuu, fi nyu Bajuu
gè leesē wa le muh moj lo wu jemē be jwe we le Jiso le
Mbūuse wù Nyo gè ka, ba kuŋ lo mwēde yeh yi buunē le.
23 Le fīeē fi bwee be chiji gè jemē le wu le wa muh wu ajii
yuu wu, le bo biih nyu wu le. **24** Yi kingane kinfēe le, bo
ka bo tēeŋ muh wēe wù gè shee wù nyu wu feeŋ wa, bo
jemē wu le le, “Tee fīeē fi nchiesē mbēeŋse gēeŋ fe Nyo le.
Bee kee fiesa le muh wunē le muh wù gee bimbefc.” **25**
Wu chvuu le, “Kēne wù gee bimbefc, tu ge ŋkee ge. Fīeē
fimimia fi ŋkee le geh le nchi mbee nyu nfeeŋ, mēeſe
n'yede wa mwēe le.” **26** Bo ka bo biih wu le le, “Wu be ge
nēe be wo? Wu be ge nēe fe wu gwenyē ajii awo?” **27** Wu
chvuu bo le le, “Mbe nseēŋ wa bēŋ le, bēŋ baaŋ koŋ ge
ki bēŋ yū ge. Bēŋ ka goone ki bēŋ yū bēŋ ge la? Bēŋ te
goone ki bēŋ nyū bamii be ba ŋgoo le?” **28** Bo naanyē lo
wu bo jemē le, “Le wo wu le muh we wu ŋgoo. Bee le
fiesa bamii ba ŋgoo ba Muse. **29** Bee kee lo le Muse le wu
wù Nyo gè shee wu jemē be wu. Geene muh wunē gè bee
kee a wu bu yo ge.” **30** Muh wēe chvuu le, “Habaay! Fine
le lo kin̄ha ki fīeē le! Bēŋ duu le ge bēŋ kee a wu bu yo
ge? Geene wu le wu gwenyē ajii awaŋ. **31** Bee kee lo le
ge Nyo to wu yuge buunē chi muh wù gee bimbefc ge.
Geene, muh ne ŋgyuune Nyo, wù gee fīeē fi wu goone,
tu Nyo lē wu yūge buunē che. **32** Kēge no woŋ gè ke bo
gè baaŋ a yu ge le muh le wu gwenyē ajii a muh wu ba
gè boyē wu wù nyu wu feeŋ wa ge. (aiōn g165) **33** Ne fi be
baaŋ nyu ge le muh wunē ja fe Nyo le ge, tu ge wu bee no
wu ge fīeē ge.” **34** Bo jemē wu le le, “Wo le ba gè boyi

wo wuchii a bimbef^e nt^en^ee, wo tu wo goone ki wo y^êyi bee?" No bo j^em^e noo, bo mo bo ku^j wu a bo nt^en^ee. **35**
No Jiso yu le ba le ba ku^j wa muh w^ee a bo nt^en^ee, wu gooj wu wu y^eŋ wu le, wu biih wu le le, "Wo le wo lees^e fitele yi muh w^u jee che le Mwamuh le?" **36** Wu biih le,
"Muh w^ee le y^eŋ chii? G^eh s^eeŋ m^e, wu le nlee fitele yi ye ye le." **37** Jiso j^em^e wu le le, "Wo le wo y^eŋ wa wu le.
Le wu w^u bena wu j^em^e m^ee^ee." **38** Muh w^ee mo wu j^em^e le, "Tada nle nlees^e." No wu j^em^e noo, wu mo wu tu^j anyuu a wu fwe wu nya ŋgvun^ee wu le. **39** Jiso j^em^e le,
"Nto yi woŋ kfun^e le le ba sa bamii, ba yede g^e mw^ee le g^e bo y^êne, bo yede mw^ee le, tu binfeeŋ." **40** No Jiso j^em^e noo, Bafalashii ba g^e bee mbebe ye le bo yu bo mo bo biih wu le le, "Bee t^e le binfeeŋ?" **41** Jiso j^em^e bo le le, "N^e b^eŋ bee binfeeŋ, tu chiaŋ yene bee y^ese yi bimbef^e le. Geen^e m^ee^ee b^eŋ duu le b^eŋ yede mw^ee le, bimbef^e biena le bi me g^eh yi bikw^ee biena le."

10 "N^eeŋje b^eŋ nchięeŋ nchięeŋ le, muh w^u leese a kitaj ki shóŋ le, wu baaj le g^e nyu f^e jwe wu kitaj le g^e, wu b^eŋ lo yi kitaj le f^e wu lee, tu wuw^ee muh le choŋ, nyu muh w^u lode mw^ee b^e bvun^ega. **2** Geen^e muh w^u chieene shóŋ to wu leese fie nyu f^e jwe wu kitaj le. **3** Wuw^ee muh le muh, w^u muh w^u chieene jwe wu kitaj to wu gweny^e jwe wu kitaj, wu lee wu t^eeŋ shóŋ ye a jee le, yi yu j^e ye, wu mo wu jo wu bu b^e yi akfuuŋ. **4** Sege wu bvuse shóŋ ye yichii akfuuŋ, wu mo wu geene fwe wu t^eeŋ shóŋ yiyu yi bii wu le, nje yi kee j^e ye. **5** N^e le muh wu nche, yi g^e bi wu le g^e. Yi tu yi lege lo wu, nje g^e yi kee j^e yi muh wu nche g^e." **6** No Jiso ma ŋgaŋ wun^e bo le noo, bo g^e

kεε fiεε fi wu jεme bo le a ηgan wεε le gε. 7 Noo, Jiso ka
wu jεme bo le le, “Nseŋe bεŋ nchiεεŋ nchiεεŋ le le mε
wù le jwe wu kitaj fe shόŋ fede fo. 8 Bamii bachii ba
gè sa mε fwe gè bee bachoŋ mo bamii ba lode mwεε a
bvunga le. Noo shόŋ gè baŋ yu gε fiεε fi bo gè jεme gε. 9
Le mε wù le jwe wu kitaj. Muh fe yi ye yaŋ le fe wu lee,
tu wu lé wu gē wu bōne. Wu lé wu gē wu nyū njε shοŋ
yī bude yi gεene yi jii mwεε yi kaase yi tuu jiŋ a kitaj
le. 10 Chon to wu too gch ki wu chōŋ lo, bε ki wu yū lo,
mo ki wu chēŋe lo bε fiεε. Nto fiaŋ le bamii kεme nyu
kinche, kinche ki yise chuule. 11 Le mε wù le nchiεε
shόŋ wù joŋe. Nchiεε shόŋ wù joŋe nyaa kinche ke ki
wu kwē njε shόŋ ye. 12 Muh wù ba jo gεh lo wu lεme le,
njε le muh wù chieεne shόŋ seŋ, gε shόŋ nyu ye gε, wu
yεŋ kfuula too, wu mo wu noŋ shόŋ wu feε lo, kfuula
mo wu sheε wu kooyε shόŋ yimi, yimi saaŋε. 13 Wu to
wu lege njε ba jo lo wu lεme le, wu kwe gε fiεε fe shόŋ
chieε le gε. 14 Le mε wù le nchiεε shόŋ wù joŋe. Ηkee
shόŋ yī le yaŋ, shόŋ yaŋ kee te mε, 15 gεh yεεŋyεεŋ no
Chii kee mε, ηkee te Chii, nle nnya kinche kaŋ ki ηkwe
njε shόŋ yaŋ. 16 Ηkeme te shόŋ yimi yī le gε ηgoo yinε
le gε. Ηkeme ki nto bε yi te yi yūge je yaŋ, ηgoo yaŋ yi
shόŋ mo yi nyu yimimia nchiεε shόŋ le wu mumwaa.
17 Nle nnya kinche kaŋ ki ηkwe wu le taŋlo ηkaasε nfi
kinche kaŋ jiŋ. Ne fiεε fi Chii koŋe mε yu. 18 Gε muh nyu
yu wu fii kinche kaŋ gε. Nyaa mε kinche kaŋ a koŋ wanŋ
le. Ηkeme bvunga ki nnya kinche kaŋ ki ηkwe, ηkeme
bvunga ki ηkaasε nfi kinche kaŋ jiŋ. Fine fiεε le fi jεme
Chii le ηgē.” 19 No Jiso jεme mwεε mune ne, kiŋgaye ka ki

to antenee a Bajuu. **20** Bamii ba duude bo tu bo duu le, “Wu keme nchendaa wu debele, wu jede lo. Beñ yege nyu la a wu le?” **21** Geene bamu tu bo duu le, “Ge banë bajeme nyu ba muh wù keme banchendaa ba debele ge. Tarlo nchendaa wu debele gwenye ajii a kinfeeñ?” **22** Gë bee kife ki ñka wumu ki ba kwaje no ba gë kaase ba gwenye yeh yi kintanye Yelusalem, **23** Jiso geenj wu jienyi fe yeh yi kintanye le, fe ñgaa wu Salamon le. Sege kee gë bee kife ki nfii. **24** Bajuu ja bo to bo tuy kijgan bo tase, bo biih wu le le, “Wo lé wo gë wo chîne bee be më geh be ñgëeme ne gëenj bû nee? Ne wo le Mbvuse wù Nyo gë ka, wo seeñ bee le chaanj.” **25** Jiso chvu bo le le, “Nle nsœen wa beñ le, beñ baanj beenj ge. Chileme chi ñgee a jee chi Chii le, chi duunyi muh wu le me. **26** Geene beñ baanj beenj ge, nje ge beñ nyu ñgoo yi shón yan le ge. **27** Shón yan to yi yuge je yan. ñkee yi, yi bii mene, **28** nyaa kinche kí kage ge yi le. Ge yi nyu yi to yi lessé ge. Ge muh nyu yu wu yu wu lo yi chiaanj yan le ge. (**aïōn g165, aïōnios g166**) **29** Chii wu le wu nya shón yi yu mene fede muh wuchii, ge muh nyu yu wù tarlo wu lo yi chiaanj ye le ge. **30** Besa Chii le fiee le fimimia.” **31** Bajuu ka bo jo ata ki bo tume wu yu. **32** Jiso biih bo le le, “Beñ le beñ yej wa chileme chì joje le wesee chì Chii jeme le ñgée. Le chi la, chi beñ goone ki beñ tûme me nje chi?” **33** Bo chvu wu le le, “Ge bee tume wo nyu nje lème chì joje chì wo ge ge. Bee tume wo nyu nje wo cheñje be jee chi Nyo. Wo le geh lo muh wu wuñ, wo duu le wo le Nyo.” **34** Jiso chvu bo le le, “Ge fi nyu ba sañ a ñwa wene wu banchi le le Nyo jeme yo le, ‘Nle njeme le beñ le banyo?’ **35** Nyo teñe bamii

bayu lε banyo, nyu geh bo bayu ba jε ye gè geenε fe bo le, besabεŋ kee le gε fieε fi le a Ijwa wu Nyo le taŋlo fi kuse gε. **36** No fi le noo, le nje la fi bεŋ jεme muh wù Chii cha wu tuŋ yi woŋ kfunε le lε wu chεŋε bε jee chi Nyo, gε nje wu le wu jεme le wu le Mwa Nyo? **37** Nle njε ngee nyu chilεme chǐ Chii lε sεŋ, keefε bεŋ b̄εŋ mεne gε. **38** Geenε le lε ngee nyu chi, bεŋ baŋ bεŋε gε mo mεne gε, bεŋ bεŋε chi le, bεŋ mo bεŋ kee chuule lε Chii le yi ye yaŋ le, mε nyu ye yi Chii le.” **39** Bajuu ka bo goone ki bo koo wu, geenε wu tεeshe chiaŋ yiboo le. **40** Jiso ka wu gεεŋ wu dan Joo yǐ Jodaŋ kiwun kǐ Jon gε ke wu leese bamii yo a joo, wu tu wù nyu yo. **41** Bamii ba duude tu bo too bo yεde wu le. Bo gε ja bo jεme le, “Jon gε baŋ ge gε fieε fimi fi duunyi bvukuge bv u Nyo gε. Geenε fieε fichii fi wu gε jεme kune muh wunε gε bee fi nchiεŋ.” **42** Noo bamii ba duude leese muntele yi Jiso le yo.

11 Muh mu wù jee che gε bee Lasolo gε ja wu chεne. Wu gε bee muh wu ntε wù Bεtani le, wu chee yo bε jεme ye yǐ gε bee Mεele bε Mata. **2** Mεele wunε wù mwa bwee wu Lasolo gε chεne, nyu wu wù gε yefε bikaa bi Tada bε mεe ma gwee wuŋ, wu sho bε yvu ye yi kikwεε. **3** No wu gε chεne noo, jεme ye yiyu mo yi chiiŋε tuŋ fe Jiso le lε, “Tada, muh wεε wu le fitele fiuŋ chεne lo.” **4** Lε Jiso doo wu yu ntuŋ wεε, wu jεme le, “Gε kinchεŋ kine nyu ki kwe gε. Ki lé ki dūnyε nyu bvukuge bvù le bv u Nyo, wu lε Mwa Nyo taŋlo wu kεmε mbεεŋε nje ki.” **5** Jiso gε koŋe Mata bε mwa bwee wu Mεele mo Lasolo baŋ. **6** Geenε, sege wu gε yu lε Lasolo chεne lo, wu ka wu che fe wù gε bee fo aju afaa. **7** Ajij ayu, wu jεme boŋ be ba ŋgoo le lε,

“Bee kaasə be tu jinj Judia.” **8** Bo biih wu le lε, “Labai, le gε kiŋguu kiŋguu nε wu Bajuu chi goone ki bo tumε wo bε ata wo kwe, wo ka tuu yo?” **9** Jiso chvuu bo le lε, “Gε bikaa bi kife nyu yi juu le yuufe ncho bifeε gε? Nε muh jiényi fenshε, tu gε tanlo wu baŋsε yi fiε le gε, nje n'yule wu yi woŋ kfunε le baanj fε wu le. **10** Geenε, muh jiényi antaŋ, tu tanlo wu baŋsε, nje gε wù keme n'yule gε.” **11** No wu jeme noo, wu mo wu du bo le lε, “Nsaa yese besaben wu Lasolo le wu lee wa, geenε nlé ŋgēen ŋkāŋsc wu a lefε chiyu le.” **12** Booŋ be ba ŋgoo jeme wu le lε, “Tada, fine le le wu lefe lo, tu wu lé wu gê wu têmε.” **13** Jiso gε jeme kune kwe yi Lasolo, geenε bo yuge le wu jeme nyu kune lefε chi leefε. **14** Jiso mo wu jeme bo le chaan lε, “Lasolo le wu kwe wa. **15** Geenε n'yuge njoŋ nje bεŋ, le nchi mbee gε fo gε, wu lε bεŋ leessε fitεle yi ye yan le. Bee gēenε a wu le yo.” **16** Toma wu ba gε teŋε jee che chimi lε Amaŋ, jeme boon ba ŋgoo bamu le lε, “Bee gεεŋ te wu lε bee taŋlo be kwe bε wu.” **17** No Jiso gè fesε fo, wu yu lε Lasolo le wu che wa a jεŋ aju ana. **18** Betani yanε gè bee mbebe Yelusalem le nje bama bafεε. **19** Bajuu ba duude gè to fε Mata bε Mεεle le lε bo koo yii bε bo yi kwe yi mwa bwe bo le. **20** Mata doo wu yu lε Jiso too lo, wu mo wu bu ki wu gēenε bε wu tase, geenε Mεεle shεε yeh. **21** Mata gεεŋ wu du Jiso le lε, “Tada, chi bee wo nyu fεnε, tu gε mwa bwaŋ chi bee wu kwe gε. **22** Geenε, ŋkee lε mεεse wunε le no nyu la fi wo lεgε a Nyo le tu wu lé wu nyâ wo le.” **23** Jiso jeme wu le lε, “Mwa bwoo lé wu kâasə wu bû yi kwe le.” **24** Mata jeme wu le lε, “ŋkee lo lε wu lé wu kâasə wu bû juu chì kimεε chì bamii lé bo bûde yi

kwe le.” **25** Jiso du wu le le, “Le mε wù bvuuse bamii yi kwe le, mε nyume kinche. Muh wù le wu leesε fitele yi ye yan le mo wu nyu wu kwe, wu lé wu nyû yu, **26** le yεεŋ wu le yu mεeſe wu leesε fitele ye yan le, gε wu nyu wu kwe gε. Wo le wo bεεŋ fine?” (*aiōn g165*) **27** Wu bεεŋ le, “Εεŋ Tada, nle mbεεŋ le wo le Mbvuse wù Nyo gè ka. Wo le Mwa Nyo wù gè bee ki wu gê wu to yi woŋ kfunce le.” **28** No Mata jεme noo, wu mo wu gεεŋ wu tεεŋ Mεele wù mwa bwee, wu jεme wu le fekuu fekuu le, “Muh wu N'yεye le wa fεne, wu tεye wo.” **29** No wu yu noo, wu mo wu ja lo we chige ki wu gεεŋ wu yεŋ wu le. **30** Gè bee Jiso baan̄ a lee gε ntε le gε. Wu gè baan̄ geh fε Mata gε gεne wu yεŋ wu le fo. **31** Bajuu ba gè bee bε ba Mεele bo koode yii bo doo bo yεŋ no wu ja we wu bu yeh, bo ja bo bii wu le bo kwaji le wu gεene fε jεŋ ki wu gεεŋ wu beede fo. **32** Mεele gè gεεŋ wu fεse fε Jiso gè bee fo, wu yεŋ wu le, wu gwe bikaa bie le wu jεme le, “Tada, wo chi bee wo nyu fεne, tu mwa bwaan̄ chi baan̄ kwe gε.” **33** Jiso doo wu yεŋ no wu beede, Bajuu ba gè bii wu le beede tε, fieſ fiyu shiŋshe fitele fie baan̄, ye bee wu. **34** Wu ja wu biih le, “Βεŋ jiiyi wu faan̄?” Bo jεme wu le le, “Tada, tō wo yεŋ.” **35** Jiso bee kwe. **36** Bajuu yεŋ noo bo jεme le, “Βεŋ jīŋε bεŋ yεŋ no wu chi kŋe wu.” **37** Geene bamu ka bo jεme le, “Gε nyu wu wù chi gwenyε ajii a kinfeeŋ kεε gε, tu gε nyu no wu ban̄ muh wunε ki wu kwē gε?” **38** Fitele fie ka fi shiŋshe wu baan̄. Wu ja wu gεεŋ wu fεse fε jεŋ. Jεŋ yinε gè bee bvuta ba ban̄ jwe wuyu bε kibwee ki tεde. **39** Jiso jεme le, “Βεŋ chīaase tεde chieε.” Mata wu jεme yi muh wù gè kwe wee jεme Jiso le le, “Tada, mεeſe le

wu saane wa. Le wa aju ana no wu chi kwe.” **40** Jiso biih
wu le lε, “Mbe ndu gε wo le le wo nε le wo leesε fitele
ye yan le, wo lé wo ḡe wo yēn bvukuge bvù le bvu Nyo
le?” **41** Noo, bo mo bo chiaasε tēdε chiyu. Jiso chiaasε ajii
we wu jēme lε, “Chii, nnyaa kiyone wo le no wo le wo
yu buunε chanj. **42** ḥkee le wo to wo yuge buunε chanj
segechii. Geene, njēme fine baanj nje bamii banε ba leme
fene, fi le lε taŋlo bo bεεŋ le tuŋ wo mε.” **43** No wu jēme
noo, wu jaŋ bε je yi tεeme lε, “Lasolo, bâ!” **44** Muh wù
ḡe kwe wa wεε mo wu bu, ba diiŋ chiaaŋ ye, bε bikaa
bie, bε nchanya yi nju, ba diiŋ te bvushi bwe bε nchanya
yi nju. Jiso jēme bo le lε, “Bεŋ fāanyε wu, bεŋ chîne wu
ḡeεne.” **45** Bajuu ba duude ba ḡe to fe Mεεle le bo doo
bo yεŋ fī Jiso ge le, bo mo bo leesε fitele yi ye ye le.
46 Geene, bamu ka bo gεεŋ fiboo bo yεŋ nyu Bafalashii
le, bo sεεŋ bo fī Jiso ge. **47** Bachiji kintanyε ba baanj
baanj bε Bafalashii mo bo kuŋ bikwεε bi woŋ le bo jēme lε,
“Bee lε be ḡe nεε? Muh wunε gee mwεε wesee mu duunyi
bvukuge bvu Nyo. **48** Nε besabεŋ chine lo wu gεεŋ bε fi
fwe, tu bamii bachii lε bo ḡe bo lēese fitele yi ye ye le,
bamii ba Lum ba sage bee lε bo ḡe bo jâ bo to bo bvuushe
kijuse ki yuude kesa kine bε kituŋ kesa.” **49** Geene, muh
mu bo le wù jee che ḡe bee Kayfa, wù ḡe bee kikwεε ki
bachiji kintanyε kiluŋ kεε le ja wu jēme fie bo le lε, “Ge
bεŋ kee fīεε gε. **50** Ge bεŋ kee le fi joŋe fe bεŋ le le muh
wu mumwaa kwe fe bamii le bachii fede fe kituŋ kichii
lēse lo?” **51** Ge Kayfa ḡe jēme fīεε fine bε bvufee bwe gε.
Wu nje kikwεε ki bachiji kintanyε kiluŋ kεε le gε jēme nε
wu teede nyu ntuŋ wu Nyo, le Jiso ḡe keme ki wu kwē fe

kitunj ki Bajuu le. **52** Ge gè mè geh fe kitunj kiyu le maa ge, wu gè keme ki wu kwê ki wu bâanye boorj ba le ba Nyo bachii ba le bitunj bimi le, le bo nyû yi fiee le fimimia. **53** Kege abvu, bikw   bi wo   mo bi ke bi jode ntaj no bi l   bi g   fe bi yuuye Jiso. **54** Noo, Jiso tu wu faane ki wu ka wu ji  nyi ne waanj anten   a Bajuu. Wu ja fie yo wu ge  nj kitunj kimi ki le mbebe wo   wu munsh  ej le be boorj be ba   goo tu bo chee yo a kilaantej kimi le ba t  je le Efcl  m. **55**   ka wu Bajuu wu Nd  nfe g   too wa mbebe le, bamii tu bo jade bimbe le bo b  ene Y  lusal  m ki bo kfunj bikw   biboo fe juu chine to. **56** Bo ge  nj bo ke bo tu bo goone Jiso bo biide l  bol  bo no bo g   l  me fe yeh yi kintany   le bo duu le, “B  n kwaji le la? Ge wu to fe   ka wun   le ge?” **57** G   bee bachiji kintany   ba baa   ba   mo Bafalashii bo nya wa nchi le muh w   kee fe Jiso le fo, wu ge bo ke  , wu le tanlo bo koo wu.

12 G   bee shege wa aju bvs  oo mo nyu kife ki   ka wu Nd  nfe, Jiso ja wu ge  nj nt   w   B  tani le a Lasolo w   Jiso g   bvuse wu yi kwe le g   bee yo. **2** No wu ge  ne yo, bo fe mw  e   munjile ki bo te wu yu. Mata g   bee muh wu gabe Lasolo nyu muh mu   goo yi bamii ba g   shile bo jii mw  e be Jiso le. **3** M  e  le ja wu jo fika   fi m  e ma yef   mamu ma gwee wuj, wu chvu bikaa bi Jiso le, wu sho be yvu ye yi kikw  e. M  e   maa g   t  e  me kwa baa  , ba g   kenyi be fiee fimi ba t  je le naad lewulewu. No wu chvu noo, yeh tu yi gwee wuj w   jor  e yichii. **4** Juda Ekaliot w   g   bee muh   goo yi boorj ba Jiso le, (Wu g   ji  nye wu to wu ges   wu) wu ja wu j  me le, **5** “Be ge la le keef   bo g  se m  e man   banchvuge gii yitede, bo nya bige biyu bamii ba

fuude le gε?” **6** Ge Juda gè jεme ne le wù kεme kinjkoŋe fe
bamii ba fuude le gε. Wu gè bee choŋ wù nyu muh wuboo
wu gεede kikεε, wu gè leese chiaan̄ yo wu fiih kikwεε ke
yu. **7** Jiso jεme le, “Chīnε wu le. Wu be gεede mεe manε
ki wu sēesε nyu njiiyε waŋ yu. **8** Bamii ba fuude lé bo
nyū gεh bε bεŋ segechii, geene gε mε nyu ŋge nyume
besabεŋ segechii gε.” **9** Kinchvu ki Bajuu gè yu le Jiso le
yo, bo mo bo to yo. Ge bo gè too gεh nje Jiso maa gε. Bo
gè too te ki bo yεŋ Lasolo wù Jiso gè bvuse yi kwe le. **10**
Noo, bachiji kintanyε ba baaŋ baaŋ tu bo kage le bo lé
bo yūuyε te Lasolo, **11** nje gè bee nje wu wù Bajuu ba
duude gè chine wa bo le, bo leese fitele nyu yi Jiso le. **12**
Le akfuuŋ bu ayuu, kinchvu ki bamii ki gè to fe ŋka wuyu
le bo yu le Jiso le a je wu too Yεlusalem. **13** Bo mo bo jo
bidaade bo bu ki bo gεεŋ bo fi wu yu a je. No bo gè gεene
noo bo wuule bo duu le, “Yilili Yilili, mbeεŋε nyūme fe
Nyo le lεεε! Nyo le wu noŋ kimbone yi muh wù too a jee
chi Tada le lεεε! Le wu wu le Nfoŋ wu Ishwala lεεε!” **14**
Jiso goon̄ mwa jaki, wu bεεŋ yu. Fi mo fi nyu no ba gε
saŋ le, **15** “Bamii ba Sayoŋ, keefε bεŋ fāane gε. Bεŋ jīŋε
bεŋ yēŋ, Nfoŋ wene too lo, wu le wu bεεŋ yi mwa jaki
le.” **16** Ge booŋ ba Jiso ba ŋgoo gè kεe feŋkεe fīεε fi fīεε
fine gε duunyi gε. No Jiso gε leese wa yi bvukuge bwe
le, bo mo bo kwaje le ba gε saŋ fīεε fine kune wu, fi gε
kooshe bε wu gεh no ba gε saŋ. **17** Kinchvu kí gε bee bε
Jiso juu chī wu gε tεŋe Lasolo a jεŋ wu bvuse wu yi kwe
le, gε gεene bo nseŋe no bo gε yεŋ. **18** Kinchvu kiyu gε bu
ki gεεŋ ki fi wu a je nje bo gε yu le wu gε ge fīεε fine fi
duunyi bvukuge bvu Nyo. **19** Bafalashii yεŋ ne bo tu bo

jeme ləbolebo le, “Bəŋ le bəŋ yəŋ gə lo? Gə fiɛɛ nyu yu
fi taŋlo bəŋ ka bəŋ ge gə. Woŋ wuchii le wu banyə wa
wu bii wu le.” **20** Bamii bamu gɛ bee ḥgoo yi bamii ba
gɛ bənə Yəlusaləm ki bo bune Nyo kife ki ŋka kine le gɛ
bee Baglek. **21** Baglek banə gɛeŋ bo yəŋ Filib wù gɛ ja a
kilaanteŋ kɪ Bəsada le kimbe kɪ Galalee le, bo jemə wu
le le, “Ngamu, bee goone ki be yəŋ Jiso le.” **22** Filib mo
wu gɛeŋ wu səeŋ Andulu le, bə wu gɛeŋ bo səeŋ Jiso le.
23 Jiso chvuu bo le le, “Kife le ki kojə ka ki muh wù jee
che le Mwamuh le wù kəme jee chǐ kuge. **24** Nsəŋe bəŋ
nchiesəŋ nchiesəŋ le, ḥgo yi fiɛɛ baan gwe gə yi nshəŋ le yi
kwe gə, yi mə geh yi maa. Geenə yi kwe lo, yi yuŋ muntan
wesee. **25** Muh wù kojə kinche ke baan lé wu ḡe wu ləss
kinche kiyu, muh wù banə kinche ke yi woŋ kfunə le wu
lé wu ḡe lo ki, wu lé wu ḡe wu kəme kinche kɪ kage gə.
(aiōnios g166) **26** Nə muh lene məne, tu wù kəme ki wu bii
məne, mo nyu faaŋ fə mə le fo, muh waŋ wu ləme nyū tə
fo. Nə muh lene məne, tu Chii le wu ge wu buuŋ wu.” **27**
Jiso ja wu jemə le, “Məeſe fitele fuuŋse lo mə. Taŋlo ndu
le la? Le Chii bvusə mə antenəe a kife ki ŋge kine le? Aay,
le nje kife kiyu kine kɪ ŋgə nto. **28** Chii, ḡe le jee chun
kuge.” No wu jemə noo, jə shii fewe le, “Nle ŋge wa chi
kuge, mbaan ŋka ŋge.” **29** Kinchvu ki gɛ ləme fo doo ki
yu jə yiyu, bo jemə fiboo le, “Wame jan.” Bamu jemə le,
“Jemə nchendaa wu Nyo wu le.” **30** Jiso chvuu le, “Jə yin
to nje bəŋ. Gə yi to nje mə ge. **31** Məeſe le wa kife kɪ ba
lé ba sâ woŋ kfunə. Məeſe ba lé ba shwâ nfoŋ wù sage
woŋ kfunə. **32** Geenə fiaŋ le le sege ba lé ba shēŋshə mə
fewe, nchii bamii bachii bo to yi ye yan le.” **33** Jiso gɛ

jeme noo wu duunyi nyu kfuu chi kwe yi wù gè bee ki
wu kwê. **34** Kinchvu ki bamii chvuu wu le lε, “Bee yuge
a Ƞwa wu banchi le le Mbvuse wù Nyo gè ka lé wu gè
wu feje.” Fi jiényi nεe fε wo duu lε, “Ba keme ki ba ge ba
shējshē Mwamuh fewe?” Muh wù jee che le Mwamuh
wεe le wù la? (aiōn g165) **35** Jiso jeme bo le lε, “N'yule le
wù nyu bε bεyi kife le shige. Bεyi mo bεyi jiényi no bεyi
keme n'yule bε bεyi, keefε kijibε ja ki baanj bεyi gε. Gε muh
wu jiényi kijibε le to wu kee fε wu gεene fo gε. **36** No bεyi
keme n'yule bε bεyi, bεyi bεεyi n'yule wune le, fi le le bεyi
mo bεyi nyu booy ba n'yule.” No Jiso jeme mwεe mune
nε, wu mo wu ja wu gεεyi wu nyile. **37** Mo no wu gè ge
mwεe wesee mu duunyi bvukuge bwe bo yεyi, bo gè baanj
leesε fitele yi ye ye le gε. **38** Fi gè bee noo le fi kojε no
Yosaya wu muh wu ntuyi wu Nyo gè jeme le, “Tada, le
yεεyi wu le wu bεεyi fεee fi bee jeme le? Le fε baanj le wu
Tada le wu dunye bvunga bvu kibo ke?” **39** Noo, tu gε
tanlo bo leesε fitele yi ye ye le gε, nje Yosaya gè ka wu
jeme kijuse kimu le lε, **40** “Wu le wu baŋ ajii aboo, wu ge
muntele muboo tu mu jiεε, wu le keefε bo yēne mwεe
le bε ajii aboo gε, bo kee mwεe a muntele muboo le gε,
bo kaase bo tu jin fε mene nfε bo.” **41** Yosaya gè jeme
mwεe mune nje wu gè yεyi wa bvukuge bvu Jiso le, wu mo
wu jeme kune wu. **42** Mo nyu no bamii gè baanj leesε gε
muntele yi Jiso le gε, bamii wesee bo gè bee bikwεe bi
woy gè leesε muntele yi ye ye le, geene bo faŋ ki bo jeme
bε de yiboo, nje bo gè faane Bafalashii le keefε bo kūŋ bo
yeh yi buune le gε. **43** Bo gε faane noo nje bo gε kojε ki
bo keme mbεεŋse nyu wù jade fε bamii le fede ki bo keme

nyu wù jade fe Nyo le. **44** Jiso ja wu yan feweeewe wu jemé le, “Muh wù le wu leesé fitele yi ye yan le, ge wu leese nyu yi ye yan le ge. Wu leese nyu yi muh wu tuŋ me le. **45** Muh ne yεŋ mene, tu wu le wu yεŋ nyu muh wu tuŋ me le. **46** Nto woŋ kfunε le njε n'yule, le le yεεŋ wu le wu leesé fitele yi ye yan le wu ge ka wu me geh nyu yi kijibε le ge. **47** Muh yu je yan, wu baŋ gεe ge, ηge nsa wu ge, nje ge ηgε nto ki nsage bamii ba yi woŋ kfunε le le bo gwe nsa ge. Nto ki Mbvuse lo bo. **48** Muh wu le wu ma me wù fanj ki wu fi je yan wù keme fies fi lé fi gē fi sâ wu. Je yi nle njeme wu le, le fies fi lé fi gē fi sâ wu wù gwe nsa juu chì kimεse. **49** Fi le noo nje ge njeme nyu a bvunga bwaŋ le ge. Chii wù tuŋ me le wu wù du le njême, nya wu fies fi njême, wu seŋe no njême. **50** Ηkee le fies fi wu du le njême le fi nyaa kinche kì kage ge. Noo, fies fi njeme le fi Chii duu le njême.” (*aiōnios g166*)

13 Gè bee akfuuŋ bude ayuu mo nyu Ηka wu Ndaŋfe, Jiso kee le kife kì wu lé wu chîne woŋ kfunε le, wu kaasε wu gεeŋ fe Chiji le, le ki kojε ka. No wu gè kojε bamii ba gè bee be yi woŋ kfunε le, wu koj bo wu gεeŋ wu mesε. **2** No bo gè jii mwεe fenfu, debele nyu wu leesé wa ηkwajε a fitele fi Juda wù mwa Samoŋ Ekaliot le le wu gēsε Jiso. **3** No Jiso gè kee le Chiji le wu nya wa mwεe munchii chiaŋ ye le, be le wu gè ja fe Nyo le, wù nyu wu kaasε wu tu jin fe Nyo le, **4** wu mo wu ja we a mwεe munjile, wu baayε bikuŋ bie, wu jo nju yi ba shode ye yu, wu kaaŋ chij, **5** wu mo wu chvu joo a ηkaa le, wu ke wu chuge bikaa bi booŋ be ba ηgoo yu, wu shode be nju yi wu gè shule chij yεε. **6** No wu gè chuge le wu to wu bu fe Samoŋ Bita le,

wu biih wu le lε, “Tada, lé chûgε wo bikaa bianj?” 7 Jiso chvuu wu le lε, “Gε fιεε fι ηgee taŋlo wo kεe mεeεse gε. Wo lé wo ḡe wo k̄eε nyu ajin.” 8 Bita jεme Jiso le lε, “Gε taŋlo wo yu wo chuge bikaa bianj gε.” Jiso chvuu wu le lε, “Nε mbaanj wo chuge gε, tu gε wo kεme fιεε bε me gε.” (aiōn
g165) 9 Samoŋ Bita mo wu jεme Jiso le lε, “Tada, fine le noo, tu gε wo nyu wo chuge geh nyu bikaa bianj maa gε. Wo lé wo chûgε te chiaanj yaŋ bε kikwεε kaŋ fo.” 10 Jiso jεme wu le lε, “Muh wù chuge wa ye le wu yuu wa ye yichii, gε wo kεme ki wu ka wu chûgε ye fedē bikaa gε. Bεŋ le bεŋ yuude wa, geene gε nyu bεŋ bachii ba yuude gε.” 11 Jiso ḡe jεme noo nje wu ḡe kεe wa muh wu lé wu ḡe wu ḡeεε wu. Le fιεε fι wu ḡe jεme le, “Gε bεŋ yuude bachii gε.” 12 Jiso ḡe mεeε wu chuge bikaa biboo, wu noŋ bikunj bie ye le, wu kaase wu gεεŋ wu tu fε kijuse ke le, wu mo wu biih bo le lε, “Bεŋ le bεŋ kεe fιεε fι ηge fε bεŋ le fine? 13 Bεŋ tεŋe mε le Muh wu N'yεyε bεŋ ka tεŋe le Tada, bεŋ tεŋe nyu chuule noo nje le fιεε fι nle fi. 14 Nε le lε le mε wù Tada wene ŋka nyume Muh wene wu N'yεyε wu le wu chuge bikaa biɛna, tu bεŋ te kεme ki bεŋ chûgε bikaa bi muh le muh. 15 Ηge noo ki ndunyε bεŋ le lε bεŋ ḡe te no ηge fε bεŋ le. 16 Nseŋe bεŋ nchiεεŋ nchiεεŋ lε gε mwa wu lεme to wu kuge wu fedē chiji wu lεme gε, ḡe muh wù ba tuŋ lo to wu kuge te wu fedē muh wù tuŋ wu gε. 17 Bεŋ ne kee mwεε mune, bεŋ gee mu, njoŋ wù baanj nyū wene. 18 Gε njεme nyu kune bεŋ bachii gε. Ηkee bamii ba nle ncha. Geenε, fι le lε fιεε fι le a Ηwa wu Nyo le fi kεme ki fi to fi kojε no ba ḡe saŋ lε, ‘Muh wù jii mwεε munjile mwaj le wu ja wu bii bikaa bianj le.’ 19

Nseŋe fiee fine bəŋ le mɛeſe fi nyu fi ge fi kooshe, fi le le
fi doo fi kooshe, bəŋ mo bəŋ bɛeŋ le le mɛ wuyu kibee. **20**
Nseŋe bəŋ nchięeŋ nchięeŋ le muh wù le wu fi mo muh
wù la wù ntuŋ, tu wu fi nyume mɛ. Muh wù fi mɛ tu wu
fi nyu muh wù tuŋ mɛ.” **21** No Jiso jɛme mwee mune nɛ,
fitele ja fi tu fi fuuŋse wu. Wu ja wu jɛme chaan wu du le,
“Nseŋe bəŋ nchięeŋ nchięeŋ le muh mu bəŋ le, lé wu ḡe
wu ḡeſe mɛ.” **22** Boon be ba ŋgoo ja bo tu bo jiiŋe ye
yiboo bo maŋe laa wu jɛme nyu muh wù la le. **23** Muh mu
ŋgoo yi boon ba Jiso le wù Jiso ḡe koŋe, ḡe yemɛ wu jii
mwee mbebe ye le. **24** Samoŋ Bita ŋwale wu, wu jɛme le
wu b̄ih Jiso le laa, wu jɛme nyu yeeŋ la. **25** Noo, wu yeeŋ
wu ḡeŋ yi Jiso le wu b̄ih wu le le, “Tada, le yeeŋ?” **26**
Jiso chvuu wu le le, “Le muh wù nlé bw̄eđe bled nchu a
joo yi mbaa le nya wu le.” Noo, wu mo wu chu bled a joo
yi mbaa le wu nya Juda wù mwa Samoŋ Ekaliot le. **27** Geh
no Juda fi bled wee nɛ, Satan mo wu lee yi ye ye le. Jiso
jɛme wu le le, “Yâŋse ḡe fiee fi wo goone ki wo ḡe.” **28**
Muh mu ŋgoo yiboo le ḡe baaŋ kɛe ge fiee fi wu jɛme wu
le noo ge. **29** Bamu ḡe kwaji le no Juda ḡe bee muh wù
ḡeđe kikɛe, le Jiso jɛme wu le le wu ḡeŋ wu gu mwee
mù bo goone ki bo ji ŋka yu, kene le wu ḡeŋ wu nya
fiee bamii ba fuude le. **30** No Juda fi bled wee noo wu ji,
wu mo wu bu lo kimimia wu ḡeŋ. Sege kɛe ḡe bee wa
antaŋ. **31** No Juda bu wu ḡeŋ noo, Jiso shee wu jɛme le,
“Meese bo lé bo k̄e bo ȳeđe bvukuge bvu muh wù jee che
le Mwamuh le, bo mo bo ȳeđe te bvukuge bvù le bvu Nyo
yi ye ye le. **32** Nɛ bo ȳeŋ bvukuge bvu Nyo yi ye ye le,
tu Nyo lé wu dûnye te bvukuge bvu Mwa ye yi wu wù

Nyo le. Wu lé wu dûnye lo kimimia. **33** Boorj barj, nlé nyû besabey yi kife le ne shige. Bej lé bej shêe bej gôoj me bej ge yêj ge. No nge njeme Bajuu le, le no njeme bej le mœse le, ‘Fe ngeene fo ge taarlo bej to fo ge.’ **34** Nyaa nchi bej le, nyu nchi wu fwetj le bej doo bej shee bej kôje ye yene. Bej kôje geh yeejyeer no nkoje bej. **35** Ne bej le bej shee bej keme kinjkoje noo, fine fies ge bamii bachii mo bo kee le bej le boorj barj ba ngoroo.’ **36** Samoij Bita mo wu biih Jiso le le, “Tada, wo gœene nyu faaj?” Jiso chvuu le, “Fe ngeene fo ge taarlo wo bi mene mœse ge. Wo lé wo shêe fe wo bi.” **37** Bita kaas wu biih wu le le, “Tada, ge taarlo mbii wo le mœse ge nje la? Nlénnyâ kinche kaq ki nkwe nje wo.” **38** Jiso biih wu le le, “Wo taarlo wo nyâ kinche kuq ki wo kwê nje me? Nsejje wo nchiesej nchiesej le nyishii lé yi gê yi tōj a wo fan wa me kingane kintede.”

14 Jiso ka wu jeme boorj be ba ngoroo le le, “Keefé bej chîne muntele mwena fuurje bej ge. Bej lées muntele yi Nyo le, bej lées te muntele ye yaq le. **2** A Chii yeh, bibuu le yu wese. Fi be baaj nyu ge noo ge, tu mbe baaj njeme ge le ngeene ki nsees kijuse bej le ge. **3** Le ndoo ngeen nsées kijuse bej le, nkâase ntô njô bej besabey nyume, fi le le fe nle fo, bej nyû te fo. **4** Bej kee je yi gœene fe ngeene fo.” **5** Toma mo wu jeme wu le le, “Tada, gè bee kee fe wo gœene fo ge. Bee lé be gê nee fe bee kee je yiyu?” **6** Jiso chvuu le, “Nle je, me nyume kinchiesej, nyume kinche. Ge muh taarlo wu gœej fe Chii le njé wu fe yi ye yaq le sej ge. **7** Ne bej be kee me, tu bej be kee te Chii. Kege yi mœse le bej kee wa wu, bej ka bej yeq wu

le.” **8** Filib jeme wu le le, “Tada dunye Chijo bee le, bee yey be mo be fuu.” **9** Jiso chvuu wu le le, “Filib, besabey le be che wa baanj ne wo ya kee ge me ge? Muh wu le wu yey mene, tu wu yey wa Chii le. Wo jienyi nee fe wo tu wo jeme le ndunye Chii bej le? **10** Wo baanj beej ge le nle yi Chii le, Chii nyu ye yan le ge? Njeme wù njeme bej le ge njeme nyu a bvunga bwanj le ge. Chii wu le ye yan le, le wu wù gee chileme che. **11** Bej beej mene le nle yi Chii le, Chii nyu ye yan le. Ne bej baanj beej ge me yi fiee fi njeme le ge, bej beej nje chileme chi ygee le. **12** Nseje bej nchiesej nchiesej le muh wù le wu leesc fitele ye yan le, wu lé wu gê te chileme chi ygee chiné. Wu lé wu gê wu gê chileme chi fede chi ygê chiné, nje ygeene wa fc Chii le. **13** Ne le la fi bej biide a jee chan le, nle yge fi, fi le le Chiji Mwa tanjo wu keme jee chi kuge nje Mwa. **14** Ne bej biide la ajee chan le, tu nlé ygê fi. **15** Ne bej koje me, bej gêede banchi banj, **16** nlé ygê nlêge Chii wu nyâ bej be Muh wu Nfh wumu wù lé wu nyû bena bo segechii. (**aiōn g165**) **17** Muh wune le Kiyo ki kinchieej le. Ge nyu muh wù tanjo bamii ba le ba yi woj kfuné le fi wu ge, nje ge bo yene wu le ge kene ge bo te kee wu ge. Bej le fienna bej kee wu, nje wu chee bena bo, wu lé wu gê wu nyû ye yene le. **18** Ge me nyu yge nchine bej le bej nyu nje booj ba banjfu ge. Nlé ygê ykâasé nto nyu besabey. **19** Shäge wa shige bamii ba le ba yi woj kfuné le bo ge ka bo yey mene ge. Geene, bej lé bej yey mene. No nlé ygê nyûme yu, bej te ge bej nyu yu. **20** Lé gê nyû abvu bej kce le nle yi Chii le, bej nyu te ye yan le, me nyu ye yene le. **21** Muh wù kee banchi banj wu gêede, le wuwé wù

koŋe mε. Muh wù koŋe mε le wù Chii lé wu kōŋe wu.
Nlé ŋgê nkôŋe tε wu, ndunyε kikwεε kaŋ wu le.” **22** Juda
wumu (Nyume gε wεε wu ba tεŋe lε ɛkaliot gε) biih wu le
lε, “Tada, fi lε fi jîenye nεε fε wo dunyε kikwεε kuŋ nyu
bee le, ya nyume gε bamii ba le ba yi woŋ kfunε le gε?”
23 Jiso chvuu wu le lε, “Nε muh koŋe mε, tu wu lε wu
gεede njεme waŋ, Chii lε wu kōŋe wu, besa Chii le be gε
be to fε wu le bee chee besa bo. **24** Muh wu koŋe gε mε
gε, gε wu to wu gεede njεme waŋ gε. Gε njεme wù bεŋ
yuge wunε nyu waŋ gε. Le wu Chii wù tuŋ mε. **25** Mwεε
mune njεme bεŋ le mbaaŋ besabεŋ. **26** Geenε, Muh wu
Nfii wu le Kiyo ki Yuude wù Chii lε wu gε wu chîŋse a jee
chaŋ le, lε wu gε wu yêye bεŋ bε mweεε munchii wu ka
wu ge bεŋ tâne mwεε munchii mù nle njεme wa bεŋ le.
27 Nle ŋgεε nyiεgee wu nyûme bε bεŋ. Nnyâa nyiεgee wù
le waŋ bεŋ le. Gε nnyaa nyiεgee wunε bεŋ le no bamii
ba le ba yi woŋ kfunε le to bo nyaa gε. Keefε bεŋ chîŋse
muntele mwεna fûŋjse bεŋ gε kene bεŋ keme nfaaŋ gε.
28 Bεŋ le bεŋ yu wa no njεme lε ŋgεεne wa lo, nlé ŋgê
nkâasε ntô nyume besabεŋ. Nε bεŋ be koŋe mε, tu bεŋ
bee bεŋ lâŋe lo ye, nje ŋgεεne nyu fε Chii le, no Chii kuge
wu fede mε. **29** Mεεse nle njεme wa fieε fine bεŋ le fi
baaŋ a kooshe gε, sege fi ge fi kooshe, bεŋ mo bεŋ bεεŋ
mene. **30** Gε mbaaŋ ŋka nshe njεme besabεŋ baŋ gε, nje
nfor wù sage woŋ kfunε too wa lo. Gε fi nyu lε wu keme
bvunja a mε we gε. **31** Geenε, ŋgεε nyu no Chii duu lε
ŋgêe wu lε bamii ba le ba yi woŋ kfunε le taŋlo bo kεε lε
ŋkoŋe Chii. Bεŋ ja we be ḡεεne.”

15 “Nle chwεŋ wu kite ki muntaŋ ki nchiɛɛŋ nchiɛɛŋ,
Chii le muh wù kenyi chwεŋ kwεɛ. **2** Ché yaŋ yichii yì
baaŋ muntaŋ yuŋ gε, wu to wu ge wu shwage wu bvusε.
Yì yune muntaŋ wu lé wu gê wu sêesε wu kênyε wu le yi
yûude yi mo yi yune muntaŋ wesee. **3** Njɛme wù njɛme
bεŋ le, le wu ge wa bεŋ tu bεŋ yuude. **4** Bεŋ me geh bεŋ
nyû ye yaŋ le, me tε nyû ye yene le. Gε che taŋlo yi yuŋ
muntaŋ leyileyi njε yi le yi kite le sεŋ gε. Le geh yεεŋyεεŋ
no gε taŋlo bεŋ ge fiesε njε bεŋ le ye yaŋ le sεŋ gε. **5** Nle
chwεŋ wu kite ki muntaŋ, bεŋ nyu ché yiyu. Muh wù le
ye yaŋ le me tε nyu yi ye ye le, le wuwεɛ muh wu le njc
ché yi taŋlo yi yune muntaŋ wesee, njε mbaaŋ nyu gε,
muh gε ge fiesε gε. **6** Muh wù le njε wu le yi ye yaŋ le sεŋ
wu le njε che yì ba lé ba bvûse ba nôŋ lo, yi yûne. Kfuu
chi chieɛ ché lé ba nyû ba bânyε ba nôŋ fε ŋgu le, yi fie
lo. **7** Ne bεŋ me geh bεŋ nyu yi ye yaŋ le jε yaŋ nyu ye
yene le, bεŋ ne biide nyu la fí bεŋ goone, tu ba lé ba gê fi
fε bεŋ le. **8** Ne bεŋ le njε ché yì yune muntaŋ wesee, fine
fiesε nyâa jee chî kuge Chii le, fi mo fi dûunyi le bεŋ le
bamii baŋ ba ŋgoo. **9** No Chii kojε me le geh yεεŋyεεŋ
no ŋkojε bεŋ. Bεŋ me geh bεŋ nyû antenee a kin̄kojε
kaŋ. **10** Ne bεŋ ḡɛede banchi baŋ, bεŋ me geh antenee a
kin̄kojε kaŋ, geh no nle ŋgεɛ banchi ba Chii, me geh nyu
antenee a kin̄kojε ke. **11** Mwεɛ munε mü njɛme bεŋ le,
le lε kinlaŋye kaŋ nyûme fε bεŋ le, bεŋ mo bεŋ kêmε
kinlaŋye kî le ki yisε. **12** Nchi wan le wunε wù le bεŋ kôjε
geh no ŋkojε bεŋ. **13** Gε kin̄kojε kimu ka nyu yu kî kuge
kî fede kî le lε muh nyâ kinche ke kî wu kwe nje nsáa ye
gε. **14** Bεŋ ne gee fiesε fí nduu le bεŋ ḡɛe, tu bεŋ le nsáa

yan. **15** Ge n̄ka nt̄eŋe b̄eŋ le boon ba l̄eme ge, n̄je ge mwa
wu l̄eme to wu kee fiɛɛ fichi fi chiji we wu l̄eme gee ge.
Nt̄eŋe wa b̄eŋ le nsáa yan n̄je fiɛɛ fichi fi n'yu a Chii le
nle n̄ge wa b̄eŋ k̄ee. **16** Ge ḡe cha b̄eŋ me ge. Le me wù ḡe
cha b̄eŋ, mbaa b̄eŋ n̄ḡee le b̄eŋ nyûme n̄je ché ȳi yune
muntan̄, muntan̄ mù lé mu m̄e geh mu nyû yu. N̄e b̄eŋ
gee noo, mo nyu la fi b̄eŋ biide Chii le a jee chan̄ le tu wu
lé wu nyâ b̄eŋ le. **17** Nchi wù nyaa b̄eŋ le abeŋ le wun̄, le
b̄eŋ k̄oŋe ye yene. **18** N̄e woŋ kfun̄e ban̄e b̄eŋ, b̄eŋ kee le
wu ḡe ke wa wu ban̄e me fe wu tu wu ban̄e b̄eŋ. **19** N̄e b̄eŋ
bee bamii ba yi woŋ kfun̄e le, tu woŋ kfun̄e bee wu koŋe
b̄eŋ n̄je bamii baboo. Geen̄e, ge b̄eŋ baan̄ b̄eŋ nyu bamii
ba le ba yi woŋ kfun̄e le ge. Nle ncha wa b̄eŋ yi woŋ kfun̄e
le. N̄e fiɛɛ fi woŋ kfun̄e ban̄e b̄eŋ yu. **20** B̄eŋ kwâj̄e n̄j̄em̄e
wù n̄ḡe n̄j̄em̄e b̄eŋ le le, ge mwa wu l̄eme kuge wu fede
chiji we wu l̄eme ge. N̄e ba boone bikaa a me jiŋ, tu ba lé
ba ḡe ba bôone te a b̄eŋ jiŋ. N̄e le le bo yuge n̄j̄em̄e waŋ,
tu bo lé bo ḡe bo yû te wene. **21** Fine le fiɛɛ fi ba lé ba ḡe
be b̄eŋ n̄je me, n̄je ge bo kee muh wù ḡe tuŋ me ge. **22** N̄e
baaŋ nyu ge le nle nto n̄j̄em̄e bo le ge, tu bo be baan̄ k̄eme
ge jiale ge. Geen̄e, mees̄e bo k̄eme ge fiɛɛ fi bo tânye jwe
yu yi bimbef̄e biboo le ge. **23** Muh wù ban̄e me ban̄e te
Chii. **24** Be baan̄ nyu ge le nle n̄ge kfuu chi chileme chi
muh ge baan̄ a yu ge wu ge a bo nt̄en̄e ge, tu bo be baan̄
k̄eme ge jiale ge. Geen̄e bo le bo ȳeŋ, bo tu bo ban̄e me mo
Chii. **25** Fine fiɛɛ le noo ki fi ḡe je to yi koje no ba ḡe saŋ a
ŋ̄wa wu banchi baboo le le, ‘Ba baŋ me achiji.’ **26** Geen̄e,
Muh wu Nfii wù nlé n̄ḡe nchîin̄se lé wu ḡe wu tô, wu ja fe
Chii le. Muh wu Nfii wun̄ le Kijo kinchieŋ kibee k̄i jade

fe Chii le. Sege wu to, wu lé wu bêe jij yi nsa waŋ. **27** Beŋ
te lé beŋ bêe jij yi nsa waŋ, nje beŋ gè bee bε mε kε
fεŋkεε."

16 "Njεme mwεε mune munchii beŋ le lε keefε beŋ gê
beŋ gwê yi mbεmε wene le gε. **2** Ba lε ba gê ba kûŋe bε
beŋ yeh yi buunε le. Yi nchiεεŋ le, kife too lo ki muh doo
wu yuuyi muh mu beŋ le, wu yûuyi wu kwaji lε wù gee
nyu lεme chi joŋe fe Nyo le. **3** Bo lε bo gêe noo, nje bo
baaŋ a kεε gε Chii gε kene mε gε. **4** Njεme mwεε mune
munchii beŋ le nε lε sege kife kiyu kojε, beŋ kwaje no ηgè
njεme wa beŋ le kune mu. Ηgè mbaaŋ njεme gε mwεε
mune beŋ le fεŋkεε gε, nje ηgè bee besabεŋ. **5** Mεεse ntuu
wa jij fe wu wù gè turj mε le. Geenε, muh mu beŋ le baan
bih gε mene laa ηgεεne faaŋ la. **6** Beŋ le yii yii nje nle
njεme wa mwεε mune beŋ le. **7** No fi le noo, nseŋe beŋ
nchiεεŋ le, fi joŋe fe beŋ le lε ηgεεŋ. Ne mbaaŋ ηgεεŋ
gε, Muh wu Nfii weε gε to fe beŋ le gε. Geenε, ηgεεne lo,
mε mo nchîŋsε wu fe beŋ le. **8** Sege wu lε wu tô, wu
chîεεyε kinyi ki bamii ba le ba yi woŋ kfunε le, wu gê bo
yêŋ bimbefε biboo le, wu ge bo yεŋ fîεε fî le kinche ki
chaarj le, wu ka wu ge te ba yεŋ fî le nsa wu le wù Nyo
le. **9** Wu lε wu gê ba yêŋ bimbefε biboo le, no bo baan
leesε gε muntele yi ye yan le gε, **10** wu gê ba yêŋ fîεε fî le
kinche kî chaarj le no ηgεεne wa fe Chii le, beŋ baan beŋ
ka beŋ yεŋ mene gε. **11** Wu lε wu gê ba yêŋ fîεε fî le nsa
wù Nyo le nje nfoŋ wù sage woŋ kfunε le nsa koo wa wu.
12 Mbaaŋ ηkεme mwεε wesee ki njεme beŋ le, geenε gε
tanlo mu lee bintuŋ biεna le mεεse chuule gε. **13** Sege
Kiyo ki kinchiεεŋ le lε ki tô, ki fi beŋ beŋ kεε nchiεεŋ

wuchii. Gε wu nyu wu jεme nyu a bvunγga bwe le gε. Fieε fichii fī wu le wu yu le fi fī wu lé wu ḡe wu j̄eme, wu mo wu s̄ēεj bεŋ mwεε mù lé mu ḡe mu tō. **14** Wu lé wu ḡe wu dūnyε bvukuge bwaŋ, no wu lé wu ḡe wu j̄ode nyu fieε fī le fiaŋ wu sεŋe bεŋ le. **15** Fieε fī Chii fichii le fiaŋ. Le fieε fī njεme lε wu lé wu j̄ode nyu fieε fī le fiaŋ wu sεŋe bεŋ le. **16** Shεgε wa shige bεŋ gε ka bεŋ yεŋ mεne gε, doo nyu shige bεŋ ka bεŋ yεŋ mεne.” **17** No Jiso jεme noo, booo be ba ŋgoo bamu ghaa lbolebo lε, “Le la fi wu duu besabεŋ le lε, shεgε wa shige bee gε ka be yεŋ wu le gε, ge doo nyu shige be ka be yεŋ wu le, bε le wu gεeñe fc Chii le? **18** Fieε fī wu tu duu le shεgε wa shige le le la? Ge bee kεε fieε fī wu jεme noo gε.” **19** Jiso doo wu kεε le bo goone ki bo biih wu fieε fī wu jεme, wu mo wu biih lε, “Bεŋ ghaade lεbεŋlεbεŋ kune fieε fī njεme, ‘Le shεgε wa shige bεŋ gε ka bεŋ yεŋ mεne gε, ge doo nyume shige bεŋ ka bεŋ yεŋ mεne?’ **20** Ns̄ēŋe bεŋ nchiesεŋ nchiesεŋ lε, bεŋ lé bεŋ ḡe bεŋ bēede kwe, bεŋ fūgε bamii ba le ba yi woŋ kfunε le lanje lo fiboo ye. Bεŋ lé bεŋ nyū yi yii le, geenε yii yene lé yi ḡe yi já yi tū kinlanje. **21** Sege kwεse doo wu lune, wu tu wu yuge nsaase, nje kife ke ki boyε le ki koje ka. Sege wu boo mwa, wu gε ka wu yuge nsaase wεε gε, nje wu yuge wa nyu njoŋ le muh wu wuŋ le wu to yi woŋ le. **22** Le gεh no fi le fe bεŋ le mεeεse. Bεŋ le yii yii, geenε ndoo ŋkaase n'yeŋ bεŋ le, bεŋ kēme nyu kinlanje fe muntele mwεna le, kfuu chi kεε kinlanje le ki nyu k̄i muh taŋlo wu gε fī a bεŋ le gε. **23** Lé ḡe nyū kife kεε le, bεŋ gε kâ bεŋ biih fieε mεne gε. Nsεŋe bεŋ nchiesεŋ nchiesεŋ lε, ne bεŋ biide la Chii le a jee chanj le, wu nyā fi

beŋ le. **24** Kεge lo too bude mεeſe, beŋ ḡe baŋ a biih gε
fieε Chii le ajee chaŋ le gε. Beŋ biih, beŋ lé beŋ k̄emε, wu
lε kinlaŋye kena yiſe. **25** Njεme njεme wunε mε mage gε
lo, geenε kife too lo ki mbaaŋ gε ŋka njεme beŋ le mε
mage gε lo gε. Nlε ŋḡe njεme wa beŋ le waan kune Chii.
26 Lé ḡe nyū kife kεe le, beŋ b̄ide fieε Chii le ajee chaŋ le.
Ge njεme beŋ le le nlé ŋḡe nl̄e gε fieε a Chii le beŋ le gε. **27**
Chii kibεe koŋe beŋ, nje beŋ le beŋ koŋ mε beŋ ka beŋ
beεŋ le nja fc wu wù Chii le. **28** ŋḡe ja fc Chii le nto yi
woŋ kfunε le, njade wa yi woŋ kfunε le ntuu jiŋ fc Chii
le.” **29** No Jiso jεme noo booŋ be ba ŋgoo bεeſe lo bo du
lε, “Ahaa! Wo jεme wa mεeſe waan gε wo ka mage lo gε.
30 Mεeſe bee le bee yeŋ wa lε wo kee mwεe munchii wo
chieeſe gε le muh biih fieε wo le gε. Fine fieε le fi ge bee
mo be bεeŋ le wo ja fc Nyo le.” **31** Jiso chvuu bo le lε,
“Beŋ ne le beŋ bεeŋ mεeſe? **32** Kife too lo, ki to wa, k̄i beŋ
lé beŋ sâaŋe wu mumwaa wu mumwaa muh gεeſe a wu
yeh, beŋ chine mene mε maa. Geenε gε mε nyu mε maa
gε, nje Chii le besa wu. **33** Njεme mwεe munε beŋ le fi le
lε beŋ le yi ye yaŋ le, beŋ mo beŋ k̄eme nyiεgee. Yi woŋ
kfunε le, le beŋ k̄eme baŋgε, geenε beŋ kâane shénj. Nle
nso wa woŋ kfunε.”

17 No Jiso ḡe jεme njεme wunε wu mεeſe, wu chiaasε
ajii wu bijε we wu buunε lε, “Chii, kife le ki koje ka.
Dunye bvukuge bv Mwa yo, fi le lε Mwa tanlo wu dûnyε
bvukuge bwuŋ. **2** Wu tanlo wu dûnyε nje wo le wo nya
wu bvuŋga awe a muh wu wuŋ wuchii, lε wu nyâ kinche
k̄i kage gε bo baa bachii ba wo le wo nya wu le. (**aiōnios**
g166) **3** Kinche k̄i kage gε kinε le fine fi le lε bo k̄ee wo le le

geh wo wù Nyo wu nchieej, bo ka kee tε mε wù Jiso Kletu
wu wo tuŋ. (aiōnios g166) 4 Nle ndunyε wa bvukuge bwuŋ
yi nshεŋ le no nle mεse wa lεme ch̄i wo nya lε nleŋ. 5 Yi
mεse le Chii, kaase wo nyâ mε bvukuge mbebe yo le bvù
ŋḡe nshee ŋkεme fweele fε woŋ kε. 6 Nle ndunyε wa wo
bamii ba wo ḡe baayε woŋ kfunε le wo nya mene. Bamii
banε ḡe bee buŋ, wo mo wo nya bo mene. Bo le bo yu jε
yo. 7 Bo le bo kεε wa mεse le fieε fichii f̄i ŋkεme le fi
ja nyu fε wo le. 8 Njεme ne nje nle nnyu wa jε ȳi wo ḡe
nya mene bo le, bo fi, bo mo bo kεε yi nchieej le nja fε
wo le, bo bεεŋ te le tuŋ wo mε. 9 Mbuune ne nyu fε bo
banε le. Ge mbuune nyu fε bo baa ba le ba yi woŋ kfunε
le gε. Mbuune nyu fε bo banε ba wo le wo nya mene,
nje le bamii buŋ. 10 Mwεε munchii mù ŋkεme le mwuŋ,
mwεε mu munchii mù wo kεme le mwan. Le yi bo le wu
bvukuge bwaŋ chuunyi. 11 Mεeε ge mbaaŋ yi woŋ kfunε
le gε. Geene bo baaŋ yi woŋ kfunε le, ŋkaase wa ntoo fε
wo le. Chii wù yuude, chiεε bo ajee chuŋ chi wo le wo
nya mene, fi le lε bo nyû yi muh le wu mumwaa geh no
besa wo le yi muh le wu mumwaa. 12 Sege ŋḡe bee besa
bo, ŋgεε bo ajee chuŋ chi wo nya mene. Nle nchieej bo,
muh mu bo le baaŋ lεsε gε, fede gε wuwεε wù ḡe bee
wa ki wu lεsε. Fine ḡe bee fi le lε fieε fi ba ḡe saŋ a ɿwa
wu Nyo le, fi to fi koje. 13 Mεeε ŋkaase wa ntoo fε wo
le, mwεε mune le njεme mbaaŋ yi woŋ kfunε le fi le lε
tanlo bo kεme njoŋ waŋ wu yisε ye yiboo le. 14 Nle nnyu
wa jε yo chiaaŋ yiboo le, bamii ba le ba yi woŋ kfunε
le mo bo banε bo nje gε bo nyu bamii ba yi woŋ kfunε
le gε, yεεŋyεεŋ te no gε mε nyu muh wu yi woŋ kfunε

le gε. **15** Gε mbuune nε le wo bvûsε bo yi woŋ kfunε le gε. Mbuune nyu le wo ḡeŋ bo le keefε bo l̄e chiaaŋ yi muh wu kimbefε wεε le gε. **16** Gε bo nyu bamii ba yi woŋ kfunε le gε, yεεŋyεεŋ te le gε me nyu muh wu yi woŋ kfunε le gε. **17** S̄eesε bo wo gεε, bo yûude antenεε a kinchiεεŋ. Je yo le kinchiεεŋ. **18** No wo gε tuŋ me yi woŋ kfunε le, le gεh yεεŋyεεŋ no nle ntuŋ bo yi woŋ kfunε le. **19** Me mo nseesε kikwεε kanj ŋgεε nje bo, wu le taŋlo bo te s̄eesε biboo bikwεε bo gεε yi kinchiεεŋ le. **20** Gε mbuune gεh nyu fε bamii bane le maa gε. Mbuune te fε bamii bachii bo lé bo ḡe bo yû je yiboo bo leesε muntele yi ye yaŋ le. **21** Mbuune le bo bachii nyûme yi muh le wu mumwaa gεh no wo wu Chii le yi ye yaŋ le me nyume yi ye yo le. Mbuune le bo te ḡe bo nyû ye yese besa wo le le bamii ba le ba yi woŋ kfunε le bo b̄eŋŋ le ḡe tuŋ wo me. **22** Bvukuge bvù wo ḡe buu me yu, nle nya wa bo le le bo nyû yi muh le wu mumwaa, gεh no besa wo le yi muh le wu mumwaa, **23** nle yi bo le, wo nyu yi ye yaŋ le. Le bo nyû yi muh le wu mumwaa, noo, bamii ba le ba yi woŋ kfunε le mo bo kεε le tuŋ wo me, wo koŋe bo gεh no wo koŋe me. **24** Chii, ŋgoone le bobaa ba wo le wo nya mene ge bo nyûme te besa bo fε nle nyû fo, wu le bo ge bo ȳeŋ bvukuge bvù wo ḡe nya mene nje kiŋkoŋe kuŋ fε mene fε woŋ kfunε ke. **25** Ooo Chii wù chaaŋ, gε bamii ba le ba yi woŋ kfunε le kee wo gε, geeneŋ ŋkee wo, bamii banj bane le bo kεε le tuŋ wo me. **26** Nle ŋge wa bo kεε wo, mbaanj ki ŋgee bo kēe wo, wu le kiŋkoŋe ki wo koŋe me yu taŋlo ki nyûme yi bo le, me te nyu yi bo le.”

18 No Jiso gè buunε wu mεsε, bε boοŋ be ba ηgoo ja fo, bo gεεŋ bo daŋ kiwolo kĩ ba tεŋe lε Kidloŋ, bo bu wuŋ kwege fε mwε wu bite bi muntanj le, bo lee yo. **2** Juda wù gè gesε Jiso gè kee tε kijusε kεsε, nje Jiso bε boοŋ be ba ηgoo gè gεεne bo taashi fo lefolεfo. **3** Noo, Juda mo wu gεεŋ fo bε ηgoo yi bamii ba nchi mo bamii bamu ba gè chieεne yeh yi kintanyε. Bamii banε gè tuŋ bachiji kintanyε ba baaŋ baaŋ mo Bafalashii. Bo gè gεεne bo kεme bin'yesε bε chinguji chĩ ba chu mo mwεε mu jεŋ. **4** No Jiso gè kee wa fιεε fι gè bee ki fι kooshe bε wu, wu mo wu kεŋse wu to fwe, wu biih bo le lε, “Bεŋ goone nyu yεεŋ?” **5** Bo chvuu wu le lε, “Jiso wu Nasale.” Jiso jεmε bo le lε, “Le mε wuyu.” Gè bee Juda wu gè gesε wu, wu lεmε bε bamii baa. **6** No Jiso jεmε bo le lε, “Le mε wuyu,” bo kaase bo tu lo jiŋ jiŋ, bo gweeyε fekuu. **7** Wu ka wu biih bo le lε, “Bεŋ goone nyu yεεŋ?” Bo chvuu lε, “Jiso wu Nasale.” **8** Jiso jεmε bo le lε, “Nle nseεŋ wa bεŋ le lε le mε wuyu. Nε bεŋ goone nyu mε, bεŋ chine bamii banε le bo gεεne.” **9** Wu gè jεmε noo ki wu ḡe fι to fι kojε je yĩ wu gè jεmε wa Chiji le lε, “Mbaaŋ lεsε gε wu mumwaa fε baa ba wo gè nya mene gε.” **10** Samonj Bita gè kεme nyο yi jεŋ. Wu mo wu baa yi a ηku le, wu chuŋ kintuŋ ki nfwa wu kikwεε ki bachiji kintanyε kinchiesεŋ yu, ki suunε. Jee chi nfwa wεε gè bee Maliku. **11** Jiso jεmε Bita le lε, “Kâase chvûu nyο yo a ηku le. Gε mε nyu mmù a fiŋkoo fι ηgε fι Chii le wu nya mene gε?” **12** Kikwεε ki bamii ba nchi bε ηgoo yi bamii ba nchi mo bamii ba gè chieεne yeh yi kintanyε yi Bajuu mo bo fajε Jiso le bo kaaj wu bε bakfuu. **13** Bo ya bo jo wu bo gεεŋ bε wu fε

Anas le, nje Anas gè bee chiji kwé Kayfa wù gè bee kikwës
ki bachiji kintanyé kiluŋ këe le. **14** Le Kayfa wuné wù gè
nya ntéefé Bajuu le lë fi joŋe lë muh wu mumwaa kwé fë
bamii le bachii. **15** No bo gë gëeñe bë Jiso noo, Samoŋ Bita
bë mwa ḥgoo wu Jiso wumu gè biih wu le. No mwa ḥgoo
wu Jiso wuné gè bee kikwës ki bachiji kintanyé kee wu,
wu mo wu bi Jiso le wu gëeñ wu lee fë lakfulë chi kikwës
ki bachiji kintanyé le. **16** Bita shëe wu lëme akfuuŋ mbebe
jwe wu kitaj le. Lë mwa ḥgoo wu Jiso wëe wù kikwës ki
bachiji kintanyé gè kee wu, gè kaasë wu bu wu to, wu
jëme bë mwa wù kwëse wù gè chieëne jwe wu kitaj, wu
jo Bita wu lee bë wu. **17** Mwa wù kwëse wù gè lëne fë la
chieë le biih Bita le lë, “Gë wo të nyume muh wu ḥgoo
yi muh wuné le gë?” Bita chvuu le, “Gë nnyu gë.” **18** Gë
bee akfuuŋ jieë, boonj ba lëme bë bamii ba gè chieëne
yeh yi kintanyé bo fwëe ḥgu bo lëme fo bo yëse. Bita mo
wu fe, wu gëeñ wu lëme bë bo wu yëse të. **19** Kikwës ki
bachiji kintanyé tu ki biide mwëe Jiso le kune boonj be ba
ḥgoo mo kune n'yëye we. **20** Jiso chvuu wu le lë, “Ḥgë nto
njëme woŋ le wuchii fi chuunyi waan. Nto n'yëyi bamii
yéh yi buuné le mo yéh yí kintanyé le fë Bajuu bachii le
bo taashë fo. Gë nto njëme fiëe fimi nyile le gë. **21** Wo
biide mwëe mune mène nje la? Wo bïide nyu bamii bò to
bo yuge no nto n'yëyi le. Bo kee fiëe fi nto njëme.” **22** No
Jiso jëme noo, muh mu ḥgoo yi bamii ba gè chieëne yeh yi
kintanyé gè lëme mbebe le wu tuŋ Jiso bë kibo bvushi le,
wu biih wu le lë, “Yine le je yí wo chvuse fiëe yu kikwës
ki bachiji kintanyé le?” **23** Jiso biih wu le lë, “Më ne le
njëme njiaa, wo dunye jiale chiyu. Ne le lë njëme nyu

nchiεεŋ, wo ka wo sunj lo mε nje la?” **24** Anas mo wu ja
wu chiiŋse Jiso fε Kayfa wù kikwεε ki bachiji kintanyε le.
Jiso gε bee wu baaj ba nyu ba kaaj wu bε bakfuu. **25** No
Samoŋ Bita gε baaj wu leme wu yεse ŋgu, bamii biih wu
le lε, “Gε wo nyume muh mu ŋgoo yi bamii be le gε?”
Geenε Bita faŋ wu jεme lε, “Gε mε nyume muh mu gε.”
26 Mwa wu leme wu kikwεε ki bachiji kintanyε wumu ka
wu biih Bita le lε, “Mbe mbaaj n'yεŋ gε wo le bena wu fε
mwε wu kitaj kwεε le gε?” Mwa wu leme wεε gε bee
muh wu kfuu chi muh wεε wu Bita gε suune kintuŋ ke. **27**
Bita ka wu faŋ. Geh segeyu, nyishii mo yi toŋ. **28** Bamii
mo bo jo Jiso fε yeh yi Kayfa le bo geεne bε wu a nto wu
muh wu Lum wu gε sage yo le. Gε bee baaj antaana. Bo
doo bo geεŋ bo gε baaj lee gε fiboo bo geεŋ anto wu muh
wεε le gε, nje bo gε leese lo, bo mo bo tuu ŋkfuu, bo gε ka
bo ji ŋka wu Ndanŋfe gε. **29** Noo, Balet mo wu bu wu to wu
yεŋ bo le wu biih bo le lε, “Fieε fi bεŋ yεŋ muh wune jiaa
le la?” **30** Bo chvuu wu le lε, “Muh wune be baaj ge gε
fieε fi befe gε, tu bee be baaj to gε bε wu ki be nya wo le
gε.” **31** Balet chvuu bo le lε, “Bεŋ jō wu bεŋ sâ wu, bii
no nchi wene goone.” Bajuu du wu le lε, “Gε bee kεme
bvŋga ki be yuuŋε muh gε.” **32** Njεme wune mo wu ge fi
koje a je yi Jiso gε jεme wa le, ki wu dūunyi kfuu chi kwe
yǐ wu gε bee ki wu kwē yi le. **33** Balet kaase wu lee wu
geεŋ a nto we le, wu tεεŋ ba to bε Jiso, wu biih wu le lε,
“Le wo wu le Nfoŋ Bajuu?” **34** Jiso biih wu le lε, “Wo jεme
fine nyu ŋkwaje wu wo noo, jεme bamii bamu wo le kune
me?” **35** Balet biih wu le lε, “Nle muh wu Bajuu? Le bamii
buŋ ba woŋ bε bachiji kintanyε ba baaj baaj bo to bε wo

bo nya mene. Wo jiale nyu la?” **36** Jiso chvu wu le le,
“Ge bvunfoj bwaŋ nyu njε bvu yi woŋ kfunε le gε. Ne
bvunfoj bwaŋ be bee njε bvu yi woŋ kfunε le, tu bamii
baŋ ba leme be bo ju, le keefε ba nyâ mε chiaaŋ yi Bajuu
le gε. Geenε ge bvunfoj bwaŋ nyu bvu ja yi woŋ kfunε le
gε.” **37** Balεt mo wu biih wu le le, “Ne le wo le nfoj?” Jiso
chvu wu le le, “Le no wo jeme le nle nfoj. Ba gè boo
me, nto yi woŋ kfunε le nje fine fi le le nto njeme kune
kinchieŋ. Muh wuchii wu bii kinchieŋ le to wu yuge jc
yanj.” **38** Balεt ghaa le, “Nchiεŋ le la?” No wu ghale noo
wu mo wu kaase wu bu wu gεεŋ wu yεŋ Bajuu baa le wu
jeme bo le le, “Mbaaŋ n'yεŋ ge fieε fi wu jiale le gε. **39**
Geenε beŋ keme kinche kena le ge doo nyume yi kife ki
ŋka wu Ndangfe le, mbvuse muh wu ncha wu mumwaa
yeh yi ncha le. Beŋ goone le mbvuse nyu nfoj wene wu
Bajuu?” **40** Bajuu baa waŋ lo fεwεεwe le, “Aay, gè bee
goone muh wune gε, bvuse nyu Balaba!” Balaba wune gè
bee muh a ŋgoo yi bamii ba gè juu bε bala wu Lum.

19 Balεt mo wu jo Jiso wu nya ba ndiinyε wu. **2** Bamii ba
nchi lu kifo ki bvunfoj ki nyu mbiaŋmbiaŋ bo boŋ a wu
fwa, bo jo njú yi bvunfoj yi yεele lo, bo suse ye ye le. **3**
Bo mo bo too fε wu le bo buune wu, bo duu le, “Biaa yi
bimbaaŋ! Nfoj Bajuu!” No bo gee noo, bo maame wu
bε chiaaŋ. **4** Balεt ka wu bu akfuŋ wu du bamii le le,
“Beŋ yεŋ, mbvuse muh wune nnya beŋ le, fi le le beŋ
kεε le mbaaŋ n'yεŋ ge fieε fi wu jiale le le gε.” **5** Jiso mo
wu bu wu too bε kifo ki mbiaŋ fwa mo njú yi bvunfoj
ye le. Balεt mo wu jeme bo le le, “Beŋ ŋiŋε beŋ yεŋ ne
muh wuyu wune!” **6** No bachiji kintanye ba baarj baarj bε

bamii ba gè chiɛɛne yeh yi kintanye doo bo yɛŋ wu le noo, bo mo bo tu bo wanɛ lo lɛ, “Tâ lo wu yi kintaaj le, tâ lo wu yi kintaaj le!” Balɛt jɛmɛ bo le lɛ, “Bɛŋ jô wu bɛ chiaaŋ yene bɛŋ tâ yi kintaaj le, nje mbaaŋ n'yeŋ gɛ jiale che le gɛ.” **7** Bajuu baa chvuu wu le lɛ, “Bee kɛme nchi wese, nchi wuyu duunyi lɛ wù kɛme ki wu kwê, nje wu le wu jo kikwɛɛ ke lɛ wu le Mwa Nyo.” **8** Balɛt doo wu yu njɛmɛ wunɛ noo wù kɛme lo nfaaŋ baaj. **9** Bɛ Jiso tu jiŋ a kibuu le, wu biih Jiso le lɛ, “Wo ja faaŋ?” Geenɛ Jiso gɛ chvuu lo fieɛɛ gɛ. **10** Balɛt biih Jiso le lɛ, “Gɛ wo nyu wo jɛmɛ mene gɛ? Gɛ wo kee lɛ ɲkɛme bvunja ki nchinɛ wo le, ɲka ɲkɛme bvunja ki ndu ba ta wo yi kintaaj le gɛ?” **11** Jiso chvuu wu le lɛ, “Gɛ tanlo wo kɛme bvunja a mɛ we nje ba le ba nya bvunja bvuyu wo le fɛwe sɛŋ gɛ. Noo, nje fine fieɛɛ muh wù nya mɛ chiaaŋ yo le wu kɛme kimbefɛ kĩ kuge ki feder kuj.” **12** Balɛt doo wu yu njɛmɛ wunɛ, wu mo wu kɛ wu tu wu goone je ki wu chînɛ wu le. Geenɛ Bajuu waŋ lo feweeɛɛ lɛ, “Nɛ wo moŋ lo wo chine muh wunɛ le, tu gɛ wo nyu nsaa yi Kaisa wù Nfoŋ wù baaj wu Lum gɛ. Muh wuchii wù yuuse kikwɛɛ ke, lɛ wu le Nfoŋ le muh wu kimbane wu Kaisa.” **13** Balɛt doo wu ka wu yu wunɛ njɛmɛ, wu mo wu bu bɛ Jiso, wu shii yi kinta ki nsa le, fɛ Kijuse kĩ ba tɛŋe lɛ ba jone bɛ Ata, nyume a jé yi ɪbulu le lɛ Gabata. **14** Gɛ bee Juu chi Nseesɛ wu ɲka wu Ndangfe, kife gɛ bee wa nje juu bikaa yuufe ncho bifɛɛ. Balɛt jɛmɛ Bajuu le lɛ, “Bɛŋ jîŋe bɛŋ yêŋ ne Nfoŋ wene wunɛ!” **15** Bajuu baa tu bo wanɛ lo lɛ, “Gêne lo bɛ wu, gêne lo bɛ wu, tâ lo wu yi kintaaj le!” Balɛt biih bo le lɛ, “Nta Nfoŋ wene yi kintaaj le?” Bachiji kintanye ba

baanj baanj chvuu wu le le, “Gε bee kεme Nfoŋ wumu fede Kaisa gε.” **16** Balεt mo wu nya Jiso bo le le bo gεεŋ bo tâ yi kintaanj le. **17** Bo mo bo jo Jiso bo bu bε wu. Wu tuu kintaanj ke wu gεεne fe ba tεŋe le ɻgboge wu Kikwεε, ba tεŋe a jé yi lbulu le le Golgota. **18** Bo mo bo gεεŋ bo ta wu fo yi kintaanj le, bo ta tε bamii bamu bafεε yi bintaanj le, wumu anchieεŋ, wumu ankoŋo, Jiso nyu antεnεε. **19** Balεt tε saŋ fιεε fimi ba ta yi kintaanj ki Jiso le. Fιεε fι wu gε saŋ gε bee le, “Jiso wu Nasalε, Nfoŋ wu Bajuu.” **20** Bajuu ba duude gε tεŋε fιεε fι wu gε saŋ fiyu, nje fe ba gε ta Jiso yi kintaanj le fo gε bee mbebe a kilaantεŋ le, wu gε saŋ fιεε fine a jé yi lbulu le bε yi Latiŋ mo a yi Glek le. **21** Bachiji kintanyε ba baanj baanj bε Bajuu bo gεεŋ bo jεmε Balεt le le, “Keefε wo sâŋ le, ‘Nfoŋ wu Bajuu gε.’ Saŋ nyu le, ‘Muh wune duu le wu le Nfoŋ wu Bajuu.’” **22** Balεt chvuu bo le le, “Fιεε fι nsaj nle nsaj wa.” **23** No bamii ba nchi gε ta wa Jiso yi kintaanj le, bo mo bo jo njú ye bo ga bikwεε biboo le manjuu manεh no bo gε bee. Bo gε jo mo kikuŋ ke. Geenε kikuŋ kine ba gε tuŋ lo abadaa le, kεge kindoŋ le boge bude yi bikaa le. **24** Noo, bo mo bo jεmε lεbolεbo le, “Keefε besabεŋ saayε kikuŋ kine gε. Bee tuŋ kaŋ yu, be yεŋ muh wù lé wu kêmε.” Fine fιεε gε kooshi ki fi gε fi to fi koje no ba gε saŋ a ɻwa wu Nyo le le, “Bo gε ga njú yanj yi bikwεε biboo le, bo tuŋ kaŋ bε kikuŋ kaŋ.” Noo, bamii ba nchi baa gε ge gεh nyu fιεε fiyu fine. **25** Bikεse bamu gε lεmε fo mbebe yi kintaanj ki Jiso le. Bikεse banε gε bee bwe Jiso bε mwa bwe bwe Jiso wù kwεse mo Mεεle wù kwε Kloba mo Mεεle Madaleŋ. **26** Jiso gε ja wu yεŋ bwee le, mo mwa ye wu ɻgoo wεε wù wu gε koje, bo lεmε

mbebe ye le, wu jemē bwee le lε, “Kwεse, b̄jε ȳēŋ, wunε
le wa mwa yo.” **27** No wu jemē noo, wu kaasε wu jemē te
mwa ye wu ḥgoo wεε le lε, “B̄jε ȳēŋ, wunε le wa bwoo.”
Kege sege kεe mwa ye wu ḥgoo wεε mo wu jo bwe Jiso
wu gεεŋ bε wu tu bo chee wa nyu a wu yeh. **28** Ajij ayu
no Jiso ḡè kee le fιεε fichii le fi ka wa, wu mo wu ja ki
wu ḡē fi kojε no ba ḡè saŋ a ḥwa wu Nyo le, wu jemē lε,
“Kindoŋ yune mε.” **29** ḥkonyi wumu ḡè bee fo bε mbvuuj
ma ḥgbwame mo yise yo. Bamii ba nchi baa mo bo fuuŋ
kfusha yo bo boοŋ yi fintε fi isob le bo chiaase we fe jwe
we le. **30** Jiso doo wu fi mbvuuj maa wu mo wu jemē lε,
“Fi le fi ka wa.” No wu jemē noo, wu ḥgvuuse kikwεε,
kiyo ke mo ki bu. **31** No abvu ḡè bee juu chi nseesε ki bo
lee juu chi yuuŋ le, Bajuu tu bo goone ki bo ge le keefε
agyuŋ ayu mε yi bintaan le juu chi yuuŋ gε, (tete yuuŋ
chiyu ḡè bee chi baan). Bo mo bo gεεŋ bo yεŋ Balεt le
bo legε le wu du bo ḥgooje bikaa bi bamii ba ḡè bee yi
bintaan le baa fi fe bo yaŋsε bo kweeyε ba shiishe bo, ba
chiaase. **32** Noo, bamii ba nchi mo bo to bo ḥgooje bikaa
bi muh wù fwe wεε, bo ḥgooje te bi muh mu wεε wù ba
ḡè ta bε wu. **33** Geenε, bo ḡè doo bo to bo bu fe Jiso le, bo
yεŋ le wu le wu kwe wa, bo gε ka bo ḥgooje bikaa bie gε.
34 Muh mu ḥgoo yi bamii ba nchi le boοŋ chita chi Jiso bε
goοŋ. No wu bone noo, kimimia kileme bε joo ta bu fo.
35 Muh wù ḡè yεŋ mwεε mune le, le wu bεε jin yi nsa
wuyu, njemē we nyu nchiesεŋ, wu kee lo le wu jemē nyu
nchiesεŋ le tanlo bεŋ b̄εεŋ. **36** Mwεε mune ḡè kooshi le fιεε
fi ba ḡè saŋ a ḥwa wu Nyo le to fi kojε no ba ḡè saŋ le,
“Gε kijkufe ke kimimia ba ḡè ḥgode gε.” **37** Fi ka nyu ba

saj kijuse kimu le a ñwa wu Nyo le le, "Bamii lé bo gê bo jiinje muh wee wù ba le ba booy." **38** Ajin ayu Yosef wu Alimatis ja wu geenj wu yenj Balat le wu legé le wu beeñj wu jo gvuné chi Jiso. Yosef wuné gë bee muh ñgoo yi Jiso le, geene wù nyu geh ajin ajin nje wu gë faane Bajuu. Balat beeñj, wu mo wu geenj ki wu jô gvuné chiyu. **39** Nikodemus wù gë ya wu geenj wu yenj Jiso le kintaj kimi le wu to te be mee ma gwee wuj be alos ba taashé ba fiñse, njije wuyu gë bee njé bakilu mbanshé ncho batede. **40** Be wu shiishé gvuné chi Jiso, bo yefé be mee mà gwee wuj, ba banjé be nju, ba jiiyé wu no gë bee a kinche ki woñ wu Bajuu le. **41** Mwe wu kintaj wumu gë bee mbebe fe ba gë ta Jiso yi kintaañ le fo. Mwe wuyu gë bee jenj yifiñj nyu fo ba baaj muh yo a jiiyé ge. **42** Noo, no abvu gë bee juu chi Bajuu chi Nseesé wu juu chi Yuunj, jenj yiu nyu te mbebe le, bo mo bo leesé Jiso yo.

20 Gè bee juu chi fwe yi kima le, Mæle Madaleñ bu wu ja lo kibilebile, wu gæej fe jæj, wu yæj ba chiaasæ wa tæde chì ba gè banjæ jwe wu jæj yu. **2** Noo, wu mo wu lege wu gæej wu yæj Samoñ Bita le bæ mwa ñgoo wu Jiso wumu wee wu Jiso gè konje wu, wu jemæ bo le lε, “Ba le ba bvuse wa Tada a jæj, bee kee gæ laa ba gele wu faan lε.” **3** Bita bæ mwa ñgoo wu Jiso wee mo bo bu bo gæene fe jæj. **4** Bo gæ gæene bo lege lo, geene mwa ñgoo wu Jiso wee lege wu fe Bita wu ya wu fæse fe jæj. **5** No wu fæse, wu gvuuse wu bije, wu yæj njú yi ba gè ginjæ Jiso yu yi gime yo. Wu bije noo wu gæ lee yo gæ. **6** Samoñ Bita bi wu le wu fæse fo, wu mo wu lee lo wu gæej a jæj. No wu lese, wu yæj nyu geh njú chiee le yi gime, **7** mo finchaña fi nju fæse fi ba

gè dime kikw   ki Jiso yu fi gime g   b   nj   yimi chie  
g  . Geene ba g   k  be lefilefi ba g  e ke kijuse le. **8** Mwa
ngoo wu Jiso wumu we   w   g   yan  e wu f  se fe j  n mo
wu lee te wu g  e   a j  n wu y  e   fine le wu mo wu
b  e  . **9** G   bee ba baan a k  e   g   kinyi ki f  e   fi le a I  wa
wu Nyo le le Jiso g   k  me ki wu g   wu bu yi kwe le g  .
10 Boon ba ngoo ba Jiso baa kaase bo kw  e fe yeh le. **11**
Geene M  ele sh  e   wu tu wu l  me wu beede fe j  n. No
wu g   beede wu ja wu g  vuu  e wu bij   a j  n, **12** wu y  e  
banchendaa ba Nyo le baf  e bo no   nj   y   baan bo shii fe
ba g   gin  e g  vun   chi Jiso fo, wumu fe kikw   ki Jiso g  
gime fo, wumu fe bikaa bie g   gime fo. **13** Banchendaa ba
Nyo baa biih wu le le, “Kw  se, wo beede la?” Wu chvuu
le, “Mbeede nje ba le ba chiaase Tada wa   ba ja b   wu g  
n’ya kee fe ba g  le wu fo g  .” **14** No wu j  me noo, wu doo
wu kaase ye wu y  e   Jiso l  me. Geene wu g   baan k  e   g  
le le Jiso g  . **15** Jiso biih wu le le, “Kw  se, wo beede la?
Wo goone nyu y  e  ?” M  ele mo wu kwaji le le muh wu
jiine fe mwe wu kit  n kw  e le. Wu mo wu j  me wu le le,
“Chii, wo ne le wo tuu wu wo ja b   wu, wo see   me fe wo
g  le wu fo ng  e  n njo nja b   wu.” **16** Jiso ja wu b  e   wu
le, “M  ele.” Wu kaase ye wu t  e  n wu a j   yi Ibulu le le,
“Laboni”, fi le le, “Muh wu N’ye  e.” **17** Jiso j  me wu le le,
“Keef   wo j  ji mene g  , nje mbaan a b  e   g   fe Chii le g  .
G  ne nyu fe boon ba bw  e   le wo s  e  n bo le le mb  e  ne wa
fe Chii wu le te Chiji wene, mo fe Nyo wa   wu le te Nyo
wene.” **18** M  ele Madalen mo wu g  e   wu see   boon ba
Jiso ba ngoo le le wu le wu y  e   Tada le, wu ka wu see   bo
le le wu le wu j  me mw  e   mune wu le. **19** G   bee fenfu

abvubw   nyume juu chi fwe yi kima   le, boon ba   g  oo
ba Jiso nyume yeh bo faa bimbui, nje bo g   faane Bajuu.
Jiso ja geh wu bune wu l  e   a bo nt  n  e  , wu y  e   bo le le,
“Kimbone ny  me fe be   le.” **20** No wu jeme bo le noo, wu
mo wu dunye chia   ye be chita che bo le. Boon ba Jiso
ba   g  oo yu njo   ba   no bo y  e   Tada le. **21** Jiso ka wu
kaase wu jeme bo le le, “Kimbone ny  me fe be   le. No
Chii ge tu   m  , le geh y  e  y  e   no nl   nt  n  e   be   m  e  se.”
22 No wu jeme noo, wu mo wu y  e   bo le wu jeme le, “Be  
fi Kiyo ki Yuude. **23** Be   ne leeshe bimbef   bi muh, tu Nyo
le wu leeshe wa. Be   fan ki be   l  e  sh  , tu bi l   bi m   geh
noo.” **24** Sege Jiso g   to fe boon be ba   g  oo le, Toma w  
g   bee   g  oo yi boon ba yuufe ncho baf  e le wu ba g   težje
jee che chimi le Ama  , w   g   bee ge be bo ge. **25** Kimbege
ki boon ba   g  oo ba Jiso g   jeme wu le le, “Bee le be y  e  
Tada le.” Geen  , wu jeme fie bo le le, “M   ne nl   nje n'ye  
de yi b  e  ch   chia   ye le se  , nlees   kwa   jwe wu
b  e  ch   yiyu le se  , nlees   te kibo ka   yi chita che le se  ,
  g  e   mb  e  ch   ge.” **26** Kima   kun  , boon ba Jiso ba   g  oo ka bo
nyu yeh, Toma nyu te be bo, ba nyu ba faa de yi fese yi
yeh. Geen  , Jiso ja wu bune a bo nt  n  e  , wu jeme bo le le,
“Kimbone ny  me fe be   le.” **27** No wu jeme noo, wu mo
wu jeme Toma le le, “L  e  s   kwa   wo yi chia   yan   le, wo
y  e   no yi le, wo ka wo l  e  s   te kibo kun   yi chita cha   le.
Keef   wo m  n   ge, b  e  !” **28** Toma chvu   wu le le, “Tada
wan  , mo Nyo wan  !” **29** Jiso jeme wu le le, “Wo le wo be  
m  e  se nje wo le wo y  e   mene? Kinlarye k   ba   le fe
bamii ba ba   y  e   ge mene ge, geen  , bo be  !” **30** Jiso g  
bee wu ge mw  e   wesee m   duunyi bvunga bv   Nyo, boon

be ba ŋgoo yεŋ, ba baŋ a saŋ gε a ŋwa wunε le gε. **31**
Geenε, mune mü ba le ba saŋ, lé ki fi ḡe le bεŋ bεεŋ le Jiso
le Mbvuse wù Nyo ḡe ka, lε le Mwa Nyo. Ne bεŋ bεmε
noo, bεŋ ge bεŋ kεmε kinche k̄i kage gε nje jee che.

21 Ajir̄ ayu Jiso ka wu dunye kikwεε ke boŋ be ba ŋgoo
le mbebe Mamasi wù Tibelia le. Fi ḡe kooshi a yinε je le: **2**
Samoŋ Bita bε Toma wù ba ḡe tεŋe le Amaŋ, mo Natanya
wu Kana kimbe k̄i Galalee le, mo boŋ ba Jεbεdi lε, mo
boŋ ba ŋgoo ba Jiso bamu bafεε ḡe bee kijuse kimimia. **3**
Samoŋ Bita ja wu jεmε bo le lε, “Nlade b̄iεŋ.” Bo jεmε wu
le lε, “Besabεŋ le be la.” Be bo mo bo bu bo gεεŋ bo lee a
ŋguh le. Geenε, bo jiεnyε bo che a joo bo gε koo fιεε gε. **4**
Lε akfuuŋ ke a yuude a too, Jiso to wu lεŋ ŋgeεεmε yi joo
le, boŋ be ba ŋgoo ḡe baŋ kεε gε le le wu gε. **5** Jiso biih
bo le lε, “Boŋ baŋ, bεŋ le bεŋ koo gεh b̄iεŋ?” Bo chvuu
wu le lε, “Aay.” **6** Wu jεmε bo le lε, “Bεŋ noŋ gwii je kibo
kinchieεŋ ki ŋguh le bεŋ lε bεŋ kōo fιεε.” Bo mo bo noŋ,
wu tu wu yage bo ki bo chii, nje bo ḡe koo b̄iεŋ yo wesee.
7 Mwa ŋgoo wu Jiso weε wù Jiso ḡe koŋe doo wu yεŋ noo,
wu mo wu jεmε Bita le lε, “Le Tada.” No Samoŋ Bita yu lε
le Tada, wu mo wu jii njú ye ye le, nje wu ḡe bee ye yi
yεse. No wu jile njú ye noo wu mo wu selε a joo wu tu wu
gεεne fe Jiso le. **8** Geene, boŋ ba ŋgoo bamu baa tu bo bii
a ŋguh le bo chiide gwii kwεε wù nyu wu yisε bε b̄iεŋ. Gε
bo ḡe baŋ je ȳi ndefε le fe bo bu kwa gε. Bantaŋ ḡe shεε
wa nje ŋkeŋε mbaansheŋ. **9** Bo gεεŋ bo fεε kwa bo yεŋ
ŋgu le wu keede lo yi bika le, b̄iεŋ nyu yu, bled nyu tε fo.
10 Jiso jεmε bo le lε, “Bεŋ to bε b̄iεŋ yimi ȳi bεŋ kole.” **11**
Noo Samoŋ Bita gεεŋ wu bεεŋ a ŋguh le wu chii gwii wu

bu kwa wù nyu wu yise be bieŋ yi kuge yi gè bee gwii
kicho mbaansheŋ ncho yishede. No yi gè bee wesee ne,
gwii gè baŋ saayε ge. **12** Jiso jemε bo le le, “Bεŋ tô bεŋ ji
mwεε.” Muh wu mumwaa booŋ be ba ŋgoo le gè baŋ
mon ge wu biih wu le laa le wu wù yeeŋ le. Bo gè kee lo lc
le Tada. **13** Jiso mo wu gεεŋ wu jo bled weε wu nya bo le
mo bieŋ chieε fo. **14** Fine gè bee wa kingane kintεde no
Jiso gè dunye kikwεε ke booŋ be ba ŋgoo le kεge no wu gε
bu yi kwe le. **15** Bo gè ji mwεε bo mesε, Jiso bεεŋ Bita
wu biih wu le le, “Samoŋ mwa Joŋ, wo koŋe me wo fede
bamu banε?” Wu chvuu le, “Eεŋ Tada, wo kee lo le ŋkoŋe
wo.” Jiso jemε wu le le, “Wo, nyâŋe booŋ ba shόŋ yan.” **16**
Jiso ka wu bεεŋ wu ki kingane kinfeε wu biih wu le le,
“Samoŋ mwa Joŋ, wo koŋe me?” Wu chvuu le, “Eεŋ Tada,
wo kee lo le ŋkoŋe wo.” Wu jemε wu le le, “Wo ſiŋe, fe
shόŋ yan le.” **17** Jiso ka wu bεεŋ wu ki kingane kintεde
wu biih wu le le, “Samoŋ mwa Joŋ, wo koŋe me?” Bita yu
no Jiso biide wu le kingane kintεde laa wu koŋe wu la, fi
fuuŋse lo wu. Wu jemε Jiso le le, “Tada, wo kee mwεε
munchii, wo kee lo le ŋkoŋe wo.” Jiso jemε wu le le, “Wo,
nyâŋe shόŋ yan. **18** Nseŋe wo nchiεεŋ nchiεεŋ le, sege
wo gè baŋ chumu, le wo wù gè ſiide njú yo wo gεεne fe
wo koŋe fo. Geenε, sege wo juŋ wa wo le wo chiaase lo
chiaan we muh mu jii njú ye yo le, wu jō wo wu gεεŋ be
wo fe wo koŋe ge ki wo gεεŋ fo ge.” **19** Jiso gè jemε fine
wu duunyi nyu kfuu chi kwe yi Bita gè bee ki wu gē wu
kwe, yi to be jee ch̄i kuge fe Nyo le. No Jiso jemε noo,
wu mo wu jemε wu le le, “Wo b̄i mene.” **20** Bita doo wu
kaase ye wu yεŋ mwa ŋgoo weε wù Jiso gè koŋe le wu bii

wu le. Mwa ḥgoo wunε le wu, wù gè yεmε wu gεεŋ yi Jiso
le sege bε bo gè jii mwεε fenfu yi kimesε le, wu biih wu le
lε, “Tada, le yεεŋ wù lé wu gē wu gēsε wo?” **21** No Bita
yεŋ no mwa ḥgoo wεε bii bo le, wu biih Jiso le lε, “Tada, fi
muh wunε le lε la?” **22** Jiso chvuu wu le lε, “Nε fi le lε
mbe ḥkoŋe le wu me geh wù nyu fεnε gεεne bude no
nlé ḥgē ḥkāasε nto, fifieε kēme la ki fi gē bε wo? Wo bii
mene.” **23** No Jiso jεmε noo, njεmε mo wu gεεŋ antenεε a
bamii ba mbεmε le lε, ge mwa ḥgoo wu Jiso wunε nyu wu
ge wu kwe ge. Geene, Jiso gè baŋ du ge lε ge wu nyu wu
ge wu kwe ge. Wu gè jεmε geh lε, “Nε fi le lε mbe ḥgoone
lε wu me geh wu nyume gεεne bude no nlé ḥgē ḥkāasε
ntô, fifieε kēme la ki fi gē bε wo.” **24** Mwa ḥgoo wuyu
wunε wù jεmε kune mwεε munε, le wu wù saŋ mwεε
munε, bee kee lo lε fiεε fi wu jεmε kune fi le nchiεεŋ.
25 Mwεε mumu le tε yu wesee mù Jiso gè ge, bee lε ba
saŋ munchii, n'yeŋε lε ge kikwεε ki nsheŋ kichii taŋlo ki
kεmε fe ba gεε baŋwa baa fo ge.

Leme

1 Chela Teofilus, a ɳwa wù fwe wu ɳgè nsaj fε wo le, ɳgè nsaj kune mwee munchii mù Jiso gè gee mo mù wu gè yεyi bamii yu, kεge no wu gè kε leme che, **2** gεεŋ bu juu chì Nyo gè jo wu wu bεεŋ we, Fε Nyo jo wu wu bεεŋ we, wu gè bee wu fe yi bvunja bvü Kiyo ki Yuude le ki wu tēefe booŋ be ba ntuj ba wu gè cha. **3** Sege wu gè bu yi kwe le, wu gè bee wu dunyε ye ye bo le yi aju le mbaanyε jé yǐ duude le yǐ duunyi lε wu le yu. Wu ka wu jεmε bo le kune bvunfoŋ bvü Nyo. **4** No bε bo gè bee noo, wu jεmε, bo le lε, “Keefε bεŋ jâ Yεlusalem gε. Bεŋ chīeεne nnya yǐ Chii gè ka bεŋ yu yǐ bεŋ gè yu wa njεme kune yi. **5** Bεŋ kēe lε Joŋ gè leese bamii a joo, geene ajɪŋ aju shige Nyo lé wu gē wu lēesε bεŋ nyu yi Kiyo ki Yuude le.” **6** Jiso bε booŋ be ba ntuj gè bee kife kimi le, bo biih wu le lε, “Tada, kife le ki kojε ka kì wo lé wo gē bamii besa ba Ishwala kaase bo sâge bvunfoŋ bvuboo lε?” **7** Wu chvuu bo le lε, “Kife kεnε juu chì fi lé fi kôoshe noo le nyu seesε Chii bε bvunja bwe, gε nyu kijusε kena ki bεŋ kēe gε. **8** Fi bεŋ kεme ki bεŋ kēe le lε Kiyo ki Yuude lé ki tō ki yisε yi ye yene le, bεŋ mo bεŋ kεme bvunja, bεŋ ke bεŋ sēŋε kune mε Yεlusalem mo bimbe bi Judia bε Samaliya le bichii, gεεŋ bu abu a woŋ le ana.” **9** Geh no wu gè baŋ wu jεme noo, Nyo jo wu wu tu wu bεεne we bo jiiŋe no wu bεεne, wu bεŋ kimbe banje wu, wu lεsε a bo jii. **10** No bo gè nooŋ aji kibvule le bo jiiŋe no wu bεεne, fi kooshe lε bileŋsε bafεε gè ja bo bu geh ne fε bo le bo noŋ njú yǐ baŋ ye le, bo lεεŋ mbebe yiboo le, **11** bo biih bo le lε, “Bileŋsε ba Galalee, bεŋ leme bεŋ jiiŋe la kibvule le? Jiso

wunε wù Nyo jo a bεŋ ntεnεε wu bεεne we wu lε wu ḡe
wu kâasε wu tō gεh yεεŋyεεŋ no bεŋ yεŋ wu bεεne we
nε.” **12** Booŋ ba ntυŋ ba Jiso, mo bo ja fε Mbegε wù ba
tεŋε lε wu Bite bi Olif le, bo ja bo tuu jιŋ Yεlusalem, ḡe
bee njε kiŋgade ki ma ki ba gεεŋ ba bu yo. **13** No bo lese
yo, bo mo bo bεεŋ bo gεεŋ a kibuu ki yeh yi awe le fε bo
ḡe gεεne bo bεεde fo. Bamii banε ḡe bee Bita, Jonj, Jεm mo
Andulu, Filib bε Toma, Batolomiu bε Macho, Jεm wù mwa
Alfayu, Samonj wù ḡe bee muh n̄goo yi Salot, mo Juda
wù mwa Jεm. **14** Bε bikεse bamu mo Mεeple wù bwe Jiso
be boonj ba bwe Jiso to bo taashi yi fιεε le fimimia ki bo
buune segechii. **15** Ḡe bee aju ayu le, boonj ba n̄goo ba Jiso
taashε. Bo to fo njε muh gwii kicho mbaanfιεε. Bita ja we
wu jεme bo le lε, **16** “Booŋ ba bwεεŋ, fιεε fι Iŋwa wu Nyo
jεme ḡe kεme ki fi kôoshε. Ḡe bee fιεε fι Kiyo ki Yuude ḡe
ge Dabi jεme baaŋ lo kune Juda wu ḡe lεme fwe fε ba koo
Jiso. **17** Bεŋ kee lε Juda wunε ḡe bee muh mu n̄goo yese
le, wù kεme che lεme a bee ntεnεε.” **18** (Fε Bita jεme noo,
Juda ḡe bee wu jo wa bige b̄i ba ḡe nya wu le yi fιεε fι wu
ḡe moŋ le, wu gu kijuse yu. Kijuse kine le fε wu ḡe gwe fo
bε kikwεε tee bade antεnεε, bvule bu akfuuj bvuchii. **19**
Bamii ba Yεlusalem bachii yu, bo mo bo tεŋε kijuse kiyu a
jε yiboo le lε Akeldama, fι le lε, “Gwεŋ wu Kilemε.”) **20**
Bita ka wu jεme le, “Dabi ḡe saŋ a Iŋwa wu N'yuuse le lε,
'Ba chînε la che tû binfu, muh gε ka wu chêe fo ge.' Fi ka
nyu wu saŋ le, 'Muh mu kεme ki wu jô kijuse ke ki lεme
lε.' **21** No fi le noo, muh mu kεme ki wu tâa fε bee le, besa
bo feeji lε Tada Jiso ḡe bu yi kwe le. Kfuu chi wuwεε muh
kεme ki wu nyûme muh wu ḡe jiεnyi besa bo segechii no

Jiso gè jiényi besa bo kège yi kife ki Jonj gè leese bamii a joo le, géeŋ bu juu chi Nyo gè jo Jiso a bee nténée wu béeŋ we.” **23** No wu jème noo, ba baa bamii baféε, muh mu gè bee Yosef wù ba gè tēŋe lε Basaba ba ka tēŋe lε Justu, wumu nyu Matia. **24** No bo bale noo, bo mo bo buunε lε, “Tada, wo kee muntele mu bamii bachii. Noo, dunyε bee muh wù wo le wo cha anténée a bamii baféε banε, **25** lε wu nyū mwa ntuŋ wu Jiso wù jo kijuse ki Juda ki lème lε, ki wu gè ja wu chine wu géeŋ fε ke kijuse le.” **26** No bo buunε noo, bo mo bo saŋ ajee aboo, bo shiŋshε, chi Matia bu chi gwe. Bo mo bo taa wu fε ḥgoo yi boonj ba ntuŋ ba Jiso le ba yuufe ncho wu mumwaa le.

2 Juu chi ḥka wumu wù ba gè tēŋe lε Benteko gè to chi koje, bamii bachii ba gè leesε fitele yi Jiso le, bo taashe kijuse kimimia. **3** Bo gè ja bo janye bo yu no fiεε fuune fi shiide we njε mwacha. Fi shii fi lee fi yisε yeh yichii yǐ bo gè bee yu. **4** Bo doo bo bijε, bo yεŋ fiεε fimi fi nyu njε chileme chin̄gu, fi mo fi saanje fi géeŋ yi bo le muh wu mumwaa wu mumwaa. **5** Kiyo ki Yuude mo ki yisε yi bo le bachii, ki ge bo tu bo jème jé yi bituŋ yeye yeye. **6** Gè bee kife kε le, Bajuu ba gè leesε muntele yi Nyo le gè bee Yelusaləm, bo ja bituŋ le bichii bi yi kikwεε ki nshεŋ le. **7** No bo yu noo, bo mo bo taashe bo to wesee fε bamii ba gè leesε muntele yi Jiso le. Bamii ba gè leesε muntele yi Jiso le bayu mo bo jème, muh wu mumwaa wu mumwaa bo le yuge a jé yiboo le. Fi fuuŋse bo. **8** Jwe yuŋ bo, bo tu bo ghaade, bo duu lε, “Gε bamii ba jème banε bachii nyu bamii ba Galalee gε? **9** Fi jiényi nεε fε bee yuge muh wu mumwaa wu mumwaa bo le jème a jé yi bituŋ biesa

le? **9** Bee bamu ja Batia, bamu ja Mεde bε εlanj, bamu ja Misobotεmia bε Judia mo Kafadosia, bamu ja Bontu bε Esia. **10** Bee bamu ja Fligia bε Banfilia, bamu Ijib bε bimbe bi Libia le, bī le mbebe a kilaantej kī Seliŋ le. Bee bamu ja Lum, nyu Bajuu bε bamii bo kaase lo bo tu bamii ba mbεme wu Bajuu le. **11** Bee bamu ja Klet bε Alebia. Bee tu yuge a jé yi bituŋ biesa le ye ye ye no bamii banε jeme biŋha bi mwεe bī Nyo gee.” **12** Jwe yuŋ bo, bo tu bo manje lεbolebo laa fine fies duunyi le la le. **13** Bamii bamu tu bo keede lo fiboo bo duu le, “Bamii banε le mbvuŋ koo wa bo.” **14** Noo, Bita bε kimbεgi ki booj ba ntuŋ ba Jiso ba yuufe ncho wu mumwaa mo bo lεεŋ fo. Bita mo wu kε wu tu wu jeme kinchvu ki bamii le fεwεewε le, “Bεŋ Bajuu mo bamii bachii ba chee Yεlusalem, ngoone le bεŋ kε fine. Bεŋ nyâ bintuŋ chuule yi fies fi nlé njεmε bεŋ le. **15** Mbvuŋ baŋ koo gε bamii banε no bεŋ kwaji gε. Mεese baŋ geh lo juu bikaa bvuuŋe antaana. **16** Fies fi kooshi fine mεese le fi Juel wù muh wu ntuŋ wu Nyo gε jεmε wa le, **17** ‘Nyo duu le, lé doo nyûme yi aju a kimεse le, wu chvû Kiyo ke yi bamii le bachii. Noo booj bena ba bileŋse mo ba bikεse, bo yûge mwεe mù wu jεme, bo sεŋe bamii le, mwεe njε bifile too fe chuu yi bamii bena le, bifile laane nγaamii bena. **18** Lé ge doo nyûme aju ayu le, wu chvû Kiyo ke yi bamii ba lεme be le bachii, bileŋse bε bikεse, bo yûge mwεe mù wu jεme, bo sεŋe bamii le. **19** Fi le le wu gee mwεe mu jwe wu yune le fεwe, wu ka wu gee mwεe mù duunyi bvunga bwe yi nshεŋ le. Kilemε bε nγu mo chinjige chì kuufe ye le chi nyûme. **20** Juu lé chi gε chi jîmε, kwii jā wu yεede njε kilemε, fe juu chi baŋ chi Tada

chi kingha ge chi to. **21** Noo, le yee wù lé wu gê wu lège Tada, wu lé wu gê wu bvûse wu.” **22** Bita ka wu jemé le, “Bamii ba Ishwala, bëj yêge bëj yû chuule fíeë fi njeme. Jiso wu Nasale gë bee muh wù Nyo gë dunye bëj le chuule le le wu wù tuñ wu no wu gë ge Jiso gee mwëe mù duunyi bvunja bvü Nyo, bë mwëe mu de yì yunë, bë biñgha bi mwëe a bëj ntenee. Bëj kee mwëe mune chuule. **23** Jiso wunë le muh wù ba gë nya bëj le, gë seese Nyo fi ge fi kooshi wu gë kee wa. Bëj mo bëj yuuyc wu no bëj gë nya wu chiaan yi bamii ba befe le, ba ta wu yi kintaan le. **24** Geenë, Nyo kaase wu bvuse wu yi kwe le, wu bone chiaan yi kwe le nje gë kwe gë tañlo yi me yi jiji wu le gë. **25** Dabi gë bee wu jemé wa kune Jiso wunë wu duu le, ‘N'yede Tada le wu nyu besa wu segechiikibo kañ kinchieej le, gë tanlo fíeë shînshe me gë. **26** Noo, fitele fian mo fi yuge njor, njeme bë kinlanye. Nle muh nyu ñge ñkwe geh lo, geenë njiiñe geh nyu fwe, **27** nje gë wo wù Nyo nyu wo ge wo chine kiyo kañ woñ wu banjkfu le gë. Gë wo nyu wo ge wo chine Mwa yo wu lème wù Yuude wu fo a jen gë.

(Hadës g86) **28** Wo le wo dunye wa me je yì tañlo nfê yu fe mbone. Nlé ñgê nlajeye, no nlé ñgê nyume a wo fwe.”

29 Bita ka wu jemé le, “Booñ ba bwëej, tañlo njeme bëj le n'ya manje gë le chiji chiji wese wu Nfoñ Dabi gë kwe, ba jiiyë wu, jen ye le fëne too bude abej. **30** Wu gë bee muh wu ntuj wu Nyo, wu ka kee ñka wù Nyo gë ka wa wu yu, wu ji leh le wu lé wu gê wu gëe mwa wu a kfuu che le yi kala we le. **31** Wu mo wu yanse wu yen fíeë fi Nyo gë bee ki wu gê le, wu jemé le Mbvuse wù Nyo gë ka lé wu gê wu bû yi kwe le. Le fíeë fi wu gë jemé le, ‘Wu gë baanj me geh

worj wu bankfu le gε, ye ye gè baanj fo gε a jεŋ gε.’ (Hadēs

g86) 32 Jiso wunε Nyo gè bvuse wu yi kwe le, bee bachii be le bamii be ba ŋgoo bee gε yεŋ wu le. 33 Nyo le wu bεεŋse wa wu, wu shiishe wu a kibo ke kinchiεŋ le, wu nya wu Kiyo ki Yuude no wu gè ka. Fieε fi bεŋ yεde bεŋ ka yuge mεεse le Kiyo kiyu kī Jiso nya bee le. 34 Gε nyu Dabi wù gè bεnε we gε. Dabi kibεε gè jεmε fie le, ‘Tada Nyo gè jεmε Tada waŋ le le, “shile a kibo kaŋ kinchiεŋ le, 35 gεcŋ bu sege nlé ŋgē ŋgiŋse bamii buŋ ba kimbane, wo tomε bikaa biuŋ yi bo le njε kitege ki bikaa.”’ 36 Noo, bamii bachii ba Ishwala mo bo kēe chuule le Jiso wunε wù bεŋ gè ta yi kintaaj le, le wu wù Nyo le wu gεε wa le le Tada ka nyu Mbvuse wù wu gè ka.’ 37 No bamii bayu yu noo, njεme wεε koo bo. Bo mo bo biih Bita bε kimbεge ki boŋ ba ntuŋ ba Jiso le le, “Booŋ ba bwεεŋ, bee lé be ḡe nεε mεεse?” 38 Bita chvu bo le le, “Muh wu mumwaa wu mumwaa kūsε fitele fie, ba lēesε wu a joo a jee chi Jiso Kletu le le Nyo lēeshe bimbefε bie wu ka wu nyâ wu bε nnya yi Kiyo ki Yuude. 39 ɻka wuyu wunε le fe bεŋ le, bε fe booŋ bena le, ka nyume fe bamii bachii ba le yaga le. Fi le le wu fe bamii bachii ba Tada Nyo wese tεŋe le bo too fe wu le.” 40 Bita ka wu jεmε mwεε wesee, wu teefe bo, wu chiisε le bo fih bikwεε biboo yi ŋgε wù lé wu ḡe wu tō yi kingogε kī befe kine le. 41 Bamii yu njεmε wu Bita wunε, ba duude bεεŋ, ba mo ba leesε bo a joo. Juu chiyu bamii taa fe ŋgoo yi bamii ba Jiso le njε banchvuge batede. 42 Bo mo bo nya bikwεε biboo, bo yuge mwεε nyu mù boŋ ba ntuŋ ba Jiso gε yεyi. Bε bo mo bo nya yi kintaashε le, bo bwεεyi blēd, bo ka bo buune yi kintaashε le. 43 Booŋ

ba ntunj ba Jiso tu bo g  e mw  e mu de y  i yune b  e mw  e
wesee m  u duunyi bvunga bvu Nyo, bamii y  ede, fi ghage
lo bo. **44** Ngoo yi bamii ba mb  em  e bachii tu bo nyu yi
muh le wu mumwaa, bo k  eme fie   fiboo fimimia. **45** Bo g  
ja bo gese manjuu maboo b  e mw  e muboo, bo gade bige
biyu l  bolebo no   ge wu muh g   bee. **46** Bo mo bo shee
bo taashi fe yeh yi kintany   le aju achii, bo jii mw  e yi
kintaash   le, a la le b  e kinla  ye fe muntele muboo le, bo
y  ede ge ajii ge, **47** bo yuuse Nyo. Bamii bachii konje bo.
Tada tu wu fii bamii aju achii, wu taade yi   gooyiboo le.

3 G   bee juu chimi, Bita b  e Jo   ja bo b  ene fe yeh yi
kintany   le juu bikaa bitede fenshe, g   bee kife ki buun  .
2 Geh kife kiyu le, bamii tuu muh mu bo too b  e wu, bo
shiiish   wu fe jwe wu kitaj w  u ba g   težje le w  u Joje w  u
g   leese fe yeh yi kintany   le. Muh wuyu ba g   boyi wu,
w  u nyu kijk  le, bamii g   tuude wu aju achii bo too bo
shiiishi fe wu leg   bige fo a bamii ba fedo bo leese yeh yi
kintany   le. **3** Wu ye   Bita b  e Jo   bo fedo ki bo lee yu, wu
mo wu tu wu leg   bige a bo le. **4** Bita b  e Jo   no   ajii yi ye
ye le. Bita j  me wu le le, “B  je bee!” **5** Wu mo wu bije bo,
wu kwaji le bo le bo ny   wu fie  . **6** Bita j  me wu le le, “Ge
  k  eme bige ge mb  ej, geen  , fie   fi   k  eme nl   nny   wo
le. Nj  me wo le a jee chi Jiso Kletu wu Nasale le le, j  
we wo ji  nyil!” **7** No wu j  me noo, wu mo wu jij   wu yi
kibo kinchies   le, wu chiaase wu we. Kimimia, bikaa b  
munjolo bi muh wuyu mo bi tem  . **8** Wu sel   we wu le  j,
wu mo wu ke wu tu wu ji  nyi. Be bo gee   bo lee fe yeh yi
kintany   le, wu tu wu ji  nyi fo wu seele we, wu yuuse
Nyo. **9** Bamii bachii ba g   y  ede no wu ji  nyi wu yuuse

Nyo, **10** bo kεε le le muh wù gè shee wu lεgε kilegε jwe
wu kitaj wù Joŋe wù leese fε yeh yi kintanyε le. Ajii jiiŋ
bo, bo kεme kiŋha yi fιεε fi kooshi bε wu le. **11** Muh
wuyu ηεεŋ lo yi Bita bε Joŋ le. Bamii yεŋ de yuŋ bo, bo tu
bo lege bachii bo gεene bo taade bo le fε kijuse kī ba gè
teŋe le ḥgaa yi Salamoŋ le. **12** Bita yεŋ no bamii taashε bo
too, wu mo wu jεmε bo le le, “Bamii ba Ishwala, le nje la
wu jwe yune bεŋ kune fιεε fine, fε bεŋ jiiŋe bee ne? Bεŋ
kwaji fienda le ge bvunga bwesa muh wunε fε wu jiεnyi?
Noo bεŋ kwaji te le ge kinche kesa kī yuude le? Gε nyu
noo gε. **13** Fi le le Nyo wu Ablaham bε wu Asik mo wu
Yakob, wu le Nyo wu bachiji chiji besa bachii gè bεεŋse
wa Jiso muh we wu lεme le wu gεε wu mbebe ye le. Jiso
wunε le wu wù bεŋ gè faŋ, bεŋ jo bεŋ nya bamii ba sage
le, Balεt tu wu goone ki wu chīnε wu le, bεŋ faŋ. **14** Jiso
gè bee muh wu yuude, wù nyu chaŋ, bεŋ faŋ wu, bεŋ
jεmε le ba bvuse nyu muh wù gè yuuyi bamii, ba nya bεŋ
le. **15** Bεŋ gè ge noo bεŋ mo bεŋ yuuyε muh wù nyaa
kinche bamii le. Geens, Nyo kaasε wu bvuse wu yi kwe le,
bee yεŋ wu le bee mo be sεŋe kune wu. **16** Ge jee chi
Jiso wuyu fε kiŋkεlε kine kī bεŋ yεde, bεŋ kee, fε ki ja ki
jiεnyi. Fi kooshi noo nje bee le bee lee fitele yi Jiso le,
fitele fi bee leese yi ye ye le mo fi ge muh wunε mo wu
tεmε chuule ne no bεŋ yεde. **17** Mεεse boorε ba bwεεŋ,
ŋkē le fιεε fi bεŋ be bikwεε bienda bi won gè ge be Jiso le
bεŋ gè ge bεŋ kee gε. **18** Fi gè kooshe yinε je le ki fi gē fi
to fi koje no Nyo gè ge wa bamii be ba ntuj le bachii wu
gè jεmε baŋ lo le Mbvuse we, wu wù gè ka lé wu gē wu
yēŋ ηgε. **19** Noo, bεŋ kuse muntele mwεna bεŋ kaasε bεŋ

tu jinj fe wu le, fi le le wu chiijε bimbefε biεna, **20** wu mo
wu ge shéŋ jede bεŋ, wu chiiŋse Jiso wù Mbvuse wù wu
gè bale fe bεŋ le. **21** Jiso wunε keme ki wu mē fewe gεεŋ
bu kife kĩ Nyo lé wu ḡe wu s̄eesε mwεε munchii mu kaasε
mu tu munfeŋ, no wu ḡe jεme de yi bamii be ba ntuŋ ba
yuude le baaj lo nchenseŋ. (**aiōn g165**) **22** Muse ḡe jεme le,
‘Tada Nyo lé wu ḡe wu bv̄se muh we wu ntuŋ wumu a
booj ba bwe wene ntεnεε, wu chiiŋse fe bεŋ le gεh no wu
ḡe bv̄se mε, bεŋ keme ki bεŋ yûge fieε fi wu jεme bεŋ le.
23 Muh wu le njε wu yuge muh wu ntuŋ wuyu le seŋ, le
ba nyu ba bv̄se wu ŋgoo yi bamii ba Nyo le, ba l̄eshe lo
wu.’ **24** Le gεh tε no bamii ba ntuŋ wu Nyo bachii kege yi
Samwe le bε baa ba ḡe to a wu jinj ḡe jεme wa kune mwεε
mù kooshi aju kanε le. **25** Mwεε munchii mù Nyo ḡe ka de
yi bamii be ba ntuŋ banε le le mwεna, leh wù Nyo ḡe ji
bε bachiji chiji bena, le tε fe bεŋ le. Le no Nyo ḡe jεme
Ablaham le le, ‘Nlé ŋḡe nôŋ kimbone yi bamii bachii le yi
kikwεε ki nshεŋ le, fede yi mwa wu a wo yeh le.’ **26** Nyo
mo wu cha muh we wu lεme wu ya wu tuŋ nyu fe bεŋ le
le wu tô wu nôŋ kimbone yi ye yene le, wu ḡe bεŋ chine
jé yene ȳi befe le.”

4 Ḡe no Bita bε Jorj ḡe baaj bo jεme bamii le noo, bachiji
kintanyε bamu bε bikwεε bi bamii ba nchi bo ḡe chieene
yeh yi kintanyε mo Basadushii bamu sele fo. **2** Bo ḡe
toonyi shéŋ nje Bita bε Jorj ḡe yεyi bamii, bo feeji le no
Jiso ḡe bu yi kwe le, le no banjkfu lé bo ḡe bo bû te yi
kwe le. **3** Bo mo bo koo bo ba gεεŋ ba faa no ḡe bee wa
fεnfu, le bv̄u doo bvuyuu, fe bo tû bo yûge. **4** Geenε,
bamii ba duude bo ḡe yu wa n'yεyε wu Bita bε Jorj, bo

gè bεεŋ, ŋgoo yiboo duu, bilεŋse mo bo nyume wa njε banchvuge batεŋ. **5** Bvu gè bu bvuyuu, bachiji woŋ bε bamii ba sage woŋ mo bamii ba gè duunyi banchi ba Nyo, taashε kijuse ki mumwaa Yεlusalem. **6** Anas wù kikwεε ki bachiji kintanyε bε Kayfa mo Jon bε Aleksanda mo bamii bamu ba gè bee tε kfuu chi kikwεε ki bachiji kintanyε nyu fo. **7** Bo mo bo leesε Bita bε Jon a bo jii, bo biih bo le lε, “Bεŋ chi jo faaŋ bvunga fε bεŋ fε muh wune? Bεŋ chi fε a jee chi yεεŋ le?” **8** Kiyo ki Yuude yisε yi Bita le, ki ge wu chvuu bo le lε, “Chiji woŋ bε bamii ba sage woŋ, **9** bee lεme fεnε abεŋ ki bee tanyε jwe kune lεme chì jone chì bee chi ge fε kijkεle kine le, fε wu jiεnyi. No bεŋ goone ki bεŋ kēe no fi chi jiεnyε, **10** bεŋ mo bamii bachii ba Ishwala kēe le muh wune lεme a bεŋ jii mεesε wù nyu wu tεmε nε, nje jee chi Jiso Kletu wu Nasale. Jiso wune le wù bεŋ gè jo bεŋ ta yi kintaaj le wu kwe, geenε Nyo kaasε wu bvuse wu yi kwe le. **11** Wu le tεdε chi ɿwa wu Nyo jεmε kune chi lε, ‘Tεdε chì bamii ba njone gè faŋ lε chi jā chi tū tεdε chi buu chi yeh.’ **12** Le gεh Jiso maa wù bvuse bamii. Gε jee chi muh mu ka nyume yu fεkuu fεnε chi Nyo le wu gεe le taŋlo chi bvuse bamii gε.” **13** Bamii ba gè sage baa, yu no Bita bε Jon jεmε bo ya faane gε, bo ka bo yεŋ lε le bamii ba nchε, bo kee gε ɿwa chuule gε, de yuŋ lo bo. Bo mo bo kεε lε fi le noo, nje le bamii ba gè jiεnyi bε Jiso. **14** Bo gε ka bo kεmε fεe fε fi bo tεεnyi Bita bε Jon yi fi le gε, nje bo gè yεde muh wù ba gè fε le, wu lεme bε bo. **15** Bamii ba gè sage bayu ja bo bvuse bo akfuuŋ, bo mo bo shεε bo tu bo chude bantaŋ lεbolebo bo duu lε, **16** “Bee lε be gε neε bε bamii banε? Bamii bachii ba

Yelusaləm le bo kεε wa kune fieε fi duunyi bvurŋga bvu
Nyo bwanyi le fine fi bo ge, gε taŋlo bee faŋ gε. **17** Geenε,
ki bee ge lε keefε saaka wuyu wunε ka wu sâanje wu ḡεne
fwe gε, bee kâjε bamii banε lε keefε bo ka bo mōŋ lo bo
jēme fieε muh le kune jee chi Jiso wunε gε.” **18** Bo tεεŋ
Bita bε Joŋ bo kaasε bo lee. Bo lejε lo bo le lε keefε bo ka
bo mōŋ lo bo jεme, kεnε bo yeyi muh kune jee chi Jiso
gε. **19** Bita bε Joŋ chvuu fiboo le, “Bεŋ kwâjε laa fieε fi le
chuule fc Nyo le, le lε bee yû nyu bεŋ le noo, wu wù Nyo
le la? **20** Gε taŋlo bee lu ki be jēme kune mwεε mù bee le
be yεŋ bee ka be yu gε.” **21** Bamii ba ḡε sage bayu bo ka
bo lejε lo fi tεme, bo mo bo chine bo le bo ja bo gεεne.
Bo ḡε fu fieε fi bo leesε bo yi ηgε le, nje bamii bachii ḡε
yuuse Nyo yi fieε fi ḡε kooshe le, **22** fi ka fi ge muh wuyu
wù ba ḡε ge fieε fi duunyi bvunga bvu Nyo fine ki ba fc
wu wù tεme ḡε bee wu feder wa biluŋ mbaanyε. **23** No bo
chine Bita bε Joŋ le noo, bo kaasε bo tu jin fe bamii baboo
ba ηgoo le, bo sεεŋ bo fieε fi bachiji kintanyε ba baŋ
baaŋ be bamii ba sage woŋ be jεme. **24** Bo yu, bo mo bo
banyε ye bo lεge Nyo yi muh le wu mumwaa le, “Tada,
Chiji Kikwεε wù ḡε fe kibvule bε nshεŋ bε jōo mo mwεε
munchii mù le manjuu mane le. **25** Wo wù ḡε ge chiji
bachiji besa wù Dabi wù ḡε bee mwa yo wu lεme, wu jεme
bε bvunga bvu Kiyo ki Yuude le le, ‘Le nje la wù bamii ba
le gε Bajuu gε fuge bε fieε shéŋ le, bamii chude bantaŋ
nje bo lε bo l̄εŋ sεŋ? **26** Banfoŋ ba fekuu fεnε seese jεŋ,
bamii ba sage woŋ taashi ki bo juu bε Tada bε muh we wù
wu le wu yεfε le le Mbvuse.’ **27** Le geh yεεŋyεεŋ bε fieε fi
ḡε kooshe alaanteŋ yanε. Nfoŋ Hεlod bε Bontu Balet ḡε

taashε bε bamii ba le gε Bajuu gε mo bamii ba Ishwala
bo ji nchvuuŋ yi Jiso wu le mwa yo wu lεme wù yuude
wù wo gè yefε lε wu le Mbvuse. **28** Bo gè taashε ki bo ge
nyu mwεε mù wo gè bee wo seesε wa je yǐ undefe le bε
bvunγa bwuŋ no wo konje lε mu ḡe mu kōoshε. **29** Noo, yi
mεεse le Tada, b̄ijε wo yēŋ je yǐ bamii banε nyuse bε bee.
Nya bee bamii buŋ ba lεme bε muntele mù tεεme ki bee
feeji jε yo bee faane gε. **30** Nya bee bε bvunγa bwuŋ bee
fede bamii bee ka gee mwεε mù duunyi bvunγa bwuŋ bε
mwεε mu de yǐ yune a jee chi Jiso wù Mwa yo wu lεme
wù yuude le.” **31** No bo mεεse bo buunc, nshεŋ shiŋshe fε
bo gè bee fo. Kiyo ki Yuude yise yi bo le, bo mo bo tu bo
feeji jε yi Nyo bo faane gε. **32** Ngoo yi bamii ba mbεεme gè
bee fitele fimimia, bo nyu yi muh le wu mumwaa, muh
tεŋε ge fιεε fimi lε le fie wumaa gε. Fιεε fi muh gè bee fi
bamii bachii. **33** Nyo nya bvunγa bvù baanγ booŋ ba ntuŋ
ba Jiso le, bo tu bo feeji bamii le fi tεεme lo lε Tada Jiso gè
bu yi kwe le. Nfii wu Nyo nyume yi bo le bachii wesee. **34**
Ge muh gè nyu yu wu fuude a bo ntεεε gε, nje bamii ba
gè keme ηεε kene yéh, bo gè gese bo too bε bige biyu, **35**
bo nyaa chiaŋ yi boonγ ba ntuŋ ba Jiso le, bo mo bo gade
bamii le bachii no ηεε wu muh gè bee. **36** Muh mu gè bee
ba tεŋε lε Yosef, boonγ ba ntuŋ ba Jiso chu jee che chimi lε
Banaba, (Ch̄i le lε, Muh N'yufε Muntele). Wu gè bee muh
wu a kfuu chi Lewe le, ba gè boyi wu Sablu. **37** Wu mo wu
gεεŋ te wu gesε we mwε, wu to wu nya bige biyu chiaŋ
yi boonγ ba ntuŋ ba Jiso le.

5 Muh mu wù ba gè tεŋε lε Anania bε kwεε wu Safela gè
gese te kijusε. **2** Bε kwεε seesε bo gade bige biyu, wu mo

wu jo kimbege wu gεεŋ wu nya chiaanj yi boorj ba ntuj ba Jiso le. **3** No wu nya noo, Bita biih wu le le, “Anania, ge la fe wo chine Satan lee a fitele fiurj le wu gē le wo mbianj chimbiaŋ fe Kiyo ki Yuude le, wo mo wo gade bige bī wo gese kijuse yu? **4** Fe wo chi bee ki wo gēse kijuse kine ge chi bee kuŋ ge? Wo doo wo gese bige nyume te biurj ge? Wo ge nee fe wo ge kfuu chi fine fiee? Wo baanj mbianj ge nyu be bamii ge, wo mbiane nyu fe Nyo le.” **5** Kimimia no Anania yu jeme wune noo, wu mo wu gwe wu kwe. Bamii bachii bo gē yu saaka wuyu faanj baanj. **6** Chuu yi bamii to yi banyε wu a nju le, bo jo wu bo bu be wu bo gεεŋ bo jiiye. **7** Ajiŋ nje juu bataŋ batede, kwεε lee, wu kee gē fiee fi be kooshe be jwεεŋ ge. **8** Bita biih wu le le, “Geh sēεŋ me, bine le bige bichii bī bena jwεεŋ be gese kijuse kεε yu?” Wu chvuu le, “Εεŋ, le bi ne bichii.” **9** Bita ka wu biih wu le le, “Bena jwεεŋ ge nee fe beŋ seesε ki beŋ mōŋ Kiyo ki Tada le? Yēge yū, mεεse nchiŋ yi bamii ba gεεŋ ki bo jiiye jwεεŋ le wa a yeh fwεεŋ, bo lé bo lēe bo tūt te wo bo bū be wo bo gēεŋ bo jiiye.” **10** No Bita jeme noo, kimimia Safela mo wu gwe a wu jii wu kwe. Chuu yi bamii baa doo bo lee bo yεŋ wù nyu wu kwe wa, bo mo bo tuu wu bo bu be wu bo gεεŋ bo jiiye mbebe jwεεŋ le. **11** Kintaashε ki bamii ba mbεεme kichii mo bamii bachii ba gē yu saaka wuyu faanj baanj. **12** Booŋ ba ntuj ba Jiso tu bo gee mwεε mù duunyi bvunga bvu Nyo be mwεε mù duude mu de yī yune a bamii ntεεnε. Bamii ba mbεεme bachii gē taashi fe Kibuu ki Salamon le fe yeh yi kintanye le. **13** Ge muh wu nche gē mone ki wu tāashi be bo ge. Geenε bamii tu bo beεεŋse bo chuule. **14** Bileŋse be bikεε ba duude ba gē

leesε muntele yi Tada le, tu bo taade fε njoo yiboo le. **15**
Mwεε mù boοŋ ba ntuŋ ba Jiso gɛ gee, ge bamii tuude
bamii ba binchεŋ bo gjnse mbebe jé le yi binta le mo yi
bijinε le, le sege Bita doo wu fede, mo nyu gɛh kinjiinyi
ke ki gwe yi muh le. **16** Binchvu bi bamii jade bilaantεŋ
bi mbebe Yεlusalem le bi too bε bamii ba binchεŋ mo
ba kεme biyo bǐ yiide ye yi boo le, ba fede bo bachii bo
tεeme. **17** Kikwεε ki bachiji kintanyε bε njoo ye yǐ gɛ bee
Basadushii gɛ ja bo kε bo tu bo ghege boοŋ ba ntuŋ ba
Jiso, **18** bo mo bo tunj bamii bo gεεŋ bo koo bo, ba faa
yeh yi ncha le. **19** Geene, antanj nchendaa wu Tada gɛ
gwenyε de yi fwese yi yeh yi ncha wu bvuse bo. No wu
bvuse bo, wu mo wu jεmε le, **20** “Bεŋ gɛεŋ yeh yi kintanyε
le kibεε, bεŋ gɛεŋ bεŋ lɛεŋ bεŋ fɛeji fιεε fichii bamii le
kune kinche kifεŋ kine.” **21** No bo yu noo, bo mo bo gεεŋ.
Akfuuŋ gɛ doo a yuude, bo lee fε yeh yi kintanyε le, bo
mo bo kε bo tu bo yεyi bamii. Gɛh kife kiyu le, kikwεε
ki bachiji kintanyε bε bamii be ba njoo, bo kuŋ bamii
ba Ishwala ba sage woŋ bachii bε bo shii, bo mo bo tunj
bamii ba nchi ki bo gεεŋ yeh yi ncha le, bo gεεŋ bo to bε
boοŋ ba ntuŋ ba Jiso. **22** Bo gεεŋ bo bu fo bo goοŋ bo sεŋ
bo mo bo tu jinj bo sεεŋ le, **23** “Bee le be gεεŋ be bu fε yeh
yi ncha le, bee yεŋ de yi fwese nyu ba faa chuule bamii ba
nchi lεme fo bo chieεne. Bee doo be gwenyε yeh bee lee
bee baŋ yεŋ ge muh le yu gε.” **24** Kikwεε ki bamii ba
nchi ba gɛ chieεne yeh yi kintanyε bε bachiji kintanyε ba
baŋ baŋ yu noo, fi fuŋsε bo, bo tu bo ghaade laa bo lε
bo gɛ bo tū faaŋ bε fine fιεε le. **25** Muh ja wu lee wu jεmε
bo le le, “Bεŋ yû, bamii baa ba bεŋ chi baŋ yeh yi ncha le,

bo lème wa fε yeh yi kintanye le bo yεyi bamii.” **26** No bo
yu noo, kikwεε ki bamii ba nchi, bε ŋgoo ye mo bo bu bo
gεεŋ bo jo bo, bo tu bo too bε bo. Geene, bo gε baan jo gε
bo bo kaaŋ lo bo gε, nje bo, bamii ba nchi baa gε faane
le bamii baa le bo tûme bo bε ata. **27** Bo to bε boooŋ ba
ntuŋ ba Jiso, bo lee bε bo, bo lεεŋ fwe a bamii ba sage
woŋ. Kikwεε ki bachiji kintanye biide bo mwεε wu duu
lε, **28** “Bee le be moŋ wa ki be lejε lo lε keefε bεŋ ka bεŋ
môn bεŋ yεye muh kune jee chi muh wunε gε. Geene, bεŋ
yεŋ fiee ſi bεŋ moŋ! Bεŋ le bεŋ ge wa n'yεye wene saanje
Yεlusalem achii. Bεŋ goone ki bεŋ gε ſi dûunyi le bee kee
fiee fε kwe ye le.” **29** Bita bε ŋgoo yi boooŋ ba ntuŋ ba Jiso
chvuu lε, “Bee kεme ki be yû nyu Nyo le, nyume gε a
muh le gε. **30** Bεŋ gε ta Jiso yi kintaaj le wu kwe. Nyo wu
bachiji chiji wese bvuse wu yi kwe le, **31** wu bεεŋse wu,
wu shiishε wu a kibo ke kinchieεŋ le, le wu nyûme Chiji
kikwεε mo Mbvuse, fi le lε bamii ba Ishwala kûse muntele
muboo, wu wù Nyo lεeshe bimbefε biboo. **32** Bee le be
yεŋ mwεε mune le, bee mo be tu be sεŋe bamii le, Kiyo ki
Yuude kĩ Nyo nyaa bamii ba yuge wu le ki toone te lε
mwεε mune le nchiεŋ.” **33** No bamii ba gε sage woŋ yu
njεme wunε noo, muntele bεde lo bo. Bo mo bo goone ki
bo yuuŋe boooŋ ba ntuŋ ba Jiso. **34** Geene, muh mu ŋgoo
yi bamii ba gε sage woŋ le, wù jee che gε bee Gamala,
nyu muh wu Bafalashii ka nyu muh wù duunyi banchi ba
Nyo, bamii bachii ŋgyuune wu chuule wu ja we. No wu
ja we, wu jεme bo le lε bo ya bo bvuse boooŋ ba ntuŋ ba
Jiso akfuuŋ. **35** Wu shee wu jεme bamii ba gε sage woŋ le
lε, “Bamii ba Ishwala, bεŋ jô wee bε fiee ſi bεŋ goone ki

bεŋ gê bε bamii banε. **36** Bεŋ kwâjε lε gè bee kife kimi le, muh mu ja fεnε ba tεŋε lε Tioda, wu tu wu duunyi lε wu le muh wù baanj. Bamii banyε a wu jiŋ njε gii yinεh. Ba gè yuuuyε wu ŋgoo ye saanje, fieε fi wu gè too bε fi laayε achiji. **37** Ajin ayu, muh mu ka wu ja kife kĩ ba gè tanje bamii ba tεŋε lε Juda, nyu muh wu Galalee. Wu chii bamii wesee a wu jiŋ. Ba gè yuuuyε te wu, ŋgoo ye saanje. **38** Yi fine le, ntēefe bεŋ le keefε bεŋ gè fieε bε bamii banε ge. Bεŋ chînε je yiboo le! Fine le lε fieε fi bo too bε fi fine bo ka yεyi bamii yu fine ne ke muh wu wuŋ, tu fi le fi laayε achiji. **39** Ne fi le lε fieε fiyu ke Nyo, tu ge tanlo bεŋ ge bεŋ so bo ge. Bεŋ yêne, keefε fi jâ fi bû le bεŋ juu nyu bε Nyo.” **40** No Gamala jεmε noo, bamii ba gè sage woŋ bo yu nteefe ye, bo kaase bo tεŋε boοŋ ba ntuŋ ba Jiso bo lee. No bo lese noo, bo taanj bo, bo chiisε lo lε keefε bo ka bo mōŋ lo bo yêye muh kune jee chi Jiso ge, bo mo bo chine bo le lε bo gêne. **41** No bo bu yu bo ja bo gεεne fiboo bo yuge nyu njoŋ lε bo le bo kojε bamii ba, ba choose bo nje jee chi Jiso. **42** Le bo gεεŋ noo, bo ka bo tu bo yεyi bamii aju achii fe yeh yi kintanyε le mo ala le, bo feeji saaka wù joŋe wu Jiso, le Jiso le Mbvuse wù Nyo gè ka.

6 Lε nyu kife kimi le, no ŋgoo yi bamii ba mbεmε gè kuu yi gεεne fwe Bajuu ba gè jεmε nyu jé yi Glek bo ja bo ke bo tu bo shurjshi Bajuu ba gè jεmε jé yi woŋ, le bo gaji mwεε ba kwεŋkfū le aju achii bo yεde ge ba kwεŋkfū baboo le ge. **2** Noo, boοŋ ba ntuŋ ba Jiso ba yuufe ncho bafee mo bo kurj ŋgoo yi bamii ba mbεmε bachii bo jεmε bo le lε, “Ge fi kooji le bee chînε ki be fεeji jε yi Nyo bee gεεŋ be shīi yi gabe le ge. **3** Boorj ba bwe wese, fi jorje

lε bεŋ bâaye bamii bvusooshwi a bεŋ ntεnεε, bee nyâ lεme chine chiaaŋ yiboo le. Bεŋ doo bεŋ baayi bεŋ bijε nyu bamii ba kεme kinche kĩ jone, bo yisε bε Kiyo ki Yuude bo ka kεme bvufee. **4** Noo, bee mo be nyâ bikwεε biesa nyu yi buune le bε yi lεme chi jε yi Nyo le.” **5** Bamii bachii yu ntaŋ wεε, wu joŋ bo le. Bo mo bo baa Tifiŋ wu nyume muh wù mbεmε we le wu yisε chuule wu nyu wu yisε tε bε Kiyo ki Yuude. Bamu nyu Filib bε Blukolu, Nikano bε Timonj, Balmena bε Nikola wù gè bee muh wu Antiok wù gè kaase lo wu tu muh wu mbεmε wu Bajuu. **6** Bo mo bo jo bamii banε bo leesε fwe a booj ba ntuŋ ba Jiso le, bo gεε chiaaŋ yi bo le, bo buune fε bo le. **7** Jε yi Nyo mo yi saanje yi gεeñe lo. Ngoo yi bamii ba mbεmε yi Yεlusalem tu yi kuu yi gεeñe fwe chuule Bachiji kintanye ba duude lee tε muntele yi Jiso le. **8** Tifiŋ gè bee wu yisε bε nfii wu Nyo bε bvunja, wu gee mwεε mù jwe wù yunε, bε mwεε mù duunyi bvunja bvu Nyo a bamii ntεnεε. **9** Bamii bamu gè ja bo kε bo tεenyi bε ba Tifiŋ. Bamii baa gè bee Bajuu ba gè ja Seliŋ bε Aleksanda mo Silisia bε εsia. Gè bee bamii ba yeh yi buune yi ba gè tεŋe le yi Nfa ba bu wa yi Bvunfa le. **10** No bo gè tεenyi noo, Kiyo ki Yuude nya Tifiŋ bε bvufee, muh nyume gε yu wu le no wu so wu gε. **11** Bo mo bo ja bo bεεse bamii bamu ajin ajin ki bo mbiane lε, bo le bo yu Tifiŋ jεme jé yǐ befe kune Muse bε Nyo. **12** No bo ge noo, bo mo bo shirjshe muntele mu bamii, bε mu bamii ba sage wonj, mo mu bamii ba duunyi banchi ba Nyo. Bo mo bo lee yi Tifiŋ le, bo jo wu bo gεeŋ bε wù fwe a bamii ba wonj ba gè sage bansa. **13** Bamii baa ka bo to bε bamii bamu bo lεme jij yi nsa wu chimbiaŋ,

bo tu bo kooyi mwεε yi Tifinj le bo duu le, “Ge muh wunes
to wù nyu njε wu jeme jé yì befe kune yeh kintanyε yine
be banchi ba Muse le seŋ ge. 14 Bee le be yu wa wu jeme
le Jiso wu Nasale wεε le wu sa yeh yi kintanyε yine, wu ka
wu kuse kinche kesa ki woŋ kì Muse gè yεyε bee yu.” 15
Bamii bachii ba gè bee yeh yi nsa le noŋ ajii yi Tifinj le, bo
ja bo yεŋ bvushi bwe kaasε wa ye bvu tu bvu fiεεne bvu
nchendaa wu Nyo.

7 Kikw  e ki bachiji kintanye biih Tifi   le le, "Mw  e m  u ba j  me mune le nchie  ?" **2** Tifi   chvuu le, "Bachii be boor ba bw  e  , b  ej y      g  e b  ej y  . Nyo w  u bvukuge g  e bune f   chiji wese w  u Ablaham le w  u baaj w  u chee Misobot  mia, f   w  u ja w  u g  e  j w  u tu w  u chee Alaj, **3** w  u j  me w  u le le, 'Ch  ne kfuu chuj le, wo b  u woj wene le, wo g  e  j woj w  u nl   nd  nye wo le.' **4** Noo, w  u mo w  u ja Chadia ayu, w  u g  e  j w  u tu w  u chee Alaj. Chiji g  e doo w  u kwe, Nyo ge w  u ja w  u to yane a b  ej chee yo m  e  se. **5** W  u tu w  u nyu yane, Nyo g  e baaj nya ge w  u mo be gw  ej ge, geene, w  u ka le w  u l   w  u g  e w  u ny   w  u woj kfun   ny   we be kinjogog   ke. Nyo g  e ka noo, Ablaham baaj a k  me ge mwa ge. **6** Nyo ka w  u j  me w  u le le, 'Kinjogog   ku  j l   ki g  e ki ny   bantolo woj wumu le, ki l  ne bvunfa yo, ba nyuse be bo yi bilu   le gii yineh. **7** Nl   ng  e n  o  j ng  e yi woj wuyu le, kinjogog   ku  j l   ki g  e ki b  u yo ki t  o ki b  u w  e Nyo yane.' **8** Nyo ka w  u ji leh be Ablaham, njir   w  u leh wun   le le Ablaham l   w  u g  e w  u chv  se boor be yeh. Ablaham g  e boo Asik, le doo nyume aju nyaaj w  u chvuu w  u yeh. Asik g  e boo Yakob w  u chvuu t  e w  u yeh. Yakob g  e chv  u t  e boor be ba yuufe ncho bafe   yeh ba le bachiji chiji besa f   kfuu chesa

besabəŋ to chi saane. **9** Bachiji chiji besa baa gè ja bo tu bo bəne kindonj bə Yosef wù mwa bwe bo, bo mo bo gesə wu, wu gəəŋ wu tu wù nyu nfwa won wu Ijib le. Geenə, Nyo tu wu jiiŋe geh fə wu le, **10** wu fii wu yi banjə be le bachii. Nyo ka wu nya wu bə bvufee, wu fə Falawu, Nfoŋ wu Ijib tu wu koŋe wu, wu mo wu gəəŋ wu lə wù nyū nkfuŋ we wù baanj, wu ka nyu muh wù jiiŋe fə kfuu che le. **11** Jeŋ gè ja yi koo Ijib aju achii mo Kanan, bamii yəŋ nge baanj. Bachiji chiji besa gè kəme geh fieɛ fijile gɛ. **12** Yakob gè yu lə mwəə munjile le Ijib, wu mo wu tuŋ boonj be ba le bachiji chiji besa, bo gəəŋ yo ngenə wu fweele le. **13** Bo gè doo bo kaase bo gəəŋ yo ngenə wu kinfəɛ le, Yosef mo wu ge boonj ba bwēe kɛɛ wu. Wu mo wu dunyɛ tə bo Falawu le. **14** Yosef mo wu chiiŋse ntuŋ fə Yakob wu chiji le, lə wu bə kfuu che chichii tò Ijib. Kfuu chi Yakob gè bee kife kiyu le muh mbəŋbvusooshwi ncho batəŋ. **15** Yakob yu noo, wu mo wu jo kfuu che chichii bo boh Ijib. Wu bə bachiji chiji besa gè kweeyɛ yo bachii. **16** Bo gè tuu agvun aboo bo kaase bo to, bo jiiyɛ Shekem a jeŋ yi Ablaham gè gu a boonj ba Amo le. **17** Kife gè doo ki koŋe ki Nyo lè wu gè fieɛ fi wu gè ka wa Ablaham yu, bamii besa duu wa Ijib baanj. **18** Bamii ba Ijib gè ghaa nfoŋ wumu wu ya kee ge Yosef gɛ. **19** Nfoŋ wuyu mo wu wəɛne, wu ghege bamii besa, wu tooŋse lə bachiji chiji besa nōoŋe mu mwone mu boonj akfuŋ bo kweeyi. **20** Le kife kinɛ kĩ ba gè boyɛ Muse, nyu mwa wù joŋe baanj fə Nyo le. Bo kəme wu yeh yi kii le yi təde, **21** bo mo bo jo wu bo gəəŋ bo gəɛ akfuŋ. Mwa Nfoŋ Falawu wù kwəse gè gəəŋ wu boŋ wu, wu leyɛ wu njɛ mwa ye. **22** Bo mo bo yɛyɛ

Muse bε bvufee bvu bamii ba Ijib bvuchii, wù nyu muh
wù kee njεmε bε ki wu gēe mwεε chuule. **23** Wu gè doo
wu bu biluŋ mbaanyε, wu ja wu kwajε lε wu lé wu ḡεεŋ
wu ȳεŋ no boon ba bwee ba le bamii ba Ishwala nyume.
24 Wu doo wu gεene, wu yεŋ muh wu Ijib nyuse muh wu
Ishwala wumu. Wu lee fo lε wu chvuu kichvusε, wu mo
wu yuuε lo muh wu Ijib wεε. **25** Wu gè kwaji lε boon ba
bwee le bo kεε lε tuŋ Nyo wu lε wu tō wu bvūse bo yi ηgε
le. Geenε, bo gε baan kεε gε. **26** Bvu gε bu bvu yuu, Muse
ka wu gεene, wu bu yi bamii ba Ishwala le bafεε bo ja bo
juu lebolebo. Wu lee fo ki wu gâde bvuju bvuyu, wu biih
bo le lε, ‘Boon ba bwεεŋ, beŋ le muh bε mwa bwee, ge la
beŋ fe beŋ juu lebeŋlebeŋ?’ **27** Muh wù gε nyuse mwa
bwee wεε ka wu tooŋse lo Muse, wu biih wu le lε, ‘Gele
yεŋ wo lε wo sâge bee, wo suunε bansa besa? **28** Wo fεnε
ka goone ki wo yūuyε mε geh no wo chi yuuε muh wu
Ijib wεε ηguufe?’ **29** Muse yu noo, wu mo wu faaŋ wu ja
woŋ wu Ijib le, wu fεε lo wu gεεŋ wù nyu woŋ wu Midian
le, wu gε boo boon ba bileŋse bafεε yo. **30** Le nyume ajiŋ a
biluŋ mbaanyε, nchendaa wu Nyo bune fe Muse le, yi ηgu
le wu bεde yi kite ki mbiaŋ le nchvuuŋ mbebe Mbegε wù
Sina le. **31** Muse yεŋ fi gha wu, wu kεŋse mbebe le ki wu
b̄iŋε chuule no wu kεŋse, wu yu Tada Nyo jεmε wu le lε,
32 ‘Le mε wù Nyo wu bachiji chiji bena, Nyo wu Ablaham
bε wu Asik mo wu Yakob.’ Muse yu noo, wu tu wu kogε
bε nfaaŋ baan, wu gε ka wu moŋ lo wu jinε gε. **33** Tada
Nyo ka wu jεmε wu le lε, ‘Bâayε balaba buŋ, nje fεnε fe
wo lεme fo le kijuse k̄i yuude. **34** Nle n'yεŋ wa chuule
no ba nyiεge bε bamii baŋ Ijib, ηka n'yu no bo tune, mε

mo nshii nto ki mbvûse bo yi ñge wuyu le. Yêgë yû, nlé ntûj wo Ijib mëeße.’ **35** Muse wunë le wu wù bo gë faj wa, bo biih wu le lë, ‘Gële yeej wo lë wo sâge bee, wo suunë bansa besa?’ Le wu wù Nyo gë tuñ le wu gëej wù nyu muh wu ge wu sage bo, wu ge wu bvuse bo yi ñge le. Nyo gë tuñ nyu nchëndaa we wu to yi kite ki mbiañ kë gë bede këe le wu feje ntuñ wëe wu le. **36** Muse mo wu gëej Ijib, wu ge mwëe mu de yì yunë bë biñgha bi mwëe, wu bvuse bo yo. Wu ge momu nyu fe joo yì Baanj yì Yëede le, wu ka wu ge momu nchvuuj a bo gë jiényi yo yi biluj le mbaanyë. **37** Le Muse wuyu wu gë jëme bamii ba Ishwala le lë, ‘Nyo lé wu gë wu bvûse muh we wu ntuñ wumu a boon ba bwe wene ntëneë, wu chîinjse fe bëj le, gëh no wu gë bvuse më.’ **38** Ka nyume gëh wu wù Muse wù nchëndaa wu Nyo gë jëme wu le yi mbege wu Sina le kife kë kintaashë ki bamii ba Ishwala gë bee nchvuuj bë bachiji chiji besa, Nyo nya je yì nyaa kinche lë wu feesë bee le. **39** Geenë, bachiji chiji besa ka bo faj ki bo yu fiëë fi Muse jëme, bo baa lo jij wu le, bo tu bo kojë ki bë bo kaase bo tuu lo fiboo jij Ijib. **40** Bo mo bo jëme Aloj le lë, ‘Maa banyo bo lé bo sâa bee fwe, nje bee baanj ka këe gë fiëë fi kooshi bë Muse wëe wu gë bvuse bee woj wu Ijib le gë.’ **41** Bo mo bo kenyë fimooso fi fiëneë mwa naa, bo sëeyi nyáj bo ge kintanye yu fi le, bo tu bo lañeye yi fiëë fi kenyë bo bë chiaanj yiboo le. **42** No bo ge noo, Nyo mo wu baa jij bo le, bo tu bo buune wa nyu fe juu bë kwii le mo jój. Nyu gëh no ba gë sañ a ñwa wu bamii ba ntuñ wu Nyo le lë, Nyo jëme le, ‘Bamii ba Ishwala, bëj gë sëeyi nyáj nchvuuj yi biluj le mbaanyë, bëj tuufe nyu më yu?

43 Beŋ gè jiényi beŋ tuude nyu chuŋ yi nyo wù bo tɛŋe le Molok, beŋ ka tuude joŋ yì ba kenyé le le nyo wù jee le Lefan, nyu mumooso mù beŋ gè kenyé ki beŋ bûune mu. Nje fine, nlé ŋgê mbvûse beŋ, beŋ bû beŋ gêeŋ beŋ fê lo Babilon.' **44** Bachiji chiji besa gè jiényi nchvuun bo keme chuŋ yì duunyi le Nyo le be bo, bo gè fe chuŋ yee bii yeeŋyeeŋ no yi Nyo gəh chunye Muse le gè bee. **45** Boŋ ba bachiji chiji besa gè fi, bo tuu bo to yû yanə kife kì be ba Joshwa gè lode nsheŋ yi bituŋ bì gè bee yanə le, nyu Nyo wu gè gəne fwe wu kuŋe bituŋ biyu. Chuŋ yiyu mo yi nyu yanə too bude kife kì Nfoŋ Dabi gè sage woŋ kfunę. **46** Wu yęŋ le Nyo koŋe wu chuule wu mo wu legę le Nyo bêŋ wu joŋ yeh wu nyâ wu wù Nyo wu Yakob chēe yu. **47** Gè jiényi Salamoŋ wu jōoŋ yeh yi Nyo yee. **48** Geenę, Tada Nyo wu le kikwęe ki mwęe munchii, to ge wu chee yeh yi jone bamii le ge. Le gəh yeeŋyeeŋ no muh wu ntuŋ wu Nyo wumu gè saŋ wa le Nyo jeme le, **49** 'Fewe le kala waŋ, nsheŋ yinę le kitege ki bikaa biaŋ. Tada jeme le yeh yi tanlo muh joŋ le le nyume yaŋ tanlo yi nyu nee? Noo, kijuse le yu kì tanlo nshii fo le? **50** Ge fe me mwęe mune munchii ge?" **51** Tifiŋ mo wu ja wu jeme le, "Beŋ teeme bikwęe baŋ, muntele mwęna be bintuŋ biena le lo binshushu. Bena bachiji chiji bena le gəh yeeŋyeeŋ. Beŋ fanje segechii ki beŋ yûge Kiyo ki Yuude le. **52** Muh wu ntuŋ wu Nyo wumu le yu wù bachiji chiji bena gè baŋ booŋ ge bikaa a wu jin ge? Ba gè yuuŋe bamii ba ntuŋ ba Nyo ba gè jeme wa le Muh wu Leme wù Nyo wù Chaŋ lé wu gê wu tō. Wu gè to, beŋ gesę wu, beŋ ka beŋ yuuŋe wu. **53** Ka nyume gəh beŋ ba Nyo ge tuŋ banchendaa be

bo nya banchi be bεŋ le bεŋ fanj ki bεŋ bii bo le.” **54** No bamii ba gɛ sage woŋ yu fiɛ fɪ Tifiŋ jɛmɛ, muntele bεde lo bo, bo tu bo ŋgeji bige. **55** Kiyo ki Yuude yisɛ yi Tifiŋ le, wu tu wu jiiŋe fie nyume we, wu ja wu yεŋ n'yuu wu le wù Nyo le, wu ka wu yεŋ Jiso wu lεŋ a kibo kinchieŋ ki Nyo le. **56** Tifiŋ ja wu jɛmɛ lε, “Bεŋ jiiŋe bεŋ yɛŋ, nle n'yεŋ fewe gwenyε, muh wù jee che le Mwamuh lɛme a kibo kinchieŋ ki Nyo le.” **57** Bo yu fiɛ fiyu, bo mo bo banj bintunj bε chiaanj, bo wanɛ fewεewε, bo mo bo saa bachii bo gwe yi Tifiŋ le, **58** bo chii wu bo bu bε wu a kilaantεŋ kec le, bo gεŋ bo tume wu bε ata. Bamii ba gɛ bεyi jinj yi nsa we baaye bikuŋ biboo, bo nya chumu wumu wu ba gɛ tεŋe lε Sol le, fε bo tume wu. **59** No ba gɛ tume Tifiŋ bε ata noo, wu buunε lε, “Tada Jiso, fih kiyo kaŋ.” **60** Wu mo wu ja wu tunj anyuu fεkuu, wu janj fewεewε lε, “Tada, keefε wo jiiŋe fiɛ fi befe fine fɪ bamii banɛ gee gε.” No wu jɛmɛ noo, wu mo wu kwe.

8 No ba yuuyi Tifiŋ, Sol tooŋ. Gεh abvu, bo ke bo nyaa ŋge wu tεɛme kintaashε ki bamii ba mbεmε ba Yεlusalem le. Ki saanje kichii ki bu yo, ki gεŋ bimbe bi Judia bε Samaliya le, shεe geh booŋ ba ntuŋ ba Jiso. **2** Bileŋse bamu ba gɛ leesε muntele yi Nyo le chuule to bo jo gvunε chi Tifiŋ bo jiiyε, bo bee wu wesee. **3** Geenε, Sol nyu fie wu gεnε lo bε kintaashε ki bamii ba mbεmε, wu kooyi bamii ba mbεmε, lε yeh lε yeh, ba bileŋse bε bikεse wu tunε yeh yi ncha le. **4** Bamii ba gɛ saanje baa tu bo gεnε manjuu le manchii bo feeji jε yi Nyo. **5** Filib bu fie wu gεnε nyu a kilaantεŋ ki Samaliya le, wu tu wu feeji saaka yo kune Mbvuse wù Nyo gɛ ka. **6** Bamii ba duude yuge bo

ka yenee mwee mü duunyi bvunga bvu Nyo mü wu gë gee
le, bo mo bo nya bintuŋ wu le chuule. **7** Biyo bì yiide gë
bude yi bamii le, bi wanę feweeewe, bamii ba duude ba gë
kwe kimbe kimimia mo batęŋelase bo ja we tε. **8** Noo,
kinlanye kì baanj tu ki nyu a kilaantęŋ kiyu le. **9** Muh mu
gë bee a kilaantęŋ kiyu le jee che nyu le Samoŋ, wu gë
shee geh wu duunyi nfinj ye kege lo, bamii ba Samaliya
bachii yede jwe yune bo. Wu ka duu le wu le muh wù
baanj. **10** Bamii bachii ba a kilaantęŋ kiyu le kege ba shige
shige le geene ba baanj baanj le bo nya bintuŋ wu le, bo
duu le, “Muh wunes le bvunga bvu Nyo bvù ba tεŋ le le
Bvunga bvù Baaŋ.” **11** Bo gë nyaa bintuŋ wu le noo, nje
wu gë shee wu duunyi nfinj ye kege lo je yi ndefe le bamii
yede jwe yune bo. **12** Geene, Filib gë doo wu to wu feeji
saaka wù jone kune bvunfoŋ bvu Nyo mo kune jee chi
Jiso Kletu, bikese be bileŋse bęęŋ saaka wuyu le wu mo
leesę bo a joo. **13** Samoŋ węe kibęe bęęŋ tε ba leesę wu a
joo. Wu mo wu me geh wù nyu mbebe yi Filib le wu yede
bingha bi mwee bì baanj baanj be mwee mü duunyi bvunga
bvu Nyo mü wu gë gee jwe yune wu. **14** Booŋ ba ntuŋ ba
Jiso gë yu Yelusalem lε bamii ba Samaliya le bo fi wa je yi
Nyo, bo mo bo tuŋ Bita be Joŋ fe bo le. **15** Bo gęęŋ bo bu
yo, bo buunę fe bamii ba mbemę ba yo le le bo kemę Kiyo
ki Yuude, **16** nje Kiyo ki Yuude gë baanj a to ge fe muh lε
bo le gε. Ba gë leesę bo nyu a joo maa a jee chi Tada Jiso
le. **17** Bita be Joŋ buunę, bo gęę chiaaŋ yi bo le, bo mo bo
kemę Kiyo ki Yuude. **18** Samoŋ doo wu yęŋ no booŋ ba
ntuŋ ba Jiso gęęde chiaaŋ yi bamii le Kiyo ki Yuude too yi
bo le, wu nya bige Bita be Joŋ le, **19** wu du lε, “Bęęŋ nya

me be bvunga bvunε tε, fi le lε mo nyu yεεŋ wù nle ηgεε
chiaanŋ yaŋ yi ye ye le, wu kεmε Kiyo ki Yuude.” **20** Bita
chvuu wu le lε, “Wo be bige biuŋ biyu bεŋ lεsε lo.
Wo jiεnyi neε fe wo kwaji lε tarjlo ba gu nyaa yi le yi Nyo
be bige? **21** Gε wo kεmε lo kijuse antεnεe a lεmε chine gε,
nje gε fitele fiuŋ yuude fe Nyo le gε. **22** Kaasε fitele fiuŋ yi
fieε fi befe fi wo goone ki wo gε fine le, wo buunε laa
tarjlo Tada Nyo leeshe banjkwaje ba befe banε ba wo kεmε
fe fitele le la. **23** N'yεde lε wo le wo yisε wa be n'yεle ajii,
wo tu nfwa wu kimbefε.” **24** Samoŋ choonε Bita be Joŋ
lε, “Kii, bεŋ buunε fe Tada le lε keefε fieε fimi antεnεe a
mwεε mu bεŋ jεmε munε kooshe be me gε.” **25** Bita be Joŋ
gε mεsε bo feje je yi Tada, bo seεn mwεε mù bo kee kune
Jiso, bo ja bo tuu jiŋ Yεlusalem. No bo gε tuu jiŋ noo, bo
fede bante ba duude ba Samaliya le, bo feeji saaka wù
jorje wu le wù Nyo yo. **26** Nchendaa Tada gε ja wu jεmε
Filib le lε, “Ja wo boh je akuu akuu, wo gεεŋ a je yǐ jade
Yεlusalem yi feder nchvuuŋ yi gεεne Gasa le.” **27** Filib ja
wu boge. Muh wù baanŋ wumu wu Itobia gε bee yo a je.
Wu gε bee muh wù ba bvuushε, nyu muh wù gε jiiŋe fe
kwa wu Yaa Kanda wù gε sage woŋ wu Itobia le. Muh wεε
gε ja Yεlusalem a wu gε gene ki wu būnε Nyo yo, **28** wu
tu wu tuu jin woŋ we le a koto kimu ki nyáŋ gε chiide le,
wù nyu wu shii yo, wu tεŋe fieε a ɿwa wù Yosaya wù muh
wu ntuŋ wu Nyo gε sanŋ le. **29** Kiyo ki Yuude jεmε Filib le
lε, “Keŋse wo gεεŋ mbebe koto kege le.” **30** Filib legε wu
gεεŋ mbebe ki le, wu yu muh wεε tεŋe a ɿwa wu Yosaya
le. Wu bii wu le lε, “Wo tεŋe ne wo yuge fieε fi wu jεmε?”
31 Wu chvuu lε, “Tarjlo n'yu neε njε muh najε mene seŋ?”

Wu jeme le Filib bεεŋ bo shii a koto le. **32** Kijuse kí wu gɛ teŋe fo a ɿwa wεε le gɛ jeme le, “Wu gɛ bee njε shon yĩ ba gεene ki ba sεε, ka nyu njε mwa shon sege ba muu yvú ye ye le, yi beede gε. Le geh tε noo no wù gɛ bee jwe wu chile. **33** Ba gɛ choose wu, ba fan ki ba sa nsa we chuule. Le yεεŋ wu yu wu to wu jeme kune booj be, a ba suuŋ wa kinche ke fεkuu fεnε?” **34** Muh wù baanj wεε mo wu legε Filib wu jeme le, “Kii wo, gɛ sεεŋ mε, muh wu ntuŋ wu Nyo wunε, wu jeme nyu kune yεεŋ? Wu jeme kune kikwεε ke noo kune muh mu le?” **35** Filib mo wu ke geh bε kijuse kiyu a ɿwa wεε le, wu tu wu naji saaka wù joŋe wu kune Jiso. **36** Bε wu tu bo gεene geh a je, bo gεεŋ bo bu fε kijuse kimi le joo nyu fo. Muh wù baanj wεε jeme le, “Bijε yɛŋ, yinε le joo fεnε, taŋlo ɿka nfaj la le, keefε wo lēe mε a joo?” [**37** Filib chvu wu le le, “Wo fεnε le wo bεεŋ Jiso Kletu le bε fitele fiuŋ fichii, tu nle nlee wo a joo.” Wu chvu le, “Nle mbεεŋ le Jiso Kletu le Mwa Nyo.”] **38** Muh wù baanj wεε mo wu du le bo lεεŋ bε koto. Bε Filib shii, bo lee bo gεεŋ a joo, Filib leesε wu a joo. **39** No bo gɛ bude a joo, Kiyo ki Tada chufε Filib fo, muh wù baanj wεε gε ka wu yεŋ wu le gε. Geenε, wu tu wu gεene geh fie wu laŋeye. **40** Filib ja wu bune nyu wa Asotu, wu ja wu tu wu gεene, wu fede a bilaantεŋ le bichii, wu feeji saaka wù joŋe wu Nyo, wu gεεŋ wu bu a kilaantεŋ ki Kasalia le.

9 Gɛ bee kife kεε le, Sol baanj geh wu fuge, wu kaji bamii ba ɿgo ba Tada le wu lé wu yûuyε bo. Wu mo wu gεεŋ fe kikwεε ki bachiji kintanyε le, **2** wu legε le wu nya wu baŋwa wu gεεŋ be bo yéh yi buune yi Damasku le, ba duunyi le wu yεŋ lo, no bamii ba yo bo bii Je yi Tada le

mo nyu bikese, mo nyu bilesse, wu kooye bo wu kaaj, wu
to be bo Yelusaləm. **3** Wu nya, Sol ja wu gεene Damasku,
wu doo wu fees a kilaantεn kee le, n'yuu wumu ja wu
lalε fewe, wu shii ye ye le. **4** Wu gwe fekuu, wu yu je jemε
wu le le, “Sol, Sol, wo Boone bikaa a me jin ne nje la?” **5**
Wu biih le, “Tada, le wo wù yεεŋ?” Je yiyu chvuu le, “Le
me wù Jiso, le me wù wo Boone bikaa a me jin. **6** Yi mεese
le, ja we, wo lee wo gεen a laanteŋ, ba seεŋ wo fies fi wo
keme ki wo gēe.” **7** Bamii ba gè jienyi be ba Sol leεŋ fo bo
ŋgesε, no bo gè yuge je yiyu bo yede ge muh le ge. **8** Sol
gè ja we fekuu fees, le wu doo wu gwenye ajii, wu ka yede
ge mwεε le ge. Bo jije wu yi kibo le, bo tu bo chieεji wu bo
gεene be wu Damasku. **9** Wu gεen wu tu wù nyu yi aju le
atade wu yede ge mwεε le ge. Wu gè bee noo, wu jii ge
fies ge, wu muu ge te fies ge. **10** Muh mbεmε wumu gè
bee Damasku ayu jee che nyu le Anania. Tada Jiso ja wu
teεŋ wu a fies le njε kifile le le, “Anania.” Wu beεŋ le,
“Tada, ne me wunε fεnε.” **11** Tada jemε wu le le, “Ja, wo
gēne a je yì ba teŋe le Chaaŋ le, wo doo wo bu fe yeh yi
Juda le, wo bii muh mu wu Tasu wu ba teŋe le Sol. Yegε
yu, wu le fo wu buune, **12** wu be wu yεŋ wa muh mu a
fies le njε kifile ba teŋe le Anania, wu to wu gεε chiaŋ ye
ye le, le wu kaase wu yede mwεε le.” **13** Geenε, Anania
jemε le, “Tada, nle n'yu wa a bamii ba duude le kune muh
wunε, no wù gee mwεε mù mbefe fe bamii ba le ba Nyo
le, ba Yelusaləm le. **14** Wu too ne, wù nyu wu fi bvunγa a
bachiji bintanyε ba baŋ baŋ le, le wu to wu kooye bamii
bachii yanε bo buunε bo teŋe jee chunγ.” **15** Tada chvuu
wu le le, “Genε geh lo. Nle ncha wa muh wunε, muh waŋ

wu l̄eme le, l̄e wu fēeji jee chan̄ bamii ba le ḡe Bajuu le ḡe,
b̄e banfōj baboo, mo bamii ba Ishwala le. **16** M̄e kib̄eε
nlé ndunyε wu no wù k̄eme ki wu yēŋ n̄gε n̄je jee chan̄.”
17 Noo, Anania mo wu ḡeεŋ, wu lee yeh yεε le, wu ḡeε
chiaan̄ ye yi Sol le, wu t̄eεŋ le, “Sol mwa bwaan̄, tuŋ Tada
Jiso m̄e. Le wu wù Jiso wù wo chi yεŋ a je sege wo chi too
yanε. Wu tuŋ me l̄e, nto n̄ge wo kaase wo yēde mwεε le,
l̄e Kiyo ki Yuude to ki yisε ye yo le.” **18** Ḡeh no wu j̄emε
noo, f̄iεε fimi n̄je bibage mo bi bu a Sol jii bi gwe fekuu,
wu mo wu tu wu yēde mwεε le. Wu ja we, bo mo bo leesε
wu a joo. **19** Wu ḡe ji mwεε, bvunga kaase bvu tu ye ye le.
Sol ḡe che Damasku b̄e n̄goo yi bamii ba mb̄emε, yi aju le
shige, **20** wu mo wu k̄e lo kimimia wu tu wu jiεnyi yéh yi
buunε le, wu feeji l̄e, “Jiso le Mwa Nyo.” **21** Bamii bachii
ba ḡe yuge bo tu bo manje l̄e, “Wunε le ḡe muh wù chi
jiεnyi wu ḡeεne lo b̄e bamii ba buune bo t̄eŋe jee chine
Yelusal̄em ḡe? Ḡe wu to yanε ne ki wu k̄ooyi ba le yanε wu
kaase wu ḡeεne b̄e bo, wu nyaa chiaan̄ yi bachiji kintanyε
ba baan̄ baan̄ le ḡe?” **22** Sol tu wu feeji ḡeh f̄iεε kune Jiso
fi t̄eεme lo, wu duunyi l̄e Jiso le Mbvuse wù Nyo ḡe ka.
Bajuu ba ḡe bee Damasku bo ma lo f̄iεε fi tanlo bo chvuu
wu le. **23** Aju ḡe doo wo fe wesee, Bajuu bayu shii, bo
chu nt̄aŋ ki bo yuuyε Sol. **24** Bo tu bo shiide, bo chieεne
wu jwe wu kitaj ki Damasku le, l̄e wu doo wu fede, k̄enε
nyu antaŋ k̄enε nyu fenshe, ki bo yuuyε wu. Geenε, Sol
k̄eε nt̄aŋ wuboo. **25** Bamii be ba n̄goo ḡe jo wu antaŋ, bo
leesε a n̄kaa le, bo bvuse wu fe nto wu kitaj le, bo shiishε
wu fekuu wa akfuuŋ. **26** Sol tu jij Yelusal̄em, wu doo wu
goone ki wu tâashe b̄e n̄goo yi bamii ba mb̄emε, bo tu

bo faane lo wu, nje gε bo gè bεmε chuule lε wu le muh
wuboo wu ηgoo gε. **27** Geenε, Banaba jo wu, bε wu gεεŋ
fε boonj ba nturj ba Jiso le. Wu sεεŋ bo le no Sol gè yεŋ
Tada le a je Tada jεmε wu le, wu mo wu sεεŋ bo no wu gè
feeji kune Jiso Damasku wu faane gε. **28** Noo, Sol mo wu
tu wù nyu bε bo wu jiεnyi manjuu le manchii Yεlusalem,
wu feeji kune Jiso, wu faane gε. **29** Wu gè jεme tε Bajuu
ba gè jεme jε yi GlekJ le, wu tεεnyi kintεεnye bε bo, bo ja
bo goone ki bo yuuys wu. **30** Bamii ba mbεmε kεε lε bo
goone ki bo yuuys wu, bo mo bo jo wu bo boh bε wu a
kilaantεŋ ki Kasalia le, bo chiinjε wu gεεŋ Tasu. **31** Yi kife
kine le, kintaashε ki bamii ba mbεmε fufε shεŋ yi ηgε le a
bimbe bi won wu Judia bε Galalee mo Samaliya le. Kiyo ki
Yuude ge kintaashε kiyu ki tεmε, ki mo ki tôone ηgoo yεε
yi kuu. Bo tu bo chee, bo ηgyuune geh nyu Tada. **32** Bita
tu wu jiεnyi, wu gεεne fε bamii ba le ba Nyo le manjuu le
manchii, wu jiεnye wu gεεŋ wu bu fε bamii ba Lida le.
33 No wù gè bee yo, wu yεŋ muh mu le wu kwe kimbe
kimimia, jee che nyu Ania wù nyu wu ge wa fεnta biluŋ
nyaaj. **34** No Bita yεŋ wu le, wu tεεŋ lε, “Ania, Jiso Kletu
fε wa wo. Ja we wo kεnye kinta kuŋ.” Kimimia Ania mo
wu ja we. **35** Bamii ba Lida, mo ba yi bale yi Shaloŋ le,
yichii mo bo yεŋ no muh wuyu le wu tεmε wa, bo leesε
muntele yi Tada Jiso le. **36** Gε bee kwεse wumu nyu a
kilaantεŋ ki Joba le, nyu muh wu mbεmε, jee che nyume
Tabita, chǐ le a je yi GlekJ le lε Doka. Wu gè gee mwεε mù
njoŋ segechii, wu fii bamii ba fuude. **37** Lε nyume aju
ayu le, kwεse wuyu gwe kincheŋ, wu mo wu kwe. Bo
chuge gyune che, bo bεεŋ bo gεε kimbe ki yeh ki awe

le. **38** No Joba gè bee mbebe yi Lida le, njoo yi bamii ba mbemē yu le Bita le Lida, bo mo bo tuŋ bileyse bafee fe wu le. Bo geŋ bo legē wu, le kii wu, le wu to geh bikaa le. **39** Bita mo wu ja geh noo be bo geene. Wu geŋ wu bu fo, bo jo wu bo beŋ be wu kimbe ki yeh yi awe kee le. Bakwēŋkfu ba yo bachii tuŋ kiŋgaŋ fo bo tu bo beede, bo duunyi njú yí Doka gè fede sege wu gè baŋ yu. **40** Bita bvuse bo akfuuŋ bachii, wu tuŋ anyuu fəkuu wu buunε, wu kaase ye wu jeme gvunε chiyu le le, “Tabita ja we.” Wu mo wu gwenye ajii, wu bije Bita, wu mo wu ja wu shii we. **41** Bita jijε wu yi kibo le, wu lεeŋ we. Wu kaase wu tεŋ bamii ba le ba Nyo be bakwēŋkfu baa, wu dunye wu bo le, a wu kaase wa wu tu yu. **42** Saaka wuyu saanje wu geŋ Joba achii. Bamii ba duude leesε muntele yi Tada le. **43** Bita tu wù nyu Joba yi aju a duude le, wu chee be muh mu wù gè keŋyi jé, jee che nyu le Samorj.

10 Muh mu gè bee a kilaanteŋ ki Kasalia le ba tεŋe wu le Koneyu, nyu kikwεε ki njoo yimi yi bamii ba nchi ba Lum, yí ba gè tεŋe le yi Itali. **2** Wu gè bee muh wù bamii bachii ba a wu yeh gè bee bo leesε muntele yi Nyo le chuule. Wu njvuune, wu buune Nyo segechii, wu nyaa nnya ye chuule. Bajuu ba gè fuude le. **3** Gè bee juu chimi nje juu bikaa bitede fenshe, fieε, nje kifile ja fi to fe wu le, wu jage wu yεŋ nchendaa wu Nyo le chuule a fieε fiyu le. Nchendaa wee gè to wu lee wu tεŋ wu le, “Koneyu.” **4** Koneyu faaŋ, wu noj ajii ye ye le wu biih wu le le, “Chiji kikwεε, le la?” Nchendaa wee chvuu le, “Nyo le wu yu wa buunε chuŋ, wu ka wu yεŋ nnya yi wo nyaa bamii ba fuude le, wu kwaje wo. **5** Yi meese le, tuŋ bamii Joba bo

gεεŋ bo tεεŋ muh mu wù jee che le Samoŋ, chimi lε Bita.

6 Wu chee bε Samoŋ wu kεεnyi jé wu la che le mbebe joo
yì baŋ le.” **7** No nchendaa wu Nyo wεε jεme noo wu mo
wu ja. Koneyu shεε wu tεεŋ bamii be ba lεme bafεε, wu
tεεŋ te muh nchi wumu wù gè chieεne wu, gè bee muh
wù gè leesε te fitele yi Nyo le. **8** Lε bo to, wu sεεŋ fiεε
fichii fì be kooshe bε wu bo le, wu mo wu tuŋ bo Joba. **9**
Akfuuŋ bu ayuu, gè bee njε fεnshe antεnεε, bo fεεse wa a
kilaantεŋ kiyu le. Bita ja wu bεεŋ a yeh we ki wu bûnε.

10 Jεŋ ke yi yuu wu, wu mo wu goone ki wu jì mwεε, ba
baŋ ba dεεde lo mwεε munjile. Fiεε njε kifile ja fi to fc
wu le. **11** Wu yεŋ a fiεε fiyu le, kibvule gwenye, fiεε fimi
shiide fεwe njε kikwεε ki nju, ba jiji yi abu le ana. **12**
Chikfuu chi nyáŋ yichii, yì jiεnyi nshεŋ le, bε yì loone, mo
munyii mù fuune we, nyu yi nju yiyu le. **13** Jε ja yi jεme
wu le lε, “Bita, ja we wo yuuye wo ji.” **14** Bita chvuu lε,
“Tada, gε tanlo me mon gε, nje ḥgε mbaŋ aji gε wa fiεε fì
nchε kene fiεε fì le njε fi yuude gε sεŋ.” **15** Jε yiyu ka yi
jεme wu le lε, “Keefε wo nyiεŋse fiεε fì Nyo le wu fε wa fi
yuude gε.” **16** Fi kooshe noo bu kiŋgane kintεde, bo mo
bo kaase bo bεεŋse fiεε fiyu we. **17** Fiεε fiyu fì gè to njε
kifile fì fuuŋse Bita wu tu wu maŋe laa fì duunyi nyu la lε.
Geh segeyu bamii ba Koneyu gè tuŋ baa to wa bo biide fε
la chi Samoŋ wù gè kεεnyi jé le fo, bo tu bo lεme jwe wu
kitan le, **18** bo tεεŋ, bo biide lε, “Muh wu jiεnyε wumu le
fεnε jee che nyu le Samoŋ Bita?” **19** No Bita gè baŋ wu
kwaji kune fiεε fiyu fì gè to fε wu le, Kiyo ki Yuude ja ki
jεme wu le lε, “Bijε yεŋ, bamii batεde goone wo. **20** Ja we
wo boh bena bo gεεne kikaa kimimia. Keefε wo chīide lo

ye gε, tuŋ mε bo.” **21** Noo, Bita mo wu ja wu boh, wu jεmε bamii bayu le lε, “Le mε wù bεŋ goone. Bεŋ to lε la?” **22** Bo chvuу lε, “Koneyu wu le kikwεε ki ŋgoo yimi yi bamii ba nchi ba Lum le wu tuŋ bee. Wu le muh wù chaŋ, wu faane Nyo, Bajuu bachii ŋgvuune wu. Nchendaa wu Nyo wù yuude wumu chi wu jεmε wu le lε wu chiiŋsε ntuŋ lε wo to a wu yeh, wu yu fιεε fι wo lε wo jēme wu le.” **23** No bo chvuse noo, Bita mo wu jεmε bo lee bε bo che. Akfuuŋ bu ayuu, wu ja bε bo mo bo gεeñe. Bamii ba mbεmε bamu ba Joba bi wu le. **24** Bo jienyε bo che, bvу bu bvу yuu bo fεsε Kasalia. Koneyu bε bamii be ba kfuu mo nsáa ye yi shéŋ yi wu gε tεŋε gε bee bo chieeñe wa bo. **25** No Bita gε lese wu gεeñe yeh, bε Koneyu tase. Koneyu gwe a wu jii wu ŋgvuuŋ wu. **26** Geenε, Bita chiaasε wu we wu jεmε lε, “Ja we, nle gεh tε fian muh wu wuŋ njε wo.” **27** Wu tu wu jεmε bε Koneyu bo lese bo gεeñe yeh, bo doo bo lee, bo yεŋ bamii so lo yu. **28** Wu jεmε bo le lε, “Bεŋ kee chuule lε nchi wese baŋ bεŋ gε le muh wu Bajuu lade jige wu ka taashi nsan bε muh wu le gε muh wu Bajuu gε. Geenε, Nyo le wu dunyε mεnε le gε ŋkεmε ki ntεŋε muh mu nduu lε wu le muh wù nche kεnε lε gε wu yuude gε. **29** Noo, bεŋ chi doo bεŋ chiiŋsε ntuŋ lε nto, mε mo nto, mbaŋ tεenye gε. Mε mo mbiide bεŋ le laa bεŋ tεŋε mε le la lε?” **30** Koneyu chvuу lε, “Abeŋ le wa aju ana no nchi mbee a mε yeh njε kife ki mεsε le juu bikaa bitεde fenshe mbuune. Muh mu jage wu bu a mε fwe wù nyu wu noŋ njú yi lale ye le. **31** Wu jεmε mεnε lε, ‘Koneyu, Nyo le wu yu wa buunε chuiŋ wu ka wu yεŋ nnya yi wo nyaa bamii ba fuude le, wu kwajε wo. **32** Noo, tuŋ bamii Joba

bo gεεŋ bo tεεŋ muh mu wù jee che le Samoŋ, chimi lε Bita. Wu chee bε Samoŋ wù kεεnyi jé wù la che le mbebe joo yì baŋ le.’ **33** Kimimia noo, nchi mo nchiŋse ntuj lε wo to. Wo to nε, fi joŋ baŋ. Bee mo be nyume fεnε a Nyo jii ki bee yu fεε fí Tada tuŋ wo lε wo to wo jεme bee le.” **34** Bita mo wu kε wu tu wu jεme wu duu lε, “Yi nchiεŋ le, nle n'yeŋ lε geh Nyo duunyi yeye yeye gε. **35** Muh wuchii wù faane wu, wu ka gee fεε fí chuule le, wu fii wu wu jiŋe gε laa mwεdε bu faane la. **36** Bεŋ kee ntuj wu Nyo gε chiiŋse fε bamii ba Ishwala le, wu feeji saaka wù joŋe lε Jiso Kletu gε to wu lε nyiŋgee tanjlo wù nyu antenεε a Nyo bε bamii. Jiso Kletu wunε le Kikwεε ki bamii bachii. **37** Bεŋ kee fεε fí gε kooshe woŋ wu Judia le wuchii, fi gε kε Galalee ajiŋ a kife kĩ Joŋ gε feeji wu leese bamii a joo. **38** Bεŋ kee tε no Nyo gε chvu lo Kiyo ki Yuude yi Jiso wu Nasale le, wu ka wu nya bvunŋga wu le, wu tu wu nyume bε wu. No Nyo gε bee bε wu, wu tu wu jiŋyи manjuu le manchii wù gee lεme chǐ joŋe wu ka fεde bamii ba debele nyuse. **39** Le bee ba gε yεŋ mwεε mù wu gε gee woŋ wu Bajuu le wuchii, bε mù wu gε gee a kilaantεŋ ki Yεlusalem le. Ba gε ta wu yi kintaŋ le wu kwe. **40** Geene, lε doo nyu aju atade, Nyo bvusε wu yi kwe le, wu ge bamii yεŋ wu le. **41** Gε nyu bamii bachii ba gε yεŋ wu le gε. Gε yεŋ geh bee ba Nyo gε cha lε bee feeji kune Jiso. Bee gε jii mwεε bee ka muu besa ba Jiso sege wu gε bu yi kwe le. **42** Wu jεme lε bee lε be gε be fεeji jε yi Nyo bamii le, bee ka sεŋe bo le lε le wu wù Nyo le wu baa lε le wu wù ge wu sa bamii ba baŋ yu mo ba kweeyε wa. **43** Jiso wunε le wu wù bamii ba ntuj wu Nyo bachii

gè jeme kune wu lε le yeej wu lé wu gèe fitele fie yi ye ye
le, Nyo le wu leeshε bimbefε bie feder yi jee che le.” **44**
Geh no Bita gè baanj wu jeme mwεe munε, Kiyo ki Yuude
ja ki shii, ki to yi muh le wuchii wù ge yuge njemε wεe le.
45 De yunj bamii ba mbemε ba le Bajuu ba gè bi Bita le, no
bo gè yεj Nyo nya te nnya ye yì le Kiyo ki Yuude bamii ba
le ge Bajuu ge. **46** Bajuu baa tu bo yuge no bo jeme jé yì
bo kee ge, bo yuuse Nyo. Bita mo wu biih lε, **47** “No Kiyo
ki Yuude le ki to wa yi bamii banε le geh yεejyεej no ki
gè to yi ye yese besabεj le, tanjlo muh ka wu fanj lε keefε
ba lēesε bo a joo ge?” **48** No Bita bile noo, wu mo wu jemε
lε ba leesε bo a joo a jee chi Jiso Kletu le. Ajiŋ ayu le,
bamii bayu legε le wu che be bo yi aju le shige fe wu ja.

11 Boonj ba ntuj ba Jiso mo bamii ba mbemε ba Judia
bachii gè yu lε bamii ba le ge Bajuu ge le bo fi wa te je yi
Nyo. **2** Bita gè doo wu kaase wu beej Yelusalεm, bamii ba
mbemε bamu tu bo sage wu. Bamii banε le ba gè lεme
geh le ba keme ki ba chvuu muh wu le ge muh Bajuu ge
yeh, fe mwεde nyu muh wu Nyo. **3** Bo tu bo sage wu bo
biide lε, “Wo chi jienyi neε fe wo la jige a bamii ba baanj
binshushu le, wo ka jii mwεe bena bo?” **4** Bita mo wu
naje chuule fiεε fichii fi gè kooshε, wu jemε bo le lε, **5**
“Hge mbee a kilaantenj kī Joba le mbuune, fiεε njε kifile ja
fi to fe mene. N'yεj a fiεε fiyu le, fiεε fimi shiide fewe njε
kikwεe ki nju, ba jiji yi abu le ana. Fi shii, fi leej a me jii.
6 Ndoo mbije yo, n'yεj nyáj le chikfuu le chikfuu le, yimi
nyume yi fe yeh le, yimi nyume yi nchvuuj be yì loone,
mo munyii mù fuune we. **7** Nja n'yu je jemε mene lε, ‘Bita,
ja we wo yuuyε wo ji.’ **8** Nchvuuj lε, ‘Tada, ge tanjlo me

mon gε. Gε fiεε fi nchε kεnε fi yuude gε, gε lee wa a mε mu gε.’ **9** Je yiyu ka yi jεmε we lε, ‘Keefε wo nyīεŋse fiεε fi Nyo le wu fε wa fi yuude gε.’ **10** Fi kooshe noo bu kingane kintεde bo mo bo kaasε bo chii fiεε fiyu fichii fi bεεŋ we. **11** Geh segeyu, bamii batεde fεsε fε yeh yī ηgε nchee fo, bo ja Kasalia, ba tuŋ le bo to bo tεεŋ mε. **12** Kiyo ki Yuude jεmε mεne le keefε mε nyieŋse ki ηgεεŋ besa bamii bayu gε. Booŋ ba bwee besa ba Joba ba bvusoo banε bi mεne, besa bo bachii gεεŋ be lee a muh wuyu yeh. **13** No bee lese, wu sεεŋ bee no wu gε yεŋ nchendaa wu Nyo le a wu yeh, wu jεmε le ntuŋ muh Joba wu gεεŋ wu tεεŋ muh mu wù ba tεŋje le Samoŋ Bita. **14** Muh wεε lé wu gε wu tō bε saaka wu bamii bachii ba le a wu yeh lé bo gε bo bōnε yu. **15** Ndoo ηkε le njεmε, Kiyo ki Yuude ja ki shii yi bamii bayu le geh yεεŋyεεŋ no ki gε to yi ye yese besabεŋ le feŋkεε. **16** N'yeŋ noo, mε mo ηkwajε fiεε fi Tada gε jεmε lε, ‘Joŋ gε leese bamii a joo, geene, Nyo lé wu gε wu lεesε bεŋ nyu yi Kiyo ki Yuude le.’ **17** No Nyo gε nya bamii bayu bε nnya nyu geh yī wu gε nya besabεŋ le sege besabεŋ gε leesε muntele yi Tada Jiso Kletu le, nle yεεŋ wù nfaŋ fiεε fi gee Nyo?’ **18** Bamii bayu yu no Bita jεmε noo, bo gε ka bo sage wu gε. Bo mo bo ja bo tumε nyu maŋkuŋ ma Nyo bo duu lε, “Fine le noo, tu Nyo le wu nya wa te je bamii ba le gε Bajuu gε, le bo kuse muntele muboo ki bo kεme kinche kì kage gε.” **19** Bamii ba gε saanje no ηgε kε, sege ba gε yuuuyε Tifiŋ bo gεεŋ manjuu le manjuu le, bo gεεŋ bo bu Fonishia, bamu gεεŋ Sablu, bamu Antiok. No bo gεne noo, bo tu bo feeji je yi Nyo nyu geh Bajuu le maa. **20** Geene, bamii ba mbεmε bamu ba gε ja Sablu bε

Selinj, bo gεεŋ Antiok bo tu bo feeji tε saaka wù jone wù kune Tada Jiso fε bamii ba le gε Bajuu le gε. **21** Yi bvunja bvunja Tada Nyo le, bo ge bamii ba duude leesε muntele yi Tada Jiso le, bo kuse bo tu bε wu. **22** Saaka wuyu wunes lee bintunj bi kintaashε ki bamii ba mbεmε le Yεlusalem. Bo mo bo tuŋ Banaba Antiok ayu. **23** Wu gεεŋ wu bu yo, wu yεŋ no Nyo le wu dunye fitεle fi jone fε bo le, wu yu njoŋ, wu mo wu teefe bo no bo b̄ii Tada le bε muntele muboo munchii. **24** Banaba wunes gε bee muh wù jone, wu yisε bε Kiyo ki Yuude wu ka keme mbεmε chuule. Noo, wu ge bamii ba duude ba yo lee muntele yi Tada le. **25** Banaba gε ja wu gεεŋ Tasu ki wu ḡoŋ Sol. **26** Wu gε gooŋ wu yεŋ wu le, wu jo wu bε wu tu jinj Antiok. Bε wu tu bo nyume yo yi kiluŋ le kichile bε kintaashε ki bamii ba mbεmε, bo yεyi bamii ba duude. Le Antiok ayu a ba gε ke ba tεŋe yŋoo yi bamii ba mbεmε le bamii ba Kletu. **27** Le nyume gεh kife kiyu le, bamii bamu ba gε sεŋe mwεε mü bo yuge Nyo jeme, ja Yεlusalem bo boh bo gεεŋ Antiok ayu. **28** Kiyo ki Yuude ge muh mu bo le wù jee che gε bee Agabu ki wu jâ wu lεεŋ we, wu tee le jεŋ ȳi tεεme lé yi ḡe yi kôo bituŋ bichii. Jεŋ yiyu gε bee yi jiεnyε yi koo kife k̄i Klawdiu gε bee Nfoŋ wu Lum. **29** Iŋoo yi bamii ba mbεmε ba Antiok yu noo, bo seeseε lε muh wuchii su bige no wù keme, bo fih booŋ ba bwe bo ba le Judia yu. **30** Bo mo bo su, bo tuŋ Banaba bε Sol bε bige biyu lε bo gεεŋ bo nya bachiji kintaashε ki bamii ba mbεmε le.

12 Gε bee kife kiyu le, Nfoŋ Helod ke wu nyaa yŋε bamii bamu ba kintaashε ki bamii ba mbεmε le. **2** Wu jeme ba gwooje Jεm wù mwa bwe Joŋ wu kwe. **3** Wu gε doo wu

yεŋ le fi le fi joŋ Bajuu le, wu mo wu gεεŋ fwe wu jεmε ba
koo tε Bita. Ba gε kole wu yi aju a ɿka wu Blεd wù ba
baaŋ gεe ge Kishile yo gε. 4 No bo kole wu, bo faa wu
yeh yi ncha le, bo gεe ɿgoo yi bamii ba nchi yeYe yeYe le
bo chieεne wu banεh banεh. Hεlod gε gεle Bita noo le
ɿka wu Ndαŋfe ge doo wu fe, wu bvuse wu wù leesε a
bamii fwe ba sa wu. 5 Bita tu wù nyu geh yeh yi ncha le.
Geenε, kintaashε ki bamii ba mbεmε tu ki buune Nyo
fε wu le wesee. 6 Le doo nyume kintaj kι akfuun bude
ayuu Hεlod bvuse Bita le ba sa wu, Bita lefe antεnεe a
bamii ba nchi bafεe ba kaan wu bε bancha bafεe, bo tu bo
chieεne wu. Bamii ba nchi bamu chieεne a yeh yi ncha
fwe. 7 Fi kooshe le nchendaa Tada gε ja wu jage ne wu bu,
n'yuu baan yeh yi ncha yiyu le. Nchendaa wεe kuŋ Bita yi
kibεne le, wu kanse. Wu jεmε wu le le, “Ja we chige.” No
wu jεmε noo, bancha baa mo bo faanyε chiaan yi Bita le
bo gwe fεkuu. 8 Wu ka wu jεmε wu le le, “Jile nju yo,
wo lee jé yo.” Bita ge noo. Nchendaa wεe ka wu jεmε le,
“Buu nju yo ye le wo bii mene.” 9 Bita buu, wu bii wu
le akfuun. Ge wu gε kee le fieε fi nchendaa wεe gee le
nchieεŋ ge. Wu gε kwaji le le fieε njε kifile fi too fe wu le.
10 Be wu jiεnyε bo fe kijuse ki fwe fe bamii ba nchi gε
chieεne fo, bo fe bvu ajiŋ, bo fεsε jwe wu kitaj wù bude
wu gεεne a kilaanteŋ le, ba fe bε kinchvu. Jwe wu kitaj
kiyu gwenye lewulewu, bo bu. No bo bu noo, bo tu bo
jiεnyi bo boge geh a je, nchendaa Tada Nyo wεe mo wu ja
wu lese a wu jii. 11 Bita shεe, bvufee to wu fo, wu jεmε le,
“Meεse nle ɿkεe wa le le nchieεŋ le be tuŋ Tada Nchendaa
we le wu to wu bvuse me chiaan yi Hεlod le, mbu yi ɿgε

wù Bajuu chi chieene lε bo lé bo gê bo nyâ mene.” **12** No
wu kεle noo, wu mo wu ja wu gεεne fε yeh yi Mεele wù
bwe Jon Maliku le, bamii ba duude nyu bo taashε fo bo
buune. **13** Wu gεεŋ wu bu fo, wu kuŋ jwe wu kitaj, mwa
wù kwεse wumu jee che nyu lε Loda wù gε lene fε yeh
iyu le to ki wu gwênyε. **14** Wu doo wu yu lε le je yi Bita,
njon yuuyc lo wu, wu baaŋ a gwenyε gε kitaj gε, wu ka
wu ja wu legε wu kaase wu lee wu gεεŋ yeh, wu sεεŋ
bamii le lε, “Bita le jwe wu kitaj le.” **15** Bo chvuu wu le
lε, “Wo jede lo.” Wu tu wu tεεnyi geh lε le Bita. Bo ja bo
jεme lε “Tanjlo nyu Nchendaa wu Nyo we.” **16** No bo gε
jεme noo, Bita mε geh wu kune. Bo doo bo gwenyε, bo
yεŋ nyu nchiεŋ lε le wu, jwe yuŋ bo. **17** Wu fe be chiaan
lε bo lu bε jwe, wu mo wu sεεŋ bo no Tada be bvuse wu
yeh yi ncha le, wu ka wu jεme lε bo sεεŋ Jεm le mo bamii
ba mbεmε le bachii. No wu jεme noo, wu mo wu ja wu
gεεŋ kimbe kimi le. **18** Akfuuj bu ayuu, bvufee chεŋe lo
bamii ba nchi laa tu kooshi la bε Bita la. **19** Hεlod bvuse
bamii lε bo jiεŋe bo goon wu. Bo goon, bo goon sεŋ. Wu
mo wu tεεŋ bamii ba nchi ba gε chieene Bita baa, wu
biih mwεε bo le, wu jεme lε ba jo bo ba gεεŋ ba lεeshe
lo bo. Ajij ayu, Hεlod ja kimbe ki woŋ wu Judia le, wu
boh wu gεεŋ wu tu wù nyu a kilaantεŋ kí Kasalia le. **20**
Gε bee kife kiyu le Nfɔŋ Hεlod toonyi shεŋ bε bamii ba
Taya mo ba Sidon. Bamii bayu mo bo banyε ye ki bo gεεŋ
bo ku chiaan lε nyiegee nyume yu, nje woŋ wuboo gε
kεme mwεε munjile nyu woŋ we le. Bo gεεŋ, bo ya bo koo
nsaj bε Blastu wù gε bee chεfoŋ. **21** Juu gε to chi kojε,
Nfɔŋ Hεlod noŋ njú ye yi woŋ, wu shii yi kala le, wu tu

wu nyaa njemē bamii bayu le. **22** Bo ja bo wuule lo, bo yuuse wu bo duu le, “Wunε njemē le wu nyo, gε nyu wu muh wu wuj gε.” **23** Kimimia, nchendaa Tada mo wu turj kinchenj yi Nfoŋ Hεlod le, nje wu gε baaŋ feesε gε mbεenjε wuyu Nyo le gε. Bangvule mo bo ji wu, wu kwe. **24** Geenε, jε yi Nyo tu yi leese a muntele mu bamii le, yi saanje yi gεene lo fwe fwe. **25** Banaba bε Sol gε mesε fiε fī ba gε tuŋ bo yu Yεlusalem, bo mo bo kaasε bo tu jinj Antiock. Bo doo bo tuu jinj, bo jo Joŋ Maliku.

13 Bamii bamu gε bee a kintaashε ki bamii ba mbεmε le Antiock, nyu ba sεŋe mwεε mù bo gε yuge Nyo jemē, bo ka yεyi bamii. Bamii bayu gε bee Banaba bε Simunj wù ba gε tεŋe le wù Yiide, mo Lusu wu Selij bε Sol mo Manεŋ wù ba gε leyε wu bε Hεlod wù muh wu nsa. **2** Gε bee bo bane mwεε munjile bo buune Nyo, Kiyo ki Yuude ja ki jemē bo le le, “Bεŋ baa Banaba bε Sol bεŋ gεe yeye, bo lεne lεme chī nle ntεŋ bo le bo lεne.” **3** Bo yu noo, bo ka bo bane gεh mwεε munjile bo buune, bo gε ja bo gεe chiaŋ yi bo le, bo mo bo chiiŋsε bo, bo tu bo gεene. **4** Banaba bε Sol mo bo gεene gεh no Kiyo ki Yuude gε tuŋ bo. Bo ja bo boh a kilaanteŋ kī Selusia le, bo lee a nguh wu a joo le, bo daŋsε, bo gεene woŋ wù Sablu le. **5** No bo daŋ, bo bu a kilaanteŋ kī Salami le, bo tu bo jienyi bo feeji jε yi Nyo yéh yi buunε yi Bajuu le, Jon Maliku jienyi bε bo, wu ffi bo. **6** Bo jienye yi woŋ wu a joo ntεnε wuyu le, bo daŋsε bo gεenj bo bu mo a kilaanteŋ kī Bafo le. Lε bo gεenj bo bu yi muh wu Bajuu wumu le yo, nyu muh wu nfiŋ jee che nyu le Bal Jiso, wu gε mbiane lε wu le muh wù sεŋe mwεε mù wu gε yuge Nyo jemē. **7** Wu to wu shee bε

Segu Bawolu wù muh wù sage woŋ wuyu. Muh wù sage wuyu gè keme bvufee baŋ. Wu tεεŋ Banaba bε Sol nje wu gè goone ki wu yû jε yi Nyo. **8** Bo to, geenε Elima wù muh nfiŋ wεε no jee che le a jε yi Glek le, wu mo wu tεenyi bε bo, wu mone ki wu gê lε keefε muh wù sage wεε lee fitele yi Jiso le gε. **9** Kiyo ki Yuude yisε yi Sol le, wù jee che chimi gè bee lε Bol, wu noŋ ajii yi muh nfiŋ wεε le, **10** wu jεmε wu le lε, “Wo le mwa debele, wo le muh wù banε fies fichii fi le chuule. Kilelε bε chimbiaŋ le mu chiiŋ fe fitele fiuŋ le. Gε taŋlo wo nyu ne njε wo kuse nchiesεŋ wù Nyo tâu chimbiaŋ sen gε? **11** Yegε yu, mεesε kibo ki Nyo le ki gwe ye yo le wo feeŋ, fi lé fi jô kife fe wo ka wo yεŋ juu le.” Kimimia noo, fiesε fimi shii gè njε kimbeε, fi banjε ajii a Elima. Wu mo wu ja wu tu wu monyi lo manjuu, wu goone muh wù chiesεji wu. **12** Muh wù sage wεε yεŋ noo, wu mo wu lee fitele yi Jiso le, no wu gè keme kinjha yi mwεε mù bo gè yεyi kune Tada Jiso. **13** Bol bε ŋgoo ye lee a ŋguh le Bafo, bo daŋ joo yǐ baŋ bo bu a kilaantεŋ kĩ Belgia le woŋ wù Banfilia le. No bo bu yo, Joŋ Maliku chine bo le, wu tu jin Yεlusalem. **14** Bo ja yo, bo fe bo gεεŋ a kilaantεŋ kĩ Antiok wu Bisidia le. Le to nyu juu chi yuuŋ, bo gεεŋ bo lee bo shii yeh yi buunε le. **15** Bamii gè ja bo tεεŋ a ɿwa wu banchi ba Muse le bε wu bamii ba ntun wu Nyo bo mεesε, bachiji kikwεε ki yeh yi buunε yiyu le mo bo turŋ ntun fe ba Bol le lε, “Booŋ ba bwe wese, bεŋ ne keme fiesε fi bεŋ tefε bamii yu, bεŋ jεmε.” **16** Bol mo wu ja we, wu chi bamii bε kibo wu mo wu ke wu jεmε lε, “Bamii ba Ishwala bε bamii ba le gε Bajuu gε ba ŋgvuune te Nyo, bεŋ yēgε bεŋ yû. **17**

Nyo wu bamii ba Ishwala gè cha bachiji chiji besa, wu ge kfuu chiboo tu chi kuu sege bo gè bee bantolo woŋ wù Ijib le. Wu mo wu bvuse bo yo be bvunga bwe, **18** wu koo yii be bo, wu tu wu jiiŋe fe bo le nchvuuj yi biluŋ le mbaanye. **19** Wu gè ge ba shiinshé bituŋ bvusooshwi woŋ wù Kanan le, wu mo wu nya woŋ kwee tu wuboo. **20** Mwee mune munchii gè jo njé biluŋ gii yineh kicho mbaansheŋ. No wu nya woŋ kwee bo le, wu mo wu gee bamii ba sâge bo. Bo sa bo geeŋ bo bu yi kife kì muh we wu ntuŋ wù Samwe gè sage le. **21** Geh yi kife kee le bo gè ja bo lege ki bo keme nyu nfoŋ, Nyo mo wu nya Sol, mwa Kish wu kfuu chi Benjamé le. Wu sa bvunfoŋ yi biluŋ le mbaanye. **22** Nyo gè shwa wu, wu gee Dabi Nfoŋ wuboo le. Nyo gè bee wu jemé kune Dabi wuné le, ‘Nle n'yęŋ Dabi wù mwa Jesi le nyu fitele fiaŋ. Wu lé wu gee fieč fichii fi ŋgoone.’ **23** Gè bee a kfuu chi Nfoŋ Dabi wuné le wù Nyo gè bvuse Mbvuse, wu nya bamii ba Ishwala le no wu gè ka wa. Mbvuse wuné nyu Jiso. **24** Fe Jiso wuné ke leme che gè bee Joŋ feeji wa bamii bachii ba Ishwala le le bo kuse muntele muboo wu leesé bo a joo. **25** Joŋ gè bee wa ki wu mēse leme che, wu gè ja wu biih bamii le le, ‘Bęŋ kwaji le nle yeeŋ? Ge n'ya nyume muh wù bęŋ chieene ge. Muh wu too a me jiŋ, mbaan ŋkoje ge muh wu le no ŋgvuumé nfaanye jé ye ge.’” **26** Bol geeŋ fwe wu jemé le, “Boor bwęeŋ ba le a kfuu chi Ablaham le mo bęŋ bamii bachii ba le ge Bajuu ge ba ŋgvuune tε Nyo, Nyo gè chiiŋse ntuŋ wuné wu taŋlo wu bvuse bamii yu nyu besabęŋ. **27** Geené, bamii ba Yelusalem be bamii baboo bo sage woŋ, bo faŋ ki bo jo Jiso njé Mbvuse. Bo ka bo faŋ ki

bo kεε kinyi ki mwεε mù bamii ba ntuj wu Nyo gè sanj kune wu. Nyu ge mu mù bo gè shee bo tεrje aju a yuuŋ le achii. Bo gè doo bo jεme lε ba yuuŋε wu noo, fine fieε mo fi ge fi to fi kojε no bamii ba ntuj wu Nyo gè jεmε.

28 No bo gè baŋyε yεŋ ge jiale chī tanlo bo yuuŋε wu yu ge, bo gεεŋ fwe bo jεmε Balεt le lε ba yuuŋε wu. **29** Bo gè ge fieε fichii no Ȑwa wu Nyo gè jεmε kune Jiso, bo shiishε wu yi kintaŋ le bo gεεŋ bo leesε wu a jεŋ. **30** Geenε, Nyo kaase wu bvuse wu yi kwe le. **31** Wu dunyε kikwεε ke yi aju a duude le, bamii ba bε bo gè ja Galalee bo gεεŋ Yεlusalem. Le bo ba feeji kune wu mεεse bamii ba Ishwala le. **32** Noo, bee tu be nyu tε fene mεεse ki be feeji saaka wù joŋe wunε bεŋ le. Saaka wunε le lε, fieε fi Nyo gè ka wa bachiji chiji bamii ba Ishwala yu, **33** le wu ge wa fi to fi kojε mεεse kife kesa besabεŋ le, besabεŋ ba le booŋ baboo. Fine kooji no Nyo gè bvuse Jiso yi kwe le. Ba le ba saŋ wa kune fieε fine a Ȑwa wu N'yuuse le bimbe bifeε, Nyo jεmε le, ‘Wo le mwa yaŋ, abεŋ nle chijo.’

34 Kune mbvuse wù Nyo gè bvuse Jiso yi kwe le lε keefε wu fo ge, Nyo gè jεmε a yinε je le lε, ‘Nlé Ȑgε nnyâ bεŋ kimbone kī le karj, ki Ȑgε Ȑkawa Dabi yu, wu lee.’ **35** Fi le ba ka ba san a kijusε kimi le a Ȑwa wu N'yuuse le Dabi jεmε le, ‘Ge wo nyu wo ge wo chine Mwa yo wu lεme wù Yuude le, wu fo a jεŋ ge.’ **36** Fi kune Dabi le lε wu gè lεŋ lεme che chī Nyo gè nya wu le yi kife ke le, wu ge wu kwe ba jiiyε wu mbebe bachiji le, wu fo. **37** Geenε, muh wunε wù Nyo gè bvuse yi kwe le gè baŋyε fo ge a jεŋ ge. **38** Noo, booŋ ba bwεεŋ, bεŋ mo bεŋ kēe chuule le saaka wunε wù ba feeji le Nyo leeshi bimbefε bi bamii wu leeshi nje Jiso

wunε. **39** Muh wù leese fitele fie yi Jiso le, le wu bone wa yi bimbefε bie le bichii, le fieε fi tarjlo nchi wu Muse ge ge gε. **40** Noo, bεŋ yēne le keefε fice fi ba saŋ a ɳwa wu bamii ba ntuj wu Nyo le fi koo bεŋ gε. Ba jeme yo lε, **41** ‘Bεŋ yēge bεŋ yû bεŋ ba chwεeſe Nyo. De lé yi gê yi yûŋ bεŋ, bεŋ kweeyε. Nlē ɳgê mōŋ fieε yi kife kena le, nyu fi muh be jeme lo bεŋ le, bεŋ ge bεeŋ gε.’’ **42** Bol bε Banaba ḡ doo bo bude yeh yi buunε yiyu le, bamii bayu tu bo lεgε lε bo ka bo to gεh juu chi yuuŋ ch̄i too le bo ka bo jeme mwεε mune. **43** Bamii ḡ doo bo bu yeh yi buunε le, bamii ba duude ba ḡ bee Bajuu bε bamii ba ḡ kuse bo tu bamii ba mbεmε ba Bajuu le, tu bo bii Bol bε Banaba le. Bo tu bo jeme bo teede bamii bayu le lε bo yûge geh nyu Nyo le, lε bo mε geh bo nyu yi nfii wù Nyo le. **44** Le to nyu juu chi yuuŋ ch̄i bii chieε le, ḡ shεe geh shige kilaantεŋ kichii ḡ bu ki to ki yu je yi Nyo. **45** Bajuu yεŋ no kinchvu ki bamii taashε noo, bo tu bo bεeŋe kindoŋ, bo tεenyi fieε fi Bol be jeme le, bo naanyi wu. **46** Bol bε Banaba tu bo jeme lo bo faane gε, bo duu lε, ‘‘Fi le chuule le bee ya be feje je yi Nyo nyu bεŋ Bajuu le. No bεŋ le bεŋ laase lo, bεŋ jo bikwεe biena le bεŋ baanj koje ge ki bεŋ kēme kinche k̄i kage ge, tu bee lé be fisiε fiesa be feeji nyu bamii ba le gε Bajuu le gε. (aiōnios g166) **47** Le no Nyo le wu jeme bee le, wu ḡ duu lε, ‘‘Nle ntome wo lε wo nyume kin'yesε yi bamii ba le gε Bajuu gε, wo lé wo ḡ wo bvûse bamii ba le abu a woŋ le achii bo bone.’’ **48** Bamii ba le gε Bajuu gε yu noo, bo tu bo yuge njor, bo bεeŋse je yi Tada. Bamii ba duude bεeŋ saaka wεε le, nyu ba Nyo ḡ cha wa lε bo lε bo kēme kinche k̄i kage gε. (aiōnios g166) **49** Je yi Tada mo yi

jiénye woj kwéé le wuchii. **50** Geené, Bajuu mo bo ja bo bëése bachiji nte bë bikëse ba baanj baanj, bikëse bané nyu bo, bo gë bee bo too yeh yi buuné le, bo tu bo bané Bol bë Banaba, bo mo bo kuj bo le bo ja yo. **51** Bo doo bo jade noo, bo kaaje bibvuné yi bikaa biboo le le le njijé wu fiéé fí bo moj, bo mo bo gëej a kilaantej kí Ikoniuj le. **52** Ùgoo yi bamii ba mbëmë le shéé yi tu yi nyu fiboo yi yuge njoj baanj, Kiyo ki Yuude nyu ki yisé ye yiboo le.

14 No Bol bë Banaba gë gënë Ikoniuj, bo ka bo ge gëh yëeñyeej no bo gë ge Antiok, ki bo lee yeh yi buuné yi Bajuu yi yo le, bo feeji saaka wù joje yu. Bo fejé chuule Bajuu mo bamii ba le gë Bajuu gë bëej weseé. **2** Geené, Bajuu ba gë farj ki bo bëej bo ja bo bëése bamii bamu ba le gë Bajuu gë, bo chëje bë muntele muboo, bo tôonyi shéj bë bamii ba mbëmë. **3** Bol bë Banaba më gëh yo kife ki ndefe le, bo tu bo feeji kune Tada bo faane gë. Tada nya bo bë bvüngä ki bo gee mwëé mù duunyi bvüngä bvu Nyo bë mwëé mu jwe wu yuné mù duunyi le fiéé fí bo feeji kune Tada no wu le wu dunyé fitele fí joje fë bamii le, le nchiëej. **4** Bamii ba a kilaantej kiyu le gadë. Bamu tu kimbe ki Bajuu ba gë farje ki bo bëej baa le, bamu tu kimbe ki booj ba ntuj ba Jiso le. **5** Bajuu baa bë bamii ba le gë Bajuu gë mo bikwëé bi woj taashë, bo chu ntaj ki bo nyié bë booj ba ntuj ba Jiso, ki bo tumë bo bë ata bo kweeyë. **6** Bo këe ntaj wëé, bo mo bo lege bo gëej woj wù Likonia le, bo tu bo jiényi bilaantej bì Lista bë Dëbi le mo bante ba mbebe yo le, **7** Bo feeji saaka wù joje yo. **8** Muh mu gë bee Lista, wu gë bee wu shee gë fëkuu, tañlo wu gë jiénye gë, nje ba gë boyi wu, wù nyu kiñkélé. Le

to nyu juu chimi, **9** wu shii wu yege fīeε fī Bol ge yεyi. Bol noŋ ajii ye ye le, wu yεŋ muh wεε kεme mbεmε lε Nyo tanlo wu fε wu, wu tεmε, **10** wu mo wu jεmε wu le fεwεεwe lε, “Ja lεεŋ we.” Wu mo wu selε we, wu kε wu tu wu jienyi. **11** Kinchvu ki bamii yεŋ fīeε fī Bol ge le, bo mo bo tuŋ kitada, bo jεmε a jε yi Likonia le lε, “Banyo le bo tu bamii bo shii bo to fε bee le.” **12** Bo tu bo tεŋe Banaba le Siyu, bo mo bo tεŋe Bol le εmi le le geh wu wù to wu jεme segechii. **13** Gε bee yeh yi kintanyε yi nyō wù bo tεŋe le Siyu wunε le nyu mbebe kilaantεŋ kiyu le. Chiji kintanyε wu fo mo wu jo banaa ba bileŋse bε nfude wu mo wu too bε bo jwe wu kitaj le lε bε bamii ge kintanyε yu fε Banaba bε Bol le. **14** Boon ba ntuŋ ba Jiso banε kεε fīeε fī bε bamii bayu gε goone ki bo ge, bo saayε njú ye yiboo le, bo lege bo lee a bamii bayu ntεnεε, bo tu bo ghaade lε, **15** “Bamii banε, bεŋ gee nyu la finε? Bee le geh bamii yεεŋyεεŋ nje bεŋ, bee to fεnε ki bee fejε saaka wù jorε wù jade fε Nyo le lε bεŋ chine banyo ba achiji banε le, bεŋ bii nyu Nyo wu le Nyo le. Wu gε fε kibvule bε nsheŋ bε joo mo mwεε munchii mù le manjuu manε le. **16** Gε bee fweele, wu chine bamii le bituŋ le bichii, bo gee no bo koŋe. **17** Geenε, wu tu wù gee geh mwεε mù njoŋe fε bamii le ki fi dūunyi le wu le yu. Wu tu wu nyaa bo bε jaŋ, bo kεme ŋgu kife kĩ kooji le, bo jii bo yuge njoŋ.” **18** No Banaba bε Bol jεmε mwεε mune bo le ne, bo ge lo ne cho, fε bo lu ki bo ge kintanyε fε bo le. **19** Bajuu bamu gε ja bo to yo, bo ja Antiok bε Ikoniuŋ, bo bεεse bamii ba duude lε bo tume Bol bε ata. No bo tume noo, bo mo bo chii wu bo bu bε wu a kilaantεŋ le bo

kwaji lε wu le wu kwe wa. **20** Geenε, ηgoo yi bamii ba mbεmε gè to bo taashε a wu we, wu kaasε wu ja we, wu tu a kilaantεŋ kiyu le. Bvu gè bu bvu yuu, wu bε Banaba mo bo ja yo, bo gεene a kilaantεŋ kī Dεbi le. **21** No Bol bε Banaba leese Dεbi, bo fejε saaka wù jone kune Jiso, bo kεme bamii ba mbεmε yo wesee. Bo gè ja yo bo tu bo kaase bo tuu jinj, bo fede a bilaantεŋ bī Lista bε Ikoniuŋ le mo Antiok wu Bisidia le. **22** No bo fede noo, bo chiaase muntele mu bamii ba mbεmε, bo teede bo le lε bo mε geh bo lêmε chuule yi mbεmε wuboo le, bo kēe lε bε bo kεme ki bo yεŋ bangε ba duude fc bo ge bo lee bvunfonj bvu Nyo le. **23** Bo tu bo baayi bachiji bintaashε bi bamii ba mbεmε, bo gεede bintaashε bi bamii ba mbεmε le bichii. No bo gè gεede noo bo banε mwεε munjile bo buune bo mo bo nya bo chiaanj yi Tada Jiso wù bo bεmε wu le. **24** Bol bε Banaba gè fe woŋ wù Bisidia le, bo danjε bo gεεŋ wù Banfilia le, **25** bo fejε je yi Nyo a kilaantεŋ kī Bεlga le, bo boh bo gεεŋ a kilaantεŋ kī Atalia le. **26** No bo boh yo, bo lee a ηguh wu a joo le, bo tu bo kaase bo tuu jinj Antiok. Antiok yanε nyu yo a ba gè nya bo chiaanj yi Nyo le wu nya bo bε nfii we, bo tu bo jiεnyi bo gee lεme chine chī bo gè mεsε. **27** No bo fεse yo, bo baanyε kintaashε ki bamii ba mbεmε, bo sεεŋ fεεfichii bo le no Nyo chi lεŋ bε bo, bε no wu chi gwenyε muntele mu bamii ba le gε Bajuu gε, bo lee muntele yi Jiso le. **28** Bol bε Banaba che bε ηgoo yi bamii ba mbεmε bayu kife ndefε.

15 Bamii bamu gè ja Judia, bo boh bo to Antiok, bo tu bo yεyi bamii ba mbεmε, lε gε tarjlo Nyo bvuse muh njε ba chvuu mwεdε yeh no nchi wu Muse duunyi sεŋ gε. **2**

Bol bε Banaba kajε lo n'yεyε wuyu, bε bamii bayu she bo tεnyi kintεnyε yu we nyu gε kì wεε gε. Fi gε ya, kintaashε ki bamii ba mbεmε ki Antiok bo baa Bol bε Banaba mo bamii ba mbεmε bamu, bo tuŋ le bo bεεŋ Yεlusalem bo yεŋ booŋ ba ntuŋ ba Jiso bε bikwεε bi kintaashε ki bamii ba mbεmε ki yo le, le bo lee jwe fε fιεε fiyu le. **3** Noo, kintaashε ki bamii ba mbεmε ki Antiok mo ki chiiŋse bo, bo tu bo gεεne bo fede bimbe bī Fonishia bε bī Samaliya le bo sεŋe bamii ba mbεmε ba yo le, lc bamii ba le gε Bajuu gε le bo kuse wa. Bamii bachii ba gε yuge noo, bo tu bo laneye baanj. **4** Bo bεεŋ bo gεεŋ bo fεsε Yεlusalem, kintaashε ki bamii ba mbεmε bε booŋ ba ntuŋ ba Jiso mo bachiji kintaashε ki yo fi bo. Bo sεεŋ fιεε fichii bo le no Nyo chi lεŋ chiaanj yiboo le. **5** Geenε, bamii ba mbεmε bamu bo gε bee tε a ŋgoo yi Bafalashii le, ja we bo jεmε le, “Ba kεme gεh ki ba chvūuse bamii ba le gε Bajuu gε yeh, bo jēmε bo le lε bo bii banchi ba Muse le.” **6** No bo jεmε noo, booŋ ba ntuŋ ba Jiso bε bachiji kintaashε ka bo shii ki bo lee antεnεe a fιεε fiyu. **7** Bo gε she bo jεmε bo gεεŋ je yǐ ndefε le, Bita ja wu lεεŋ we wu jεmε le, “Booŋ ba bwεεŋ, bεŋ kee le gε bee fweele Nyo baa mε a bεŋ ntεnεe le le yi jwe wanj le wù bamii ba le gε Bajuu gε le bo yuge saaka wù joje bo bεmε wu le. **8** Nyo wù kee muntele mu bamii, wu dunye le wu lé wu fi bamii ba le gε Bajuu gε, wu nya bo bε Kiyo ki Yuude yεεŋyεεŋ no wu gεh nya besabεŋ le. **9** Wu gε baanj dunye gε yeye besabεŋ le bε bamii bayu le gε. Wu gε ge muntele muboo tu mu yuude nje bo gε bee bo leesε muntele yi Jiso le. **10** No fi le noo, bεŋ jienyi neε fε bεŋ goone ki bεŋ shīŋshi fitele

fi Nyo, bεŋ jode bvujijε bεŋ gεede yi ɳgoo yi bamii ba mbεmε le, bvujijε bvunε gè ya wa bee mo bachiji chiji besa? **11** Ge fi nyume chuule gε. Besabεŋ le be bεεŋ le Nyo bvuuse besabεŋ nje fitele fi joŋe fi Tada Jiso le wu dunyε fe besabεŋ le. Nyu geh te yεεŋyεεŋ no wu bvuuse bamii ba le gε Bajuu gε.” **12** No Bita jεme wu mεsε, bamii bachii chiifε, bo tu bo yege no Banaba bε Bol jεme no bo gè jiεnyi bo gεεnε fe bamii ba le gε Bajuu le gε, Nyo nyaa bo bε bvunγa le bo gεe mwεε mù duunyi bvunγa bvu Nyo bε mwεε mu de yì yunε. **13** Bo jεme bo mεsε, Jεm mo wu jεme le, “Booŋ ba bwεεŋ, bεŋ yēgε bεŋ yû fιεε fi nle njεmε. **14** Samoŋ be wu sεεŋ wa besabεŋ le no Nyo gè kε wu dunyε te kinkonjε ke fe bamii ba le gε Bajuu le gε, wu cha bamu a bo ntεnεε le le bamii be. **15** Fιεε fi bamii ba ntuŋ wu Nyo gè saŋ jiεnyi geh kikaa kimimia bε fi Nyo gè ge. Ba gè saŋ le, **16** ‘Kife too lo kì nlé ɳgē ɳkāasε ntô, ɳkεnyε yeh yi Dabi yì le yi gwe wa. Nlé ɳgē njôon bifu biyu, bi kaase bi leεŋ we. **17** Noo, kimbege ki bamii mo ki goone Tada, bamii banε bachii nyu bamii ba le gε Bajuu gε ba nle ncha, le le bamii baj. **18** Fine jεme Nyo, wu gε ge wa bamii kεε baan lo nchenseŋ.’ (**aiōn g165**) **19** N'yeŋε fiaŋ le keefε besabεŋ nyâa ɳgε bamii ba le gε Bajuu bò le bo leesε fitele yi Nyo le gε. **20** Besabεŋ saŋ geh nyu ɳwa fe bo le, le keefε bo jii mwεε mù ba le ba ge bintanyε yu fe banyo le gε, nje le mwεε mu nyiεnε. Keefε bo kêmε fιεε fi bo gee bε kinjaŋ gε. Keefε bo jii nyáŋ nje ba sεε kilemε bu sεŋ gε. Keefε bo jii kilemε ki nyaj gε. **21** Ba saŋ noo, nje banchi ba Muse banε ba gε yεyε wa nchenseŋ manjuu le manchii bamii yuge, le geh bo ba bo tεŋε abεŋ

yéh yi buunε le aju a yuuŋ le achii.” **22** Noo, boonj ba ntuiŋ ba Jiso bε bachiji kintaashε mo kintaashε ki bamii ba mbεmε kichii bεεŋ fiεε fiyu, bo mo bo yεŋ le fi joŋe le bo baa bamii a bo ntεnεε bo tuŋ bε ba Banaba mo Bol bo gεεŋ Antiok. Bo mo bo baa Juda wù jee che chimi gε bee le Basaba, bo ka bo baa tε Sila. Bamii bafεε banε gε bee bikwεε antεnεε a bamii ba mbεmε. **23** Bo saŋ ηwa wù ba lé ba tūŋ bo yu wu le lε, “Bee boonj ba bwe wene ba le boonj ba ntuiŋ ba Jiso bε bachiji kintaashε yεεse bεŋ bamii ba mbεmε bachii ba le gε Bajuu gε, ba le a kilaanteŋ kì Antiok le bε ba le kimbe kì Silia le mo ba le a kì Silisia le. **24** Bee le be yu le bamii bamu le bo bu a bee ntεnεε bo to bo tu bo nyaa ηgε, bo cheŋe bε bvufee bwena bε n'yeyc wumu njε le bee be tuŋ bo sεŋ. **25** Noo, bee mo be shii bachii bee bεεŋ le ba baa bamii bamu ba tuŋ fe bεŋ le, bo tōo bε ba Banaba mo Bol bo le nsáa yese yi shεŋ. **26** Bamii banε le bo nya wa kinche kiboo njε lεme chi Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu le. **27** Bee mo be tuŋ Juda bε Sila le bo to bo jεme tε be jwe fiεε fi le a ηwa wune le. **28** Besa ba Kiyo ki Yuude le be yεŋ le fi baŋj joŋ gε ki bee yige bεŋ bε bvujijε bvumu fedε banchi ba shaŋ banε ba le lε: **29** Keefε bεŋ jii mwεε munjile mù ba le ba ge bintanyε yu fe banyo le gε. Keefε bεŋ jii kileme ki nyāŋ gε. Keefε bεŋ jii nyāŋ njε ba sεε kileme bu sεŋ gε. Keefε bεŋ kēme fiεε fi bεŋ gee bε kinjaŋ gε. Bεŋ ne lege mwεε mune, tu bεŋ gee chuule. Ba shεε wa.” **30** Bo gε saŋ noo bo mo bo tuŋ bamii baa yu bo boh Antiok. Bo gεεŋ, bo kuŋ kintaashε ki bamii ba mbεmε ki yo kichii, bo nya ηwa wεε bo le. **31** Bo tεεŋ ηwa wεε, saaka wuyu jieεεse muntele muboo, bo yu njοŋ

baanj. **32** Juda bε Sila gε bee bamii ba gε seŋje mwεε mü bo gε yuge Nyo jεmε, bo nya nteefe yǐ duude bamii ba mbεmε le, bo tu bo keme bvunga a muntele le. **33** Bo che yo yi kife kimu le. Bamii ba mbεmε gε chiiŋse bo, bo tu bo kaase bε kimbone bo tuu jiŋ fe bamii ba gε turŋ bo le. **35** Bol bε Banaba mε geh Antiok, bε bamii bamu yεyi bo ka feeji je yi Tada. **36** Kife gε doo ki kεŋse, Bol jεmε Banaba le lε, “Besa wo kaasε be tu jiŋ be jiεnyε bilaantenj bi besa wo chi feeji je yi Tada bi le, be yεŋ laa bamii ba mbεmε ba yo gee neε la.” **37** Banaba mo wu goone ki wu jō Joŋ Maliku le bε bo jiεnyε. **38** Geenε, Bol fanj wu konje gε le bo jo wu gε, nje wù gε bee wu chine bo le Banfilia wu fanj ki wu mēsε njieŋyε wu bε bo gε kεmε. **39** Bol bε Banaba gε she bo kεmε kintεεnyε baanj, bo mo bo gasε. Banaba jo Maliku, bε wu lee a ŋguh wu a joo le, bo geεŋ Sablu. **40** Bol cha fie nyu Sila. Be wu doo bo jade, bamii ba mbεmε nya bo chiaanj yi nfii wu Tada le. **41** Bo geεŋ je bimbe bi Silia bε bì Silisia le, bo tu bo jiεnyi bo chiaase muntele mu kintaashe ki bamii ba mbεmε.

16 Bol jiεnyε wu geεŋ wu bu a kilaantenj kì Dεbi le, wu gε ja wu geεŋ kì Lista le. Muh wu ŋgoo wu Jiso wumu gε bee Lista ayu jee che nyu lε Timoti, bwee nyu muh wu Bajuu, wù nyu tε muh wu mbεmε, geenε chiji gε bee muh wu Baglek. **2** Timoti wune gε bee muh, bamii ba mbεmε bachii ba Lista mo ba Ikoniuŋ bεεŋse wu. **3** Bol tu wu goone ki wu jō wu lε be wu jiεnyi, wu mo wu chvuu wu yeh. Wu gε chvuse wu yeh noo, nje Bajuu bachii ba gε chee bimbe biyu le gε kee lo lε chiji Timoti gε bee muh Baglek. **4** Bo tu bo jiεnyi bo geεne a bilaantenj le, bo doo

bo gεεne noo bo sεnε bamii ba mbεmε, banchi ba booj
ba nturj ba Jiso mo bachiji kintaashε ki Yεlusalem gε shile
bo bεεnj le ba gεεde. **5** Noo, bintaashε bi bamii ba mbεmε
biyu tu bi tεεme bi gεεne fwe fwe yi mbεmε le. Bamii tu
bo taade fe bo le aju achii. **6** Bol be ηgoo ye ja ki bo gεεnj
bo feje je yi Nyo woj wu εsia le, Kiyo ki Yuude faŋ. Bo mo
bo jienye bo fe nyu je kimbe ki Fligia be ki Galeshiaŋ le.
7 Bo gε doo bo gεεnj bo bu mbebe woj wù Misia le bo
goone ki bo lee bo gεεnj kimbe kì Bitinia le, Kiyo ki Jiso ka
ki faŋ. **8** Noo, bo mo bo fe woj wù Misia, bo danjsε bo
gεεnj a kilaantεn kì Towa le. **9** Le to nyu antaŋ, fieε njε
kifile ja fi to fe Bol le. Wu yεŋ a fieε fiyu le muh mu wu
Masedonia leme wu lεge wu le, “Kii wo, dan gεh wo to
Masedonia yanε wo fih bee.” **10** No fieε fiyu gε to fe Bol le
noo, besa bo mo be yεŋ le Nyo le wu dunye le bee gεεnj be
feje saaka we wù joŋe woj wù Masedonia le. Kimimia,
bee mo be seesε ki bee gεεnj yo. **11** Bee ja Towa, bee dan
chaanj a ηguh wu a joo le, bee bu Samotε. Bvu bu bvuyuu
bee gεεnj fwe bee bu Niaboli. **12** Bee gε ja fo bee jienye be
gεεnj Filibi, nyu kilaantεn ki kimbe ki fwe le Masedonia.
Kilaantεn kiyu gε bee ki bala wu Lum. Bee che yo yi aju
le. **13** Le doo nyu juu chi yuuŋ, bee bu a kilaantεn kiyu
le, bee gεεnj jwe wu joo le, fe bee gε kwaji le le kijuse ki
Bajuu ki buunε. No bee genε, bikεse bamu gε taashε wa
fo, bee mo be shii bee tu be jεme bo le. **14** Kwεse wumu
gε bee fo wu yuge tε, jee che nyu le Lidia, wù gε bee wu
ηgvuune Nyo. Wu bu a kilaantεn kì Tayatila le, wu gese
kfuu chi njú yimi, yi nyu njε yi yεede lo, yi tεεme kwa.
Tada gwenye fitele fie, wu bεεnj fieε fi Bol gε jεme le. **15**

Bo gè leesε wu bε bamii ba a wu yeh a joo, wu mo wu lègε bee wu jεmε lε, “Kii bεŋ, bεŋ nε le bεŋ yεŋ le nle nleesε fitele fiaŋ fichii yi Tada le, bεŋ to gε, bεŋ gεεŋ bεŋ che a mε yeh.” Wu mε gεh wu tu wu dode, bee ja be bεεŋ, bee gεεŋ. **16** Lε to nyume juu chimi no bee gè gεεne fe kijusc ki buunε le, bee tase bε mwa wù kwεse wumu wù nyu nfwa. Wu gè kεme kiyo kimu yi ye ye le, kĩ ge muh tu muh jiaŋ. Bamii ba gè kεme mwa wù kwεse wεε gè kade bige ye ye le chuule nje wu gè sεnε mweε mù gè bee ki mu kôoshi. **17** Mwa wù kwεse wuyu doo wu yεŋ besa Bol le, wu mo wu bii bee le wu wanε, wu duu lε, “Bamii banε le bamii ba lεme ba Nyo wu le kikwεε ki mweε munchii, bo duunyi je yì taŋlo bεŋ jienye yu fe bεŋ bone.” **18** Wu gè ge noo bu aju a duude le, fi gè ja fi toonyε Bol, wu kaasε ye wu waŋ kiyo kiyu wu jεmε lε, “Njεme wo le, a jee chi Jiso Kletu le, lε wo bu ye yi mwa wunε le.” Ki mo ki bû yi ye ye le fo ki sege. **19** Bamii ba gè kεme nfwa wεε yεŋ lε je yiboo yi bige le yi ka wa, bo mo bo koo Bol bε Sila bo chii bo, bo gεεŋ bε bo fwe a bachiji won le fε waŋ. **20** No bo gεnε bε bo, bo leesε bo fwe a bala wu Lum wù gè sage bansa bo jεmε lε, “Bamii banε le Bajuu, bo nyaa nŋε a kilaantεŋ kesa le. **21** Bo yεyi bamii bε kinche kĩ nchi wese baŋ bεεŋ gε. Bee le bamii ba Lum, gε taŋlo bee bii kinche kiyu le gε.” **22** Kinchvu ki bamii kĩ gè bee fo mo ki toor bo, bo gwe yi Bol bε Sila le. Bamii ba gè sage bansa baa mo bo saayε njú yi Bol bε Sila, bo jεmε lε ba taŋ bo. **23** Bo sun bo wesee, bo jo bo bo gεεŋ bo leesε yeh yi ncha le, bo jεmε lε muh wù to wu chieεne yeh yi ncha wu chieεne bo chuule. **24** No wu yu noo, wu mo wu

jo bo wu gεεŋ wu faa bo a kibuu ki yeh yi ncha ki antεŋ
le, wu kaŋ bikaa biboo yi kinfaŋa le. **25** Lε to nyume njε
antar antεŋε, Bol bε Sila buune bo yεεnε bo yuuse Nyo,
bamii bancha yege, **26** nshεŋ ja yi shiŋshe bε bvunŋa,
yeh yi ncha shiŋshe yi gεεŋ yi bu yi kichi le. Kimimia, de
yi fese yichii gwenyε, bancha faanyε yi bamii bancha le
bachii. **27** Muh wù gε chieεne yeh yi ncha yiyu kαŋsε,
wu doo wu yεŋ le de yi fese le yi gwenyε wa, wu mo wu
tu wu kwaji le bamii bancha baa le bo legε wa. Wu mo
wu baa nyo a ŋku le le wu yuuuyε kikwεε ke yu. **28** Bol
wanj fewεεwe wu jεmε le, “Keefε wo yûuyε kikwεε kuj
gε. Bee le fεnε bee bachii.” **29** Muh wù gε chieεne yeh yi
ncha yεε tεεŋ muh, wu to bε kin'yesε, wu legε wu lee
yeh, wu gεεŋ wu tuŋ anyuu a Bol bε Sila fwe wu koge bε
nfaanj. **30** Wu ja wu jo bo, bε bo bu akfuuŋ, wu biih bo le
le, “Ba chii, taŋlo ŋge nεε fε mbone.” **31** Bo chvuu wu le
le, “Leesε fitεle yi Tada Jiso le, bena bamii ba le a wo yeh
bεŋ ge bεŋ bone.” **32** Bo mo bo fejε saaka wu kune Tada
fε bamii ba a wu yeh le. **33** Wu jo bo geh kitaj kiyu le,
wu chuge banfu baboo. Kimimia, bo mo bo leesε wu bε
bamii be bachii ba a wu yeh a joo. **34** Wu mo wu jo bo, bε
bo bεεŋ a wu yeh, wu nya mwεε munjile bo ji. Bε bamii
bachii ba a wu yeh mo bo tu bo laŋeye le bo le bo lee
wa muntele yi Nyo le. **35** Akfuuŋ bu ayuu, bala wu Lum
wεε wu gε sage bansa tuŋ bamii ba nchi le bo gεεŋ bo du
muh wù chieεne yeh yi ncha yεε le le wu bvuse bamii baa
bo gεεne. **36** Muh wù gε chieεne yeh yi ncha yiyu mo
wu gεεŋ wu yεŋ Bol le, wu jεmε wu le le, “Bala le wu
tuŋ ntuŋ le ba bvuse bεŋ, bεŋ gεεne yi kimbone le.” **37**

Geenε, Bol jεmε bamii ba nchi baa le lε, “Ba chi ba sunj bee fε waanj, ba baanj sage nsa wese gε, bee nyu tε bamii ba Lum, ba ka ba faa bee yeh, bo jεme mεeεse lε ba bvuse bee ajiŋ ajiŋ ne neε? Gε taŋlo fi kooshe noo gε. Le ge to gεh bala wuyu fεne fε wu bvuse bee.” **38** Bamii ba nchi baa kaase bo tu jinj, bo gεεŋ bo sεεŋ bala wu Lum wεε le no Bol jεmε. Bo yu lε Bol bε Sila le tε bamii ba Lum, bo mo bo tu bo faane. **39** Bo mo bo to bo ku chiaaj bo le, bo bvuse bo yeh yi ncha le, bo chiiŋse bo, bo legε bo lε bo ja a kilaantεŋ kεε le. **40** Bol bε Sila bu yeh yi ncha le, bo gεεŋ a Lidia yeh, bamii ba mbεmε nyu yu. Bo teefe bo, bo mo bo ja yo.

17 Bol bε Sila mo bo ja bo gεene, bo fe a bilaantεŋ bì Anfiboli bε Abolonia le, bo daŋse bo gεεŋ bo bu Tesalonika, fε yeh yi buune yi Bajuu gε bee fo. **2** Bol mo wu gεεŋ wu lee yeh yi buune le, gεh no kinche ke gε bee, wu tu wu too wu jεme bamii le yu, yi aju a yuuŋ le atade, wu duunyi fιεε fichii a ɿwa wu Nyo le. **3** Wu tu wu naji yo, wu chieeyi le Mbvuse wù Nyo gε ka gε keme ki wu yεŋ ηgε, wu kaase wu bu yi kwe le. Jiso wunε wù wu feeji kune wu, le Mbvuse wεε. **4** Le bamii bamu yu noo, bo taa fε Bol bε Sila le. Baglek bamu ba gε ηgvuune Nyo mo bikεse ba baanj baanj bamu gε bεεŋ tε bo duude. **5** Geenε, Bajuu bamu mo bo tu bo bεεne kindoŋ Bol bε Sila le, bo kuj bamii bamu bo shee gεh ne achiji bε bo taashε yi kinchvu le, bo kε jwe alaantεŋ. Bo mo bo ja bo gεεŋ bo ηgode yeh yi Jason bo goone Bol bε Sila ki bo bvuse bo, bo nya bamii le akfuuŋ. **6** Bo doo bo gooŋ sεŋ, bo mo bo chii Jason bε bamii ba mbεmε bamu bo gεεŋ bε bo fwe fε

bachiji nte le, bo tu bo wanε bo duu lε, “Bamii banε le bo
jiεnyi bo fiise woŋ tuu anfisε, bo to wa bo bu yanε, 7
Jason fi bo, wu gεε a wu yeh. Bo bachii ŋode banchi ba
Nfoŋ wu Lum, bo duu lε Nfoŋ wumu le yu jee che nyu lε
Jiso.” 8 Bachiji nte bε bamii yu noo, bo ja bo tu bo wεεse
lo. 9 Bo mo bo kaaŋ Jason bε bamii ba mbεmε bo nya bige
lε, fi ka kooshe lo, bo gε ka bo kaase bo chvuu bige biyu
bo le gε. Bo mo bo chine bo le lε bo gεεne. 10 Akfuuŋ gε
doo ajiŋ, bamii ba mbεmε jo Bol bε Sila bo chiiŋse bo tu
bo gεεne a kilaantεŋ kī Belia le. No bo lese yo, bo gεεŋ
yeh yi buunε yi Bajuu le. 11 Bajuu ba yo gε bee bamii
ba gε kee fie bo feder ba Tesalonika, nje bo gε fi n'yeε
chuule bε kinjkoŋε, bo tu bo taade a ŋwa wu Nyo le aju
achii ki bo yεŋ laa mwεε mü Bol yεyi bo yu le nchieŋ le.
12 Bo mo bo bεεŋ je yi Nyo le wesee. Bikεse ba baŋ baŋ
ba duude ba gε bee Baglek mo bileŋse ba duude ba gε bee
te Baglek bo bεεŋ te. 13 Geenε, Bajuu ba Tesalonika gε
yu lε Bol le wu gεεŋ wa wu tu wu feeji je yi Nyo Belia,
bo mo bo gεεŋ te yo, bo bεεse kinchvu ki bamii bo kε
jwe. 14 Bamii ba mbεmε mo bo jεmε lo Bol le kimimia wu
gεεŋ june wu joo yī baŋ le. Geenε, Sila bε Timoti shεε
Belia. 15 Bamii ba gε genε ki bo chiiŋse Bol, bo gεεŋ bo bu
Ateŋ bo mo bo chine wu le. Bo doo bo tuu jiŋ, Bol tuŋ bo
lε bo gεεŋ bo fejε Sila bε Timoti le lε bo moŋ ki bo bi
wu le chige. 16 Bol mo wu chieεne Sila bε Timoti Ateŋ.
Wu gε doo wu jiεnyi yo, wu yεŋ kilaantεŋ kiyu ki yisε bε
mumooso. Fi shiŋshe fitele fie. 17 Wu mo wu gεεŋ yeh yi
buunε yi Bajuu le, wu jεmε bε bo mo bamii ba gε bee gε
Bajuu gε ba gε buunε te Nyo fo. Wu ka wu jεmε aju achii

fe waanj bamii ba gè jade bo too fo le. **18** Bamii ba n'yεyε
bamu ba bo ge tεŋe lε εbikoliaŋ mo ba bo gè tεŋe lε Sitok
bo ja bo tu bo tεεnyi te kintεεnyε bε ba Bol. No Bol gè
feeji kune Jiso bε bu yi kwe le, bamu mo bo tu bo biide lε,
“Kiyuŋ kine kune jwe yi la le?” Bamu tu bo duu fiboo lε,
“Fi yεnε geh njε wu feeji kune banyo ba bamii bamu.” **19**
Noo, bo mo bo jo Bol bε bo gεεŋ fe kinshile kì ba gè tεŋe
lε Aleobagu, Bo du wu le lε, “Bee goone ki bee ka be yu
kune n'yεyε wu fwεŋ wunε wù wo too bε wu laa wu duu
lε la lε. **20** Wo jεmε mwεε mu bee gè baanj a yu gε. Noo,
bee goone ki be kεε kinyi kiyu.” **21** (Bamii ba Ateŋ mo
bantolo ba yo bo tu bo nyu fiboo ki bo shee bo yuge nyu
mwεε mu munfεŋ, mu bo jεmε kune mu.) **22** Bol mo wu
lεεŋ fwe a kinshile kì Aleobagu kεε le, wu jεmε lε, “Bamii
ba Ateŋ, n'yεnε lε a já le yichii bεŋ ηgvuune banyo banjaa.
23 Njεmε ne, nje nchi njienyi a kilaantεŋ kena le, ndoo
njiŋε manjuu mà bεŋ buune banyo mo le, n'yεŋ kitana
ki kintanyε kimi le ba saŋ yi yu le lε, ‘Fε nyo wù ba kee
gε le.’ Nyo wuyu wù bεŋ buunε, bεŋ kee gε, le wu wù
nlé nfεjε bεŋ le mεeεse. **24** Nyo wuyu le wu wù gè fe woŋ
kfunε bε mwεε munchii mù le yi wu le. Le wu wu le Nfoŋ
wu kibvule bε nsheŋ, gε wu chee yéh yi kintanyε yì jone
bamii le gε. **25** Gε wu fuge fιεε fimi fι wu jiiŋe lε muh lεŋ
fe wu le gε, nje le wu wù gee bamii bachii bo yεneh, bo
nyu yu, bo keme fιεε fichii fι bo goone. **26** Wu gè bee wu
ge chikfuu chi bamii chichii bu yi muh le wu mumwaa bo
tu bo nyu yi kikwεε ki nsheŋ le. Fε wu ge noo, gè bee wu
seesε wa kife kì bo lé bo gê bo nyûme yu, mo bijwii bi
manjuu ma bo lé bo gê bo chêe mo le. **27** Wu gè ge noo, lε

bamii ge bo ghaade laa bo lé bo gê bo yû bo yêŋ wu le lε.
Geenε, gε Nyo nyu je yî ndefe le fε muh lε bεŋ le gε. **28**
Fine le geh yeeŋyeeŋ no muh mu gè jemε wa lε, ‘Le wu
wù gee fε besabεŋ chee, bee ka jiεnyi, bee ka nyume no
besabεŋ le.’ Muh wene wu binfε wumu gè jemε wa tε lε,
‘Besabεŋ le booŋ be.’ **29** No besabεŋ le booŋ ba Nyo noo,
keefε besabεŋ kwaji lε Nyo fiεεnε fiεε fî seese muh bε
bvufee bwe gε, fî ba suŋ bε kichwa ki bige gε, kεnε ba
kεnyε lo bε tεde gε. **30** Gε bee kife kî bamii gè baan kijibε
le, bo gee mwεε mù mbefe munε, Nyo nchînε yu. Geenε,
mεεse wu duu lε bamii bachii kuse muntele muboo. **31** Bo
kûsε nje wu le wu gεε juu chî wu lé wu gê wu sâ woŋ
wuchii wu bii nchiεŋ le. Wu le wu cha wa muh we wù lε
wu gê wu sâge. Fine le wu dunyε wa bamii le bachii lε
le nchiεŋ no wu gè bvuse muh wεε yi kwe le.” **32** No
Bol jemε noo, bo yu, wu bεŋ kune mbu yi kwe le, bamii
bamu ja bo tu bo keede lo wu. Bamu jemε fiboo lε, “Bee
goone ki be ka be yu kune fiεε fî wo jεme fine.” **33** Noo,
Bol mo wu bu wu chine bo le. **34** Geenε, bamii bamu bεŋ
fiεε fî wu gè jεme le, bo taa fε wu le. Muh mu bo le gè bee
Dionisiu wù gè bee muh wu kinshile ki Aleobagu, wumu
nyu kwεse jee che nyu lε Damale mo bamii bamu tε.

18 Ajij ayu, Bol ja Ateŋ wu gεεŋ a kilaanteŋ kî Koleŋ le.
2 No wu gè genε yo, bε muh wu Bajuu wumu tase jee che
nyu lε Akwela, ba gè boyi wu Bontu. Akwela bε Blisila wù
kwεε baan geh no bo ja Itali, nje Klawdiu wù Nforŋ wu
Lum gè bee wu bvuse nchi lε Bajuu bachii bu yo. Bol gè la
jige a bo le, **3** Wu doo wu yεŋ lε bo kεnεyi jé yî bo sanje
chúŋ yu, gè bee te lεme chî wu wù Bol gè chee nje chi,

wu mo wu tu wu chee fo, bε bo lene. **4** Lε to nyume aju
a yuuŋ le achii, wu gεene yeh yi buunε le, wu jεme bε
Bajuu mo Baglek bo gè bee yu, wu mone ki wu gē bo bēŋ
fieε fi wu yεyi le. **5** Sila bε Timoti gè doo bo ja Masedonia
bo to, Bol mo wu jo kife ke kichii wu tu wu feeji nyu jε yi
Nyo, wu duunyi Bajuu le, le Mbvuse wù Nyo gè ka le Jiso.
6 Geenε, Bajuu bayu gè ja bo tεenyi fieε fi wu gè jεme le,
bo tu bo naanyi wu. Wu mo wu sese njú ye wu jεme bo
le lε, “Kwe yene nyûme chiaan yene le. Gε chiaan yan
nyu fo gε. Kege yi mεse le, nlé ŋgēne wa nyu a bamii
ba le gε Bajuu gε.” **7** Wu mo wu chine bo le, wu bu wu
gεεŋ wu tu wu chee wa nyu bε muh mu wu le gε muh wu
Bajuu gε, muh wεε gè ŋgvuune Nyo. Jee che gè bee lε
Titiu Justu, la che nyu mbebe yeh yi buunε le. **8** Klisbu
wù kikwεε ki yeh yi buunε, bε bamii bachii ba a wu yeh
gè leese muntele yi Tada le. Bamii ba Koleŋ ba duude tu
bo yuge no Bol feeji kune Jiso, bo bεmε, ba leese bo a
joo. **9** Lε to nyu kitaj kimi le, Tada jεme Bol le a fieε le
njε kifilε le lε, “Keefε wo fâane gε, wo fēeji geh jε yan
wo gεene bε yi. Keefε wo lû gε, **10** nje nle besa wo, gε
muh nyu yu wù taŋlo wu gē fieε bε wo gε. Bamii baŋ le a
kilaanteŋ kinε le wesee.” **11** Noo, Bol tu wù nyu yo yi
kiluŋ le bε kimbεge, wu yεyi bamii bε jε yi Nyo. **12** No Bol
gè bee yo, Galio gè doo wù nyu muh wù sage kimbe kĩ
Akεya le, Bajuu banyε ye bo koo wu bo gεεŋ bε wu yeh yi
nsa le, **13** bo jεme Galio le lε, “Muh wunε mone ki wu fise
bamii le bo bûunε Nyo a je yimi le yeye nyu gε no nchi
goone gε.” **14** Bol ja le wu jεme, Galio ja wu jεme Bajuu
baa le lε, “Bajuu bεŋ yu, fieε fine bε bee fieε fimi fi befe fi

muh wunε le wu ge, kεnε le nchi wumu wù wu ηgode, tu mbe ηkaaŋ shéŋ n'yegε fιεε fi bεŋ jεme le. **15** Geenε, no fιεε fine le gε kintεenye kune jé bε ajee no banchi bena le, bεŋ sēesε lεbεŋlεbεŋ. Gε taŋlo nsâ fine fιεε gε.” **16** No wu jεme noo, wu mo wu kuŋ bo, bo bu yeh yi nsa le. **17** Bo bachii mo bo ja bo lee yi Sostene wù gε bee kikwεε ki yeh yi buunε le, bo mo bo suŋ wu a yeh yi nsa fwe. Galio gε kwe lo fie fιεε fo gε. **18** Ajiŋ ayu, Bol ka wu che Koleŋ bε bamii ba mbεmε yi aju le wesee, wu mo wu ja wu chine bo le bε ba Blisila mo Akwela bo lee a ηguh wu a joo le ki bo gεεŋ Silia. Fe bo ja Seŋkliya fe bo gε lεsε a ηguh le fo, Bol mu kikwεε nje ηka wù wu gε ge fe Nyo le. **19** Bo mo bo gεεne, le bo gεεŋ bo bu Efesu, Bol chine Blisila bε Akwela le yo, wu ja wu gεεŋ fie nyu yeh yi buunε yi Bajuu le, wu jεme Bajuu le yu. **20** Bo lεge le wu ka wu che geh bε bo aju a duude le, wu faŋ. **21** Geenε, wu gε doo wu jade, wu jεme bo le le, “Nlé ηgε ηkâasε nto fe bεŋ le fe Nyo ne le wu bεεŋ.” No wu jεme noo, wu mo wu lee a ηguh le wu ja Efesu. **22** Ηguh gε gεεŋ wu bu Kasalia, Bol bu, wu bεεŋ wu gεεŋ wu yεsε kintaashε ki bamii ba mbεmε le Yεlusalem, wu mo wu ja wu boh Antiok. **23** Wu gε che yo kife kεŋse, wu mo wu kaasε wu ja wu jiεnyi wu fede a bimbe bǐ Galeshian bε Fligia le, wu kaiŋse muntele mu bamii ba mbεmε ba yo. **24** Muh wu Bajuu wumu gε ja wu to Efesu jee che nyu le Abolo, ba gε boyi wu Alεksanda. Gε bee muh wù kee njεmε, wu kee tε Ήwa wu Nyo chuule. **25** Ba gε yεyε wa wu bε Je yǐ Tada duunyi, wu mo wu ffee lo bε n'yεyε kune Jiso, wu yεyi bamii chuule. Geenε, wu gε kee geh nyu fιεε fi Joŋ gε feeji

wu leese bamii a joo. **26** No wu gè to Efesu, wu mo wu
ke wu yeyi bamii yeh yi buunε le wu faane ge. Blisila bε
Akwela gè yu no wu yeyi noo, bo mo bo jo wu, bo gεεŋ bo
ka bo yuuse wu wesee kune Je yī Nyo duunyi. **27** Abolo gè
ja wu kwaji le wu lé wu dāŋ wu gēεŋ kimbe kī Akεya le.
Bamii ba mbεmε ba Efesu mo bo fih wu, bo saŋ ŋwa fε
ŋgoo yi bamii ba mbεmε ba Akeya le, bo toone le wu doo
wu fεse bo fih wu. No wu gè gεnε yo, wu fih bamii ba
mbεmε chuule, bamii banε le bo ba Nyo gè dunyε fitele fi
joŋe, wu fε bo leese muntele yi Jiso Kletu le. **28** Wu tu wu
tεenεyi kintεenεye bε Bajuu nε waan nyume ge kī shige
shige ge, wu soo bo, wu duunyi a ɻwa wu Nyo le le Jiso le
Mbvuse wù Nyo gè ka.

19 Gè bee sege Abolo gè bee Kolεŋ, Bol gè jo je yī antεŋ
antεŋ a bimbe bī wu gè jiεnyi yo le, wu fεse Efesu. No wu
fεse yo, wu yεŋ ŋgoo yi bamii ba mbεmε bamu le, **2** wu
bihh bo le le, “Kiyo ki Yuude gè bee ki to yi bεŋ le sege
bεŋ gè lesε muntele yi Jiso le?” Bo chvuu le, “Bee gè baan
a yuge mbeŋ le fεε fimi le Kiyo ki Yuude ge.” **3** Bol biih
le, “Fine le noo, ba gè leese bεŋ a joo nje la?” Bo chvuu le,
“Ba gè leese bee a joo ba bii no Joŋ geh feeji.” **4** Bol mo
wu jεmε bo le le, “Joŋ gè leese bamii a joo, ki wu dūnyε le
bo le bo kuse muntele muboo, wu gè duu le bo bεεŋ nyu
muh wù too a wu jiŋ le, muh wù wu gè duu gè bee Jiso.”
5 Bamii bayu yu no Bol jεme noo, ba mo ba leesε bo a joo
nyu wa a jee chi Tada Jiso le. **6** Bol gεε chiaaŋ yi bo le,
Kiyo ki Yuude mo ki to yi bo le. Bo mo bo ja bo tu bo
jεme jé yī bo kee ge, bo mo bo sεŋε bamii mwεε mù bo
yuge Nyo jεme. **7** Bamii bayu gè bee nje muh yuufe ncho

bafεε. **8** Bol mo wù nyu geh Efesu, wu gεεne yeh yi buunε le yi kii le yi tede, wu jεme bamii bayu le wu faane gε. Be bo tu bo tεenyi kintεenyε, wu mone ki wu ḡe lε bo b̄εη fιεε fι wu jεme kune bvunfoj bvu Nyo. **9** Bamii bamu temε bikwεε bo faŋ ki bo bεη, bo mo bo tu bo jεme jé yí befe a bamii jii kune Je yi Tada. Bol mo wu chine bo le, wu jo ḥgoo yi bamii ba mbεmε, bε bo gεεη nyu yeh yi n'yeεε yi Talanu le, wu tu wu jεme bo le yu aju achii. **10** Bol ge noo yi biluŋ le bifeε. Noo, Bajuu mo Baglek bachii ba woj wù εsia wuyu le yu jε yi Tada. **11** Bol tu wù nyu, Nyo gee, wu fede bingha bi mwεε nyu lo mu de yí yunε. **12** Bo ḡe jode fιεε fie fi ye le njε finchaŋa fi nju, kεnε nju ye yi lεme, bo gεεη bo kuŋ muh wu kinchεŋ yu, wu mo wu temε lo, nε le wù kεme kiyo k̄i befe yi ye le, ki mo ki b̄u. **13** Bajuu bamu bo ḡe bee bo jiεnyi bo bvuuuse biyo b̄i befe yi bamii le, bo mo bo ja bo tu bo mone ki bo tεje jee chi Tada Jiso, fε bo bvuuuse biyo biyu. Muh ḡe jade wu mo wu jεme kiyo k̄i befe le le, “Mbvuuse wo a jee chi Jiso wù Bol feeji le.” **14** Bamii ba ḡe mone fιεε fiyu ḡe bee bvusooshwi, ḡe bee booj ba Sikefa wù kikwεε ki bachiji kintanyε ki Bajuu. **15** Kiyo k̄i befe ḡe biih bo le le, “ᬁkee Jiso, ᬁkee te Bol, beŋ le fienā baŋ?” **16** Muh wu kiyo k̄i befe kiyu ḡe bee yi ye le mo wu gwe lo yi bamii bayu le, wu gose bo kuu, bo fεε lo bo bu a muh wuyu yeh bo nyu wa bichine biyεε be banfu ye le. **17** Bajuu bε Baglek bachii bo ḡe chee Efesu yu kune fιεε fiyu, bo tu bo faane. Bamii mo bo ḥgvuune jee chi Tada Jiso fede lo. **18** Bamii ba duude ba ḡe bee wa bamii ba mbεmε tu bo too bo sεŋe bo ka bwaashi mwεε mu kijibε le mù ba ḡe

gee. **19** Bamu weseē bò gè fede ḥgaŋ, bo baanyɛ baŋwa baboo ba ḥgaŋ, bo to bɛ bo, bo toŋ a bamii jii. Bo taŋ kwa wu baŋwa bayu bachii, wu bu njɛ ajii a bige banchvuge mbaansheŋ. **20** Noo, mwɛɛ munɛ, ge jɛ yi Tada tu yi leese a muntele mu bamii le bɛ bvunga, yi saanje yi gɛɛne lo fwe fwe. **21** Lɛ tu nyume ajiŋ ayu, Bol yɛŋ lɛ wu lé wu gɛɛŋ Yelusalem, fi le le wu doo wu gɛɛne, wu fe je bimbe b̄i Masedonia bɛ Akeya le. Wu ka wu du lɛ, “Ndoo ḥgeɛŋ mbu Yelusalem, ḥkɛme ki ḥgɛɛŋ te mbû Lum.” **22** Wu ya wu tuŋ bamii bafɛɛ, Timoti bɛ Elastu ba gè fii wu, bo gɛɛŋ fwe Masedonia. Wu shɛɛ wu ka wu che ɛfesu shige. **23** Lɛ nyu geh kife kiyu le, ḥge ja wu ke ɛfesu kune Je yi Tada, nyume gɛ wù shige gɛ. **24** Chiji kilame wumu gè bee yo, jee che nyu lɛ Dəmitiyu, wu sunje mwɛɛ mù fieɛne yeh yi kintanyɛ yi nyo wù ba tɛŋe lɛ Atemi. Leme chiyu chine chi too bɛ bige fɛ bamii ba tone kilame le nyume gɛ bi wɛɛ gɛ. **25** Dəmitiyu mo wu kun bamii ba gè tone kilame baa bachii mo bamii ba gè lɛne kfuu chi leme chieɛ, bo taashɛ. Wu jɛme bo le lɛ, “Booŋ ba bwɛɛŋ, bɛŋ kee le leme chine le besabɛŋ ḥode lo bige yi chi le. **26** Bɛŋ yɛne bɛŋ ka yuge fieɛ fi fimbwɛ fi Bol fine gee. Wu jiɛnyi wu duu lɛ gɛ banyo ba bo kenyi lo bɛ chiaaŋ nyu banyo gɛ. Wu le wu ge wa noo, wu kaase bvufee bvu bamii weseē ɛfesu yanɛ, wu tu fiise wa tɛ bvu bamii ba ɛfesu bachii ba bɛme wu le. **27** N'yɛde lɛ leme chesa chine le chi kɛme jee ch̄i befe. Gɛ me geh noo gɛ, yeh yi kintanyɛ yi nyo wù baan wù kwɛse wu Atemi le tu fieɛ fi achiji. Fi kooshi lo noo, tu bo choose wa nyo wu baŋ wunɛ wu bo ḥgvuune ɛfesu achii, kikwɛɛ ki nsheŋ kichii ḥgvuune te.” **28** No bamii

bayu yu noo, muntele bëde lo bo. Bo mo bo kε bo tu bo wanε, bo duu lε, “Atεmi wu Efesu le nyo wu baanj.” **29** Kilaanteŋ kiyu kichii mo ki saa. Kinchvu ki bamii kì to ki taashε ki mo ki lêe yi Gayu bε Alistaku le, gè bee bamii ba Masedonia ba gè jiεnyi bε ba Bol, ki chii bo ki gεεŋ bε bo yeh yi nshile le bε ŋgvunε. **30** Bol goone ki wu lêe wu gεεŋ fwe a kinchvu kiyu, bamii ba mbεmε le fanj. **31** Bamii bamu ba baanj ba yo ba kεme woŋ bo gè bee nsáa ye, bo ka bo chiinse ntuŋ fε wu le bo legε le keefε wu mōŋ lo wu tōmε kikaa yu gε. **32** Kinchvu kì gè taashε kiyu mo ki ja ki saa ki tu ki wanε gεh lo nchε nchε. Banε wanε fine, baga wanε fiege. Gè bamii ba duude gè kee lo fieε fi bo ge taashε fo nje fi gε. **33** Bajuu mo bo jo Aleksanda bo feesε wu fwe a kinchvu ki bamii, bamii bamu yεŋ bo tu bo kwaji lε wu kee fieε fo. Wu tu wu chide bamii bε kibo ki wu tānyε jwe we. **34** Bamii bayu gè doo bo kεε le Aleksanda le muh wu Bajuu, bo ka bo mεεse bo wanε lo bo gεεne fwe fwe yi muh le wu mumwaa, bo duu lε, “Atεmi wu Efesu le nyo wù baanj.” Bo gè wanj noo, gεεŋ bu bantaj ba kife le bafεε. **35** Muh wu saŋe wu a kilaanteŋ kiyu le gè ja wu chi bo, bo lu bε jwe. Wu biih bo le lε, “Bamii ba Efesu, muh le yu wù manje lε gè kεme bee ba Efesu banε yeh yi kintanyε yi nyo wù Atεmi mo tedε chi nyo chì ge gwe fewe le gε? **36** No muh ya yu wù tajlo wu tεεnyε fine fieε gε, tu bεŋ bee bεŋ laame, bεŋ gε ya bεŋ yufe ne gε. **37** Bεŋ to bε bamii banε fene nje bo le bo choŋ fieε yeh yi banyo le sεŋ, kεne nje bo le bo jεmε jé yì befe kune nyo wese wù kwεse wunε sεŋ. **38** Demitiyu bε bamii be ne kεme nsa bε muh, tu aju a nsa le yu, tajlo

bo gεεŋ bo yεŋ bamii ba sage bansa le, bε bo sa. **39** Fiεε
fimi nε ka nyume yu fι fede fine fι bεŋ goone, tu ba lé ba
jιŋε antenεε ayu fε nshile wu bachiji nte le. **40** Njεme nε,
nje n'yεde le fiεε fι abεŋ fine lé fι lēe bee jwe le, le bee
le be kε ηgε. Fi kooshi lo noo, bee gε ka be kεme fiεε fι
kooji fι be chvūu gε.” **41** No wu jεme noo, wu mo wu jεme
kinchvu kiyu saaŋε.

20 Ηgε wù gè bee εfesu ka, Bol tεεŋ ηgoo yi bamii ba
mbεmε, wu teefe bo wu mo wu yεsε bo le, wu tu wu
gεεne masedonia. **2** Wu gεεŋ, wu jienyε bimbe bi yo le,
wu kajse muntele mu bamii ba mbεmε chuule wu mo wu
dajse wu gεεŋ Glee, **3** wu che yo kii yi tede. Wu gè ja fi
nyu le wu lé wu gεεŋ wu lēe a ηguh wu a joo le wu gεεŋ
Silia, wu mo wu yu le Bajuu weede wu a je. Wu mo wu
yεŋ le joŋe le wu kāasε wu tû jιŋ je yi Masedonia le. **4** Wu
gè jienyi bε ba Sobata mwa Bilu wù Bεlia, mo Alistaku bε
Sekundu ba Tesalonika, mo Gayu wu Dεbi, mo Timoti, mo
Tichiku bε Tofimu ba gè bee bamii ba εsia. **5** Bamii bane
mo bo gεεŋ fwe bo tu bo chieεne besa ba Bol Towa. **6** Ηka
wu Blεd wù ba baŋ gεε ge Kinshile yo gε fe, bee lee a
ηguh le Filibi, bee jo aju atεŋ bee taa bo le Towa, besa bo
che yo aju bvusooshwi. **7** Lε to nyu juu chi fwe yi kima
le, bee tase yi kintaashε le fenfu ki bee bwεεyε blεd. No
Bol gè bee ki wu bû wu ja sege bvu yuu, wu mo wu kε wu
jεme bo le, wu jεme shwaa gεεŋ bu antaŋ antenεε. **8** Besa
bo gè bee nyu a kibuu ki yeh yi awe le, bin'yesε baŋ yu
wesee. **9** Chumu wumu wù jee che gè bee Yutiku shii yi
nto wu yeh yεε le. Wu ja wu kε wu tu wu lefe, no Bol gè
jεme wu gεεne geh lo. Lefe doo chi goge wa lo wu, wu mo

wu ja fo wu gwe achiŋ, fo gè bee yeh yi fewe yi shede
kège fekuu. Ba geeŋ ba jo wu a wu kwe wa. **10** Bol shii
wu geeŋ wu ḥgvuumε a wu we, wu kfuge wu, wu jeme
bamii le lε, “Kiyo ke baan̄ yu, keefε bεŋ bûge ge.” **11** Bol
ja wu kaase wu bεeŋ a kibuu ki awe kεe le, wu bwεeđe
bled wu ji, fe wu ka wu kε wu tu wu jeme, wu tu wu jeme
bvuchvuu bu bvü yuu wu mo wu ja. **12** Bamii gè jo chumu
wεe bo kwεe bε wu fe wu yeh le wù nyu wu tu wa wu
wuje, muntele jcde bo. **13** Bee gè lee a ḥguh wu a joo le,
bee geeŋ Aso, no Bol gè seesε wa lε le yo a bee lé be jô
wu yo. Wu gè jeme noo, nje wu gè goone ki wu jienye bc
bikaa. **14** Wu taa bee le Aso, bee mo be jo wu a ḥguh le,
besa bo geeŋ bee bu Mitiliŋ. **15** Bee ja fo a ḥguh le, bvü bu
bvü yuu, bee fεe mbebe Kio le, bee fe, bvü ka bvü yuu,
bee fεe Samo, bee mo bee fe, bvü ka bvü yuu, bee lee
Miletu. **16** Bee gè jienyi noo, bee wεene lo Efesu nje ge Bol
ge goone ki wu fεe kife εsia ge. Wu geh gεene chige
chige laa taŋlo wù nyû Yεlusalem juu chi ḥka wu Benteko
le lε. **17** Le bee lee Miletu, Bol chiiŋse ntuj fe bachiji
kintaashε ki bamii ba mbεmε le Efesu lε bo tô bo yεŋ wu
le. **18** Bo gè to, wu jeme bo le lε, “Bεŋ kee no kinche kaŋ
gè bee besabεŋ kεge yi juu chi fwe ch̄i ḥgè ntome kikaa yi
nshεŋ yi εsia yine le. **19** ḥgè mbee nshiishe kikwεe kaŋ,
ntu nlene fe Nyo le be joo ajii le. ḥka n'yεŋ baŋε jé le
wesee no Bajuu gè boone bikaa a me jin̄. **20** Bεŋ ka kee no
ṅgè n'yεyi bεŋ fe waan̄, ḥka njienyi n'yεyi yéh le. ḥgε
mbaan̄ nyile ge fεe fimi fi taŋlo fi fii bεŋ ge. **21** ḥgè nfeeji
geh nyu fεe fimimia Bajuu le mo bamii ba le ge Bajuu le
ge, nduu le bo kûse muntele muboo, bo tû be Nyo, bo lēe

fitele yi Tada wese besabey wu Jiso Kletu le. **22** Meeese, beŋ yêge beŋ yû, ŋgeeene Yelusaləm nyu no Kiyo ki Yuude jemə mene, ŋkee ge laa geeeene kooshə la be me yo la. **23** Fiɛɛ fî ŋkee le geh le manjuu manchii ma nfede mo le, le Kiyo ki Yuude seŋe mene le ncha be ŋge chieene me fwe. **24** Geene, ge n'yede kinche kaŋ le le fiɛɛ ge, fede le me mɛ̄se leme chì Tada Jiso le wu nya mene chì le le nfēeji saaka wù joŋe wù kune no Nyo le wu ndunye fitele fî joŋe fe bamii be le. **25** Yi meeese le, beŋ yêge beŋ yû, ŋkee le ge muh mu beŋ le wù besabey be bo chi bee, nfeeji kune bvunfoŋ bvу Nyo wu baŋ wu ka wu yêŋ bvushi bwan le ge. **26** Me mo njeme beŋ le chuule abeŋ le ne muh mu beŋ le lese lo meeese, tu ge ŋkeme kibo fo ge, **27** nje nchi mbaŋ nyile ge ki nseŋ beŋ fiɛɛ fichee fî Nyo goone ge. **28** Beŋ doo beŋ shee, beŋ b̄iŋ fe bikw   biŋna le mo fe ŋgo yi bamii ba mb  me le bo le nje sh  j, yi Kiyo ki Yuude le ki geɛ beŋ a bo we. Beŋ ny  me banchiene sh  j ba kintaashə ki bamii ba Nyo k   wu g   gu be kileme ki Mwa ye. **29** ŋkee lo le ŋge ndoo mbaa kikaa, bakfuula t   bo l  e ŋgo y  ne le, bo ge ya bo ch  ge lo muh wù bo koo ge. **30** Bamii bamu, le bo bu mo a beŋ ntenee bo l  ede be ŋgo yi bamii ba mb  me, bo chiide bo tuu a ŋgo yiboo le. **31** Noo, beŋ y  ne, beŋ kw  ji le yi biluŋ le bitede nle n'y  ye wa beŋ bachii antaŋ be fenshe be joo ajii le. **32** Me mo ny  a beŋ meeese chiaŋ yi Nyo le mo yi je ye y   le kune nfi wù Nyo fe bamii le. Je yine le y   taŋlo yi g   beŋ k  u, fi le le beŋ t   beŋ k  me kijuu fe kijuse ki Nyo le wu geɛ bamii ba wu le wu ge le bo ny  me be. **33** ŋg   mbaaŋ a boŋ ge ajii yi bige bi muh le k  ne yi nj   yi muh le ge. **34**

Bεŋ kee chuule le le chiaan̄ yan̄ chinε ȳi ḡe lene fice fichii
fi besa ŋgoo yan̄ ḡe goone. **35** Yi mwεε munchii le, ŋḡe
nduunyi bεŋ le le muh kεme ki wu lēne chuule ki wu fiih
bamii baŋge, kwaji no Tada Jiso ḡe jεme le, ‘Kinlaŋye k̄
baaŋ le ki muh wù nyaa lo, fede muh wù fii lo le.’’ **36** No
Bol mεse jεme noo, be bo mo bo tuŋ anyuu fekuu bachii,
bo buunε. **37** Bo ja bo kesε be kwe bo tu bo beede, bo
kfugε Bol bo shiiŋe wu, le ba shεε wa. **38** Fiεε fi ḡe ge fe
bo tu bo beede baaŋ nε, le je ȳi Bol ḡe jεme le ge bo baaŋ
bo ka bo yεŋ bvushi bweŋ le ge. Bo mo bo chiiŋse wu bo
gεεŋ bo bu fe wù ḡe bee ki wu lēe ŋguh wu a joo fo.

21 Besa ba Bol yεsε bo le, bee mo be ja fo bee daŋ a ŋguh
le njilele, bee fεsε Ko. Bvu bu bvuyuu, bee gεεŋ Lode,
bee ḡe ja fo, bee gεεŋ Batala. **2** No bee bu yo, bee yεŋ
ŋguh wumu wu a joo le wù ḡe gεεne Fonishia, bee mo
bee lee yo bee gεεne. **3** Bee ḡe yεŋ Sablu le, bee chinε
kibo kiŋkoŋo le, bee mo be fe bee gεεŋ bee bu Taya, woŋ
wù Silia le fe ŋguh ḡe bee ki wu bvûsε mwεε fo. **4** Bee
goŋ bamii ba mbεmε, besa bo che aju bvusooshwi, Kiyo
ki Yuude ge, bo teefε Bol le keefε wu mōŋ lo wu ḡeεŋ
Yelusalem ge. **5** Besa bo ḡe che, juu ḡe doo chi to chi kojε
chi bee ja, bee mo be jo je. Bo bachii mo bikeε baboo mo
boŋ, bo chiiŋse bee bo bu a kilaantεŋ kεe le bo gεεŋ bo
bu jwe wu joo ȳi baaŋ le, besa bo tuŋ anyuu fekuu, bee
buunε bee mo be yεsε. **6** Bee lee a ŋguh le, bo tu bo tuu
jiŋ fe yeh le. **7** Bee mo be ja Taya, bee jo je, bee gεεŋ bee
bu Toloman̄. Besa boŋ ba bwee besa ba mbεmε yεsε, bee
che juu chimimia. **8** Bvu bu bvuyuu, bee ja, bee gεεŋ bee
fεsε Kasalia, bee gεεŋ a Filib yeh, wu ḡe jiŋyi wu feeji je

yi Nyo, besa bo che. Filib wunε gè bee muh wu mumwaa a ɳgoo yi bamii ba bvusooshwi ba bo gè baayε baa le. **9** Wu gè keme booŋ ba bikεse bančh, bo baanŋ a kεε gε bileŋŋε gε, bo gè seŋε bamii mwεε mù bo gε yuge Nyo jeme. **10** Bee tu be nyu yo yi aju a duude le, muh mu gè seŋε mwεε mù wu gè yuge Nyo jeme, wu gè ja Judia wu boh wu to yo, jee che nyu lε Agabu. **11** Wu to wu yεŋ bee le, wu jo kicha ki Bol, wu kaaŋ bikaa bie bi wu wù Agabu mo chiaanŋ ye yu, wu mo wu fejε lε, “Kiyo ki Yuude duu lε le ne no Bajuu ba Yεlusalem lé bo ḡe bo kāanŋ muh wù keme kicha kine ne, bo nya wu chiaanŋ yi bamii ba le gε Bajuu le gε.” **12** No bee yu noo, besa bamii bachii ba gè bee fo bee tu bee lege Bol lε keefε wu ḡεŋ Yεlusalem gε. **13** Wu chvuu lε, “Bεŋ gee nyu la fine ne? Bεŋ kee gε le bεŋ beede ne bεŋ shiŋshi fitele fiaŋ? Nle nseesε wa lε gε nyu nlee gεh nyu ncha maa Yεlusalem gε. Nle nseesε te ki ɳkwē lo yo nje jee chi Tada Jiso.” **14** No je gè baanŋ nyu gε yu ki bee ge wu kuse ɳkwaje we gε, bee mo be lu, bee jeme gεh wa lε, “Fi nyūme gεh no Tada goone.” **15** Aju fe, bee banyε mwεε mwesa, bee mo be bεene Yεlusalem. **16** Bamii ba mbεmε bamu ba Kasalia bεεŋ besa bo, bee gεεŋ a Mεnasonj yeh a bee gè bee ki be chee yu. Mεnasonj wunε gè bee muh wu Sablu, gè bee muh mu antεnεe a bamii ba gè ya leesε muntele yi Jiso le. **17** No bee gè fεsε Yεlusalem, bamii ba mbεmε ba yo fi bee chuule. **18** Akfuuŋ bu a yuu, besa ba Bol la jige a Jεm le, bachiji kintaashε gè bee te fo bachii. **19** Bol yεsε bo le, wu mo wu nyielε bo fεsε fichii fi Nyo gè ge fε bamii ba le gε Bajuu le gε, fede yi lεme chī wu gè lεne le. **20** Lε bo yu noo, bo mo bo kε bo tumε

markuŋ ma Nyo. Geenε, bo gɛ ja bo du Bol le lε, “Mwa bwe wese, bījε wo yēŋ no Bajuu le bo leesε wa fitele yi Jiso le banchvuge le banchvuge le. Geenε, bo le noo bo baan̄ geh bo lεme yi banchi ba Muse le bo tεeme, **21** ba gɛ s̄εŋ wa bo le kune wo lε wo jiεnyi wo yεyi Bajuu ba chee bituŋ bimi le lε bo chine banchi ba Muse le, wo jεme lε keefε ba chvūuse boon̄ yeh gε, be lε keefε bo bīi kinche ki woŋ le gε. **22** No fi le ba lé ba kēε geh lε wo le wo to, tanlo besaben̄ ge nεe mεese? **23** Bee lé be s̄εŋ wo fεe fi wo lε wo ḡe. Bee kεme bamii fεne banεh bo le bo ge ȳka fε Nyo le. **24** Jōo bo, bena bo ḡεεŋ bεŋ kfūŋ bikwεε biεna, wo lāŋε fεe fichii fī bo kεme ki bo laŋε, fi le lε bo ḡεεŋ bo mū bikwεε biboo. Wo ge noo, bamii bachii mo bo kee lε wo gεede tε banchi ba Muse, mwεε munchii mū bo jεme kune wo gε nyu mū nchiesεŋ gε. **25** Fi kune bamii ba mbεme ba le gε Bajuu gε, bee gɛ jo wa ntan bee saŋ ȳwa bee chiiŋε fε bo le lε keefε bo jīi mwεε munjile mū ba le ba ge kintanyε yu fε banyo le gε. Keefε bo jīi kileme ki nyāŋ gε. Keefε bo jīi nyāŋ yī le nje ba sεε kileme bu sεŋ gε. Keefε bo kēme fεe ki bo ge bε kinjaŋ gε.” **26** Noo, Bol mo wu jo bamii bayu, akfuuŋ gɛ bu a yuu bε bo gεεŋ bo kfūŋ bikwεε biboo. Bol mo wu gεεŋ yeh yi kintanyε le, wu sεεŋ juu chī aju a kfūŋ doo wo kage, bo mo bo ge kintanyε fε bo le, muh wu mumwaa wu mumwaa. **27** Aju ayu gɛ doo aka, a gɛ bee bvusooshwi, Bajuu bamu bo gɛ ja εsia bo yεŋ Bol fε yeh yi kintanyε le, bo bεεsε kinchvu ki bamii, bo koo wu, **28** bo tu bo chine bitada bo duu lε, “Bamii ba Ishwala, bεŋ fīh bee! Le muh wunε wù jiεnyi wu yεyi mwεε mū mbefe bamii le manjuu le manchii

kune woj wese besabεŋ kfunε le bε banchi ba Muse mo
kune yeh yi kintanyε yinε. Wu le wu mεsε wa wu jo bamii
ba le gε Bajuu gε, wu to bε bo fεnε fe yeh yi kintanyε
yinε le, wu cheŋε bε kijuse k̄i yuude kine.” **29** Bo ḡe jεme
noo, nje bo ḡe yεŋ Bol jiεnyi a kilaantεŋ kεε le bε Tofimu
muh wu εfesu. Bo mo bo kwaji lε Bol le wu lee bε wu fe
yeh yi kintanyε le. **30** Kitada kiyu, ge kilaantεŋ kεε kichii
shijshε, bamii tu bo lege bo too fo. Bo fajε Bol le, bo chii
wu bo bu bε wu yeh yi kintanyε le, kimimia, bo mo bo faa
de yi fese. **31** Bo tu bo goone ki bo yuuuyε Bol, saaka wuyu
lee bintuj bi chiji kikwεε ki bikwεε bi bamii ba nchi ba
Lum le, lε Yεlusalem achii juune lo. **32** Wu mo wu ja lo
kimimia, wu jo bamii ba nchi bε bikwεε bimi bi ηgoo yi
bamii ba nchi, bε bo lege bo boh fo. Bamii doo bo yεŋ
bamii ba nchi le, chiji kikwεε ki bikwεε bi nchi nyume fo,
bo mo bo lu ki bo surje Bol. **33** Chiji kikwεε ki nchi kεε mo
ki to ki koo Bol, wu jεme bo kaan wu bε bancha bafεε. Wu
bih bo le lε, “Wunε le yεεŋ? Wu jiale nyu la?” **34** Fo ja fo
tu fo yode lo, banε wanε fine, baga wanε fiege. Wu baan a
yugε chuule laa be kooshi nyu la lε. Wu mo wu ja wu jεme
lε ba jo Bol ba bεεŋ bε wu fe la chi bamii ba nchi le. **35**
Bamii ba nchi mo bo jo wu, bo ḡe doo bo bεεne bo too bo
bu fe bikaa bi je b̄i ba sεle lo le, bo mo bo ja bo tuu lo Bol,
no kinchvu ḡe fuge geh ki bii a wu jinj. **36** Ki ḡe bii noo ki
wanε, ki duu lε, “Ba l̄εeshe lo wu!” **37** Bo ḡe doo bo lese
wa bε Bol fe la chi bamii ba nchi le, wu lege chiji kikwεε ki
bikwεε bi nchi wu du lε, “Taŋlo njεme fεε wo le?” Wu yu
noo, wu biih Bol le lε, “Fi le lε wo kee jé yi Glek? **38** Gε wo
nyume muh wu Ijib weε wù ḡe kε ηgε bε bikwεε bi woj

kife kimi le, wu chii ḥgoo yi bamii banchvuge banch ba
gè yuuyi bamii, bε bo gεεŋ bo tu bo nyume nchvuuj gε?”

39 Bol chvuu lε, “Nle muh wu Bajuu, ba gè boyi mε Tasu
woŋ wù Silisia le, gε Tasu nyu kilaanteŋ ki nche gε. Kii
wo, nyâ geh mε je njêmε bamii banε le.” **40** Chiji Kikwεε
ki bikwεε bi nchi kεε mo ki nya wu je lε wu jêmε. Bol mo
wu lεεŋ fo, fε bikaa bi je b̄i ba sele lo bie le, wu chi bamii
bε kibo. Bo lu bε jwe, wu jεmε bo le a jé yi ibulu le lε,

22 “Bachii bε booŋ ba bwεεŋ, bεŋ yēgε ntanyε jwe waŋ a
bεŋ fwe.” **2** Bo doo bo yu no wu jεmε nyu a jé yiboo yi
ibulu le, bo mεsε bo chii ne nshiiŋ. Bol jεmε lε, **3** “Nle
muh wu Bajuu, ba gè boyi mε Tasu woŋ wù Silisia le,
geenε ba lεye mε Yεlusalem yanε, ḥge n'yεyi ḥwa chiaaŋ
yi Gamala le. Wu yεye mε bε banchi ba bachiji besa lε
chuule mε mo nleme yi fιεε fι Nyo le ntεεme chuule gε njε
bεŋ bachii ba le fεnε abεŋ. **4** ḥgε mboone bikaa a bamii jinŋ
ba gè bii Je yi Tada le, ḥgee ba yuuyi bo, ḥkoode bileŋse
bε bikεε ntune yeh yi ncha le. **5** Finε le fιεε, kikwεε ki
bachiji kintanyε bε bamii ba sage woŋ kee chuule. Le bo
ba gε nya baŋwa lε ḥgεεŋ bε bo fε booŋ ba bwe besa ba
Damasku le. Mε mo ntu njienyi ḥgeεne ki ḥkooyε bamii
ba bii Je yi Tada le, ḥkaaŋ, nto bε bo Yεlusalem ba nya bo
ṅge le. **6** ḥgε ndoo nfεεse Damasku nje fεnshe ḥgaanŋ,
n'yuu wumu ja wu lalε fewe, wu shii ye yaŋ le. **7** ḥgwe
fekuu, n'yu je jεmε mene lε, ‘Sol, Sol, wo Boone bikaa a
mε jinŋ ne nje la?’ **8** Mbiih lε, ‘Tada, le wo wù yεεŋ?’ Je
iyu chvuu lε, ‘Le mε wù Jiso wu Nasale, le mε wù wo
Boone bikaa a mε jinŋ.’ **9** Bamii ba gε bee besa bo gε yεŋ
n'yule wuyu le, geenε bo gε baanŋ yuge je yi muh wù gε

jeme besa wu le ge. **10** Njka biih le, ‘Tada, tanlo njge nse?’
Wu chvuu mene le, ‘Jâ we, wo lêe wo gêen Damasku, ba lé
ba sêen wo leme chichii chì Nyo le wu seesë le wo lé wo
lênj.’ **11** Njge ja fo, n'yule wee ge wa nfeen, bamii ba besa
bo gë jiényi mo bo chieejí wa lo më, bo lee bo gëen be më
Damasku. **12** Muh mu gë bee Damasku ayu, jee che nyu
le Anania, wu gë njvuune Nyo chuule wu gëede banchi
besa, Bajuu bachii ba gë bee yo bo bëejse wu. **13** Wu gë
ja wu to wu yë mene, wu lëen mbebe yan le wu jeme
mene le, ‘Sol mwa bwaanj, wo kâasë wu yëde mwëe le!’
Geh segeyu le noo, më mo njkaase ntu n'yëde mwëe le,
më mo n'yët te wu wù Anania le. **14** Wu jeme mene le,
‘Nyo wu bachiji besa le wu baa wa wo le wo këe fïeë fi wu
goone, be le wo yënj Muh we wu Leme wu Chaanj le, wo yu
njeme wù bude jwe we le. **15** Wo lë wo gë wo nyû muh wù
fëeji kune wu, wo sëne bamii bachii fïeë fi wo yët be fi wo
yu. **16** No fi le noo mëese, wo ka chieene la? Jâ we ba lëesë
wo a joo, ki ba chûgë bimbefë biuñ, no wo lëge fe Tada
le.’ **17** Sege njgë ntu jinj Yelusalem, ndoo mbuune yeh yi
kintanyë le, fïeë nje kifile ja fi to fe mene. **18** N'yët Tada
le a fïeë fiyu le, wu jeme mene le, ‘Yâjse wo jâ Yelusalem
yanë chige nje ge bamii ba yanë nyume bo ge bo bëej fïeë
fi wo feeji kune më ge.’ **19** Nchvuu wu le le, ‘Tada, bo kee
chuule le njgë leese yeh yi buunë le, njkoode bamii ba le
bo leesë muntele yi ye yo le, nsunje. **20** Sege ba gë yuuye
Tifiñ wù gë feeji bamii le kune wo, njgë bee fo, ntoone. Le
më wù bamii ba gë yuuye wu, bo gë baaye njú yiboo, bo
nya le njkeme.’ **21** Tada ka wu jeme mene le, ‘Jâ yanë, nje
nlé ntûñ wo je yì ndefë le fe bamii ba le ge Bajuu le ge.”’

22 No Bol gè jemē bamii yege, wunē jemē gè doo wu bu jwe we le, bo kε bo tu bo wanε lo fewεεwe, bo duu le, “Ba lēshε lo kfuu chi wunē muh yi nshεj le. Gε nyu muh wù nyume yu gε.” **23** Bo tu bo wanε noo, bo sεese njú yiboo we, bo noonj kibvunε we. **24** Chiji kikwεε ki bikwεε bi bamii ba nchi mo ki ja ki jemē le nchi jo Bol wu gεεj bε wu fε la chiboo le, le bo doo bo gεεj bε wu bo tāanj wu, bo biih mwεε wu le, wu sēεj fεε fī ge Bajuu fε bo tu bo wanε ne. **25** Bo mo bo gεεj bε wu bo kaanj, bo ja le bo tāane, Bol biih kikwεε ki ηgoo yi bamii ba nchi kimi kī gè lεme fo le le, “Nchi le wu bεεj le ba taaŋ muh wu Lum nje ba sa nsa we sej?” **26** Kikwεε ki ηgoo yi bamii ba nchi kiyu yu noo, ki mo ki gēεj ki yεj kikwεε kiboo le, ki jemē wu le le, “Wo goone ki wo mōŋ nyu la? Wo kēe le muh wunē le muh wu Lum.” **27** Chiji kikwεε kiyu yu noo, wu mo wu gεεj wu yεj Bol le wu biih wu le le, “Gεh sεεj me, wo le muh wu Lum?” Wu bεεj. **28** Chiji kikwεε kiyu jemē wu le le, “Ngè ηgu bε bige bī duude, fε ntu nyū muh wu Lum.” Bol chvuu wu le le, “Nle fiaŋ muh wu Lum, mboyε le.” **29** Bamii baa bo gè bee ki bo biide mwεε wu le mo bo chii bikaa fo ki sege, chiji kikwεε kiboo tu wu faane tε, nje wu gè jemē bo le le bo kaanj Bol nyu muh wu Lum. **30** Chiji kikwεε kiyu tu wu goone gè ki wu ghedε wu kēe chuule fεε fī Bajuu gè fiegε yi Bol le. Bvu bu bvuyuu, wu jemē bo faanyε Bol, bo tεεŋ bachiji kintanyε ba baanj baanj mo bamii bachii ba sage woŋ, le bo to, wu leesε Bol a bo fwe.

23 Bol noŋ ajii yi bamii ba sage woŋ le, wu jemē le, “Booŋ ba bwεεŋ, yi kinche kaŋ le too bude abεŋ, nto ηgee nyu mwεε mu ηkee le mu le chuule a Nyo jii, gε fεε nyu

yu fi sage me fe fitele fiaŋ le gε.” **2** Anania wù gè bee kikwεε ki bachiji kintanyε jεme bamii ba gè lεme mbebe Bol le le bo kfūuŋ jwe we. **3** Bol chvuу wu le le, “Nyo lé wu gè wu kfūuŋ te wo. Wo fieεε kimbe ki ba le ba yefε ki tu ki baanj gε nyu ye le. Wo shile fεε le wo sage wo bii nchi le, wo ka ŋgode nchi wuyu wo duu le ba kfuuŋ lo me?” **4** Bamii ba gè lεme mbebe yi Bol le bo biih wu le le, “Wo naanyi kikwεε ki bachiji kintanyε ki Nyo?” **5** Wu chvuу le, “Booŋ ba bwεεŋ, gε me be ŋkee le le kikwεε ki bachiji kintanyε gε. Ba le ba sanj le, ‘Keefε muh jēme jé yì befe kune muh wù sage bamii le gε.’” **6** Bol gè doo wu bijε wu yεŋ le bamii ba gè bee fo bamu le Basadushii, bamu nyu Bafalashii, wu mo wu jεme be je yì tεεme antεεe a bamii ba sage woŋ baa le le, “Booŋ ba bwεεŋ, nle muh wu Bafalashii, nyu mwa muh wu Bafalashii. Nle fεne yi nsa le nje njiiŋe fwe, ŋkee le bankfusa lé bo gè bo bû yi kwe le.” **7** No wu jεme noo, Basadushii be Bafalashii mo bo ja bo kε waa, nshile wuyu mo wu ga ye. **8** Bo gè waade noo, nje Basadushii gè duu le gε bankfusa nyu bo ge bo bu yi kwe le gε, bo ka duu le gε fieε fimi nyu yu nje banchendaa ba Nyo kεne biyo gε. Geenε, Bafalashii bεmε le mwεε mune munchii le lo. **9** Waa ja wu tεme lo fo, bamii bamu ba gè duunyi banchi ba gè bee yi ŋgoo yi Bafalashii le, lεεŋ fo bo jεme fi tεme lo, bo du le, “Bee baaŋ yεŋ gε fieε fi muh wune jiale le gε. Tanlo nyu kiyo kimi kεne Nchendaa wu Nyo wu jεme wu le.” **10** Waa wuyu mo wu ja wu goone ki wu tû nyu bvuju, kikwεε ki bikwεε bi bamii ba nchi tu ki faane le segemu bo lé bo jâ bo sâayε lo Bol fo yi bimbe le. Wu mo wu jεme le nchi boh fo, bo lô Bol chiaŋ yiboo

le, bo kâasε bo bêεŋ bε wu fε la chi nchi le. **11** Lε nyu antaŋ, Tada to wu lεεŋ mbebe yi Bol le, wù jεmε wu le lε, “Kâne shéŋ. No wo le wo sεεŋ wa bamii le kune mε Yεlusalem, le gεh yεεŋyεεŋ no wo lé wo gê wo sêεŋ tε Lum.” **12** Akfuuŋ bu a yuu, Bajuu bamu koo nchvuun, bo ji leh lε ge bo nyu bo ji fιεε ge kεnε bo mu fιεε ge, ge fε bo yu Bol. **13** Bamii baa ba gε kolε nchvuun, bo gε ji leh fede bamii mbaanyε. **14** Bo mo bo gεεŋ fε bachiji kintanyε ba baŋ baŋ le, mo bamii ba sage woŋ, bo jεmε bo le lε, “Bee le be ji wa lo leh lε gε bee nyu be lee lo fιεε amu gε njε bee yuuŋ Bol sεŋ gε. **15** Yi mεεse le, bεŋ bamii ba nchi ba sage woŋ bεŋ chiiŋse ntuŋ fε kikwεε ki bikwεε bi bamii ba nchi le, bo bvûse wu lε wu ka wu bôose Bol wu tô a bεŋ fwe, lε bεŋ goone ki bεŋ ka bεŋ tâa nsa we chuule. Noo, bee mo be wêedε wu a je, bo doo bo boge bε wu, bee mo be yûuyε wu baŋ a je.” **16** No bo gε kolε nchvuun yεε noo, mwa jεmε Bol wù jwεŋse yu, wu mo wu gεεŋ fε la chi bamii ba nchi le, wu sεεŋ Bol le. **17** Wu mo wu tεεŋ kikwεε ki ŋgoo yi bamii ba nchi kimi wu jεmε ki le lε, “Jôo chumu wunε wo gεεŋ bε wu fε kikwεε ki bikwεε bi bamii ba nchi le, wù kεmε fιεε ki wu sεεŋ wu le.” **18** Wu mo wu jo wu, wu gεεŋ bε wu fε chiji kikwεε ki bikwεε bi nchi le, wu jεmε wu le lε, “Bol wu muh ncha le wu tεεŋ mε, wu jεmε lε njô chumu wunε ntô bε wu fε wo le, lε wù kεmε fιεε fι wu sεεŋ wo le.” **19** Chiji kikwεε kεε mo ki jijε wu yi kibo le, bε wu lee yeh, wu biih wu le lε, “Le la fι wo goone ki wo sεεŋ mεnε?” **20** Chumu wεε chvuu lε, “Bajuu bamu le bo jo ntaj lε bo lé bo dû wo le lε wo shîishε Bol wu to fwe a bamii ba sage woŋ le

fewege, le bo gôone ki bo tâa nsa we chuule, bo gee noo bo buuse lo. **21** Keefε wo gê wo bêεŋ gε, nje bamii le yu, fede muh mbaanyε bo weede a je, bo ji leh le gε bo nyu bo jî fieε ge, mo ki bo mû fieε ge njε bo yuuε Bol seŋ gε. Bo le mεesε bo seesε wa ye, bo tu bo chieεne geh nyu fieε fi wo lé wo jêmε.” **22** Chiji kikwεε ki bikwεε bi bamii ba nchi kεε mo ki jemε le chumu wee gεεne, wu chiisε wu le le keefε wu doo wu gεεne wu gê muh kεε le wu le wu seŋ fieε fiyu gε. **23** Chiji kikwεε ki bikwεε bi bamii ba nchi kεε mo ki tεεŋ bikwεε bi ηgóo yi bamii ba nchi le bifeε, wu jemε bi le le, “Bεŋ sêesε bamii ba nchi gii yifeε bε nyámbala mbambvusooshwi bε ba agóŋ gii yifeε, doo nyume njε juu bikaa bvuuge antaŋ, bo gεεŋ Kasalia. **24** Bεŋ sêesε te nyambala Bol le, bεŋ jô wu bεŋ gεεŋ bε wu fε Feli wù muh wù sage le, keefε fieε kôoshe bε wu a je gε.” **25** No wu jemε noo, wu mo bo saŋ ηwa wu duu le, **26** “Le mε wù Klawdiu Lisia. Nsanje ηwa wunε fε wo le muh wù baan wù Feli wù muh wù sage. N'yεεse wo le. **27** Bajuu chi bo koo muh wunε bo goone ki bo yuuε. N'yu le le muh wu Lum, besa bamii baj banchi chi be gεεŋ bee mo be lee fo bee lo wu chiaaŋ yiboo le. **28** Nchi ηgoone ki n'yu fieε fi bo fiego wu yu, nchi mo mboh bε wu fε bamii baboo ba sage woj le. **29** Bo doo bo taa, nchi n'yεŋ le mwεε mù bo fiego wu yu le gε kintεεnyε kune banchi baboo le, wu baan ge gε fieε fi ba yuuε lo wu gε kεε le ba lee wu yeh yi ncha le gε. **30** Muh chi doo wu seŋ mene le Bajuu bamu le bo koo nchvuuj ki bo yuuε muh wunε, mε mo nchiirjε se wu fε wo le, kimimia. Nle njemε te bamii ba fiego mwεε yi ye ye le le bo tō bo yεŋ nyu wo le,

bo sêεŋ fiεε fi be bo keme.” **31** Bamii ba nchi mo bo ja bo ge geh no kikwεε kiboo gè jεmε, bo jo Bol antaŋ, be bo gεεŋ bo bu Antibati. **32** Akfuun bu a yuu, bamii ba nchi ba gè jiεnyi be bikaa chine Bol chiaaŋ yi baa bo gè jiεnyi yi nyámbala le, le bo gêεne be wu fwe, bo mo bo kaase bo tu jiŋ fe la chiboo le. **33** Bo gè gεεŋ bo fεsε Kasalia, bo nya ɳwa wεε muh wù sage le, bo mo bo nya te Bol chiaaŋ ye le. **34** Wu fi ɳwa wεε wu tεεŋ, wu biih laa Bol bu kimbe ki la le lε. Wu doo wu yu le Bol le muh wu Silisia, **35** wu mo wu jεmε wu le lε, “Nlè ɳge n'yêgε nsa wo sege bamii ba bena bo keme nsa fεsε fεnε.” Wu mo wu jεmε le ba jo Bol ba gêεŋ ba gêε wu a nto wu Hεlod le, bo chîεεne wu.

24 Aju gè bu atεŋ, Anania wù kikwεε ki bachiji kintanyε, be bamii bamu ba sage woŋ, mo Tεtulu wù gè kee nchi chuule bo boh bo gεεŋ Kasalia. Bo mo bo gεεŋ bo yεŋ Feli muh wù sage le, bo giŋsε nsa wuboo wù kune Bol a wu fwe. **2** Bo tεen Bol, Tεtulu mo wu ke wu teede mwεε yi ye ye le, wu jεmε Feli le lε, “Muh wù baan, kimbone le yi won kfunε le too bude yi mεsse le, nyu nje je yǐ jone yi wo sage yu, banjkuse ba jone le yu wesee woŋ kfunε le, chiaaŋ yo le. **3** Bamii bachii yuge njoŋ baan fede je yǐ wo sage yu manjuu le manchii, segechii. **4** Gε ɳkoŋe ki njeeše kife kuj baan gε, nlege le wo yêgε geh shige, wo yû fiεε fi bee le be jēmε. **5** Bee le be yεŋ le muh wunε le muh wu fiεε. Wu jiεnyi wu shiŋshi ɳge antεnε a Bajuu yi kikwεε ki nshεŋ le kichii. Ka nyu wu wu le kikwεε ki ɳgoo yi ba tεŋe le yi Nasalε. **6** Wu gè goone te ki wu chεŋe be yeh yi kintanyε bee koo wu. **8** Wo bile lo mwεε muh wunε le, wo yu a wu le mwεε mune munchii mù bee jεmε kune

wu.” **9** No Tətulu jemē noo, Bajuu tooŋ, bo bəesə le mwəs
munes munchii le nchiɛɛŋ. **10** Muh wù sage wəs fe le Bol
jemē. Wu mo wu jemē le, “ŋkee le wo le wo sa wa bansa
woŋ kfunę le yi biluŋ le wese. Mə mo n'yuge njoŋ ki
nl̄ɛŋ ntânye jwe wan a wo jii. **11** Wo ne ja lo wo biide,
wo yu le aju baan a fe gə wa yuufe ncho afaa no nchi
mbene Yelusaləm ki mbuune Nyo gə. **12** Bajuu ḡe baan
yəŋ gə nt̄ɛenyi kintɛenyę besa muh gə, bo ḡe baan yəŋ gə
te mbəesə bamii yeh yi kintanye le kənə yéh yi buunə le,
kənə kijuse kimu le a kilaantəŋ le gə. **13** Gə bo kəme lo
fiee f̄i duunyi le nle ŋge mwəs munes mù bo kooyi yi ye
yan le gə. **14** Nle mbəeŋ fine a wo fwe, le mbuune Nyo wu
bachiji besa mbii Je ȳi bo t̄eŋe le le ȳi befe. Mbəmə nyu
mwəs munchii mù le a ŋwa wu banchi ba Musə le bə mù
le a Baŋwa ba bamii ba ntuŋ wu Nyo le. **15** Njiŋe fwe
yi Nyo le gəh yeeŋyeeŋ no bamii banə te jiiŋe, le bamii
bachii ba joŋe bə bamii ba befe lé bo ḡe bo bu yi kwe le.
16 Noo, mə mo ghede chuule segechii nchee kinche ki
koɔjii a Nyo fwe bə bamii, fi le le keefə fiee nyū yu f̄i sâge
mə f̄e fitele le gə. **17** Le wa biluŋ b̄i duude le no ŋge ja
Yelusaləm, nchi ŋkaase ŋgeen yo ki nya bige bamii baŋ ba
woŋ le, mo ŋge kintanye. **18** Le fiee fine f̄i bo ḡe yəŋ mene
yeh yi kintanye le ŋgee, nyu ŋkfuiŋ wa kikwəs kaŋ. Gə
bamii kənə jwe wu waa ḡe bee fo gə. **19** Bajuu bamu ba
ɛsia ḡe bee fo, bo be kəme ki bo nyu fəne ki bo seeŋ wo
fiee f̄i bo kəme kune mə, fəne le le fiee le yu. **20** Baan noo
nyu gə, bamii banə seeŋ la fiee f̄i bo ḡe yəŋ le nle njiaa
sege nchi nl̄ɛme fwe a bamii ba sage woŋ, **21** fede fiee
fichii f̄i ŋḡe ŋjəmə bə je ȳi t̄eŋe bo le le, nle a bo fwe yi

kife kεε le yi nsa le nje nle mbεεŋ lε baŋkfusa lé bo ḡe bo b̄u yi kwe le.” **22** Lε Bol jεmε noo, Feli yegε nεε, nyu muh wù kee wa kune Je yi Tada chuule, wu mo wu sheeshε nsa wu jεmε lε, “Sege Lisia wù chiji kikwεε ki bikwεε bi bamii ba nchi lé wu b̄oh wu t̄ô, fε nsuunε nsa wunε.” **23** Wu mo wu jεmε lε kikwεε ki ŋgoo yimi yi bamii ba nchi jo Bol yi gεεŋ yi leesε yeh, bo ch̄iεεne. Geenε, lε bo nyâ geh wu bε je, bo ch̄inε nsáa ye too yi fii wu. **24** Aju ḡè doo wo kεŋsε, Feli bε Dusila wù kwεε wù ḡè bee muh wu Bajuu bo to. Feli gεεŋ wu tεεŋ Bol wu to, bo tu bo yege fiεε fi wu jεmε kune ki muh leesε fitele yi Kletu Jiso le. **25** Wu doo wu jεmε kune no taŋlo muh nyume muh wù joŋe, bε no taŋlo muh shee bε kikwεε ke, bε no Nyo lé wu ḡe wu sâ bamii, Feli yu noo, ye kuufε wu. Wu mo wu jεmε Bol le lε, “Taŋlo wo ḡεεne mεsse, ŋge ndoo ŋkεme kife fε ŋka nt̄εεŋ wo.” **26** Wu ḡè jεmε noo, wù kεme ŋkwaje lε segemu Bol lé wu k̄e wu bε kwa. Wu tu wu tεŋe Bol lεfolεfo bε wu fεde kinfε. **27** Geh noo, geh noo, biluŋ kuj bifeε. Ba ḡè doo ba gεε Bolsiu Festu yi kinta ki Feli le, Feli tu wu goone lε wu ḡe Bajuu kōŋe wu, wu mo wu chine Bol le yeh ncha le.

25 Gε doo nyu aju atade no Festu ḡè kε wu sage kimbe ki woŋ k̄i Judia le, wu ja Kasalia wu bεεŋ Yεlusalem. **2** Bachiji kintanyε ba baŋ baŋ bε bikwεε bi Bajuu bi woŋ mo bo to bo yεŋ wu le, bo giŋsε nsa wù bo kεme bε Bol a wu jii, bo tu bo lεge wu, **3** lε wu d̄ūnyε geh nyu kiŋkoŋε fε bo le, wu ḡe bo ch̄iŋsε Bol wu t̄ô Yεlusalem. Bo ḡè gee noo, bo seesε wa lε bo lé bo wεede bo yūuyε wu a je. **4** Festu chvuu bo le lε, “Bol le yeh yi ncha le Kasalia, mε

kib  e nl   nk  ase nt  uu yo aju kane le. **5** Bamii bamu ba
le bikw  e bi  na, b  i m  ne Kasalia, bo t   bo j  me fi  e f  
wu jiale nyu yo ne fi  e le yu.” **6** Festu g   che b   bo g  e  
bu nj   aju nyaan k  ne yuufe, wu mo wu kaas   wu tu ji  
Kasalia. Akfuu   bu ayuu, wu g  e   wu shii yeh yi nsa le,
wu j  me le bo to b   Bol. **7** No Bol fe  se, Bajuu ba g   ja
Yelusalem bo boh yo, bo mo bo le  me bo k  ne wu, bo tu
bo kooyi mw  e ye ye le wesee f   shige nyume g   yu g  .
Geene, fi  e nyu g   yu f   bo tanlo bo s  e   f   duunyi le wu
le wu ge fimi g  . **8** Bol tany   jwe we wu j  me le, “Mbaan
njiaa g   lo nchi wu Bajuu, k  ne wu yeh yi kintany   le,
k  ne wu Nfo   wu Lum g  .” **9** Geene, Festu tu wu goone le
wu ge Bajuu k  ne wu, wu mo wu biih Bol le le, “Wo konje
ki wo b  e   Yelusalem me kib  e ns   sa wo yo yi mw  e
mune le?” **10** Bol chvu   le, “Nleme wa f  ne nyu a nk   wu
nsa le, nyu wu Nfo   wu Lum. Le nyu f  ne f   ba be ba sa
nsa wa   fo. Wo kib  e kee chuule le mbaan njiaa g   fi  e
besa Bajuu g  . **11** Fine nyume le nle ngode nchi, njiaa fi  e
fi tanlo ba yuuuy   lo me, ng  e nfa   kwe g  . Geene, ne le
le mw  e m   bo kooyi ye yan le le chimbian, tu g   muh
nyu yu w   tanlo wu nya me chiaan y   Bajuu bane le g  .
Nl  e nl  ge le nsa wa   g  e   fwe f   Nfo   wu Lum le.” **12**
Festu yu noo, b   bamii be ba b   bo g   sage bansa chvu  
chvu  . Wu mo wu j  me Bol le le, “No wo le wo leg   wa
le nsa wo l   wu g  e   f   Nfo   wu Lum le, tu wu l   wu g  e  
fo.” **13** G   bee kife kimi le aji   ayu, Nfo   Agliba b   Beni la
jige a Festu le Kasalia ki bo yes   wu le. **14** Bo g   doo bo
nyu yo yi aju a duude le, Festu ja wu be Nfo   b   nsa wu
Bol wu j  me le, “Muh mu le f  ne w   F  li g   chine yeh yi

ncha le, **15** እገኑ ካዕራት የኤሌሱሳለም, bachiji kintanyε ba baanj baanj bε bamii ba sage woŋ wu Bajuu giŋse nsa we a me jii le ndu le wu le wu gwe nsa. **16** Njeme bo le le, gε nchi wu bamii ba Lum nyu wu bεεŋ le ba suune le muh le wu gwe nsa njε ba le ba nya wa muh wεε je wu lεεŋ a እኩ wu nsa le fwe a bamii ba bε bo keme nsa ki wu tānyε jwe we yi mwεε mù bo kooyi ye ye le sεŋ gε. **17** Bo gε doo bo to fene, እገኑ mbaanj ndεdε gε. Akfuuŋ bu a yuu, እገኑ nshii yeh yi nsa le njeme le ba to bε muh wεε. **18** Bamii ba bε bo gε keme nsa gε doo bo lεεŋ we, bo gε dunyε jiale chī እገኑ እኩዋжи le tanlo bo sεεŋ ye ye le gε. **19** Bo tu bo jeme nyu mwεε mu mbejε ye ye le kune je yì bo buune Nyo yu yo, mo kune muh mu wù ba teŋe le Jiso wu gε kwe wa, geene Bol lεme geh le wu le yu. **20** No እገኑ mbaanj እκእስ ገ no ntanlo nlee antenee a mwεε mune gε, me mo mbiih Bol le laa wu konje ki wu bēεŋ የኤሌሱሳለም ba sa nsa we yo kune mwεε mune le. **21** Wu chvuu le wu le wu me geh yeh yi ncha le, le geh Nfoŋ wu Lum wu lé wu gē wu sūnε nsa we. Me mo ndu le ba gēε wu yeh, ba chīεne gεεŋ bu no nlé እገኑ nchīiŋse wu fε Nfoŋ wu Lum le.” **22** Agliba yege neε, wu jeme Festu le le, “Me kibee እkoŋe ki n'yū mwεε mune jwe wu muh wu yu le.” Festu chvuu le, “Wo lé wo bū, wo yū nyu fewege.” **23** Akfuuŋ bu a yuu, Agliba bε Beni tu bo jiεnyi bo too bo እage lo baanj. Be bachiji bikwεε bi bamii ba nchi mo bamii ba baanj baanj ba a laantεŋ, bo jiεnyε bo to bo lee እgaa. Festu mo wu jeme bo to bε Bol. **24** No bo to bε wu, Festu jeme le, “Nfoŋ Agliba bε bamii bachii ba le fene, bεŋ yεŋ muh wunε le. Le muh wù Bajuu bachii too bo dode mene yanε

mo Yεlusalem kune wu, bo wanε, bo duu le gε nyu muh wù nyûme yu gε. **25** Mbaanj n'yεŋ gε le wu le wu ge fιεε fi ba yuuycε wu yu gε. No wu chi legε wa le nsa we gεεŋ fwe nyu fe Nfoŋ wu Lum le, mε mo n'yεŋ le nlé nchīiŋse wu fe wu le. **26** Geenε, ηgcε ηkee lo chuule fιεε fi tanlo nsāŋ fc Nfoŋ wu le chiji kikwεε kaŋ le kune wu gε. Noo, mε mo nleesε wu a bεŋ jii mεesε, nchenseŋ fe wo wu Nfoŋ Agliba le, le bεŋ ntāa nsa we, laa ηkēme fιεε fi tanlo nsāŋ la. **27** N'yεde lc fi baanj nyu gε chuule le nchīiŋse muh wu ncha fe Nfoŋ le nje ndunyε fιεε fi bo duu le wu le wu jiaa sεŋ gε.”

26 Nfoŋ Agliba mo wu jεmε Bol le le, “Le kijuse kuŋ mεesε ki wo jēme bε jwe wo.” Bol mo wu chiaase kibo we, wu kε ki wu tānyε jwe we, wu duu le, **2** “Mbeε, n'yεde le kishi kaŋ le ki joŋ le mbaanj ki nleŋj ntanyε jwe waŋ abεŋ fwe yi mwεε munchii mù Bajuu kooyi ye yaŋ le. **3** Njεme ne, nje ba kee chuule kinche ki woŋ wu Bajuu mo bintεεnyε bǐ bo to bo kεme. Noo, nlé nlēgε le bo yēgε bε nyiεgee bo yū fιεε fi nlé njēmε. **4** Bajuu bachii kee kinche kaŋ baanj lo. Bo kee no ηgε nchee woŋ wese le mo Yεlusalem. **5** Bo kee kεge lo je yǐ ndefe le le nle muh wu Bafalashii, nyume ηgoo yǐ tεεme chuule yi fιεε fi Nyo le fede yimi yichii. Fine le fιεε ne le le bo kοŋe ki bo jεmε, bo lé bo bēεŋ le le nchiεεŋ. **6** Nlεme fεnε mεesε yi nsa le nje njiŋe fwe, ηkee ηka wù Nyo gε ka wa bachiji besa yu. **7** ηka wunε le le chikfuu chesa chǐ yuufe ncho chifεε, chi chieεne no ba buune Nyo bε kijkoŋe antaŋ bε fenshe. Mbeε, le le nje ηka wεε wù Bajuu kεme nsa yu besa bo. **8** Mbiide bo le mo bamii bachii le laa, ge la fi

bəŋ yεne fi tεeme ki bəŋ b̄eŋ lε tarlo Nyo bvuse muh yi
kwe le la? **9** Mε kibεε ŋgè ŋkwaji lε ŋkeme ki ŋgē fieε
fichii ki nchñijε jee chi Jiso wu Nasale. **10** Fine le lo fieε fi
ŋgè ŋge Yεlusalem. ŋgè nfi bvunja a bachiji kintanyε
ba baanj baanj le ŋkoo bamii ba Nyo weseε, nfaa yeh yi
ncha le. Gε kage fine gε. Ba gε bee ki ba yuuuyε bo, mε
te ntoonj. **11** ŋgè nyaa ŋge bo le lefolεfo yéh yi buune le
yichii, ŋkane le bo jéme jé yí befe kune muh wù Jiso. Shεŋ
bεeεne mε bε bo baanj, mboone bikaa a bo jiŋ, gεeεne bude
bilaanteŋ bi bituŋ bimi le. **12** Mo nja ŋgeεne Damasku, a
bachiji kintanyε ba baanj baanj nyu bo saŋ ŋwa, bo nya mε
bvunja. **13** Mbεε, ŋgè ndoo ŋgeεne nyu juu leesε cha, nja
n'yεŋ n'yuu wumu ja geh wu lalε fewε wu baanj wu fede
juu, wu shii wu to yi besa bamii ba besa bo gε jiεnyi le. **14**
Bee bachii ja be gwe fekuu, n'yu je biih mene a jé yi lbulu
le lε, ‘Sol, Sol, wo boone bikaa a mε jiŋ ne nje la? Wo gee
ne, wo kfuuŋ nyu ye yo, njε fe naa lεme wu boone ye ye
yi kimbaŋ ki chiji le.’ **15** Mbiih lε, ‘le wo wù yεεŋ Tada?’
Wu chvuu lε, ‘Le mε wù Jiso, le mε wù wo boone bikaa a
mε jiŋ. **16** Jâ l̄εŋ we. Fieε f̄i ge lε mbune fe wo le, le ki
mbâa wo muh wanj wu lεme le, wo f̄eεji mwεε mù wo yεŋ
abeŋ be mù mbaanj ki ndûnyε wo le. **17** Nlε nfi wo chiaanj
yi Bajuu le mo bamii ba le gε Bajuu gε, nyu bo ba nlé
ntûŋ wo fe bo le. **18** Wo lε wo ḡεεŋ wo gwênyε ajii aboo,
wo bvûse bo kijibε le, wo l̄eesε bo nyu yi n'yuu le, bo bû
chiaanj yi Satan le, bo nyû be Nyo, bo l̄ee fitele ye yaŋ le,
Nyo l̄eeshe bimbefε biboo. Bo mo bo kême kijuŋ fe kijusε
ki bamii ba wu le wu ge lε bo nyû be le.’ **19** Mbεε, no fi gε
koosε noo, mε mo ŋge geh no wu jéme mene fewε **20** Mε

mo n'ya nké ntu nfeeji Damasku, fε ñge ñgeeñ Yelusalem.
Ntu njienyi woñ wù Judia le wuchii mo bituñ le bichii bì
le gε bi Bajuu gε, nfeeji bo le lε bo kûse muntele muboo,
bo tu bε Nyo, bo gêe nyu mwεe mù duunyi lε bo le bo
kuse wa. **21** Ne la fiεε fì gè ge fε Bajuu koo mε yeh yi
kintanyε le bo goone ki bo yuuyε mε. **22** Geenε, Nyo tu
wu fiih me too bude abεñ. Mε mo ntu nlεme fεnε nfeeji tε
bamii ba baanj baanj le mo ba shige shige le. Fiεε fì nfeeji
le gεh fi fì Muse bε bamii ba ntuñ wu Nyo gè teede lε fi
lé fì gê fì kôoshε. **23** Bo gè duu lε Mbvuse wù Nyo gè ka
kεme ki wu gê wu yεñ ñge, nyû muh wù fwe ki wu bû yi
kwe le, wu dûnyε n'yuu fε Bajuu le mo bamii ba le gε
Bajuu gε.” **24** No Bol gè taanyi jwe we wu gεene, Festu ja
wu wañ lo wu jεme lε, “Bol wo jede wa lo. N'yεye wo wù
baanj le wu ge wa wo ja wo jede lo.” **25** Bol chvuu Festu le
lε, “Gε njede gε muh wù baanj. Fiεε fì njεme le nchiεñ,
njεme bε bvufee bwanj fo. **26** Njεme Nfon le ne adanadañ,
nje bo kee mwεe munε, gε mu gε kooshi kijibε le gε, gε
fimi nyu yu njε bo kee lo sεñ gε. **27** Mbεε, bo le bo bεεñ
gε fiεε fì Banwa ba bamii ba ntuñ wu Nyo jεme le? ñkee
le bo le bo bεεñ.” **28** Nfon Agliba biih Bol le lε, “Wo kwaji
le tañlo wo fiise mε ntû muh wu Kletu gεh yi kife ki shige
le ne?” **29** Bol chvuu lε, “Kεne ki le shige, kεne kí ndefe,
buune chañ fε Nyo le gεh lε keefε ka wo maa gε. Muh
wuchii wu le fεnε abεñ wu yuge no njεmε, wu fiise tε wù
nyû njε no nle, geenε fuge gεh bancha banε.” **30** Nfon ja
we, muh wù sage bε Beni mo bamii ba bε bo gε shile ja tε
we. **31** Bo bu, bo tu bo jεme lεbolebo lε, “Muh wunε baanj
ge gε fiεε fì ba yuuyε lo wu ge kεne ki ba leesε wu yeh yi

ncha le gε.” 32 Nfoŋ Agliba jεmε Fεstu le lε, “Be baŋ nyu
gε lε muh wunε le wu lεgε wa lε nsa we ḡεεŋ fε Nfoŋ wu
Lum le gε, tu ba be ba chine wu le.”

27 Bo ḡe doo bo seese lε besa ba Bol lee a fitima fi a joo
le be ḡεεŋ woŋ wù Itali le, bo mo bo nya Bol bε bamii
bancha bamu chiaaŋ yi Juliu wù ḡe bee kikwεε ki ŋgoo
yimi yi bamii ba nchi ba Nfoŋ wu Lum le. 2 Besa bo lee a
ŋguh wù ḡe ja Adamitiu le wù ḡe bee ki wu ḡεεne wu
lεme manjuu ma yi ŋgεεme yi joo le, kimbe kĩ Esia le.
Alistaku muh wù Tesalonika, woŋ wù Masedonia le ḡe
bee tε besa bo. Besa bo mo be ḡεεne. 3 Akfuuŋ bu a yuu,
bee fεsε Sidon, Juliu dunye kijkoŋε fε Bol le, wu chine wu
le lε wu ḡεεŋ fε nsáa ye le a kilaantenŋ le lε bo fi wu be fιεε
fi wu goone. 4 Bee ḡe kaasε be lee a fitima le fo, bee ḡe
doo be ḡεεne, fii tu yi too yi chide bee fwe, bee mo be
wεεne wa woŋ wù Sablu wu a joo ntεnεε le, wu tu wu
chide fii. 5 Bee ḡe ḡεεŋ be danj joo yǐ baŋ yǐ le mbebe
woŋ wù Silia le bee ka bee danj yi mbebe yi woŋ wù
Banfilia le, bee mo be fεsε a kilaantenŋ kĩ Mila le, woŋ wu
Lisia le. 6 Kikwεε ki ŋgoo yi bamii ba nchi kεε ḡe yεŋ
fitima fi a joo le yo fi ḡe ja Aleksanda fi ḡεεne Itali le, wu
mo wu bvuse bee, be lee nyu a fifieε le. 7 Bee ḡe ja fo, bee
jienyi geh ne wεε wεε yi aju a duude le, be ḡe luŋ lo fε be
fεsε mbebe kilaantenŋ kĩ Sinidu le. No fii ḡe baŋ beeŋ gε
lε be ḡεεŋ fwe chaaŋ gε, bee mo be mε be wεεne wa lo
Klet woŋ wu fε joo ntεnεε le, wu chide fii, bee mo be fe
Salmoni kijuse ki leese ki ḡεεne a joo yi woŋ wuyu le.
8 Bee mε geh be tu be wεεne be tuu ŋgεεme yi joo le,
bee ḡe luŋ lo fε be ḡεεŋ be bu kijuse kĩ ba tεŋe lε Jwe wu

Joo wù Nyiegee le, wù gè bee mbebe kilaantεŋ kĩ Lasia
le. **9** No bee gè lεsε wa kife a je wesee, Juu chi Baaj chi
Nlεshe Bimbefε gè fe wa, nyu wa kife ki nfuŋ wù tεeme,
Bol mo wu nya ntefε bamii ba a fitima le lε, **10** “Bachii,
n'yεde lc kege fεne gεene fwe njienye wese lé wu gε wu
chēŋε, kinla lé ki nyume yu, nyume gε ki mwεε bε fitima
maa gε, bamii lé bo gε bo kwεeye tε.” **11** Geenε, kikwεε ki
bamii ba nchi faŋ ki bo yu jεmε wu Bol, bo yu nyu fi chiji
kikwεε ki fitima bε chiji fitima. **12** No jwe wu joo wuyu gε
baaŋ joŋ gε ki bee nyu fo yi kife ki nfuŋ wù tεeme le gε,
bamii ba duude tu bo toone lε jone lε bo gεene fwe, bo
mone laa tanlo bo fεse jwe wu joo wu Fonik le, wu le woŋ
wù Klet ayu le, bo feesε kife kiyu fo. Jwe wu joo wuyu
kwεε gε jiiŋe je awe awe wu ka jiiŋe tε je akuu akuu a juu
seele yo. **13** Fii yimi gεh ja yi tu yi bεεne je akuu akuu ne
wεε, bamii ba a fitima le tu bo kwaji lε bo kεme wa fιε
fi bo be goone. Bo mo bo baa kifase ki fitima, bo tu bo
gεene a joo, bo tuu gεh ηgεεme le ηgεεme le Klet ayu. **14**
Nfuŋ wù tεeme wu ba tεŋe lε, “Wù je a kibo kijkoŋo le a
juu saane yo”, gε ja wu jaŋε geh ne woŋ wuyu le, wu shii
a joo. **15** No wu shile, wu kfuj fitima je gε ka yi nyu yu yi
fi gεene gε, bo mo bo chine fitima le, nfuŋ tu wu tuude
wu gεene bε fi. **16** Bee tu be gεene gε lo, be gεεŋ be fe
akuu akuu a woŋ wumu wu shige le a joo ntεnεε ba tεŋe
lε Kawda. Woŋ wuyu tu wu chide fii, bee tu be lune ki be
bεεŋse ηguh a fitima le. **17** Bee gε bεεŋse, be mo be kaŋ
fitima bε bakfuu lε keefε fi sâayε gε, bee doo be gεene
bee tu be faane lε fitima le fi gεεŋ fi kfuj ye mbebe woŋ
wù Libia le yi biji bi munshεεŋ bì gε bee a joo. Bo mo bo

shiishé nju yi fii, bo chine fitima tu fi gëene lefilefi. **18** No nfuŋ wuyu gè tεεme gëh wu gëene lo, akfuuŋ bu a yuu, bo mo bo ke bo tu bo bvuuse mwεε a fitima le, bo nooŋe a joo. **19** Bvu gè bu bvu ka bvu yuu, bamii ba a fitima le bvuse mwεε mu a fitima le, bo noŋ a joo bε chiaŋ yiboo. **20** Aju gè fe wesee bee baŋ yεŋ gε juu le gε kεne jόŋ, nfuŋ kfuuŋ gëh lo nyu gε wu wεε gε, bee mo be kεe le fiesa le fi ka wa. **21** No bamii gè che wa aju a duude le bo baŋ a ji gε fιεε gε, Bol ja wu kεŋse wu lεεŋ fwe wu jεmε lε, “Bachii, chi bee bεŋ yu mεne bee me Klet, tu besabεŋ baŋ kεme gε ηgε wunε bε kinla kine gε. **22** Geene, nlege lε bεŋ kaŋ shέŋ, nje gε muh mu bεŋ le nyume wu lεε gε, lε lεε gε nyu fitima maa. **23** Njεme ne nje Nyo wù kεme mε, wù mbuune, chi wu tuŋ nchendaa we abεŋ antaŋ wu to wu lεε mbebe yan le, **24** wu jεmε mεne lε, ‘Bol, keefε wo fāane gε. Wo kεme ki wo tō wo lεεŋ a Nfoŋ wu Lum fwe. Bήε yέŋ, Nyo le wu dunyε wa kinkoŋe fε wo le wu ge lε gε muh mu ηgoo yi bamii ba bena bo le a fitima le nyu wu ge wu lεε gε.’ **25** Noo, bachii, bεŋ kāŋ shέŋ. Nle nleesε fitele yi Nyo le lε fιεε fi wu jεmε mεne ge fi kooshe gεh yεεŋyεεŋ no wu jεmε. **26** No fi le noo, fitima kεme ki fi kfūŋ ye yi woŋ wumu le a joo ntεnεε.” **27** Le to nyu aju ncho ana yuufe le nfuŋ baŋ gεh wu kede bε bee a joo yì baŋ yi Adia le. Le tu nyu gεh nje antaŋ antεnεε, bamii ba lεne a fitima le ja bo kwaji lε segemu bo bude wa mbebe yi nshεŋ le. **28** Bo mo bo fe joo no yi juume bε kfuu ba nyu ba shεŋsε fιεε yu, bo yεŋ lε yi le ηkeŋe mbaŋfιεε. Bo kεŋse fwe, bo ka bo fe, bo yεŋ yi kεme wa nyu yuufe ncho yishεŋ. **29** Bo tu bo

faane le tarlo fitima gεεŋ fi kfuŋ ye yi bimbaan le, bo mo bo shiishe bifase bineh a joo a fitima jiŋ, bo tu bo buune laa akfuŋ le a yuu geh lo la. **30** Bamii ba gè lene a fitima le gè ja bo goone ki bo legε bo bu a fitima le, bo mo bo shiishe ḥguh a joo, bo tu bo buuse le bo goone ki bo shiishe bifase bi fitima bi fwe a joo. **31** Bol jeme kikwεε ki bamii ba nchi le bε bamii be le le, “Bamii banε mon lo bo bu a fitima le, muh mu bεŋ le gε luŋ lo gε.” **32** Bamii ba nchi mo bo suume bakfuu ba bo gè shuuyε ḥguh yu, bo mo bo chine ki wu lēŋε wu gεεne. **33** No bvu gè doo bvu saanje, Bol legε bamii bachii le bo ji mwεε, wu du le, “Abeŋ le wa aju yuufe ncho ana no bεŋ le yi nfaaŋ le, fieε baan a lee gε a bεŋ mu gε. **34** Me mo ntu nlege le bεŋ jī geh fieε, ye tū bεŋ fo. Gε yvu yimimia nyu yi ge yi lεsε lo a muh fwa gε.” **35** No wu jeme noo, wu mo wu jo bled, wu nya kiyone Nyo le, wu bwεεdε wu tu wu jii a bamii bachii jii. **36** Bo mo bo kaan shéŋ bachii bo ji mwεε. **37** Bee bachii ba gè bee a fitima le gè bee muh gii yifεε kicho mbanbvusooshwi ncho bvsoso. **38** Bamii bachii gè ji mwεε bo fuu, bo mo bo bvuse agiŋ a gè bee a fitima le, bo noŋ a joo ki bo ge le fi yâafe. **39** Akfuŋ gè yuu, kwa yεnε, bamii ba lene a fitima le gε kε kijusε kiyu gε. Geenε, bo yεŋ kiwuu le, ki gεεŋ ki bu yi munsheeŋ le, bo mo bo yεŋ le bo moŋ no fitima lee fi gεεŋ fi faaŋε yi ngεεme yi joo le. **40** Bo mo bo suumε bifase bie bi shii bi gεεŋ a joo, bo mo bo kaasε bo faanyε bakfuu ba bo gè shuuyε bite bǐ ba fiise fitima yu, bo mo bo bεεŋε te nju yi fii yi fwe, fii lee yo yi tu yi doone fitima fi gεεne a kiwuu kiyu le. **41** Geenε, fi doo fi gεεne, fi kfuŋ ye yi kiji

ki munshεεŋ le a joo. Kimbe ki fitima ki fwe lee ki chi yi ki le, ki farj fe ki ka ki shiŋshi. Joo mo yi tu yi kfuune kimbe ki ajin ki saayi. **42** Bamii ba nchi mo bo ja bo tu bo goone lε bo yuuyε bamii bancha bachii lε keefε muh lε bo le ge wu ja wu tiige joo wu bu wu lege gε. **43** Geenε, kikwεε ki bamii ba nchi tu ki goone lε ki fi Bol, ki mo ki kāŋ lε keefε bo gē noo gε, wu jeme fie lε bamii ba kee ki bo tiige joo, bo ya bo sele a joo, bo tiige bo bu kwa, **44** kimbe ki bamii b̄i yi bite b̄i badaa le mo yi bimbwεεyc bi fitima le. Le ne no bee gè jiényε bee fεsε kwa bee bachii chuule.

28 No bee gè fεsε kwa ayu chuule noo, bee mo be yu lε ba tεje kijuse kiyu le Malta, gè bee woŋ wu fe joo ntεnεε. **2** Bamii ba woŋ kwεε le dunyε kijkorε fe bee le ki duude wεsee, bo fi bee, bo fwεε ŋgu bee tu be yεse, nje jan gè kε wa yi too fii gude bee. **3** Bol ja wu banyε ŋgaan wu gεεŋ lε wu fwεε, kifaa gè bee ŋgaan yiyu le, ŋgu yufε wu ge ki mo ki b̄u, ki luŋ kibo ke ki tu ki shiεεne yi ki le. **4** Bamii ba woŋ kwεε le doo bo yεŋ no ki shiεεne yi kibo ke le, bo mo bo tu bo jeme lεbolebo lε, “Muh wunε gè bee wu yu wa muh. Wu bee wu bone ki wu kwê a joo, geenε loŋ le wu koo wu wù nyu wu kwê.” **5** Geenε, Bol sεsε lo kifaa kiyu ki gwe yi ŋgu le, fεsε gε ge wu gε. **6** Bamii bayu mo bo tu bo chieεεne, bo kwaji lε ye yi Bol lé yi k̄e yi b̄εεnyi, kεnε lε wu lé wu jâ wu jâgε wu gwê ne wu kwê. Bo gε chieεεŋ bo chieεεŋ seŋ, bo doo bo yεŋ le fεsε baan wu ge gε, bo mo bo kuse ŋkwajε wuboo, bo ja bo tu bo duu lε, “Muh wunε le nyo wumu.” **7** Muh wu sage yo gè kεme ŋεε ye mbebe fe bee gè bee fo. Jee chi muh wεε nyu lε

Bubliu. Wu fi bee, besa bo che aju atade wu jiiŋe fε bee le chuule. **8** Fi kooshe lε chiji Bubliu gè gime wu chene bε kin'ya wu nyii wu fiŋse. Bol mo wu gεεŋ fε wu gè gime fo, wu buunε, wu gεε chiaaŋ ye ye le, wu fε wu. **9** No fi gè kooshe noo, bamii ba woŋ kwεε le bachii bo gè kεme binchenj bo tu bo too Bol fεde tε bo. **10** Bo tu bo nyaa bee bε mwεε wesee. Bee gè doo be jade yo, bo ka bo to bε mwεε munchii mù bee gè goone ba gεε a fitima le. **11** Bee lee a fitima le bee tu be gεεne bee nyu be che wa Malta woŋ wu fε joo ntεnεe kwεε le yi kii le yi tεde. Fitima fιεε gè bee fi Aleksanda ba tεŋe lε Banyo ba le Amaŋ, Wu gè bee woŋ kwεε le wu chieεne lε kife ki nfuŋ wù tεεme fe. **12** Bee gè gεεŋ be bu jwe wu joo wu a kilaantεŋ kὶ Silaku le, bee che yo aju atade, **13** bee gè ja yo, be gεεŋ be fεsε jwe wu joo wu a kilaantεŋ kὶ Legium le bee che yo. Akfuuŋ bu a yuu, fii kε yi tu yi bεεne je akuu akuu, bee tu be gεεne, gè bee yi aju le afaa, bee fεsε jwe wu joo wù Butiole le. **14** No bee fεsε yo, bee yεŋ bamii ba mbεmε ba yo le, bo lεge lε bee gεεŋ gεh besa bo che aju bvusooshwi. Besa bo gè che, fε bee gεεŋ be fεsε Lum. **15** No bee gè gεεne, bamii ba mbεmε ba Lum gè doo bo yu lε bee too lo, bo bu bo tu bo jiεnyi bo too lε besa bo tase. Bo to bo bu mo fε Waŋ wu Abiyu le, bε fε Yéh yi Bamii ba Njienyε le Yishede. Bol yεŋ bo le, fitele fie jiεde, wu nya kiyone Nyo le. **16** Bee gè fεsε Lum, ba chine Bol le wu tu wu chee fie wumaa, muh wu nchi chieεne wu. **17** Aju gè fe atade, Bol tεŋŋ bikwεε bi Bajuu bi yo. Bi to, wu jεmε bo le lε, “Boŋ ba bwεεŋ, nle yi ncha le ne ba gè kole mε nyu Yεlusalem, ba nya mε chiaaŋ yi bamii ba Lum le, mbaaŋ

njiaa gε lo fieε gε, bamii besa le, kεnε kinche ki bachiji
besa kimu le gε. **18** Bamii ba Lum baa gε doo bo taa nsa
wanj, bo baanj yεn gε fieε fi tanlo bo yuuyε mε yi fi le gε.
Bo mo bo tu bo goone ki bo chine mene, **19** geenε, Bajuu
fanj lo. Mε mo ntu nlege le nsa wanj gεεn fwe fε Nfonj wu
Lum le. Gε ηgε ηgee noo, le ηkeme fieε fi ηkooyε yi bamii
banj le gε. **20** Ne fieε fi ge mε fe ntεεn bεn le be jεmε. Nle
yi bancha banε le ne nyu nje muh wù besabεn bamii ba
Ishwala chi chieεne.” **21** Bamii baa chvuu wu le ls, “Bee
kεme gε ηwa wù ja Judia kune wo gε, muh mu booŋ ba
bwe wese ba jade yo bo too yanε bo baanj some gε wo
gε kεnε bo jεme fieε fi befe kune wo gε. **22** Geenε, bee
lé be kōŋ ki be yû fieε fi wo kwaji. Fì bee kee le geh le
ηgooyine yì wo le yi le bamii kaji geh lo yi manjuu le
manchii.” **23** Bo mo bo gεε juu chì bo lé bo tō Bol jēmε bo
le. Le to nyume abvu bwεε, bamii taashε wesee fε wu gε
chee fo, wu kε ataana gεεne bude fenfu, wu naji fieε fichii
bo le, wu feeji kune bvunfoŋ bvu Nyo. Wu ka wu jεme wu
duunyi mwεε mu le a Ηwa wu banchi ba Muse le be a
Baŋwa ba bamii ba ntuj wu Nyo le kune Jiso, wu mone
ki wu gê bo bεεn le fieε fi wu jεme le nchiεεn. **24** Bamii
bamu bεεn fieε fi wu gε jεme le, Bamu fanj ki bo bεεn. **25**
Bo ja bo saa lεbolebo bo mo bo tu bo bude no Bol noŋ je
le, “Fieε fi Kiyo ki Yuude gε jεme bachiji bena le jwe wu
muŋ wu ntuj wu Nyo wù Yosaya le, le nchiεεn. **26** Ki gε
jεme le, ‘Gene du bamii bayu le le, bεn lé bεn gê bεn yēge
mwεε chuule geenε bεn yuge gε, bεn j̄iŋe mwεε chuule
geenε bεn yεne gε. **27** Fi le noo nje muntele mu bamii
bayu le mu wεε wa. Bo le bo baŋ wa bintuj biboo, bo

kfuge ajii aboo. Bo ge noo le keefε ajii aboo yêne mwεε le gε, keefε bintuŋ biboo yûge mwεε gε, muntele muboo yûge gε, le bo tu jiŋ fε mεne, nfe bo.” **28** Bol mo wu mεse le, “Bεŋ kēe le saaka wunε wu kune no Nyo bvuse bamii, le wu chiiŋse wa fε bamii ba le gε Bajuu gε, bo nyu bo yu.” **29** [No wu jεmε noo, Bajuu bayu mo bo ja bo bude, bo tεenyi kintεenye yi njεmε wuyu le, nyu gε ki wεε gε.] **30** Bol tu wu chee gεh yeh yĩ wu gε laanje lo le yi biluŋ le bifeεε, wu fii bamii bachii ba gε too a wu le. **31** Wu tu wu feeji kune bvunfonj bvu Nyo, wu ka yεyi bamii kune Tada Jiso Kletu, wu jεme wu faane gε, muh jeese gε wu gε.

Lum

1 Le me wù Bol wù mwa leme wu Kletu Jiso. Nyo gè bee wu tœej me le nyûme mwa ntuj wu Jiso, wu gœe le nfœeji saaka wù joje wù wu Nyo. **2** Saaka wù joje wunœ le wù Nyo gè ka wa bamii yu nchensej fede yi bamii be ba ntuj le, no fi le ba saj a Ijwa we wù yuude le. **3** Wu le kune Mwa ye wù gè tu muh wu wuŋ, ba boo wu a kfuu chi Nfoŋ Dabi le. **4** Tada wese besabœj wù Jiso Kletu, le Nyo gè dunyœ wu fede yi Kiyo ki Yuude le, le le Mwa ye wù keme bvurŋga no wu gè bvuse wu yi kwe le. **5** Ge Jiso Kletu fe Nyo baa me le me nnyûme mwa ye wu ntuj, wu le ŋgê bamii ba woŋ bachii ba le ge Bajuu ge lœesœ fitele yi ye ye le, bo yûge nyu wu le bo yuuse jee che. **6** Beŋ te le ŋgoo yi bamii ba Nyo le wu tœej le bo nyu bamii ba Jiso Kletu. **7** Nsaŋe ŋwa wunœ fe beŋ le bachii ba le fitele fi Nyo ba le Lum, ba wu le wu tœej le bo nyûme bamii ba le be. Nyo wù Chiji wese besabœj be Tada Jiso Kletu dûnyœ fitele fi joje fe beŋ le, bo ka bo nyâ beŋ be muntele mù nyiegee. **8** ŋgoone ki n'ya nya kiyone Nyo waŋ le nje beŋ bachii fede yi Jiso Kletu le, nje woŋ wuchii jœme kune fitele fi beŋ le beŋ leesœ yi ye ye le. **9** Nyo wù nlene wu le be fitele fiaŋ fichii yi saaka wù joje wu kune Mwa ye, wu bœyi jiŋ yi nsa waŋ, nto ŋkwaji beŋ segechii a buunœ chaŋ le. **10** ŋge ndoo mbuune nlege le je ne taŋlo yi yœnœ, nto a beŋ le, mœse, fe Nyo le wu bœŋ, **11** nje ŋkoje baŋ ki n'yœŋ beŋ le, wu le nyâ beŋ nnya yi a Kiyo le, yi gê beŋ tœeme. **12** Fi le le, ne besabœj yûfe muntele mwesa, fitele fi beŋ leese yi Nyo le yûfe fiaŋ, fiaŋ yûfe fienœ. **13** Booŋ ba bwœŋ, ŋgoone le beŋ kœ le nle ŋka wa chikœ le, chikœ le,

lε nlé nto, ηka ne, fiee jeese geh me. Ηgoone lε nto ki
ηkême ηgweje a bεŋ le geh yεεŋyεεŋ no nle ηkeme wa a
bamii ba le gε Bajuu le gε. **14** Leme chine fe bamii bachii
le le yi kikwεε kaŋ le, kεnε le bamii ba woŋ wù yuu wa le,
kεnε le ba baŋ nchvuun, kεnε le bamii ba kεme bvufee,
kεnε le ba baŋ biyuŋ. **15** Le fiee fī fitele fiaŋ bεdε yu
baŋ ki nfēje saaka wù joŋe bεŋ ba Lum le tε. **16** Bεŋ kē
lε gε ηkeme bvuya yi saaka wù joŋe wù wu Nyo le gε. Nje
le fo fe bvunga bvu Nyo le, ki wu bvâse muh wuchii wu le
wu leesε fitele yi ye ye le, le. Saaka wune gεene ηkuse
nyu fe Bajuu le fe wu gεen tε fe bamii ba le gε Bajuu le gε.
17 Fī le le saaka wù joŋe wune duunyi je yì Nyo jode lε
muh le chaan a wu jii. Fi fine kege fi gεen fī mesε yi fitele
fī mwεdε lese yi ye ye le. Nyu fiee fi ba le ba saŋ lε, “Muh
wù chaan lé wu chēe nje fitele fī wu lese yi Nyo le.” **18**
Njεme ne fe ndu le shēŋ yi Nyo to yi bεene wu fewe bε
bamii ba fanε wu bò gee mwεε mù le gε chaan gε, gee
chiboo chī befe chi yige kinchieŋ ki mwεε kune Nyo. **19**
Yi bεene noo nje fiee fi bamii tanlo ba kεe kune Nyo le fi
yεne andaŋandan, nje wu wù Nyo le wu chunyε wa bo le.
20 Kεge lo fεŋkεe no Nyo gε fe woŋ, bvunga bwe bvu kage
gε, bε no wu wù Nyo le, fi nyu le bamii le bo yεŋ wa wu le
bo ka bo kee wu yi mwεε mù wu fe wa le, mo no bamii
yεde gε wu le gε. Noo, gε je ka nyume yu yi bo ge bo ja
bo woose bo duu lε gε bo kee Nyo gε. (äidios g126) **21** Mo
no bo kee Nyo noo, gε bo ηgvuune wu njε Nyo gε, kεnε
bo nyaa wu kiyone gε. Baŋkwaje baboo le bo ja bo tu ba
achiji. Bikwεε biboo bi biyεse le bi yisε nyume bε kijibε.
22 Bo duu lε bo kεme bvufee, bo ja bo tu nyu biyuŋ. **23** Bo

chine ki bo bεεŋse Nyo wu bvukuge wù tanlo wu gε kwe
gε, bo tu bo buune nyume fε mumooso le mù ba kεnyi
bε chiaaŋ mu tu mu fiεεnε bamii ba tanlo bo kweeyε,
bε munyii mo nyáŋ yí jiεnyi we, bε yí chiide ate kuu.

24 No fi le noo Nyo mo wu chine bo le bo tu bo gee wa
nyume mwεε mù muntele muboo goone nyume mwεε
mu nyieŋ, bo gee noo bε ye yiboo, muh bε muh, bo mo
choose bikwεε biboo. **25** Bo le bo kuse nchiεεŋ kune Nyo
wu tu chimbiaŋ, bo ka buune bo lene nyu mwεε mù Nyo
fε le, feder ki bo buune bo ka lene nyu wu wù le Nfε le.
Nyume wu wù bo keme ki bo bεεŋse segechii bo luu gε. Fi
nyûme noo. (**aiōn g165**) **26** No bo gee noo, Nyo mo wu chine
bo le, ye tu yi yufe bo ki bo ḡeε mwεε mu kinchoose.
Bikεse gime fε bikεse bamu le, Nyo ḡe baaŋ fε gε bikεse
le bo ḡeε noo gε. **27** Le geh yεεŋyεεŋ no bileŋse chine
je yí Nyo ḡe fε le bo ḡime bε bikεse yu, ye tu yi yufe bo
ki bo ḡime nyume fε bileŋse bamu le. Bileŋse gee mwεε
mu kinchoose bε bileŋse bamu. No bo gee noo bo mo
jode ŋε yi bikwεε biboo le, wù le nlange wù gee chiboo
chi befe. **28** No bamii bayu baaŋ yεŋ gε le fi kooji ki bo
kee Nyo gε, Nyo mo wu chine bo le le bo k̄eme bvufee
nyu bvu kiyŋ, bo mo bo ḡeε mwεε mù bo keme gε ki bo
ḡeε gε. **29** Muntele muboo mo nyume mu yise bε mwεε
mù mbefe yeye yeye. Bo gee gε mwεε mu chaŋ gε, bo
ndef ajii, bo keme muntele mù mbefe, bo bεεne bindoŋ
bε bamii, bo yuuyi bamii, bo juu bvuju, bo lεεde kinlele,
bo jiiŋe bamii bε ajii a befe, bo kuunse kijkuŋse, **30** bo
cheŋe bε ajee a bamii, bo banε Nyo, bo sεεnε bvusεεnε,
bo tεεme bikwεε, bo chiaase ye, bo mone bvulu, bo tεεme

bikw  e b   bachiji baboo mo babwee baboo. **31** Bo le biyuj
bo ya l  me g   yi je yiboo le g  . Bo nyi  ge b   bamii bamu,
bo koode g   yii fc bamii le g  . **32** Bo gee noo bo kee g  h l  
Nyo le wu leje wa le muh w   gee mw  e mune k  me ki wu
kw  . Geen  , bo gee g  h bo g  ene yu fwe fwe, bo ka toone
bamii b   gee kfuu chi mune mw  e.

2 Noo, wo wu sage gee chi muh mu l   k  ne le wo wu
y  e  j, wo k  e te l   wo fuge g   jiale g  . Wo k  e l   no wo
sage gee che, wo l  ese nyu kikw  e ku   yi   g   le, nje wo
w  u sage w  e gee te f  e f  i w  u gee. **2** Besab  j kee l  , Nyo
ne noo     g   yi bamii ba gee mune mw  e le, tu wu noo  
ne wu bii nyu nchie  j le. **3** Noo, wo w  e w  u sage gee chi
bamii ba gee kfuu chi mumw  e mw  e, geen   wo kib  e gee
te mu, wo kwaji l   wo l   wo g   wo b  n  e yi chiaaj yi nsa
w  u Nyo le? **4** K  ne wo y  ne g   le Nyo k  me fitele f  i joje
f   bamii le baaj, wu koode yii baaj, w  u nyu te nyi  gee
baaj g  ? Wo y  ne noo wo jode l   le f  e f  i achiji, g   wo
kee l   fitele f  i joje f  i Nyo f   wo le, duunyi l   wo k  se
fitele fiu  . **5** Geen   no wo le wo faaj ki wo k  se fitele fiu  ,
wo tu wo gee lo fi t  eme f  i g  ene lo fwe, noo wo t  ade
nyume   g   fe kikw  e ku   le, w  u l   wu g   wu ny   juu ch  
Nyo l   wu d  ny   sh  j y   b  e  ne wu sege wu sage bamii
bachii a je y   kooji le. **6** Nyo l   wu l  nj   muh wu mumwaa
wu mumwaa bii gee chi mw  de le. **7** Bamii ba kaane sh  j
yi l  me ch   joje le, bo goone nyu bvukuge b     gvun   mo
kinche k   kage g  , wu l   wu g   wu ny   kinche k   kage g  
bo le. (ai  nios g166) **8** Geen   bamii ba jiije g  h nyume fe
bikw  e biboo le, bo faaj ki bo yu nchie  j le, bo gee nyu
mw  e m  u mbe  , le Nyo nyume wu g   wu d  ny   sh  j y  

toonyi bε ñge bo le. **9** Manlurj ma baanj bε nsaase lé wu
gê wu nyûme fε muh wuchii wù gee kimbefε le, kεge yi
Bajuu le gεene yi bamii ba le gε Bajuu le gε. **10** Geenε,
bvukuge bε ñgvunε mo nyiεgee lé wu gê wu nyûme fε
bamii ba gee gee ch̄i joŋe le kεge yi Bajuu le gεene yi
bamii ba le gε Bajuu gε. **11** Fi lé fi gê fi nyûme noo nje gε
Nyo to wu duunyi yeye yeye gε. **12** Bamii bachii ba gee
kimbefε bo ya kεme gε banchi ba Muse gε, bo lé bo gê bo
lēe ñge le mo no ba kεme gε banchi gε. Bamii bachii ba
gee kimbefε bo nyume a nchi kuu, ba lé ba gê ba sâ bo ba
bii banchi bayu le. **13** Fi le noo nje gε Nyo nyume wu
gê wu jô muh lε wu le chaan a wu jii nje wù gee fieε fi
nchi jeme seŋ gε. Wu lé wu jô muh lε wu le chaan nyume
sege mwεde gee fieε fi banchi goone. **14** Bamii ba le gε
Bajuu gε, bo nyume nchi seŋ, bo ja bo tu bo gee mwεε bε
baŋkwajε baboo, nyume mwεε mù banchi goone, tu le wa
nchi fε bikwεε biboo le, mo bo kεme gε banchi ba Nyo
nya Bajuu le gε. **15** Fifieε chuunyi le fieε fi banchi goone,
Nyo le wu saŋ fε muntele muboo le. Muntele muboo lεme
te jiŋ yi nsa wuyu. Bo doo bo gee fieε fi befe, fitele sage
bo. Bo doo bo gee fieε fi joŋe, fi toone bo. **16** Mwεε mune
lé mu gê mu kôoshε juu ch̄i Nyo lé wu gê wu sâ mwεε mu
bamii bachii gee nyile le fede yi Kletu Jiso le, no saaka
wù joŋe wù nfeeji duunyi. **17** Wo wù tεŋe kikwεε kun lε
muh Bajuu wo gεede kikwεε yi banchi ba Muse le, wo
yuge ye lε wo le muh wu Nyo, **18** ba gε yεyε wa wo bε
banchi wo kεe fieε fi Nyo goone, wo kee te fieε fi joŋe
chuule. **19** Wo kee chuule lε le wo wù duunyi je binfeen
le, wo nyume te kin'yesε fε bamii ba le kijibε le. **20** Le wo

wù teefe biyuŋ, le wo wù yεyi bamii ba maa mwεε nje
mumwone mu booj. Wo gee noo nje banchi le bo nya wa
wo bε bvufee bvuchii mo nchieŋ. **21** Wo wù yεyi bamii
noo, wo yεyi te kuŋ kikwεε? Wo wù feeji lε keefε muh
chonj bvuchonj gε, wo gee neε fiuŋ? **22** Wo wù jeme lε
keefε juma muh kεne kwe muh giŋ bε muh mu gε, wo te
gee ge noo ge? Wo wù kaji lo fieε kune mumooso gε wo te
choŋe mwεε yéh yi kintanyε yi mumooso le gε? **23** Wo
wù chiaase ye bε banchi ba Nyo, gε wo choose Nyo no wo
ŋgode banchi bayu gε? **24** Le fieε fī ba le ba saŋ lε, “Bamii
ba le gε Bajuu gε to bo cheŋe bε jee chi Nyo, nyu kinge
kena bεŋ Bajuu kī bεŋ fede.” **25** Ki ba chvuu muh yeh
kεme maajε, ne fi nyume lε muh wuyu gee fieε fi banchi
duu. Geene, wo ne ŋgode banchi, tu nchvuse yeh wù ba
chvuse wo yeh wuyu le njε wo baaj kinshushu. **26** Muh
ne baaj kinshushu, wu gee fieε fī kooji fī banchi goone,
ba gε mo ba jo lε ba le ba chvuu wa wu yeh, mo no wu
baaj kinshushu gε? **27** Noo, bamii ba baaj binshushu yi
nyaŋ yi ye le, geene bo geede banchi, bo lé bo gē bo lēesε
bεŋ Bajuu ŋge le, bεŋ Bajuu ba kεme banchi ba bo gε
saŋ, bεŋ ka chvuse bamii yeh, geene bεŋ ka ŋgode banchi
bayu. **28** Bεŋ kēe lε gε muh wu Bajuu wù kooji nyu wu ba
yene geh nyu ye ye le gε. Ge nchvuse yeh wù kooji nyume
fieε fi ba yede fi le akfuŋ yi nyaŋ yi ye le gε. **29** Muh wu
Bajuu wù kooji le wu a fitele le. Nchvuse yeh wù kooji le
wu a fitele le, wù seese Kiyo ki Nyo, gε nyume wù bii
banchi ba ba saŋ lo le gε. Wuwεε muh to bεεŋse nyu Nyo
wu. Gε to bεεŋse nyu bamii wu gε.

3 No fi le noo, Bajuu fede bamii bamu yi la le? Maajε le
yu yi nchvuse wù ba chvuse bamii yeh le? **2** εεη, Bajuu
fede bamii bamu a já yì duude le. Fi baaj le lε Nyo gè bee
wu nya jε ye nyu chiaaŋ yiboo le. **3** Taŋlo bo mo bo du lε
no bamii bamu gè baan lεεη gε yi jε yiyu le gε, tu fifieε le
fi ge lε Nyo gε ka wu lεme yi jε ye le gε? **4** Gε taŋlo fi
kooshe noo gε! Mo no bamii bachii le bamii ba chimbiaŋ,
Nyo lεme geh yi nchiεεη le, no ba le ba saŋ lε, “Nyo, wo
doo wo jεme, njεme wo nyu geh wù kooji. Wo to wo soo
geh lo nsa wo.” **5** Geenε, ne gee chesa besabεη chì le gε
chì chaaŋ gε, fii ki chi ge lε gee chi Nyo chì chaaŋ duunyi
chuule, tu taŋlo besabεη du le la? Taŋlo besabεη du lε
Nyo baan ge gε chuule ki wu nôon ḥgε yi ye yese besabεη
le gε? Mbiide ne nyu no muh wu wuŋ to wu biide. **6** Gε
taŋlo fi nyume noo gε! Ne fi le noo, Nyo ge wu jiεnyε
nεε fe wu sa woŋ? **7** Geenε ne mbiane chimbiaŋ chi gee
nchiεεη wù Nyo chuuniyi wu gεεne lo fwe fwe wu too
be mbεεηse fe jee che le, bo ka bo sâge mε lε nle muh
wu kimbefε nje la? **8** Fi ne le noo bee gε ka be du lε, “Fi
joŋe lε besabεη gēe bimbefε wu lε mwεε mù njoŋe tō?”
Njεme wune le wù bamii cheŋε be jee chesa yu bo duu lε
jεme bee. Bobaa bamii lé bo gē bo kēme ḥgε wù bo kēme
ki bo kēme. **9** Bee le be jεme mεεse le la? Bee Bajuu fede
bamii bamu? Faane mbεη! Bee le be yεŋ wa lε Bajuu mo
bamii ba le gε Bajuu gε, le chiaaŋ yi bvunga bvu kimbefε
le. **10** Fine fieε le no ba gè saŋ lε, “Gε muh wù chaaŋ
nyume yu gε, mo wu mumwaa. **11** Gε muh nyume yu wù
kēme bvufee gε, gε muh nyume yu wù goone Nyo gε.
12 Bamii bachii le bo baa wa jij Nyo le. Bo bachii tu wa

mwεε mù achiji. Gε muh nyume yu wù gee fιεε fi joŋe gε, mo wu mumwaa. **13** Bo le bo yaase munse bo gεε mu yεse njε jέŋ. Bo le bamii ba chimbiaŋ. Njεmε wù bude de yiboo le taŋlo wu yuuŋε muh njε ayεŋ a fimbvushεŋ. **14** Jέ yi lon be njεmε wù luji le wu yisε de yiboo le. **15** Bikaa biboo yaafe chige ki bo yuuŋε lo muh. **16** Bo to bo cheŋe bε mwεε, bo too be ηgε manjuu le manchii ma bo gεεne mo le. **17** Gε bo kee lo fιεε kune kinche kí nyiεgee gε. **18** Gε bo keme nfaaŋ wù wu Nyo fe muntele muboo le gε.” **19** Besabεŋ le be kεε mεεse le fιεε fi banchi jεme, bo jεme nyume bamii ba le a banchi kuu, wu le keefε muh to wu kέme lo fιεε fi wu wôose wu jέme gε, no muh wuchii wu yi woŋ kfunε le, lé wu gê wu lέεŋ a Nyo jii wu tânyε jwe we. **20** Bεŋ kēe le, gε muh wu wuŋ nyume yu wù Nyo lé wu gê wu jō wu le wu le chaŋ a wu jii njε wu gee fιεε fi banchi goone sεŋ gε, nje banchi gee bamii kee lo mwεε mù mbefe mù bo gee. **21** Geenε, mεεse Nyo le wu dunyε wa je yǐ wu jode muh le wu le chaŋ yu a wu jii. Gε je yiyu kεme fιεε ki yi gê bε banchi gε. Je yiyu yinε le banchi ba Muse mo mwεε mù bamii ba ntuŋ wu Nyo gè saŋ gè toone wa. **22** Je yǐ Nyo jode le muh le chaŋ yu, le yǐ bii fitele fi muh leese yi Jiso Kletu le. Nyo gee fine fe muh wuchii wù le wu leesε fitele yi Kletu le, nje fe Nyo le gε muh mu nyu yeŋε gε, **23** no muh wuchii le wu ge wa kimbefε wu mo wu nyume je yǐ undefe le fe bvukuge bvu Nyo le. **24** Geenε, Nyo le wu dunyε fitele fi joŋe fe bamii le ki wu nyâ bo bε nnya yǐ achiji ki wu jō bo le bo kεme gε jiale gε. Fine gè fe yi Kletu Jiso wù gè sunε bamii chiaŋ yi ηgε le. **25** Nyo gè be wu nya wu njε muntufe ki ba ge kimaŋ yu bε kilemε

ke. Kimaan̄ kine le fe bamii bachii bò le bo lees̄ fitele yi ye ye le. Wu ḡe ge kimaan̄ kine ki wu dûnye l̄e wu wù Nyo le muh wù chaan̄, nje wu wù Nyo ḡe kaane lo shéj be bimbef̄ biboo b̄i bo ḡe shee bo gee fweele. **26** Fine fies̄ ḡe bee ki fi dûnye yi kife ki m̄eese le le wu wù Nyo kibee le muh wù gee mw̄eə mǖ chaaŋ, ka nyume wu wù jode muh wù le wu lees̄ fitele yi Jiso le nje mw̄ede keme ge jiale ge. **27** No fi le noo, tu fies̄ baan̄ yu fi taŋlo besabey b̄eŋjse ye yi fi le? Ge fies̄ nyu yu ge! Ge fi nyu ge nje la? Taŋlo nyu nje l̄eme chimi ch̄i bee l̄ene? Ya noo ge, shige mb̄ej! Fi l̄eme nyu yi fitele fi muh leese yi Jiso le. **28** Ne no fi le. Bee le be geε le Nyo jode muh le mw̄ede le jiale seŋ nyu nje fitele fi wu leese yi Jiso le, ya nyu ge nje wu gee fies̄ fi banchi goone ge. **29** Noo le Nyo le geh Nyo wu Bajuu maa? Ge nyu te Nyo wu bamii ba le ge Bajuu ge? Eŋj, wu le te Nyo wu bamii ba le ge Bajuu ge. **30** No Nyo me geh wu mumwaa, nyu wu wù lé wu ḡe wu jô bamii ba ba le ba chvuu bo yeh le bo le jiale seŋ, me geh nje fitele fi bo leese yi Kletu le, le geh yεεŋyεεŋ no wu lé wu ḡe wu jô ba le binshushu le bo le jiale seŋ te fede yi fitele fi bo leese yi Kletu le. **31** Fi le le besabey mwase banchi nje fitele fi besabey leese yi Kletu le? Chw̄ese mb̄ej, ge taŋlo fi nyu noo ge! Fi le le besabey keme ki be l̄eme lo yi banchi le.

4 Taŋlo besabey du le Ablaham wù chiji kfuu chesa besabey ḡe yεŋ le la kune saaka wunε? **2** Ne Nyo fene ḡe jo Ablaham le wu keme ge jiale ge le nje l̄eme ch̄i joŋe ch̄i wu ḡe ge, tu taŋlo wu kfūn̄e gvuu kune fi. Geenε, ge wu keme lo fies̄ fi wu tanlo wu kfūn̄e gvuu yu a Nyo jii ge, **3** nje ɻwa wu Nyo duu le, “Ablaham ḡe bee wu lees̄ fitele

yi Nyo le, Nyo mo wu jo wu lε wu le muh wù chaan.” 4
Muh wù lene ba laaŋe wu, sege wu doo wu lεŋ ba laaŋe
wu, bo gε ya bo jo lε nlaaŋe we le lo nnya yì ba nyaa wu
le gε. Ba jo lε le nlaaŋe we wù wu kεme ki wu k̄mε. 5
Geenε, muh ne le njε wu lεŋ fīeε sεŋ, wu leesε nyu fitele
yi Nyo le wù jode bamii ba befe lε bo le njε bo kεme jiale
a wu jii sεŋ, tu Nyo lε wu jo mwede lε wu le muh wù
chaan a wu jii njε fitele fī wu leese yi ye ye le. 6 Dabi tε
gè jεme lε kinlaaŋye k̄i baan le ki bamii ba Nyo jode lε bo
le chaan a wu jii nyume gε njε leme ch̄i bo le bo lεŋ gε. 7
Wu gè jεme lε, “Kinlaaŋye k̄i baan le fε bamii ba Nyo le wu
daayε wa gee chiboo ch̄i befe, wu baŋε bimbefε biboo. 8
Kinlaaŋye k̄i baan le fε muh wù Nyo baan ηgode gε kite ki
kimbefε ke gε.” 9 No fi le noo, tu kinlaaŋye k̄i baan kine le
gεh fε bamii ba bo le bo chvuu bo yeh maa le? Noo, ki le
tε fε ba baan binshushu le le? Besabεŋ bee be jεme wa lε,
“Fitele fī Ablaham gè leesε yi Nyo le, gè ge Nyo jo wu lε
wu le muh wù chaan.” 10 Nyo gè jo Ablaham lε wu le
muh wù chaan nyu sege la? Gè bee ba chvuu wa wu yeh,
noo wu baan kinshushu le? Gè bee wu baan kinshushu.
Gè bee ba baan wu yeh a chvuu gε. 11 Ba gè chvuu wu
yeh njε njiŋε ki fi dūnyε lε wu le wa muh wù chaan njε
fitele fī wu gè leesε yi Nyo le sege wu gè baan kinshushu.
Noo Ablaham mo wu tu wù nyu chiji bamii bachii ba le
ba leesε fitele yi Nyo le, ba ba baan bo yeh a chvuu gε, wu
lε Nyo jō tε bo lε bo le bamii ba chaan a wu jii. 12 Wu le
tε chiji bamii ba, ba le ba chvuu wa bo yeh, ya nyu gε
njε bo le bo chvuu bo yeh gε. Le njε bo le bo jo kikaa ke
yi fitele fī wu gè leesε yi Nyo le, fε ba to ba chvuu wu

yeh. **13** Ƞka wù Nyo gè ka Ablaham bε boonj be lε bo lé bo kême kikwεε ki nshεŋ le, gε gè bee njε Ablaham gè gεεde banchi gε. Gè bee njε fitele fi wu gè leesε yi Nyo le, Nyo jo wu lε wu le chaaŋ a wu jii. **14** Ne gè bee lε bamii ba lé ba kême fιεε fi Nyo gè ka le geh ba gee no banchi goone, tu fitele fi bo leese yi Nyo le kεme gε maajε gε, Ƞka wù Nyo gè ka wuyu nyu tε achiji. **15** Fιεε fi le, le lε banchi to bo gee shéŋ toonyε lo Nyo, ne nchi gè bee gε yu gε, fιεε fimi gε ka fi nyu lε muh le wu Ȱgode nchi gε. **16** Fi mo fi tu fi nyu lε, Ƞka wuyu bii nyu fitele fi wu gè leesε yi Nyo le, wu lε nyû fitele fi joŋe Nyo dunyε wu le, fιεε fi wu gè ka wa fiyu kεme ki fi kôoshe fe kfuu che le chichii, nyu gε fe bamii ba leme yi banchi le maa gε. Le tε fe bamii ba le ba leesε fitele yi Nyo le, yεεŋyεεŋ no Ablaham gè leesε, njε Ablaham le chiji wese besabεŋ bachii ba le bamii ba Nyo. **17** Fine le no ba le ba saŋ, Nyo duu Ablaham le lε, “Nle Ȱge lε wo nyûme chiji bitun wesee.” Wu le chiji wese besabεŋ a Nyo jii. Le Nyo wu Ablaham gè leesε fitele yi ye ye le. Nyu wu wù gee bamii ba kweeyε wa kaase bo tuu yu. Wu ka gee mwεε mù gè baŋ yu a nyu gε fe mu nyume yu. **18** Ablaham gè bee wu biji geh nyu fwe wu kee lε, wu lε wu kême fιεε fi Nyo gè ka mo no wu gè bee gε wu biji fwe yi fιεε fimi le gε. Geenε, wu leesε geh nyu fitele yi Nyo le fi to fi jiŋyε wu tu, “Chiji bituŋ bǐ duude”, geh no Nyo gè ka wu le lε, “Boonj bunj lé bo gê bo lôone lo.” **19** Gè bee Ablaham gεεne wa biluŋ gwii, geenε wu baŋ a weε geh yi fitele fi wu gε leesε yi Nyo le gε, mo no wu gè yεde kikwεε ke le lε wu le wa njε muh wu kwe wa, wu yεde tε lε kwεε wù Sela le kase, a tee che juŋ wa. **20** Wu gè baŋ

ke gε wu keme kimajε wu lε wu ja wu kēme muntele munfεε kune ɣka wù Nyo gè ka wu yu gε. Fitele fī wu gε leesε yi Nyo le gè bee fi tεεme fi gεεne lo fwe, wu mo wu tume geh nyu maŋkuŋ ma Nyo. **21** Wu mo wu bεεŋ bε fitele fie fitchii lε Nyo keme bvunga ki wu gē fīεε fī wu gè ka. **22** Ne fīεε fī wu gè leesε fitele yi Nyo le, fi gè ge Nyo jo lε wu le muh wù chaanj. **23** Geene, njεmε wu lε, “Nyo gè bee wu jo wu noo”, gε ba gè saŋ nyu fε Ablaham le maa gε. **24** Wu le tε fε besabεŋ le. Nyo wù besabεŋ leese fitele ye ye le, lé wu jô tε besabεŋ noo. Le wu wù gè bvuse Jiso wù Tada wese besabεŋ yi kwe le. **25** Jiso le wu ba gè nya wu kwe nje bimbefε biesa besabεŋ. Nyo kaasε wu bvuse wu yi kwe le wu lε wu jô besabεŋ le bee keme gε jiale gε.

5 Mεεse no Nyo le wu jo wa besabεŋ le besabεŋ keme gε jiale gε, nje fitele fī besabεŋ leese yi ye ye le, besabεŋ mo be nyume yi nyiegee le besa bo nje fīεε fī Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu ge. **2** Ge wu fε be keme je fε be lee fitele fī joŋe fi Nyo fī besabεŋ le yi fi le mεεse nje fitele fī besabεŋ leese yi ye ye le. Besabεŋ laŋeye no bee jiiŋe fwe be kee lε besabεŋ lé be gē be kēme fε bvukuge bvu Nyo le. **3** Ge kage noo gε, besabεŋ laŋe tε ye yi banŋε ba besabεŋ yεne le, nje besabεŋ kee lo lε banŋε gee muh kee ki wu kāane shéŋ. **4** Le ɣkanε shéŋ wù gee Nyo bεεŋse lε muh wunε kooji lo. Nyo doo wu bεεŋse muh lε wu le wu koje, wu mo wu biji geh wa nyume fwe yi fīεε le, wu kee lε wu lε wu kēme. **5** Fīεε fī besabεŋ biji fwe yi fi le gε tarŋlo fi yu fi fē kuu gε, nje Nyo le wu yisε muntele mwesa besabεŋ bε kiŋkoŋe ke feder yi Kiyo ki Yuude kĩ wu nya bee le. **6** Fī le lε sege besabεŋ gè baŋŋ nje tarŋlo

besabεŋ fi bikwεε biesa sεŋ, Kletu gε to yi kife kɔ̄ kooji le,
wu kwe nje besabεŋ bamii ba kee gε Nyo gε. 7 Le nchiεεŋ
lε fi tεεme fε muh kwe nje muh mu wù le gε bε jiale gε,
tanlo no muh mu moŋ ki wu kwê nje muh mu wù joŋe. 8
Geenε, Nyo gε dunye kin̄konε ke fε besabεŋ le a je yinc le
lε, sege besabεŋ gε baŋ bamii ba befe, Kletu kwe nje
besabεŋ. 9 Mεεse no besabεŋ le, kileme ke, ge wa Nyo jo
besabεŋ le besabεŋ le jiale sεŋ, tu wu lé wu ḡεεŋ fwe wu
bvuse besabεŋ chiaŋ yi shéŋ yì beeŋ Nyo be bamii le. 10
Fì le lε, sege besabεŋ gε baŋ bamii ba kimbane ba Nyo,
kwe yi Mwa ye fε kimaanŋ besabεŋ le bε Nyo, tu wu lé wu
ḡεεŋ fwe m̄εεse ki wu bvûse bee bε kinche ke no wu le
wu fε kimaanŋ kine besabεŋ le bε Nyo. 11 Ge kage fine
maa fi besabεŋ laŋeye nje fi gε. Besabεŋ laŋeye tε bε Nyo
nje Tada wese besabεŋ wu Jiso Kletu wù le wu fε kimaanŋ
kine besabεŋ le bε Nyo. 12 No kimbefε gε fe yi muh le wu
mumwaa fε ki to yi nshεŋ le, kwe fe yi kimbefε le fε yi
to, kwe mo yi laaŋ geh noo yi gεεŋ muh le wuchii, nje
muh wuchii le wu ge kimbefε. 13 Kimbefε gε bee wa yu yi
nshεŋ le, fε Nyo nya banchi. Geenε, banchi le nje bo le yu
sεŋ, ba gε ya ba ŋode kite ki bimbefε bi bamii gee gε. 14
Kege yi kife ki Adam le too bude yi ki Muse le kwe gε
keme bvunja a bamii bachii we mo no bo gε gee bimbefε
bo ya gee gε nje Adam wù gε ŋode nyu nchi gε. Adam gε
bee a je yimi le nje Kletu wù gε bee ki wu tō. 15 Geenε, gε
nya yi Nyo nyaam bamii le achiji nyu nje kimbefε ki Adam
gε ge gε. Ne bamii ba duude gε kweeyε nje kimbefε ki
muh wu mumwaa, tu le nchiεεŋ le fitele fi joŋe fi Nyo le
bε nya ye yì gε to nje fitele fi joŋe fi muh wu mumwaa

wù le Jiso Kletu, lé fi tō fe bamii le wesee fi duu fi fesə lo.

16 Ge fies fí nnya yi Nyo yine yì Nyo gè nya achiji gè to yu
nyu yeeñyeen nję fies fí kimbefé ki muh wu mumwaa wę
gè to yu ge. Kimbefé ki muh wu mumwaa le ki to be nsa
fe bamii le bachii ki lees bo nge le. Geenę, nnya yi Nyo
yne yì gè to ajin a bimbefé bi bamii ba duude le yi ge Nyo
jo bo le bo le jiale sęj. **17** Ne kimbefé ki muh wu mumwaa
gè ge kwe keme bvunga a muh wuchii we nje muh wu
mumwaa wę, tu bamii bachii ba le bo fi kijkoŋe kì baanj
kine, mo nnya yì le njo wù Nyo le wu jo bamii achiji le
bo le chaanj, bo lé bo kême kinche ne baanj nje muh wu
mumwaa wù le Jiso Kletu. **18** Noo, no kimbefé ki muh wu
mumwaa gè to be nge fe bamii le bachii, le geh yeeñyeen
no gee chi muh wu mumwaa chì chaaŋ le chi ge le Nyo jo
bamii le bo le jiale sęj, bo bachii ge bo keme kinche. **19** Fì
le le geh no muh wu mumwaa gè teme kikwęe be Nyo fine
ge bamii ba duude mo bo tu bo nyu wa bamii ba befe, le
geh no muh wu mumwaa gè yu Nyo le, fi ge Nyo nyu wu
to wu jo bamii ba duude le bo le chaanj a wu jii. **20** Nyo gè
nya banchi ki bo ge le bimbefé duu. Geenę, no bimbefé
duude le no kijkoŋe ki Nyo duude te fe bamii le fede lo.
21 Fi le noo wu le, no kimbefé keme bvunga a bamii we bo
kweeyi, le geh te noo no kijkoŋe ki Nyo keme bvunga a
bamii we fede njo wù Nyo jode bamii le bo le chaanj a wu
jii, ki wu gē wu nyā bo be kinche kì kage ge nje Jiso Kletu
wù Tada wese besabęj. (aiōnios g166)

6 No fi le noo, taŋlo besabęj du le la? Fine le le besabęj
me geh bee gee bimbefé bee geene be bi fwe fwe wu le
kijkoŋe kì Nyo keme fe bamii le ki duude ki fede lo? **2** Ge

tanlo fi nyu noo ge! Tanlo besabenj ba le ba kwe wa fe
kimbefe le be ka be tu be jiénye née fe bee ka be chee yi
kimbefe le? **3** Ge bəŋj kee lε besabenj bachii ba ba le ba
leesε wa a joo ki be taashε be Kletu Jiso le ba leese noo ba
taashε besabenj nyu be kwe ye ge? **4** Ba ge leese besabenj a
joo noo fi mo fi nyu le ba le ba taashε wa besabenj be kwe
ye ba jiiyε, wu le no Kletu ge kaase wu bu yi kwe le, a
bvunja bvü Chiji bvü kuge le, lε besabenj tanlo be mo
be chēe wa nyu yi kinche ki kifεŋ le. **5** Fi le noo nje ne
besabenj le be taashε wa be Kletu yi kwe yi le ye le, tu ge
bee nyume ki bee manje lε besabenj lε be gē be tāashε te
besa be yi mbu we yi kwe le ge. **6** Besabenj kee lε ye yese
besebenj yǐ le kinche kǐ kege, le ba ḡe ta wa yi kintaan le
besa ba Kletu, wu le ba leeshε lo ye yi kimbefe yiyu, wu le
tanlo besabenj ge ka be nyume nfa chiaan yi kimbefe le
ge, **7** nje muh kwe tu wu bu wa chiaan yi kimbefe le. **8** No
besabenj le be kwe wa besa ba Kletu, tu besabenj le be
bεεŋ lε bee lε be chēe te besa bo, **9** nje besabenj kee lo
le no Nyo ḡe bvuse Kletu yi kwe le, ge Kletu tanlo wu
ka wu kwe ge. Ge kwe ka keme bvunja a wu we ge. **10**
Kwe yǐ wu ḡe kwe wu ḡe kwe fe bimbefe le kimimia fi ka
lo noo. Kinche kǐ wu keme mεeſe le wa nyu fe Nyo le.
11 Noo bəŋj te keme ki bəŋj yēŋ fe bikwεε biεna le lε bəŋj
le bəŋj kwe wa fe bimbefe le, bəŋj chee wa mεeſe bəŋj bii
nyume no Nyo goone, no bəŋj le bəŋj taashε be Kletu Jiso.
12 Noo, keefε bəŋj ka bəŋj bēŋj kimbefe kēme bvunja yi
kinchaja kena ki ye le, ki gee bəŋj yuge ḡeh nyu f̄eſe fi
kilεmε kena goone lε bəŋj ḡē le ge. **13** Keefε bəŋj chīnε
kimbefe jōde bimbe biεna bi ye njε mwεε mu lεme ki ki

g   mw  s m   mbefe yu g  . B  y ny   bikw  s bi  na nyume Nyo le nje bamii ba ba le ba bvuse wa bo yi kwe le ba nya bo b   kinche. B  y ny   te bimbe bi  na bi ye Nyo le nje mw  s mwe mu l  me ki wu g  e mw  s mu cha  j yu. **14** Ge kimbef   ka k  me bvunja a b  y we g  , nje g   b  y ba  j a banchi kuu ge. B  y le wa nyu a fitele fi jo  e fi Nyo kuu. **15** No fi le noo, tanlo besab  y du le la? Besab  y mo be g  e bimbef   nje bee le wa a fitele fi jo  e fi Nyo kuu, nyu g   a banchi kuu g  ? Ge nyu noo g  ! **16** Ge b  y kee le muh jo kikw  s ke wu nya muh mu le ki wu y  ge wu le nje nfwa, tu wu le w   nyu wa nfwa wu muh wuyu w   wu y  ge wu le g  ? Ne muh nya kikw  s nyu kimbef   le, tu wu le nfwa wu kimbef  . Ki l   ki g   ki t   nyu b   kwe. Muh nya kikw  s ke ki wu y  ge nyu Nyo le, tu wu le wu ny   nfwa wu Nyo. Fi l   fi g  e wu k  me kinche k  i cha  j. **17** Geene, kiyone nyume f   Nyo le le no b  y g   shee b  y nyu nfa yi kimbef  , m  esee b  y b  e y wa b   muntele mw  na munchii, f  e f  i n'y  ye w   ba g   nya b  y le duunyi le. **18** Ba le ba bvuse wa b  y chia  j yi kimbef   le, b  y tu wa nfa nyu ba kinche k  i cha  j. **19** Nj  eme fine nje muh wu wuj, nje g   b  y nje bamii ba wuj tanlo b  y k  e mw  s g  e y bu kimbe kimi le g  . B  y k  e le g   bee fweele b  y g   nyaa bimbe bi  na bi ye yi mw  s mu nyiey le, b   bimbef   bi le bi le nje nfa. B  y mo b  y ny  a bimbe bi  na bi ye m  esee nyu yi mw  s m   cha  j le, ki b  y ny   bamii ba yuude. **20** Sege b  y g   bee nfa ba kimbef  , kinche k  i cha  j g   k  me g   f  e f  i ki ge be b  y g  . **21** No b  y g   bee noo, maaj  e wu b  y g   k  me f   mw  s mun   mu b  y le wa m  esee b  y k  me bvuya yi mu le, le la? Mw  s muyu munchii m  esee

nyu geh be kwe. **22** Geene mæse no ba le ba bvuse wa bej chiaan yi kimbef le, bej tu wa nfa nyu yi Nyo, maaje wuyu le le bej tu wa bamii ba yuude, kimese kiyu le ge nyume kinche ki kage ge. (**aiōnios g166**) **23** Bej kēe le nlajë wu kimbef le kwe, geene kinche ki kage ge le nya yi Nyo nyaachiji bamii bo le bo taashé be Kletu Jiso wû Tada wese besabej le. (**aiōnios g166**)

7 Booŋ ba bwæŋ, ñgoone ki njemé fine bej le njé bamii ba kee nchi. Ge bej kee le nchi to wu keme bvunja a muh we sege mwæde baaj yu ge? **2** Besabej jo mbeje yi kintaashé ki kwæse be jwæŋse le. Nchi to wu shuude kwæse be jwæŋse geh sege jwæŋse baaj yu. Geene jwæŋse ja lo wu kwe, tu kwæse wuyu le wu bu wa a nchi wæ kuu wu shuude wu be jwæŋ. **3** Noo, ne wu ja wu geen ja jwæŋse wumu le, jwæŋ baaj yu, tu ba tæŋ wu le kinjikuu. Geene ne jwæŋse ja lo wu kwe, tu wu le bu wa a nchi wuyu kuu. Wu ne genne lo wu taashé wu nyume be jwæŋse wumu, tu ge wu ka nyume kinjikuu ge. **4** Le geh yeeŋyeeŋ booŋ ba bwæŋ no bej le bej kwe wa fe banchi le fede ye yi Kletu le wù ba ge ta yi kintaaŋ le. Bej le bej kwe noo wu le bej nyû wa bamii ba muh mu yeye. Muh wuyu wunæ le wu ba gæ bvuse yi kwe le, wu le besabej chêe wa bee gee nyume mwæ mû joŋe fe Nyo le. **5** Sege besabej gæ baaj bee chee bee bii no nyaŋ yi ye yese besebeŋ goone, banchi gæ bee bo kaŋse ye yese besabej yi fuu ki yi gêe bimbef, yi gee bimbe biɛsa besabej bi ye bî lene mwæ mû too nyume be kwe fe besabej le. **6** Geene, mæse besabej le be bu wa a nchi kuu, bee kwe bee ga be banchi bayu ba gæ shee bo kaane besabej. Besabej le be bu wu le besabej lene

anten   a kinche kif   ki Kiyo ki Yuude, ya nyu g   a je y   kege y   banchi ba bo g   saj le g  . 7 Ta  lo besab   du le la kune nchi? F  ne le le nchi le f     fi befe? G   nyume noo g  ! G   bee g   nje nchi g  , tu mbe   kee g   f     fi befe g  . Ne nchi g   baan j  me g   le, “Keef   muh nd  fe ajii yi f     fi muh mu le g  ”, tu   g   mbaan   kee g   le ki muh nd  fe ajii le f     fi befe g  . 8 Noo, kimbef   mo kib   a nchi wunc kuu ki gweny   ajii a nd  fe ye yan   le j   le j   le. Ne nchi be bee g   yu g  , tu kimbef   bee ka k  me g   bvunga g  . 9   g   nshee nchee, nchi baan a to g  . Geen   no nchi g   to kimbef   kan  se lo, me mo   kwe. 10 Banchi bayu kib   ba g   bee le bo to be kinche, bo tu bo to nyume be kwe fe mene. 11 F   le le kimbef   g   k  me je fe yi banchi ban   le, ki lee be me, ki be   yo a kuu ki yuuuy   me. 12 Noo banchi le f     fi yuude, f     fi banchi j  me nyume f     fi yuude, fi nyu chaa   fi ka jo  . 13 Fi f  ne nyume le f     fi jo   fi ka fi to nyume be kwe fe mene? G   nyu noo g  ! G   bee kimbef   k   g   to ki be   a f     fi jo   fine kuu fi g   to be kwe fe mene, wu le besab   y  n le kimbef   le kimbef  , ki duunyi nyume yi f     fi banchi duu le le kimbef   befe baan. 14 Besab   kee le banchi le f     fi ja fe Nyo le. Geen   nle fia   muh wu wu     keme ny   yi ye, ba ges   me nje nfwa kimbef   le. 15 Ge   gee f       kee f     fi   gee g  , nje f     fi   goone ki   ge g   nyume fi fi   gee g  .   ka njade   ge f     nyu g   fi fi mban  . 16 No njade nt     gee f     nyume g   fi   goone g  , tu nle mb     nchi     le nchi le f     fi jo  . 17 No fi le noo, tu le nchi     le g   ka gee me f     fi yu g  . Gee wa nyu kimbef   ki le yi ye yan   le. 18   kee lo le g   f     fi jo   nyume ye yan   le g  . F   le le g   f     fi

jonje nyume yi kiləmə kaŋ le gε. Njade ntu ŋkəmə kin̄koŋe ki ŋge fiee fi kooji, geenə gε taŋlo ŋge gε. **19** Gε fiee fi joŋe fi ŋgoone ki ŋge nyume fi fi ŋgee gε. Fiee fi befe fi ŋgoone gε ki ŋge gε, le fi fi ntu ŋgee. **20** No njade ntu ŋgee fiee nyu gε fi fi ŋgoone gε, tu gε ka nyume mε wù gee fiee fiyu gε. Gee wa nyu kimbefε ki le ye yan le. **21** No fi le noo, mε mo n'yεŋ lε le wa lo nchi lε sege ŋkoŋe ki ŋge fiee fi joŋe, fi chige nyume gε ki ŋge nyu fi befe. **22** A mε shεŋ le n'yuge njoŋ bc nchi wù Nyo baŋ. **23** Geens njade n'yene nchi wumu le wu nyume ye yan le. Wuwεε tune jεŋ be nchi wù le yi ŋkwajε wan le, wu gee ntuu nfwa wu nchi wu kimbefε kí le ye yan le. **24** Fiŋkfusa fi fiee njε mε! Le bvûse yεεŋ mε nyāŋ yi ye yinε yǐ too be kwe le? **25** Kiyonε ki Nyo wù taŋlo wu fih mε feder yi Jiso Kletu wù Tada wese besabεŋ le! No fi le noo mε mo ntu nyume wa mεεse nfwa wu banchi ba Nyo a ŋkwajε wan le. Geenə ntu nyu nfwa wu banchi ba kimbefε yi nyāŋ yi ye le.

8 Fi mo fi nyume lε, mεεse le gε muh wù le wu taashε wa be Kletu Jiso, wu baŋ wu ka wu lee ŋge le gε. **2** Gε wu baŋ wu ka wu lee gε, njε nchi wu Kiyo ki Nyo wù nyaa kinche bamii ba taashε wa be Kletu Jiso le, le wu bvusε wa bee chiaŋ yi nchi wu kimbefε be kwe le. **3** Nyo le wu ge wa fiee fi nchi gε baŋ keme gε bvunja ki wu gε gε. Nchi gε baŋ keme gε bvunja gε, gε ge nyu kiwεεyε ki nyāŋ yi ye yi muh wu wuŋ. Fiee fi Nyo gε gε ge le lε wu gε chiiŋsε Mwa ye wu to njε muh wu wuŋ wù gee kimbefε ki wu ŋgôdε kimbefε. Le no Nyo gε ŋgode bvunja bvu kimbefε yi muh wu wuŋ le. **4** Wu gε gε ge noo wu lε mwεε mù kooji mù nchi goone nyûme yi bee le munchii, bee

banε ba chee ba bii no Kiyo ki Nyo goone, ka nyume gε
no nyan yi ye goone gε. **5** Bamii ba chee bo bii no nyan yi
ye goone to bo gεede bvufee nyume yi mwεε mù nyan yi
ye goone le, ba chee bo bii no Kiyo ki Nyo goone to bo
gεede bvuboo bvufee nyume yi mwεε mù Kiyo ki Nyo
goone le. **6** Nε muh gele bvufee bwe nyume yi nyan yi ye
le, tu wu lé wu kwê. Geene muh gele bvufee bwe nyume
yi Kiyo ki Nyo le, tu wu lé wu kême kinche bε nyiegee. **7**
No fi le noo, muh wù gele bvufee bwe nyume yi mwεε
mù nyan yi ye goone le tu wu lé wu bâne Nyo. Gε wuwεε
muh to wu yuge nchi wu Nyo gε. Le nchiesε le ge taŋlo
wu yûge gε. **8** Gε taŋlo muh wù chee no nyan yi ye goone
wu gêe fiesε fi Nyo yûge njoŋ bε wu gε. **9** Geene gε bεŋ
nyume fiema bamii ba chee bo bii no nyan yi ye goone le
gε. Bεŋ bii nyume no Kiyo goone, ne fi le le Kiyo ki Nyo
chee ye yene le. Muh ne le yu wu baŋ a keme gε Kiyo ki
Kletu gε, tu gε wu nyume muh wu Kletu gε. **10** Nε Kletu
le yi ye yene le, mo no ye yene lé yi tō yi kwêeyε te nje
kimbefε, tu biyo biŋa le yu nje Nyo le wu ge wa bεŋ tu
chaanj a wu jii. **11** Nε Kiyo ki wu wù gε bvuse Jiso yi kwe le
chee yi ye yene le, tu wu wεε wù gε bvuse Kletu Jiso yi
kwe le, le wu nyâ te kinche yi ye yene yî le yi kwe le. Wu
lé wu nyâ fede yi Kiyo ke kiyu le kî chee yi ye yene le.
12 Noo boŋ ba bwεεŋ, besabεŋ keme fiesε ki be ge, fiesε
fine le le keefε be chêe be bii no nyan yi ye yese besebεŋ
goone gε. **13** Nε bεŋ chee bεŋ bii no nyan yi ye goone, tu
bεŋ lé bεŋ kwêeyε. Geene ne bεŋ chine Kiyo ki Nyo le ki
ge bεŋ leesε gee chî befe chî nyan yi ye goone, tu bεŋ lé
bεŋ kême kinche. **14** Bamii bachii ba chee bo bii no Kiyo

ki Nyo duunyi le booj ba Nyo. **15** Nyo gè baaŋ nya ge nyu kiyo ki bvunfa kĩ ge bęŋ kaase bęŋ chee yi nfaaŋ le gę. Wu gè nya Kiyo bęŋ le kĩ lé ki gê bęŋ nyûme booj be. Ki mo ki gée besabęŋ tęne wu lę, "Aba, Chiji wese." **16** Kiyo kiyu kinę kibęe be kiyo kesa besebęŋ leme bi toone lę bee le booj ba Nyo. **17** Ne bee le wa booj ba Nyo, tu besabęŋ lę be gê be jĩ bvushę, bvushę bvu le bvu Nyo. Besabęŋ be Kletu lę be gê be tāashę be jĩ bvu, ne besabęŋ yene ńgę no Kletu gè yęŋ ki besabęŋ tę ge be keme bvukuge bwe. **18** Ȑkee chuule lę ge ńgę wù besabęŋ yene męeße baaŋ bu ge no tarlo ba fege be bvujonę bvù lę bvu gê bvu nyume bwesa besabęŋ ge. **19** Mwęe munchii mù Nyo gè fe chieene baaŋ yi kife ki Nyo lę wu gê wu dûnyę booj ba le be le. **20** Fi le lę mwęe mù Nyo gè fe, gè ja mu tu mwęe mù achiji. Ge mu gè tu mù achiji lę mu gè koję lo noo ge. Gè koję Nyo wù gè ge lę mu nyume noo. Geenę bo jiiŋe geh fwe bo kee lę, **21** juu chimi Nyo le wu bvuse mu mu bone yi ncha wù le lę mu munchii keme ki mu tō mu fo. Wu ge doo wu bvuse noo, mu keme wa nyume bvujonę bvu booj ba Nyo. **22** Besabęŋ kee lę mwęe munchii mù Nyo gè fe tune be maluŋ kęge lo too bude męeße nje kwęse sege wu lune. **23** Ge ka geh mwęe mù Nyo fe maa mù le yi maluŋ le gę. Besabęŋ ba keme sa wù le Kiyo ki Yuude kĩ Nyo le wu nya besabęŋ le besabęŋ tune tę a shęŋ a shęŋ no besabęŋ chieene fiagee lę Nyo le wu ge besabęŋ nyume booj be. Fine le nsune wù wu lę wu gê wu sūuŋ ye yese besebęŋ yichii chiaarę yi ńgę le. **24** Le fięe fiyu fine fi besabęŋ jiiŋe fwe bee kee lę bee lę be gê be kême fi, fi Nyo gè bvuse besabęŋ nje fi. Geenę fięe fi muh jiiŋe fwe

yi fi le le wu lé wu gê wu kêmé fi le wa a wu fwe, gë ka nyume le le fieë fi wu baaj wu chieëne lo gë. Le yeej wu tanlo wu ka wu jiinje fwe yi fieë fi wu lé wu gê wu kêmé le fi nyume wa a wu jii? **25** Geene ne besabëj jiinje fwe yi fieë le besabëj kee le besabëj lé be gê be kêmé një mo no besabëj yene wa fi le sej, besabëj kâane shëj bee chieëne wëë. **26** Kiyo ki Yuude mo ki fii te besabëj yi kiwëeyë kesa le, no besabëj kee gë ki bee buune bë no bee këme ki bee buune gë. Kiyo kiyu kibëc ki lege Nyo fc bamii ba Nyo le, ki beede fe wu le a je yì tanlo muh gë seëj gë. **27** Nyo wu to wu taade muntele mu bamii wu to wu kee ñkwajë wu Kiyo ki Yuude, nje Kiyo to ki lege Nyo fe bamii ba le ba Nyo le a je yì Nyo kojë le. **28** Besabëj kee le Nyo lene yi mwëë le munchii wu gee mu geëne a je yì jojë le fe bamii ba kojë wu le, ba wu le wu tsej bo, bii fieë fi wu goone fe bo le. **29** Bamii ba Nyo gë kee wa baaj lo, le wu gë seësë wa wu gëë yeye le bo lé bo kûsë bo nyûme një Mwa ye, wu le Mwa ye wunë tanlo wu nyume mwa wu ñkuse wu booj ba bwëe, a ba duude le. **30** Bamii ba wu gë seësë wa wu gëë yeye noo, wu mo wu to wu tsej bo. Bamii bayu ba wu gë tenej, wu jo bo le bo baaj fieë jiaa gë. Bo bayu ba wu gë jo le bo baaj fieë jia gë, wu gë ge le bo lee bvukuge bwe le. **31** No mwëë munë le ne munchii, tanlo besabëj ka be du le la? No Nyo le wa a kimbe kesa besebej le, muh wù tanlo wu ka wu gê besabëj be fieë le yeej? **32** Ne wu wù Nyo gë baaj yee gë ajii bë Mwa ye gë, geene wu nya wu kwe fe bee le bachii, tu gë wu baaj wu nya mwëë munchii wu bise fe bee le sej gë? **33** Le yeej wù tanlo wu ka wu goone nsa bë

bamii ba Nyo le wu cha wa? Nyo le wù jode bamii le bo le jiale səŋ. **34** Muh le yu wù taŋlo wu ka wu leesə besabəŋ ŋgə le? Kletu Jiso gè be wu kwe, wu kaasə wu bu yi kwe le, wu le məeſe a kibo ki Nyo kinchiɛɛŋ le, wu ləge lo Nyo chuule fe besabəŋ le. **35** Muh wù tanlo wu ka wu gase besabəŋ bə Kletu, le keefə wu ka wu kōŋe besabəŋ gə le yeeŋ? Tanlo ŋgə, kene maloŋ, kene bikaa b̄i bamii Boone a besabəŋ jiŋ, kene jəŋ, kene kichine kiyəse, kene kinchoose, kene kwe gase? **36** Fi le geh no ba le ba sanj le bamii bamu duu Nyo le le, “Bee le jwe wu kwe le aju achii nje wo. Bamii jode le bee le shón yì ba sēcye lo.” **37** ɻgaŋ, yi mwəe mune le munchii besabəŋ le bamii ba soo lo yi bvunja bvu Kletu wù gè koŋ besabəŋ. **38** ɻkee chuule le kwe kene kinche, kene kfuu chi banchendaa ba la, kene biyo b̄i sage, kene mwəe mù le məeſe, kene le mù ge mu nyume yu, kene mwəe mù keme bvunja, **39** kene mù le a we, kene mù le akuu, kene la fiyu fi le a ɻgoo yi mwəe mù Nyo fe munchii le, gə fimi nyume yu fi taŋlo fi gasə besabəŋ bə kiŋkoŋe ki Nyo k̄i wu keme fe besabəŋ le yi Kletu Jiso wù Tada wese besabəŋ le gə.

9 Fiɛɛ fine fi njɛme le nchiɛɛŋ nje muh wu Kletu. Gə mbiane lo gə. Shəŋ yaŋ toone mə feder yi Kiyo ki Yuude le le gə mbiane lo gə. **2** Fi le le ɻkeme yii baŋ bə nsaasə wù kage gə fe fitele fiaŋ le, **3** nje boŋ ba bwəɛŋ ba woŋ ba besa bo le kilemə kimimia. Taŋlo ɻgoone baŋ le lorj tō fe mene ɻgâse lo besa Kletu geh nje bo. **4** Bamii banə le bamii ba Ishwala, Nyo gè jo bo wu ge le bo nyûme boŋ be, wu dunyə bvukuge bwe bo le, wu gwo maŋkaŋ bə bo, wu nya banchi be chiaaŋ yiboo le, wu dunyə bo no bo

bûune Nyo, wu ge ɳka bε bo. **5** Le bamii ba bachiji baboo
ba gè sane kfuu chiboo le, nyu bamii ba Nyo ba bo kee bo,
Mbvuse wù Nyo gè ka gè doo wu to njε muh wu wuŋ,
ba boo wù nyu a kfuu chi bamii banε le. Besabεŋ nyâa
mbεεŋse segechii wù kage gε. Mbvuse wunε le Nyo wù
keme bvunja awe a mwεε munchii. Fi nyûme noo. (**aiōn**
g165) **6** Ge fi nyume lε fieε fi Nyo gè ka wa le fi lεse achiji
gε, njε ge bamii bachii ba Ishwala, mo nyume booŋ ba
nchiεŋ ba le ba Ishwala gε. **7** Ge nyu tε booŋ ba bu yi
Ablaham le bachii bo nyume booŋ be gε. Geenε fi le no
Nyo gè jεme wa Ablaham le lε, “Le Asik wù lé wu gê wu
bôo booŋ bò lé bo ḡεε jee chuŋ.” **8** Fine fieε duunyi lε gε
nyume booŋ ba bu yi Ablaham le bachii ba nyume booŋ
ba Nyo gε. Le booŋ ba Nyo gè ka Ablaham yu ba bo jode
lε le booŋ ba Ablaham. **9** Nyo gè doo wu ge ɳka wunε wu
jεme lε, “Lé ge doo nyume njε mεεse kiluŋ kĩ too le, ɳka
ŋkâase ntô, Sela kême mwa wù jwεŋse.” **10** Ge mε geh
fine fieε gε. Fieε njε fine gè kooshe tε be Lεbεka, wu chiji
booŋ be gε mε geh Asik, wu chiji bachiji besa. **11** Mo fe bo
ge bo boo amaj kane, fe bo ge fieε fi jorŋe kεne fi befe,
Nyo gè jεme bwe bo le lε, “Ngamu lé wu gê wu lêne mwa
wù shige le.” Nyo gè jεme noo ki wu dûnyε lε wu chage
muh wu bii ncha wu we le. Ge wu chage njε lεme chimi
chì muh le wu ge gε. Wu chage wu bii nyu no wu wù
Nyo goone. **13** Le geh no ba san lε, “Nkoŋe Yakob, mbanε
Esawu.” **14** No fi le noo, tanlo besabεŋ ka be jεme lε la? Fi
fεnε le lε ge Nyo gee gee chì kooji gε? Ge nyu noo gε! **15**
Nyo gè bee wu jεme Muse le lε, “Nlé ɳgê ɳkême yii fe
muh wu ɳkoŋe le, ɳkôo yii fe muh wu ɳkoŋe le.” **16** Noo

gε Nyo chage muh wu bii no muh wu wuŋ konje gε, kεnε
yi lεme chὶ muh lεne le gε. Wu chage nyume nje wù kεmε
yii fc bamii le. **17** Fine le geh no ba saj a ɻwa wu Nyo le,
no Nyo jεme Falawu Nfoŋ wu Ijib le lε, “Ngè mbεεŋse wo
nje Nfoŋ, ki ntô ndûnye bvunγa bwanγ ye yo le, bamii ḡεŋ
be jee chanγ yi kikwεε ki nshεŋ le kichii.” **18** Fine mo fi
duunyi lε Nyo koode yii fc muh wù wu konje lε wu koo yii
fe wu le, wu nyaa kikwεε kὶ tεmε muh wù wu konje lε wu
tεmε kikwεε le. **19** Muh tanlo wu mo wu bii mene lε, “Nε
fine le no fi nyume, Nyo ka wu sâge bamii nje la? Muh wù
tanlo wu fanγ fiee fi Nyo konje lε fi nyûme, le yεεŋ?” **20**
Keefε muh b̄iide noo gε. Le muh wu wuŋ wu la wu tanlo
wu b̄ege mbe be Nyo? Tanlo muh ma fiee fi ba ma fi kaasε
fi biih wu le lε, “Wo ma mε nε nje la?” **21** Muh wù maa
shiaanγ kεme bvunγa ki wu jō chime chimimia wu ma
mwεε yu yeye yeye, fimi nyu fi kεme lεme chi kuge, fimi
kεme lεme chi achiji. **22** Le geh yεεŋyεεŋ no Nyo gee. Wu
ḡe goone ki wu dûnye shεŋ ye ȳi bεene be bamii, ka wu
ge bamii kεe bvunγa bwe. Geene wu kaaŋ lo shεŋ wesee
be bamii baa bò ḡe gee shεŋ bεene wu ba wu ḡe bee ki wu
ḡe wu l̄eshe lo bo. **23** Wu ḡe ge noo ki wu dûnye bvukugε
bwe bvù baaŋ fe bamii ba wu koode yii fc bo le. Bamii
banε le ba wu ḡe seese wa baaŋ lo lε bo lε bo ḡe bo k̄emε
bvukugε bvuyu. **24** Le besabεŋ bamii bayu ba wu le wu
tεεŋ. Ge ka gε ba le Bajuu maa. Bamii ba le gε Bajuu gε,
nyu te fo. **25** Le geh fi kibεε, fi Nyo jεme a ɻwa wù muh
wu ntuiŋ we wù Osia le lε, “Bamii ba chi bee gε bamii banγ
gε, nlé ɻḡe nt̄eŋe bo le ‘Bamii banγ.’ Baa ba nchi ɻkorje gε,
nlé nt̄eŋe bo le ‘Fitele fiaŋ.’” **26** “Fε kijuse kεe kὶ Nyo chi

too wu jeme bamii bayu le le, ‘Gε bεŋ nyume bamii baŋ
gε’, ba lé ba gε ba tεŋe wa bo le, ‘Booŋ ba Nyo wù kεme
kinche.’” **27** Yosaya wù muh wu ntuŋ wu Nyo gε beede tc
kune bamii ba Ishwala wu duu le, “Mo nyu no bamii ba
Ishwala duude nε, mo bo nyu njε munshεŋ mu a joo yì
baaŋ le, bo nyume bo gε bo bōnε geh ne shige. **28** Fi le
le Nyo lé wu gε wu jâ geh ne wu noŋ nŋε yi kikwεε ki
nshεŋ le kichii kimimia, wu mesε lo fεε fεchii.” **29** Wu
wù Yosaya gε yu wa wu jeme le, “Nε fi gε baaŋ nyu gε
le Tada Nyo wù kεme bvunŋa bvuchii, wu bajε booŋ a
kfuu chesa besebeŋ le gε, tu besabεŋ bee be tu wa geh njε
kilaantεŋ kì Sodom, mo njε kì Gomola.” **30** No fi le noo,
bee ka be du le la? Tanlo bee du le bamii ba le gε Bajuu
gε, ba gε baaŋ bo mone ki bo nyû chaŋ a Nyo jii, bo le
wa mesε chaŋ a Nyo jii, njε fitele fi bo leese yi ye ye
le. **31** Geene, bamii ba Ishwala ba gε mone ki bo nyume
chaŋ a Nyo jii, bo bii a je yì banchi goone le, ajiŋ ayu bo
gε baaŋ jiŋyε gε bo nyu chaŋ a wu jii gε. **32** Gε bee njε
la? Gε bee njε gε bo gε mone ki bo bii je yì le le bo leese
fitele nyume yi Nyo le gε. Bo gε kwaji le fεε fi gee fe muh
nyume chaŋ a Nyo jii le lεme chimi chì mwεdε gee. Bo
ge noo bo mo bo baŋse yi tεdε chì bamii baŋse yu le. **33**
Tεdε chine le chì ba gε saŋ kune chi le, “Bεŋ jìŋε bεŋ yεŋ,
ŋεede tεdε a kilaantεŋ kì Sayon le, nyume tεdε chì bamii
lé bo gε bo bāŋse yi chi le. Le kimbaŋ kì bamii lé bo gε
bo baŋse yi ki le. Geene, ne muh le wu leesε fitele yi ye ye
le, wu gε to wu kεme bvuya gε.”

10 Booŋ ba bwεεŋ, fεε fi ŋgoone bε fitele fiaŋ fεchii, mo
buunε charj fe Nyo le, le le mbvuse bamii baŋ ba Ishwala

banε bo ge bo bone. **2** Fiεε fi ηkee, fi tanlo njεmε le lε, bo kεmε kiŋkonε baarj fe Nyo le. Geenε gε bo kee je yǐ kooji yǐ bo bii yi le gε. **3** No bo baarj a kεε gε je yǐ Nyo jode lε muh to wu nyume chaarj a wu jii yu gε, bo mo bo tu bo goone wa ki bo ḡēεη yiboo je le, bo faŋ ki bo nya bikwεε biboo ki bo bii yi yεε je yǐ Nyo jode lε muh le chaarj a wu jii yu. **4** No Kletu ḡè to wa, je yǐ banchi yǐ bamii ḡè bii yu le ki bo nyume chaarj a Nyo jii mo yi ka, wu lε ki bo nyume chaarj a Nyo jii mεcse le lε bo leesc fitele yi Kletu le. **5** Muse ḡè saŋ kune je yǐ muh nyume chaarj a Nyo jii yu bii nyume banchi le lε, “Muh wù gee no banchi duu le wu to wu chēe nje wu gεede banchi bayu.” **6** Geenε fi kune je yǐ le no muh nyūme chaarj a Nyo jii bii nyu fitele fi wu leese yi ye ye le ba nyu ba saŋ lε, “Keefε wo b̄iide a fitele fiuŋ le laa le yεεη wù lé wu b̄ēεη fewe la?” (F̄i le laa le b̄ēεη yεεη wu tō be Kletu lε.) **7** Kεnε le, “Keefε wo b̄iide lε laa le yεεη wù lé wu bôh woŋ bankfu le la?” (F̄i le laa le yεεη wù lé wu bôh woŋ bankfu le wu bvuse Kletu yi kwe la.) (**Abyssos g12**) **8** Geenε fi jeme lε la? Fi njεme lε, “Jε yi Nyo le mbebe yo le. Yi le jwe wo le, mo a fitele fiuŋ le.” Nyume yi yǐ bee feeji kune ki bo leese fitele yi Jiso le. **9** Ne wo jeme be jwe wo lε Jiso le Tada, wo bεεη fe fitele fiuŋ le lε Nyo ḡè bvuse wu yi kwe le, wo ge wo bone. **10** Fi le lε muh bεmε nyu be fitele fie fe Nyo jō wu lε wu le jiale senj. Muh jeme nyu be jwe we fe Nyo bvūsε wu. **11** Iwa wu Nyo jeme lε, “Gε muh wù le wu bεεη wu le, to wu kεmε bvuya gε.” **12** Beŋ kēe lε gε yeye nyu yu antenεε a muh wu Bajuu be muh wù le gε muh wu Bajuu gε. Tada wù le Tada wu bamii bachii le gε wu mumwaa. Wu to wu

gweenyi chiaan ye wu nyaa bvukuge muh le wuchii wù
beede fe wu le. **13** Fi le no ba gè saŋ a ɿwa wu Nyo le lε,
“Muh wuchii wù beede wu tεŋe jee chi Tada, wu lé wu gê
wu bvûse wu.” **14** Geenε taŋlo bamii jiεnyε nεε ki bo tεŋe
wu njε bo le bo leesε fitele yi ye ye le sεŋ? Taŋlo bo jiεnyε
nεε ki bo leesε fitele yi ye ye le njε bo le bo yu wa kune
wu sεŋ? Bo taŋlo bo jiεnyε nεε ki bo yu njε muh le wu
fejε kune wu bo le sεŋ. **15** Taŋlo bamii ge nεε ki bo gεεŋ
bo feeji njε ba tuŋ bo sεŋ? Fi le ba saŋ lε, “Bikaa bi bamii
ba too bε saaka wù joŋe, to bi joŋe baanj.” **16** Geenε, gε
bamii ba Ishwala bachii bεεŋ wa saaka wù joŋe wunε le
gε. Gεh yεεŋyεεŋ no Yosaya wù muh wu ntuŋ wu Nyo gè
jεme lε, “Tada, le yεεŋ wu le wu bεεŋ saaka wù bee feeji
le?” **17** Fi mo fi nyu lε ki muh lēesε fitele yi Kletu le jade
yi fιεε fι muh yuge le. Fιεε fι muh yuge jade fe fι ba feeji
kune Kletu le. **18** Mε mo mbiide laa bo gè baaŋ yu gε?
Nchiεεŋ bo gè yu. ɿwa wu Nyo duu lε, “Je yiboo le yi gεεŋ
yi kikwεε ki nsheŋ le kichii, banjεme baboo gεεŋ bo bu yi
abu a woŋ le achii.” **19** ɿka mbiide laa fι le lε bamii ba
Ishwala gè doo bo yu, bo gε yu chuule gε? Muse gè bee
wu ya wu jεme lε, Nyo duu lε, “Nlé ɳgē kindoŋ bēεne bεŋ
bε kituŋ ki bamii ba achiji, ɳge shéŋ tōonyi bεŋ bε kituŋ
ki bamii ba le biyuŋ.” **20** Yosaya ka wu jεme lo wu ya
faane gε le Nyo duu lε, “Bamii ba chi goone gε me gε le
bo yεŋ mene. Nle ndunyε kikwεε kaŋ bamii ba gè biide gε
me gε.” **21** Geenε fi kune bamii ba Ishwala Nyo gè jεme lε,
“Aju achii le gε no nshee nεεse chiaan ki nfí bamii, geenε
bo tεεme gεh nyu bikwεε bo gεεne yiboo je le.”

11 Ijka mbiide le laa Nyo le wu ma wa lo bamii be la? Ge nyume noo ge! Mε kibεε nle muh wu Ishwala. Nle mwa Ablaham, mbu kfuu chi Benjamε le. **2** Ge Nyo nyume wu ma lo bamii be ba wu gè cha wa baan lo ge. Ge beŋ kee fieε fi Ijwa wu Nyo jeme kune Alaja no wu gè beede fc Nyo le kune fieε fi bamii ba Ishwala gè gee le ge? **3** Wu gè beede wu duu Nyo le le, “Tada, ba le ba yuuyε wa bamii buŋ ba ntun, ba saayε bitana biuŋ bi bintanyε le. Sheε gsh me maa, bo ka bii wa te mene ki bo mēse lo.” **4** Wu gè beede noo Nyo chvuu wu le le la? Wu gè chvuu wu le le, “Nle njee bamii ba le ban banchvuge bvusooshwi, bo gè baan a tuŋ ge anyuu a fimooso fwe ki bo buuŋ fi ge.” **5** Le geh yeeŋyeeŋ no fi le kife ki kimεeſe kine le. Bamii bamu le geh yu Ishwala shige ba sheshi nyume ba Nyo. Bo banε wu cha nje fitele fi joŋe. **6** Ne fi le le wu gè cha nje fitele fi joŋe, tu ge ka nyume nje lεme chimi chǐ bo gè ge ge. Ne gè bee nje lεme chimi chǐ bo gè ge, tu ge tanlo ka nyu le le fitele fi joŋe ge. **7** Fieε fi njeme le le la? Fi le le bamii ba Ishwala ba duude gè baan to gè bo nyume chaan a Nyo jii no bo ge goone ge. Gè bee geh bamii ba Nyo gè cha bo, bo gè to bo keme je ki bo nyu chaan a wu jii. Geenε, Nyo ge muntele mu kimbege ki bamii tεme mu gha mu me noo. **8** Fine le no ba gè saŋ le, “Nyo gè ge le bo tu bo yuŋfe, ajii aboo ka yede ge mwεε le ge, bintuŋ biboo ka yuge ge mwεε ge. Bo tu bo nyume geh noo too bude abεŋ.” **9** Dabi gè be wu jeme te le, “Nyo fē mwεε munjile mù bo jii bo yuge njoŋ, mu dñiŋ bo njε labe, mu ka mu kôo bo njε kintase. Mu tû fieε fi ba baŋse yu ba gwe, mo nyûme nlajε wu gee chiboo. **10** Nyo gē ajii aboo

jiin wu lε keefε bo ka bo yêne mwεε le gε. Wu ka wu gê
tε jîr yiboo ηgvûuse yi mε noo.” **11** Ntu nto mbiide laa
fi le lε bamii ba Ishwala gè banjε ne bo gwe bo mε lo
fekuu? Ge nyume noo gε. Kimbefε kĩ bo gè ge ka ki to lo
bε mbvuse fε bamii ba le gε Bajuu le gε, wu lε bamii ba
Ishwala bêene kindoŋ. **12** Ne fi le lε kimbefε kĩ bo gè ge ka
ki to nyu bε bvukuge yi nshεŋ le, ηgwe wù bo gè gwe
to nyume bε bvukuge fε bamii ba le gε Bajuu le gε, tu
bvukuge bvù lé bvu nyûme sege bamii ba le gε Bajuu gε
bachii bεεŋ Kletu le, lé bvu gê bvu nyûme neε? **13** Ηkoŋe
ki njεme mεeεse nyume bεŋ bamii ba le gε Bajuu gε. No
nle mwa ntuŋ wu Jiso fε bamii ba le gε ba Ishwala le gε,
mε mo jode lεme chanŋ le le fιεε fi kuge. **14** Ηgee noo wu
lε ηgê Bajuu besa bêene kindoŋ, fi kūŋ bo le, bamu bo le
ge bo bone. **15** Ne fi le lε Nyo gε doo wu faŋ bamii ba
Ishwala fine gε bamii bamu yi woŋ le bo kaase bo tu fιεε
fimimia bε Nyo, tu sege wu kaase wu fi bo, fi nyume neε?
Fi nyume lo njε sege muh kwe wu kaase wu bu yi kwe le.
16 Ne muh bwεεde bvulεεŋ wu baa sa Nyo le, tu bvulεεŋ
bvuyu bvuchii le wa bvu Nyo. Kite ne le gεŋ yiyu nyume
yi Nyo, tu ché yi kite kiyu le tε yi Nyo. **17** Geenε, ne fi le lε
ché yi kite yimi le ba gè shwage ba jo wa nyu bεŋ ba le
ché yi kite ki olif ki a ko, ba shuuyε yi kite ki olif ki ba
yile lo le fε ché yimi chieε ja fo, wu lε bεŋ kême te joo yi
jade yi kite kiyu le, **18** tu gε bεŋ kême ki bεŋ kfûune gyuu
bena ché yiyu chieε gε. Ne bεŋ kfuune gyuu bena bo, bεŋ
kwâji le bεŋ le gεh lo ché. Ge gee bεŋ le gεŋ nyûme yu gε.
Le gεŋ yì gee fε bεŋ nyûme yu. **19** Taŋlo muh mu bεŋ le ja
wu jεme le, “Ba gè shwage ché ki ba chvuu nyume mε

fo.” **20** Le nchięej. Ba gè shwage ba noonj nje gε bo kεme mbεmε gε. Bεj le fo bεj tεεme nje fitele fī bεj leese yi Kletu le. Noo, keefε bεj mo bεj chīaase ye gε. Bεj nyūme gεh nfaaŋ nfaaŋ. **21** Bεj kēe le ne Nyo gè baaŋ bajε gε ché yi kite kī ba yile lo kεε gε, tu gε tanlo te wu gē wu bājε bεj gε. **22** Bεj jīŋε bεj yēŋ no Nyo kεme fitele fī joŋε baaŋ wu ka kεme te fitele fī luji. Wu to wu luji bε bamii ba le bo gwe, geenε wu duunyi fitele fī joŋε fε bεj fεnε le bεj mε gεh bεj bii je ye le. Ne fuge noo sεŋ, tu wu lé wu gē wu shwāgε te bεj wu nōŋ. **23** Doo tu fε bamii ba Ishwala le, bo ne kuse lo bo kεme mbεmε, Nyo kaasε wu jo bo wu shuuuyε yi kite kεε le, nje le fιεε Nyo kεme bvungα ki wu kāasε wu ge. **24** Bεj kēe le, ne bεj le ché yī ba gè shwage yi kite ki olif kī kuu nyu a ko, ba to ba shuuuyε yi kī ba gè yile lo le, nyume gε fιεε fī kεme ki fi nyūme noo gε, tu gε tanlo ba kaasε ba jo ché yī le yi kite kī ba yile lo yi ba gè shwage wa ba kaasε ba chvuu yi kite kiyu le ba fe lo noo? **25** Booŋ ba bwεεŋ, ŋgoone le bεj kεε nchięej wune wù le nyile le, wu le keefε bεj jā bεj bēɛŋse ye le bεj feefe baaŋ gε. Fi le le kikwεε ki tεεme le ki to fε bamii bamu ba Ishwala le. Bo lé bo gē bo tēɛme bikwεε noo gεεŋ bu sege bamii ba le gε Bajuu gε bachii ba kεme ki bo lee ŋgoo yi bamii ba Kletu le bo lee wa. **26** Fi lé fi gē doo fi kōoshe noo, bamii ba Ishwala bachii mo bo bone. Le fi fi ba gè san Nyo duu le, “Muh wù lé wu gē wu bvūsε bamii yi ŋgε le, lé wu gē wu bū Sayoŋ. Wu lé wu gē wu bvūsε gee chī befe a kfuu chi Yakob le. **27** Fine fιεε le maŋkan mà nlé ŋgē ŋgwō besa bo, sege nchiaasε bimbefε biboo.” **28** Kune no saaka wù joŋε wu Nyo le, bamii ba

Ishwala le bamii ba kimbanc fe Nyo le nje bεŋ. Kune ncha wù Nyo gè cha wa bo, nyu bamii ba Ishwala le lo fitele fie nje mankanj mà wu gè gwo bε bachiji chiji bo. **29** Fi le noo nje Nyo nya nnya muh le, wu gε ka wu kaase wu fi gε, wu tεenj wa muh, wu gε ka wu kaase wu chine wu le gε. **30** No bεŋ bamii ba le gε ba Ishwala gε, bεŋ gè shee bεŋ yuge gε Nyo le gε, geene tu nyu mεeεe wu koo wa yii fe bεŋ le nje bamii ba Ishwala baanj gè bo yuge wu le gε, **31** le gεh yεεnyεεŋ no bo tε baanj gè bo yuge Nyo le mεeεe gε, wu lε yii yì wu keme fe bεŋ le yi gε wu kô tε yii fe bo le. **32** Fieε fì nyume le lε, Nyo le wu leesε bamii bachii yi ncha wu kikwεε ki temε le, wu lε taŋlo wu koo yii fe bo le bachii. (eleēsē g1653) **33** Oo, bεŋ jinjε bεŋ yεŋ, bvukuge bvù le bvù Nyo, le lo bvù baanj, bvufee bwe le tε bvù baanj, mwεε mù wu kee le wu kee tε baan! Gε taŋlo muh kεε je yì wu seese mwεε yu gε. Gε taŋlo muh kεε je yì wu gee mwεε mwe yu gε. **34** Fine le no ba saŋ a ɿwa wu Nyo le lε, “Le yεεŋ wuyu wù kee ɿkwajε wu Tada? Kεnε le yεεŋ wù taŋlo wu tεfe wu? **35** Le yεεŋ wuyu wù gè nya wa Nyo be fieε, wu lε Nyo kâase wu chvûu wu le?” **36** Mwεε munchii ja fe wu le. Mwεε munchii fede chiaanj ye le, mwεε munchii le nje wu. Mbεεŋse nyûme fe wu le segechii wu kage gε. Fi nyûme noo. (aiōn g165)

12 Booŋ ba bwεεŋ, no Nyo le wu koo wa yii fe besabεŋ le, me mo ɿkude chiaanj le bεŋ nyâ bikwεε biena Nyo le nje mwεε mu kintanye mù baanj yu mù yuude Nyo bεεŋ. Fine fieε le je yì kooji fe bεŋ le ki bεŋ bûune Nyo yu. **2** Keefε bεŋ bîi mwεε mù bamii ba yi nshεŋ le fεnε gee gε. Bεŋ chîne Nyo nyâa bεŋ be baŋkwajε bafεŋ, bo kuse bεŋ.

Nε bεŋ gee noo, bεŋ mo bεŋ kēe ki bεŋ tâa bεŋ kēe fiee fi
Nyo goone, nyu fi fi joŋe, Nyo nyu wu bεŋ fi le, fi joŋe
wu le fi gεeŋe fi mεeſe. (aiōn g165) 3 Mε nje muh wù Nyo le
wu baa, no nduu bεŋ bachii le lε, keefε muh kwâji kune
kikwεe ke lε wu le fiee fimi fede no wu le gε. Muh kwâji
kune kikwεe ke a je yì chuule le. Muh kwâji wu bii nfe
wù Nyo le wu nya wu le. 4 Besabεŋ kēe lε ye yi muh le
yimimia, yi kεme bimbe yeye yeye, bimbe biyu kεme
lεme yeye yeye. 5 Le gεh yεeŋyεeŋ no besabεŋ le. Mo
no besabεŋ le ne wese, besabεŋ le ye yimimia yi Kletu
le. Ge muh nyu fe kikwεe ke le wu maa gε. 6 Besabεŋ
kεme nnya yeye yeye bii je yì Nyo le wu nya besabεŋ le.
Besabεŋ mo be lēne bε nnya yiyu. Nnya yi muh le ki wu
tēede ntuŋ wu Nyo, wu teede wu bii fie mbεmε wù Nyo
nya wu le. 7 Nnya yi muh le ki wu lēne fe bamii le, wu mo
wu lēne fe bo le. Nε yi muh le ki wu yêyi bamii, wu mo wu
yêyi. 8 Nε nnya yi muh le ki wu yûfe muntele mu bamii,
wu mo wu yûfe. Nε le lε, yi muh nnya le ki wu nyâa mwεe
bamii le, wu gwênyε chiaaŋ ye. Nε le lε, yi muh le ki wu
jiiŋe fe bamii le, wu mo wu jiiŋe fe bo le bε fitεle fie
fichii. Nε muh le, ye nnya nyu ki wu kôode yii fe bamii le,
wu mo wu kôode wu yuge njoŋ. 9 Kiŋkonε kena kεme
ki ki nyûme kì nchiεŋ. Bεŋ bâne fiee fi befe, bεŋ lēme
gεh nyume yi fiee fi joŋe le. 10 Bεŋ kôŋe bikwεe biεna bε
fitεle fichii njε booŋ ba bwe mwa. Bεŋ nyâa ηgvune bamii
bamu le fede lo no bεŋ ηgvuune bikwεe biεna. 11 Keefε
bεŋ wêeyi yi fiee le gε. Bεŋ lēne lεme chi Nyo segechii bε
muntele mwεna mù yufe. 12 Bεŋ lâŋeye yi fiee fi bεŋ jiiŋe
fwe yi fi le bεŋ kee lε bεŋ lε bεŋ gê bεŋ kēme. Bεŋ kâane

shéŋ yi bang̊e le. Beŋ nyúme yi buun̊e le segechii. **13** Beŋ fiih bamii ba le ba Nyo ba fuude. Beŋ fiih bantolo yéh yene le beŋ jiiŋe fe bo le chuule. **14** Beŋ l̄ege le Nyo noŋ g̊eh nyu kimbone yi bamii ba Boone bikaa a beŋ jiŋ le. Beŋ l̄ege nyu kimbone fe bo le. Keef̊e beŋ l̄ege le to nyume lon̊ fe bo le ge. **15** Beŋ l̄aŋeye be bamii ba laŋeye, beŋ b̊eede be bamii ba beede. **16** Beŋ ch̊e yi f̊iee le fimimia. Keef̊e beŋ ch̊iaase ye ge. Beŋ k̊ode nsáŋ be bamii ba nch̊e nch̊e. Keef̊e beŋ jôde le beŋ kee mẘee beŋ feder no beŋ kee ge. **17** Keef̊e beŋ chv̊use kimbef̊e be kimbef̊e ge. Beŋ k̊eme ŋkwaje ki beŋ g̊eŋe nyu mẘee mù bamii bachii yede le le mù njoŋe. **18** Ne je le yu, no beŋ yede, beŋ mo beŋ m̊one ki beŋ ch̊e yi nyiegee le be bamii bachii. **19** Nsáa yan̊ yi shéŋ, keef̊e beŋ m̊one lo ki beŋ chv̊use kichvus̊e ge. Beŋ chin̊e Nyo lé wu g̊eŋe wu d̊uŋẙe shéŋ ye yi beεne, bo le. Le f̊iee f̊i ba le ba saŋ le, “Kichvus̊e keme me ki nchv̊uu. Le me wù le ŋge nl̄aŋe bo. Fine f̊iee duu Tada Nyo.” **20** F̊i tanlo beŋ g̊eŋe le fine f̊i ba saŋ a ɻwa wu Nyo le le, “Ne jen̊ yuu muh wo wu kimbane, wo nyâ wu be f̊iee wu ji. Kindoŋ ne yune wu, wo nyâ wu be f̊iee wu mu. Ne wo ge noo, bvuya nyû a wu fwa.” **21** Keef̊e beŋ ch̊ine kimbef̊e ya beŋ ge. Beŋ yâge lo kimbef̊e be mẘee mù njoŋe.

13 Muh wuchii k̊eme ki wu yûge bamii ba k̊eme bvun̊ga bvun̊ga nchi le, nje ge bvun̊ga nyu yu njε bvun̊ ja fe Nyo le seŋ ge. Bobaa bo sage gele Nyo bo. **2** Fi mo nyume le ne muh duunyi kikẘee ki teme fe bamii ba k̊eme bvun̊ga bvun̊ga nchi le, tu mẘede duunyi g̊eh nyu fe bamii ba gele Nyo le. Bamii ba duunyi kikẘee k̊i teme teŋe nyu ŋge yi bikẘee biboo le. **3** Beŋ k̊ee le bamii ba sage woŋ, ge bamii ba

gee kinje ki jorje to bo faane bo ge. Le ba keme kinje ki
befe bo to bo faane. Ne wo goone ge le wo fâane bamii ba
keme bvunja bvu nchi ge, wo mo wo gêe fiee fi jorje, ba
mo ba beeñse wo. **4** Muh wù sage bamii lene nyu fe Nyo
le le bamii chêe chuule. Geene, wo ne ja wo gee nyu fiee fi
befe, wo tu wo faane wu, nje bvunja bvù ba nya wu le ki
wu lêese bamii yi ñge le ge nyu bvu achiji ge. Le muh wu
leme wù Nyo wù duunyi shéñ yi Nyo yì beene fe bamii ba
gee mwee mù mbefe le. **5** Noo, beñ keme ki beñ yûge nyu
bamii ba sage woñ le, nyu ge le nje beñ faane shéñ yi Nyo
yì beene ge. Beñ yûge te wu le keefe fiee nyu yu fi sage
beñ fe fitele le ge. **6** Ne fiee fi gee fe beñ laanje ñwa, nje
bamii ba keme bvunja bvu nchi lene nyu fe Nyo le, bo
nya kife kiboo kichii yi leme chiyu le. **7** Beñ nyâa fiee
fichii fi beñ keme ki beñ nyâ muh le wuchii. Ne le ñwa
wù beñ lâanje, beñ lâñe. Ne le ki beñ lâanje mwee mù beñ
keme ki beñ lâñe, beñ lâñe. Ne le muh wù beñ keme ki
beñ fâane wu, beñ fâane. Ne le wù beñ le beñ nyâ nyu
ñgvune wu le, beñ nyâ. **8** Keefe muh keme lo fioo be muh
mu fede fioo yi le kijkoje ge. Beñ kêe le, muh koje muh
mu, tu wu le wu gee wa banchi bachii. **9** Banchi ba Nyo ba
duu le, “Keefe wo jâñ kwe muh ge kene juma muh ge,
keefe wo yûuye muh ge, keefe wo chôñ bvuchoje ge, keefe
wo ndêfe ajii ge”, mo nchi wù la, le ba taashe yi nchi wù
duu le, “Wo kôje muh wù le mbebe yo le no wo koje
kikwee kuñ.” **10** Ne muh koje muh, wu ge ka wu gê fiee fi
befe wu le ge. Noo muh koje muh, tu wu le wu gee wa
banchi bachii. **11** Beñ gêe mwee mune noo beñ kee no kife
le wa meese. Kife le ki koje ka fe beñ le ki beñ kâñse. Beñ

kâŋse nje kife kĩ Nyo lé wu bvûse besabey le wa mbebe le
fede no ki gè shee ki nyume sege besabey ge leesë fitele
yi Jiso Kletu le. **12** Kintanj kage ka, akfuuj yuude wa a too.
Besabey mo be noj gee chi ki kijibë, bee jo nyu gee chi
n'yule nje mwëe mu jenj. **13** Besabey chêe kinche kĩ keme
ŋgvunë nje bamii ba jiényi fenshe. Keefë beŋ jii mwëe,
beŋ muu beŋ gee nje bvú ge. Keefë beŋ mûu mbvuuj mo
koode beŋ ge. Keefë beŋ chêe kinche ki nyienj yi kinjanj
mo kinche ki kinjikuu ge. Keefë beŋ wâade waa beŋ ka
keme kinjhe ge. **14** Beŋ jô nyu kinche ki Tada Jiso Kletu yi
ye yene le. Keefë beŋ nyâ lo kijuse nyan yi ye ki beŋ gêe
mwëe mù mbefe mù yi goone ge.

14 Beŋ fii bamii ba wëeyi yi mbemë le a beŋ ntëneë.
Keefë beŋ be baa bamii bêge nyu mbe yi mwëe mù bo
kwaji lë le mu kooji ki bo gêe le ge. **2** Muh mu le wu beŋ
lë tanlo wu jii fiëe fichii. Geene muh mu wù mbemë we
wëeyi le wu jii ge fie nyu mbáa yì ba kege lo. **3** Keefë muh
wù jii fiëe fichii wu ya chage ge, nyienjse muh wù chage
ge. Keefë muh wù chage sâge muh wù jii fiëe fichii wu ya
chage ge, wu mo suune lo nsa we ge, nje bo bachii Nyo
le wu beŋ bo. **4** Le wo wu yeeŋ wu sage muh wu lëme
wu muh mu. Le Chiji kikwëe ke wù keme ki wu yêŋ laa
mwa ye wu lëme, lëme chuule noo wu gwee lo la. Wu lé
wu gê wu lêeŋ we, nje Tada tanlo wu chiaase wu we wu
lëeŋ chuule. **5** Muh mu le te yu wù jode lë aju amu le a
baaj baaj, a amu le. Muh mu jode fie lë aju achii le gëh
yeeŋyeeŋ. Fiëe fi le le geh lë muh wuchii lëme yi fie fiëe fi
wu kee chuule a ñkwaje we le le le fi kooji. **6** Muh wù jode
lë aju amu le a baaj baaj wu gee noo ki wu nyâ ŋgvunë

Tada le. Muh wù jii fíeε fichii wu jii tε ki wu nyâ ñgvunε
Tada le, no wù gee noo wu nyaa kiyone Nyo le. Muh wù
nyieŋse ki wu jii fíeε fichii nyieŋse tε ki wu nyâ ñgvunε
Tada le, no wu nyaa tε kiyone Nyo le. **7** Besabεŋ kēe lε ne
muh le yu, tu gε keme wu kikwεε ke gε. Ne wu kwe lo, tu
gε keme wu kikwεε ke gε. **8** Ne besabεŋ le yu, tu besabεŋ
le geh besa ba Tada, besabεŋ ne kwe lo, tu le geh besa ba
Tada. Noo, kεne besabεŋ le yu, kεne besabεŋ kwe lo, tu
keme geh Tada besabεŋ. **9** Le fíeε fi gε ge lε Kletu kwe wu
kaase wu bu yi kwe le wù nyu yu. Wu gε ge noo wu lε wu
nyû Tada wù bamii bachii ba baŋ yu bε ba kweeyε wa.
10 Noo, le nje la wù wo sage mwa bwoo wo mo suune lo
nsa we? Le tε nje la wù wo nyieŋse mwa bwoo? Beŋ kēe lε
besabεŋ bachii lε be gε be lεεŋ a Nyo fwe wu sa besabεŋ.
11 Le fíeε fi ba le ba san lε, “Me wù Tada nduu lε, no nle
yu, muh wuchii lε wu gε wu tûŋ anyuu a me jii, muh
wuchii wu jême bε jwe we lε nle Nyo.” **12** Fi mo fi nyume
lε muh wu mumwaa wu mumwaa besabεŋ le keme ki wu
lεεŋ a Nyo jii wu sêεŋ no gee che gε bee. **13** Noo, keefε
besabεŋ tu be sâge muh lε muh bee mo suune lo nsa gε.
Fíeε fi besabεŋ keme ki bee gεe le lε muh doo wu gee
fíeε wu yεne lε keefε nyume fíeε fi le fi ge mwa bwee
baŋse yu wu gwe lo gε. **14** ñkee lo, ñka mbεεŋ nje muh
wu Tada Jiso lε ge fíeε fijile fimi nyume yu lefilefi fi le nje
fi yuude lo seŋ gε. Geenε, muh mu ja wu tu wu yεne lε
fíeε fijile fimi le yu fi yuude gε, tu fi le fi nyume geh noo
fε wu le. **15** Ne wo jii fíeε fi chεŋe bε mwa bwoo, tu gε wo
ka duunyi nyume kijkoŋε fe wu le gε. Keefε wo chînε
fíeε fi wo jii fi ge mwa bwoo wu Kletu gε kwe nje wu, wu

gwe gε. **16** Noo, keefε wo gê fiεε fi joje fi wo gee ja tu fi ba jême le le fi befe gε. **17** Beŋ kēe le gε bvunfoŋ bvu Nyo nyume fiεε fi kune mwεε munjile bε mwεε mu mule gε. Le fiεε fi kune ki muh kêmē kinche kĩ chaan̄j bε kĩ nyieggee mo ki wu kêmē kinlan̄ye kĩ jade fe Kiyo ki Yuude le. **18** Muh ne lene Kletu le yiyeε je le, tu Nyo le wu yuge njoŋ bε wu, bamii bεεŋse te wu. **19** Besabεŋ mo be b̄i mwεε mù too nyume bε nyieggee le, bε mù fii besabεŋ ki be joone lo muh le muh le. **20** Keefε beŋ chêŋε bε leme chi Nyo nje mwεε munjile gε. Le nchiεŋ le mwεε munjile munchii yuude lo, geenε wo ne jii fiεε fi taŋlo fi ge muh mu gwe lo, tu le fiεε fi befe fi wo gee. **21** Le fiεε fi joje ki wo fāŋ ki wo jí nyāŋ, kεnε ki wo mû mbvuun̄, kεnε ki wo gê la fi taŋlo fi gê mwa bwoo gwe lo. **22** Ne fitele fi wo lese yi Nyo le fi bεεŋ fiεε fimi le, wo chînε, kee gε bena Nyo bafεε. Njoŋ wù baaŋ le fe muh wù fiεε ya yu fi sage wu gε, nje wu gee fiεε nyu fi wu toone le le fi kooji. **23** Geenε, muh wù jii fiεε wu keme kimajε fe fitele fie le, le wa yi ḥε le, nje wu gee fiεε nyu fi fitele fi wu lese yi Nyo le, baaŋ bεεŋ gε. Beŋ kēe le fiεε fichii fi muh gee nje fitele fie fi wu lese yi Nyo le le fi bεεŋ seŋ, tu le kimbefε.

15 Besabεŋ ba tεeme yi mbεmε le keme ki be kâane shεŋ bε ḥε wù bamii ba wεeyi gwee. Keefε besabεŋ gêe fiεε nyume gεh fi taŋlo ye joje gεh nyume besabεŋ gε. **2** Muh wu mumwaa wu mumwaa besabεŋ le keme ki wu mōne ki wu gêe fiεε fi joje muh wù le mbebe ye le ki wu fi wu mbεmε we kuu. **3** Beŋ kee te le gε Jiso Kletu kibεε ḡε gee mwεε mù ye jōŋe gεh nyume wu gε. Wu ḡε gee fie fi kooshi no ba sar̄ le, muh jεme Nyo le le, “Banchur̄ ba

bamii naanyi wo yu, le bo tu ye yan le.” **4** Besabεŋ kee
le mwεε munchii mù ba gè saŋ a ñwa wu Nyo le fweele
gè bee ki mu ntêfε besabεŋ, wu le mu ge besabεŋ lême
bee tεεme, muntele mwesa besabεŋ yûfe, besabεŋ mo be
jiiŋe fwe yi fiεε fì bee lé be kêmε le. **5** Nlεge le Nyo wù
gee bamii leme bo tεεme wu ka gee muntele mu bamii
yufe, wu gè bεŋ chêe yi fiεε le fimimia bε bamii bachii
bii no Kletu Jiso duunyi, **6** wu le yi kintaashε le, bεŋ
tûme maŋkuŋ ma Nyo wù le Nyo mo Chiji Tada wese
besabεŋ wu Jiso Kletu yi jε le yimimia. **7** Bεŋ mo bεŋ fii
muh wuchii gεh yεεŋyεεŋ no Kletu le wu fi bεŋ, mbεεŋyε
gεεne fε Nyo le. **8** Nsεεŋ bεŋ le le Kletu gè be wu jo kikwεε
ke njε mwa leme fε Bajuu le ki wu dûnyε bo le le Nyo to
wu jεme nchiεεŋ. Wu gè ge noo ki wu tôonj baŋka ba Nyo
gè nya bachiji chiji baboo le. **9** Wu gè ge tε noo, wu le
bamii ba le gε Bajuu gè taŋlo bo bêεŋyε tε Nyo njε yii yì
Nyo kεme fε bo le. Fine le no ba saŋ le, “No fi le noo, nlé
ŋgê mbêεŋyε wo antεεnε a bamii ba le gε Bajuu gε. Nlé
ŋgê n'yεεnε mbêεŋyε jee chuŋ.” **10** Fi ka nyume ba saŋ le,
“Bamii ba le gε Bajuu gε, bεŋ be bamii ba Nyo lâŋeye.” **11**
Fi ka nyume tε ba saŋ le, “Bamii ba le gε Bajuu gε, bεŋ
bêεŋyε Tada. Bituŋ bichii, bεŋ bêεŋyε Tada.” **12** Yosaya
ka wu jεme tε le, “Bia yimi lé yi gê yi sâaŋ a kfuu chi
Jesi le, nyume muh wù lé wu bû wu sâge bituŋ bi bamii
ba le gε Bajuu gε. Lé nyû yi ye ye le wù bituŋ lé bi gêε
bvufee bvuboo wu le.” **13** Nlεge le Nyo wu besabεŋ jiiŋe
fwe yi wu le, wu yiεε muntele mwεna bε njoŋ wuchii mo
nyiεgee no bεŋ le bεŋ leesε wa fitele yi ye ye le, wu le
a bvunga bvu Kiyo ki Yuude le, bεŋ jiiŋe gεh nyu fwe

segechii yi fiee fi bεŋ kee lε bεŋ lé bεŋ kēmε le. **14** Boοŋ ba bwεεŋ, mε kibεε ŋkee chuule lε bεŋ keme kiŋge ki joŋe baŋ, bεŋ yisε bε bvufee, bεŋ kee tε ki bεŋ tēefe bikwεε biεna. **15** Geenε, yi mwεε mumu le, nle nsaiŋ nchooje lo bεŋ le. ɻgee noo ki ntaj bεŋ, nje nfii wù Nyo nya mεne, **16** lε mε nyûme muh wu lεme wu Kletu Jiso fe bamii ba le gε Bajuu le gε. ɻgee lεme chine njε chiji kintanyε, nlεne yi saaka wù joŋe wù wu Nyo le, wu lε bamii ba le gε Bajuu gε nyûme njε kintanyε ki Nyo le wu bεŋ, Kiyo ki Yuude seese bo ki gεε yeye. **17** Noo, taŋlo nchiaase ye yi lεme chaŋ chὶ nlεne Nyo le, nje nle ntaashε besa Kletu Jiso. **18** Gε taŋlo mε moŋ lo njēmε kune fiee fimi yeye gε, fede fi Kletu le wu ge wa fede yi ye yaŋ le, lε bamii ba le gε Bajuu gε, leese fitele yi Nyo le. Bo gε leese fitele bo bii mwεε mù ɻgε njeme le bε mù ɻgε ɻgee le. **19** Gε bee tε fi bii yi bvunŋga bvu mwεε mù duunyi bvunŋga bvu Nyo le, bε mwεε mu jwe wu yune mù ɻgε ɻgee le, fede yi bvunŋga bvu Kiyo ki Yuude le. Noo, kεge Yεlusalem ki kεnε gεεŋ bu kimbe kὶ ililikŋ le, nyu nlεen wa chuule ki nfeje saaka wù joŋe kune Kletu yo. **20** ɻge gee noo, a ntaj waŋ wù baŋ le lε nfēeji saaka wù joŋe wunε nyume fe ba gε baŋ a yu gε wa kune Kletu gε, wu lε keefe ɻge nja ɻgeεŋ njoone yi kinfu ki muh mu le gε. **21** ɻgε gee fine fiee mbii gεh nyume no ba gε saŋ lε, “Bamii ba bo gε baŋ a sεεŋ gε wa bo le kune wu gε, bo lé bo yēŋ nchieeŋ we le, bamii ba gε baŋ a yu gε wa kune wu gε, lé bo gē bo kēε wu.” **22** Chi jeese ba jiεnyε banε mε kiŋgane ki duude le fe nto besabεŋ yεnε. **23** Geenε, mεesε gε kijuse ki lεme ka baŋ yu bimbe binε le gε. Noo no nche nshee ŋgoone wa biluŋ

le ki nto le besabεŋ yεnε, **24** le ηkwaji, ηkee le besabεŋ lé be gê be yêne sege nfede ηgεεne Sbεŋ. Ηkwaji te le bεŋ lé bεŋ gê bεŋ fih mε yi jiεnyε waŋ le ki ηgēεŋ mbu yo, sege besabεŋ moji shige, n'yu njoŋ a bεŋ ntεnε. **25** Geenε, mεsse nle ηgεεŋ Yεlusalem yi leme le fε bamii ba le ba Nyo ba yo le. **26** Ηgεεne yo nje bamii ba mbεmε ba Masedonia mo ba Akεya bo konje ki bo fε kinsu ki bo fi bamii ba le ba Nyo ba fuude yu Yεlusalem. **27** Gè koŋ bo ki bo ge noo, le nchiεŋ le bo ḡe kεme ki bo ge fιεε fε bo le noo, nje ne baa bò le ḡe bamii ba le gε Bajuu gε le bo kεme wa mbuu wu fii biyo biboo wu le wu Bajuu, tu bo kεme te ki bo fih Bajuu bε mwεε mu yi nsheŋ le fεnε mù Nyo le wu buu bo yu. **28** Noo, sege nlé m̄ešε leme chine, n'yεŋ le fιεε fι bo su le fι lee chiaaŋ yi Bajuu le, mε mo nja yo, nfe yaa a bεŋ le, besabεŋ yεnε, mε mo ηgēεŋ Sbεŋ. **29** Ηkee lo le sege ηge ndoo ntoo a bεŋ le, ntoo bε kimbone ki Kletu fε bεŋ le a ki yisε. **30** Boon ba bwεεŋ, ηkude lo chiaaŋ bεŋ le a jee chi Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu le mo yi kinjkoŋ ki Kiyo ki Yuude le, le bεŋ tāashε bε mε besabεŋ būune Nyo chuule fε mεnε, **31** le taŋlo ηge mbu chiaaŋ yi bamii ba le gε ba mbεmε le gε ba Judia. Besabεŋ būune te le bamii ba le gε ba Nyo gε bεεŋ leme chi ηgεεne ki ηge Yεlusalem, **32** wu le Nyo ne le wu bεεŋ, ηge ndoo ntoo a bεŋ le n'yūge njoŋ, fitele fiaŋ jieε lo a bεŋ ntεnε. **33** Nyo wù le Nyo wu nyiεgee nyūme bena bo bachii. Fi nyūme noo.

16 Ηgoone ki ndūnyε jεme yese besabεŋ yimi yi jee che le le Fεbε bεŋ kεe wu. Wu fii yi leme chi Nyo le a kintaashε ki bamii ba mbεmε ki Sεŋkliya le. **2** Sege wu to, bεŋ fih

wu njε muh wu Tada a je yì le yi bamii ba le ba Nyo le. Nε
fieε le yu fí wu goone le bεŋ fih wu yu, bεŋ fih, bεŋ kē le
wu le wu fi wa bamii ba duude, wu fih tε mo mε. **3** Bεŋ
yēsε Blisila bε Akwela le bεŋ nyâ mene. Le bamii ba besa
bo le be taashε yi leme chi Kletu Jiso le. **4** Ba le kwe gè fe
wa a bo we nje mε. Le bamii, gε me geh mε maa wù nyaa
kiyone bo le gε. Bintaashε bi bamii ba mbεmε bi bamii ba
le gε Bajuu gε bichii nyaa tε kiyone bo le. **5** Bεŋ yēsε tε
kintaashε ki bamii ba mbεmε ki taashi a bo yeh le bεŋ
nyâ mene. Bεŋ yēsε Abenetu wù nsaa yaŋ wu shéŋ le. Wu
gè bee muh wù fwe ki wù nyu muh wu Kletu woŋ wù
εsia le. **6** Bεŋ yēsε tε Mεeple wù le wu lεŋ wa baan a bεŋ
ntεnε. **7** Bεŋ yēsε Andulniku bε Junia le bo le bamii ban
ba woŋ, bo gè lεŋ wa ncha besa bo. Le bamii ba ba kee bo
ŋgoo yi boon ba ntuj ba Jiso le. Bo gè ya bo leesε fitele yi
Kletu le a mene. **8** Bεŋ yēsε tε Ambilatu wù nsaa yaŋ wu
shéŋ wù besa wu le kintaashε le yi Tada le. **9** Bεŋ yēsε
Ubanu wù le wu taashε besa bo yi leme chi Kletu le, yēsε
tε Stachi wù le nsaa yaŋ wu shéŋ. **10** Bεŋ yēsε Abelε le. Le
muh wù le wu dunye wa lε wu leme bε Kletu wu tεeme.
Bεŋ yēsε tε bamii ba le a Alistobulu yeh le. **11** Bεŋ yēsε
Elodiŋ wù muh waŋ wu woŋ le, bεŋ yēsε tε bamii ba le
bo taashε yi Tada le bo le a Nashisu yeh le. **12** Bεŋ yēsε tε
Tifena bε Tifosa le. Le bikεse ba lεne leme chi Tada. Bεŋ
yēsε Besis wu le fitele fian. Nyume tε kwεse wu lεŋ wa
leme chi Tada baan. **13** Bεŋ yēsε Lufu wù Tada le wu cha
muh we le, bεŋ yēsε tε bwεe wù njode le le tε bwaan. **14**
Bεŋ yēsε Asiŋklitu bε Fligoŋ mo Hεmi mo Batloba mo
Hεma, mo boŋ ba bwεe wese besabεŋ ba bε bo le. **15** Bεŋ

yêse Filologu bë Julia le, bëj yêse Neliu bë jeme ye le. Bëj yêse te Olimba bë bamii ba le ba Nyo ba le bë bo. **16** Bëj yêse bikw   bienna le, bëj kf  ge a   kfug   wu bamii ba Nyo le. Bintaashe bì bamii ba mb  me bi Kletu bichii y  se bëj le. **17** Booj ba bw  ej, nlege lo bëj le bëj j  de kife kune bamii ba too b   kingaye bo jeese bëj b   n'y  y   wu kint  eny   wu le g   w  e wu ba g   y  yi bëj yu g  . Bëj l  ge lo bo baa bamii. **18** Bëj k  e le g   bobaa bamii l  ne nyume fe Tada wese besab  j w   Kletu le g  . Bo l  ne nyume fe ate aboo le. Bo j  de nj  me w   yege w   le wu kileel   bo leede bamii ba le nj   bo kee fi   sej. **19** No bamii bachii le bo yu wa kune bëj le bëj le bamii ba yuge fi   bëj gee, ntu n'yuge njoj b   bëj. Geen     goone le bëj f  efe, bëj b  i nyume fi   f   joje le, keef   bëj k  me kibo fe fi   f   befe le g  . **20** Shege wa shige Nyo w   le Nyo wu nyig  e wu n  n   Sataj f  kuu, b  j b  ej yi wu le b   bikaa. Nlege le Tada wese besab  j wu Jiso Kletu d  ny   fitele f   joje fe b  j le. **21** Timoti w   l  ne besa wu yi fi   le fimimia y  se b  j le. Lushu b   Jasor   mo Sosibata b   le bamii ba  j ba wor y  se te b  j le. **22** Me w   T  tu w   Bol j  me nsanje   wa wun  , n'y  se te b  j le a jee chi Tada le. **23** Gayu, w   me w   Bol nchee a wu yeh, kintaash   ki bamii ba mb  me kichii ki f  ne ki taashi yu y  se b  j le. Elastu w   le muh w   g  ede kik   w   alaantej kine le, b   mwa bwee wese w   jee che le Kwatu y  se te b  j le. **24** [Tada wese w   Jiso Kletu d  ny   fitele f   joje fe b  j bachii. Fi ny  me noo.] **25** Mb  ejse ny  me fe Nyo le. Le wu w   tanlo wu ge b  j t  eme chuule bii no saaka wa  j w   joje j  me. Saaka w   joje wun   le w   nfeeji kune Jiso Kletu. Wu g   shee

nyume kinyile ki fiee fi ba gè nyile baanj lo nchensej,
meeese le ba dunye wa besabej le. (aiōnios g166) 26 Kinyile
kine le ba dunye wa. Mwee mü bamii ba ntuj wu Nyo gè
sanj le mu ge mu bu waanj fe bituj le bichii. Nyo wù kage
ge le wu wù gè du le ba dûnye bituj bichii wu le bo lêese
fitele yi ye le bo yûge wu le. (aiōnios g166) 27 Mbëeñse
nyûme segechii fede yi Jiso Kletu le, fc Nyo wunë wù me
gëh wu wù feefe. Fi nyûme noo. (aiōn g165)

1 Kolęj

1 Le mε wù Bol wù Nyo gè bale no wu gè goone, le mε nyûme mwa ntuŋ wu Kletu Jiso. Nle bε Sostene wù mwa bwe wese besabεŋ. **2** Ijwa wunε gεεne fe kintaashε ki bamii ba Nyo ba Kolęj ba wu le wu baa wu taashε wu gεε ye ye bε Kletu Jiso. Nyo gè bee wu baa bεŋ le bεŋ nyûme bamii be ba mbεmε, mo bamii bachii ba tεŋe jee chi Tada Jiso Kletu manjuu le manchii. Wu le Tada wuboo yεεŋyεεŋ no wu le wese besabεŋ. **3** Nyo wù Chiji wese besabεŋ bε Tada Jiso Kletu dûnyε fitele fi joŋe fe bεŋ le, bo ka bo nyâ bεŋ bε muntele mù nyiεgee. **4** Nto nnyaa kiyone Nyo waŋ le segechii nje bεŋ, nje nfii wù Nyo nya fe bεŋ le, no bεŋ le bεŋ taashε bena ba Kletu Jiso. **5** No bεŋ le bεŋ taashε bena ba wu noo, Nyo mo wu chvu lo nnyaa ye yi bεŋ le jé le yichii, bεŋ ka kee ki bεŋ jêmε fιεε fichii chuule bε ki bεŋ kêe fιεε fichii. **6** Nnya yinε fe bεŋ le, yi toone saaka wù bεŋ gè yu wa kune Kletu no bεŋ gε fi. **7** Noo, mεεse gε bεŋ fuge nnya yi Nyo yimi gε, no bεŋ chieεne kife kì Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu lé wu gê wu kâasε wu to bεŋ yêŋ wu le. **8** Wu wù Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu, lé wu gê bεŋ lêmε bεŋ têεme gεεne mεεse, bεŋ gε to bεŋ kêmε jiale yi juu che chiyu le gε. **9** Nyo le Nyo wù to wu lêmε gεh yi jε ye le. Le wu wù gè bale bεŋ, bεŋ bε Mwa ye wù Jiso Kletu wù le Tada wese besabεŋ le bεŋ taashε bεŋ tu yi fιεε le fimimia. **10** Boon ba bwεεŋ, nlege bεŋ a jee chi Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu le le bεŋ bachii tâashε bεŋ nyûme jwe wu mumwaa. Keefε kingaye nyûme a bεŋ ntεnε gε. Bεŋ nyûme yi muh le wu mumwaa, bεŋ kêmε ɣkwajε wu mumwaa, bεŋ lène

yi fiee le fimimia. **11** Njeme ne boor ba bwesey, nje bamii ba a Kloy yeh le bo seey wa me le beej keme waa a beej ntenee. **12** Fiee fi njeme le le, muh jade wu mo wu duu le wu bii fie nyu Bol le, muh mu duu le wu bii nyume Abolo le, muh mu le wu bii Sefa le, muh mu le wu bii ghe fie nyume Kletu le. **13** Fi le le ba le ba ga wa Kletu bimbe le bimbe le? Le Bol wu ba ge ta yi kintaaj le nje beej? Noo ba ge leese beej a joo a jee chi Bol le le? **14** Nnyaa kiyone Nyo le baanj le ngae mbaanj nleese ge muh mu beej le a joo ge fede Klisbu be Gayu ge, **15** wu le keef e muh ja wu duu le ba ge leese wu a joo a jee chanj le ge. **16** Eheey, ngae nleese te Tefina be bamii ba a wu yeh a joo. Fede noo sey, mbaanj ka kee ge muh mu wu ngae nleese a joo ge. **17** Beij kae le ge Kletu ge ntuj me le ntô nlêese bamii a joo ge. Wu ge ntuj le ntô nfêeji nyume saaka we wu jone. Ge nfeeji be je yi bvufee bvu muh wu wuj le ge, wu le keef e bvunga bvu kwe yi Kletu ge kwe yi kintaaj le ja tû fiee fi achiji ge. **18** Fi le le saaka wu le Kletu ge kwe yi kintaaj le, le kiyuj fe bamii ba leese achiji le. Geen, saaka wun le bvunga bvu Nyo fe besabey ba wu bvuse le. **19** Fi le ba ge saj le, “Nlé ngâe nchijje bvufee bvu bamii ba duunyi bvufee, nchêejje be banjkwaje ba bamii ba feefe.” **20** No fi le noo, bamii ba tanjlo bo ka bo dûunyi bvufee meese le faaj? Bamii ba duunyi banchi ba Nyo le faaj? Bamii ba teenyi kinteenyi kife kine le, le faaj? Ge Nyo nyu wu dunye wa le bvufee bvu fekuu fene le kiyuj ge? (**aiôn g165**)
21 Le fiee fi Nyo wu keme bvufee bvuchii ge le ge tanjlo bamii ba yi woj kfun le kee wu be bvuboo bvufee ge. Wu ge seese le wu tanjlo wu bvuse nyume bamii ba beej saaka

wù bee feeji wunε bamii yede le le kiyuŋ. **22** Bajuu goone ki bo yēŋ fiεε fi duunyi bvunŋga bvu Nyo le fe bo bēεŋ, Baglek goone bvufee bvu fiεε le fe bo bēεŋ. **23** Geenε, bee feeji fiesa kune no ba gè ta Kletu yi kintaaj le, fi ka fi nyu lo kinjeesε fe Bajuu le. Bamii ba le ge Bajuu ge yede le le kiyuŋ. **24** Geenε, fe bamii ba Nyo le wu cha le, kene le Bajuu, kene le Baglek, le saaka wù kune Kletu wunε le bvunŋga bvu Nyo be bvufee bvu Nyo bvù baaŋ. **25** Fi le noo, nje fiεε fi yene le le kiyuŋ ki Nyo, le bvufee bvù fede lo bvu muh wu wuŋ le bvuchii. Fiεε fi yene le le kiwεεyε ki Nyo, le bvunŋga bvù fede lo bvu muh wu wuŋ bvuchii. **26** Booŋ ba bwεεŋ, beŋ ka beŋ kwâjε kfuu chi bamii ba beŋ gè shee beŋ nyume sege Nyo gè cha beŋ. Ge beŋ ba duude gè bee bamii ba bvufee no bamii ba fekuu fene goone ge. Ge beŋ ba duude gè bee bako ge. Ge beŋ ba duude gè bu a chikfuu chi bamii ba baaŋ baaŋ le ge. **27** Geenε, Nyo gè cha biyuŋ bi yi nshεŋ le fene ki wu gê le ba bvufee nyûme be bvuya, wu cha ba wεεyi yi nshεŋ le fene ki wu gê le ba têeme nyu be bvuya. **28** Nyo gè bee wu cha mwεε mù bamii jode fekuu yi woŋ kfunε le, mo mwεε mù bamii nyiεŋse, wu cha mo mwεε mù ya le ge mwεε ge, ki wu gê le mwεε mù bamii yede le le mwεε tû mù achiji. **29** Wu gè ge noo, wu le keefe muh wu wuŋ chiaase ye a Nyo jii ge. **30** Le wu wù Nyo wu gè taashε beŋ be Kletu Jiso. Wu gè ge Kletu nyu je yǐ bvufee bvu baaŋ fe besabεŋ le, wu gε leesε te besabεŋ chaaj a wu jii, wu seesε besabεŋ wu gεε bamii be le, wu suuŋ besabεŋ chiaaj yi ηge le. **31** Fi mo fi nyume no ba saŋ a Ijwa wu Nyo le le, “Muh doo wu chiaase ye, wu chiaase nyume yi fiεε fi ge Tada le.”

2 Boon ba bwεεŋ, bεŋ kwâjε sege ŋgè nto fe bεŋ le ki nfejε saaka wù Nyo bεŋ le wù gè shee wu nyume nyile le. ɻgè mbaaŋ nto ge fiaŋ ki nfêjε bε jε yi yege kεnε bvufee bwaŋ gε, **2** nje ŋgè fan lo sege ŋgè bee a bεŋ nteneε le gε mε nyume ŋḡεε bvufee yi fieε fimi le gε feder ki nf̄eεji gε nyume kune Jiso Kletu maa, feder munchii, no ba gè ta wu yi kintaan le. **3** No ŋgè bee besabεŋ, ŋgè wεεyi lo, nfaane weseε, ɻkoge. **4** Sege ŋgè njeme nfeeji saaka wù joŋe bεŋ le, ŋgè mbaaŋ njeme gε nyu bε jé yi bvufee yi yege gε. ɻgè njeme no bvunja bvu Kiyo ki Yuude nduunyi. **5** ɻgè gee noo, wu le keefε bεŋ lēesε fitele yi bvufee bvu muh wu wuŋ le gε, geene le bεŋ lēesε nyume yi bvunja bvu Nyo le. **6** Bamii ba lεme wa bε Nyo bo tεεme, bee to be nyaa bvufee bo le. Gε bvufee bvunε nyume bvu fεkuu fεnε kεnε mo bvu yεεŋ wù sage fεkuu fεnε mεεse. Bobaa le bamii ba bvunja bvuboo lé bvu ḡe bvu lēsε achiji. (aiōn g165) **7** Bvufee bvu Nyo bvu baan bvù bee feeji bvunε le fieε fi gè shee fi nyume nyile le bamii kee gε. Bvufee bvuyu gè seese Nyo baan lo fe woŋ ke, ki fi yû fi tō bε bvukuge fe besabεŋ le. (aiōn g165) **8** Gε bvufee bvunε nyu muh mu ɻgoo yi bamii ba sage kife kine le, gε bo kee kinyi kiyu gε, nje gè bee bo kee tu bo gè baan ta gε Tada wù kεme bvukuge bvuchii yi kintaan le gε. (aiōn g165) **9** Geene, fe besabεŋ le no ba gè saŋ le, “Mwεε mù ajii gè baan a yεŋ gε, mù kintun gè baan a yu gε, mù muh gè baan a kwaje gε, mu mune le mù Nyo gè seese fe bamii ba kore wu le.” **10** Nyo le wu ge Kiyo ke dunye mwεε mune besabεŋ le. Kiyo ki Nyo to ki taade mwεε munchii, ki taade mo kinyile ki Nyo, **11** nje gε tanlo muh mu kεε

fieε fi muh mu kwaji fe fitele fie le fede kiyo ki mwede kš
le yi ye ye le gε. Le geh yεεŋyεεŋ no ge taŋlo muh kēε fieε
fi Nyo kwaji fede Kiyo ki Nyo gε. **12** Gε Kiyo ki Nyo gε nya
besabεŋ le nyume ki yi woŋ kfunε le gε. Kiyo kinε gε ja fe
Nyo le, ki ge besabεŋ kē nya yichii yi Nyo le wu buu
besabεŋ yu. **13** Bee mo be feeji mwεε munε nyume gε, bε
jé yi ba yεyi bε bvufee bvu muh wu wuŋ gε. Bee feeji
nyume bε jé yí yεyi Kiyo ki Yuude bee yu, bee naji mwεε
mù nchiεŋ mu Kiyo ki Yuude, fe bamii ba kēme Kiyo ki
Yuude le. **14** Gε muh wù baŋ a kēme gε Kiyo ki Yuude yi
ye ye le gε, to wu fii mwεε mu Kiyo ki Nyo gε. Wu jade fie
wu tu wu yεde le le mwεε mu kiyuŋ. Gε taŋlo wu kēe no
mu le gε, nje le mwεε tanlo ge geh nyume Kiyo ki Yuude
fe muh kēe. **15** Geenε, muh wù Kiyo ki Yuude le yi ye
ye le tanlo wu taa fieε fichii chuule wu kēe kinyi kiyu,
gε muh nyume yu wù taŋlo wu taa mwεε mu wεε muh
gε. **16** Fi le ba saŋ le, “Gε muh nyume yu wù kee fieε fi
Tada kwaji, wu le wu téfe Tada gε.” Geenε, besabεŋ kēme
nyume baŋkwaje ba Kletu.

3 Booŋ ba bwεεŋ, sege besabεŋ gé bee, gε ŋgé taŋlo
njeme bεŋ le nje bamii ba yuge wa nyume Kiyo ki Yuude
le gε. ŋgé njeme bεŋ le nje bamii ba baŋ bo bii nyume
mwεε mù nyar yí ye goone le, mo ba baŋ nje mumwone
mu mbwele yi Kletu le. **2** ŋgé nnyaa nyume ambeŋ bεŋ
le. ŋgé baŋ nnya gε mwεε munjile mù téeeme gε, nje bεŋ
gé baŋ a ta gε. Mo too bude mεεse bεŋ baŋ a ta gε. **3**
Bεŋ baŋ bεŋ bii geh nyume mwεε mù nyar yí ye goone
le. No bεŋ baŋ bεŋ ghege kíŋhé, bεŋ waade waa a bεŋ
nteneε, tu gε fine fieε duunyi le bεŋ bii nyume nyar yí ye

le gε? Gε fine fιεε duunyi le bεŋ baŋ bεŋ kεme gee chi
bamii ba fεkuu fεne gε? 4 Muh jade wu duu le wu bii
nyume Bol le, muh mu le wu bii fie nyume Abolo le, tu gε
fine fιεε duunyi le bεŋ gee nyume gee chi bamii ba fεkuu
fεne gε? 5 Abolo le yεεŋ, Bol nyume yεεŋ? Bee bachii le
gεh lo boοŋ ba lεme ba Tada ba gε fe, fe bεŋ leesε fitele yi
ye ye le, muh lεne che lεme no Tada nya wu le. 6 Chan
lεme gε bee le mboοŋ nyume ηgo, chi Abolo le, nfuushε
joo, geenε, gee Nyo fe yi kūu. 7 Noo, gε muh wù Boone
ηgo be muh wù fuushi joo kooji fιεε gε. Le gεh Nyo maa
wù gee fe yi kūu. 8 Muh wù mbone be wù nfuushε joo le
gεh yεεŋyεεŋ, Nyo lé wu gε wu māajε muh wuchii bii yi
lεme che le. 9 Bee le be taashε bee lεne lεme chi Nyo. Bεŋ
mo bεŋ nyume mwε wù Nyo bεŋ ka nyume yeh ye. 10
Mo no ηgε nleesε kichi ki yeh yiyu njε muh wù njone
wù kee lεme che chuule mbii nfii wù Nyo gε nya mεne.
No ηgε nleesε noo, muh mu mo wu joone yeh yiyu. Noo
sege muh joone yi kichi kine le, wu mo wu kēe no wu
joone. 11 Bεŋ kēe le kichi mε gεh kī ba gε leesε wa kī le
Jiso Kletu, gε tajlo muh ka wu leesε kimi gε. 12 Bamii mo
bo tu bo joone yi kichi kiyu le be mwε yeye yeye. Muh
mu ja wu jo nyume kichwa kī yεede, muh mu jo kī baŋ,
muh mu jo ata a tεεme fe wu joone yu. Muh mu jo nyume
bite, muh mu agaaŋ, muh mu jέgε fe wu jōone yu. 13 Bo
nε joone nε, tu juu too lo chī bo lé bo gε bo yέŋ no lεme
chi muh le, sege chi bu fe waŋ Juu chī Kletu lé wu gε wu
tōo be ηgu, ηgu wuyu lé wu gε wu mōne lεme chi muh,
ba yεede no chi le. 14 Ne fιεε fi muh wu joone yi kichi kiyu
le mε gεh njε fi fie sεŋ, mwεde mo wu kēmε maaje. 15 Ne

fi fie lo, mwedē lēsē maajē we, wu bē kikwēs ke bōnē,
geenē gēh njē muh wù fe yi n̄gu le. **16** Gē bēj kee lē bēj le
yeh yi kintanyē yi Nyo, Kiyo ke ki wu wù Nyo chēe yi ye
yene le gē? **17** Nē muh chējē bē yeh yiyu, tu Nyo le wu
lēsēsē lo mwedē, njē yeh yi kintanyē yi Nyo yuude lo, bēj
nyume yeh yiyu. **18** Keefē muh lēsēde bē kikwēs ke gē. Nē
muh mu bēj le kwaji lē wu kēme bvufēe yi woj kfunē le,
wu tu kiyuŋ wu lē wu kēme bvufēe bvù bvufēe. (**aīōn g165**)

19 Njēme nē njē mwēs mù bamii ba fēkūu fēnē yēde lē le
bvufēe, Nyo yēde lē le kiyuŋ. Le fi fi ba gē saj lē, “Nyo
jode gēh nyume bvufēe bvū bamii ba feefe, wu koode
bo yu.” **20** Fi ka nyume ba saj lē, “Tada kee lē mwēs
mù bamii ba bvufēe kwaji, nyume lo mù achiji.” **21** Fi
tu fi nyume lē, keefē muh chīaase ye lē muh mu le we
gē, njē mwēs munchii le mwēna. **22** Bol kēnē Abolo kēnē
Sēfa kēnē woj kfunē kēnē kinche kēnē kwe kēnē mwēs
mu mēsē kēnē mu baanj ki mu gē mu nyume, le mwēna
munchii, **23** bēj le ba Kletu, Kletu nyume wu Nyo.

4 Fi jōje lē bēj jōde lē bee le booj ba lēme ba Kletu ba
Nyo le wu nya lēme che chi saaka wù gē shee wu nyume
yi nyile le chiaan yiboo le. **2** Fi to fi nyume lē, muh wù
ba le ba nya lēme chiaan ye le kēme ki wu gē no chiji
kikwēs we goone. **3** Fē mēne, gē bēj, kēnē yeh yi nsa yimi
sage mē, n'yēne lē le fīeē gē. Gē tarjlo nsā mo kikwēs
kaŋ gē. **4** Gē fīeē nyume yu fē fītele fīaŋ le fi sage mē gē.
Geenē, gē fīfīeē mo duunyi lē n'yūude lo gē. Le gēh Tada
wu lē wu gē wu sā mē. **5** Noo, keefē bēj sūune nsa njē
kife kojē ka sej gē. Bēj chīeēj Tada to. Le wu wù lē wu gē
wu bvūsē mwēsē fē waanj mù le kijibē le mēsē mù ba gē

nyilε, wu bwaashε mwεε mù bamii kεme shéŋ yiboo le.
Noo, Nyo mo wu bεεŋse muh wuchii wu ba kεme ki ba
bēεŋse. **6** Booŋ ba bwεεŋ, mwεε mune mu njεme kune
besa Abolo le ki mu fī bεŋ, wu lε bεŋ yêyε a bee le lε bεŋ
gēe mwεε bεŋ bii geh nyume no ba saŋ. Noo, bεŋ ge ka
bεŋ ch̄iaase ye be muh mu bεŋ jode muh mu fe kuu ge. **7**
Ge yεεŋ le bεŋ nyume yeye fe muh mu le? Le la fī bεŋ
kεme fī le njε ba nya lo bεŋ le sεŋ? No fī le noo, bεŋ jienyi
nεe fe bεŋ tu bεŋ chiaase ye njε ba nya lo bεŋ le ge? **8** Ge
bεŋ fene jode lε bεŋ kεme wa fεε fichii, bεŋ le wa bamii
ba bvukuge, bεŋ sage wa njε banfɔŋ bee fo sεŋ? Muh jō lε
bεŋ be bee wa banfɔŋ wu lε bee bōŋ a bεŋ le, bee sâge
bachii. **9** N'yede le Nyo le wu tu wu gεε bee ba le boon ba
ntuŋ ba Jiso bakijime. Bee le njε bamii ba ba gεεne ki ba
yuuyε lakfulε. Bee le be tu wa kinjiinyi yi woŋ kfunε le k̄i
bamii be banchendaa ba Nyo jiŋe. **10** Bee le be tu wa
biyuŋ nje Kletu, geene bεŋ le bamii ba Kletu ba feefe.
Bee le bamii ba wεεyi, bεŋ nyu ba tεεme. Bamii ηgvuune
bεŋ, bo jode bee fεkuu **11** Kεge lo to bu mεεse, bee le jεŋ,
kindoŋ yune bee. Bee jiide nyume munchaŋa mu njú,
bamii nyiege be bee, bee kεme ge fe bee chee fo ge. **12**
Bee lune bee lene be chiaŋ yese fe bee ji. Sege bamii
naanyi bee, bee tu bee lεge geh nyume kimbone fe bo le.
Bo doo bo boone bikaa a bee jin, bee kaane geh nyume
shéŋ. **13** Sege bo jεme jé yi befe bee le, bee chvuse geh
nyume be yi jieε. Too bude mεεse, bee le njε mwεε mu ba
noŋ a kinjkon le. Bee le be tu wa chvunε wu mwεε yi woŋ
kfunε le. **14** Ge nsanje mwεε mune fe bεŋ le ne lε ηgoone
lε ηgē bεŋ kēme bvuya ge. Nteefe lo bεŋ njε boon baŋ ba

le fitele fiaj. **15** Mo bεŋ kεme bamii njε tanlo ba tanj sεŋ, ba yεyi bεŋ kune Kletu, gε bεŋ kεme bachiji bena wesee gε. Le mε wù chiji wene, nje gè ge mε fe bεŋ taashε bε Kletu Jiso sege ηgè nfejε saaka we wù joŋe bεŋ le. **16** Noo, ntu nlεge le bεŋ tōome kikaa kena geh no ntoome karj. **17** Le fieε fī ntune Timoti fe bεŋ le wù le mwa yaŋ yi Tada le. Wu le fitele fiaj, wu lεme te yi saaka wunε le bε fitele fimimia. Wu lé wu tō wu ka wu tāŋ bεŋ no kinche kanj le nje muh wu Kletu. Fieε fi wu lé wu gē wu sēεŋ le gsh fi fī njiεnyi n'yεyi bintaashε bi bamii ba mbεmε yu bichii manjuu le manchii. **18** Bamii bamu le wa bo ηage lo ye nje bo kwaji le gε mbaaŋ ηka nto fe bεŋ le gε. **19** Geenε, Tada ne bεmε lo, tu sheshi shige ηka nto. Ndoo nto, fe n'yεŋ laa bamii ba ηage bayu kune nyume jwe noo bo kεme kfuu chi bvunja la le, **20** nje gε bvunfon bvu Nyo nyume fieε fi ba kune nyume jwe gε, le fi bvunja bvù jade fe Nyo le. **21** Bεŋ koŋe le ηge ntoo neε? Bεŋ koŋe le ηge ntoo bε ηgwaŋ noo, kiŋkoŋe, bε fitele fī nyiegee le?

5 Ba le ba tee mene le muh mu a bεŋ nteneε le wu kε wa kinche ki nyieŋ yi kinjaŋ. Nyieŋ yi kinjaŋ yine le yì tanlo bamii ba le gε Bajuu gε, gε moŋ gε. N'yuge le muh mu a bεŋ nteneε jode kwe chiji. **2** Bεŋ yεŋ kfuu chi yine nyieŋ le ne, fe bεŋ bēede lo sεŋ, bεŋ tu bεŋ chiaase lo ye? Bεŋ kεme ki bεŋ bvūse lo kfuu chi wuwε muh wù mone fieε fiyu a bεŋ nteneε. **3** Mo no mε nyume gε a bεŋ jii gε, nle besabεŋ a kiyo le. Nle nsuunε wa nsa geh nje nle besabεŋ kune muh wù moŋ kfuu chi fifieε fieε. **4** A jee chi Tada wese besabεŋ wu Jiso le bεŋ doo bεŋ shii, mε nyume besabεŋ a kiyo le, bvunja bvu Tada wese besabεŋ wù

Jiso nyume te fo, **5** bεŋ jô wuwε̄ muh, bεŋ nyâ chiaan̄ yi
Sataŋ le, wu chêŋe bε nyan̄ yi ye ye, kiyō ke gê ki bone
juu ch̄i Tada le wu kaase wu to. **6** Bεŋ chiaase ye nε, fi
joŋe gε. Gε bεŋ kee lε ba jode kinshile nε shige ba tojε a
mune le, ki mo ki f̄e mune chiyu chichii bεen̄ye gε? **7** Bεŋ
bvûse kinshile k̄i le kinche k̄i kege a bεŋ ntenee, bεŋ mo
bεŋ nyume bamii ba, ba fε nje chefe ȳi ba baan̄ gεε gε
kinshile yo gε, le no bεŋ le. Gε bεŋ kee lε Kletu le Mwa
Shoŋ wù Nyo ḡe ge kintanyε yu fε besabεŋ le nje wù ba to
ba sεeyi sege ɣka wu Ndajfe gε? **8** Noo, besabεŋ le nje
bamii ba jii ɣka wu Ndajfe nyume bε blēd wù ba baan̄
gεε gε kinshile yo wù le muntele mù yuude mo nchiεŋ.
Keefε besabεŋ nyûme nje bamii ba jii ɣka wunε nyume
bε blēd wù kege wù ba le ba gεε kinshile yo ki le kinche k̄i
befε mo kinge k̄i befe gε. **9** A ɳwa wu ɳḡe nsan̄ fε bεŋ
le, ɳḡe nsan̄ lε keefε bεŋ tâashi bε bamii ba gee nyieŋ
yi kinjan̄ gε. **10** Gε ɳḡe njeme nyume kune bamii ba yi
woŋ kfunε le bò gee nyieŋ yi kinjan̄, kεnε ba yεede ajii yi
mwε̄ le, kεnε ba ɳgode manjuu ba jode mwε̄ mu bamii,
kεnε ba buune banyo ba achiji gε. Ne le bo baa, tu bεŋ
kεme ki bεŋ jâ lo yi woŋ kfunε le. **11** ɳḡe njeme nyume lε
keefε bεŋ tâashi bε muh wù tεŋe kikwε̄ ke lε wu le mwa
bwe wese besabεŋ yi Kletu le, wu ka jaŋe kinjan̄, kεnε wu
yεede ajii yi mwε̄ le, kεnε wu buune banyo ba achiji,
kεnε wu naanyi bamii, kεnε wu muu mbvuun̄ mo koode,
kεnε wu ɳgode manjuu wu jode mwε̄ mu bamii gε. Keefε
muh mōŋ lo wu jî mwε̄ bε kfuu chi wε̄ muh gε. **12** Gε
nyume kijuse kaŋ ki nsage bamii ba le gε a kintaashε ki
bamii ba mbε̄mε ntenee gε. Bamii ba taŋlo bεŋ sage le bò

le a kintaashé nténée. **13** Le to sa Nyo bamii ba le gε a kintaashé le gε. Fi le ba saŋ a ḥwa wu Nyo le lε, “Bεŋ bvûse muh wù keme kinge kĩ befe a bεŋ nténée.”

6 Nε muh a bεŋ nténée keme fiεε be mwa bwee, ki wu ḡεŋ wu sômε fwe a bamii ba mbεmε le sεŋ, wu tu wu jo wu gεεŋ yu fwe a bamii ba gee gε mwεε mù chaŋ gε ne nεε? **2** Gε bεŋ kee le bamii ba le ba Nyo le bo ge bo sa bamii ba yi woŋ kfunε le gε? No le ge sa bεŋ bo, tu gε tanlo bεŋ sâ mwεε mù chwa chwa a bεŋ nténée gε? **3** Gε bεŋ kee le besabεŋ lé be ḡε be sâ banchendaa ba Nyo gε? No fi le noo, tu tanlo bεŋ kee chuule ki bεŋ sâ mwεε mu kooshi yi kinche ki mεεse le. **4** Mwεε njε mumwεε doo mu kooshi, bεŋ jienyi nεε fe bεŋ jōde bεŋ geene be mu nyume fwe a bamii ba keme gε kijusε anténée a kintaashé ki bamii ba mbεmε le gε? **5** Njεme ne le bvuya kôo bεŋ. Nε fi fεnε le le gε muh nyu yu gε mbεŋ a bεŋ nténée wù keme bvufee ki wu sūnε nsa wu muh be muh gε? **6** Bεŋ ka jade muh jo mwa bwee wu gεεŋ wu somε, wu somε nyume fe bamii ba le gε ba mbεmε le gε. **7** Bεŋ ne keme bansa a bεŋ nténée tu fi duunyi le bεŋ le bεŋ gwe wa. Gε tanlo bεŋ chine gee bamii bamu mwεε mù mbefe fe bεŋ le gε? Gε tanlo bεŋ chine te fige bamii bamu bεŋ gε? **8** Geene, ka jade bεŋ kibεε bεŋ gee mwεε mù mbefe bεŋ ka fige kinfi, fedεe munchii, muh tu gee mune mwεε nyume be mwa bwee. **9** Gε bεŋ kee le bamii ba gee gε mwεε mu chaŋ gε bo keme gε kijusε anténée a bvunfɔŋ bvu Nyo le gε? Keefε bεŋ l̄εede be bikwεε biɛna gε. Gε bamii ba gee nyiɛŋ yi kinjaŋ, kεnε ba buune banyo ba achiji, kεnε ba jaŋe bikεε ba bamii bamu, kεnε biliŋjε kaase bo jode

bamu, kene bikese kaase bo jode bamu, **10** kene bachonj, kene bamii ba yede ajii yi mwes le, kene ba muu mbvuuj mo koode, kene ba naanyi bamii, kene ba njode manjuu bo jode mwes mu bamii, ge nyu bo ge bo to bo keme kijuse antenee a bvunfonj bvu Nyo ge. **11** Mwes mune le mù bej bamu gè gee fweele. Geené, Nyo gè chuge bej, wu cha wu gée yeye, bej nyume chaañ a wu jii. Wu gè ge mwes mune a jee chi Tada Jiso Kletu be chi Kiyo ki Nyo wese besabej le. **12** Muh tanlo wu dûu le wu keme bvunga ki wu gè fies fichii fi wu koye. Geené, ntu njeme le ge nyume fies fichii fi tanlo fi fi muh ge. Muh tanlo wu duu geh le wu keme bvunga ki wu gè fies fichii fi wu koye. Geené ntu njeme le, ge tanlo nchîne fies fimi fi jo me fi chvûu ntû nfwa wu fi ge. **13** Muh mu te tanlo wu dûu le, “Mwes munjile le nje tee, tee nyume nje mwes munjile.” Geené bej kée le Nyo lé wu yu wu tô wu chêjé be mu munchii. Ge ye yi muh nyume yì ba gée nyu nyienj yi kinjañ yu ge. Ye yi muh le ki wu lène yu nyu fe Tada le, le wu wù Tada wù keme ye yiyu. **14** No Nyo gè bvuse Tada wese besabej yi kwe le, le geh yeejyeenj no wu lé wu bvûse besabej be bvunga bwe bvuyu yi kwe le. **15** Ge bej kee le ye yene le bimbe bi ye yi Kletu le ge? Tanlo muh ka wu ge nee fe wu jô kimbe ki ye yi Kletu wu gèej wu tâashé be kwese wù jii kuu? Ge tanlo fi nyû noo ge. **16** Ge bej kee le muh wu taashé wa ye ye be kwese wù jii kuu tu be wu le wa ye yimimia ge? Fi le ba sañ le, “Kwese be jwejse to bo taashé tu bo tu wa muh wu mumwaa.” **17** Geené, muh wù taashi be Tada be wu le wa fies le fimimia a kiyo le. **18** Bej lège kinche ki nyienj yi kinjañ. Mwes mù

mbefe mumu mù muh gee, le wu gee gch nyu ye ye le. Geenε, muh wù gee nyieŋ yi kinjaŋ, le wu gee kimbefε nyume bε ye ye. **19** Gε bεŋ kee lε ye yene le yeh yi Kiyo ki Yuude kĩ Nyo nya bεŋ le lε ki chee yu. Gε kεme bεŋ bikwεε biena gε. **20** Ba gε gu lo bεŋ kinluŋ le. Noo, bεŋ gεē mwεε bε ye yene nyume mù tōo bε mbεεŋse fε Nyo le.

7 Nlé nnyâ nchvûse mēεse kune mwεε mù bεŋ gε saj fε mεne. Fi joŋe lε keefε muh kuŋ kwεse le gε. **2** Geenε, no moŋ kune kinjaŋ le akfuunj, fi joŋe lε jwεŋse kēme we kwεse, kwεse kεme we jwεŋse. **3** Jwεŋse kεme ki wu gεē che lεme chi jwεŋse fε kwεε le, kwεε kεme ki wu gεē tε che lεme chi kwεse fε jwεŋse le. **4** Gε ka kεme kwεse bvujga fε kikwεε ke le gε, kεme jwεŋse. Le gεh yεεŋyeεŋ no gε ka kεme jwεŋse bvujga fε kikwεε ke le gε, kεme kwεε. **5** Keefε muh bâa jinj muh le gε, gε fε seese bεŋ bachii bεŋ bεεŋ, bεŋ ge noo gεh yi kife le, wu lε bεŋ tarlo bεŋ mô bεŋ nyâ bikwεε biena sege kεε yi buunε le. Ne bεŋ doo bεŋ ge noo, bεŋ mo bεŋ kâase bεŋ tû yi kintaashε kena le no bεŋ chi shee bεŋ nyume, wu lε keefε Sataŋ gε wu jâ wu têle bεŋ njε gε bεŋ kee ki bεŋ shê bε bikwεε biena gε. **6** Njεme fine njε ntεfε, gε nyume nchi nnyaa bεŋ le gε. **7** Ne bee njε mε, ŋgôone lε muh wuchii nyûme kwεse sεŋ njε no mε tε nyume. Tu ge neε, muh wuchii kεme gε ye nnya no Nyo nya wu le. Muh kεme yinε nnya muh kεme yege. **8** Mεεse, fε bamii ba baaj bo maa mo ba kweŋkfu, njεme lε, fi joŋe fε bo le, lε bo mē gεh bo maa njε no nle. **9** Geenε, ne bo le njε tarlo bo kaaj shéŋ bε ye yiboo sεŋ, muh gooŋ kwεse kεε jwεŋse bε wu tâashε bo nyume, njε fi joŋe ki bo tâashε bo nyume noo, fede ki

muh kwêe bë ye yi nywëejë wu. **10** Fe bamii ba taashë wa yéh le, ntu njëme le kwëse yêne keefë wu gâse bë jwëjëse gë. Ge wunë nyume nchi wu bu a mëne gë. Wu bu nyu fe Tada le. **11** Geenë, wu gase lo, tu wu këme ki wu më geh wu nyûme wumaa. Në baanj nyu gë noo gë, wu kaasë wu tu a jwëej yeh le bë wu sëesë mwëe bo tû bo nyûme. Le geh te fiëe fì njëme bilejëse le le gë jwëjëse këme ki wu kûn bë kwëe gë. **12** Fe bamii bamu le njëme bo le le, muh wù le muh wu mbëmë wu këme kwëse, kwëse wuyu nyume gë muh mbëmë gë, kwëse wuyu konje le bë wu nyûme, keefë jwëjëse wuyu bvûse wu gë. Fiëe fine jëme me. Ge jëme Tada gë. **13** Kwëse wù këme jwëjëse, jwëjëse wuyu nyume gë muh wu mbëmë gë, wu konje le bë wu nyûme, keefë kwëse wuyu bû te gë. **14** Njëme noo, një jwëjëse wù le gë muh wu mbëmë gë wu këme kwëe nyume muh wu mbëmë, tu Nyo jode wa wu një muh we një kwëe wëe. Kwëse te wu le gë muh mbëmë gë, wù këme jwëjëse nyume muh mbëmë, tu Nyo jode wa wu geh një muh we një jwëjëse wëe. Në baanj nyu gë noo gë, tu gë booij baboo yuude gë. Geenë, no fi le, bo yuude lo. **15** Në muh wù le gë muh wu mbëmë gë ja wu tu wu goone ki wu gâse, ba chine. Në fi kooshi noo fe jwëjëse këne kwëse wù le muh wu mbëmë wu kwâjì le wu këme geh ki wu nyû bë wu gë. Nyo gë teje besabey le besabey chêe nyume yi nyiegée le. **16** Wo wù kwëse, wo kee la le le tanjlo wo gë wo bvûse jwooj? Mo wo wù jwëjëse wo kee la le te le tanjlo wo gë wo bvûse kwoo? **17** Fiëe fi le, le geh le muh chêe kinche nyu kì Tada nya wu le. Wu nyûme geh no Nyo gë teje wu wu nyu. Fine le fiëe fi nteefe bintaashe bi bamii ba

mbemē yu manjuu le manchii. **18** Muh nē le ba gè tējē
wu ba chvuu wa wu yeh, keefē wu gôone ki wu nyûme
nje muh wù baanj kinshushu gē. Nē muh le yu wù ba gè
tējē wu, wu baanj kinshushu, keefē wu gôone le ba chvuu
wu yeh mēese gē, **19** nje muh le ba chvuu wu yeh kene ba
baanj chvuu gē, tu gē fifiē keme fiē ki fi gê gē. Fiē fi le
fiē le le muh gêede banchi ba Nyo. **20** Muh wuchii mē
gēh wu nyûme no Nyo gè tējē wu wu nyu. **21** Nē ba gè
tējē wo, wo nyume nfwa, keefē wo bûge gē. Geenē, nē wo
keme je yî wo bû yi bvunfa le, wo bu fiuŋ. **22** Beŋ kêe le
muh wù Tada gè tējē wù nyu nfwa le wu bu wa yi bvunfa
le fe Tada le. Le gēh yeeŋyeeŋ te no muh wu ba gè tējē
wu, wu nyume gē nfwa gē, le wa mēese nfwa wu Kletu. **23**
Ba gè gu lo beŋ kinluŋ le. Keefē beŋ nyûme nfa yi bamii
gē. **24** Noo, booj ba bwēŋ, muh mē gēh wu nyûme be
Nyo a je yî wu gè tējē wu wu nyu yi le. **25** Mēese, kune fi
bikese kene bileŋse ba baanj bakwēlē, gē Tada nyu wu seŋ
fiē fi njême gē. Geenē, nlé nnyâ waŋ ŋkwajē nje muh wù
Tada le wu koo yii fe wu le, wu lk muh tanlo wu bēŋ fiē
fi wu jeme le. **26** ŋkwaji le nje banjē ba le mēese, fi joŋe
le muh mē gēh wu nyume no wu le. **27** Nē muh keme wa
kwese, keefē wu ka wu gôone ki wu kûŋ be wu gē. Muh nē
le kwese seŋ, keefē wu ka wu gôone kwese gē. **28** Geenē,
nē jweŋse yēŋ le wu lé wu tâashe bvuguu be kwese, tu wu
baanj ge gē kimbefē gē. ŋgoonj kwese taashe te bvuguu be
jweŋse, tu wu baanj ge gē te kimbefē gē. Geenē, beŋ kêe le
bamii bò le bo taashe bvuguu bo lé bo gê bo kêmē banjē
yi woŋ kfune le, fe mene ŋgoone ki mbanj beŋ yi fine fiē
le. **29** Booj ba bwēŋ, fiē fi njême le le kife kfufē wa baanj

nyume bo taashε gε, tu wu le wu ge tε chuule. **38** Fi tu nyume lε, muh wu le wu taashε bvuguu wù nyu bε kwεε wu wù lese tu wu le wu ge chuule. Geenε, muh wù baanj taashε gε bε kwεε gε tu wu le wu ge chuule baanj. **39** Kwεε to wu nyume kwe muh sege jwεεŋ baanj yu. Geenε, nε jwεεŋ ja lo wu kwe, tu tarjlo wu gεεŋ a jwεεŋse wumu wù wu koŋe lε bε wu tāashε bo nyume, wuwεε muh kεme ki wu nyûme muh wu Tada. **40** Geenε, no n'yεnε fiaŋ le lε nε kwεε wuyu mε geh noo, wu yûge lo njoŋ baanj. Njεme nε, ŋkee lε ŋkεme tε Kiyo ki Nyo.

8 Nlέ njέmε mεesε kune mwεε munjile mù bamii le bo ge bintanyε yu fe banyo le. Le nchiesε no ba duu lε besabεŋ bachii kεme bvufee. Bvunε bvufee tarjlo bvu ge muh bεεŋse nyu ye. Geenε, kiŋkoŋε to ki joone lo. **2** Nε muh ja wu kwaji lε wu kee mwεε, tu gε wu kee no wu be kεme ki wu kēe gε. **3** Geenε, muh nε koŋe Nyo, Nyo kēe wu. **4** Noo, fi kune mwεε munjile mù ba ge kintanyε yu fe banyo le, besabεŋ kee lε gε banyo banε nyume lo fιεε gε. Nyo le geh wu mumwaa, gε wumu ka nyume yu gε. **5** Bamii bamu jode lε banyo bamu le yu fewe kεnε fεkuu fεnε. Le nchiesε lε bamii jode lε banyo le wesee, bachiji kikwεε nyume tε wesee. **6** Mo no bo jode noo fe besabεŋ le Nyo mε geh wumaa. Le wu wù le Chiji wese besabεŋ wù gε fe mwεε munchii. Besabεŋ chee nyu njε wu. Chiji Kikwεε mε geh tε wumaa wù le Jiso Kletu. Le wu wù ba gε fe mwεε munchii fedε yi chiaŋ ye le, besabεŋ kεme tε kinche fedε yi ye ye le. **7** Fine le fιεε gε nyu bamii bachii a besabεŋ ntεnε ba kee gε. Bamii bamu ba gε shee bo gee bintanyε fe banyo bayu le bo jade bo doo bo jii

9 Ge tarlo ngêe fiee fi nkoye ge? Ge me nyume mwa ntuj
wu Jiso ge? Ge ngè n'yey Tada wese besabey wu Jiso le
ge? Ge bey bané nyume maajé wu lème chanj fe Tada le
ge? **2** Ne bamii bamu tœnyi le ge me nyûme mwa ntuj
wu Jiso ge, tu ge tarlo bey te tœnyi ge. Bej le njijé wù
duunyi nchiesey le nle mwa ntuj wu Tada Jiso. **3** Njeme
fine bamii ba soge kinyi karj le. **4** Ge bee keme ki bee jii
bee ka muu nje lème chine ge? **5** Ge bee te tarlo bee jô
besa bikese ba le bamii ba mbemé bee jienyi be bo ghe

yεεŋyεεŋ nje no Bita bε boοŋ ba ntuŋ ba Jiso bamu mo ba
mwa bwεe Tada Jiso gε? **6** Fi le le me gεh besa Banaba
be kεme ki be lεne bε chiaan yεse fε bee jii mwεε? **7** Le
muh wu nchi wù la wù lene wu laaŋe kikwεε ke? Ne muh
lεŋ mwε wu muntaŋ, wu nyume nje wu jii muntaŋ mù
bude mwεne kwεε sεŋ? Muh wù chiεεne tε nyáŋ, le wu
nyume nje wu kane ambeŋ ayu wu muu sεŋ? **8** Mwεε
mune mù njεme mune le ŋkwajε wu muh wu wuŋ maa?
Ge fi nyume tε a banchi ba Nyo le gε? **9** Musε gε bee wu
san a ŋwa wu banchi le le, “Ne muh jo nyaŋ le yi jīεε agiŋ,
keefε wu shūude jwe wu nyaŋ yiyu gε.” Beŋ kwaji le Nyo
gε jεme noo, nyume kune nyáŋ? **10** Wu gε jεme nyume
kune besabεŋ, ba gε san fε besabεŋ le nje muh wù lene
mwε kεne wù gweji lo wu kεme ki wu gεe noo wu jiiŋe
fwe wu kee le wu lé wu gε wu kεme fεε mwεne kwεε. **11**
Ne bee fεne le bee boοŋ ŋgo yi kiyo a muntele mwεna le,
fi nyu baŋaa fε bee le ki bee kεme mwεε mu yi nsheŋ le a
bεŋ le? **12** Ne bamii bamu kεme bvunŋa ki bo jεme le bεŋ
nya mwεε bo le, tu gε tanlo bee kεme bvunŋa be fεse lo
gε? Geenε, bee baŋ jo gε bvunε bvunŋa gε. Bee kaane
nyume shεŋ yi fεε le fichii, fede fε fεε nyû yu fi jeese lk
keefε saaka wù joŋe wù kune Kletu gεεne fwe gε. **13** Ge
bεŋ kee le bamii ba lεne yeh yi kintanyε le, mwεε munjile
muboo to mu bude nyume yu, bamii ba lεne fε kitana ki
kintanyε le to bo kεme tε fεε fε mwεε mù ba too bε mu
fo gε? **14** Le gεh yεεŋyεεŋ no Tada le wu jεme le bamii ba
feeji saaka wù joŋe kεme ki bo chεe nyume yiyu le. **15** Mo
no fi le noo, mbaaŋ njo gε bvunε bvunŋa gε, gε nsanje
ne le njiiŋe le bεŋ kε bεŋ gεe fεε fimi fε mene gε. Ne

fene le le muh fê le ye yi nchiaase nje je yi Nyo yi nfeeji achiji nyûme le nfii mw   a bo le, fi j  je le   kwe lo. **16** Ge nchiaase ye le nfeeji saaka w   joje w   kune Jiso Kletu ge. Fi le a kindor   ka   le ki nf  eji. Ne nfa   lo ki nf  eji,   ge ge w   t   ye yan le. **17** Ne fene le le   gee l  me chine nyume a   kwaj   wan le, tu nle   k  me nlaje. Geen  , ge g   seese m   ge. G   seese Nyo w   nya chiaan yan le. **18** Noo kfuu chi maaj   w   tanjlo   k  me nje l  me chine le la? Maaj   wan le geh le nf  eji saaka w   joje achiji, n'ya nl  me ge le b  ej l  anje m   no nfeeji saaka wuyu ge. **19** Be  j k  e le ge m   nyume a muh kuu ge. Geen  , nle   kuse kikw  c ka   le m   nyûme nfwa w   bamii bachii w   le ns   bo w  see, bo nyûme ba Kletu. **20** Ndoo nyume besa Bajuu, ntu geh nje bo, w   le ns   bo, bo tu bamii ba Kletu. Ndoo nyume besa bo, no bo bii banchi ba Muse le, ntu geh nje bo. Geen  , n'ya nyume ge a banchi kuu ge, w   le ns   bamii a bo nt  n  e. **21** Ndoo nyume besa bamii baa b   le ge a banchi kuu ge, ntu nje muh w   ya nyu ge a banchi kuu ge.   gee noo, w   le ns   te bamii baa bo nyume ba Kletu. Ge nyu le mba  n nyume a nchi w   Nyo kuu ge. Nle a nchi w   Kletu kuu. **22** Ndoo nyume te besa bamii ba w  seyi yi mb  m   le, ntu te nje bo w   le ns   te bo. Nle ntu wa lo fie   fichii f   bamii le bachii, w   le tanjlo   g   mo nyume la fi tanjlo   ge bamu a bo nt  n  e bo to bo bone. **23**   gee mw  e mun  e munchii ne nje saaka w   joje w   kune Kletu, w   le   ge   k  me te bvujoy   bv   saaka wuyu nyaa bamii le. **24** Ge b  ej kee le yi kinlege le sege bamii to bo lege w  see to so geh muh w   mumwaa w   k  me maaj   ge? Noo, b  ej te l  ge a je yi b  ej l   b  ej g   b  ej k  me maaj   yi le. **25** Bamii

ba sejì bachii kēnē le nsejē wu kinlegē, kēnē le kfuu chi
wù nē, bo to bo yeyē chuule, bo to bo yeyi noo, ki bo gē
bo kēme maajē, maajē wunē le wù kage lo. Geenē, maajē
wese besabēj le wù kage gē. **26** Le fīeē fī nlege kaŋ kinlegē
ngēcne chaan nyu fe ba koode fo. Gē mē nyu njē muh wu
muŋko wù nooŋ gēh lo muŋko nchē nchē gē. **27** Nyiege bē
ye yan, mē mone lē mb̄ii nyu fīeē fī kooji le, wu lē keefē
ŋge ndoo nfejē wa jē yi Nyo bamii bamu le, Nyo tu wu
bvūsē lo mē ŋgōo yi bamii ba le bo kojē bamii be le gē.

10 Booj ba bwēej, ŋgoone lē beŋ kwājē chuule fīeē fī gē
kooshe bē bachiji chiji besa sege bo gē jiényi nchvuun. Bo
bachii gē jiényi akuu a kimbe, bo gēej bo daŋ joo ȳi baan
kuu. **2** No fi gē kooshe noo, fi mo fi nyu njē a kimbe kē le
bē a joo yēe le bo gē kēmē nleesē a joo ki bo nyū bamii
ba Muse. **3** Bo bachii gē jii mwēe munjile mù gē nyaa
Nyo, **4** bo muu te joo ȳi gē nyaa Nyo, wu gē gee yi bude yi
kimbaan le. Kimbaan kiyu gē bee Kletu wù gē jiényi bē
bo. **5** Mo no bo gē yede mwēe mune le nē, ba duude bo le
tu bo gee gēh mwēe mù fitele befe Nyo. Wu mo wu yuuyē
bobaa bamii, agvun aboo giime nchvuun. **6** Mwēe mune
gē kooshi bē bo nyu nteefē fe besabēj le le keefē besabēj
gē ſhēj yese yi mwēe mù mbefe le njē bo gē. **7** Keefē
besabēj būnē banyo ba achiji no bamu gē buunē gē. Ba
le ba saŋ kune bo lē, “Bamii gē shii, bo ji mwēe, bo mu, bo
ja we bo mo bo lee bine le bo tu bo bine fe fimooso le.” **8**
Keefē besabēj gē nyieŋ yi kinjan no bamu gē gee gē, Nyo
gē ge bo kwe banchvuge mbanfīeē ncho batede yi juu le
chimimia. **9** Keefē besabēj mône Tada no bo gē mone gē,
Nyo ge yō taayē bo bo kweeyē. **10** Keefē besabēj ſhūŋshi

no bamu gè shunshi, Nchendaa wu Kwe yuuye bo ge. **11**
Mwée mune munchii mù gè kooshi be bo nyu nteefé fe
bamii le. Ba gè saj ne le besabey bané ba chee geh nyu yi
kife kì woŋ kage wa le, be jôde wée. (**aiōn g165**) **12** Noo,
muh wù kwaji le wu lème wu tème chuule, wu yène lc
keefé wu gê wu gwê ge. **13** Beŋ kêe le mmoŋ wuchii wu
too fe beŋ le, le no wu to wu too te fe bamii bamu le. Nyo
le Nyo wù to wu lème geh yi je ye le, ge taŋlo wu chîne le
mmoŋ to fe beŋ le wu fe bvunga bwena ge. Ne mmoŋ
too fe beŋ le, wu dûnye geh nyu je yì beŋ fê yu beŋ so
mmoŋ wuyu. **14** Noo nsáa yan yi shéŋ, nto seŋe beŋ le lc
beŋ lège mwée mu kune banyo ba achiji. **15** Njeme beŋ le
ne njé bamii ba keme bvufee. Beŋ taa fe bikwéε biɛna
le chuule laa fiεε fi njeme beŋ le fine le nchiεŋ. **16** Ge
besabey to bee jo finkoo fi nté, bee nya kiyone Nyo le,
bee mu yi kintaashé le, tu besabey le be taashé yi kileme
ki Kletu le ge? Ne besabey doo be jo bléed wu yi kife kε le
bee bwεεyε bee ji yi kintaashé le, tu ge besabey taashé
nyu yi ye yi Kletu le ge? **17** No besabey jii bléed wunε ne
nyu bamii ba duude chefe nyu geh yimimia, tu fi duunyi
le besabey le ye yimimia, nje besabey jii geh nyu chefe
yimimia. **18** Beŋ jo mbejε fe bamii ba Ishwala le. Muh
wuchii wù jii fiεε fe kitana ki kintanyε le wu taashé wa be
Nyo yi kintanyε kiyu le. **19** Fiεε fi njeme fine le le la? Fi le
le mwée mù ba gee bintanyε yu fe banyo le keme fiεε ki fi
gê kene le banyo bayu te keme fiεε fi bo ge? **20** Ge nyu
noo ge. Fiεε fi njeme le le bintanyε bì bamii ba kee ge Nyo
ge gee, bo gee nyu fe banchendaa ba debele le. Ge bo gee
nyu fe Nyo le ge. Mo ntu jeme le keefé beŋ tâashi bena

banchendaa ba debele gε. **21** Gε tanlo bεŋ mûu a fiŋkoo fi kintaashε fi le fi Tada le, bεŋ ka bεŋ mûu a fiŋkoo fi Satanε le gε. Gε tanlo tε bεŋ jii mwεε munjile mu Tada bεŋ ka bεŋ jii mu Satanε gε. **22** Keefε besabεŋ ḡēe fieε fi shéŋ biinyi Tada gε. Besabεŋ goone ki bee dûnyε lε bee tεεme bee feder wu? **23** Besabεŋ bamu jade bo tu bo duu lε bo kεme bvunga ki bo ge fieε fichii. Geenε, bo kēe lε gε nyu fieε fichii fi tanlo fi fi muh gε. Lε besabεŋ bamu jade bo tu bo duu geh lε bo kεme bvunga ki bo ḡē mo fieε fichii. Gε nyu tε fieε fichii fi tanlo fi ḡē muh l̄eme wu tεεme yi mbεmε we le gε. **24** Keefε muh ḡēe fieε wu kwaji gε no fi kooji fe kikwεε ke le gε. Muh kwâji tε no fi kooji fe mwa bwee le. **25** Bεŋ jii nyāŋ yichii yi ba gese fe waan, bεŋ soose gε laa yi ja faaŋ la, wu lε keefε muntele mwεna sâge bεŋ yi fifieε fieε le gε. **26** Njεme noo, nje ba le saŋ a Njwa Nyo le lε, “Kεme Tada woŋ kfunε mo mwεε munchii mù le yi wu le.” **27** Ne muh wù le gε muh wu mbεmε gε tεŋε bεŋ le bεŋ tō bεŋ jii mwεε, bεŋ bεŋ bεŋ gεεŋ, bεŋ jii fieε fichii fi ba nya bεŋ le keefε bεŋ sôose gε. Keefε fitele sâge bεŋ yi fifieε fieε le gε. **28** Geenε, muh mu ne ja lo wu seεŋ bεŋ le le mwεε munjile muyu le ba ge kintanyε yu fe banyo le, keefε bεŋ jī gε wu lε keefε muh wù be seŋε bεŋ yεŋ le bεŋ gee fieε fi befe, mo fe fitele sâge muh. **29** Njεme fitele fine nyu fi muh wù be seŋε bεŋ le. Gε njεme nyu fienε gε. Geenε, tanlo muh mu biih lε laa tanlo wu lu ki wù ḡēe fieε fi wu konje nje fi le fi sâge fitele fi muh mu la? **30** Ne njii fieε nnya kiyone kiyu Nyo le, muh ka wu nāanyi me nje la? **31** Mε mo nduu fiaŋ le fieε fichii fi muh gee, kεnε wu jii nyu fijile, kεnε wu muu nyu fimule, wu

gêe je yî muh mu yen lo, wu nyâa mbëeñse Nyo le. **32**
Keefé bëj gêe fiëe fî taŋlo fi cheŋje bë muntele mu bamii
gë, këne nyu Bajuu, këne nyu bamii ba le gë Bajuu gë,
këne kintaashë ki bamii ba mbëmë ba Nyo. **33** Më mone
fian kingee fiëe fichii nyu fî muh wuchii yûge njoŋ. Gë
ŋkwaji gëh nyu fiëe fî kune kikwëe kaŋ maa gë. ŋkwaji
kune bamii bachii, le ŋgê bo ki bo gë bo bône.

11 Bëj bii kiŋge kaŋ le, gëh no mbii ki Kletu le. **2**
Mbëeñse bëj no bëj kwaji më yi fiëe le fichii bë no bëj
bii mwëe mù ŋgë n'yeyë bëj yu. **3** Geenë, ŋgoone le bëj
këe chuule le kikwëe ki jwëñse wuchii le Kletu, kikwëe ki
kwëse le jwëej, kikwëe ki Kletu nyume Nyo. **4** Jwëñse
wuchii wù buune, këne wu teede ntuj wu Nyo wu nyu
baŋe kikwëe, tu wu choose Kletu wù le kikwëe ke. **5** Geenë,
kwëse wuchii wù buune, këne wu teede nyu ntuj wu Nyo
nje wu baŋe kikwëe seŋ, tu wu choose nyu jwëej wù le
kikwëe ke. Gë yeye nyu yu bë kwëse wù ba kwa kikwëe
ke gë. **6** Në wu le wu yen le gë wu nyu wu baŋe kikwëe ke
gë, wu mo kwa lo. Geenë, no le bvuya fe kwëse le ki wu
nyû bë kikwëe ba kwa, wu mo wu baŋe la kikwëe kiyu. **7**
Gë jwëñse keme ki wu bâŋe kikwëe ke sege wu buune gë,
nje wu le nfieenë yi Nyo wu ka nyu bvujoyë bvü Nyo.
Geenë, kwëse le bvujoyë bvü jwëñse. **8** Gë jwëñse gë bu yi
kwëse le gë, gë bu kwëse yi jwëñse le. **9** Gë Nyo gë fe të
jwëñse nje kwëse gë. Wu gë fe nyu kwëse nje jwëñse. **10** Le
nje fifiee bë nje banchendaa ba Nyo wù kwëse keme ki wu
këme fiëe fimi kikwëe ke le fî chuunyi le wu le a bvunga
bvü muh kuu. **11** No fi le noo, fe besabëj ba taashë wa
besa ba Tada, gëh kwëse nyu bë kikwëe ke wu maa jwëñse

sen ge, geh jwəŋse nyu te be kikwəe ke wu maa kwəse sen
ge. **12** Fi le noo, nje no kwəse gə bu yi jwəŋse le, məeſe le
kwəse wu boyi jwəŋse, geenə ſiee fichii jade nyu fe Nyo
le. **13** Beŋ te b̄iŋe antenəe ayu. Fi le chuule le kwəse b̄uŋe
Nyo nje wu banj kikwəe ke sen? **14** Mo no beŋ yede mwəe
le, ge beŋ kee le fe jwəŋse gəe kikwəe ki chi baŋ le nyū
kinchoose fe wu le ge? **15** Geenə, kwəse ne keme yvu yi
ndef tu ge nyu ŋgone fe wu le ge? Nyo gə nya yvu yi
ndef kwəse le le yi banj kikwəe ke. **16** Ne muh le yu
wu goone ki wu t̄eŋyi ſiee fine, wu kee le ge besabəŋ
kenə bintaashə bi bamii ba Nyo ka keme je yimi yi bo gee
mwəe yu ge. **17** Geenə, ſiee fimi le yu fi ŋgoone ki ntefə
beŋ yu, nyume fi beŋ gee, mbəeŋse ge beŋ yu ge. Beŋ too
beŋ shii yi kintaashə le tu bu ſiee fi befe fedē fi joŋe. **18**
Fiee fi ŋgoone n'ya ndu le lə, n'yuge le beŋ to beŋ taashə
nje kintaashə ki bamii ba mbəmə, beŋ tu beŋ nyume de
ye ye ye. N'yene le tanlo nyume nchięeŋ. **19** Fi joŋe lo lə
kingaye nyūme a beŋ ntənəe wu le bo mo bo kēe bamii ba
kooji abəŋ ntənəe. **20** N'yede le sege beŋ too yi kintaashə
le ki beŋ jī mwəe munjile mu Tada, beŋ jii geh nyume mu
ge. **21** Njeme ne nje sege beŋ doo beŋ jii mwəe, beŋ bamu
tu beŋ jii geh nyume mwəna mwəe munjile beŋ geene
fwe, bamu mo bo me jey, bamu muu mbvuuj mo koode
lo bo. **22** Le la noo? Ge beŋ keme yéh yi beŋ jīi yu, beŋ
muu yu ge? Noo le beŋ goone ki beŋ jōde kintaashə ki
bamii ba mbəmə ki Nyo fekuu, beŋ gee bamii ba fuude
keme bvuya le? Tanlo njeme beŋ le le la? Tanlo mbəeŋse
beŋ yi fine le? Ge, tanlo mbəeŋse ge. **23** ɻgə n'yeyə beŋ
nyu be ſiee fi Tada gə yeyə me yu, le gə bee kintaj ki ba le

ba gesε Tada wese besabεŋ wu Jiso, wu jo chefe yi blεd, **24**
wu nya kiyone Nyo le, wu bwεεyε wu jεmε le, “Fine le ye
yan yi nnya nje bεŋ. Bεŋ gēe fine ki bεŋ kwâji mε.” **25** Le
bo ji mwεε bo mesε, wu jo fiŋkoo wu ge geh yεεŋyεεŋ nje
fweele, wu jεmε le, “Fiŋkoo fine le maŋkaŋ mà manfεŋ
ma Nyo gwo bε kileme kaŋ. Bεŋ gēe fine segechii bεŋ
muu ki bεŋ kwâji mε.” **26** Fi mo fi nyume le segechii kĩ
bεŋ jii blεd wunε bεŋ ka bεŋ muu fiŋkoo fine bεŋ feeji
nyu kune kwe yi Tada gεene bude sege wu lε wu gε wu
kâase wu tō. **27** Noo, mo nyu yεεŋ wu jii blεd wuyu kεnε
wu muu fiŋkoo fi Tada fiyu a je yì joŋe gε le, tu mwεde
gee nyu kimbefε nje wu baŋŋ ŋgvuuŋ gε ye bε kileme ki
Tada gε. **28** Sege muh doo wu jii blεd wunε wu ka muu
fiŋkoo fine, wu ya wu taa kikwεε ke fε wu ge noo, **29** nje
muh wu la wu jii blεd wunε wu muu fiŋkoo fine wu kee
gε fιεε fι le ye yi Tada le gε, tu mwεde jii wu ka muu, wu
jôde nyu nsa fε kikwεε ke le. **30** Le fιεε fι bamii ba duude
a bεŋ ntεnεε wεεyi, bamu chεne, bamu kweeyε wa. **31**
Geene, ne besabεŋ le be taa bikwεε biesa chuule fε be jii
bee ka muu, Tada gε ka wu sa besabεŋ gε. **32** Ne Tada
sage besabεŋ, tu wu naji lo besabεŋ wu le keefε wu gε wu
tāashε besabεŋ bε bamii ba yi woŋ kfunε le le besabεŋ le
be gwe nsa gε. **33** Boon ba bwεεŋ, fi mo fi nyume le sege
bεŋ taashe ki bεŋ jī mwεε munjile mu Tada le, bεŋ chieεŋ
muh wuchii to. **34** Ne jεŋ yuu muh, mwεde ji mwεε a wu
yeh, wu le keefε bεŋ gε bεŋ tō kintaashε le wu gε fιεε fι
to nyume bε nsa fε kikwεε ke le gε. Fi kune mwεε mumu,
nlé ŋgε ntεfε bεŋ sege nto.

12 Boorj ba bwεεŋ, nlé njēmē mεεse kune nnya yì Kiyo
ki Yuude nyaam bamii le. Gε ŋgoone le bεŋ nyū yi kijibε le
gε. **2** Bεŋ kee le sege bεŋ gè baanj bamii ba kee gε Nyo gε,
ba gè leεde bε bεŋ kεnε a jé yi la le, bεŋ tu bεŋ njiine,
bεŋ mo bεŋ ŋgvuune banyo ba achiji bò le njε tarlo bo
jεme sεŋ. **3** Mε mo njεme le bεŋ kēe chuule le muh wù
Kiyo ki Nyo le yi ye le, wu gε ka wu du le, “Loŋ kôo
Jiso” gε. Gε muh tarlo wu du tε le, “Jiso le Tada” njε
fi Kiyo ki Yuude wu sεŋ gε. **4** Doo tu fε nnya le, bamii
kεme nnya yeye yeye, nya gεh Kiyo kimimia bo le. **5**
Bamii lene chileme yeye yeye a kintaashε ki bamii ba
mbεmε ntεnεε, geenε Tada wuboo nyu gεh wu mumwaa.
6 Jé le gεh yeye yeye yì bamii lene yo, gee gεh Nyo wu
mumwaa le bamii gēe chileme chiyu chine jé yiyu le. **7**
Ba le ba nya gεh muh wu mumwaa wu mumwaa bε ye
nnya yi Kiyo ki Yuude ki wu lēne fε muh wuchii le. **8**
Muh kεme gεh ye nnya yi Kiyo ki Yuude nya wu le nyu ki
wu jēme njε muh wù kεme bvufee, nnya yi muh mu le
ki wu jēme njε muh wù kee mwεε. Fichii gee gεh Kiyo
kimimia. **9** Kiyo nya muh mu nyu fitele fi wu leesε yi Nyo
le chuule, nnya yi muh mu nyu ki wu fēde binchεŋ. Fichii
gee gεh Kiyo kimimia. **10** Kiyo nya muh mu nnya nyu ki
wu gēe biŋgha bi mwεε, nnya yi muh mu nyu ki wu tēede
bantuŋ ba Nyo, nnya yi muh mu nyu bvufee ki wu kēe
yeye yeye wu mwεε mù jade fε Kiyo ki Nyo le bε mù jade
gε fε Kiyo ki Nyo le gε, nnya yi muh mu nyu bvunŋa ki
wu jēme jé yì ba kee gε, nnya yi muh mu nyu nchiεεyε
wu mwεε mù muh wuyu jεme bamii le. **11** Bo gee mwεε
mune munchii nya gεh Kiyo kimimia nnya yiyu bo le,

ki gaji muh wuchii le no ki goone. **12** Besabəŋ kee lε ye yi muh le geh yimimia, geenε yi keme bimbe wesee. No bimbe biyu le wesee ne bi taashi geh yi fice le fimimia. Le geh tε no Kletu bε bamii be le. **13** Besabəŋ le bamii yeye yeye, bamu le Bajuu, bamu Baglek, bamu nyu nfa, bamu nyume gε nfa gε. Le geh a Kiyo le kimimia kĩ ba gè leesε besabəŋ a joo ki be nyû ye yimimia. Nyo gè gele geh nyu Kiyo kiyu kimimia fe muntele mwesa besabəŋ le. **14** Gε ye yi muh lε nyu geh kimbe kimimia gε. Le bimbe b̄i duude. **15** Ne kikaa ja ki jeme le, “No gε me nyu kibo gε, tu gε me mbaan kimbe ki ye le gε”, fifieε gε ya fi ge lε ki mo ki nyû nje ki le kimbe ki ye le sεŋ gε. **16** Kintuŋ ja te ki jeme le, “No gε me nyu jise gε, tu gε me mbaan kimbe ki ye le gε”, fifieε gε ya fi ge lε ki mo ki nyû nje ki le kimbe ki ye le sεŋ gε. **17** Ne ye yi muh yichii bee me geh jise, wu yûge mwεε bε la? Ye yichii ne be me geh kintuŋ, wu yûge nsane wu fieε be la. **18** Fieε fi le, le lε Nyo gè bee wu fe muh wu seese bimbe bie bi ye lε yeye yeye no wu koŋe lε bi nyûme. **19** Ne ye yi muh be me geh kimbe kimimia, yi nyu neε? **20** No fi le, bimbe bi ye le wesee. Geenε bi taashe bi fe ye yimimia. **21** Gε taŋlo jise du kibo le lε, “Gε ŋgoone wo gε.” Gε kikweε taŋlo ki du te bikaa le lε, “Gε ŋgoone bεŋ gε.” **22** Fieε fi nyume le lε, bimbe bi ye lε b̄i yεne lε bi wεyi lo, le b̄i taŋlo ye yi muh nyu nje bi le lo sεŋ gε. **23** Bimbe bi ye b̄i besabəŋ jode lε bi le nche, le bi, b̄i besabəŋ jiŋe fo chuule. Bimbe bi besabəŋ to be keme bvuya ki bee duunyi bamii le, le bi, b̄i besabəŋ to be bare. **24** Bimbe b̄i bamii yede, le b̄i goone gε lε ba jiŋe fo noo gε. Nyo le wu seese wa ye yi muh je ȳi le lε ba ŋgvûne bimbe b̄i yεne

lε bi le nchε. **25** Wu gε gee noo wu lε keefε kiringaye nyu yi ye le gε, lε kimbe tōone kimi, kimi toone kimi. **26** Nε kimbe ki ye kimi ja ki tu ki yuge nsasε, tu bimbe biyu bichii le bi yûge nsasε. Nε ba nya ηgvunε kimbe ki ye le kimimia, tu bi bichii lε bi lânjeye bε ki. **27** Lε doo tu fε Kletu le nyu bεŋ Bachii bεŋ nyu ye ye, muh wu mumwaa wu mumwaa bεŋ le le kimbe ki ye yiyu. **28** Nyo le wu gεε bamii ba lene chileme yeye yeye yi kintaashε ki bamii ba mbεmε le. Ba fwe nyu boon ba ntuj ba Jiso, bò bii bo le nyu bamii ba teede bantuŋ ba Nyo, bò ka bii bo le nyu bamii ba yεyi bamii. Wu gεε bamu nyu bamii ba gε̄e biŋgha bi mwεε, bamu bò fεde binchεŋ, bamu bò fiih bamii. Wu gεε bamu nyu ba seese no chileme gε̄ene, bamu nyu ba kee ki bo jēme jé yǐ ba kee gε yi gε. **29** Gε nyu bamii Bachii ba le boon ba ntuj ba Jiso gε. Gε nyu Bachii ba teede bantuŋ ba Nyo gε. Gε nyu bamii Bachii ba yεyi bamii gε, gε nyu Bachii ba gee biŋgha bi mwεε gε. **30** Gε bamii Bachii nyu ba kεme nnya yi fεde binchεŋ gε. Gε nyu Bachii ba tanlo bo jēme jé yi bo kee gε. Gε nyu tε bamii Bachii bo tanlo bo chiεyi mwεε mu bamii jēme a jé yimi yi bamii le gε. **31** No nnya yine yichii le nε, bεŋ kōŋe chuule ki bεŋ kεme nnya gεh nyu yi kuge yi fede yichii. Geenε, nlé ndūnyε bεŋ fieε fi fede mwεε munε munchii.

13 Nε ηkee ki njēmε jé yi bituj bichii mo jé yi banchendaa ba Nyo, njε ηkεme kirŋkoŋe fε bamii le sεŋ, tu ηkune gεh nyu jwe njε ηgeŋ wù baaje, kεne bichwa bǐ muh suŋe. **2** Nε ηkεme bvurŋa ki ntēede bantuŋ ba Nyo, ηkee mwεε mu nyile le, mo mwεε munchii, nleesε fitele yi Nyo le chuule wu tanlo mε muushε ba mbege, geenε njε ηkεme

kiŋkoŋe fe bamii le seŋ, tu nle geh lo fiee fi achiji. **3** Ne
njo mwee mwajj munchii ḥga bamii le, nnya te ye yanj le
ba tōŋ, geene nję nkeme kiŋkoŋe fe bamii le seŋ maaje
nyū la. **4** Muh wù keme kiŋkoŋe fe bamii le to wu kaane
shéŋ, wu ka gee kiŋge ki joŋe fe bamii le. Ge wu wee muh
to wu bęne kindoŋ ge. Ge wu to wu chiaase ye kene wu
yuge ye ge. **5** Ge wu to wu ḥase bę bamii ge. Ge wu to
wu kwaji ge nyu kikwee ke ge. Ge wu to wu toonyi shéŋ
chige ge. Ge wu to wu ḥode finte fi kimbefe ge. **6** Ge
wu to wu yuge njoŋ be fiee fi befe ge. Wu to wu yuge
njoŋ nyu bę fiee fi le nchieeŋ. **7** Muh wù keme kiŋkoŋe to
wu fii mwee munchii, wu jiiŋe geh fwe yi fiee le fichii,
wu ka kaane shéŋ yi fiee le fichii. **8** Ge kiŋkoŋe to ki ka
ge. Geenę kife lé ki yū ki tō kī bvunja bvü Nyo gè nya
le bamii tēede bantuŋ be yu lé ki kā, jé yī bamii jeme
bo kee ge yi ka, bvunja ki bo kee mwee chuule ka te. **9**
Mu le mu ka noo nje besabęŋ kee mwee męese geh lo
kimbęge kimbęge, bee teede bantuŋ ba Nyo geh kimbęge
kimbęge. **10** Geenę sege fiee fi kooji geenę męese to, mwee
mù kimbęge kimbęge mo mu kā. **11** Gè bee sege ḥgè baŋ
mwa wù shige, ḥgè jeme nje mwa, ḥkwaji mwee nje mwa,
n'yede mwee le nje mwa. Ndoo nta wa mo nchinę kinche
ki boonj le. **12** Męese besabęŋ yede mwee le jibejibe nje a
mijoo le. Geenę lé gē nyū kife kikee le mu yuu a besabęŋ
jii. Męese ḥkee mwee kimbęge kimbęge, lé gē nyū sege
kee, me mo mese ḥkēe mwee munchii geh no Nyo kee me.
13 Mwee le munteeđe mù lé mu mē geh mu leme fo. Mwee
muyu mune le: Ki muh léesę fitele yi Nyo le, bę ki muh

jîrje fwe yi njka wu Nyo le, mo ki muh kêmé kîjkoñç.

Geenç kîjkoñç le fiëe fi kuge fi feder mu munchii.

14 Beñ gêede kîjkoñç fwe a mwëës munchii, geenç beñ kôjé te chuule nnya yì Kiyo ki Yuude nyaa bamii le, feder munchii, nnya ki ba têede banturj ba Nyo. **2** Ne muh jëme nyu a jé yì ba kee gë yi le gë, tu gë wu jëme nyu bamii le gë, wu jëme nyu Nyo le, nje gë muh yuge fiëe fi wu jëme gë. Wu jëme nyu mwëë mu nyile le a bvunga bvu Kiyo ki Yuude le. **3** Geenç, muh wù teede banturj ba Nyo to wu jëme nyu bamii le, wu gee bamii kuu yi mbëmë le, wu ka yufe muntele muboo, wu ka gee te muntele mu bamii jïëe. **4** Muh wù jëme jé yì ba kee gë yi gë, to wu fii geh nyu kikwëë ke maa. Geenç, muh wù teede banturj ba Nyo, to wu fii nyu kintaashë ki bamii ba mbëmë le kichii. **5** Nto kojé le beñ jëme jé yi bamii kee gë yi gë. Geenç, fiëe fi njkoñç baanj le le beñ têede nyu banturj ba Nyo bamii le. Muh wù teede banturj ba Nyo kuge wu feder muh wù jëme jé yì ba kee gë yi gë. Ne fine baanj nyu gë le muh le yu wu fiise jé yiyu wu le kintaashë ki bamii ba mbëmë yu chuule ki yi fi bo bo kuu. **6** Booñ ba bwëej, nja mëese nto fe beñ le, ntu njëme jé yì ba kee gë yi gë, fifiëe fi beñ yi la le? Fiëe fi tañlo fi fi beñ le geh sege nle nto be fiëe fi feñ fi Nyo le wu dunyë mene, këne fiëe fimi fi wu goone le ñgë beñ këe, këne ntuj we wumu le ntëe beñ le, këne fiëe fimi le n'yëye beñ yu. **7** Bee jo geh mwëë një ndoñ këne kome mù ya këme gë kinche gë. Tañlo muh ge nee fe wu këe fiëe fi mu jëme një bo toñ këne bo ku a je yì kooji le señ? **8** Ne muh ja le wu toñ soñ yi jëñ, wu baanj toñ gë a je yì kooji le gë, bamii gë nee fe bo bu jëñ? **9** Le geh

yεεηγεεη no ne bεη jεme bamii le njε bo yuge lo sεη, bo ge nεε fe bo kεε fιεε fι bεη jεme? Tu bεη jεme gεh nyume fii le. **10** Gε nyu kimaŋε lε chikfuu chi jé le yu ye ye ye yi nshεη yinε le gε. Gε yimi nyu yu yi le nje ba kee kinyi kiyu sεη gε. **11** Geenε, muh ne ja wu tu wu jεme mene a jé yi n'yuge gε le, tu wu lε wu nyûme njε muh wu kituŋ fe mene, me nyu te nje muh wu kituŋ fe wu le. **12** Ntu njεme bεη le lε no bεη goone lε bvunja bvu Kiyo ki Yuude dâunyi a bεη ntεnεε, bεη mo me mōŋ chuule ki bεη kεme nnya yiyeε yi taŋlo yi gε kintaashε ki bamii ba mbεmε kâu lo. **13** Fi tu fi nyu lε, muh wù jεme jé yì ba kee gε yi gε, wu bûune lε taŋlo wu kεe ki wu chîεεyi mwεε muyu mù wu jεme bamii le. **14** Ne nja ntu mbuune a jé yì ba kee gε yi gε, tu mbuune a kiyo kaŋ le, geenε n'ya mbuune gε bε bvufee bwaŋ gε. **15** No fi le noo, nlé ηgε nεε? Nlé mbûune a kiyo kaŋ le, mbuune te bε bvufee bwaŋ, n'yεεne a kiyo kaŋ le, n'yεεne te bε bvufee bwaŋ. **16** Fuge noo sεη, wo ne ja wo yuuse Nyo a kiyo kuŋ le, muh mu wù be bee fo wu yege gεh lo wu ge nεε fe wu bεεη lε, “Fi nyûme noo” yi kiyone kí wo be nya le njε wu be yuge jé yì wo jεme sεη? **17** Ne wo nya kiyone noo, wo nyaa chuule nεε, tu gε taŋlo fi fi muh mu wεε gε. **18** Nyaa kiyone Nyo le lε ηkee ki njεme jé yì ba kee gε yi gε nfede bεη bachii. **19** Geenε, mo no ηkee ki njεme noo ndoo nyume a kintaashε ki bamii ba mbεmε ntεnεε, ntu ηkoŋe ki njεme mo nyu jé yisheŋ, yi keme bvufee wu lε n'yεye bamii bamu yu, fede ki njεme jé banchvuge yuufe njε ba kee yi sεη. **20** Booŋ ba bwεεŋ, keefε bεη kεme baŋkwajε ba booŋ ba shige shige gε. Bεη nyûme gεh njε

mumwone mu bwele mu kee gε wa fιεε kune kimbefε gε. Geenε, bεŋ kêmε barjkwajε nyu ba njgaamii. **21** Ba le ba san a ñwa wu banchi le lε, “Mε wù Tada Nyo njεme lε nlé ñgê njême, bamii bane le de yi bantolo le, a jé yì ba kee gε yi le gε. Geenε, gε fifieε nyu fi ge bamii bane mo bo yûge mene gε.” **22** Fi tu fi nyu lε, ki jeme jé yì ba kee gε yi gε, le njiñε fe bamii ba le gε ba mbεmε le gε, gε nyu njiñε fe bamii ba mbεmε le gε. Geenε, nnya ki teede bantuŋ ba Nyo le njiñε fe bamii ba le ba mbεmε le, gε nyu fe ba le gε ba mbεmε le gε. **23** Ne bεŋ, kintaashε ki bamii ba mbεmε lε kichii ne le ki to yi kintaashε le, muh wuchii mo wu ke wu jeme geh nyu jé yì ba kee gε yi gε, bamii ba nc̄e kene bamii ba le gε ba mbεmε le gε, bo ja bo lee, bo yu no bεŋ jeme, bo gε kwajε lε bεŋ ghaane lo gε? **24** Geenε, ne muh wuchii teede nyu ntuŋ wu Nyo, muh wu nc̄e kene wu le gε muh mbεmε gε lee, fιεε fi bεŋ jeme fi ge wu keε le wu le muh wù befe, fi sâge wu fe fitele fie le, **25** mwεε mu nyile fe fitele fie le, gwenyε waan. Noo, wu mo wu tuŋ anyuu fekuu, wu nyaa n'yuuse wu baan Nyo le wu duu le, “Nyo le bε bεŋ nc̄ieεŋ.” **26** Boor ba bwεεŋ, fιεε fichii fi njεme le le la? Fi le lε, sege bεŋ to yi kintaashε le, muh wù keme ñkee ki wu yεεŋ wu yεεŋ, muh wù keme n'yεyε wu yεyε, wù keme fιεε fi Nyo le wu dunyε wu le wu jeme, wù kee ki wu ch̄iεeyi jé yiyu bamii yuge wu ch̄iεeyε. Bεŋ keme ki bεŋ ḡe mwεε munchii a je yì kintaashε ki bamii ba mbεmε kuu lo. **27** Ne bamii le ki bo jeme jé yì ba kee gε yi gε, bo jeme geh bafεε kene batεde maa. Ne bo doo bo jeme bo jeme wu mumwaa wu mumwaa, muh mu nyume

wu chieeyi mwee mü bo jeme bamii le. **28** Ne muh baanj
nyu ge yu wù chieeyi mwee mü bo jeme ge, bo me geh
jwe wuchile a kintaashé ki bamii ba mbemé ntenee, muh
jeme geh nyu a shej a shej fe kikwée ke le be Nyo. **29** Ne
bamii ba teede bantuŋ ba Nyo le yu, bafée kene batede
bo jeme bamii le. Bo doo bo jeme bamu chege fiee fi bo
jeme chuule. **30** Ne Nyo ja wu dunyé fiee muh mu wù
be shile lo le, muh wù be jeme wa wee chii, wu nya je
wee muh jeme. **31** Bej kée le bej bachii taŋlo bej tēede
bantuŋ ba Nyo. Ne bej doo bej teede, bej teede muh
wu mumwaa wu mumwaa wu le bamii bachii yéyi mwée
muntele muboo yufe te. **32** Bamii ba Nyo le wu nya yiboo
nnya nyu ki bo teede bantuŋ be, bo keme bvunga awe a
nnya yiyu, **33** nje ge Nyo nyu Nyo wù kejse ge, Nyo le
Nyo wu nyiggee. No fi le a bintaashé bi bamii ba mbemé
ba le ba Nyo le bachii, **34** sege bikée le a kintaashé ki
bamii ba mbemé ntenee, bo nyú jwe wuchile. Ge ba nya
bo be bvunga ki bo jéme ge. Bo keme ki bo yúge lo a
bileŋse le, nyu no nchi jeme. **35** Ne fiee le yu fi bo goone
ki bo kée, bo bii bileŋ baboo le sege bo tu jiŋ yeh, nje le
kinchoose fe kwée jéme a kintaashé ki bamii ba mbemé
ntenee. **36** Bej kée le ge gè ke bej je yi Nyo ge. Noo gè ke
bej le? Ge ka bej ba je yi Nyo le yi geen fo ge. Noo ka geh
bej le? **37** Muh wù kee le wu le muh wù teede bantuŋ
ba Nyo, kene wù kee le Nyo le wu nya wu be nya ye yi
Kiyo ki Yuude, wu keme ki wu bēeŋ le fiee fine fi nsan
fe bej le, le nchi wu nya Tada le nsan. **38** Ne muh baanj
bej ge fi ge, tu ba lé ba fāŋ te wu be fie fiee. **39** Booŋ ba
bwéeŋ, fi mo fi nyu le, bej gée shéŋ chuule ki bej tēede

nyu bantuŋ ba Nyo. Geenɛ, keefɛ bɛŋ fâŋ lε keefɛ bamii jême jé yì ba kee gε yi gε. **40** Bɛŋ doo bɛŋ gee mwɛɛ munɛ munchii, bɛŋ kenyɛ chuule bɛŋ gêe a je yì joŋe le.

15 Booŋ ba bwɛɛŋ, ŋgoone mɛɛse ki ntâŋ bɛŋ kune saaka wù joŋe wù ŋge nfejɛ bɛŋ le, bɛŋ fi bɛŋ leme yiyu le mɛɛse. **2** Le saaka wuyu wunɛ wù bvûuse bɛŋ ne bɛŋ jiji chuule yi fiɛɛ fì ŋge nfejɛ bɛŋ le. Ne fuge noo seŋ, tu bɛŋ gɛ bɛme geh achiji. **3** Bɛŋ kēe lε ŋgɛ nya fiɛɛ bɛŋ le nyu fishaŋ a mwɛɛ le munchii, nyume geh fi fì bo gɛ nya mɛne. Fiɛɛ fiyu le lε Kletu gɛ be wu kwe fɛ bimbefɛ biɛsa besabɛŋ le geh yeeŋyeeŋ no ba gɛ saŋ a ɿwa wu Nyo le, **4** ba jiiyɛ wu, lε bu aju atade Nyo bvuse wu yi kwe le geh yeeŋyeeŋ no ba gɛ saŋ a ɿwa wu Nyo le, **5** be lε wu gɛ dunyɛ kikwɛɛ ke Bita le, wu ka wu dunyɛ tε boοŋ be ba ntuŋ ba yuufe ncho bafɛɛ le. **6** Wu to wu dunyɛ tε kikwɛɛ ke bamii ba mbɛmɛ ba le kijusɛ kimimia fede muh gii yiteŋ. Bamii ba duude ŋgoo yinɛ le baŋgɛ yu, bamu kweeyɛ wa. **7** Wu to wu ka wu dunyɛ kikwɛɛ ke Jem le, wu mo wu ka wu dunyɛ tε boorŋ be ba ntuŋ le bachii. **8** Doo nyume ajiŋ, wu dunyɛ tε kikwɛɛ ke me wunɛ wu le njɛ mwa wù boyɛ che gɛ bee gε aje aje gε. **9** Njɛme noo nje nle lo njɛ muh wù ajiŋ antenɛɛ a boοŋ ba ntuŋ ba Jiso le bachii. Mbaŋ mo ŋkoŋ gε wù ba tɛŋe me lε mwa wu ntuŋ wu Jiso gε, nje ŋgɛ mboone bikaa a kintaashɛ ki bamii ba Nyo le. **10** Geenɛ, le nfii wu Nyo, wù ge fɛ me nyume fiɛɛ fì nle mɛɛse. Ge nfii wunɛ wù Nyo gɛ nya mɛne gɛ lɛsɛ achiji gε. ɿgɛ bee nleŋ nfe lo boorŋ ba ntuŋ ba Jiso bachii. Geenɛ, ge ŋgɛ lɛne be bvunŋga bwaŋ gε. Gɛ bee nfii wu Nyo wunɛ wù gɛ lɛne yi ye yarŋ le. **11** Fi mo fi

nyu le kene gè bee me wù gè nfeeji saaka wunε bεŋ le, kene gè feeji bo, tu le geh fiεε fimimia fì besa bo feeji, bεŋ gè bεεŋ fi le. **12** Mεεse no bee feeji le Kletu gè be wu bu yi kwe le, bεŋ bamu ge neε fe bεŋ tu bεŋ duu le gè bamii ba kweeyε wa nyu bo ge bo bû yi kwe le gε? **13** Nε fi le le gè bamii ba kweeyε wa nyu bo ge bû yi kwe le gε, tu gε Kletu gè bu te yi kwe le gε. **14** Nε le le Kletu gè baanj bu gε yi kwe le gε, tu fiεε fì bee feeji le achiji, shéŋ yì bεŋ gele wu le le achiji. **15** Nε fine le noo, tu bee leme jin yi nsa wu Nyo yi achiji le, nje bee jiεnyi bee feeji le wu gè bee wu bvuse Kletu yi kwe le njε wu gè bee wu bvuse seŋ, nε fi le nchiεŋ le gε bamii ba kweeyε wa nyu bo ge bo bû yi kwe le gε. **16** Nε fine le le gε bamii nyu bo ge bo bu yi kwe le gε, tu gε Kletu gè bu te yi kwe le gε. **17** Fi tu nyu le nε Kletu gè baanj bu gε yi kwe le gε, mbεme wene le achiji, tu bimbefε biεna baanj geh yi ye yene le. **18** Fi mo fi nyume te le bamii ba gè kweeyε a bo taashε wa bε ba Kletu le bo lεsε wa achiji. **19** Nε besabεŋ jiiŋe fwe yi Kletu le jiiŋe le wu fìi besabεŋ nyu geh yi kinche kinε le maa, tu besabεŋ le bamii ba bamii ba yi woŋ kfunε le bo kôode yi fe besabεŋ le fede lo bamii bachii. **20** Geenε, nchiεŋ wuyu le le Nyo gè bvuse Kletu yi kwe le. Kletu le muh wù fwe wù chεle je fe bamii ba kweeyε wa le. **21** No muh wu mumwaa gè ge kwe to fe bamii le bachii, le geh yεεŋyεεŋ no muh wu mumwaa lé wu gê le bamii tō bo bû yi kwe le. **22** Fi tu nyu le no bamii bachii kwee nje bo le kfuu chi Adam le, le geh yεεŋyεεŋ no bo lé bo gê bamii bachii nyû yu nje bo le bamii ba Kletu. **23** Geenε, muh lé wu gê wu bûde geh ke kife le. Kletu le muh wù gè chεle je wu bu.

Sege wu ge doo wu kaase wu to, bamii ba le be mo bo bû tε. **24** Fi ge doo fi kooshε noo, mo nyu kife kî woŋ lé wu kâ. Kletu lé wu gê wu chîijε bvunfon bε bvunga mo bvukuge bvuchii bvù sage mεeεse, wu mo wu chvûu bvunfon bwe Nyo wù le Chiji le. **25** Kletu keme geh ki wu sâge gεεŋ bu sege Nyo lé wu gê wu gêe bamii be ba kimbane bachii a wu kuu wu tôme bikaa yi bo le. **26** Muh wu kimbane wù ajin wù wu lé wu gê wu mēse wu chîijε le kwe. **27** Le fieε fi ba gè saj a ŋwa wu Nyo le lε, “Nyo le wu gεe wa mwεe munchii a wu kuu, wu tu wu sage.” Geene, ki njeme le mwεe munchii le a wu kuu gε mo nyu lε Nyo wù le wu gεe mwεe munchii a wu kuu nyu tε a wu kuu gε. **28** Lé gê nyûme sege mwεe munchii le wa a Kletu kuu wu sage, wu wù Mwa Nyo mo wu gêe kikwεe ke a Chiji kuu wù gεle mwεe munchii a wu kuu, wu lε Nyo mo wu nyu awe a fieε fichii manjuu le manchii wu sage. **29** Baaŋ nyu gε le bamii ba kweeyε wa lé bo gê bo kâase bo bû yi kwe le, bo tu bo leese bamii a joo yi kijuse ki bamii ba kweeyε wa le nje la? Bamii ba bo leese a joo noo, maaje wuyu nyûme la fε bo le? **30** Bee tε bee jiεnyi bee yuu ye kife kichii ne nje la? **31** Boon ba bwεεŋ, nle jwe wu kwe le aju achii. Njεme mwεe mune ne nje n'yûge ye yi fieε fi Kletu Jiso wù Tada wese besabεŋ le wu fε fε bεŋ le fede chiaaŋ yan le. **32** Ne baaŋ nyu gε le bamii ba kweeyε wa lé bo gê bo bû yi kwe le, no bamii to bo jεme mwεe, ŋge ŋgeεŋ εfesu, bamii ba ŋage nje nyáŋ yi nchvuuŋ tu bo juu besa bo, bo goone ki bo sâaye lo mε, le maaje wuyu le la? Ne nfan nlu lo, ndû le fi nyume no bo to bo jεme le, “Besabεŋ jii mwεe, bee mûu nje fewεge bee bude be kweeyε” gε? **33**

Keefə muh l̄ēde bε bε̄j gε. Bε̄j kē̄ le, “Nε muh wù kin̄ge kē jōje jīenyi bε Ȑgoo ȳi bēfe, Ȑgoo yiyu chε̄je bε wu.” **34**
Bε̄j t̄eēj bvufee bwena jij, bε̄j chinc kimbēfε le. N'yε̄de le gε bε̄j bamu kee Nyo gε. Njε̄me nε ki Ȑḡē le bε̄j kε̄me bvuya. **35** Tanlo muh mu ja wu biide le laa bamii l̄e bo ḡē bo b̄ûde yi kwe le nε̄e la? Bo l̄e bo ḡē bo k̄eme nyume kfuu chi ye yi nε̄e la? **36** Wε̄ē muh wu biide noo le kiyūj. Gε wu kee le ba to ba boōj f̄iēē fi kwe fē fi buujε̄ gε? **37** Gε ye yi f̄iēē fi ba bone nyume yi to yi buujε̄ yi tu yi kuu gε. Ba bone geh nyume Ȑgo leyileyi, kε̄ne nyume Ȑgo yi agīj, kε̄ne nyume yi la, **38** Nyo mo wu nyâ Ȑgo yiyu bε ye yi wu kōje. Wu nyaa ye yeye yeye bii no kfuu chi Ȑgo yiyu le. **39** Gε mwε̄ē munchii kε̄me nyāj yi ye yε̄ēnyε̄ēn gε. Bamii kε̄me yiboo nyāj yi ye yeye, nyá̄j kε̄me yiboo, munyii kε̄me yiboo, b̄iēj kε̄me t̄e yiboo ye. **40** Mwε̄ē mu we le a yiboo je le, mu fekuu le a yiboo je le. Mwε̄ē mu we kε̄me bvuboo bvujon̄e, mu fekuu kε̄me bvuboo bvujon̄e. **41** Juu kε̄me bwε bvujon̄e, kwii kε̄me bwe bvujon̄e, jón̄ kε̄me t̄e bvuboo bvujon̄e. Gε jōj yimi bε yimi mo kε̄me bvujon̄e yε̄ēnyε̄ēn gε. **42** Le geh yε̄ēnyε̄ēn no ye yi bamii l̄e yi ḡē yi nyûme sege bo bude yi kwe le. Ba to ba jiiyε muh ye ye fo, geenε gε ye ȳi wu l̄e wu b̄û yu yi kwe le baan̄ yi fo gε. **43** Ba jiiyi muh bε ye yi chuunyi gε chuule gε, yi kε̄me gε bvunga gε. Geenε, wu l̄e wu t̄ô wu b̄ûde yi kwe le bε ye yi kε̄me bvujon̄e, yi kε̄me bvunga. **44** Ba jiiyi muh ye ye nyu yi muh wu wūj. Geenε, wu l̄e wu t̄ô wu b̄ûde yi kwe le bε ye yi nyume wa yi kiyo. Nε ye yi muh wu wūj le lo, tu ye yi kiyo le t̄e lo. **45** Noo ba le ba sāj le, “Adam wù fwe ḡē bee yu wu yε̄ē.” Le tu fe Adam wù ajīj le, wu tu nyume

fie kiyo ki nyaa kinche bamii le. **46** Gε muh to wu ya wu kεme ye nyu yi kiyo gε. Wu to wu ya wu kεme nyume ye yi muh wu wuŋ fe wu kεme yi kiyo. **47** Adam wù fwe ba gè fe wu bε kibvunε. Adam wù ajir gè ja fie fewe **48** Bamii ba fekuu fcne le njε muh wù fwe wù ba gè fe bε nsheŋ, bamii ba fewe le njε muh wù gè ja fewe. **49** No besabεŋ le bee jo nfiεenε yi muh wù ba gè fe bε nsheŋ, le geh no besabεŋ le bee jo yi muh wù gè ja fewe. **50** Booŋ ba bwεεŋ, nsεεŋ bεŋ le gε taŋlo ye chine yì le nyarŋ be kileme to ki kēme kijusc antenee a bvunfoŋ bvu Nyo gε. Gε taŋlo te fιεε fi taŋlo fi fô to fi kεme kijusc fc fιεε foo gε fo gε. **51** Beŋ yêge bεŋ yû nsεεŋ bεŋ kinyile ki fιεε. Gε besabεŋ bachii nyu be ge be kwêeyε gε. Geenε ye yese besebεŋ bachii le yi jâ yi kûse. **52** Ba doo ba tonj soŋ yì fekimεsε, ye yese besebεŋ mo yi kûse ne mwaŋŋ no muh to wu babe jise. Soŋ ge doo chi jeme bamii ba kweeyε wa mo bo bû yi kwe le, bε ye yì baŋ gε yi fo gε, besabεŋ ba baŋ yu mo be kuse lo. **53** Ye chine yì taŋlo yi fô kεme ki yi kûse yi tu wa nyu yì taŋlo yi gε fo gε. Ye yì taŋlo yi kwê kεme ki yi kûse yi tu wa yì taŋlo yi gε kwe gε. **54** Sege ye yì taŋlo yi kwê yi fo kûse wa yi tu yì taŋlo yi kwe yi gε ka yi fo gε, fιεε fichii mo fi kôje no ba gè saŋ a lŋwa wu Nyo le le, “Ba le ba so wa kwe ba ŋnode bvunja bwe. **55** O kwe, bvunja bwuŋ le faaŋ? O kwe, gwεŋ wo wu wo taa bamii yu le faaŋ?” (*Hadēs g86*) **56** Gwεŋ wu kwe le kimbefε, bvunja bvu kimbefε le nchi wu Nyo. **57** Geenε besabεŋ nyâa kiyone Nyo wù le wu taashε besabεŋ be Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu besabεŋ nyu be soo kimbefε mo kwe. **58** Noo boonj ba bwεεŋ ba le shéŋ yan, bεŋ lêmε bεŋ tεεme. Keefε fιεε shîŋshε lo bεŋ gε. Beŋ

nyâ ye yene yichii yi lème chi Tada le segechii. Bεŋ kēe lε
gε lème ch̄i muh gee nje Tada le chi ḡe chi l̄sε achiji gε.

16 Nle njemē mēese kune nnya ȳi ba nyaa ki ba f̄i bamii
ba le ba Nyo yu. Bεŋ ḡe ḡeh yεεŋyεεŋ no ŋgε jēme
bintaashε bi bamii ba mbemē bi Galeshiaŋ ḡe. **2** Sege
le juu ch̄i fwe yi kimaal le kichii, muh wu mumwaa wu
mumwaa baa f̄ieε wu seesε wu gεε. Muh doo wu baade,
wu baa ḡeh no Nyo le wu buu wu. ɿge ndoo nto bεŋ gε ka
bεŋ she bεŋ suge lo kinsu gε. **3** ɿge ndoo nfεsε, mε mo
nsāŋ ɿwa ntâa fε nya yene le, bamii ba bεŋ le bεŋ baa bo
mo bo jō bo ḡeεŋ bε yi Yεlusalem. **4** Nε fi le fi kojε bεŋ le
le ɿḡeεŋ tε, besa bo mo be ḡeεŋ. **5** Nlē ɿḡe n'ya nfe je
Masedonia sege ntoo a bεŋ le, nje ɿgoone ki nfe je yo. **6**
Taŋlo besabεŋ ch̄e, bee ch̄e mo nyu kife ki fii doo ki fe,
wu le bεŋ ge bεŋ fih mε yi jienyi waŋ le, mε mo ɿḡeεne
a ɿḡeεne yo. **7** ɿgoone le ɿge ndoo nto a bεŋ le mēese
besabεŋ gε yene ḡeh lo we we gε. ɿjiirε fwe, ɿkee le nlē
ɿḡe ntô besabεŋ bose ye be che, fε Tada fεnε le wu bεεŋ.
8 Geenε mbaŋ nche Efεsu yanε ɿḡeεŋ mbu juu chi ɿka
wu Bεntεko. **9** Kimbuŋ k̄i baŋ le ki gwenyε fε mēne yanε
ki ɿḡee lème chi Nyo, mo no bamii ba duude bamu le yu
bò bane lème chine nε. **10** Sege Timoti to, bεŋ ȳeŋ le bεŋ
lé bεŋ ḡe wu yûge njoŋ a bεŋ ntεnεε, nje wu gee ḡeh lème
chi Nyo yεεŋyεεŋ no ɿgee. **11** Keefe muh lâasε wu gε. Bεŋ
ge bεŋ f̄i wu wu l̄eŋ bε nyiegee wu tû jiŋ fε mēne, nje besa
boŋ ba bwe wese chieene wu. **12** Fi kune mwa bwe wese
besabεŋ wù Abolo, nche nlegε wu wesee le wu lâ jige a
bεŋ le bε boŋ ba bwe wese besabεŋ bamu baa, geenε wu
baŋ kɔŋ gε mbeŋ ki wu tô mēese gε. Wu ge doo wù kεmε

je, wu mo wu tô. **13** Beŋ doo beŋ nyume beŋ yêne. Beŋ lême beŋ tɛɛme yi mbɛmɛ wene le, beŋ nyûme bamii ba kɛme muntele, beŋ lême beŋ tɛɛme. **14** Beŋ doo beŋ gee fiɛɛfichii beŋ gee be kiŋkoŋe. **15** Beŋ kêe le Tɛfina be yeħ ye le bamii ba fwe a kimbe kî Akeya le bo gè ya leesc fitelé yi Tada le. Bo nyâ bikwɛɛ biboo ki bo fii bamii ba Nyo. Boon ba bwɛɛŋ, nkude chiaaŋ beŋ le, **16** le beŋ yûge bamii le njɛ banɛ, beŋ ka yûge te muh wuchii wù le wu taashɛ be bo bo lene yi fiɛɛ le fimimia. **17** N'yuge njoŋ no wu wù Tɛfina be Fotunatu mo Akaku le bo to ki bo yɛŋ mene. No n'yɛŋ bo le fi mo fi nyu lɛ nle n'yɛŋ wa beŋ le. **18** Bo le bo jieɛɛɛɛ fitelé fiaŋ gɛh yɛɛŋyɛɛŋ no bo jieɛɛɛɛ mwɛna. Bamii njɛ banɛ bee kɛme ki be ŋgvûune bo. **19** Bintaashe bi bamii ba mbɛmɛ bi Esia yanɛ yɛɛse beŋ le. Akwela be Blisila mo kintaashɛ ki bamii ba mbɛmɛ ki shiide a bo yeh yɛɛse beŋ le be fitelé fichii a jee chi Tada le. **20** Boon ba bwe wese besabɛŋ ba mbɛmɛ chiiŋse te n'yɛɛse. Beŋ yɛɛse muh le wuchii beŋ kfûgɛ bo a je yĩ yuude le. **21** Wune n'yɛɛse saŋ me wù Bol be kibo kaŋ. **22** Ne muh le yu wù koŋe gɛ Tada gɛ lôŋ koo wu. Kii Tada wese kaasɛ to. **23** Tada Jiso dûnyeɛ fitelé fi joŋe fe beŋ le. **24** Kiŋkoŋe kaŋ nyûme fe beŋ le segechii no besabɛŋ le bee taashɛ yi Kletu Jiso le. Fi nyûme noo.

2 Kolęj

1 Le mε wù Bol, nle mwa ntuŋ wu Kletu Jiso yi ḥkoŋ wu Nyo le. Le besa mwa bwee wese wù Timoti. Nsaŋe ḥwa wunε fε kintaashε ki bamii ba Nyo ba Kolęj le, mo fε bamii ba le ba Nyo le bachii ba kimbe ki Akεya le kichii. **2** Nyo wù Chiji wese besabεŋ be Tada Jiso Kletu dûnyε fitele fi joŋe fε bεŋ le, bo ka bo nyâ bεŋ be muntele mù nyiegee. **3** Mbεεŋse nyûme fε Nyo wù le Nyo wu ka nyume Chiji Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu le. Wu le Chiji kiŋkoo yii, nyu Nyo wù jieeŋse muntele mu bamii yi mwεε le munchii. **4** Le wu wù to wu jieeŋse muntele mwesa besabεŋ yi baŋgε besa le bachii wu le taŋlo besabεŋ mo bee kee te ki bee jieeŋse muntele mu bamii bamu sege bo le mo nyu ḥgε wù la le. Besabεŋ taŋlo bee kēe ki bee jieeŋse noo nyu be njieeŋse wù Nyo jieeŋse muntele mwesa besabεŋ yu. **5** Bee kee lo le geh yeeŋyueŋ no baŋgε ba Kletu le fε bee le wesee, nyu geh no Nyo le wu feder yi Kletu le wu jieeŋse muntele mwesa te wesee. **6** Ne bee le yi manluŋ le, tu le ki jieeŋse muntele mwena mo ki bvûse bεŋ. Ne bo jieeŋse muntele mwesa, tu le ki bo gê muntele mwena fûfε shéŋ. Fine lé fi gê bεŋ kēe ki bεŋ kâaŋ shéŋ bεŋ nyûme nyiegee yi baŋgε ba bεŋ yene le njε no bee yene. **7** Fiee fi bee jiiŋe fwe kune bεŋ ge taŋlo fiee shiŋshε bee gε. Bee kee lo le no bεŋ yene baŋgε njε bee, bεŋ te lé kêmε muntele mù jiee njε bee. **8** Booŋ ba bwee wese, gε bee goone le bεŋ nyû njε bεŋ kee kfuu chi ḥgε wù bee ḡε mu yi woŋ wù ɛsia le gε. Wεe ḥgε ḡε tεeŋme baaj wu feder lo bvunjga, bee ḡε yede le gε taŋlo bee ka bee luŋ gε. **9** Yi nchięŋ le, bee ḡε kee le fi le fi lęeŋ wa le bee lé be kwêeyε. Geene fine

fiee gè kooshi noo ki fi gê le keefé bee yême yi bikw  
bi  sa le g  , bee y  me nyu yi Nyo le. Le wu w   bvuuse
bamii yi kwe le. **10** Wu wuyu w   g   bvus   bee yi kfuu chi
w  e   ge w   bee g   yene wa nyu kwe le, wu l   wu g   wu
m   geh wu bv  use. Bee le bee g  e bvuf  ee nyu yi ye le lc
wu baaj geh wu ka wu bv  use bee segechii, **11** no b  ej l  
b  ej t  one bee b   buun   chena. Noo bamii ba duude mo
bo nyaa kiyone Nyo le f   bee le nje fiee f   joje fi wu le wu
buu bee yu nje buun   chi bamii ba duude. **12** Fiee le yu fi
bee chiaase ye yi fi le, fitele fiesa toone bee kune fi. Fi le
lc, gee chesa ch   le yi nsh  ej yinc le, fede munchii f   b  ej
le le ch   yuude, nyu nch  ej no Nyo goone. G   bee gee
gee chine bee bii bvuf  ee bv   yi wo   kfunc le g  . Bee gee
bee bii geh nyu bvuj  ga bv   le bv   Nyo le. **13** Ne fiee fi
ge bee baaj san ge fiee fimi f   b  ej le yeye fede fi tanlo
b  ej t  ej b  ej k  e fi g  .   kwaji le b  ej l   b  ej t  ej b  ej k  e
fi fichii chuule, **14** geh no b  ej le b  ej k  e wa bee m  ese
shige, wu lc ge doo ny  me juu ch   Tada wese besaben   w  
Jiso Kletu lc wu g   wu t  , b  ej ch  aase ye b   bee g  h no
bee lc be g   be ch  aase ye b   b  ej. **15** No   g  e   kee fine fiee
noo me n'ya manje g   me mo   goone ki n'ya nt   a b  ej le,
wu lc b  ej k  me maaje wa   kinjane kinfee. **16**   g  e   kage
lc,   ge ndoo   geene Masedonia nf   je a b  ej le, b   lc nl  
  g  e ndoo kaase   ka nf   je a b  ej le, b  ej fih me yi njiency
wa   wu Judia le. **17** B  ej kwaji lc no   g  e mbaaj nfe g  ,
nyu lc   g  e   kage noo   ge lo? Noo lc ndoo   kage fiee mo
  kage a je y   muh wu fekuu f  ne b  ej fiee lc, "  ej" wu
ka wu kaase wu fa   geh kife kiyu lc le, "Aay" lc? **18** Yi
nch  ej le, no Nyo to wu lcme geh yi jc ye lc, g   fiee fi

bee jeme bəŋ le to nyu fi bee bəεŋ le, “Εεŋ” bee kaasə bee
fanj le, “Aay” gε. **19** Fi le noo nje gε Jiso Kletu wù Mwa
Nyo wù besa ba Sila mo Timoti gè feeji a bəŋ ntənəc le wù
bəεŋ fieε le, “Εεŋ” wu kaasə wu fanj le, “Aay” gε. Fi to fi
nyu geh le, “Εεŋ” segechii. **20** Bəŋ kēe le le fieε fi Kletu gè
fe fi le banjka ba Nyo gè fe bachii wu bəεŋ bo le le, “Εεŋ.”
Le nje fine fieε fi besabəŋ fedē yi Kletu le bee duu Nyo le
le, “Fi nyūme noo.” Nε no besabəŋ to bee bəεŋse wu nε.
21 Le Nyo wù ge le bee lēεŋ wù ge te bəŋ lεεŋ, besabəŋ tu
bee tεεme yi Kletu le. Wu le wu cha bee wu gεε yeye.
22 Wu le wu gεε njijε we yi ye yese besabəŋ le, wù le
Kiyo ke k̄i wu le wu gεε fe muntele mwesa besabəŋ le njε
nshuude wu fieε fichii fi lé fi tō fe besabəŋ le, fi bee lé be
gē be kēmε. **23** Ntεεŋ Nyo wu le wu bεε jiŋ yi nsa wanj le
ŋgē baanj ŋkaase gε nto Kolεŋ gε, le nje ŋgē ŋgoone ki
mbâjε lo bəŋ. **24** Gε nyu le bee goone ki bee lēme geh
le ne no mbεmε wene kεmε ki wu nyū gε. Bee ka lene
besabəŋ ki bee to bε njoŋ fe bəŋ le. Nje bee kee le bəŋ
lēme bəŋ tεεme yi mbεmε wene le.

2 Noo, mε mo nlejε le gε mbaanj ŋka nlâ jige ch̄i to bε
nsase gε. **2** Nε ŋka nja ŋgē bəŋ yū nsase, ka nyū yεεŋ wù
tanlo wu gē n'yū njoŋ fedē bəŋ baa ba ŋge wa bo yuge
nsase? **3** Nε fieε fi gè ge mε fe nsaj ŋwa wεε a je ȳi ŋgē
nsaj le. Gè bee wu le ŋge ndoo nto a bəŋ le, ŋge ŋkεmε
nsase wumu wù ja fe bəŋ ba bee ki bəŋ gē n'yūge njoŋ,
nje ŋkee lo chuule kune bəŋ bachii le njoŋ wanj le geh
njoŋ wene bəŋ bachii. **4** Bəŋ kēe le ŋwa wuyu wεε ŋgē
nsaje bε nsase wù baanj, fitele toonyi mε, ajoo yise mε
ajii. Gε ŋgē nsaj noo ki ŋge le bəŋ yū nyu nsase gε. Gè

bee ki ḥge le bəŋ kēɛ kin̄konj k̄ baŋ k̄ ḥk̄eme fe bəŋ le.

5 Ne muh ḡe ge n'yu nsasε, tu gε nsasε wunε mε geh fe
mene maa gε. Ḡe bee te a je yimi le fe bəŋ le bachii. (Gε
fine fies nyu fies fi njeme nlaji lo fi le baŋ gε). **6** Wunε
ṅgε wù bamii ba duude bəŋ le bəŋ nya wεε muh le, le wu
kojε noo. **7** Mεεse taŋlo bəŋ l̄eshe jiale che, bəŋ ḡe fitele
fie fies, wu le keefε yii ȳi baŋ yūuyε lo wu gε. **8** Noo
ṅkude chiaaŋ bəŋ le le bəŋ kāasε bəŋ dūnyε wu le le bəŋ
baŋ geh bəŋ kojε wu. **9** Ne fies fi ḡe ge nsanj ḥwa wεε
fe bəŋ le ki me mōj bəŋ ḥk̄ē laa bəŋ yuge geh mene yi
fies le fitchii la. **10** Ne bəŋ l̄eshe jiale chi muh, tu me te
nle nl̄eshe. Ne nl̄eshi fies, fies ne nyu yu ki nl̄eshe, tu
nl̄eshi a Kletu jii nje bəŋ. **11** Besabəŋ gee noo wu le keefε
Satan ja wu l̄e yo wu kēme bv̄unga a besabəŋ we gε. Gε
besabəŋ manje no wu to wu wεene gε. **12** Ḡe bee sege ḥḡe
ṅgenε mbu alaantε k̄ Towa le ki nfejε saaka wù jonjε wù
kune Kletu yo, Tada gwenyε kimbuŋ fe mene ki nlenε lεme
che yo. **13** Geenε bvufee bwaŋ ḡe bee gε fo gε, nje ḥḡe
baŋ n'yεŋ gε mwa bwεεŋ wù Taytu le yo gε. Noo me mo
n'yεε bo le le ba shεε wa, mo nto Masedonia. **14** Geenε,
kiyone le fe Nyo le wù to wu saa bee fwe segechii yi Kletu
le wu nyaa mbeetεε, bee bii nje bamii ba wu le wu kēme
gwenε wu jen le. Wu mo wu fede yi ye yese le wu saanjse
saaka kune Kletu manjuu le manchii bo kee wu bo yuge
wuj we nje jiiŋ fe ba toŋ. **15** Bee le nje nsanε wu jiiŋ chi
Kletu fe Nyo le antεε a bamii ba ba bv̄use bo le mo fe
ba l̄eεse le. **16** Fe bamii ba l̄eεse le nsanε wunε too nyu bε
kwe fe bo le. Bamii ba ba bv̄use bo le nsanε wunε too
nyu bε kinche fe bo le. No fi le noo, tu le yεεŋ wù kojε

ki wu gê chichine lème? **17** Gè bee nyûme një bamii ba duude ba jo je yi Nyo yi tu fiëe fi waanj fi bo jiényi bo gese lo gë. Bee le fiesa bamii ba taashë yi Kletu le, bee feeji je yi Nyo bë muntele mù yuude një bamii ba Nyo le wu tuŋ bo, bo lème a wu jii.

3 Më fene njëme ne fi nyu lë bee ka be kaasë be dunyë lo bikwëe biesa bëŋ le? Kene le bee goone baŋwa një no bamii bamu goone bane baŋwa ba ja fe bee le kene fe bëŋ le bò duunyi bamii ba le bee lë? **2** Bëŋ kibëe le wa ŋwa wese wù ba le ba saj a muntele mwesa le no muh wuchii taŋlo wu këe wu ka wu têŋ. **3** Bëŋ duunyi le bëŋ le ŋwa wu Kletu wù bee saj. ŋwa wunë ge ba saj nyu bë fintë fi ŋwa lë gë. Ba saj nyu bë Kiyo ki Nyo wù këme kinche. Ge ba saj nyu yi bibëse bi ata a ata le gë. Ba saj nyu yi bibëse bë le muntele mu bamii le. **4** Fine le fiëe fi bee jëme bee ya maŋje ge a Nyo jii fede yi Kletu le. **5** Ge nyu lë bee le bee koje bë bikwëe biesa ki bee gê fiëe fimi fi bee lé be jâ be dûu lë fiëe fimi ja fe bee le gë. Ge Nyo bee fe bee kôjë. **6** Wu le wu ge bee koje ki bee lêne yi saaka wu maŋkaŋ mà manfeŋ le. Ge maŋkaŋ manë nyu mà bii nyu banchi ba bo gë saj lo bë chiaŋ le gë. Le ma Kiyo ki Yuude. Banchi gë too nyu bë kwe. Geenë Kiyo nyaa nyu kinche bamii le. **7** Je yì kege yì ba gë gee mwëe yi le ba gë cho banchi bayu yi bibëse bi ata le. Sege Muse gë too bë banchi bayu, ge bamii ba Ishwala gë kee ki bo jîŋe bvushi bwe gë, nje n'yule wu Nyo gë baŋ yi bvushi bwe le. Yiyëe je yì kege yì gë too nyu bë kwe, gë too yi këme n'yule wu Nyo, n'yule wëe gë baŋ noo wu jime wa wu kage wu gëne lo. **8** Ne yiyëe je gë bee noo, je yì ba gee mwëe yo yì

le yi Kiyo ki Yuude, gε fe lo wuwεε n'yule gε? **9** Ne je yǐ bo gè gee mwεε yo yǐ gè too bε fiεε fi leese lo bamii yi ηgε le, yi gè too bε n'yule wu Nyo, gε tu je yǐ bo gee mwεε yo yǐ le yi Nyo jôde bamii le bo le chaaŋ a wu jii tarjlo yi kême n'yule wù feder lo wεε! **10** Kinchieŋ kiyu le le fiεε fi gè too fi keme n'yule wu Nyo fiyu le fi lεsε wa n'yule we nje n'yule wù kuge wù feder wεε le wu to wa. **11** Ne fiεε fi gè kage wa fi gεene lo gè too bε n'yule wu Nyo, gε tu n'yule wu fiεε fi too ki fi nyû wa kimaga le wu kuge wu feder lo wuwεε! **12** No bee kee noo nje kimaŋε le lo sεŋ, bee mo feeji bee faane gε. **13** Gε bee nyu nje Musε wù gè baŋε bvushi bwe bε nju ki wu gê le keefε bamii ba Ishwala jiŋje no n'yule wù gè baŋ yi bvushi bwe le jime wu kage wu gεene lo gε. **14** Geenε bamii bayu bvufee bvuboo gè jiŋje lo. Mo too bude abεŋ, le bo doo bo tεŋje fiεε a Ηwa wu Maŋkanj mà kege le, bo yu, fiεε nyu gεh yu fi baŋ bvufee bvuboo. Le gεh yi Kletu le wù tarjlo bo chiaase fiεε fi baŋ fiyu. **15** Yi nchiεŋ le, too bude a bεŋ wune, bo tεŋje fiεε a ηwa wu Muse le, fiεε nyu gεh yu fi baŋ bvufee bvuboo le. **16** Geenε, muh tu wa fie bε Tada, ba mo ba chiaase fiεε fi baŋ fiyu. **17** Tada wune le Kiyo, mo faaŋ fε Kiyo kinε le fo, tu bamii le bo bu wa yi bvunfa le. **18** Fi le le besabεŋ bachii ba le le fiεε baŋ fi baŋ manshi mesa besabεŋ le n'yule wu Tada wù baŋ yi ye yese besabεŋ le, wu gee besabεŋ baŋ bee mo bee kuse bee gεene fwe fwe bee fiεεne wa nyu wu. Ηkuse wune gee Tada wù le Kiyo ki Yuude.

4 Noo, no bee keme leme chine nyume Nyo wù kole yii wu nya bee le, tu gε tarjlo shεŋ kwee bee bε chi gε. **2**

Bee le bee baa jinj yi mwεε mù bamii gee nyilε le, mù le mu kinchoose. Bee le bee farŋ je yi kilεlε. Gε bee leese chimbiaŋ a jε yi Nyo le gε. Bee to bee jεme geh nyu nchiεεŋ bee chuuyi andaŋedaaŋ, bee duunyi bikwεε biesa muh wuchii le a Nyo jii, wu lε taŋlo bo kwajε bo kεe bamii ba le bee. **3** Nε mo nyu lε saaka wù joŋe wù bee feeji wune le fiesε banjε, tu fi banjε geh nyu fe bamii ba leesε lo le. **4** Fε bobaa bamii ba baaŋ bεεŋ gε saaka wune le gε le Sataŋ wù le nyo wu yi woŋ kfunc le, wu le wu banjε bvufee bvuboo bvu jinj. Wu ge noo wu lε keefε bo yεne n'yule wu saaka wù joŋe wù le kune bvukugε bvu Kletu wù le nfieεε yi Nyo le gε. (**aiōn g165**) **5** Beŋ kēe lε gε bee feeji nyu kune bikwεε biesa gε. Bee feeji nyu kune Kletu Jiso le le Tada. Bee le gεh lo fiesa bamii ba lεne bεŋ le nje Jiso. **6** Nyo wù gε jεme le, “N'yule bu yi kijibε le wu bâaŋ”, Le Nyo wuyu wune wù ge n'yule we tu wu baŋ fe muntele mwesa le ki wu yûusε bee lε bee kee bvukugε bvu Nyo bvù le yi bvushi bvu Jiso Kletu le. **7** Nchvu yi saaka wune le yi ye yese le, geene bee le gεh lo fiesa baleh ba bo ma lo. Bee le noo wu lε fi dûunyi lε bvunŋga bvune bvù fedε bvunŋga bvuchii bvù le yi ye yese le, le bvu Nyo, gε nyume bwesa gε. **8** Banŋgε yige bee bimbe le bichii, geene bo ya bwεεyi gε bee gε. Bee jade bvufee tu bvu leesε lo bee, geene shén kwee gε bee gε. **9** Bo to bo boone bikaa a bee jinj, geene Nyo daayi gε a bee le gε. Bo to bo kfuu bee, bee gweeyi fkuu, geene bee kweeyi gε. **10** Bee to be jiεnyi bee kwee gε kfuu chi kwe yi Jiso segechii, wu lε kinche ki Jiso taŋlo ki dûunyi tε yi ye yese le. **11** No bee chee, bee to be nyu geh jwe wu kwe le segechii nje

Jiso, wu lε kinche ki Jiso dûunyi yi ye yese yì tarlo yi kwe le. **12** Noo, bee mo bee kwee kwe, geenε kwe yese yinε too nyu bε kinche fε bεŋ le. **13** Bee le be leesε fitele yi Nyo le no muh mu gε lese wu mo wu sanj le, “Nle mbεεŋ fε njεme”, bee tε bεεŋ fε bee jeme. **14** Bee kee lo lε wuwε wù gε bvuse Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu yi kwe le, lε wu gε wu bvûse tε besabεŋ ba le bε Jiso yi kwe le, wu jo bee mo bεŋ tε wu gεεŋ wu gεε a wu fwe. **15** Mwεε munε munchii kooshi nje bεŋ, wu lε no kinjkonε ki Nyo fede ki gεεne fε bamii ba duude wesee le, kiyone ki bamii nyaa fε Nyo le bñise mbεεŋse gεεne fε Nyo le. **16** Le fιεε fι shεŋ kwee gε bee gε. Mo no ye yese chine bvuge yi gεεne yi kage ne, muntele mwesa kuuse mu tuu geh lo munfεŋ aju achii. **17** Banjε ba shige banε ba bee yεne yi kife kī shige kinε le, le ba seese nyu bvujonε bvù baanj bvù kage gε fε bee le bvù tarlo muh gε ka wu bege gε. (**aiōnios g166**) **18** Noo, bee baanj leesε gε fiesa bvufee yi mwεε mù ba yεde mu le gε. Bee leese nyu yi mù ba yεde gε le, nje mwεε mù besabεŋ yεde mu le, le mu fede lo, geenε mù besabεŋ yεde gε, le mu kage gε. (**aiōnios g166**)

5 Besabεŋ kee lε ba saayi lo chuj yi le ye yese yi besebεŋ chee yu fεkuu fεne, tu besabεŋ kεme yeh fε Nyo le yì ba jone gε be chiaar gε. Yiyεε le yeh yi fεwe, nyu yì kage gε. (**aiōnios g166**) **2** No besabεŋ le fεne mεεse besabεŋ tune, nje besabεŋ beede baanj le ba jii ye yi fεwe yεε ye yese besabεŋ le njε njú. **3** Le ge nyû sege ba jii wa ye yεε yi ye yese besabεŋ le, besabεŋ gε ka bee nyû ye yi yese gε. **4** No besabεŋ baanj bee chee chuj yinε le, banjε ba besabεŋ yεne bo gee besabεŋ tune lo baanj. Gε nyu lε besabεŋ

goone le ba baaye njú chiee yì le ye yese ba jii nyu yi fewe
gε. Besabεŋ goone le ba jii nyu yi fewe ye yese besabεŋ le,
wu le kinche kì kage gε mi lo ye yese chine yi tanlo yi
kwe. **5** Nyo le wu seesε besabεŋ ki bee kēme fiε fine. Wu
le wu baa sa besabεŋ le nyu Kiyo ki Yuude. **6** Noo, bee mo
bee nyu segechii bee kee fine fiε bee manje gε. Bee kee
le no bee chee yi won kfunc le yi ye chine le, bee le je
yì undefe le fe Tada le. **7** Bee gee mwεε nje fitele fi bee
leese yi Nyo le, gε nyu nje bee yede wu le gε. **8** Bee le
nje bee manje fine fiε seŋ, fi joŋe chuule le bee chīne lo
ye chine le, bee gεεŋ bee nyume wa besa ba Tada fe la
che le. **9** Noo, kene le bee le besa bo fe la che le, kene
bee baan fene, fiεε fi bee jiiŋe le le, bee gēe gεh ki wu
yûge njoŋ. **10** Beŋ kēe le besabεŋ bachii kēme ki bee leŋ
fwe a Kletu wu sâ besabεŋ, wu le muh wu mumwaa wu
mumwaa kēme nlajε wu fiεε fi wu gε gee yi ye chine le,
kene le fi joŋe kene fi befe. **11** No bee kee fiεε fi le ki bee
fāane Tada, bee mo bee moŋ ki bee gē bamii kuse. Nyo
kee bamii ba le bee chuule. Ikwaji le beŋ te kee chuule a
muntele mwena le bamii ba le bee. **12** No bee jeme ne gε
nyu le bee goone ki bee ka be kaasε bee duunyi bikwεε
biesa beŋ le gε. Bee nyaa gεh nyu je beŋ le ki beŋ chīaase
ye be bee, wu le tanlo beŋ kēme fiεε fi tanlo beŋ chvūu
bamii ba beεŋse ye yi kijusε ki mu le be mwεε mù bo
yede a bamii jii, nyume gε mu fe muntele muboo le gε.
13 Ne le le bikwεε jiεnyi bee, tu bi jiεnyi nje Nyo. Ne le
le bi leme fo, tu bi leme gεh nje beŋ. **14** Fiεε fi gee bee
gεεne fwe be fiεε fi bee gee le kijkoŋe kì Kletu kēme fe
besabεŋ le. Bee gee noo nje bee le bee beεŋ le muh wu

mumwaa gè be wu kwe fε bamii le bachii, fi mo fi nyume
le bamii bayu bachii le bo kwe wa tε. **15** Wu gè kwe fε
bamii bachii le wu le keefε bobaa ba chee, ka bo chēe nje
bikwεε biboo gε. Geenε, le bo chēe wa nje wee muh wù gè
kwe wu kaasε wu bu yi kwe le nje bo. **16** Noo, kεge mεesε
gεenε lo fwe gε bee ka jiiŋε muh bε je yǐ muh wu wuŋ gε.
Bee nε chi jiiŋε Kletu nyu bε je yi muh wu wuŋ, gε bee
baaŋ be ka be jiiŋε wu mεesε a yiyeε je le gε. **17** Fiεε fi
nyume le le, nε muh le wu taashε wa bε Kletu, tu wu
le wa muh wù fwεŋ. Mwεε mù kege munchii le mu fe
wa, mwεε munchii tu wa mù munfεŋ. **18** Fine fichii gee
Nyo wu gè kaasε wu jo besabεŋ yi ye ye le wu najε mwεε
besabεŋ bε wu, fede yi Kletu le. Wu le wu nya bee lεme ki
bee gēe bamii naji mwεε bε Nyo. **19** Fi le le, le yi Kletu le
wù Nyo gè najε mwεε bε bamii ba yi woj kfunε le, le bo
tu bε wu. Wu baan gε wu ηgode fintε fi bimbefε biboo gε,
wu mo wu nya ntuŋ wu najε wunε chiaaŋ yese le, le bee
tēede bamii le. **20** Bee mo bee nyu fεnε yi kijusε ki Kletu
le, Nyo fede yi ye yese le wu lεge bamii. Noo bee kude
chiaaŋ fε bεŋ le a jee chi Kletu le le bεŋ kāasε mεesε bεŋ
nājε mwεε bena Nyo. **21** Le nje besabεŋ ba wu wù Nyo gè
ge Kletu wù gè kee gε kimbefε gε, ja wu tu kimbefε, wu le
besabεŋ tū chaaŋ a Nyo jii nje wu.

6 No bee lene yi kintaashé le besa Nyo, bee mo kude chiaaj te fe beŋ le le keefé beŋ fē fitele fi joŋe fi Nyo keme fe beŋ le ge fi ləse achiji gε. **2** Nyo gè bee wu jeme le, “Kife kī chuule gè to ki kojε, nnya bintuŋ wo le. Juu chi mbvuse gè kojε me mbvuse wo.” Beŋ jīŋe beŋ yēŋ, mεesse le kife kī chuule, chine le juu chi mbvuse. **3** Ge bee gee

lo fīee fī tarlo fi banje je yi muh mu gε. Bee gee noo wu
lε keefε ba gē ba yēj jiale chimi yi leme chesa le gε. 4
Geenε, bee le be dunyε fiesa bikwεε biesa a jé le yichii lε
bee le bamii ba leme ba Nyo. Bee le bee dunyε je yī bee
kaane shēj baanj yi bangε ba bee yede le, bε sege mwεε
teεme mo sege je nyume gε yu gε. 5 Bee ka be dunyε tε
no bo surje bee, bε no bo leese bee yéh yi ncha le, bo ka
shijshi banjε besa bo. Bee to bee kfūune ye yi leme le,
bee jade bee che antan bee lefe gε, be ja kife kimi le bee
tu bee kwee jεj. 6 Bee duunyi tε a je yi kinche kesa kī
yuude le, bε no bee kee fīee kune Nyo, mo no bee kaane
shēj, bε no bee kεme muntele mù njoŋe fε bamii le. Bee
chee bee bii no Kiyo ki Yuude duunyi bee le, bee koŋe
bamii bε kīŋkoŋe kinchieεj. 7 Bee to bee jεme geh nyu
njεme wù nchiεεj, bee gee mwεε a bvunga bvu Nyo le.
Bee to bee jiji kinche ki chaaj le ki nyume njε mwεε mu
jεj mu a kibo kinchieεj le bε mu a kibo kīŋkoŋo le. 8 Bee
to bee duunyi tε bamii ba le bee, kεne bamii ŋgvuune
bee, kεne bo ŋgvuune gε, kεne bo jεme mwεε mù mbefe
kune bee kεne bo jεme nyu mù njoŋe. Bamii to bo jode
bee lε bee le bamii ba kinlelε, geenε bee nyu bamii ba
nchiεεj. 9 Bamii to bo jade bo nyu njε bo kee gε bee gε,
geenε bo kee bee chuule. Bee jade bee yεne le bee le wa
baŋkfusa, geenε bej jīŋε bej yēj, bee le geh yu. Bamii to
bo ja bo nyaa ŋgε bee le, geenε bo yuuyi gε bee gε. 10 Bee
to bee nyu njε bamii ba le yii yii, geenε bee lanjε geh ye
segechii, bee nyume njε bamii ba fuude, geenε bee gee
bamii ba duude tuu bamii ba kwa lε. Bee to bee nyume nε
njε gε bee kεme fīee gε, geenε bee kεme mwεε munchii.

11 Bamii ba Kolęj, bee le bee jemę wa bęj le, bee baanj nyile gę fiesę gę. Bee le bee gwenyę te muntele mwesa bee gę mu yęse fe bęj le. **12** Bee baanj banę gę muntele mwesa fe bęj le gę. Banę bęj mwena fe bee le. **13** Njeme bęj le nję boon banę le bęj gęe geh yęenęęę no bee ge fe bęj le, bęj gwênyę te muntele mwena fe bee le. **14** Keefę bęj shūu kikaa bę bamii ba le gę ba mbemę gę. Tańlo fiesę fi chańg bę fi befe jienyę nęe fe mu nyume yi fiesę le fimimia? N'yule bę kijibę tańlo keme kintaashę? **15** Tańlo Kletu bę Belial bo nyume jwe wu mumwaa? Fiesę fi taashi muh wu mbemę bę muh wù le gę muh wu mbemę gę le la? **16** Yeh yi kintanye ki Nyo tańlo yi keme la ki yi gę bę munyo mu yi woń kfunę le? Bęj kęe lę besabęj le yeh yi kintanye yi Nyo yi keme kinche. Fine fiesę le no Nyo gę jemę le, "Nlé ḥęe nchęe yi bo le, njięnyi a bo ntęneę. Nlé ḥęe nyume Nyo wuboo, bo nyume bamii banę." **17** Noo, Tada duu lę, "Bęj bę a bo antenęe, bęj nyume yeye a bo le. Keefę bęj kęe fiesę fi nyieję le gę, mę mo nfih bęj. **18** Nlé ḥęe nyume chiji wene, bęj nyume boon banę ba bileyęę mo ba bikęse. Fine jeme Tada wù Keme Bvunga Bvuchii."

7 Nsáa yań yi shęj, no Nyo le wu nya banęka banę besabęj le nę, bee mo be chüge fiesę fichii fi cheję be ye yese besebęj mo kiyo kesa besebęj. Besabęj yüude bee gęe ne bee męe se no besabęj chee yi nfaaj wù wu Nyo le. **2** Bęj gęe kijuse a muntele mwena le fe bee le. Gę bee nyu bee jiaa fiesę fe muh le gę. Gę bee nyu bee lęe be muh gę, gę bee fide muh mu gę. **3** Gę njeme nę lę nsage lo bęj nsuune nsa gę. Nle njeme wa bęj le lę bęj le shęj yese,

mo nyu ki bee kwê keme ki bee nyûme yu, tu besabey le
geh yi kintaashé le. **4** Nle ñgeε fitele fiaŋ yi ye yene le
baŋj. Ñkeme kinchiaase ye baŋj kune bεŋ. Fitele fiaŋ
le nyiεgee baŋj kune bεŋ. Yi baŋgε bachii ba bee yene
le, n'yuge geh nyu njon. **5** Mo no bee gè lesε woj wu
Masedonia le, bee gè baŋj keme ge nfufe shéŋ ge. Bee gè
keme baŋgε bimbe bichii. Bamii goone jwe besa bo, bee
ka keme nfaaŋ a muntele mwesa le. **6** Geenε, Nyo wù
jiεse muntele mu bamii ba le yi yii le, gè jiεse muntele
mwesa bε nto wù Taytu gè to. **7** Ge me geh nto we maa
wu gè jiεse muntele mwesa ge. Gè bee te je yì bεŋ gè
jiεse fitele fie yu. Wu gè seŋ bee le le bεŋ goone baŋj ki
bεŋ yēŋ mene, bεŋ tu bεŋ keme yii fe bikwεε biεna le, mo
no bεŋ kwaji baŋj kune me. No n'yu noo, ñka n'yuge lo
njon baŋj. **8** Mo ne nyu le ñwa wu ñgè nsan fe bεŋ le wεε
gè ge bεŋ tu bεŋ nyume yii yii, tu ge fi fuuŋse me ge.
Geenε, fi gè fuuŋse geh me, nje n'yede le ñwa waŋ wuyu
gè ge bεŋ nyume yii yii. Geenε, bεŋ gè bee yii yii geh yi
kife le ne shige. **9** Ntu n'yuge njon meesε, nyume geh le
nje bεŋ geh bee yii yii ge. Le nje yii yinε yi gè ge bεŋ kuse
muntele mwεna. Bεŋ gè keme yii nyu a je yì Nyo goone
le. Noo, bee gè baŋj ge ge fiesε fimi fi befe fe bεŋ le ge. **10**
Ne muh keme yii a je yì Nyo goone le, tu fi lé fi gê wu
kuse fitele fie. Fine fiesε tō nyu bε mbvuse fe wu le, fi too
geh nyu bε fiesε fi wu fuuŋse ye yi fi le ge. Geenε, muh
keme yii a je yì bamii ba yi woj kfunε le, tu yi lé yi gê yi
tō nyu bε kwe. **11** Bεŋ yēŋ fiesε fi yii yì le yi Nyo goone le
yi to yu fe bεŋ le. Bεŋ yēŋ no bεŋ le bεŋ jo mwεε a je
yì tεεme le. Bεŋ yēŋ te no bεŋ le bεŋ ge fiesε fichii ki fi

dûnye le ge bëj këme kibo fe fïeë fi befe fiyu le ge. Bëj yêj no fïeë fiyu le fi toonye bëj. Bëj yêj nfaan wù bëj këme. Bëj yêj shéj yì baan yì bëj këme ki bëj yêj mene. Bëj yêj shéj yì bëj këme ki bëj gê fïeë fi kooji. Bëj yêj te kfuu chi ñge wù bëj le bëj nya muh wuyu wù ge jiale le. Yi fïeë le fichii bëj le bëj dunye lo le ge bëj këme kibo fe fïeë fiyu le ge. **12** Noo, mo no ñgè nsan ñwa weë fe bëj le, ge ñgè nsan nje muh wù gë ge jiale ge, kene muh wù bo gë ge jiale wu le ge. Ñgè nsan wu lc tanjlo bëj dûnye fc bikwëe bienna le a Nyo jii kfuu chi shéj yì bëj këme fe bee le. **13** Noo, fine fïeë le fi ge shéj tu yi jieë bee. Ki bisë yi shéj yese yì le yi jiede le, bee ka yuge njoñ baan nje njoñ wù Taytu yuge nje bëj bachii, le bëj ge fitele fie nyu yi nyieggee le. **14** Ñgè chiaase wa ye nje bëj Taytu le, bëj gë baan choose ge me ge. Kinchiaasë ye kì bee gë shee be chiaase ye nje bëj Taytu le ki duunyi lc le kinchieëj. Le gëh yeeñyeen no fïeë fichii fi bee gë shee bee jëme bëj le, nyu te nchiaeëj. **15** Wu wù Taytu to wu kwaji bëj bachii no bëj gë yuge wu le, be no bëj gë fi wu be nfaan, bëj shiñshi, wu koje bëj wu fede lo. **16** Me te n'yuge njoñ nje nle ñgee bvufée bwan yi ye yene le ñgeeën mesë.

8 Booñ ba bwe wese, bee goone le bëj këe fïeë fi nfii wu Nyo le wu ge fe bintaashë bi bamii ba mbëmë bi kimbe kì Masedonia le. **2** Banjge ba tëeme le bo moñ wa bo baaj. Geene njoñ wù baaj wù bo këme le wu ge bo gwenye chiaan yiboo yichii ki bo nya bamii bamu le mo ba le yi kifufe kì baaj le. **3** Fïeë fi tanjlo nseëj le lc, le bo ba gë kwaje lc bo lé bo nyâ nnya no bvunga bvuboo le. Bo doo bo nyaa, bo nya bo fesë no bo gë bee ki bo nya. **4** Bo gë

legε weseε lε bee nyâ geh bo je ki bo lêe kibo fe leme chine le ki bo tôoj bamii ba le ba Nyo Judia. **5** Bo gè ge a je yî bee gè kwaji ge le tanlo bo ge le gε. Bo gè ya bo nya bikwεε biboo Tada le, bo mo bo nya te bee le no Nyo goone. **6** Noo, bee mo bee legε Taytu lε no wu gè ke wa leme chine a bεŋ ntεnεε, wu mo wu ḡεεŋ bε chi fwe wu fi bεŋ, wu m̄εse leme chi nfii chine. **7** Bεŋ kee ki bεŋ ḡε mwεε munchii ne chuule, mwεε mu a kimbe ki mbεmε le, mu a kimbe ki njεme le, mu a kimbe ki bvufee le, mu a kimbe k̄i bεŋ gεε shεŋ chuule ki ge fieε, mo mu a kimbe ki kijkonε kena fe bee le. No bεŋ kee noo, bεŋ mō bεŋ ȳεŋ lε bεŋ le bεŋ gw̄enyε chiaaŋ yene yi leme chi nfii chine chuule. **8** Ge njεme ne nyaa nyu nchi gε. Mone lo ki n'ȳεŋ lε kijkonε kena te le kinchiεŋ, mbege bε shεŋ yî chuule yî bamii bamu kεme ki bo ge fieε. **9** Bεŋ kee wa fitele fi jorje fi Tada wese besabεŋ wu Jiso Kletu gè kεme. Mo no wu gè bee muh wu bvukuge wu ja wu tu muh kifufe nje bεŋ, wu le kifufe ke ḡε bεŋ tu bamii ba bvukuge. **10** Yi saaka wù kune nya yine, ngoone ki nyâ waŋ ntefε. Fi le chuule lε bεŋ ba ḡε ke kiluŋ ki chi fe wa le ki bεŋ ḡε fieε, ya nyume geh ki bεŋ ḡε fieε maa gε, bεŋ ḡε bee te bamii ba ḡε ke bo kεme shεŋ yî chuule ki bεŋ ḡε fieε. **11** Bεŋ mo bεŋ ḡεεŋ yu fwe bεŋ m̄εse leme chiyu, wu le bεŋ doo bεŋ mεeε no bvunja bwena le, fi j̄iεnyε kikaa kimimia bε shεŋ yî chuule yî bεŋ kεme ki bεŋ ḡε fieε yu. **12** Bεŋ kē lε muh kεme shεŋ ki wu nyâ, tu Nyo le wu fi nnya ye wu bii fieε fi mwεdε nya le, wu ya bii gε nyu yi fieε fi muh baŋ kεme gε le. **13** Ge njεme ne le bεŋ doo bεŋ nyaa ki bεŋ fih bamii bamu bεŋ tu bεŋ kwe lo gε. Le fieε fi bεŋ ḡε bimbe

bichii kême yeeñyeεεŋ. **14** No bεŋ keme mwεε mεeεse mu fuushi lo, bamii bamu fuge, taŋlo bεŋ fi bo. Nε bo doo bo keme tε mu fuushi lo sege kεε, bεŋ fuge, bo fi bεŋ. Noo bimbe bichii mo bi kême yeeñyeεεŋ. **15** Le no ba le ba saŋ lε, “Muh wù gè banye baŋ, gè baŋ keme geh baŋ ge. Muh wù gè banye shige, gè baŋ keme geh shige ge.” **16** Nyaa kiyone Nyo wù ge Taytu keme shéŋ yí chuule fe bεŋ le geh yeeñyeεεŋ nje no nkeme. **17** Wu baŋ bεεŋ ge ki wu tō a bεŋ le geh nje bee le be lεge wu ge. Wu too a bεŋ le a kwajε wù le we le, no wu gè keme wa shéŋ chuule ne baŋ fe bεŋ le. **18** Bee tune wu bc mwa bwe wese besabεŋ wù ba kee wu antεnεε a bintaashε bi bamii ba mbεmε le bichii yi saaka wù joŋe wù wu jiεnyi wu feeji le. **19** Ge mε geh fifiεε fi kune wu ge. Wu le tε muh wù bintaashε bi bamii ba mbεmε le bi baa lε wu jiεnyi besa bo no bee jiεnyi bee gee lεme chī kune nfih chine. Lεme chine le chi ge bamii nyâa mbεεŋsε Tada le kibεε, be ki chi dûnyε lε bee keme shéŋ ki bee fi h bamii bamu. **20** Bee goone lε keefε fiεε nyû yu fi muh mu gê wu sâge bee yi fi le kune nnya yí baŋ yine yí bee lεne yi le ge. **21** Bee mone ne weseε ki bee gê nyume fiεε fi le chuule ya me geh a Tada jii maa ge. Bee mone ki bee gê fi le tε chuule a bamii jii. **22** Bee tune tε mwa bwe wese besabεŋ wumu be bo wu bee le be moŋ wa wù kingane wesee yi mwεε le wesee, bee yεŋ lε wu keme shéŋ ki wu gêe mwεε. Wu le mεeεse wu keme shéŋ yí baŋ fe bεŋ le, nje wu le wu gεε fitεle yi ye yene le baŋ. **23** Muh nje Taytu le muh wù besa wu jiεnyi kikaa kimimia, nyu tε muh wù besa wu lεne yi fiεε le fimimia fe bεŋ le. Doo tu fe boŋ ba bwe wese besabεŋ

bamu baa le, le bamii ba nturj ba bintaashé bi bamii ba mbemé, bo gee ñgvuné géené fē Kletu le. **24** Noo, bęj mo bęj dunyé kinjkonę kena fē bo le nę waanj, wu lę bintaashé bi bamii ba mbemé yęj lę ye yi bee to be chiaase kune bęj le yì kooji.

9 Gę ękoję ki ęka nshée nsâję lo fē bęj le kune lémé chine ki ntooj bamii ba le ba Nyo Judia gę. **2** Ękee lo lę bęj keme wa kinjkonę ki bęj tōoj bo. Nyu fięs fiyu fi nchiaase ye yu bęj bamii ba Masedonia kune bęj, njeme lę bęj ba kimbe kě Akęya bęj gę seesę wa kiluŋ baanj lo ki bęj tōoj, kinjkonę kě bęj keme ki bęj nyâ mo ki ge tę muntele mu bamii ba duude a bo ntenee ja we. **3** Geenę, ntune booj ba bwe wese besabęj banę fē bęj le wu lę keefę ye yì bee chiaase kune bęj yi saaka wunę le bù lę le yì achiji gę. Ntune bo wu lę bęj le bęj séesę no ęgę jeme lę bęj lę bęj gę bęj nyûme. **4** Fuge noo, fi ge fi kooshé lę besa bamii ba Masedonia bamu ja bo to bo yęj bęj baanj a seesę gę, kinchoose kiyu nyû nęe fē bee le, fede munchii fē bęj ba bee chi gęede bvufee yi ye yene le? **5** Le fięs fi ge ękwaje lę le fishaj nlęgę booj ba bwe wese besabęj banę le bo sâ fwe bo tō bęj séesę nnya yì baanj yinę kife baanj, yì bęj gę ka ki bęj nyâ. Noo nnya yiyu mo yi nyû no bęj gę seesę wa lę le nnya yì bęj nyaa yi bę kinjkonę kena, nyu gę le ba kane lo bęj gę. **6** Bęj ntâne lę muh wù boone shige, to wu gweję shige, muh wù boone wesee, to wu gweję tę wesee. **7** Muh wu mumwaa wu mumwaa bęj le keme ki wu nyâ no wu le wu kwaje fē fitele fie le, wu nyaa wu chiide gę lo ye gę kene wu nyaa nję ba kane lo wu gę. Bęj kęe lę Nyo koję muh wù nyaa

bε kinlanje. **8** Nyo tanlo wu nya bεŋ bε mwεε munchii
wu ge mu fuushi lo, wu le bεŋ kεme fiεε fichii segechii
fi kooji bεŋ le bachii, bεŋ mo bεŋ gεe chilεme chῑ joŋe
chichii yu chuule. **9** Fi le no ba le ba saŋ le, “Wu le wu
chvu lo nnya bamii ba kifufe le. Gee che chῑ chaŋ mε
gεh chi nyume yu segechii.” (aiōn g165) **10** Nyo wù nyaa
ŋgo muh weε le be mwεε munjile bo jii, lé wu gε wu
nyâ te wu ka wu b̄isε ŋgo yi mwεε mwεna, wu gε kinche
kena kῑ chaŋ tō be ŋgwejε wù duude lo. **11** Nyo lé wu
gε wu nyâ te bεŋ be bvukuge jé le yichii ki wu gε bεŋ
gwēnyi chiaŋ yene chuule bamii bamu le, wu le bamii
nyaa kiyone Nyo le sege bo kεme nnya yinε chiaŋ yese
le. **12** Ge lεme chῑ joŋe chinε chῑ bεŋ lεne too gεh nyu bε
mwεε mÙ bamii ba le ba Nyo goone maa gε, chi too te be
kiyone fε Nyo le jé le wesee. **13** Lεme chinε le chi dunyε
bamii ba le bεŋ, bamii mo bo tūme maŋkuŋ ma Nyo yi
n'yu wù bεŋ yuge saaka wù joŋe wù kune Kletu wù bεŋ
toone le. Ba lé ba gε ba tūme te maŋkuŋ ma Nyo no bεŋ
le bεŋ gwenyε chiaŋ yene fε bo le mo fε bamii bamu le
bachii. **14** Bo lé bo gε bo b̄iune fε bεŋ le, muntele muboo
nyu yi ye yene le ne baŋ, nje nfii wu Nyo wù le yi ye
yene wù kuge baŋ. **15** Besabεŋ nyâa kiyone Nyo le yi
nnya ye yǐ baŋ yǐ tanlo muh ge seεŋ no yi le gε.

10 Mε wù Bol kibεε, ŋkude lo chiaŋ bεŋ le yi kimbone
be nyiegee wu Kletu le. Le me wù ba duu le ŋge ndoo
nyume kimbe kimi le njεme fiεε fi teεme lo, nto a bεŋ jii,
me mo mbo. **2** Nlegε lo bεŋ le sege ŋge nto, keefε bεŋ gε
njâ njεme fiεε fi teεme lo besabεŋ no me tanlo njεme
besa bamii ba kwaji lc bee gee mwεε bee bii nyu ŋkwajε

wu bamii ba yi woŋ kfunε le gε. **3** Le nchiɛŋ lε bee chee yi woŋ kfunε le, geenε gɛ bee ya tune jεŋ yese bee bii no bamii ba yi woŋ kfunε le tune gε. **4** Gε mwεε mu bee tune jεŋ yese yu nyu mu yi woŋ kfunε le gε. Mwεε mù bee tune jεŋ yese yu keme bvunga bvu jade fε Nyo le, ki mu bvûushi manjuu mà tεεme yu. **5** Bee to be jode mwεε mu jεŋ lε munε bee bvuushi bintεεnyε bi bamii tεεnyi yu, bee shiishi kinchiaase ye kichii kĩ baŋje lε keefε bamii kee Nyo gε, bee soo tε bankwaje ba bamii yu, bee gee bo yuge wa nyu Kletu le. **6** Sege bεŋ dunyε le bεŋ yuge wa nyu Kletu le bε muntele mwεna munchii, bee mo be nyâ ηgε muh wuchii wu tεεme kikwεε Kletu le. **7** Bεŋ jīŋe bεŋ yēŋ fiεε fi le a bεŋ jii! Ne muh wù kee nchiɛŋ lε wu le muh wu Kletu, wu kēe lε no wu le muh wu Kletu, le geh tε no bee le. **8** Mo nja ntu nchiaase ye nfede shige nje bvunga bvu bee keme bvu Tada nya, gε bvuya nyu bvu koode mε gε. Bvunga bvunε le ki bvu joon lo nyu gε ki bvu sâ gε. **9** Gε ηgoone le fi duunyi ne njε mbεεŋse lo bεŋ bε baŋwa baŋ gε. **10** Njεme ne nje bamii bamu jade bo tu bo jεme kune mε bo duu lε, “Wu to wu saŋe baŋwa ba jiji bo ka tεεme, geenε sege wu to a bamii jii wu mo wu tu wεε. Gε njεme we to wu koode fiεε le gε.” **11** Bobaa bamii kēe lε fiεε fi bee jεme a baŋwa le sege bee ya fo gε, bee lé be ḡe fi sege bee to. **12** Gε bee mone ki bee bēji ye, kεnε ki bee fege bikwεε biesa bε bamii bamu baa ba sεŋe bε de yiboo fiεε fi le bo gε. No bo fege bikwεε biboo le lεbolebo, bo beji tε ye yiboo lεbolebo, fi duunyi lε gε bo kee fiεε gε. **13** Fiesa le lε gɛ bee chiaase ye bee fede kijwee gε. Bee chiaase ye nyu yi kijwee ki Nyo le wu nya chiaaŋ yese le

ki bee lēŋ bee tō be bū fe bēŋ le. **14** Gε bee danse kijwee no bee too be bude fe bēŋ le gε. Bee gè bee bamii ba fwe ki be jiɛnyc bε saaka wù jorje wu kune Kletu, too bude fe bēŋ le. **15** Gε bee chiaase ye bee feder kijwee gε. Fi le lε gè bee chiaase ye yi lεme chi bamii bamu gee le gε. Geenε fi bee jiirje fwe bee kee le lε no mbemε wene kuu wu gεne fwe, le geh no lεme chesa a bēŋ ntεnεc le chi kūu chi gεne fwe chuule. **16** Noo bee mo bee fē lo a bēŋ le lε bee fēiji saaka wù jorje wu gεne bimbe bimi le, ya nyu gε lε bee chiaase ye be lεme chi ba le ba lεŋ wa kijuse ki muh mu le gε. **17** Fi mo fi nyume no ba san a ḥwa wu Nyo le lε, “Muh doo wu chiaase ye, wu chiaase ye nyume yi fiε fi ge Tada le.” **18** Gε nyu muh wu duunyi kikwεε ke lε wu le muh wù kooji wu mo nyu muh wù kooji a Tada jii gε. Le muh wu Tada yede lε wu le wu kojε, le wù kooji a wu jii.

11 Nlege le bēŋ chīnε njεmε njεmε wu kiyuŋ ne shige. Kii, bēŋ chīnε ge lo! **2** ḥkεme kin'yeε aji bε bēŋ nyu ki Nyo. Bēŋ le fe mene njε ḥgoon kwese wù baan wuchile, wù nle ḥka ki ḥge nnya wu jwεŋse wu mumwaa wù le Kletu. **3** Geenε, nfaane lε yεεŋyεεŋ no yo gè weεnε yi lεε bε Iff, le ba nyu ba sâaye te bvufee bwena bēŋ chīnε je yǐ nchieŋ bε yǐ yuude yǐ bēŋ bii Kletu le. **4** Njεmε ne njε bēŋ kaanyi geh lo fiε fichii. Ne muh ja wu to wu feeji kune Jiso wumu yeye njε le wù bee gè feeji bēŋ le seŋ, kεnε kiyo kimi yeye nyume gε kǐ bēŋ gè fi a Nyo le seŋ, kεnε kune saaka wù jorje wumu yeye njε le wù bēŋ gè fi a bee le seŋ, tu bēŋ le bēŋ kāanyi geh lo. **5** Gε ḥkwaji lε bamii baa ba bēŋ teŋe lε bako ba boŋ ba ntuŋ ba Jiso

kuge lo bo fede mε gε. **6** Mo nyu le ne ηkee gε ηjεmε wù ba yεyi lo n'yεyε le gε, tu gε mo nyu le gε ηkee fiεε kune Nyo gε. Fine le fiεε fi bee le be dunyε wa bεŋ le a jé le yichii mo yi mwεε le munchii. **7** No ηgè nto nfeeji saaka wù joŋe wu Nyo bεŋ le achiji njε bεŋ laanje mε sεŋ, fi nyume le ηgè ηgee nyu kimbefε ki nshiishe kikwεε kaŋ noo wu le mbεεŋε nyu fe bεŋ le? **8** Taŋlo ndu le ηgè nsoŋe nyu kinsoŋ a bintaashe bi bamii ba mbεmε bimi le, no ηgè nfii nfih a bo le, nlεne nyu fe bεŋ le. **9** Sege ηgè bee besabεŋ, ηgè baŋŋ ηgεε gε bvujijε bvumu yi muh le bεŋ le gε, gε ηgè ηkeme ntan wu fiεε gε. Boon ba bwe wese besabεŋ ba gε to Masedonia gε nya fiεε fichii fi ηgè ηgoone. Noo yi fiεε le fichii ηgè nfaŋ ki ηgεε bvujijε yi ye yene le. Le gεh no nlé ηgē nfāŋe noo. **10** No nchiεŋ wu Kletu le yi ye yan le, gε muh nyu yu bimbe bine bì Akεya le wù taŋlo wu bâŋ jwe waŋ yi fiεε fi nchiaase ye yi fi le gε. **11** Ηgè nfaŋe nfii a bεŋ le noo nje la? Le nje gε ηkoŋe bεŋ gε? Ηkoŋe bεŋ ne chuule Nyo kee noo. **12** Fiεε fi ηgee, nlé me geh ηgee, wu le nchine bikaa bi bamii baa bò goone ki bo chuunyi le bo le yεεŋyεŋ besa bo yi fiεε fi bo chiaase ye yi fi le. **13** Gε bamii bayu baa nyu boon ba ntuŋ ba Kletu ba nchiεŋ gε. Bo le bamii ba leme ba kinlele. Bo teyi Kletu fe jii le bo le boon be ba ntuŋ. **14** Gε fine fiεε nyu fiεε fi kingha gε. Mo Sataŋ be kikwεε ke to wu teye fiεε fe jii le wu le nchendaa wu n'yuu. **15** Noo, gε nyu fiεε fi jwe wu yunε le sege bamii be ba leme le fiεε tε ye bo chuunyi njε bamii ba yεyi bamii no kinche kì chaŋŋ keme ki ki nyû gε. Kimese kiboo le ki nyûme gεh yεεŋyεŋ no gee chiboo le. **16** Ηka biise le keefε muh jô

me lε nle kiyunj gε. Geene ne bεŋ mo jode me lε nle kiyunj,
bεŋ mo bεŋ chīne wu lε njeme te njeme wu kinchiaase
ye shige njε kiyunj. **17** Fiee fi njeme kune fi nchiaase ye
yi fi le nfaane gε, le njeme gε bε bvunja bvu Tada gε.
Njeme nyu njε kiyunj. **18** No bamii wesee chiaase ye a
je yi bamii ba yi woŋ kfunε le, tu nlé nchiaase te yan
ye. **19** Njeme ne nje bεŋ fii biyuŋ bε kiŋlanje bεŋ nyu
bamii ba kεme bvufee! **20** Bεŋ le bεŋ chine lε bamii jōde
bεŋ, bεŋ tuu nfa yiboo, bo jii chiaan yene le, bo bεεne
ye yene le, bo chiaase ye, bo nyuse bε bεŋ. **21** ɻkεme ki
njeme bε bvuya lε bee gε bee fiesa bawεeyε bee gee gε
noo gε! Geene ne fiee le yu fi muh mone ki wu chīaase ye
yi fi le, tu me te nlé mōne kinchiaase te ye yi fifiee le.
Mbaan njeme fine njε kiyunj. **22** Ne bamii bayu le Ba'ibulu,
tu me te le wumu. Bo le bamii ba Ishwala, tu me te le
gεh wumu. Bo le bamii ba kfuu chi Ablaham le, tu me te
le gεh wumu. **23** Ne bo le bamii ba lene Kletu le, tu me
nfede lo bo yi fifiee le. (Njeme fine njε muh wu jede.)
Nle nleŋ wa nfe lo bo, ɻgeŋ ncha nfe bo, ba sun wa
me kiŋgane ki duude le, kwe fe wa a me we kiŋgane le
kiŋgane le. **24** Nle nfi wa baŋwaŋ nyu baŋkfuu chiaan yi
Bajuu le kiŋgane kiteŋ, nsuuŋ wu kimimia fuge ɻgwaŋ
wu mumwaa fe bu mbaanyε. **25** Baluma le bo sun wa me
kiŋgane kintede bε bimbaŋ, bamii bamu tume me bε ata
kiŋgane kimimia. Fitima le fi saayε wa bε me kiŋgane
kintede, nche wa a joo yĩ baŋ le mbu nshe yo. **26** Nle
njienyε wa baŋ, mbone kwe yi a joo le, mbone ki ɻkwe
chiaan yi bachorj le, mbone te ki ɻkwe chiaan yi bamii
baŋ ba woŋ le, ɻka mbone ki ɻkwe chiaan yi bituŋ le,

mbone ki nkwe alaantəŋ, nka mbone ki nkwe nchvuuj,
mbone ki nkwe a joo yi baŋ le, mbone te ki nkwe chiaaŋ
yi bamii ba mbiane lε bo le boon ba bwεεŋ yi Kletu le. **27**
Nle nlεŋ wa baŋ, mbunye. Nle nche wa wesee nlefe ge.
Nle nche wa jəŋ mo ki nkeme joo yi me mu səŋ. Nle nche
wa kinjane ki duude le nkeme ge fiee fijile ge, nche fii le
nkeme ge nju yi njii ge. **28** Ki nka taa fo yi mwεε mumu
le, nle akuu a bvujije aju achii nje baŋkwajε ba nkeme fe
bintaashε bi bamii ba mbeme le bichii. **29** Muh doo wu
wεeyi, tu nlé n'yûge te η'wεeyε. Ne muh ge le muh ge
kimbefε, tu fi le fi sâase me baŋ. **30** Mo ne le le nkēme
kinchiaase ye, nchiaase nyu yi mwεε mù duunyi le me
η'wεeyi lo. **31** Nyo wù le Nyo mo Chiji Tada wù Jiso wù
n'yuuse le fe wu le segechii wu kage ge, wu kee le ge me
mbiane lo ge. (aiōn g165) **32** Gε bee sege ηgε bee Damasku,
muh wù gε sage akuu a Nfoŋ Alεta wu jemε bamii le le bo
chîεne jwe wu kitaaŋ wu kilantəŋ kiyu le ki bo koo me. **33**
Geene bamii gε jo me bo leesε a nkaa le, bo bvuse fe nto
wu yeh le bo shiishe akfuuŋ, fe ntεeshe mbu chiaaŋ ye le.

12 nkeme ki nchîaase geh ye ηgεεne yu fwe mo maaje
nyu ge fo ge. Nlε ηgêŋ fwe yi mwεε nje bifile be mwεε mu
nyile le mù Tada gε duunyi mene. **2** Nkee muh wu Kletu
wumu wù Nyo gε chufε wu bεεŋ be wu woŋ wù fewe wù
bileŋ bitede le. Abεŋ le wa biluŋ yuufe ncho binεh no fi gε
kooshe. (Kene wu gε bεεne be ye, kene wu gε bee ge be ye
ge, tu ge nkee ge. Kee geh Nyo maa.) **3** Ngoone ki nka bisε
lε, nkee wuwεε muh, (Kene wu gε bεεŋ fo be ye, kene nyu
ge be ye ge, tu nkee ge. Kee geh Nyo maa.) **4** Nyo gε chufε
wu wu bεεŋ fe kijusε kĩ joŋe ki Nyo le, wu yu mwεε mù

tanlo muh ge seεŋ ge. Mumwεε le mwεε mù ba baŋ nya
ge bvunja le muh wu wuŋ jēme ge. **5** Le muh njε wεε wù
tanlo nchīaase ye bε wu. Ge tanlo nchīaase ye bε kikwεε
kaŋ ge, fede geh le nchiaase ye kune kiwεεyε kaŋ. **6** Mo
ne nyu le ḥgoone ki nchīaase ye kune kikwεε kaŋ, tu ge
me nyu kiyuŋ ge, nje fiεε fí njeme le nchiεεŋ. Geene nle
nfan ki ḥge fiεε fiyu wu le keefε muh mu ja wu kwāji yeye
kune mε fede fiεε fi wu yene yi ye yaŋ le bε fi wu yuge a
mene ge. **7** Geens, ki ge le keefε nja mbεεŋse ye baŋ
kune mwεε mu kiŋha mune mù Nyo gè duunyi mene,
wu gè be wu tuŋ kfuu chi mbian yimi yi boonyi ye yaŋ le.
Mbiam yine gè bee nchendaa wu Sataŋ wu fiinε be mε, wu
le keefε ḥgē njâ nchīaase ye baŋ ge. **8** ḥge mbuunε kune
fiεε fiyu Tada mbu kiŋgane kintede nlegε le wu chiaase
fiεε fiyu yi ye yaŋ le. **9** Geene wu chvuu mene le, “Nfii
waŋ wu nle nya wo le, le wu kojε wo le, nje bvunja bwan
to bvu lene yi muh le geεε mεεse sege wu wεεyi.” Noo
nle n'yuge njoŋ ḥka nchiaase ye kune kiwεεyε kaŋ nfese
lo wu le bvunja bvu Kletu tanlo bvu lene yi ye yaŋ le. **10**
Fi mo fi nyu le n'yuge njoŋ bε kiwεεyε kaŋ mo banchuŋ
ba bamii naanyi mε yu mo baŋge ba n'yede mo bikaa bi
bamii Boone a mε jin bε baŋge ba bii mene nje Kletu.
N'yuge njon noo nje sege ḥ'wεεyi, tu sege kεε mε mo
ntεεme. **11** Nle nja wa ntu kiyuŋ! Geene ge bεŋ fe ntu
noo. Le bεŋ ba be kεme ki bεŋ dūunyi muh wu le mε. Mo
no mbaŋ nyu ge fiεε ge, ge fi mo nyu le bamii baa ba
tεŋe bikwεε biboo le bako ba boŋ ba ntuŋ ba Jiso mo
kuge bo fede mε ge. **12** Mwεε mù duunyi bvunja bvu Nyo
bε biŋha bi mwεε mo mwεε mu jwe wu yune ḥgè ḥkaaŋ

shéŋ baŋ mε mo ḥgee mu abεŋ ntεnε. Muŋ le banjiŋε
ba duunyi lε muh le nchiεŋ nchiεŋ mwa ntuŋ wu Kletu.
13 Fiεε fi ḥgè ḥgee fε bintaashe bi bamii ba mbεmε bamu
le nsheshi bεŋ, fede lε ḥgè mbaŋ ḥgee ge bvujijε bvumu
yi ye yene le lε bεŋ fii mε, le la? Bεŋ ndaaye jiale chan fo
fene! **14** Nε mε wunε, nseese wa ki ntô a bεŋ le yi kingane
kintede le. Ge mε nyu ḥge ntô nyu bε bvujijε bvumu fε
bεŋ le ge, njε ge ḥgoone nyu mwεε mwena ge. ḥgoone
nyu bεŋ. ḥgoone nyu bεŋ njε ge nyu boŋ ba keme ki
bo geede mwεε bachiji baboo bε ba bwe baboo le ge.
To geede nyu bachiji boŋ bε ba bwe boŋ mwεε boŋ
baboo le. **15** Nlέ ḥgê n'yûge njoŋ baŋ ki chêŋε bε fiεε
fichii fi ḥkeme fε bεŋ le bε ki nnyâ mo kikwεε kaŋ njε
bεŋ. Nε ḥkoŋe bεŋ baŋ, bεŋ tu bεŋ koŋe mε shige nεε?
16 Bεŋ le bεŋ yeŋ nchiεŋ le ḥgè mbaŋ ḥgee ge bvujijε yi
ye yene le ge. Geenε bamii tu bo duu lε ḥge weεne nleε
bεŋ bε chimbiaŋ. **17** Le lε muh mu a bamii ba ḥgè ntuŋ fε
bεŋ le, gè lεε bε bεŋ a jee chaŋ le? **18** ḥgè nlege Taytu le
wu tô fε bεŋ le, ḥka ntuŋ mwa bwe wese besabεŋ weε lε
bε wu tô. Taytu gè lεε bε bεŋ sege wu gè too? Besa wu gè
baŋ ge ge mwεε yi ḥkwajε le wu mumwaa bee jiεnyε yi
kikaa le kimimia ge? **19** Segemu bεŋ kwaji le no bee mε
gεh bee jεme ne lε bee goone ki bee tâanyi lo jwe wese a
bεŋ fwe. Bee jεme nyu njε bamii ba Kletu ba le a Nyo fwe.
Nsáa yese yi shéŋ, fiεε fichii fi bee gee fε bεŋ le bee gee lε
bεŋ kûu lo. **20** Nfaane lε taŋlo ḥgê njâ ntô n'yêŋ bεŋ nyu
ge no ḥgoone lε bεŋ nyûme ge, bεŋ te yεŋ n'ya nyume ge
te no bεŋ goone lε mε nyûme ge. Nfaane lε taŋlo ḥgê njâ
ntô yêŋ bamii waade waa, bo ghege kinghe, bo keme shéŋ

yi toonyε, bo beede għiex nyu de yiboo, bo chεjje bε ajee a bamii, bo kurjse kiŋkurjse, bo bεεjse ye yi achiji, bo kεm kinjkejse. **21** Nfaane lε nle ɣege ndoo ɣka nto, Nyo waŋ ge bvuya kôode mε, bε le ɣgħiex nyūme bε yii nje bamii ba chi gee bimbefc nje nyieej bε kinche ki nyieej yi kinjañ mo kinjikuu, bo baa baaj yu a chine gε.

13 Fine le wa kiŋgane kintedek ka jki nli ntô fe bεj le. Ijwa wu Nyo duu lε, “Nε muh some wo tu ba lé ba għoġi bamii bafċċe kene batde, bo bħeji jiġi yi nsa wuyu.” **2** Għiex bee sege ɣgħiex to a bεj le yi nto waŋ wu kiŋgane kinfejj le, ɣgħiex bee njem ġammi ba għiex chee kinche kħi befe le lε, bo yēne. Ʉjka njem ġo le mɛse bε bamii bachii, mo no mbaaj gε a bεj jii għiex, bεj yēne, nje kife kħi nli ɣgħi ɣka ntô ɣege nkōo yii bε muh gε. **3** No bεj goone lε ɣgħi fiegħ fi duunyi le jem Kletu bεj le fede yi ye yaaj le, tu nli ɣgħi. Ge nyu lε wu wsejji lo ki wu nyā ɣege bεj le gε. Wu kεm bvuنجa a bεj ntenee. **4** Le nchiexx lε ba għiex ta wu yi kintaaj le wu wsejji. Geen ġo le bεj bvu Nyo le, bee lē bée chħieha besa wu bee lene bεj le. **5** Bεj jiġi bikwæs biex bεj yēj laa bεj le yi mbemex le la. Bεj mōj nyu bikwæs biex. Ge bεj yede le Jiso Kletu le yi ye yene le gε? Wu le yi ye yene le, fene baaj nyu għiex le bεj le bεj moq bikiwæs biex bεj yēj le bεj le bεj għiex. **6** Ijkeek lε bεj le bεj yēj lo lε bee baaj għiex għiex. **7** Bee buune Nyo lε keeff bεj jā għiex bεj ge fiegħ fi kooji għiex. Ge bee goone lε bamii yede le bee le bee fe wa mmoq wuyu għiex. Geen ġo bħu nyu lε bεj għiex nyu fiegħ fi kooji mo no bee duunyi lε bee le bee għiex

wa mmoŋ wuyu. **8** Ge tanlo bee gêe lo fiɛɛ fimi fi baaji nchiɛɛŋ ge. Bee gee geh nyu fiɛɛ fi toone lo nchiɛɛŋ. **9** Doo nyume sege bee wɛɛyi bɛŋ tɛɛme, bee mo be yuge njoŋ baan. Buune chesa le le bɛŋ kû bɛŋ gêeŋ bɛŋ mɛse. **10** Le fiɛɛ fi nsanje mwɛɛ munɛ fe bɛŋ le mbaan fe nto, sege nto, ge ŋkeme ki njô bvunja bvu Tada nya mene njâse lo ye yene le gɛ. Bvunga bvunɛ le bvù wu nya le njôone lo bɛŋ yu, ya nyu ge ki nsâ lo bɛŋ gɛ. **11** Ki me mɛse boor ba bwɛɛŋ, n'yeɛɛse bɛŋ le le ba shɛɛ wa. Bɛŋ sɛɛse bikwɛɛ biɛna, bɛŋ yû ntefɛ yan, bɛŋ nyûme jwe wu mumwaa, bɛŋ chêe yi nyiɛgee le, noo Nyo wu kiŋkoŋe be nyiɛgee mo wu nyû bena bo. **12** Bɛŋ yɛɛse bikwɛɛ biɛna le bɛŋ shîŋe a nshîŋe wu bamii ba Nyo le. **13** Bamii ba le ba Nyo bachii yɛɛse bɛŋ le be kiŋkoŋe. **14** Fitele fi joŋe fi Tada Jiso Kletu, be kiŋkoŋe ki Nyo, mo kintaashɛ ki Kiyo ki Yuude ki nyûme bena bo bachii.

Galeshiaŋ

1 Ijwa wune saŋ mε wù Bol, mwa ntuj wu Jiso Kletu. Gε
mε nyu mwa ntuj wù tuŋ muh wu wuŋ gε kεnε nya muh
bvunjga mεne gε. Gε tuŋ Jiso Kletu bε Nyo wù Chiji wù
gε bvuse wu yi kwe le. **2** Mε bε booj ba bwēe wene ba
mbemε bachii ba le fεnε besa bo yεeſe bεŋ bintaashε bi
bamii ba mbemε bi woŋ wù Galeshiaŋ le. **3** Nyo wù Chiji
wese besabεŋ bε Tada Jiso Kletu dûnyε fitele fī joŋe fε
bεŋ le, bo ka bo nyâ bεŋ bε muntele mù nyiεgee. **4** Jiso
Kletu le wu wù gε nya kikwεε ke nje bimbefε biɛsa wu lε
wu bvûse besabεŋ chiaaŋ yi woŋ wu kimbefε k̄i mεeſe
kine le. Fine le no Nyo wù le Nyo mo Chiji wese besabεŋ
gε seſe. (aiōn g165) **5** Bvukuge bvuchii le kεme wu segechii
bvù kage gε. Fi nyûme noo. (aiōn g165) **6** Jwe yune lo mε lε
gεh mεeſe mεeſe ne bεŋ ja wa bεŋ baa jiŋ Nyo wù gε teŋe
bεŋ nje fitele fī joŋe fī Kletu kεme fε bεŋ le, bεŋ tu bεŋ
bii nyu saaka wù joŋe wumu le yeye. **7** Gε nyu lε saaka
wù joŋe wumu le yu yeye gε. Fi le gεh lo lε bamii bamu
goone ki bo fiise bvufee bwena, bo chεŋje bε saaka wù
joŋe kune Kletu. **8** Mε mo njeme lε kεnε nyu nchendaa
wu Nyo wumu wù fewe wù feeji saaka wumu yeye bεŋ le
nje le wεe wù bee gε feeji bεŋ le sεŋ, mwεde tûu loŋ! **9**
No bee gε jeme wa ŋka tuu fo ki njême lε, ne muh jâ wu
feeji saaka wumu wù yeye nje le wεe wù bεŋ gε fi sεŋ,
mwεde tûu le loŋ! **10** Bεŋ kwaji lε ŋgoone lε bεŋjse bamii
mε noo, lε bεŋjse Nyo lε? Noo, lε bεŋ kwaji lε ŋgoone ki
ŋgēe lε bamii yûge njoŋ le? Ne bee lε ŋgoone ki ŋgēe lε
bamii yûge nyu njoŋ, ŋge nyû muh wu leme wu Kletu gε.
11 Booj ba bwεeŋ, ŋgoone lε bεŋ kεe lε saaka wù joŋe

wu Nyo wù ḥgè feeji bəŋ le gè bee fiɛɛ fi gɛ bu a muh
wu wuŋ le gɛ. **12** Gɛ ḥgè n'yu jwe wu muh le gɛ, gɛ nyu
muh wù gè yεyε mɛ yu gɛ. Gè dunyi Jiso Kletu mɛne. **13**
Njɛme nɛ nje bəŋ gè bee bəŋ yu wa no kinche kaŋ gè shee
ki nyume sege ḥgè mbaan̄ mbiii mbɛmɛ wese wu Bajuu
le. ḥgè shee mboone bikaa a je yì befe le a bintaashe bi
bamii ba mbɛmɛ ba Nyo jin̄ ḥgoone ki nchiijɛ lo bi. **14** ḥgɛ
ŋgɛne fwe yi mbɛmɛ wese wu Bajuu le nfede lo kighan̄
kaŋ antenɛe a bamii besa, nfiee lo wesee yi kinche ki woŋ
ki bachiji besa le. **15** Geenɛ Nyo gè baa wa mɛ wu gɛɛ
mbaan̄ a bwɛŋ shɛŋ. Fitele fie fi joŋe fi wu gè dunyɛ
mɛne ge wu tɛɛŋ mɛ. **16** Wu gè dunyɛ Mwa ye mɛne no
wu gè goone, wu lɛ njienyi nfɛeji kune wu bamii ba le gɛ
Bajuu le gɛ. No wu gè dunyɛ noo, ḥgɛ ḥka mbiide fiɛɛ
muh wu wuŋ le gɛ. **17** ḥgè mbaan̄ bɛŋ gɛ te Yelusalɛm
ki n'yɛŋ bamii ba gè bee wa boor̄ ba ntuŋ ba Jiso a mɛ
fwe le gɛ. ḥgè nja ḥgɛŋ fiaŋ nyu Alɛbia, nja yo ḥkaase
ntu jin̄ Damasku. **18** Lɛ to nyu ajiŋ a biluŋ bitɛde mbɛŋ
Yelusalɛm lɛ besa Bita kɛɛ ye yese. No ḥgɛ mbɛnɛ, besa
wu che aju yuufe ncho atɛŋ. **19** ḥgè mbaan̄ ḥka yɛŋ gɛ
muh mu ḥgooyi boor̄ ba ntuŋ ba Jiso le fede Jɛm wù
mwa bwee Tada wese besabɛŋ wù Jiso le gɛ. **20** Fiɛɛ fi
nsaŋe fine le nchiɛŋ, Nyo kee lɛ gɛ mbiane lo gɛ. **21** Gè
bee kife kimu le, nja ḥgɛŋ bimbe b̄i Silia bɛ b̄i Silisia le.
22 Segekɛɛ gè bee bintaashe bi bamii ba Kletu bi kimbe k̄i
Judia le gɛ kee wa mɛ ajii gɛ. **23** Bo gè yuge gɛh lo bamii
jɛme lɛ, “Muh wɛɛ wù chi boone bikaa a besabɛŋ jin̄ jiɛnyi
wa mɛse wu feeji lɛ bamii lɛeese muntele yi Kletu le, nyu
fiɛɛ fi wu chi shee wu goone lɛ wu chiijɛ lo.” **24** Lɛ bo yu

noo bo tu bo tume maŋkuj ma Nyo yi fiɛɛ fi wu ge fɛ
mene.

2 Gè bee ajij a biluŋ yuufe ncho binɛh, ŋka mbɛɛŋ
Yelusalem besa Banaba. Sege ŋgè mbɛɛne, njo Taytu. **2**
ŋgè mbɛɛne kife kinɛ le, dunyi Nyo le mbɛɛŋ. No ŋgè
mbɛɛne, n'yɛŋ bamii ba bo gè kee bo le le bikwɛɛ, besa bo
keŋse yo, ŋgiisɛ saaka wù joŋe wu Nyo wù ŋgè feeji bamii
ba le gɛ Bajuu le gɛ a bo jii. ŋgè gee noo wu le keefe lɛme
chì ŋgè leŋ wa bɛ chì mbaaŋ nlene lɛse achiji gɛ. **3** Le bo
yu noo, bo gɛ ka bo lɛme le ba chvuu Taytu yeh wù besa
wu gɛ bee mo no wu gɛ bee muh wu Baglek gɛ. **4** Gè baanŋ
nyu gɛ nje bamii bamu ba gɛ mbiane le bo le bamii ba
mbɛɛme gɛ, ba gɛ wɛnɛ bo lee fɛ bee gɛ bee fo, tu bo gɛ
baaŋ gɛ bɛ njɛme ki bo lee fifiɛɛ le gɛ. Bamii bamu banɛ
gɛ to njɛ banturjkee ki bo keeyɛ no bee gee wa mwɛɛ yase
yase nje bee le be taashɛ besa ba Kletu Jiso. Bo mo bo
goone ki bo kâase bo chvûu bee bvunfa le. **5** Bee faŋ ki
bee bɛɛŋ lo mo fiɛɛ fi bo gɛ too bɛ fi le, mo shige. Bee gɛ
gee noo wu le bee goone ki be gɛɛ kinchiɛŋ kì le ki saaka
wù joŋe wu Nyo wunɛ fɛ bɛŋ le. **6** Bamii baa ba bo gɛ kee
le le bikwɛɛ, bo gɛ baanj taa gɛ fiɛɛ yi fiɛɛ fi ŋgè feeji le gɛ.
(Kɛnɛ bo gɛ bee la, kɛnɛ la, tu gɛ fifiɛɛ keme fiɛɛ fɛ mene
gɛ, nje gɛ Nyo duunyi yeye yeye gɛ.) **7** Geenɛ, bo tu bo
yɛŋ le bo le bo nya saaka wù joŋe wu Nyo chiaaŋ yaŋ le,
le nfɛɛji bamii ba le gɛ Bajuu le gɛ, yɛɛŋyɛŋ no bo le bo
nya Bita le, le wu fɛɛji Bajuu le. **8** Fi le le Nyo wù gɛ nya
bvunŋa Bita le le wu lɛne lɛme chine njɛ mwa wu ntuŋ fɛ
Bajuu le, le geh wu wù gɛ nya mene le nlɛne njɛ mwa wu
ntuŋ fɛ bamii ba le gɛ Bajuu le gɛ. **9** Le bo doo bo yɛŋ je yì

Nyo le wu baa mε yu, Jεm bε Bita mo Jon ba bo gε kee lε
le chikfu chi bamii ba mbεmε, bo mo bo nya kibo besa
Banaba le ki bo dūnyε lε besa bo lene yi fīε le fimimia.
Besa bo mo bee bεεŋ lε bee gεεŋ bee lēne fε bamii ba le
gε Bajuu le gε, bo lēne fε Bajuu le. **10** Fīε fī ba gε jεmε gε
bee geh le bee tāne Bajuu ba kifufe. Fine nyu fīε fī ηgε
ηkone baanj ki ηgēe. **11** Gε bee kife kimi le, Bita ja wu to
Antiok, nsa wu a wu jii nje wu gε ge jiale baanj. **12** Fi le lε
wu gε ya wu to wu jii mwεε bε bamii ba le gε Bajuu gε,
wu nyiεŋse gε. Bamii bamu ba Jεm gε tuŋ doo bo to, wu
mo wu kε wu chiide ye jinj, wu ja wu ga, wu gε ka wu jii
mwεε bε bo gε. Wu gε gase noo nje wu gε faane ηgoo yì
gε lεme geh le ba kεme ki ba chvūse muh wù le gε muh
wu Bajuu gε yeh fε mwεdε nyū muh wu Kletu. **13** No wu
ge noo bamii ba mbεmε bamu ba gε bee Bajuu mo bo
bege bε gee che chiyu chǐ wu jεmε yeye wu gee yeye. Mo
Banaba kibεε mo wu jiiŋ wu bi tε gee chiboo chiyu le. **14**
Ndoo yεŋ lε gε gee chiboo bii nchιεεŋ nchιεεŋ no saaka
wù joŋe wù kune Kletu duunyi gε, mε mo njεmε Bita le a
bo bachii jii lε, “Wo le muh wu Bajuu, wo chee wa nje
muh wù le gε muh wu Bajuu gε, wo goone ki wo kāane
bamii ba le gε Bajuu gε ki bo chēe nje Bajuu, nεε?” **15**
ηgε njεmε Bita le noo nyu nchιεεŋ lε besa bo le boŋ ba
woŋ wu Bajuu. Ge bee nyume bamii ba le gε Bajuu gε ba
bo yεne lε le bamii ba befe gε. **16** Geenε bee kee geh lε
gε Nyo jode muh lε wu le jiale sεŋ nje wu gεede banchi
gε. Wu jode nje wu le wu leesε fitele yi Jiso Kletu le. Mo
bee Bajuu kibεε le be leesε tε fitele yi Kletu Jiso le wu lε
bee nyūme jiale sεŋ a Nyo jii nyume gε nje bee gεede

banchi gε. Fi le le gε muh wù gεede banchi, Nyo nyume
wu yû wu jô wu le wu le jiale seŋ gε. **17** Ne bee mone ki
be nyû jiale seŋ a Nyo jii nje bee le bamii ba Kletu, bamii
ka tu yεne gεh le bee le bamii ba befe nje gε bee gεede
banchi ba Bajuu gε, tu fi le le Kletu toone kimbefc? Gε fi
nyu noo ge mbεŋ. **18** Ne nja ɳka ɳkε njoone je yi banchi
nyu fiee fi ɳgè nsaaye wa, tu fifiee duunyi le nle muh wù
ɳgode lo nchi. **19** Fiee fi le, le le a kimbe ki banchi le, nle
wa ɳkfusa, nyu banchi ba yuuyi mε, ɳkwe, wu le nchēe
wa no Nyo goone. **20** Taŋlo ndu le ba le ba ta wa mε yi
kintaŋ le, ɳkwe besa Kletu. Gε kinche kì ɳkεme mεeese
ka nyume kaŋ gε. Chee wa Kletu yi ye yaŋ le. Kinche kì
ɳkεme mεeese yi ye yaŋ le, le nje fitele fi nleese yi Mwa
Nyo le. Wu gè dunye kinqoŋe fe mεne wu nya kikwεε ke
ki wu kwê nje mε. **21** Gε taŋlo nfaŋ fitele fi joŋe fi Nyo ki
wu bvûse bamii gε. Ne le le taŋlo muh nyû jiale seŋ a Nyo
jii nje wu gεede banchi, tu kwe yi Kletu gè bee achiji.

3 O ooo bamii ba Galešiaŋ, beŋ le la biyuŋ ne? Muh le
wu noŋ loŋ beŋ le? Le gεh beŋ ba ba le ba najε wa waanŋ
no ba gè ta Jiso Kletu yi kintaŋ le beŋ yεŋ fi chuunyi
andarandaŋ? **2** Ȑgoone ki mbîih fiee fimimia beŋ le. Kiyo
ki Nyo gè to yi ye yene le nje beŋ gè gee no banchi duu
noo nje beŋ gè beεŋ fiee fi beŋ gè yu wa le la? **3** Beŋ le
la biyuŋ ne? Beŋ ke fiee be Kiyo ki Nyo, beŋ tu nyu wa
mεeese le beŋ lε beŋ mεse nyu be bvunga bwena? **4** Beŋ le
beŋ yεŋ bangε baanŋ achiji? Gε n'yeŋe le le achiji gε. **5**
Nyo nyaa Kiyo ke beŋ le wu ka gee biŋgha bi mwεe a beŋ
ntεnεe nje la? Wu gee noo nje beŋ gεede banchi kεnε le le
nje beŋ le beŋ yu wa saaka wù kune Kletu beŋ beεŋ wu

le? **6** Le no ba saŋ kune Ablaham a ɿwa wu Nyo le lε,
“Wu gè bεεŋ Nyo le, Nyo mo wu jo wu lε wu le muh wù
chaan.” **7** Bεŋ yεŋ la lε le bamii ba leesε fitele yi Nyo le,
le bo ba le kfuu chi Ablaham kibεε. **8** ɿwa wu Nyo gè yu
wa wu dunye baan lo lε Nyo lé wu gè wu jô bamii ba le gε
Bajuu gε bo nyûme jiale sεŋ a wu jii nje fitele fí bo le bo
leesε yi ye ye le. ɿwa wu Nyo mo wu fejε saaka wù joŋe
wunε Ablaham le baan lo wu duu lε, “Nyo lé wu gè wu
nôn kimbone yi bituŋ le bichii bi yi kikwεε ki nshεŋ le
nje wo.” **9** Noo, fi mo fi nyu le bamii ba leesε fitele yi
Nyo le, Nyo lé wu nôn kimbone yi bo le no wu gè noŋ
te kimbone yi Ablaham wù gè leesε fitele yi ye ye le. **10**
Bamii bachii ba yede le taŋlo bo nyû jiale sεŋ a Nyo jii nje
bo gεede banchi, bo tuude nyu loŋ yi bikwεε biboo le,
nje ba le ba saŋ le, “Muh wuchii wù chee gε no ba saŋ a
ɿwa wu banchi le gε, wu gee gε no banchi bachii goone
gε, tu wu tuude loŋ yi kikwεε ke le.” **11** Fi mo fi duunyi
waan le gε taŋlo Nyo jô muh lε wu le jiale sεŋ nje mwεde
gεede banchi gε. Le fieε fí ba le ba saŋ le, “Le geh muh wù
Nyo le wu jo lε wu le jiale sεŋ nje fitele fí wu lese yi ye
ye le, le wu wù lé wu kêmε kinche.” **12** Gε banchi kêmε
fieε fí bo gè bε nleesε fitele yi Nyo le gε. Fi tu nyu le,
“Muh wù gεede banchi lε wu chêe wu bii geh nyu bo
le.” **13** Kletu gè be wu suuŋ besabεŋ chiaan yi loŋ wù
banchi gè to bε wu le. Wu gè tuu baloŋ besa yi kikwεε ke
le, nyu no ba saŋ le, “Loŋ le yi muh wù ba le ba shεŋshε
yi kite le.” **14** Wu gè ge noo, wu le kimbone kì Nyo gè nya
wa Ablaham le ki tō te fε bamii ba le gε Bajuu le gε nje
Kletu Jiso, wu le besabεŋ ba leesε fitele yi ye ye le kêmε te

Kiyo ki Nyo kì wu gè ka wa. **15** Boonj ba bweeñ, besabej jô mbeje yi mwee mù bamii to bo gee aju achii. Ne bamii le bo seesë wa fiee bo ji leh, tu ge tanlo muh kâ wu kûse kene wu tâa fiee fo ge. **16** Kune bañka ba Nyo ba wu gè ka fe Ablaham be mwa wù lé wu gê wu bû a kfuu che le. Ba baanj sañ ge le, “Ba le fe booñ bò lé bo gê bo bû a kfuu che le ge.” Fifiee duunyi le ge nyû fe bamii le wesee ge. Fi duunyi le fi jeme kune mwa wu mumwaa, mwa wunë le Kletu. **17** Fiee fi ñgoone ki ndû le le, Nyo gè bee wu ge ñka wunë, biluñ gè fe gii yineh be kicho mbaanshe fe wu nyâ banchi. No fi le noo, ge tanlo banchi ba gè to ajiñ ka bo kûse manjkañ mà Nyo gè gwo fweele, wu le fiee fi wù gè ka wa lese achiji ge. **18** Ne fi fene le le muh tanlo wu kême kimbone kine nyu geh sege wu gêede banchi, tu ge ka baanj le Nyo gè ka lo bamii yu ge. Geenë, Nyo gè nya Ablaham le wu bii no wu gè ka wu yu. **19** Fishaj fi banchi le la? Ba gè taade banchi ki ba duunyi mwee mù bamii jiaade këge noo geene bude sege mwa wunë wù Nyo gè ge ñka wunë kune wu, lé wu gê wu tô. Nyo mo wu nya banchi banë banchendaa be le, bo mo bo nya chiaañ yi muh mu le le wu fêesë bamii le. **20** Beñ kee le ne bamii ja bo seesë fiee muh mu nyu a bo ntenee, tu wu le fe bo le bachii. Geenë, Nyo le geh wu maa. **21** No fi le noo, tu tanlo nchi ka wu têenyi fiee fi Nyo gè ka wa? Ge nyu no fi le noo ge! Ne nchi wumu gè bee yu wu tanlo wu nyâ kinche, tu tanlo muh nyûme chaañ a Nyo jii nje wu gëede banchi nchieej nchieej. **22** Geenë, ñwa wu Nyo duu le muh wuchii le nfwa a bimbefé kuu. Fi mo fi nyu le ñka wù Nyo gè ka fe muh wù le wu leesë fitele yi Jiso Kletu le,

le geh wuwē muh wù leesē fitele yi ye ye le wu le wu
keme. **23** Gè bee fweele Jiso baanj a to gε wu lε bamii lēese
fitele yi ye ye le gε, bamii nyu a banchi kuu bo kaanj bo
nje bamii ba ncha, bo chieene gεεŋ bu sege Nyo lé wu gê
wu dūnyε Jiso bo le, bo lēese fitele yi ye ye le. **24** Banchi
gè bee nje ndε mwa wù gè shee bε bamii wu naji gεεŋ bu
sege Kletu gè to, wu lε bamii lēese fitele yi ye ye le, fc
Nyo jô bo le bo le jiale sεŋ a wu jii. **25** No Kletu le wu
to wa bamii leesē fitele yi ye ye le, tu gε besabεŋ baanj
chiaanj yi ndε mwa wunε le gε. **26** Bεŋ ba le bεŋ taashε
bena ba Kletu Jiso, le wa booŋ ba Nyo bachii nje fitele fi
bεŋ leese yi Kletu le. **27** Bεŋ kēe lε muh wuchii wù ba le
ba leesē wa a joo, ba taashε bε Kletu, le wu tu wa bε Kletu
yi fīεε le fimimia. **28** Gε muh mu ka nyume yeye lε wu le
muh wu Bajuu kene muh wù nyume gε muh Bajuu gε. Gε
muh mu ka nyume yeye lε wu le nfwa kene mwa yeh gε,
gε muh mu ka nyume yeye lε wu le jwεŋse kene kwεse
gε. Bεŋ bachii le wa yi fīεε le fimimia yi Kletu Jiso le. **29**
No bεŋ le wa bamii ba Kletu noo, tu bεŋ le wa booŋ ba
Ablaham, bεŋ lε bεŋ gε bεŋ kēme mwεε mù Nyo gè ka
Ablaham yu.

4 Fīεε fī nduu le lε, muh nε le ki wu jī bvushe bvu chiji,
geenε wu baanj mwa wù shige, tu gε yeye nyu yu bε nfwa
wu chiji gε, mo nyu wu wù keme bvushe bvuyu bvuchii. **2**
Wu lε wu ya wu nyūme bamii bamu jīiŋe fε wu le, bvushe
bvuyu nyu chiaanj yi bamii bamu le bo jīiŋe fo, gēεŋ bû
kife kī chiji seese le. **3** Le geh no fi le fε besabεŋ le. Gè bee
sege besabεŋ gε bee nje booŋ ba shige, bee nyu nfa yi
mwεε mù sage yi worŋ kfunε le. **4** Sege kife kī chuule gè to

ki kojε, Nyo tuŋ Mwa ye wu to, kwεse boo wu, wu tu wu
nyu tε a banchi kuu. **5** Wu gε to wu lε wu sūuŋ bamii ba
le a banchi kuu, Nyo mo wu jō besabεŋ nje boοŋ be. **6** No
Nyo jo wa besabεŋ nje boοŋ be noo, wu mo wu chiirjε
Kiyo ki Mwa ye lε ki tō a muntele mwesa besabεŋ le. Le ki
kī tεŋe wu lε, “Aba, Chii.” **7** Fi le lε Nyo le wu ge wa lε
bεŋ baŋ gε nfa gε. Bεŋ le wa boοŋ ba yeh. No bεŋ le wa
boοŋ, tu fi le lε bεŋ lε bεŋ kēmε mwεε mù wu gεle fε
boοŋ be le. **8** Gε bee fweele sege bεŋ gε baŋ a kεε gε Nyo
gε, bεŋ lene bvunfa chiaŋ yi mwεε mù bεŋ gε jode lε le
banyo nyume gε banyo gε. **9** Geenε, mεesε no bεŋ le bεŋ
kεε wa Nyo, kεne le mεesε no Nyo le wu kεε wa bεŋ no
mbee ki njēmε, bεŋ jienyi nεε fε bεŋ gōone ki bεŋ tūu jin
fε banyo ba achiji banε le, ba le nje bo kεme bvunja sεŋ.
Bεŋ goone ki bεŋ ka bεŋ tūu nfa yi banyo bayu banε le,
nje la? **10** Bεŋ gεede yuuŋ aju a mu le, a mu nyume a
baŋ baŋ, bεŋ banε kii yimi, bεŋ banε bife bimi yi kiluŋ
le, bεŋ banε biluŋ nje la? **11** Bεŋ gee ne nfaane baŋ lε
lεme chī nlεŋ a bεŋ ntεnεε le chi lēsε achiji. **12** Boοŋ ba
bwεεŋ, nkude lo chiaŋ bεŋ le lε bεŋ kūsε bεŋ nyū nje
mε, geh no nge nkuse mε nyume nje bεŋ, sege bεŋ gε
baŋ a kεme gε banchi gε. Bεŋ gε baŋ ge gε fīεε fi befe fε
mεne gε. **13** Bεŋ kee le fweele sege nge nfeeji saaka wù
jonje wu Nyo bεŋ le gε bee nje nge nchene lo. **14** Mo no
nge bee yi kinchen le nε, ki gε bee nje mmoŋ wu gε to fε
bεŋ le, bεŋ gε baŋ lege gε, kεne bεŋ nyieŋsε mε gε. Bεŋ
ka jode lo mε ye yene le nje nchendaa wu Nyo wumu
kεne nje Kletu Jiso kibεε. **15** Bεŋ gε yuge njoŋ bε mε sege
kεε, kooshi la mεesε? Taŋlo njēmε le nε je gε bee yu ki

bεŋ bâayε ajii a wene bεŋ nyâ mene, tu bεŋ gè baayε gεh lo. **16** Nle ntu wa muh wu kimbane fe bεŋ le no nseŋe nchieŋ bεŋ le? **17** Bamii baa goone ki bo dûunyi le bo keme kiŋkoŋe fe bεŋ le baŋ, geenε bo goone bεŋ yi fiεs le nyû gε fî joŋe gε. Bo koŋe le besabεŋ gâsε le bεŋ kême kiŋkoŋe nyu fe bo le. **18** Fi joŋe le muh kême kiŋkoŋe fe muh le yi fiεs fî joŋe le. Fine le chuule segechii, nyu gε le sege nle besabεŋ maa gε. **19** Booŋ banj ba le shéŋ yaŋ, nle gεh njε mbaŋ ŋka ŋke lo lume chena, n'yeŋ ŋge ŋgêŋ mbû no kinche ki Kletu le ki nyû ye yene le! **20** Muh jô le mbe mbee besabεŋ mεsε, wu le ŋkûsε je yî njεme yu bεŋ le. Fiεs fî bεŋ ge fine le bvufee lεsε lo mε. **21** Bεŋ ba goone ki bεŋ nyû a banchi kuu, bεŋ sêŋ la mε, bεŋ yuge gεh fiεs fî banchi jeme? **22** Ba le ba saŋ le Ablaham gè kême boon ba biliŋsε bafεs, wu gè boo wumu bε kwεsε wù le nfwa, wu boo wumu bε kwεsε wù le gε nfwa gε. **23** Nfwa wune gè boo mwa gεh no ba to ba boyi boon bachii. Geenε kwεsε wù le gε nfwa gε wεsε gè boo we mwa wu bii ŋka wù Nyo gè fe le. **24** Taŋlo besabεŋ jo fiεs fine njε mbejε wu fiεs. Bikεsε ba bafεs banε duunyi maŋkanj mà manfεsε. Aga wù gè bee nfwa jode kijuse ki maŋkanj mà Nyo gè gwo bε bamii ba Ishwala yi Mbegε wu Sina le. Bamii bachii ba le akuu a maŋkanj mayu le nfa. **25** No Aga jode kijuse ki maŋkanj ma yi Mbegε wu Sina wù le woŋ wù Alebia le, wu ka wu jode tε kijuse ki kilaanteŋ kî Yεlusalem wù mεsε le, nje bamii ba a kilaanteŋ kiyu le bachii le nfa a banchi kuu. **26** Geenε bamii ba Yεlusalem wù fewe le gε nyu nfa gε. Wuwεs Yεlusalem le bwεe wese besabεŋ. **27** Le fiεs fî ba gè saŋ le, “Wo wù kwεsε wù le

kaa wu boyi gε, wo lâjeye. Wo wù gè baanj a luŋ gε wa mwa gε, wo kwâase chike. Wo kêe le booj ba kwese wù ba le ba baa jij wu le, bo lé bo dûude bo fêde ba kwese wù le be jwεŋse.” **28** Noo, booj ba bwεŋ, beŋ le booj ba Nyo bii no Nyo gè ka yεεŋyeεŋ no Ablaham gè boyε Asik bii no Nyo gè ka. **29** Gè bee kife kiyu le, mwa wù ba gè boyε no ba boyi booj bachii, tu wu boone bikaa ajiŋ a mwa wù gè nya Kiyo ki Nyo bvunja fε ba boo wu. Le geh te yεεŋyeεŋ be fieε fi kooshi mεεse. **30** Ba le ba saŋ a ñwa wu Nyo le kune fieε fine le la? Ba le ba saŋ le, “Kûŋε be kwese wù le nfwa be mwa ye bachii, nje gε mwa nfwa tanlo wu gâ bvushε be mwa kwese wù le gε nfwa gε.” **31** No fi le noo booj ba bwεŋ, fieε fi njeme fichii duunyi le gε besabεŋ nyu booj ba kwese wù le nfwa gε. Besabεŋ le nyu booj ba kwese wù le gε nfwa gε.

5 Kletu gè bvuse wa besabεŋ yi bvunfa le. Wu gè bvuse ne, wu le keefε besabεŋ ka be nyûme a bvunfa bvu banchi kuu gε. Noo, beŋ mo beŋ lêmε beŋ tεεme. Keefε beŋ ka beŋ lêe akuu a kimbuŋ ki bvunfa le gε. **2** Beŋ yêgε beŋ yû fieε fi me wù Bol nlé njêmε. Ne beŋ beme lo le ba chvûu beŋ yeh fε beŋ nyû chaŋ a Nyo jii, tu fieε fi Kletu gè ge fc beŋ le le achiji. **3** ñka njeme nchiise le muh wuchii wù le wu beεŋ le ba chvûu wu yeh wu kêe le wu kême ki wu gêede banchi ba Bajuu bachii no bo le. **4** Beŋ bachii ba goone ki beŋ nyû jiale seŋ a Nyo jii le nje beŋ gεede banchi, beŋ kêe le beŋ le beŋ ñga wa bikwεε biŋna be Kletu. Beŋ le beŋ bvuse wa ye yene yi mbale wù Nyo bale beŋ yu le. **5** Fε besabεŋ le, fieε fi besabεŋ jiiŋe fwe yi fi le, le le Nyo lé wu gê wu jô besabεŋ njε bamii ba le chaŋ a

wu jii. Fine le fies fi Kiyo ki Nyo kî lene yi ye yeso besabey
le fedo yi fitele fi besabey leese yi Kletu le fi ge wa le
besabey chîseue. **6** Bej kêe le ne muh le wu taashé wa
be Kletu Jiso, wu nyume ba chvuu wu yeh kene ba baanj
chvuu ge wu yeh ge, tu geh fifies keme fies ki fi gê ge.
Fies fi le fishaj le fitele fi wu lesé yi Kletu le, wu duunyi
yi kinjkoje le. **7** Bej chi shee bej gee chuule, ge yeej le
bej lû ki bej bii nchiesej le? **8** Ge nyu Nyo wù gê teje
bej wu tefé bej a yine je le ge. **9** Ge bej kwaji ñganj wù
ba to ba ma le, “Kikuu kimimia cheje be nchwa ge?” **10**
Ngæede bvufée yi ye yene le nje Tada le ge bej bii fies fi
bamii bamu jeme le fuge fi jeme me ge. Le muh wee wù
cheje be bvufée bwena, kene le yeej, le Nyo wù lé wu
nôj ñge yi ye ye le. **11** Booj ba bwesj, ne fi bee le mbaanj
nfeeji le ba chvûse bamii yeh fe bo nyûme chaanj a Nyo
jii, bamii ka bo boone bikaa a me jiñ nje la? Ne fi bee noo
tu fies fi nfeeji le Kletu gê kwe yi kintaañ le, bamii yuge
bo ka bajse lo yu, fi ge ka fi nyu yu ge. **12** Fe bamii baa ba
njiñse be bvufée bwena, ñgoone le ba gêej fwe ba mëse
ba bvûushe lo ye yiboo. **13** Booj ba bwesj, Nyo gê teej
wa bej wu le keefé bej ka bej nyû nfa yi fies fimi le ge.
Geene, no bej baanj ge yi bvunfa le ge, keefé bej mo bej
jôde le tanlo bej gêe mwëe mù mbefe no nyaj yi ye yene
goone ge. Bej lène lo lème fe booj ba bwe bena le be
kinjkoje. **14** Bej gêe noo nje banchi bachii le bo taashé yi
wuné le wu mumwaa le, “Wo kôje muh wù le mbebe yo
le geh no wo koje kikwëe kunj.” **15** Geene, bej ne ja bej
tu bej ñase lebejlebej nje bvû, muh goone ki wu lûj wu
jî lo mwa bwee, bej yêne le keefé bej gê bej jâ bej chêje

bε bikwεε biεna gε. **16** Fiεε fī njεme le lε, bεŋ chēe bεŋ
bii geh no Kiyo ki Nyo duunyi bεŋ le, noo bεŋ ge ka bεŋ
gēe no nyāŋ yi ye yene goone lε bεŋ gēe gε. **17** Njεme ne
nje ge fiεε fī nyāŋ yi ye goone to fi cheŋse a fi Kiyo ki
Nyo goone le gε. Gε fī Kiyo ki Nyo goone tε fi cheŋse a fi
nyāŋ yi ye goone le gε. Gε mwεε mù munfεε mune taŋlo
mu nyūme yī fiεε le fimimia gε. Ne fiεε fī gε taŋlo bεŋ
gēe fiεε fī bεŋ goone gε. **18** Ne bεŋ chee bεŋ bii nyu no
Kiyo ki Nyo duunyi bεŋ le, bεŋ ge ka bεŋ nyū a banchi ba
Musε kuu gε. **19** Mwεε mù mbefe mù nyāŋ yi ye to yi
goone geh bamii maa mu gε. Le ki ba jāŋe kinjaŋ bε ki ba
kwâŋi mwεε kune kinjaŋ mo ki ba chēe kinche ki nyieŋ yi
kinjaŋ. **20** Ka nyume ki ba bûune banyo ba achiji bε ki ba
lâde kεnε ba fiεŋe jiaaŋ. Ka nyume ki bâne kimbane, ki ba
ŋâse kinjase, ki ba ghēge kinjhe, ki ba kêmē shéŋ yī toonyi
bε fε muh kwâŋi geh nyu kikwεε ke. Ka nyume ki ba gâse
bamii mo fε muh gâ bamii wu kεme ke kinchvu. **21** Le tε
ki ba bêŋne kindoŋ, ki ba mûu mbvuuŋ ma kôode bε ki bo
mûu bo yôde, mo ki bo gēe mumu mwεε nje mune. Njεme
nchiise no ŋgè njεme wa bεŋ le fweele, lε bamii ba gee
mune mwεε ge bo nyu bo kêmē kijuse antenee a bvunfoŋ
bvu Nyo gε. **22** Geene, mwεε mù jade fε Kiyo ki Nyo le,
le mune, kijkoŋe, kilanye, nyiegee, ŋkane shéŋ, kinje
kǐ joŋe, bvujonje, ki muh lεme yi nchiεŋ le, **23** kinje kǐ
bone, mo ki muh jiji ye ye le. Gε nchi wumu nyume yu
wù banε mwεε mune gε. **24** Bamii ba le ba Kletu Jiso le ba
ta wa nyāŋ yi ye yiboo bε mwεε mù mbefe mù nyāŋ yi ye
goone yi kintaaŋ ki Jiso le. **25** No besabεŋ chee mεeſe yi
bvujga bvu Kiyo ki Nyo le, besabεŋ mo be gēe mwεε bee

bii geh no Kiyo kiyu duunyi. **26** Keefə besabəŋ chīaase ye gε. Keefə besabəŋ gēe muntele befe bamii bamu gε. Keefə besabəŋ bēene kindon be bamii bamu gε.

6 Booŋ ba bwəŋ, ne beŋ ja beŋ yεŋ muh mu a beŋ ntənε wu gwe yi kimbefə le, beŋ ba chee kinche no Kiyo ki Nyo duunyi, beŋ mōŋ ki beŋ tēfε wu wu bū a kimbefə kiyu nteŋ. Geenε, muh doo wu teefe wu teefe wεε wu yēne le keefə wu tε lēe mmoŋ le wu gwē gε. **2** Beŋ fiih booŋ ba bwe wene be baŋge baboo. Ne beŋ gee noo tu beŋ gεede nchi wu Kletu. **3** Ne muh jode kikwεε ke le wu le fεε, njε wu le fεε sεŋ, tu wu lεede geh nyu be kikwεε ke. **4** Muh wuchii tāa gee che, wu yēŋ laa wu gee chuule la. Ne wu gee chuule, fe wu chīaase ye fe kikwεε ke le. Geenε keefə wu fēge kikwεε ke be muh mu gε. **5** Beŋ kēe le muh wuchii kεme ki wu tūude we nte. **6** Ne muh yεyi muh be je yi Nyo, muh wù ba yεyi wu gāde mwεε mwe mù njoŋe munchii, wu nyā muh wù yεyi wu yu. **7** Keefə beŋ lεede be bikwεε biŋna gε. Ge Nyo nyu kiyuŋ gε. Beŋ kēe le fεε fi muh bone le geh fi fi wu lē wu gē wu gwējε. **8** Ne muh bone ye ŋgo nyu fεε fi nyar yi ye ye goone, tu wu lē wu gē wu gwējε geh nyu fεε fi nyar yi ye ye nyaa, fi le kwe. Ne muh bone ye ŋgo nyu fεε fi Kiyo ki Nyo goone, tu wu lē wu gē wu gwējε kinche kī kage gε kī Kiyo ki Nyo nyaa.

(aiōnios g166) **9** Noo, keefə besabəŋ gē be wēeyi ki be gēe mwεε mù njoŋe gε, njε kife le ki tō ki kōjε kī bee kēmε ŋwejε wuyu fe bee baŋj fwεεŋ gε. **10** Fi mo fi nyu le, yi kife le kichii kī besabəŋ kεme je, bee gēe geh mwεε mù njoŋe fe bamii le bachii tete fe bobaa bō le a kfuu chi bamii ba mbemε le. **11** Beŋ yεŋ no ajii a ŋwa a fεε le a

kuge! Saŋ me bε kibo kaŋ. **12** Bamii baa bò kaane lε ba chvûse bεŋ yeh le bo bò goone ki bo ch̄iaase ye yi mwεε mu nyarŋ yi ye le. Bo gee noo wu lε keefε bamii ḡe bo bôone bikaa a bo jiŋ nje fιεε f̄i bo feeji lε Kletu ḡe kwe yi kintaan le. **13** Mo bamii ba ba le ba chvuu wa bo yeh, gε bo gεede banchi bachii gε. Geenε bo goone lε sege ba chvuu bεŋ yeh bo mo bo kfûune gvuu lε bεŋ le bεŋ ge fιεε f̄i bo goone yi ye yene le. **14** Geenε, fε mεne gε mε nyu n'yu ntô ŋkfûun gvuu yi fιεε fimi le fuge yi saaka wu lε Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu gε kwe yi kintaan le. Le yi kintaan kine le wù mwεε mu yi nsheŋ le, le mu kwe wa mu gase besa mu, ŋgase te bε mu. **15** Nε muh le yu wù ba le ba chvuu wu yeh kεne ba baan wu yeh chvuu gε, tu gε fifiε keme fιεε ki fi ḡe gε. Fιεε f̄i le fishaŋ le lε, Nyo s̄eesε muh, wu nyûme muh wù fwεŋ. **16** Kimbone ki Nyo bε yii ye tō fε bamii bachii ba bii je yine le, bò le wa bamii ba Ishwala ba Nyo. **17** Kεge mεesε gεεne lo, keefε muh ka wu fûnjse mε gε, nje banlele ba le yi ye yaŋ le duunyi lε nle muh wu Jiso. **18** Boon ba bwεεŋ, Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu dûnye fitele f̄i joŋe fε biyo biena le. Fi nyûme noo.

Efesu

1 Le me wù Bol, mwa ntuj wu Kletu Jiso yi ɳkoŋ wu Nyo le. Nsaŋe ɳwa wunε fe bamii ba le ba Nyo ba Efesu le, ba leme ba tεeme yi Kletu Jiso le. **2** Nyo wù Chiji wese besabεŋ be Tada Jiso Kletu dûnyε fitele fi joŋe fe bεŋ le, bo ka bo nyâ bεŋ be muntele mù nyiɛgee. **3** Mbεεŋse nyûme fe Nyo wù le Nyo wu ka nyume Chiji Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu le. Wu le wu noŋ besabεŋ be kimbone kichii kĩ fiih biyo biesa kĩ jade manjuu ma fewe le, no bee le be taashε yi Kletu Jiso le. **4** Fe Nyo fe woŋ kfunε gɛ bee wu cha wa besabεŋ le besabεŋ lé be gɛ be tâashε besa ba Kletu, be yûude, bee nyûme jiale seŋ a wu jii. Yi kiŋkoŋe ke le, **5** wu gɛ seese wa ki wu gɛ wu jô besabεŋ le le boŋ be fede yi Jiso Kletu le. Wu gɛ ge noo, wu bii fiese fi joŋe fe wu le, fi wu gɛ goone le fi nyûme. **6** Gɛ bee wu le mbεεŋse gɛne fe wu le yi nya yĩ kuge yĩ wu le wu nya besabεŋ le achiji fede yi Mwa ye wù le shéŋ ye le. **7** Wu gɛ bee wu suuŋ besabεŋ chiaŋ yi bimbefε le be kilεmε ki Mwa ye wunε. Fì le le, wu gɛ bee wu leeshe bimbefε biesa besabεŋ, bii kiŋkoŋe kĩ baaŋ kĩ wu gɛ dunyε yi ye yese besabεŋ le. **8** Wu gɛ doo wu dunyε wu dunyε lo wesee bee le. Wu gɛ ge noo be bvufee bwe bvuchii mo ɳkwajε we wuchii. **9** Nyo le wu ge wa besabεŋ kεe fiese fi wu goone fi gɛ shee fi nyume yi nyile le. Wu fe wu bii fiese fi joŋe wu le no wu gɛ seese wa no wu lε wu tô wu gɛ fede yi Kletu le. **10** Wu gɛ seese le sege kife doo ki to ki koŋe wu bânyε mwεε munchii kεnε mù fewe, kεnε mù fekuu, wu gɛ a Kletu kuu wu nyûme kikwεε kiyu. **11** Nyo gɛ bee wu cha te bee ki bee nyûme bamii be yi Kletu le. Wu gɛ cha no wu gɛ

seesə wa baaj lo wu bii ŋkwajə we le geh yeeŋyeeŋ no wu
to wu gee mwəe mwe munchii wu bii ntaj wu we le no
wu goone. **12** Fi gə bee noo, wu lə bee ba gə bee bamii
ba fwe ki bee gəe bvufee yi Kletu le ki bee chēe kinche
kī gēe bvukuge bv Nyo chūnyi, mbəeŋse gəeŋe fe wu
le. **13** Beŋ te gə taashə yi Kletu le sege beŋ gə yu je yī
nchięŋ yī le saaka wù joŋe wù too be mbvuse fe beŋ le.
No beŋ yu noo, beŋ mo beŋ leesə fitele yi Kletu le, Nyo ge
njŋe we yi ye yene le, wù le Kiyo ki Yuude kī wu gə ka
bamii yu. **14** Kiyo ki Yuude kine le nshuude wu bvushe
bvù besabəŋ lē be kēmə. Besabəŋ lē be kēmə sege Nyo
mesə wu suuŋ bamii ba le be yi chiaŋ yi bimbefə biboo
le. Noo, bvukuge bwe chūnyi, mbəeŋse gəeŋe fe wu le.
15 Nle n'yu wa kune fitele fienā fi beŋ le beŋ leesə yi Tada
Jiso le, mo kinjkoŋ kī beŋ keme fe bamii le bachii ba le ba
Nyo. Ne fiee fi ge, **16** ŋge ndoo mbuune ntu ŋkwaji beŋ.
ŋge mbaan a nlu ge ki nyâa kiyone Nyo le kune beŋ a
buunə chan̄ le ge. **17** Mbuune lə Nyo wù le wu Tada wese
besabəŋ wù Jiso Kletu, Nyo wù le Chiji bvukuge, wu nyâ
beŋ be Kiyo kī lē ki nyâ beŋ be bvufee, ki gwênye ajii a
wene ki beŋ kēe wu chuule. **18** ŋka buune lə wu yūuse
bvufee bwena ki beŋ kēe fiee fi beŋ jiiŋe fwe yi fi le, fi
le fi, fi wu gə teŋe beŋ nje fi, beŋ ka beŋ kēe bvukuge
bvù baaj bv bvushe bv bamii ba le ba Nyo. **19** ŋka
buune lə Nyo gwênye bvufee bwena ki beŋ kēe bvunga
bwe bvù fede bvunga bvuchii. Le bvunga bvù baaj bvunə
bvù wu lene yu yi besabəŋ ba le ba leesə fitele yi wu
le. **20** Le bvunga bvuyu bvunə bvù wu gə leŋ yu fe wu
bvûse Kletu yi kwe le, wu beŋse wu, wu shishe a kibo

ke kinchiεεŋ le woŋ wù fewe le. **21** Kletu kuge wu feder
mwεε mü sage fewe munchii mo bvunforj, mo bvunja,
mo bvukuge bvuchii. Wu ka keme jee chì kuge chì feder
ajee achii a ba tεŋe bamii yu. Gε wu nyu noo gεh yi kife
kine le maa gε. Wu lé wu gε wu nyû noo yi kife kì too le
tε. (aiōn g165) **22** Nyo le wu gεε mwεε munchii a wu kuu,
wu ka wu gεε wu lε wu nyûme kikwεε ki fιεε fichii fc
kintaashε ki bamii ba mbεεmε le. **23** Kintaashε ki bamii
ba mbεεmε kine le ye yi Kletu. Kletu mo wu nyume a wu
yise wu koje nje kintaashε kine, nyu wu wù gee lε mwεε
munchii yiise mu kooji a jé le yichii.

2 Gè bee fweele, bεŋ nyu bamii ba gè kwe wa a kiyo le
nje banchi ba Nyo ba bεŋ gè ɳgode mo bimbefε biεna **2** bεŋ
bεŋ gè chee bεŋ gee. Bεŋ gè chee bεŋ bii nyu je yǐ bamii
ba yi woŋ kfunε chee yi le, bεŋ ka bii nfoŋ wu bvunja
bvu yi fii le. Le wu wù le kiyo kε kì lene mεεse yi bamii
ba tεεme bikwεε Nyo le. (aiōn g165) **3** Le gεh tε no besabεŋ
bachii gè shee be chee. Besabεŋ gè chee bee gee mwεε
mü nyar yi ye yǐ ɳwεŋe goone, bee bii mwεε mü nyar yi
ye be baŋkwaje besa goone lε besabεŋ gεe le. Besabεŋ nje
bamii ba wuŋ gè bee lo bamii ba shεŋ tōnyi Nyo be bo
gεh yεεŋyεεŋ nje no muh wu wuŋ wuchii le. **4** Geenε Nyo
wù le wu yise be yii fe besabεŋ le gε konj besabεŋ baŋ, **5**
wu taashε besabεŋ be Kletu wu bvuse yi kwe le mo no
besabεŋ gε bee be kwe wa nje banchi ba Nyo baa ba bee
gε ɳgode. Nyo gε bvuse bee nyu nje fitele fie fi joŋe. **6** No
wu gε taashε besabεŋ be Kletu Jiso wu bvuse bee yi kwe
le noo, wu mo wu bεεŋse besa bo wu shiishe besa bo yi
woŋ wù fewe le. **7** Wu gε ge noo wu lε ge doo nyûme yi

kife kì too le, wu dûnye kijkonje kì baanj kì tanlo muh ge
ka wu beji ge. Fitele fi joje fine le wu dunye wa besabey
le yi kinjkonje ke le fe besabey le fede yi Kletu Jiso le. (aiōn
g165) 8 Beŋ kēe le Nyo gè bvuuse beŋ nyu nje fitele fie
fi joje fede yi fitele fi beŋ gè leesc yi Kletu le. Ge fine
fiee nyu beŋ ba gè ge ge. Le nnya yi Nyo. **9** Ge nyume
nje leme chimi chì muh gè leŋ fe wu kēme, wu le keefc
muh nyume yu wù jâ wu chiaase ye ge. **10** Fiɛe fi le, le
le besabey le no bee le ne mɛesse, le Nyo wù leŋ be kibo
ke. Wu le wu taashé besabey be Kletu Jiso wu fe besabey
tu bamii ba bafey, wu le besabey lène chileme chì joje
chì wu gè seese wa baanj lo le le chi, chì besabey lé be
gè be chēe bee lène. **11** Beŋ bamii ba le ge Bajuu ge, beŋ
tâne fiɛe fi beŋ gè shee beŋ nyume fweele. Bajuu ba tɛje
bikwɛe biboo le, bo le bamii ba ba le ba chvuu bo yeh, ba
gè tɛje beŋ le beŋ le bamii ba le binshushu. Nchvuse yeh
wune nyu fiɛe fi ba gee nyu yi ye yi muh le be chiaan. **12**
Beŋ ntâne le gè bee segekɛe, beŋ keme ge fiɛe ki beŋ gè be
Kletu ge. Ge beŋ gè bee antenɛe a kinjogge ki bamii ba
Nyo ba le ba Ishwala ge. Ge beŋ gè keme fiɛe ki beŋ gè be
manjkaŋ mà ŋka, mà Nyo gè gwo be bo ge. Beŋ gè bee
gɛh lo fiena yi nshen le fene beŋ keme ge fiɛe fimi fi beŋ
jiine fwe yi fi le ge, beŋ kee ge te Nyo ge. **13** Geenɛ, yi
mɛesse le beŋ le beŋ taashé wa be Kletu Jiso, beŋ ba gè
shee beŋ nyu je yì ndefe le fe Nyo le, wu le wu jo wa beŋ
wu to be beŋ mbebe ye le fede yi kileme ki Kletu le. **14** Le
wu wù Kletu kibɛe wù to be nyiɛgee fe besabey le. Wu
le wu ge wa Bajuu be bamii ba le ge Bajuu ge tu muh le
wu mumwaa. Wu le wu kesɛ wa kimbe ki kinjaye kì le

kimbanε kĩ ḡe shee ki nyu a besabεŋ ntεnε. **15** Wu le
wu nya ye ye ki wu kw̄e ki wu ch̄iijε nchi bε mwεε mù
nchi duu lε ba ḡe ki ba nyû bamii ba Nyo. Wu ge noo
wu lε wu tâashε muh wuchii yi ye le, bo tû wa muh wu
mumwaa wù fwεŋ yi kijuse ki bamii ba bafεε le. No wu ge
noo, wu mo wu to bε nyiεgee. **16** Kwe ye yi kintaaj le,
le yi taashε chikfuu ch̄i chifεε chi to fε Nyo le yi ye le
yimimia, wu mo wu yuuε kimbane kiboo yi kintaaj le ki
ka. **17** Wu ḡe be wu to wu fejε saaka wù too bε nyiεgee
bεŋ ba ḡe bee je ȳi ndefε le, wu fejε tε saaka wuyu wunε
bamii ba le mbebe le. **18** Ge wu besabεŋ bachii fε bee
kεmε je ki bee to fε Chiji wese le feder yi Kiyo le kimimia.
19 Noo, ge bεŋ baan̄ bantolo gε, kεnε bamii ba bεle geh lo
gε. Bεŋ le wa booj ba woŋ bena bamii ba le ba Nyo, bεŋ
le tε bamii ba yeh yi Nyo le. **20** Yeh yinε le ba jone yi
kichi kĩ le booj ba ntuj ba Jiso bε bamii ba teede bantuj
ba Nyo le, Kletu Jiso kibεε le tεde chi buu chi yeh yiyu. **21**
Le yi ye ye le wù yeh yiyu yichii le yi taashε yi tu yi kuu
ki yi ḡe yi tō yi nyûme yeh ȳi yuude fε Tada le. **22** Bεŋ tε
le bεŋ taashε bεŋ ba joor yi Kletu le, nyume kijuse kĩ Nyo
chee fo a Kiyo ke le.

3 No Nyo le wu ge wa mwεε mune fε bεŋ le nε, mε mo
mbuune fε bεŋ le. Mε wù Bol le yi ncha le nje saaka wù
kune Kletu Jiso. Nlεne ncha wunε nε nje bεŋ bamii ba le
gε Bajuu gε. **2** ɻkwaji le bεŋ le bεŋ yu wa no Nyo ḡe cha
mε wù nya lεme ch̄i lε ntεede kune kijkojε ke fε bεŋ le.
3 Fieε fiyu fine le f̄i ḡe shee fi nyu nyilε le, Nyo nyu wu
gwenyε wa ajii awaŋ n'yεŋ. Nle nsaj wa shige kune fi fε
bεŋ le. **4** Nε bεŋ tεŋ lo, bεŋ ȳeŋ fieε f̄i ɻkee kune kinyilε

kinε kì gè bee kune Kletu. **5** Gè bee fweele Nyo gè baanj ge
ge kiŋgogε ki bamii kì segekεε kεε kinyile kiyu ge. Mεεse
Kiyo ki Nyo le ki dunyε wa boonj ba ntuj ba Jiso ba yuude
mo bamii ba teede bantuŋ ba Nyo le, bo kεε. **6** Fiεε fi le
nyile le fine le lε, bamii ba le ge Bajuu ge, Nyo le wu nya
te bo be bvushε bvù wu le wu gεε fe bamii be le. Bo le wa
ye yimimia be bo, ɳka wù Nyo gè fe fe Bajuu le, le wa tc fc
bo le no bo le bo taashε be Kletu Jiso fedē yi saaka wù
jone wù bo le bo bεεŋ wu le. **7** Nyo gè ge lε mε nyûme
mwa lεme wu saaka wù jone wunε. Lεme chine gè bee
nnya yì wu gè nya yi kiŋkonε ke kì wù keme fe mene. Wu
gè jo bvunjga bwe wu lεŋ be bvu yi ye yaŋ le ki wu nyâ
lεme chine lε nlêne. **8** Mbaanj a mbu geh lo mo muh wu
shige a ɳgoo yi bamii bachii ba le ba Nyo le gε. Geenε Nyo
gè dunyε fitele fie fi jone fc mene wu nya lεme chine
mene wu le ɳgêεŋ nfēeji saaka wù kune bvukuge bvu
Kletu bvù keme ge mbeje fe bamii ba le ge Bajuu le gε. **9**
Gè bee lε bamii bachii kēe adajadaŋ ntaj wu kinyile ki
fiεε kì Nyo wù gè fe mwεε munchii wu gè shee wu nyiile
yi ye le yi biluj le biluj le. (**aiōn g165**) **10** Ntaj wunε gè bee
le lé gê nyûme kife kì mεεse le, Nyo lé wu fε wu fedē
yi kintaashε ki bamii ba mbεεmε le, banchendaa be biyo
bì keme bvunjga ki bi sâge manjuu mà fεwe le, bo yεŋ
bvufee bvu Nyo bvù le jé le jé le. **11** Wu gè ge fiεε fine wu
bii no wu gè seese wa feŋkεε. Wu nyu wu ge wa fiεε fiyu
fede yi Kletu Jiso wù Tada wese besabεŋ le. (**aiōn g165**) **12**
Le nje wu wù besabεŋ le bee keme je ki bee tōo mbebe
Nyo le bee kême gε nfaanj gε, kεε kimaŋε nje fitele fi
besabεŋ leese yi wu le. **13** No fi le noo, mε mo ɳkude

lo chiaaj le keefé shéj kwê bëj nje njé wù n'yëde nje bëj ge. Bëj lé bëj kême bvujorë bvuyu. **14** Le nje mwës mune mù ntune anyuu a Chiji wese besabëj fwe, **15** wù ajee a chikfuu chichii chì fëwe mo chì fëkuu jade fe wu le. **16** Ntune anyuu nlege, mbii bvukuge bwe bvù le bvù baaj le, le wu nyâ bëj bë bvungi fede yi Kiyo ke le, bvu gê muntele mwëna têeme. **17** Noo, Kletu mo wu chêe a muntele mwëna le no bëj leese fitele yi wu le. Mbuune te le kinjkojë nyûme yi ye yene le ki gê bëj chîme genj njé kite bë yeh yi ba joorj yi kichi ki têeme le, **18** wu le bena bamii bachii ba le ba Nyo kême bvufée bvù taarlo bëj këc kinjkojë ki Kletu. Kinjkojë ke kine këme mbvu baaj ki këme ndefe fekuu bë ndefe fëwe baaj, ki lee te kuu baaj. **19** Mbuune le taarlo bëj këc kinjkojë ke kiyu kî yage bamii ki bo këe, wu le bëj tanlo bëj nyû a bëj yise bë fïës fi Nyo le fi fichii. **20** Besabëj mo be bëejse Nyo. Le wu wù tanlo wu ge fïës fichii bë bvungi bvu bwe bvù lene yi ye yese besabëj le. Wu taarlo wu gê wu fë lo no besabëj biide kene no taarlo besabëj kwaji. **21** Mbëejse nyûme fë wu le nje kintaashë ki bamii ba mbëmë mo nje Kletu Jiso yi kife le kichii mo segechii ki kage ge. Fi nyûme noo. (aiōn
g165)

4 Noo, me wù Bol wù le muh wu ncha nje Tada Jiso, nlege lo bëj le bëj chêe kinche kî le ki kojë kî Nyo têje bëj le bëj chêe yi ki le. **2** Bëj shîishi bikwës biëna fekuu bëj ka bëj nyûme wës, bëj kâane shéj. Bëj jôde muh le muh no wu le yi kinjkojë le. **3** Bëj mône chuule ki bëj nyû geh yi kintaashë kî Kiyo ki Yuude le ki to bë ki fe bëj le, no bëj chee yi nyieggee wù taashi bamii le. **4** Ye yi bamii ba

mbemē le yimimia, Kiyo ki Yuude nyu kimimia. Le geh yeejyeen no fiee fi Nyo gè teje besabey le bee jiiye fwe yi fi le, le te fimimia. **5** Tada le geh wu mumwaa, mbemē nyu geh wu mumwaa, nleesē wù ba leese bamii a joo le geh wu mumwaa. **6** Nyo le geh wu mumwaa wù le Chiji wese besabey bachii. Wu le awe a mwēe munchii, wu lene fede yi besabey le bachii, wu le te antenēe a besabey bachii. **7** Fi le te le Kletu le wu nya nnya fe muh le wu mumwaa wu mumwaa besabey le, bii nfe wu nya ye fe mwēde le. **8** Ne fiee fi ba saj a Ijwa wu Nyo le le, “Sege wu gè bene wu geej fewe, wu gè bee wu ge bamii ba wu gè kooye tu bo bii wu le. Wu gè bee wu nya nnya bamii le.” **9** Ki jeme le, “Wu gè beej wu geej fewe” le le la? Fi duunyi le wu gè bee wu ya wu shii wu geej a nshej kuu. **10** Noo, wu wuyu wù gè shile wu to fekuu le geh te wu wù gè bene wu fe lo kibvule kichii wu geej awe, wu le manjuu manchii taŋlo ma nyū ma yīse be wu. **11** Le geh wu wù gè nya nnya bamii le. Wu gè nya bamu le bo nyūme booj be ba ntuj, wu nya bamu le bo sēne mwēe mù bo yuge Nyo jeme, bamu ba jīenyi bo fēeji saaka wù joje wu Nyo, bamu ba jīije fe kintaashé ki bamii ba mbemē le bo ka yeyi bamii. **12** Wu gè nya nnya yiyu yine ki wu sēesē bamii ba le ba Nyo yu ki bo kōje ki bo lēne leme che, bo jōone ye yi Kletu yī le kintaashé ki bamii ba mbemē le, **13** geej bu kife kī besabey bachii le be gē be nyume wa muh wu mumwaa yi mbemē wese besabey le be yi fiee fi besabey kee kune Mwa Nyo. Ne besabey chee noo, fi ge besabey nyume be ta bee koje bee mēse bee nyume wa no Kletu le wuchii. **14** Noo, besabey ge ka be nyume njē booj ba shige, ba kfuu

chi ban'yeεε ba la doo bo fede bo fiine bε bo, bo gεεne
fwe bo tuu jiŋ nje fiεε fe fii kale bε fi ge. Besabεŋ ge ka
bee nyûme tε nje bamii ba bamii ba jienyi bo wεεne lo bo
lεεde bo bε chimbiaŋ ch̄i bo seese le ge. **15** Besabεŋ kêmε
ki bee sêŋe fiesa nyume kinchieŋ yi kinjkoŋe le, bee mo
be kuu a jé le yichii ki bee to be nyûme nje Kletu wù le
kikwεε kesa besabεŋ. **16** Le wu wù gee fe bimbe bi ye ye
le bichii b̄i le bi shuuye bi taashε yi ye le fe bi kuu, bi
joone ye ye yi kinjkoŋe le no kimbe lεne che lεme kimbe
lεne che chuule. **17** Yi mεεse le, a jee chi Tada le ȷgoone
ki njêmε ȷka nchiisε lo bεŋ le le keefε bεŋ ka bεŋ chē nje
bamii ba kee ge Nyo ge. Baŋkwaje baboo to bo nyume ba
achiji. **18** Bvufee bvuboo le bvu kijibε le. Bo le je ȳi ndefε
le fe kinche k̄i Nyo duunyi le, nje bo le bo faŋ lo Nyo, le
nje bo tεεme bikwεε. **19** Bo le bo yunε bikwεε baŋ. Bo le
bo leesε bikwεε biboo antenεε a nyieŋ yi kinjaŋ, ye yiboo
yufe gεh ki bo gee chikfuu chi nyieŋ yichii. **20** Ge fine nyu
fiεε fi ba gε yεye bεŋ yu kune Kletu ge. **21** ȷkwaji le bεŋ le
bεŋ yu wa kune wu, ba yεye wa bεŋ ba taashε bε wu, bε
kinchieŋ k̄i kune Jiso. **22** Bεŋ mo bεŋ bâa ye ȳi kege ȳi
bεŋ gε chee kinche k̄i kege yu ȳi cheŋε wa nje mwεε mu
nyieŋ mù bεŋ gε shee bεŋ gee. **23** Bεŋ kûse baŋkwaje ba
bεŋ kêmε bo nyûme baŋkwaje ba bafεŋ. **24** Bεŋ j̄i ye ȳi
fiεŋ ye yene le ȳi Nyo le wu ge yi fiεεne wu. Yi chine le ye
yi kinche k̄i le nchiieŋ nchiieŋ k̄i chaŋ be k̄i yuude. **25** Fi
mo fi nyume lε, bεŋ chîne chimbiaŋ le, muh jêmε nyume
kinchieŋ mwa bwē le nje besabεŋ bachii le bimbe bi ye
yimimia. **26** Nε muh toonyi shéŋ, wu ȳene lε keefε wu jâ
wu ḡe kimbefε ge. Keefε wu chîne juu selε wu baŋ wu

toonyi shéŋ gε. **27** Keefε wu nyâ je debele lêe yo gε. **28** Nε muh choŋe bvuchooŋ, wu chîne yu, wu tu wu lêne nyûme lεme chî joŋe bε chiaan ye, wu lε taŋlo wu kêmε fieε fi wu fi tε bamii ba fuude yu. **29** Beŋ yêne lε keefε njemε wù saane bûde de yene le gε. Muh jême fieε nyume fi joŋe fi taŋlo fi jôone lo bamii yi fieε fi bo fuge le, wu lε njeme we tôo nyu bε nfhf fe bamii ba yuge le. **30** Keefε beŋ gêe fieε fi Kiyo ki Yuude ki Nyo nyû yii yii gε. Kiyo kinε le njinε wù le nshule wu Nyo yi beŋ le, ki wu dûnyc lε le wu wù keme beŋ, sege juu to chi koje wu mêsε wu sâun̄ beŋ chiaan yi nge le. **31** Beŋ nôŋ lo muntele mù saase, be shéŋ yì bεene, mo shéŋ yì toonyε, mo waa, mo ki chêŋe bε ajee a bamii, mo muntele mù mbefe. **32** Beŋ kêmε nyume kin̄ge kî joŋe bε muntele mù njoŋe fe muh lε muh le. Muh ne ge kimbefε bε muh, wu lêeshe wu nyâ wu le gεh yεεŋyεεŋ no Nyo gè fe yi Kletu le wu lεeshe biŋna bimbefε.

5 No beŋ le booŋ ba Nyo ba wu koje nε chuule, beŋ mo beŋ bêge bε wu. **2** Beŋ chêe yi kin̄koŋe le yεεŋyεεŋ no Kletu gè koŋ besabεŋ wu nya kikwεε ke fe besabεŋ le. Nnya ye yine gè bee kintanyε ki saane ki gwee wuŋ fe Nyo le. **3** Mwεε nje kinjaŋ bε kinche ki nyiεŋ kichii mo kin'yele ajii, gε nyume mù ba bεme mu a beŋ ntεnεε gε, nje gε mune nyume mwεε mù nyûme a bamii ba le ba Nyo ntεnεε gε. **4** Fi baaŋ koje gε le njemε wù nyiεne bε njemε wu kiyuŋ, mo n̄gune chî achiji bûde de yene le gε. Beŋ nyâa gεh nyume kiyone Nyo le. **5** Beŋ kêe nchieseŋ le muh wù jaŋe kinjaŋ, kεnε muh wù gee nyiεŋ, kεnε muh wù yεεde ajii, gε wu keme kijuse antεnεε a bvunfoŋ bvu

Kletu bε Nyo gε. Muh wù yεεde ajii to wu jode mwεε njε
nyo fε wu le. **6** Keefε bεη bεεη muh lεε bεη bε njεmε wù
achiji kune mwεε mune gε. Bεη kēe le le mwεε muyu
mune mù to mu gee shéη yi Nyo bεεne wu bε bamii ba
yuge gε wu le gε. **7** Noo keefε bεη tāashi ye bena baa
bamii gε. **8** Gε shee nyume fweele bεη nyu bamii ba kijibε.
Geenε mεesε bεη le bεη taashε bε Tada, bεη le wa bamii
ba n'yuu. Bεη mo bεη chēe njε bamii ba n'yuu. **9** Fieε fi
n'yuu to wu too bε fi le kinche kī joηe bε kī chaanη mo kī
duunyi nchiesη. **10** Bεη mōη ki bεη kēe fieε fi joηe Tada
le. **11** Keefε bεη lēese chiaanη fc mwεε mù achiji mu kijibε
le gε. Bεη bvāuse lo mu fε waanη. **12** Le lo fieε fi bvuya ki
jeme kune mune mwεε mù bobaa bamii gee nyile le. **13**
Geenε fieε fichii fi n'yuu baaη yi fi le to fi gwenyε ba yede
fi le, **14** nje fieε fichii fi le fi gwenyε to nyume n'yuu. Le
fieε fi ge fε ba duu fieε fimi le, “Wo wù lefe, kāηse! Bū yi
kwe le, n'yuu wu Kletu gē wu bāanη yi ye yo le.” **15** Noo,
bεη mo bεη jīenyi bεη toome kikaa yi kimi le. Keefε bεη
chēe njε biyuη gε. Bεη chēe nyume njε bamii ba kεme
bvufee. **16** Bεη mōne ki bεη gēe mwεε chuule yi kife kī
bεη keme le, nje aju a mεesε le a befe. **17** Noo, keefε bεη
nyūme biyuη gε. Bεη mōne ki bεη kēe fieε fi Tada kōηe le
bεη gēe. **18** Keefε bεη mōu mbvuuη mo kōode bεη gε.
Fine le fieε fi cheηe lo bε bamii. Bεη nyūme bεη yīsε nyu
bε Kiyo ki Yuude. **19** Bεη jēme ye yene le a baŋkee ba a
ŋwa wu Mbεεηse le, mo baŋkee bamu ba n'yuuse, mo ba
Kiyo ki Yuude nyaa bεη le. Bεη yēεne noo bεη bεεηse
Tada a muntele mwεna le. **20** Bεη nyāa kiyone Nyo wù
Chiji le kife le kichii bε yi fieε le fichii yi jee chi Tada

wese besabεŋ wù Jiso Kletu le. **21** Beŋ nyâ bikwεε biεna muh bε muh bii ŋgvunε wù beŋ keme fε Kletu le. **22** Beŋ bikeε ba bamii, beŋ nyâ bikwεε biεna bilεεŋ bena le no beŋ le beŋ nya Tada le, **23** nje jwεŋse le kikwεε ki kwεse, geh no Kletu le kikwεε ki kintaashε ki bamii ba mbεmε. Kintaashε kiyu le ye ye, wu kibεε le Mbvuse wuyu. **24** Noo, bikeε ba bamii keme ki bo nyâ bikwεε biboo bilεεŋ baboo le yi fiεε le fichii geh yεεŋyεεŋ no kintaashε ki bamii ba mbεmε le ki nya kikwεε Kletu le. **25** Beŋ bilεŋse, beŋ kôŋe bikeε bena geh yεεŋyεεŋ no Kletu gε koŋ kintaashε ki bamii ba mbεmε wu nya kikwεε ke, wu kwe nje ki. **26** Wu gε nya kikwεε ke ki wu gε le kintaashε kiyu yûude no wu gε chuge ki bε joo mo je ye. **27** Wu gε seesε kintaashε ki bamii ba mbεmε kiyu noo wu le wu jô ki yi ye le nje kwεse wù fione wu keme ge ŋgilε ge, wu nyume lenelenε wu keme ge fiεε fimi fi befe ge, wu yuude wu nyume ge bε jialε yi ye le ge. **28** Le geh yεεŋyεεŋ no bilεŋse tε keme ki bo kôŋe bikeε baboo geh no bo koŋe ye yiboo. Ne muh koŋe kwεε, tu wu koŋe nyu kikwεε ke. **29** Ge muh nyume yu wù banε ye ye ge. Wu to wu nyane lo yi, wu jiiŋe fε yi le chuule. Le geh yεεŋyεεŋ no Kletu gee fε besabεŋ ba le kintaashε ki bamii ba mbεmε le, **30** nje besabεŋ le bimbe bi ye ye. **31** Le fiεε fi ba gε saŋ a ɿwa wu Nyo le le, “Le nje fine fiεε fi jwεŋse lε wu chînε chiji bε bwεe le, wu mo wu tâashε bε kwεε, bo bafεε mo bo tû wa muh wu mumwaa.” **32** Fiεε fimi nyiile anteŋ a njεmε wunε fi kuge baŋ, n'yeŋe fiaŋ le fi jεme kune Kletu bε kintaashε ki bamii ba mbεmε. **33** Mo no njεmε ne, muh wu mumwaa

wu mumwaa bεŋ le kεme ki wu kōŋe kwεε no wu konje
kikwεε ke, kwεse te yēŋ le wu nyâa ḥgvunε fε jwεεŋ le.

6 Booŋ, bεŋ yûge bachiji bena bε ba bwεe bena a je yi
Tada le, nje fine le fiee fī kooji. **2** Nchi wu Nyo, wù duu le,
“Wo ḥgvûune chijo bε bwoo”, le nchi wù fwe wù kεme
ŋka fo. **3** ŋka wuyu wunε le le, “Muh wù gεede nchi wunε
lé wu gê wu yûge njoŋ, wu ka wu chê wesee yi nshεŋ le
fεnε.” **4** Bachiji booŋ, fε bεŋ gêe mwεε mù muntele sâase
booŋ bena gε. Bεŋ lêyi lo bo bo kûu bε n'yeεyε mo nteefε
yǐ le yi Tada. **5** Bεŋ ba le nfa, bεŋ yûge bachiji bikwεε
ben a yi nshεŋ le fεnε, bεŋ fâane bo bεŋ ka ḥgvûune
bo. Bεŋ yûge bo le bε muntele mwεna munchii no bεŋ
yuge Kletu le. **6** Keefε bεŋ gêe noo gεh sege jise chiboo le
chi gwênyε wu le ye jôŋe bo bε bεŋ gε. Bεŋ gêe nyu njε
nfa yi Kletu yǐ gee nyume fiee fī Nyo goone bε muntele
muboo munchii. **7** Sege bεŋ doo bεŋ lεne bo le, bεŋ lεne
bε njoŋ gεh njε bεŋ lεne nyu Tada le, nyume gε muh wu
wuj le gε. **8** Bεŋ lεne, bεŋ kwâji le fiee fī joŋe fichii fī
mu hgee le wu nyu wu kêmε te fiee fī joŋe a Tada le, kεnε
wu nyume nfwa kεnε wu nyume gε. **9** Bεŋ bamii ba kεmε
nfa, bεŋ kêmε te bo a je yǐ joŋe le, bεŋ yεne keefε bεŋ kâji
lo bo gε. Bεŋ tâne le bena bo bachii kεmε Chiji Kikwεε wu
mumwaa fεwe, yi wu le yeye yeye yu gε. **10** Ki mεesε, ntu
jεme bεŋ le le bεŋ lêmε bεŋ têmε yi Tada le, bεŋ yêmε
nyume yi bvunga bwe bvù baaj le. **11** Bεŋ jii mwεε mu
jεŋ munchii yi ye le nyume mù Nyo nya bεŋ le, wu le bεŋ
tanlo bεŋ lεŋ bεŋ tûŋ jεŋ bena ba debele a jé le yichii yǐ
wu wεεne yi le. **12** Bεŋ kêe le gε besabεŋ juu nyume bε
bamii ba wuj gε. Besabεŋ juu nyume bε mwεε munchii

mù keme bvunga bε bvukuge mù sage woŋ wù kijibε
kfunε. Mwεε munε le biyo bì befe bichii bì le manjuu mà
fewe le. (aiōn g165) **13** Noo, bεŋ mo bεŋ jii mwεε mu jεŋ
munchii mù Nyo nya bεŋ le, wu lε ge doo nyume aju a
befe le, bεŋ lêmε bεŋ tēεme no bεŋ lε bεŋ gê bεŋ nyûme
bεŋ ge wa fieε fichii ki bεŋ gê bεŋ lêmε bεŋ tēεme. **14**
Noo, bεŋ mo bεŋ lêmε bεŋ tēεme. Bεŋ jô kinchieεŋ ki
nyûme njε kicha kì bεŋ shule chiŋ, bεŋ jô kinche ki chaŋ
ki nyume njε kichwa kì bεŋ jile ki bεŋ bâŋε gvúu yene yu.
15 Bεŋ nyûme bεŋ seesε wa ki bεŋ fêeji saaka wù joŋe wù
too bε nyiegee fε bamii le, fine nyume njε jé yi jεŋ yì bεŋ
leese yi bikaa le. **16** Ki bisε fo, bεŋ lêeſe geh nyume fitele
yi Kletu le, fine fieε le njε nkε wu jεŋ wù bεŋ keme abo.
Le fi fi bεŋ lε bεŋ bâŋε mubieŋ mù muh wu kimbefε wεε
nooŋ ηgu bεde yu. **17** Bεŋ jô mbvuse wù Nyo le wu bvuse
bεŋ wu nyûme njε kifo ki jεŋ bεŋ bôŋ, bεŋ mo bεŋ jô tε
nyo yi jεŋ yì Kiyo ki Yuude nyaa yì le je yi Nyo. **18** Yi fieε
le fichii, bεŋ bûune segechii bεŋ bii no Kiyo ki Yuude
duunyi. Bεŋ doo bεŋ buune bεŋ bîide fieε fichii fì bεŋ
goone Nyo le. Yi fifieε le bεŋ jîiŋe chuule bεŋ ka kâane
shéŋ segechii ki bεŋ bûune bεŋ lεge Nyo fε bamii ba le ba
Nyo le bachii. **19** Bεŋ bûune tε fε mene lε sege ηaase jwe
waŋ ki njemε, Nyo nyâ mε bε fieε fì njêmε, njêmε n'ya
nfâane gε kune kinyile ki saaka wù joŋe wù wu Nyo. **20** Le
saaka wuyu wunε wù nle yi ncha le nje wu njε muh wù le
jise chi Kletu. Bεŋ bûune lε ndoo nlé ki njêmε, njêmε no
nkemε ki njêmε, n'ya fâane gε. **21** Tichiku mwa bwεe wεe
besabεŋ wu shéŋ, wù lene lεme chi Tada bε fitele fie fichii
lε wu sêŋ fieε fichii bεŋ le kune mε, wu lε bεŋ tε k e no

nle, mo fiεε fi ηgee. **22** Ntune wu fe bεŋ le bε ntaj wu lε
wu tô wu gê bεŋ kêε no bee le, wu ka wu yûfε muntele
mwena. **23** Nyo, wù le Chiji wese besabεŋ mo Tada Jiso
Kletu nyâ bεŋ bε nyiegee bε kinjkoŋε mo mbεmε. **24** Nyo
dûnyε fitele fi joŋe fe muh le wuchii wù kεme kinjkoŋε kĩ
kage ge fe Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu le.

Filibi

1 Ijwa wunε saj me wù Bol besa Timoti ba le booj ba leme ba Kletu Jiso. Ijwa wunε gεene fe bej le, bamii ba le ba Kletu Jiso bachii ba Filibi bε bachiji bikwε bi bintaashε bi bamii ba mbemε mo bamii ba fiih ki bo gεe chileme a kintaashε kiyu le. **2** Nyo wù Chiji wese besabεj bε Tada Jiso Kletu dūnyε fitele fi joje fe bej le, bo ka bo nyâ bej bε muntele mù nyiεgee. **3** Nto ηkwaji kune bej segechii, nyaagεh nyu kiyone Nyo waŋ le. **4** Ndoo mbuune buunε chaŋ chichii fe bej le bachii, mbuune segechii n'yuge njon, **5** nje kεge yi juu chì fwe le to bu abεj, bej le bej taashε besabεj ki bee lēme le saaka wù joje wù kune Jiso Kletu gεene fwe. **6** Ijkee chuule le Nyo wù gε ke leme chì joje chine yi ye yene le, lé wu gεεŋ bε chi fwe wu gεεŋ wu mēse juu chì Jiso Kletu lé wu gε wu kâasε wu tō. **7** Fi le chuule le ηkwāji kune bej bachii noo, nje bej le fitele fiaŋ, besabεj leme yi fie le fimimia nyu fi fi Nyo le wu nya besabεj yu. Besabεj leme yi fi le mēse gεh no besabεj to be leme, kεne kife kì nle yi ncha le, kεne kì njiεnyi ntaanyi jwe wu kinchiεŋ ki saaka wù joje, ηgee wu chiime gεn chuule. **8** Njeme noo, Nyo kee chuule le ηkεme ntaj wene wesee, ηkoje bej bachii bε kiŋkoje ki Kletu Jiso. **9** Mbuune le kiŋkoje kena kûu ki gεene fwe fwe, bej kεme bvufee, bej taade mwεε chuule. **10** Bej doo bej taade noo, bej mo bej châge mù le chuule. Noo, ge doo nyume juu chì Jiso Kletu kaase wu too, bej nyûme bej yûude, bej nyume jiale sεŋ. **11** Bej lé bej gε bej nyûme noo a bej yisε bε gee chì le kinche kì chaŋ kì bej kεme fedε yi Jiso Kletu le. Fine le fi ge maŋkuŋ

be mbεεηse gεeñe fe Nyo le. **12** Boonj ba bwεεη, ngoone le beŋ kēε le mwεε mune munchii mù le mu kooshε be me le mu fih ki mu gē lo chuule saaka wù jone kune Jiso kû wu gēεη lo fwe fwe. **13** Mwεε muyu le mu ge bamii ba chieene nto, mo bamii bachii bo kεe le nle yi ncha le fene ne nje Kletu. **14** Ncha wù nlεne wunε le wu tu wu ge muntele yufe lo boonj ba bwe wese besabεη yi Tada le ba duude, bo feeji je yi Nyo bo tεeme lo chuule, bo faane gε. **15** Ηkee le bo bamu feeji kune Kletu ne bo beεne nyu kindoŋ besa bo, bo ka taŋe ki bo fe me. Geenε bamu feeji fiboo be ηkwajε wù jone. **16** Ba ajiŋ bane feeji noo, nje bo koŋe me, bo kee lo le nle yi ncha le fene gεle Nyo me, wu le ntâanyi jwe wu saaka wù jone. **17** Bamu baa feeji kune Kletu geh femu femu bo goone nyu jee fe bikwεε biboo le, wu le bo gēe noo bo biise ηgε yi ηgε wù n'yεne wa fene yeh yi ncha le. **18** Fifieε keme la ki fi gē? Kεne bo feeji noo bo buuse lo, kεne bo feeji be nchiεη, tu n'yuge geh fiaŋ nyu njoŋ nje fichii ba feeji geh nyu kune Kletu. **19** Le geh no nlé ηgē n'yūge njoŋ noo, nje ηkee lo le no beŋ buune fe mene, Kiyo ki Jiso Kletu ka fiih me, nlé ηgē mbone. **20** Fieε fi njiine fwe yi fi le, nchiεne lo chuule, le le keefε ηkēme lo bvuya gε. Nlé ηkāane geh nyu shēŋ chuule, wu le yi mwεε munchii mù ηgee be ye yan le mu chiaase geh nyu Kletu we mεeεe njε segechii, kεne me nle yu kεne nyu ηkwe. **21** Njεme noo nje, fe mene, me ne nle yu, tu nle geh fe Kletu le, me ne nle ηkwe, tu le mbe fe mene. **22** Geenε, ne le le nlé nyūme yu, ηgēe lεme chì fiih bamii chuule. No mwεε mune le munfεε ne, mbaanj ka kεe gε laa nlé nchâ nyu fi la le. **23** Njiine geh lo yo

antenee. ḥgoone le taŋlo ḥgēne lo fiaŋ, ḥgeen nyume
besa Kletu. Fi fine joŋe baŋ fi fede ki me nyume yu. 24
Geen, fi shan baŋ le le me nyūme yu nje beŋ. 25 No fi le
noo, ḥkee lo n'ya mane ge le nlé nyūme yu nlēne besabəŋ
bachii wu le beŋ kūu beŋ gēne fwe, beŋ ka yūge njoŋ no
beŋ le beŋ leesə fitele yi Kletu le. 26 Noo, ndoo ḥkaasə
nto nyume besabəŋ, beŋ ka beŋ chīaase lo ye chuule kune
Kletu Jiso nje me. 27 Fiɛɛ fi ḥgoone ki ndu le le beŋ chēe
kinche nyu kī saaka wù joŋe wu Kletu goone. Beŋ chēe
noo, wu le kene nle ḥkaasə nto n'yεŋ beŋ le, kene mbaŋ
nto ge, n'yūge geh le beŋ leme beŋ tεeme, beŋ keme fitele
fimimia, beŋ nyume yi muh le wu mumwaa, beŋ juu yi
fiɛɛ le fimimia yi mbemə le kune saaka wù joŋe, wu le
saaka wù joŋe wunə gēne fwe, bamii bəmə wu le. 28
Keefə beŋ fāane lo bamii ba banə beŋ yi saaka wunə le ge.
Nə beŋ faane ge bo ge, fine dūnyi bo le le Nyo lé wu
bvūse beŋ, geen wu lēsəlo bo. 29 Beŋ kēe le Nyo baŋ
buu ge beŋ le beŋ nyūme bamii ba Kletu le beŋ bēeŋ geh
lo wu le maa ge, wu le wu buu te beŋ le beŋ yēne ḥge nje
Kletu. 30 Beŋ le beŋ bənye wa mene le besabəŋ jūu yi
saaka wunə le bachii wù beŋ ḡe yede njuu yi wu le, nyu
geh wu wù beŋ yuge le mbaŋ yi wu le mɛɛse.

2 No bεŋ le bεŋ taashε wa bena ba Kletu wu ge muntele mwεna yufe, no kiŋkoŋε ke fε bεŋ le le ki ge wa muntele mwεna tu mu jieε, no bena Kiyo ki Yuude le wa yi kitaashε le, no bεŋ kεme wa muntele mù njoŋe bεŋ ka koode yii fε muh no muh le, **2** bεŋ gε le mε mo mmεsε nlâŋeye. Bvufee bwena nyûme bvu mumwaa, kiŋkoŋε kena nyûme kimimia, bεŋ kεme fitele fimimia bεŋ ka kεme ɳkwaje wu

mumwaa. **3** Keefε muh kwâji gεh nyume kune kikwεε ke
kεnε wu chîaase ye yî achiji gε. Muh shîishi kikwεε ke
fekuu, wu yêne muh mu le fede kikwεε ke. **4** Keefε muh
gôone ki wu gêe fιεε nyume gεh fι le fi fih wu gε. Wu
gôone nyu fι tanlo fι fih tε bamii bamu. **5** Kînge kena
kεme ki ki nyûme yεεŋyεεŋ nje ki Kletu Jiso. **6** Wu gε bee
fιεε fîchii fι Nyo le fi kibεε, geenε wu faj ki wu jô fιεε fι lε
bε Nyo le yεεŋyεεŋ fι nyu fιεε fι wu mî wu ηεεmε yi fι le
gε. **7** Wu jo kikwεε ke lε gε wu nyu fιεε gε, wu jo nyu
ki nfwa lε. Ba mo ba boo wu, wu nyume yεεŋyεεŋ nje
muh wu wuŋ. **8** Sege wù gε bee muh wu wuŋ, wu shiishε
kikwεε ke wu yuge Nyo le, wu gε bεεŋ ki wu kwê kwe,
fede munchii, kwe yî yi kintaan le. **9** No wu gε ge noo,
Nyo bεεŋse wu, wu gεε kijuse kî fede ki muh wuchii le,
wu nya wu jee chî fede ajee achii, **10** wu lε muh wuchii
wù le yi woŋ wù we le, bε wù le yi nsheŋ le mo wù le a
nsheŋ kuu, ge doo wu yu jee chi Jiso chiyu, wu tuŋ anyuu
fekuu, **11** muh wuchii jême bε jwe we lε Jiso Kletu le Tada.
Bo doo bo gee noo mbεεŋse gêeŋe fe Nyo wù Chiji le. **12**
Noo nsáa yaŋ yi shéŋ, bεŋ yûge gεh tε Nyo le noo no
bεŋ gε yuge sege ηgε mbee besabεŋ. Bεŋ yûge mεesε bεŋ
yage lo no mbaaŋ gε besabεŋ gε. Bεŋ gêeŋe fwe bεŋ gêe
mwεε mù kune mbvuse wù ba lé ba bvûse bεŋ. Bεŋ gêe
noo, bεŋ fâane, bεŋ shîŋshi. **13** Bεŋ kîe lε lene Nyo ye
yene le, wu gee lε bεŋ gôone ki bεŋ gêe mwεε mù wu
koŋe, ka nyaa wu bvunga ki bεŋ gêe mwεε muyu yu. **14**
Bεŋ doo bεŋ gee fιεε fîchii fι bεŋ gee, keefε bεŋ shûŋshi
gε, kεnε bεŋ têenyi kinteenyε gε, **15** wu lε bεŋ yûude, bεŋ
nyûme jiale sεŋ. Noo, bεŋ mo bεŋ nyûme boŋ ba Nyo ba

le jiale sej antenee a kingoge kine kì keme muntele mù yiide, kì chreje be mwee. Yi woj kfune le be baaj wa nje jón16 no be jiji saaka wù nyaa kinche kì kage ge bamii le. Ne be gee noo, ge doo nyume juu chi Jiso Kletu kaase wu too, nchíaase ye le mbaang nlege ge kinlege kì achiji kene nlej leme chi achiji ge. **17** No be le be leese fitele yi Nyo le, tu le kintanye kì be ge fe wu le. Mo nyume lc bo lé bo mêse bo fû me nje mbvuuj ma kintanye, taade yi kintanye kena le, n'yûge geh nyu njoj, nlâneye besabe bachii. **18** Noo, be te bênye yi mene besabe yûge njoj bee lâneye. **19** Ne Tada Jiso beme lo, tu n'yene lc sheshi shige ntuj Timoti fe be le. Sege wu doo wu to wu kaase wu tu jinj, wu sêej me no be le, fitele fiaj jiede. **20** Ge nkeme muh mu nje wu wù keme te ntaj wesee fe be le nje no nkeme ge. **21** Njeme ne, nje bamii ba duude keme ntaj nyu fe bikwee biboo le, bo jiije ge kune fiee fi Jiso Kletu goone ge. **22** Geene, Timoti le be kee le wu le wu dunye wa muh wù le wu, no wu le wu lej wa besa wu ki bee f oji saaka wù joj, wu lne besa wu geh yeeej nje no mwa to wu lne be chiji. **23** Le fiee fi n'yede lc sheshi shige ntuj nyu wu. Fiee fi mbaang njiije ki n'yej le laa mwee lé mu tû nee ye yaj le la. **24** Ngeede bvufee yi Tada le lc sheshi shige, me kibee ntô te n'y  be le. **25** N'yede fi kooji lc nkaase nchiinse Ebaflokitu fe be le. Wu le mwa bwee wese besabe wù besa wu lne bee ka juu yi je yi Nyo le. Le muh wene wu ntuj wù be g  tuj le wu tô wu jiije fe mene. **26** Wu keme ntaj wesee ki wu y  be le bachii, fitele fuujse wu no wu chi yu le be le be yu le wu chne lo. **27** Le nchiesej, wu chi wu chej baaj

sheshi geh ne shige wu chi wu kwe. Geenε, Nyo chi wu koo yii fe wu le. Gε wu chi kole geh nyu fe wu le maa gε, wu chi wu koo yii fe mene te lc keefε wu kwē wu ka wu bīse ηge yi wù n'yεnε wa le gε. **28** Noo, me mo ηgoone baanj le nchīinse wu, wu le beŋ ka beŋ yēŋ wu le beŋ yūge njonj, fitele fiaŋ ge ka fi fuujse wesee gε. **29** Beŋ fi wu njε bamii ba Tada be njonj wuchii. Bamii njε wu taŋlo beŋ ηgvūune bo. **30** Njeme ne nje chi sheshi geh ne shige wu chi bee wu kwe nje leme chi Kletu no wu chi nya kikwεc ke kī wu jīŋe fe mene yi kijuse kena le.

3 Booŋ ba bwεŋ, ki me mεse, beŋ lāŋeye le beŋ le bamii ba Tada. Nle nsanj wa mwεe fe beŋ le, gε taŋlo nfwεŋ ki njeme ηkaase ntuu fo gε. Ηgee noo ki ηgēŋ lo beŋ. **2** Beŋ yēne be bamii baa bò gee mwεe mù mbefe, bò leme geh le ba kεme ki ba sēεyi ye yi bamii. Bamii bayu banε le lo bvú. **3** Le besabεŋ banε be kεme nchvusε yeh wù kooji, bee ba buune Nyo no Kiyo ke duunyi, bee ba chiaase ye nyu nje Kletu Jiso. Gε besabεŋ gεede bvufee yi mwεe mu yi nyaj yi ye le gε. **4** Geenε, taŋlo ηkεme te ntaj ki ηgēede bvufee yi mumwεe mwεe le. Ne muh fene le yu wù kwaji le wu taŋlo wu kεme ntaj ki wu gēede bvufee yi mwεe mu yi nyaj yi ye le, tu ηkεme nfede mwεde. **5** Ba gè chvuu me yeh yi aju le nyaŋ, nle muh wu Ishwala, a kfuu chi Benjame le, nle muh wu Ba'ibulu, mboye Ba'ibulu. Doo tu kimbe ki banchi besa le, nyume muh wu Bafalashii. **6** Doo tu kimbe ki ηkεme ntaj baŋ ki ηgee fiε ſi Nyo a je yi Bajuu le, ηgè mboone bikaa a kintaashε ki bamii ba mbεme jīŋ. A kimbe ki banchi besa le no taŋlo muh nyūme chaŋ, ηgè ηkεme gε jiale gε. **7**

Geene mwee mü ñgè nshee n'yede nyu mwee mü mbe fe
mene, le n'yede wa mæse le le mwee mü achiji nje fiee fi
Kletu le wu ge fe mene. **8** Ge me geh mumwee maa ge,
n'yede mwee munchii le mu nyu lo mwee mü achiji fe
mene, nje fiee fi kuge fi feder mwee munchii le ki ñkèe
Tada waŋ wù Kletu Jiso chuule. Nle noŋ wa mwee mune
munchii nje wu. N'yede wa mu le nyu mwee mü nyiene,
wu le mbe waŋ nyûme Kletu, **9** besa wu lé be mëse be
nyûme yi muh le wu mumwaa. Ge baaŋ ka nyume le Nyo
le wu jo me le nle chaaŋ a wu jii bii yaŋ je yi le yi banchi
besa le ge. Wu jo me nyu nje nle nleesë fitele yi Kletu le.
Ki nyume chaaŋ a Nyo jii bii nyu fitele fi muh leese yi
Kletu le. **10** Fiee fi ñgoone mæse le le ñkèe Kletu chuule,
ñkème bvunja bvù wu keme no wu gè kaase wu bu yi kwe
le. Ñgoone te ki n'yèŋ banje no wu gè yeŋ, be ki nyûme
nje wu yi kwe ye le, **11** wu le je ne le yu Nyo ge wu bvûse
te me yi kwe le. **12** Ge njeme ne le nle ñge wa mwee mune
ge, kene le nle nfesë wa ge. Mbaaŋ nlune geh le ñge noŋ
kibo njije mwee muyu le a me bo, nje Kletu Jiso le wu jo
wa me muh we le. **13** Boon ba bwæŋ, ge n'yede le nle njije
wa mwee muyu le a me bo ge. Geene, fiee fi ñgee le geh le
ndaayi a mwee mü fe wa le, nlune geh le njije nyume mü
le fwe le. **14** Nlune njije geh nyu fe ñgeene fo, ki ñkemë
maajë wù le ntëŋ wù Nyo le wu tœŋ me le mbæŋ nto
we, no nle ntaashë wa besa Kletu Jiso. **15** Besabëŋ bachii
ba le ba ta wa yi mbemë le, bee keme ki bee kwâji mwee a
yine je le. Geene, ne beŋ kwaji mwena mwee yeye, tu le
Nyo wù le wu yûuse te mumwee beŋ le. **16** Fiee fi kuge le
geh le besabëŋ jîji chuule nyu fiee fi besabëŋ le bee yeye

wa le. **17** Boor ba bwεεŋ, bεŋ jôde njiŋε fε mεne, bεŋ ka bîji tε kinche kî bamii bamu chee no bo le bo jo njiŋε fε bee le. **18** Njεme noo nje gεh no ηgε nshee njεme bεŋ le chikε le chikε le, ηka njεme mεeεse mo bε joo ajii le lε bamii ba duude le yu bò chee kinche kî duunyi le bo bane lo saaka wù lε Kletu gè kwe yi kintaaŋ le. **19** Bobaa bamii lε ba gê ba l̄eεshε lo bo. Wuboo nyo le jwe wu jii. Bo bεεŋse ye yi mwεε mù bo bee ki bo kêmε nyu bvuya yi mu le. Ηkwajε wuboo le gεh yi mwεε mù fεkuu fεnε le. **20** Besabεŋ le fiesa bamii ba woŋ wù fεwe le. Le fo fε besabεŋ chieεne lo lε Mbvuse wese besabεŋ wù Tada Jiso Kletu lε wu gê wu jâ fo, wu tô. **21** Sege wu doo wu to, wu kuse ye yεse bεsebεŋ yì nchε nchε chine yi tu nje ye ye yì kεme ηgvunε. Wu lε wu gê wu kûse nyu bε bvunja bwe bvù wu lε wu gê wu bânyε mwεε munchii wu nyu yo awe.

4 Noo, boor ba bwεεŋ ηkoŋe bεŋ baarj ηka kεme kinkoŋe ki n'yeŋ bεŋ le. Le bεŋ ba gee n'yuge njoŋ, bεŋ ka nyume kifo kaŋ ki bvunfoŋ. Nsáa yaŋ, bεŋ mo bεŋ lêmε gεh bεŋ tεεme yi Tada le. **2** Nlege lε Εwodia bε Sintiche bo tû jwe wu mumwaa no bo le muh bε mwa bwee yi Tada le. **3** Nduu tε wo wù le muh waŋ wù nchieεŋ wu ηgoo wu lεme le, lε wo fih bikεse banε bo tû jwe wu mumwaa. Le bamii ba luŋ wa besa bo yi lεme chi saaka wù joŋe wù kune Jiso Kletu bε Klεmen mo bamii bachii ba besa bo gè lene. Bamii banε le ajee aboo nyume wa a ηwa wu bamii bε kεme kinche kî kage gε le. **4** Bεŋ lâŋeye segechii yi Tada le! No njεme, ηka ηkaase ntuu fo lε bεŋ lâŋeye! **5** Bεŋ dûunyi gee chî nyiεgee muh le wuchii, bεŋ tâne lε kife kî Tada lε wu kâasε wu tô le wa mbebe le. **6** Keefε bεŋ

bûge lo kune fięe fimi ge. Bej bâune lo fe fięe le fichii bej gêede bvushi bu Nyo le. Bej doo bej buune bej bîide mwęe mù bej n̄goone wu le, bej nyâa kiyone yi mù wu gee le. **7** Ne bej gee noo, Nyo mo wu nya bej nyięgee we wu chîeene muntele be bvufee bwena no bej le bamii ba Kletu Jiso. Nyięgee wunę wù Nyo nyaa yage bvufee bu muh wu wuŋ bvuchii ki wu k e. **8** Booj ba bwęej ki m es , mw e mù bej k eme ki bej kw ji le mw e mù le mù nchiesej be mw e mù k eme n̄gvun , mo mw e mù kooji. Bej kw ji mw e nyu mù yuude be mw e mù tanlo bamii koje, mo mw e mù sh ej taŋlo yi t  muh yu. Ne mw e le yu mù njoje mu ge ne mu m ese, ne mw e le yu mù tanlo bamii be ejse, bej tu bej kw ji nyu kune mumw e. **9** Bej g e mw e bej b i geh nyu n'y ey  wù n g e nya bej le, k ene le mw e mù bej g e yuge lo a m ene, k ene le mù bej g e yede lo. Bej doo bej gee noo, Nyo w u le Nyo wu nyięgee mo wu ny me bena bo. **10** Tada le wu ge ntu nlajeye ba j no bej ka k eme nt j fe m ene geh no bej chi shee bej k eme. n kee chuule le bej chi k eme nt j fe m ene, ge ne fuge nyu je. **11** Ge n eme ne le nfuge fięe ge. Nle n'y ey  wa n ke ki nfii mw e munchii. **12** n kee no muh to wu nyume sege wu fuge, n kee no muh to wu nyume sege wu k eme ba j. M  mo n'y ey  fine n ke no tanlo nfii mw e munchii segechii k ene nle nji, k ene mba j nji ge, k ene n k eme ba j k ene nfuge lo. **13** n kee ki n ge mw e mun e munchii ne, nyu be bvunga bv u Kletu nya m ene. **14** Ge ne, mo no n eme ne, bej le bej ge chuule ki bej f h me yi kife ki n ge wa j kin  le. **15** Bej bamii ba Filibi kee lo le g e bee sege n g e ja wo j wene le Masedonia no n g e ke ki

nfeeji saaka wù joje wune bεŋ le, gε kintaashε ki bamii
ba mbεmε kimi gè taashε besa bo ki be taase chiaaŋ besa
bo gε. Gε me geh bεŋ. **16** Gè bee sege ḥgè bee Tεsalonika,
bεŋ chiiŋse nfih fe mene, bεŋ ka bεŋ chiiŋse. **17** Gε njεme
ne le njiŋe le bεŋ chiiŋse mwεε mene gε. Njiŋe baŋ nyu
maajε wù Nyo lé wu gê wu nyâ bεŋ le yi fiε fí bεŋ gee
fe mene. **18** Bεŋ gè turj εbafloditu bε nnya le wu tô wu
nyâ mene. Gε mbaaŋ fuge fiεε mεεse gε. ḥgè nfi nnya
iyu yichii, n'yεŋ yi duude yi fede lo no ḥgoone. Nnya
yinε saane yi gwee wuŋ fe Nyo le, nyume kintanyε kì
bεŋ ge wu fi, yi joje wu le. **19** Nyo waŋ keme nchvu yi
bvukugε bvù baŋ, wu lé wu gê wu mo wu nyâ bεŋ mwεε
munchii fede yi Kletu Jiso le mù bεŋ fuge. **20** Besabεŋ
tûme maŋkuŋ ma Nyo wù le Nyo wu ka nyume Chiji wese
besabεŋ segechii wu kage gε. Fi nyûme noo. (**aiōn g165**) **21**
Bεŋ yêse bamii bachii ba yuude yi Kletu Jiso le bεŋ nya
mene. Boŋ ba bwe wese besabεŋ ba le besa bo fεnε bo
yεεse te bεŋ le. **22** Bamii bachii ba le ba Nyo yanε, yεεse
bεŋ le, fede munchii ba le a nto wu Kaisa le fεnε. **23** Tada
wese besabεŋ wu Jiso Kletu dûnyε fitεle fí joje fe biyo
biŋa le. Fi nyûme noo.

Kolose

1 Le mε wù Bol, mwa ntuŋ wu Kletu Jiso no Nyo goone. Nle besa Timoti wù mwa bwee wese besabεŋ. **2** Ijwa wunε gεne fε bεŋ le boŋ ba bwe wese ba le bamii ba Nyo ba lεme bo tεeme yi Kletu le Kolose. Nyo wù Chiji wese besabεŋ dûnyε fitele fí joŋe fε bεŋ le wu nyâ bεŋ bε nyiegee. **3** Sege bee buune fε bεŋ le segechii bee nyaa gεh nyu kiyone Nyo le, wù le Chiji Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu, **4** nje bee le be yu wa kune fitele fienā fí bεŋ le bεŋ leesε yi Kletu Jiso le, bε kiŋkoŋε ki bεŋ kêmε fε bamii bachii ba le ba Nyo le. **5** Bee kee lε bεŋ gee noo nje bεŋ jiiŋe fwe nyu yi fiεε fí Nyo le wu seesε wu gεε bεŋ le fεwe. Fiεε fine le fí bεŋ gε yi wa a je yi Nyo le, yì le nchiεŋ, nyu saaka wù joŋe. **6** Saaka wunε gε to fε bεŋ le gεh yεεŋyεεŋ no wu too fε bamii le yi kikwεε ki nshεŋ le kichii wu kuuse kinche ki bamii wu ka wu saanje wu gεne fwe fwe. Le gεh yεεŋyεεŋ no fí gε kooshe bε bεŋ kege juu chì bεŋ gε yi saaka wuyu bεŋ ka bεŋ kε nchiεŋ lε Nyo le wu dunyε fitele fí joŋe fε bamii le. **7** Bεŋ gε yi saaka wuyu wunε a Ebafla wù le fitele fiesa, besa bo lεne yi fiεε le fimimia. Wu le muh wu lεme wu Kletu, wu jo kijusε kesa wu lεne bε fitele fie fichee. **8** Wu le wu sεεŋ wa bee kune kiŋkoŋε ki Kiyo ki Nyo le ki ge bεŋ kεmε fε bamii le. **9** Kege juu chì bee gε yi kune bεŋ noo, bee baaj lu gε ki bee bûnε fε bεŋ le gε. Bee buune bee lege lε Nyo yîsε bεŋ bε bvufee bvu gε bεŋ kεε fiεε fí wu goone. Fine lε fε gε fí fε yi bvufee le bvuchii bε mwεε mù Kiyo ke le ki ge wa bεŋ kee. **10** Noo, bεŋ mo bεŋ chêe kinche nyu kî kooji Tada le nyume kî wu korje wesee. Nε bεŋ doo bεŋ chee

noo, bεŋ mo bεŋ gēe chilεme chì jorε jé le jé le, bεŋ kuu
bεŋ gεεne fwe yi fιεε fi bεŋ kee kune Nyo le. **11** Bee buune
te le Nyo wù bvunja bvù baanj bvuchii le bwe, wu nyâ bεŋ
bε bvunja bvuchii le bεŋ tεεme segechii, bεŋ kâane shéŋ,
bεŋ gεεne fwe yi fιεε le fichii, bεŋ lâŋeye, **12** bεŋ nyâa
kiyone Chiji wese le. Le wu wù le wu ge besabεŋ kojε
ki bee kêmε fιεε fι wu le wu seesε wa wu gεε fe bamii
ba le be le, fe bvunfοŋ bvù yuude le. **13** Wu le wu bvuse
wa besabεŋ chiaan yi bvunja bvu kijibε le, wu gεε bee
antεnεε a bvunfοŋ bvu Mwa ye wù le fitele fie le. **14**
Le Mwa ye wunε wù wu fe ye ye le fe wu sâuŋ besabεŋ
chiaan yi ηge le nyume nleeshe bimbefε biεsa besabεŋ. **15**
Mwa ye wunε le lo nfieenε yi Nyo kibεε wù besabεŋ yede
gε. Le wu wù le mboye wù fwe wu mwεε munchii mù ba
gè fe le. **16** Nyo gè fe mwεε munchii fede chiaan ye le,
mwεε mù fewe bε mù fεkuu, mù ba yede mu le, bε mù ba
yede gε, kεnε le kfuu chi biyo bì la, kεnε bì kεme bvunja,
kεnε bì baanj baanj, kεnε bì sage. Mwεε munε munchii le
mù Nyo gè fe fede chiaan ye le, mu nyume yu fe wu le. **17**
Wu gè bee wa yu fe mwεε munchii to mu nyume yu. Jiji
wu mwεε munchii le fe mu taashi mu nyu no mu nyume.
18 Wu le kikwεε ki kintaashε ki bamii ba mbεmε kì le ye
ye. Le wu wù gè ke kintaashε kinε. Le wu wù le muh wù
fwe ki wu bû yi kwe le, gε wu baanj wu ka wu kwe gε,
wu le yi fιεε le fichii, wu nyûme nsafwe. **19** Mwεε munε
nyume noo nje Nyo gè koŋ le fιεε fi wu le fi fichii nyûme
yi Mwa ye le. **20** Nyo mo wu ge fede yi Mwa ye le le mwεε
munchii kεnε nyume mù fεkuu kεnε mù fewe mu kaasε
mu tu bε wu wù Nyo. Wu gè ge nyume kimaanj bε kilemε

ki Mwa ye ki wu tō bε nyiegee sege wu gè kwe yi kintaanj
le. **21** No bεŋ te gè shee bεŋ nyume bεŋ gasε bε Nyo, bεŋ
keme baŋkwajε ba befe kune wu no bεŋ gè gee bimbefε.
22 Geenε, mεesε Nyo le wu kaasε wa wu taashε bena bo yi
ye yi Mwa ye le wù gè tu muh wu wuŋ. Wu gè ge fine
fede yi kwe ye le, wu lε bεŋ ge bεŋ nyûme a wu wù Nyo
fwe bεŋ yuude bεŋ keme gε ŋgilε gε, bεŋ nyume jiale
sεŋ. **23** Bεŋ lé bεŋ gē bεŋ nyûme noo nε bεŋ le bεŋ mε
gεh bεŋ geene fwe yi fitele fi bεŋ leese yi ye ye le, bεŋ
nyume bεŋ chime gεŋ bεŋ lêmε bεŋ tε̄eme fiε̄ shiŋshi gε
bεŋ yi fiε̄ fi bεŋ biji fwe yi fi le fi bεŋ gè yu a saaka wù
jone le gε. Saaka wù jone wuyu wunε le wù ba gè feje
wa muh le wuchii wu yi nshεŋ le fεnε. Le saaka wuyu
wunε wù mε wù Bol nle muh wu lεme wuyu. **24** Nlanjeye
mεesε yi baŋgε baŋ ba n'yεne kune bεŋ. Njode baŋgε
baŋε yi kikwεe kaiŋ le nε ki n'yise baŋgε ba Kletu gè yεŋ
nje kintaashε ki bamii ba mbεmε kī le ye ye le. **25** Nyo le
wu gεe mε lε nlεne fε kintaashε ki bamii ba mbεmε le, ki
nfεeji jε ye bεŋ le no yi le yichii. **26** Je yinε le yǐ gè shee
yi nyume ba nyilε a kinjogε ki bamii le kichii biluŋ le
nchenseŋ, geene mεesε Nyo le wu dunyε wa bamii ba le
be le. (**aiōn g165**) **27** Nyo gè cha ki wu gē lε bamii be banε
kε̄e lε bamii ba le gε Bajuu gε lε bo gē bo kēme bvukugε
bvù baŋgε baŋgε saaka wù ba gè shee ba nyiile. Saaka wuyu
wunε le lε Kletu le yi ye yene le. Noo, bεŋ mo bεŋ jiiŋe
fwe ki bεŋ kēme bvukugε. **28** Le Kletu wuyu wunε wù
bee feeji kune wu bamii le bachii. Bee yεyi bo bε bvufee
bvuchii bvù Nyo nyaa bee le, bee ka teefe bo, wu lε bee ge
be leesε bo a Nyo jii bo nyûme bo ta bo kojε no bamii ba

Kletu kême ki bo nyûme. **29** Nε fiεε fî mε nluume, nlene
bε bvunja bvuchii bvù Kletu lene yu yi ye yaŋ le.

2 Mε mo ŋgoone le ŋge bεŋ ba Kolose kêε no nluume
chuule nje bεŋ, bε nje bamii ba Lawdɛsia mo bamii ba
mbɛmɛ bachii ba gè baan̄ a yεŋ ge bvushi bwaŋ le gε. **2**
ŋgee noo le muntele mwena bena bo yûfe, bεŋ tâashɛ nyu
yi kiŋkoŋε le, ki bεŋ kêε chuule mwεε munchii no muh
kême ki wu kêe, wu le bεŋ mo bεŋ kêe kinyilε ki Nyo, kĩ
le Kletu. **3** Nyo le wu nyile nchvu yi bvufee bvuchii bε
mwεε mù bamii kême ki bo kêe kune wu nyu yi Kletu le.
4 Njɛme fine wu le keefε muh mu gê wu jâ wu tô bε njɛmɛ
wù yege wù fɛmu fɛmu wu lεε bε bεŋ gε. **5** Bεŋ kêe le mo
no nle je yì undefe le fe bεŋ le, nle geh besabεŋ a kiyo le.
Nlarjeye ki n'yeŋne no bεŋ gee mwεε a je yì kooji le, bεŋ
leesɛ fitelε yi Kletu le fî tɛɛmɛ chuule. **6** No bεŋ le bεŋ
fi wa Kletu Jiso le wu le Tada, bεŋ mo bεŋ chêe bε wu
noo. **7** Bεŋ chîmɛ gεŋ kû yi wu le, bεŋ lɛmɛ bεŋ tɛɛmɛ
yi mbɛmɛ wene le geh yεɛŋyεɛŋ no ba gè yεyε bεŋ, bεŋ
nyâa kiyone Nyo le wesee. **8** Bεŋ yêne le keefε muh tô wu
jô bvufee bvù achiji bvù fɛkuu fɛnɛ wu lɛɛde wu fiiŋ bε
bεŋ, bεŋ tû nfa yi bvü gε. Bvufee bvunɛ le bvù bii kinche
ki woŋ ki muh wu wuŋ bε bvü biyo bĩ sage woŋ kfunɛ. Gε
nyume bvù bii no Kletu goone gε. **9** Bεŋ kêe le no Kletu
gè tu muh wu wuŋ, fiɛɛ fî Nyo le fi fichii le yi wu le. **10**
Bεŋ le bεŋ kême wa mwεε munchii no bεŋ le bεŋ taashɛ
bena ba Kletu. Wu le kikwεε ki mwεε munchii mù kême
bvunja bε mù sage. **11** No bena bo gè taashɛ noo, wu
chvuu bεŋ yeh. Gε nchvuse yeh wunɛ nyu wù ba chvuse
bε chiaaŋ sege ba suune kijebε ki ye yi muh gε. Wu wunɛ

gee Kletu ki wu sūumē nyan̄ yene yi ye yi kimbef̄. **12**
Sege ba ḡe l̄ees̄ b̄eŋ̄ a joo ḡe bee ba ḡe taash̄ bena ba
Kletu ba jiiȳ. Nyo kaas̄ wu bvus̄ te b̄eŋ̄ nje fitele fi b̄eŋ̄
ḡe lees̄ yi ye le le wu tan̄lo wu bvūs̄ te b̄eŋ̄ yi kwe le
be bvunga bvū wu ḡe bvus̄ Kletu yu yi kwe le. **13** B̄eŋ̄ ḡe
shee b̄eŋ̄ nyume b̄eŋ̄ kwe wa a kiyo le nje banchi ba Nyo
ba b̄eŋ̄ ḡe ḥgode, ba baan̄ a chvuu ge wa te b̄eŋ̄ yeh ki wu
sūuŋ̄ mw̄eɛ mü nyan̄ yi ye yene goone ge. M̄eɛse, Nyo le
wu ge wa b̄eŋ̄ kaas̄ b̄eŋ̄ tu yu, wu taash̄ b̄eŋ̄ be Kletu.
Wu le wu leesh̄ wa bimbef̄ biesa bichii. **14** Wu le wu
chij̄e wa mw̄eɛ mü ḡe kaane besab̄eŋ̄ a ḥwa wu banchi le
mü ba ḡe saŋ̄ kune besab̄eŋ̄. Wu le wu jo mw̄eɛ muyu
mune munchii wu ta yi kintaaj̄ le. **15** Kletu mo wu ḥgode
bvuj̄ga bvū mw̄eɛ munchii mü k̄eme bvuj̄ga mu sage, wu
bvus̄ mu fe waan̄, wu choose mu, wu mo wu so mu yi
kintaaj̄ le. **16** Noo, keef̄ b̄eŋ̄ ka b̄eŋ̄ b̄eɛŋ̄ muh mu sâge
b̄eŋ̄ kune mw̄eɛ mü b̄eŋ̄ jii k̄ene mü b̄eŋ̄ muu k̄ene le ge
b̄eŋ̄ gee ban̄ka ge, k̄ene nyu ḥka wu kwii wù fw̄eŋ̄, k̄ene le
ge b̄eŋ̄ shee yuuŋ̄ ge. **17** Bo gee mw̄eɛ mune mu nyu geh̄
lo kinjiinyi ki fieɛ fi lé fi ḡe fi tō, fieɛ fiyu kib̄eɛ le Kletu.
18 Keef̄ b̄eŋ̄ b̄eɛŋ̄ bamii bamu sâge b̄eŋ̄ bo duu le b̄eŋ̄ le
b̄eŋ̄ jiaa je ge. Bamii ban̄e le ba duu le b̄eŋ̄ jôde bikw̄eɛ
biena fekuu no bo jode, nyu ge a je ȳi kooji le ge, bo duu
le b̄eŋ̄ n'yuuse te banchendaa ba Nyo no bo yuuse. Bo
duu le bo kee mw̄eɛ nje bo yede mw̄eɛ le a bifile le. Bo
yuuse geh̄ nyu ye yi mw̄eɛ mü too fe bo fwa, kinyi kiyu
sen̄. **19** Bobaa bamii le bo gas̄ wa be Kikw̄eɛ k̄i le Kletu.
Kletu le wu wù nyaa bvuj̄ga ye ye le fe yi kûu no Nyo le
wu seese le yi kûu. Besab̄eŋ̄ le be taash̄ geh̄ nje no ye

yi muh le yi taashε bε bin'yuŋ mo daa wu bin'yuŋ fε yi
lεne chuule **20** No bεŋ le bεŋ kwe wa bena ba Kletu a
kimbe ki biyo b̄i sage yi woŋ kfuncε le, le nje la wu bεŋ
ka chee gεh nje bεŋ le bamii ba yi woŋ kfuncε le? Bεŋ ka
bεmε ki bεŋ b̄i banε banchi le nje la? **21** Bo jade bo leh lo
le, “Keefε muh j̄iŋε fine le gε. Keefε muh mōŋ fiege amu
gε. Keefε muh kūŋ fine le gε.” **22** Mwεε mune munchii
le mù bamii gee mu fede lo, nje bo bii banchi ba gεle
bamii le, bo bii no bvufee bvuboo duunyi. **23** Bamii jade
bo tu bo yεde chuule lε bvufee le a banchi bayu banε le,
no bo duunyi je bo toonjε bamii ki bo yuuse Nyo, bε ki
bo shiishi bikwεε fεkuu mo nyu gε a je yì kooji le gε bo
nyiege bε ye. Geenε, mwεε mune gε tanjlo mu fih ki mu
bvûse muh a mwεε mù mbefe mù nyaŋ yi ye goone le gε.

3 No Nyo gε bvuse wa bena ba Kletu yi kwe le noo, bεŋ
mo bεŋ lēesε muntele mwεna nyu mwεε mù fεwe fε Kletu
le, Nyo nyu wu shiishe wu a kibo ke kinchiesŋ le. **2** Bεŋ
ḡεε bvufee bwena yi mwεε mù fεwe le. Keefε bεŋ ḡεε yi
mù fεkuu le gε, **3** nje bεŋ le bεŋ kwe wa, kinche kena le
mεεse Nyo le wu nyile wa bε Kletu yi wu wù Nyo le. **4**
Sege Kletu wù le kinche kena lé wu ḡε wu b̄nε, bεŋ tε
mo bεŋ b̄nε bε wu antεnε a bvukuge bwe. **5** Fi mo fi
nyu le, bεŋ lēsε lo mwεε nje mune ye yene le mù le
mù fεkuu fεnε: Le ki jāŋε kinjaŋ bε ki kwâŋi mwεε kune
nyieŋ yi kinjaŋ, mo ye yi ɳwεŋε muh, mo ntaj ki ḡεε
mwεε mù mbefe, mo ki bvûushi ajii yi mwεε le. Muh wù
bvushi ajii yi mwεε le, mwεε mune le mu tu wa nyo
wumu fε wu le. **6** Le nje kfuu chi mune mwεε mù Nyo
lé wu ḡε wu d̄uŋε shéŋ yì toonyε wu nôŋ ɳgε yi bamii

ba gee mu le. **7** Gè bee fweele bεŋ gee kfuu chi mune
mwεε sege bεŋ gè baaŋ bεŋ chee kfuu chi kεε kinche. **8**
Geenε mεesε, bεŋ kεme ki bεŋ chīnε mu le munchii. Bεŋ
chīnε shéŋ yì toonyε bε muntele mù saase mo muntele
mù mbefe le. Keefε muh chēŋe bε jee chi muh gε. Keefε
njēmε wù saane bûde jwe wu muh le gε. **9** Keefε muh
lēede bε mwa bwē gε. Bεŋ kē le bεŋ le bεŋ baa wa ye yì
kege bε gee che, **10** bεŋ jii wa nyu yì fiεŋ. Yi chine le Nyo
wù Nfε seese yi segechii wu kuuse yi tuu njε ye, wu le bεŋ
kē wu chuule. **11** Fεnε gε muh mu nyu yeye fε muh le
gε. Ge muh ka nyume yu le wu le muh wu Juu, wumu
nyume muh wu Glek gε. Ge muh mu nyume yu le ba le ba
chvuu wu yeh muh mu nyume kinshushu gε. Ge muh mu
nyume yu le le wu nchvuuŋ gε. Ge muh mu nyume yu le
wu le nyāŋ yi nchvuuŋ gε. Ge muh mu nyume yu le wu
le nfwa, muh mu nyume gε nfwa gε. Kletu le fiεε fichii
fε bo le, wu le yi bo le bachii. **12** No Nyo le wu baa wa
bεŋ, bεŋ yuude, wu koŋe bεŋ, bεŋ mo bεŋ kôode yii, bεŋ
gēe gee chī joŋe, bεŋ shīishi bikwεε biɛna fekuu, bεŋ ka
nyūme weε, bεŋ kâane shéŋ. **13** Bεŋ jōde muh le muh no
wu le, ne muh ge la fi shéŋ toonyε muh, wu lēeshe lo.
No Tada le wu lēeshe wa biɛna bimbefε, bεŋ te lēeshi bi
bamii bamu. **14** Bεŋ doo bεŋ gee mwεε mune munchii,
bεŋ tōome kiŋkoŋe fwe. Kiŋkoŋe le fiεε fi taashi mwεε
munchii fε mu nyume chuule yi fiεε le fimimia. **15** Bεŋ
chīnε nyiεgee wù jade fε Kletu le wu nyūme a muntele
mwεna le, wu dūunyi bεŋ je. Nyiεgee wunε le wù Nyo gε
tεŋe bεŋ le bεŋ kēme no bεŋ le ye yimimia. Bεŋ nyāa tε
kiyone Nyo le. **16** Bεŋ gēe je yi Kletu yi nyūme a muntele

mwëna le ne chuule, bëj yêyi bëj ka teefe bikw   biëna
b   bvuf   bvuchii. B   y  ene b   ny  a kiyone Nyo le a
muntele mw  na le, b   ba  kee ba bude a   wa wu N'yuuse
le mo ba  kee bamu ba n'yuuse, mo ba Kiyo ke nyaa bamii
le. **17** B   doo b   gee fie   fichii fi b   gee, k  ne yi nj  me
le, k  ne yi gee le, b   g  e a jee chi Tada Jiso le, b   ny  a
kiyone Nyo w   Chiji le feder yi ye ye le. **18** Bik  se b   ny  a
bikw   biëna bil  ej bena le. Le fie   fi kooji fi bamii ba
Tada Jiso le ki bo g  e. **19** Bilenj  se b   k  ne bike   bena.
Keef   b   ny  se b   bo ge. **20** Booj   b   y  ge babwee bena
b   bachiji bena le yi fie   le fichii. Ne b   g  e noo, fi joje
Tada le. **21** Bachiji booj  , keef   b   g  e mw  e m  u muntele
mu booj   bena saase ge. Ne b   gee lo, sh  ej kwee bo. **22**
Nfa, b   y  ge bachiji bikw   bena le yi fie   le fichii. Keef  
b   l  ne bo le geh sege ajii aboo le yi ye yene le ki b  
g  e le ye joje bo b   b   g  e. B   l  ne b   fitele fimimia, b  
f  ane geh nyume Tada. **23** Muh doo wu l  ne fie   fichii fi
wu l  ne, wu mo wu l  ne b   fitele fie fichii le wu l  ne nyu
Tada le nyume ge fe muh le ge. **24** B   k  e le muh l   wu
t   wu k  me fie   fi ba le ba sees   ba g  e fi le maaje we nyu
Tada. Le Tada Kletu w   b   l  ne wu le. **25** Geen  , fe bamii
ba gee kimbef   le Nyo l   wu g  e wu l  n  e bo yi kimbef   k  
bo gee le. Ge Nyo to wu duunyi yeye yeye fe bamii le ge.

4 B   bachiji bikw   ba k  me nfa, b   g  e mw  e b   bo a
je y   cha  j b   y   kooji le, b   t  ne le b   k  me te wene
Chiji Kikw  e few  . **2** B   bachii buune b   g  ene fwe b  
fw  ene ge. B   doo b   b  uune b   l  ese bvuf   yi fie  
fiyu le, b   ny  a kiyone Nyo le. **3** B   b  uune te fe bee le
le Nyo gw  ny  e kimbu   fe je ye le le bee f  eji je yine y   le

kinyile kì kune Kletu. Le fiεε fí nle yeh yi ncha le nje fi. 4
Bεŋ bûune lε nfêeji yi yuude chuule no ŋkeme ki nfêeji. 5
Bεŋ doo bεŋ gee mwεε bε bamii ba le gε ba mbεmε gε,
bεŋ gee bε bvufee. Bεŋ mône ki bεŋ gêe mwεε chuule mo
nyu yi kife kì la kì bεŋ keme le. 6 Njεmε wene segechii
nyûme wù bone, wù njεŋe nje ŋka, bεŋ mo bεŋ kêe ki bεŋ
chvûse fiεε muh le wuchii a je yì kooji le. 7 Tichiku lé wu
sêεŋ fiεε fichii kune mε bεŋ le. Wu le mwa bwee wese
besabεŋ, le tε fitele fiesa besabεŋ. Besa bo lene Tada le yi
muh le wu mumwaa wu le muh wu lεme wu lene bε fitele
fie fichii. 8 Ntune wu fε bεŋ le bε ntaj wu le wu tô wu
gê bεŋ kêe no bee le, wu ka wu yûfε muntele mwena. 9
Ntune wu bε Onisimu wù le muh wene, wù le tε mwa
bwee wese besabεŋ wù le fitele fiesa besabεŋ wu lεme yi
fiεε fi Kletu le wu tεεme. Bo lé bo sêεŋ bεŋ fiεε fichii fí
kooshi yanε. 10 Alistaku wù besa wu le yanε yeh yi ncha
le wu yεεse bεŋ le. Maliku wù mwa chiji Banaba yεεse tε
bεŋ le. Le wu wù bεŋ le bεŋ keme wa ntaj kune wu. Nε
wu to lo, bεŋ fí wu. 11 Jiso wù ba tεŋe le Justu yεεse tε
bεŋ le. Ka gεh bamii ba batεde banε ba le Bajuu ba besa
bo lene yi fiεε le fimimia yi bvunfoj bvu Nyo le. Bo fii mε
baaŋ, bo gee fitele fiaŋ jieε. 12 Ebafla wù le tε muh wene,
wù lene Kletu Jiso le wu yεεse tε bεŋ le. Sege wu buune
segechii wu kwaji bεŋ baanε, wu lεge le Nyo gê bεŋ lεme
bεŋ tεεme nje bamii ba ta wa, bεŋ kee chuule fiεε fichii fí
Nyo goone. 13 Nle n'yεŋ wa bε ajii awaŋ le wu lene fε bεŋ
le baanε mo fε bamii ba Lawdesia bε ba Hiliaboli le. 14
Luka wù fede bincheŋ bi bamii wù le nsaa yese yi shεŋ bε
Dεma yεεse tε bεŋ le. 15 Bεŋ nyâ n'yεε waŋ booŋ ba

bwee wese besabεŋ ba mbεmε ba Lawdεsia le, bε Ninfa bε kintaashε ki bamii ba mbεmε kī taashi a wu yeh le. **16**
Bεŋ doo bεŋ tεεŋ ŋwa wunε, bεŋ chīiŋsε kintaashε ki bamii ba mbεmε ki Lawdεsia le bo tēεŋ tε, bo mo bo yēŋ tε le ba le ba chīiŋsε ŋwa wù le a bo le bεŋ tēεŋ. **17** Bεŋ sēεŋ Alkibu le lε wu yēŋ lε wu le wu mēsε leme chī Tada le wu nya chiaaŋ ye le. **18** N'yesε wunε saŋ mε wù Bol bε kibo kaŋ. Bεŋ kwâji lε nle yeh yi ncha le. Nyo dūnyε fitele fi jone fe bεŋ le.

1 Tεsalonika

1 Le mε wù Bol, nle besa Sila mo Timoti. Nsarej ŋwa wunε fe kintaashε ki bamii ba mbemε ba a kilaantεj kč Tesalonika kč le ki taashε ki nyume bε Nyo wù Chii yi Tada Jiso Kletu le. Nyo wù Chiji wese besabεj dūnyε fitele fí joŋe fe bεŋ le, wu ka wu nyâ bεŋ bε muntele mù nyieggee. **2** Bee to bee nyaa kiyone Nyo le segechii kune bεŋ bachii, bee buune segechii bee gεede bεŋ a buunε chesa le. **3** Sege bee le a Nyo wù le Chiji wese besabεj fwe, bee tu be kwaji gee chine chč bude yi fitele fí bεŋ leese yi Kletu le bε leme chine chč bude yi kijkoŋε kena le mo shéŋ yí bεŋ kaane yí bude yi njiŋe wù bεŋ jiiŋe fwe yí Tada wese besabεj wù Jiso Kletu le. **4** Booŋ ba bwē wese ba Nyo konje, bee kee lε Nyo le wu cha wa bεŋ. **5** Bee kee noo nje saaka wù joŋe wù bee gè too bε wu fe bεŋ le, gε wu gè to nyu bε njeme maa gε. Wu gè to tε bε bvunga bvù jade fe Kiyo ki Yuude le, bee kee chuule lε saaka wuyu le nchiεŋ. Bεŋ kee kfuu chi bamii ba gè bee bee sege bee gè chee a bεŋ ntenee nje bεŋ. **6** Bεŋ tu bεŋ bege besa ba Tada nje bεŋ gè fi saaka wuyu bε kinlaŋye kč jade fe Kiyo ki Yuude le mo no bεŋ gè fede yi ŋgε wù baŋ le. **7** Noo, bεŋ mo bεŋ tu bamii ba bamii ba mbemε bachii ba a bimbe bì Masedonia le mo bì Akeya le bo jòde njiŋe fe bo le. **8** Njeme ne nje gε mε geh je yi Tada yi saane fe bεŋ le yi jiεnyi a bimbe bì Masedonia le mo bì Akeya le gε. Saaka wù kune fitele fienā fí bεŋ leese yi Nyo le, le fi jiεnye wa tε manjuu le manchii. Noo gε ntaj ka nyume yu wù besabεj jème fieε kune fi gε. **9** Bεŋ kēe lε bamii bayu kibεε le bo sεεŋ kune no bεŋ gè fi bee a bεŋ

ntenēs, mo no bεŋ gè chinε banyo le bεŋ tu bε Nyo, ki
bεŋ lēne wa nyu Nyo wù nchiεŋ le wù kεme kinche. **10**
Bo sεεŋ te no bεŋ chieεne Mwa ye wù lé wu gē wu jā fεwe
wu tō. Mwa ye wunε le wu wù gè bu yi kwe le, nyume Jiso
wù bvuse besabεŋ chiaan̄ yi shéŋ yi Nyo yì bεεne yì wu lé
wu gē wu dūnyε bamii le.

2 Booŋ ba bwē wese, bεŋ kibεε kēe le gε jige ch̄ bee ḡ
la a bεŋ le ḡ lεsε achiji gε. **2** Mo no bεŋ kēe le bamii ḡ
nyaa ḥgε bee le bo ka nyuse bε bee a kilaantεŋ k̄ Filibi le,
bee ḡ kaane geh shéŋ a bvun̄ga bvu Nyo wese le, ki bee
fejε saaka wù jor̄e wu Nyo bεŋ le mo no bamii bamu ḡ
chidε bee wesee nε. **3** Gε saaka wù bee ḡ feeji bee lεge
bεŋ yu ḡ bee bε jiale kεnε bε ḥkwajε wumu wù befe kεnε
bee goone ki bee l̄ε lo bε bεŋ gε. **4** Geene no Nyo le wu
yεŋ le bee le be kojε bamii ba wu nyâ saaka wù jor̄e wunε
chiaan̄ yiboo le, noo bee mo be feeji. Gε bee feeji le ye
jor̄e nyume bamii gε. Bee feeji le yi jor̄e nyume Nyo wù
taade muntele mwesa. **5** No bεŋ kee le bee ḡ baan̄ a yu
gε be tōo bε jé ki bee yεnε kεnε ki bee teyε fε jii ki
bee j̄i fεε chiaan̄ yene le gε. Fine nyume fεε f̄i Nyo lεme
a bee fwe. **6** Gε bee baan̄ be goone ki be k̄mε mbεεŋsε
wumu fε muh le kεnε wù jade fε bεŋ le kεnε fε bamii
bamu le gε. Ḡ bee kijusε kesa njε booŋ ba ntuj ba Kletu
le ki bee b̄iide mwεε, le bεŋ ḡe fε bee le **7** Bee ḡ bee
fiesa nyiegee a bεŋ ntenee njε bwē mwa wù jiiŋ fε booŋ
be le. **8** Noo, bee mo bee jo bεŋ ye le chuule bε kijkojε,
gε bee gε nya bεŋ nyume bε saaka wù jor̄e wu Nyo maa
gε, geene bee nya tε bikwεε biesa bεŋ le nje bεŋ ḡ bee
wa a muntele mwesa le baan̄. **9** Boor̄ ba bwē wese, gε

bεŋ kwaji tε lεme chesa bε mbunyε wese gε. Bee gε lεne antaŋ bε fenshε wu lε keefε bee gεε bvujijε yi muh mu bεŋ le no bee gε feeji saaka wù joŋe wù wu Nyo fε bεŋ le gε. **10** Bεŋ kibεε mo Nyo taŋlo bεŋ bεε jir yi nsa wese lε kinche kesa fε bεŋ bamii ba mbεmε le, gε bee kι yuude nyume kι chaŋ ki kεme gε jiale chimi gε. **11** Bεŋ kee tε no bee gε gee bε bεŋ njε no chiji mwa to wu gee bε boŋ be. **12** Bee gε yufe muntele mwεna, bee loji bεŋ, bee toone lε bεŋ chēe kinche kι Nyo goone. Nyume Nyo wù tεŋe bεŋ le bεŋ lēe bvunfoŋ bwe le bε bvukuge bwe. **13** Bee to bee nyaa kiyone Nyo le nje fine fι le lε sege bee gε to bε jε yi Nyo fε bεŋ le, bεŋ gε fι jε yi yiu gεh no yi gε bee lε le jε yi Nyo, nyume gε je yi muh gε. Nyume yi yì lεne ye yene le, bεŋ ba le bamii ba mbεmε. **14** Booŋ ba bwee wese bεŋ kēe le fιeε fι gε kooshε bε bintaashε bi bamii ba mbεmε ba Nyo bì le bi bεεŋ Kletu Jiso le a kimbe ki Judia le, gε kooshε te bε bεŋ. Bεŋ gε yεŋ te baŋgε chiaŋ yi bamii bena ba woŋ le geh yεεŋyεεŋ no bo gε yεŋ chiaŋ yi Bajuu baboo le. **15** Bajuu bane le bo bò gε yuuyε Tada Jiso. Nyume bo bò gε yuuyi bamii ba ntuŋ ba Nyo. Nyume bo bò gε kune bε bee abo ne. Bo gee noo Nyo yuge gε njon be bo gε. Bo bane bamii bachii, **16** no bo baŋe je bee le ki be jεme bamii ba le gε Bajuu le gε wu le bo bone. Bo gee noo segechii bimbefε biboo yiise bi bεεne. Shέŋ yi Nyo yì bεεne nyume yi to wa yi bo le mεeεse. **17** Booŋ ba bwee wese, no besabεŋ chi gase bee moŋ wa wesee bee kεme kiŋkoŋe baŋ le bee yεŋ bεŋ le ajii mo nyume baŋ geh yi kife ki shige le, no besabεŋ chi gase. Besabεŋ le be gase geh nyume bε ajii. Besabεŋ baŋ gase gε a fitele le

gε. **18** Bee goone ki be kaasε be to a bεŋ le. Mε wù Bol kibεε nle mmoŋ wa chikε le chikε le, geene Satan banjε gch bee. **19** Bee kεme ntaj ki bee to nε nje fιεε fi tanjlo bee jiiŋe fwe yi fi le, kεne bvujorjε bwesa bε gvune chesa chǐ bee le be ge be chīaase ye yu fwe a Tada wese wù Jiso sege wu lé wu ḡe wu kāasε wu tō le nyu la? Gε nyume bεŋ gε? **20** Le bεŋ ba le mbεεŋε bε bvujorjε bwesa.

3 Noo, no bee ḡe yεŋ lε fi le fi gha wa, bee chu ntaj ki bee shεε jiŋ Atεŋ bee maa, **2** bee mo be tuŋ Timoti wù mwa bwee wese besabεŋ wù besa bo lene Nyo le yi saaka wù joŋe wù kune Kletu le. Bee ḡe tuŋ lε wu tō wu l̄eesε bεŋ, wu teefε bεŋ yi fitele fi bεŋ le bεŋ leese yi Kletu le, **3** lε keefε banjε banε ka bo shiŋshe muh mu bεŋ le gε. Bεŋ kibεε kee lo le banjε le wa fιεε fiesa besabεŋ. **4** Bεŋ kee lε sege bee ḡe bee besabεŋ bee ḡe sεεŋ bεŋ le baŋ lo lε besabεŋ le be ȳeŋ banjε. Nyume gεh yεεŋyεεŋ no fi le fi kooshe wa bεŋ kee. **5** Le fιεε fi ḡe ge me lε ndoo n'yεŋ le fi le fi gha wa, mε mo ntaj Timoti ki ŋkeε no mbεεmε wene le, nje ŋge ŋkεme nfaaj le tanjlo muh wee wù mone bamii le wu moŋ wa bεŋ wu ge leme chichii chǐ bee lεŋ fe bεŋ le chi tu achiji. **6** Geene mεεse Timoti le wu to fe bεŋ le, wu kaasε wu tu jiŋ fe bee le, wu sεεŋ saaka wù joŋe wu kune fitele fi bεŋ leese yi Kletu le bε no bεŋ dūunyi kiŋkoŋε fe bamii le. Wu le wu sεεŋ te no bεŋ kwaji bee chuule bεŋ ka kεme kiŋkoŋε ki bεŋ ȳeŋ bee le no bee kεme te kiŋkoŋε ki be ȳeŋ bεŋ le. **7** Nje fine booŋ ba bwee wese, yi nsaase bε banjε ba bee kεme le, shεŋ jieε bee kune bεŋ baŋ nje fitele fi bεŋ leese yi Kletu le. **8** Mεεse bee le be yεnε nje bεŋ leme bεŋ t̄εeme bena ba Tada. **9** Noo, bee

nyâa kiyone Nyo le baanj nje bëj. Bee nyâa nje njoj wù bee yuge a Nyo wese besabëj fwe nje bëj. **10** Bee buune chieej antanj be fenshe le tanlo bee ka be yëj bëj le ajii, wu le bee nya bëj be fiëe fì baanj fi fuge yi mbëme wene le. **11** Bee buune le Nyo wù le Chiji wese besabëj kibës mo Tada wese besabëj wù Jiso gwênyë je le bee to fe bëj le. **12** Bee buune te le Tada ge kiñkojë kena kûu ki gëne fwe no bëj kojë bikwëe biëna be bamii bachii, yëeñyeëj no bee kojë bëj. **13** Bee buune noo, wu le wu ge muntele mwëna tëeme, bëj nyume jiale sëj, bëj yuude a Nyo wù le Chiji wese besabëj fwe sege Tada wese besabëj wù Jiso too be bamii ba le be bachii.

4 Ki mëese, booj ba bwee wese, bee lëge bëj, bee kude lo chiaanj një bamii ba le bo taashë yi Tada Jiso le, no bëj gë yeyë a bee le, no bëj këme ki bëj chée no Nyo kojë, nyume geh noo, no bëj chee mëese, bëj gëe geh noo bëj geëne lo fwe fwe. **2** Bëj kee wa nteefë yi bee gë nya bëj le a bvunga bvü Tada Jiso le. **3** Fiëe fì Nyo kojë le le bëj yûude. Keefë bëj jâje kinjaj gë. **4** Muh wu mumwaa wu mumwaa bëj le këme ki wu këe ki wu jîji ye ye le a je yì yuude le, yi këme ñgvunë. **5** Keefë ye yi muh yûfe geh lo gë, yi fuu një yi muh wu kituñ ki kee gë Nyo gë. **6** Keefë muh gë kimbefë këne wu gë jiale muh be mwa bwee yi saaka wuyu wunë le gë. Bee gë jëme wa bee chiise lo bëj le baanj lo le Tada lé wu gë wu nôj ñgë yi bamii ba gee mwëe munë le munchii. **7** Bëj këe le gë Nyo gë tëje besabëj le besabëj chée nyume kinche ki nyierj le gë. Wu gë tëje besabëj le bee chée kinche kì yuude. **8** Fi mo fi nyume le mo yëej wù le wu farj ki wu yû nteefë chinë, tu

gε wu faj ki wu yû nyume muh wu wuŋ le gε. Wu faj ki wu yû nyume Nyo wù nyaa Kiyo ke ki Yuude bεŋ le. **9**
Fi kune kinjkoŋε ki bεŋ kêmε fε boŋ ba bwee bena ba mbεmε le, gε fieε ka baŋ yu fi bee ka be saŋe kune fifieε fε bεŋ le gε. Fine le fieε fi bεŋ kibεε le Nyo gè yεyε wa bεŋ no taŋlo bεŋ koŋe bikwεε biɛna. **10** Yi nchiɛεŋ le, bεŋ koŋe wa boŋ ba bwee bena bachii ba a kimbe kĩ Masedonia le. Geenε boŋ ba bwee wese, bee ka teefe bεŋ le bεŋ gêe geh noo bεŋ gêeŋe lo fwe fwe. **11** Bεŋ monj le bεŋ chêe kinche kĩ nyiɛgee, keefε bεŋ lêeſe jwe fε mwεε mu bamii le gε. Bεŋ lêne bε chiaan yene no bee gè teefε bεŋ. **12** Noo bamii ba akfuuŋ mo bo nyaa ŋgvunε fε bεŋ le, bεŋ gε ka bεŋ chîeεne muh mu yi fieε le gε. **13** Boŋ ba bwee wese, gε bee goone le bεŋ nyume yi kijibε le kune bamii ba le ba kweeyε wa gε. Bee goone le bεŋ kεε, wu le keefε bεŋ nyûme yii yii njε bamii ba jiiŋe gε fwe yi bvujonε bvü too le gε. **14** Besabεŋ le be bεεŋ le Jiso gè bee wu kwe wu kaasε wu bu yi kwe le, le gεh yεεŋyεŋ no Nyo lé wu gê wu kâasε wu chvûu Jiso jin be bamii ba gè kweeyε bo nyume bo taashε bε wu. **15** Bee jεme fine bee bii geh nyu jε yi Tada le, le gε besabεŋ ba sheshi ajiŋ ba lé ba gê ba nyûme yu yi kife ki Tada lé wu gê wu tôo le, gε besabεŋ nyume bee sa fwe a bamii ba le bo kweeyε wa le gε. **16** Bεŋ kêe le Tada kibεε lé wu gê wu jâ fεwe wu shîide wu tôo wu wâne fewεεwe bε jε yî tεεme, kikwεε ki banchendaa ba Nyo jâŋe tε, soŋ yi Nyo jême. Bamii ba gè kweeyε wa bo nyume bo taashε wa bε ba Kletu ya bo bu fwe. **17** Noo Nyo mo wu chufε besabεŋ ba lé ba shêε ba nyûme yu mo bo taashε yi kimbe le bee gεεŋ be

tase bε Tada yi kibvulε le. Besabεŋ bε Tada mo be nyume segechii. **18** Noo bεŋ mo bεŋ jīεεse fitεle fī muh bε muh bε njεme wunε.

5 Booŋ ba bwεe wεse, kune kife bε juu chi nto wu Tada, gε fi nyume lε ba ka ba saŋ lo fīεε kune fifiεε fe bεŋ le gε. **2** Bεŋ kibεε kee lo chuule lε juu chi nto wu Tada lé chi gē chi nyūme njε chi choŋ antaŋ. **3** Sege bamii lé bo gē bo dūu lε, “Nyiegee le yu, fīεε nyume gε yu fi muh ka wu faane gε”, njε mo wu jaŋe wu gwe yi bo le njε lume fe chi ja chi to yi kwεse wù le bε fwe le, je gε ka yi nyume yu yi bo lege gε. **4** Geene booŋ ba bwεe wεse, gε bεŋ nyume fiεna yi kijibε le, wù juu chiyu lé chi jā geh ne chi tō fe bεŋ le njε choŋ gε. **5** Njεme ne njε bεŋ bachii le bamii ba n'yuu, bεŋ nyume bamii ba fenshε. Gε besabεŋ nyume bamii ba antaŋ kεnε ba le yi kijibε le gε. **6** Noo, keefε besabεŋ lefe no bamii bamu lefe gε. Besabεŋ nyūme we bε bvufee bwεsa fo bvuchii. **7** Bamii ba lefe to bo lefe nyume antaŋ, bamii ba mbvuunj koode bo, mo to mo koode bo nyume antaŋ. **8** Geenε, no besabεŋ le fiesa bamii ba fenshε, besabεŋ nyume bε bvufee bwεsa fo bvuchii. Besabεŋ jō mbεmε bε kijkoŋe mo nyūme njε kichwa ki jεŋ kǐ bee le be bōoŋ bee baŋε gvúu yεse besabεŋ yu, bee jō te njīŋe wù besabεŋ jīŋe fwe yi mbvuse le wu nyūme njε kifo ki jεŋ kǐ bee booŋ. **9** Bεŋ kēe lε gε Nyo gε cha besabεŋ wu gεε lε wu dūnyε nyu shéŋ ye yǐ bεεne besabεŋ le gε. Wu gε cha lε besabεŋ kεmε nyu mbvuse fede yi Tada wεse besabεŋ wu Jiso Kletu le. **10** Jiso Kletu le wu wù gε kwe njε besabεŋ, wu lε kεnε besabεŋ le yu, kεnε besabεŋ le be kwe, besabεŋ

nyume geh bε wu. **11** Noo, bεj mo bεj yûfe muntele mu
muh lε muh, bεj jôone tε muh lε muh no bεj gee. **12**
Booj ba bwēe wese, bee lεge lo bεj le bεj ηgvûne bamii
ba lεne bo ka jiijε fe bεj le yi saaka wu Tada le bo ka
teefe bεj. **13** Bεj dâunyi ηgvunc bo le chuule yi kinkojε
le nje lεme chiboo. Bεj kêmε te kinche kî nyiεgee abεj
ntεnεs. **14** Bee ka lεge te bεj booj ba bwēe wese lε bεj
tēfe bamii ba laame geh lo, bεj yûfe muntele mu bamii
ba kême njan, bεj fih tc bamii ba wεseyi. Bεj kâane shéj
bε bamii bachii. **15** Bεj yêne lε keefε muh chvûse kimbefε
bε kimbefε gε. Bεj gôone segechii ki bεj gêe nyume
mwεε mù njojε fe bikwεε biεna le mo fe bamii le bachii.
16 Bεj lâjeye segechii, **17** bεj bûune kife le kichii, **18** bεj
nyâa kiyone Nyo le yi fieε le fichii fi kooshi. Fine fieε le fi
Nyo goone fe bεj ba le yi Kletu Jiso le. **19** Keefε bεj chîde
lεme chi Kiyo ki Yuude gε. **20** Keefε bεj lâase bantuj ba
Nyo ba bamii be teede gε. **21** Bεj tâade mwεε munchii,
bεj jôde mù njojε bεj lεme yi mu le. **22** Bεj bvûuse
chiaaj fe mwεε mù mbefε le munchii. **23** Nlege lε Nyo
kibεε wù le Nyo wu kimbone wu gê lε bεj yuude bachii yi
fieε le fichii. Wu gêε kiyo kena bε muntele mwεna mo ye
yene, mu nyûme ηgile sεj yi kife kî Tada wese besabεj
wù Jiso Kletu lε wu gê wu tô le. **24** Wu wù Nyo wù gè tεjε
bεj, le wu wù to wu lεme geh yi jε ye le, wu lε wu gê
noo. **25** Booj ba bwēe wese, bεj bûune fe bee le. **26** Bεj
yêse booj ba bwēe wese besabεj le bachii, bεj kfûgε,
bεj shîjε nje bamii ba Nyo. **27** Njεme nchiise lo bεj le
a bvunga bvū Tada le lε bεj têεj ηwa wunε fe booj ba

bwee wese besabεŋ le bachii lε bo yù. **28** Kιŋkonε ki Tada
wese besabεŋ wù Jiso Kletu ki nyûme bε bεŋ.

2 Tεσαλονικα

1 Le mε wù Bol, nle besa Sila mo Timoti. Nsarej ŋwa wunε fe kintaashε ki bamii ba mbεmε ba a kilaantεj kτ Tesalonika kτ le ki taashε ki nyume bε Nyo wù Chiji wese besabεj bε yi Tada Jiso Kletu le. **2** Nyo wù Chiji wese besabεj bε Tada Jiso Kletu bo dυnyε fitele fί joηe fe bεj le bo ka bo nyâ bεj bε nyiεgee. **3** Booη ba bwεe wese, bee kεme ki be nyâa kiyone Nyo le segechii kune bεj. Fi kooji noo, nje fitele fί bεj lese yi Kletu le kuu gέh fί gεne lo fwe fwe, kiηkojε kτ muh wu mumwaa wu mumwaa kεme fe muh le, ki gεne tε lo fwe fwe. **4** Noo, bee kibεs to be chiaase ye bε bεj a bintaashε bi bamii ba mbεmε bi Nyo bimi le. Bee to be chiaase ye kune no bεj leme bεj tεeme bε kune no bamii boone bikaa a bεj jiη bεj jiji gέh fitele fί bεj lese yi Kletu le, mo kune baŋgε ba bεj yεnε bεj kaane geh shέj. **5** Fine le fίεε fί duunyi le Nyo lé wu gέ wu sâ bamii a je yὶ chaaη le, wu le bεj to bεj yεnε bεj nyume bεj kojε bamii ba bvunfoη bvυ Nyo bvυ bεj yεnε wa baŋgε banε nje bvυ. **6** No Nyo le muh wù chaaη, wu lé wu gέ wu chvῦ ηgε wù bamii nyaa bεj le bε ηgε, **7** wu nya njieesε bεj ba yεnε ηgε le mo bee tε. Fine fίεε lé fί gέ fί kόoshε sege Tada Jiso lé wu gέ wu bύnε fewe wu tόo bε leme chi ηgu chi lale. Wu lé wu gέ wu tόo noo bε banchendaa be ba tεeme. **8** Wu lé wu gέ wu chvῦ kichvuse bamii ba faje lo Nyo le mo bamii ba baŋ bεεj gέ saaka wù joηe wù kune Tada Jiso wese besabεj le gε. **9** Ba lé ba gέ ba lέshε bo, bo kεme ηgε wù kage gε, ba gase bo bε ba Tada le keefε bo tό a wu fwe gε mo fε bvukuge bwe bvυ baŋ le gε. (aiōnios g166) **10** Fine fίεε lé fi

gê fi kôoshé abvu bvù wu lé wu gê wu tô, wu lε bamii
ba le be tûme maŋkuŋ mε, bamii bachii ba le bo leesε
fitele yi wu le bo keme lo ŋgha bε wu. Bεŋ te lé bεŋ gê
bεŋ nyûme bo le, nje bεŋ gè bεεŋ saaka we wù bee gè
jeme bεŋ le. **11** Nε fiesε fi bee buune fε bεŋ le segechii
lε Nyo wese ge bεŋ nyume lε bεŋ le bεŋ kojε kfuu chi
bamii ba wu tεŋe le bεŋ nyume. Bee buune te lε wu fih
bεŋ yi bvunga bwe le, lε bεŋ ge fiesε fi joŋe fichii fi bεŋ
goone mo leme chichii ch̄i bεŋ gee nje fitele fi bεŋ le bεŋ
leesε yi Kletu le. **12** Bee buune te noo wu lε jee chi Tada
wese wù Jiso kêmε mbεεŋse a bεŋ ntεnε, lε bεŋ te kêmε
mbεεŋse yi wu le. Fine fiesε le nje fitele fi joŋe fi Nyo wese
besabεŋ be Tada Jiso Kletu keme fε bεŋ le.

2 Booŋ ba bwee wese, fi kune nto wu Tada wese besabεŋ
wù Jiso Kletu bε no besabεŋ lε be gê be tâashé ki be ḡεŋ
be nyûme besa bo, nlege lε **2** keefε bεŋ gê bεŋ jâ bvufee
mo bvü sâanje geh ne nche, kene bεŋ ja bεŋ mo bεŋ janji
lε bεŋ le bεŋ yu njeme wumu wù jade fε Kiyo ki Yuude le,
kene lε bee le be jeme, kene lε bee le be saŋ ŋwa lε juu chi
nto wu Tada le chi to wa. **3** Keefε bεŋ chîne lε muh ge
wu lee bε bεŋ mo nyume a je yî nεε le la. Bεŋ kēe lε ge
juu chi nto wu Tada chiyu nyume chi ge chi kojε njε kife
kεε kĩ bamii lε bo jâ bo b̄εji bε Nyo to ka seŋ ge, mo fε
muh weε wù ŋgode nchi wu Nyo le wu bune te seŋ ge. Le
wu wù bo lε bo gê bo l̄εshé lo. **4** Le wu wù lε wu gê wu
b̄εεŋse kikwεε ke wu mo wu kaji lo fiesε fichii fi ba tεŋe lε
nyo kene fi bo buune fi. Noo, wu mo wu gεεŋ wu lee wu
shii yeh yi kintanyε ki Nyo le wu mo wu tεŋe kikwεε ke lε
wu le Nyo. **5** Bεŋ kwaji geh le sege ŋḡε mbee besabεŋ, ŋḡε

nsεεŋ wa fiee fine bεŋ le? **6** Bεŋ kee wa mεεse fiee fi jiji
wu le, wu lε wu lé wu gē wu būnε nyûme wa kife kĩ ba le
ba gεε wu le. **7** Wu lene wa mεεse bε bvunja bwe nyilε le
ki wu gēe bamii chide banchi ba Nyo, nyume geh lε muh
wù banje wu lé wu gē wu bâne geh noo gεεne bude sege
ba lε ba gē ba chiaase wu a je. **8** Ba ge doo ba chiaase wu,
muh wù ngode nchi wu Nyo wee mo wu bune, Tada Jiso
mo wu fεe wu bε kiyo ke ki a wu mu, wu fieesε lo wu
bε nlalc we wù wu lé wu gē wu tōo bε wu. **9** Muh wuyu
wù ngode nchi lé wu gē wu tōo yi bvunja bvu Sataŋ le,
wu kεme bvunja bvuchii, wu gee banjiŋε bε mwεε mù
duunyi bvunja bwe bε mwεε mu jwe wù yune, mù le mu
kinlele munchii. **10** Wu lé wu gē wu tōo te bε kfuu chi
mwεε mù mbefe munchii ki wu lεede bε bamii ba lεse wa.
Bo lεse nje bo le bo fanj ki bo koŋe nchiesεŋ wu lε bo ge bo
bone. **11** No bo koŋe ge nchiesεŋ noo gε, Nyo mo wu ge
bo tu bo njiine lo, wu lε bo bεme geh nyume fiee fi le fi
chimbianj le. **12** Nyo gε ge noo wu lε bo bachii gwe nsa, bò¹
baaj bεεŋ ge nchiesεŋ le gε, bo yuge njoŋ ki bo gee mwεε,
nyume geh mù chaaŋ gε. **13** Geene booj ba bwe wese ba
Tada koŋe bo chuule, bee kεme ki bee nya kiyone Nyo le
segechii kune bεŋ, nje Nyo gε cha wa bεŋ feŋkεe ki wu fih
bεŋ fede yi lεme chǐ Kiyo ki Yuude gee lε bεŋ yuude, bε yi
mbεme wù bεŋ le bεŋ bεεŋ nchiesεŋ le. **14** Wu gε teŋe
bεŋ noo fede yi saaka wù joŋe wù bee gε feeji le, wu lε
bεŋ ge bεŋ kεme fe bvukuge bvu Tada wese besabεŋ wù
Jiso Kletu le. **15** Noo booj ba bwe wese, bεŋ lεme bεŋ
teεme, bεŋ jīji n'yeεε wù bee gε nya bεŋ le, kεne le wù
bee gε yeεε bε jwe, kεne wù bee gε saŋ lo fe bεŋ le. **16**

Bee lege le Tada wese besabəŋ wù Jiso Kletu kibəε mo
Nyo wù Chiji wese besabəŋ wù gè koŋ besabəŋ wu yûfe
muntele mwesa besabəŋ segechii ya kage gε, wu ka wu
nya besabəŋ bε fieε fi joŋe fi besabəŋ jiiŋe fwe yi fi le nje
fitele fie fi joŋe. (aiōnios g166) 17 Wu yûfe muntele mwəna,
wu ge mu tεeme yi leme ch̄i joŋe le chichii ch̄i bεŋ gee bε
yi fieε fitchii fi bεŋ jeme le.

3 Ki mεeſe, boŋ ba bwee wese, bεŋ bûune fε bee le. Bεŋ
bûune le je yi Tada jiŋyi yi gεene fwe chige chige, bamii
ŋgvuune je yi yiu geh no bεŋ gè gee. **2** Bεŋ bûune tε le bee
ge be bone chiaan̄ yi bamii ba kεme muntele mù mbefe
bò gee mwεε mù mbefe le, nje gε nyu bamii bachii bò le
bo lee fitele yi Kletu le gε. **3** Geene Tada to wu leme geh
yi jε ye le. Wu lé wu ḡe wu nyâ bεŋ bε bvujga, wu ka
wu barje bεŋ le keefε bεŋ ḡe bεŋ lee chiaan̄ yi muh wu
kimbefε le gε. **4** Tada le wu fε bee gεε bvufee bwesa yi ye
yene le bεŋ gee wa nyu fieε fi bee duu, bεŋ le bεŋ me geh
bεŋ gee. **5** Noo bee lege le Tada leesε muntele mwəna mu
nyume yi kiŋkoŋε ki Nyo le wu ka wu ge bεŋ kaane shén̄
no Kletu gè kaane. **6** Booŋ ba bwee wese, bee duu lo bεŋ
le a jee chi Tada wese besabəŋ wù Jiso Kletu le lε, bεŋ
bvûuse ye yene a booŋ ba bwe wese ntεnεε baa ba laame
geh lo bo ya chee gε bo bii kinche k̄i bee gè dunye bεŋ le
gε. **7** Njeme nε, nje bεŋ kibəε kee no bεŋ kεme ki bεŋ
bēge bε bee. Gε bee gè laame sege bee gè bee besabəŋ
gε. **8** Gε bee gè jii fieε fi muh njε bee larje sεŋ gε. Bee
gè lene bee bunyi antaŋ be fenshe wu lε keefε bee gεε
bvujije yi muh le bεŋ le gε. **9** Gε bee gè gee noo le gε bee
gε kijuse kesa ki bee biide mwεε bεŋ le gε. Fi gè bee wu lε

bee duunyi, yi gee chesa le wu lε bεŋ bēge bε bee. **10** Bεŋ kēe lε sege bee gε bee besabεŋ, bee gε nya nchi wunε bεŋ le lε, “Muh nε le lε gε wu lēne gε, keefε ba nyâ wu bε fεεfijile gε.” **11** Njεme nε nje bee yuge le bεŋ bamu shiide bεŋ laame lo bεŋ lene gε, bεŋ jiεnyi gch lo bεŋ leese de fc mwεε mu bamii bamu le. **12** Bobaa bamii bee duu bee ka chiise lo bo le a jee chi Tada Jiso Kletu le lε bo shii fkuu bo lene ki bo kεme fεεf fi bo jii. **13** Fε bεŋ le booŋ ba bwee wese, keefε bεŋ kē bεŋ wεεyi ki bεŋ gēe gee ch̄i jone gε. **14** Nε muh faŋ ki wu yû fεεf fi bee jεme a ȳwa wunε le, bεŋ gεe njijε yi wu le. Keefε bεŋ kēme lo fεεf fi bεŋ ge bε wεε muh gε, wu lε wu kēme bvuya. **15** Geenε, keefε bεŋ jōde wu njε muh wu kimbanε gε. Bεŋ teefe lo wu njε mwa bwe wene. **16** Tada wù le wu nyiεgee nyâa bεŋ bε nyiεgee segechii a jé le yichii. Tada nyûme bena bo bachii. **17** Mε wù Bol nsanje n'yεεe wunε bε kibo kaŋ. Fine le njijε waŋ wù ȳgee a baŋwa baŋ le bachii. Nyume geh no nto nsanje. **18** Kiŋkoŋε ki Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu nyûme bε besabεŋ bachii.

1 Timoti

1 Le mε wù Bol, nle mwa nturj wu Kletu Jiso no Nyo wù le Mbvuse wese besabεŋ be Kletu Jiso wù besabεŋ gεεde bvufee yi ye ye le, gε jεmε lε mε nyûme. **2** Nsaje ηwa wunε fε wo le Timoti wù le mwa yaŋ wù nchiεŋ yi mbεmε le. Nyo wù Chii be Kletu Jiso wù Tada wese besabεŋ, bo dûnyε fitele fī joŋe wo le, bo kôo yii fε wo le, bo nyâ wo be nyiegee. **3** No ηgè ηku chiaŋ wo le sege ηgè ηgεene Masedonia, lε wo shēε wo nyû Efesu, ηka ηkude chiaŋ lε wo nyûme geh yo wu lε wo chîde bamii baa ba yεyi kfuu chi n'yeε wumu wù yeye. **4** Wo chîde tε lε keefε bo jôde kife kiboo bo jeese yi mumanya le mo yi ajee a bachiji chikfuu chi bamii a bo to bo tanje ba gεene geh lo yu fwe wo kage gε. Munε le mwεε mù too geh nyu be bambejε, nyu gε be ntaŋ wù wu Nyo wù bii mbεmε le gε. **5** Fishaj, fi fιεε fī nduu fine le ki ηgè lε bamii kêmε kirjkonje kì jade fε muntele mù yuude le, be kì jade fε fitele fī muh wù gee fιεε fī ya sage gε wu gε, mo kì jade fε fitele fī nchiεŋ fī muh leese yi Nyo le. **6** Bamii bamu le bo chine wa yinε je le bo jiine wa bo gεene nyu yi banjeme ba achiji le. **7** Bo goone ki bo nyûme bamii ba yεyi bamii be banchi ba Nyo, geenε bo kee gε fιεε fī bo jεme kune fi kene kinyi ki fιεε fī bo bεεnyi yi fi le gε. **8** Besabεŋ kee lε nchi wu Nyo le fιεε fī joŋe, nε muh jode nchi wuyu a je yì kooji le, no wu keme ki wu jôde. **9** Besabεŋ kee tε lε gε ba gè gεle nchi fε bamii ba le chaŋ le gε. Ba gè gεle nyume fε bamii ba ηgode banchi le, be ba tεεme bikwεε le, mo ba faje Nyo, mo ba gee bimbefε, mo ba yuude gε, mo bamii ba chiaase fιεε kune Nyo, mo ba

yuuyi bachiji baboo, kene babwee baboo, mo ba yuuyi
bamii bamu. **10** Le te fe bikese be bileŋse, ba jarę kinjaŋ,
mo fe bileŋse ba gime fe bamu le. Le te fe bamii ba choŋe
bamii bo geene be bo le, kene ba mbiane chimbiaŋ le,
kene ba kane le bo seŋe nchięŋ bo kane bo mbiane lo.
Nyume te fe ba gee mo nyume la fi bii ge n'yęę wù kooji
le gę. **11** N'yęę wune bii saaka wù jone wù kuge wù le
wu Nyo wù ba bęŋse le. Saaka wuyu le wu ba gę nya
chiaŋ yan le. **12** Nnyaa kiyone fe Kletu Jiso wu Tada wese
besabęŋ wù le wu nya me bvunęŋ ki nlene leme che. Wu
gę bee wu jinę me wu yęŋ le nle ḥkoj, wu mo wu baa me
le nlēne. **13** Mo no ḥgę nshee nyume fweele njeme jé yì
befe kune wu, mboone bikaa a bamii be jin, me naanyi
bo, geenę wu gę koo yii fe mene, nje ḥgę ḥgee yi kijibę le
ṅkeme ge wa mbemę gę. **14** Tada wese besabęŋ gę dunyę
kiŋkoŋę ke yi ye yan le nyume ge kì wee gę, wu ge ḥkeme
mbemę be kiŋkoŋę no muh wù le yi Kletu Jiso le to wu
keme. **15** Njeme wù le Kletu Jiso gę to yi nsheŋ le ki wu
bvūse bamii ba befe, le lo nchięŋ. Le njeme wù kooji
wù muh wuchii bęŋ wu māŋę gę. Me kibę nle lo nfoŋ
kimbefę. **16** Geenę, Tada gę koo yii fe mene, me wù le
nfoŋ kimbefę wu le Jiso Kletu dūnyę yi ye yan le, yii yì wu
koode be bamii yì kage gę. Nle noo nje njię fe bamii ba lé
ba bęŋ wu le, bo gę bo kēme kinche kì kage gę. (*aiōnios*
g166) **17** Nyo le Nfoŋ wù nchenseŋ wù kage gę, gę tanlo wu
kwe gę, gę tanlo ba yęŋ wu le gę. Me gęh wu maa wù le
Nyo. Besabęŋ nyāa ḥgvunę wu le, besabęŋ bęŋse jee che,
segechii chi kage gę. Fi nyūme noo. (*aiōn g165*) **18** Timoti
mwa yan, me nyaa njeme wune chiaŋ yo le, mbii nyu

mwee mù bamii gè jemē wa kune wo njé bamii ba teede bantuŋ ba Nyo, wu le mu gê mu fi wo, wo tûŋ jen yì joŋe.

19 Wo lême geh yi mbemē wo le, wo yêge fiëe fi chuule fi fitele fiun jëme wo le. Bamii bamu le bo chine wa ki bo yêge fiëe fi fitele fiboo jëme bo le, bo mo bo gwe yi mbemē wuboo le një fitima fi a joo fe fi bweeyë. **20** A ñgoo yiboo le, le Amenayu be Aleksanda. Nle nya wa bo banë chiaan yi Satar le, wu le bo këmë bvufée, bo lû be jee chi Nyo chì bo cheye be chi.

kene bo wâade gε. 9 ñgoone te le bikεse jiide njú a je yí kôoji le yí dûunyi ñgvunε, mo yí bamii yede le le yí kooji le. Keefε bo lûu bikwεε kene bo leese mwεε mù ba kenyε bε kichwa ki bige kí yεede kene ajii a yéh yi ñgoloñgolo, kene njú yí tεeme kwa gε. 10 Bo sûuse ye yiboo nyume bε gee chí joje njε bikεse ba yεne le bo ñgvuune Nyo. 11 Kwεse kεme ki wu nyâ kikwεε ke kichii ki wu yêge lo n'yeεε, wu nyûme jwe wuchile. 12 Mbaaŋ nya gε je le kwεse yêyi bileŋse kene wu kêmε bvunga a bileŋse we gε. Wu kεme ki wu nyûme jwe wuchile. 13 Fi le noo nje le Adam wù Nyo gè ya fε, fε wu fε Iff. 14 Gε nyume Adam wù Satan gè lele bε wu gε. Le kwεse wù ba gè lele bε wu, wu ñgodε nchi wu Nyo. 15 Mo no fi le noo, Nyo lé wu ḡε wu fih kwεse fede yi boyε le. Fi fine le fi nyûme fε wu mε gεh wu lêmε yi fitele fí wu leese yi Nyo le, wu kêmε kinjkonε, wu chêe kinche kí yuude bε kí kεme ñgvunε.

3 Njεme wumu le yu wù le nchiεεŋ. Njεme wunε le le:
Muh ne goone kinta bε fitele fie fichii ki wu nyûme chiji kikwεε ki kintaashe, tu wu goone nyume lεme chì kεme ñgvunε. 2 Chiji kikwεε ki kintaashe ki bamii ba mbεmε kεme ki wu nyûme muh wù ba kεme gε fíeε fí ba bêεme wu yi fi le gε. Wu kεme ki wu nyûme juma kwεse wu mumwaa, wu ḡε gε mwεε mu kinfu gε, wu kwâji mwεε chuule wu kêmε ñgvunε, wu fii bantolo, wu kêe ki wu yêyi bamii. 3 Wu kεme ki wu nyûme muh wù muu mbvuun mo koode gε wu gε. Wu kεme ki wu nyûme nyiegee bε bamii ñâse gε, wu wâade gε waa gε, wu kêmε gε kinjkonε ki bige gε. 4 Wu kεme ki wu nyûme muh wù kee ki wu jiinje fε kfuu che le chuule, wu gee booj be yuge wu le

yi fiεε le fichii, bo ηgvuune wu. **5** Nε muh kee gε ki wu
jiirje fe kfuu che le chuule gε, wu jiεnyε nεε ki wu jīŋε
fe kintaashε ki bamii ba Nyo le? **6** Gε wu kεme ki wu
nyūme muh wù chi baaj geh no wu kuse wu tu muh wu
mbεmε gε. Nε wu le wuwεε muh, wu ja segemu wu mo
wu chīaase ye, wu jā wu lēe ηgε le njε wu Sataj. **7** Wu
kεme tε ki wu nyūme muh wù bamii ba akfuuŋ yεde tε
le wu le muh wù kooji. Fuge noo sεŋ, wu jā wu chōose
kikwεε ke wu gwē a kintase ki debele le. **8** Bamii ba fii ki
bo gee chileme a kintaashε ki bamii ba mbεmε ntεnεε
kεme tε ki bo nyūme bò kεme kiŋge kī kooji. Gε bo kεme
ki bo jēme jé yifiee gε, keefε bo nyâ bikwεε biboo mbvuun
ma wesee le gε, keefε bo nyūme bamii ba kuŋe geh nyu
mbe wù achiji gε. **9** Bo kεme ki bo jīji kinyile ki fiεε fī Nyo
le wu dunyε wa besabεŋ le kune mbεmε, fiεε sage gε bo fe
fitele le gε. **10** Nε ba le ba gεε bo yi lεme le, ba kεme ki ba
yâ ba mōŋ bo. Nε bo le bo dunyε le gε bo kεme jiale gε, ba
mo ba gēε bo, bo lēne njε bamii ba fii ki bo gee chileme
a kintaashε ki bamii ba mbεmε ntεnεε. **11** Bikεε baboo
kεme tε ki bo nyūme ba kεme kiŋge kī kooji, nyume gε ki
bo fiεε kinfiε gε. Gε bo kεme ki bo gēε mwεε mu kinfu
gε. Bo kεme tε ki bo lεme yi nchiεεŋ le yi fiεε le fichii. **12**
Muh wu fii ki wu lēne lεme a kintaashε ntεnεε wu kεme
ki wu nyūme juma kwεse wu mumwaa. Wu kεme tε ki
wu kēe ki wu bīji fe boon be le bε fe kfuu che le chuule.
13 Bamii ba fii ki bo lēne a kintaashε ntεnεε bo ne lεne
chuule bo kēmε jee chī joŋe fe bikwεε biboo le, bo nyūme
tε bo maŋe gε kune fitele fī bo leese yi Kletu Jiso le gε. **14**
N'yεnε le shegε wa shige ntō n'yēŋ wo le. Geenε nsanje

mwee mune fe wo le wu le, 15 nja lo nshe wesee, wo kêe no bamii keme ki bo gêe mwee antenee a yeh yi Nyo yi le kintaashé ki bamii ba Nyo wù keme kinche. Kintaashé kine le kfu be kichi kì jiji nchien le. 16 Fiee le yu fi kuge baanj. Fiee fine le fi gè shee fi nyume nyile le kune mbemé wese besabey wù besabey jeme, Nyo ge wa besabey kee. Fiee fine le le: Wu gè be wu dunye kikwee ke yi nyaŋ yi ye yi muh wu wuŋ le. Kiyo ki Yuude gè dunye muh wù le wu. Banchendaa ba Nyo gè yeq wu le. Bo gè feje kune wu bituŋ le. Bamii gè leesé fitele yi ye ye le woŋ wuchii. Bo gè jo wu, wu beeq we wu lee kijuse ki bvukuge le.

4 Kiyo ki Yuude jeme waaj le, lé gê nyûme kife kimi le, bamii bamu chîne mbemé le bo yûge wa mw  e nyume a biyo b   leede be bamii le mo ban'y  e ba banchendaa ba debele le. **2** Ban'y  e ban  e lé bo g   bo t  o chiaaj yi bamii ba ji  yi bo buuse bamii ba mbiane chimbiaj, muntele muboo chii wa geh nj   ba toj nyume be kichvu. **3** Bo lé bo g   bo f  n  e le keef   bamii t  ashi bvuguu ge, be le keef   muh j  i kfuu chi mw  e mumu ge. Mw  e mun   le Nyo g   fe le bamii j  i, bamii ba k  me mbem  e bo ka kee nchi  ej doo bo jii bo ny  a kiyone Nyo le. **4** Fie   fichii fi Nyo g   fe joje lo, ge fimi nyume yu fi muh f  n  e ge, ne wu fii be kiyone fe Nyo le, **5** nje nj  me w   Nyo be buun  e ge wa fi tu fi yuude. **6** Ne wo duunyi mw  e mun   boor   ba bwee wese besab  ej le, wo ge wo nyûme muh wu l  me wu Kletu Jiso w   joje wu l  yi kikw  e ke be je yi Nyo y   le kune mbem  e be n'y  e w   joje w   wo bii wu le. **7** Keef   wo k  me fie   fi wo g   be mumaja mu achiji mu le nje mu k  me fie   ki mu g   be Nyo sej. Y  e kikw  e kunj ki

wo chêe kinche nyume kî Nyo goone. **8** Ki muh ñgûune
ñgune wu yaase ye, fi keme geh mbe fë wu le. Geenë ki
muh chêe nyume kinche ki Nyo goone, fi keme mbe fë
wu le a jé le yichii, nje fine fïëe keme maajë yi kinche kî
mæse le, fi ka keme yi kinche kî too le. **9** Wunë njemë
le wu nchiëj, nyume njemë wu le wu kojë wu muh le
wu bêej wu le, wu ka manje gë. **10** Në fïëe fî bee luume
bë lëme chinë wesee nje bee le be leesë bvufée bwesa
bvuchii yi Nyo wù keme kinche le. Nyo le Mbvuse wù
bamii bachii, fede mwëë munchii fë bamii ba le ba bëej
wu le. **11** Wo yêyi bamii bë mwëë mune, wo duu lë bo gêe
mu. **12** Keefë wo chîne le muh jôde wo fëkuu një wo baanj
chumu gë. Wo nyume njijë fë bamii ba mbemë le, a je yì
wo jeme yi le bë kinche kuñ, mo kijkojë kî wo keme, mo
fitele fî wo lese yi Nyo le, mo je yì wo geëde ye yo lë yi
yûude le. **13** Nyâ kikwëë kuñ ki wo têjë ñwa wu Nyo fë
bamii ba mbemë le fë waanj, wo ka fêeji jë yi Nyo, wo yeyi
te bo geëj bu sege nlé ñgê ntô. **14** Keefë wo nôj nya yo
gë. Nnya yine le yì ba gë nya wo le sege ñgoo yi bachiji
bikwëë bi kintaashë bi bamii ba mbemë gë geële chiaanj
yiboo yi ye yo le, ntuñ wu bamii ba ntuñ wu Nyo to fë wo
le. **15** Nyâ kikwëë kuñ yi mwëë mune le, wo gêe mwëë
mune munchii bamii bachii yëde ñgenë fwe wo le. **16** Wo
yêne bë kikwëë kuñ mo bë n'yeyë wo. Wo jîji yu chuule
wu lë no wo gee noo, wo gë wo bvûse kikwëë kuñ, wo
bvûse te mo bamii ba yuge fïëe fî wo jeme le.

5 Keefë wo doo wo naji muh ñgamu wo wâme lo wu gë.
Geenë, têfe lo wu një chijo. Wo jôde chû yi bamii një booj
ba bwoo. **2** Wo jôde te bikese ba ñgaamii një babwoo,

wo jôde ñgoon yi bikese njé jéme yo, wo jiinje bo a je yì
yuude le yi fiëe le fichii. **3** Wo jiinje fe bakwëñkfu le bo
keme ge lo muh wu jiinje fe bo le gë. **4** Geenë, kwëñkfu
ne keme boøj, kene boøj ba boøj, ba yeyë bo ki bo gee
lëme chiboo chi mbëmë, ki bo jiinje te fe babwee baboo
le no ba gë jiinje fe bo le. Fi fine fiëe le fi kooji a Nyo jii.
5 Kwëñkfu wù le kwëñkfu wù muh baan ge yu wù jiinje
fe wu le gë, le wu jiinje gëh wa fwe yi Nyo le, wu buune
segechii wu beede fe Nyo le antaŋ be fënshe. **6** Geenë,
kwëñkfu wù jienyi fie wu jii nyume kikwëe ke, le wu kwe
wa mo no wu baan wu jienyi awe. **7** Wo jëme mwëe munc
bo le, wu le fe bamii ge bo ja bo bëëme bo gë. **8** Ne muh
le njé wu jiinje fe kfuu che le, fedé mwëe munchii a wu
yeh seŋ tu wu le wu fanj wa kinche ki bamii ba mbëmë.
Wuwëe muh le gee che fo cha chi fe chi muh wu le gë
muh wu mbëmë gë. **9** Kwëñkfu wù taŋlo ba leesë jee che
a ñgoo yi bakwëñkfu le, wù ba fiih wu keme ki wu nyume
wu bu wa biluŋ mbanbvusoo, wù gë bee kwe jwëñse wu
mumwaa. **10** Le wù ba kee chuule le wu keme kinge kì
jone. Fi nyume le: Wu leyi boøj be a je yì kooji le, wu fii
bantolo a wu yeh, wu chuge wa te bikaa bi bamii ba le ba
Nyo, wu fi wa bamii ba ñgë, wu nya kikwëe ke ki wu gëe
lëme chí jone jé le yichii. **11** Geenë, keefë wo bëëŋ ki wo
lëeëse bakwëñkfu ba baan góøj yi bikese ñgoo yi baa ba
bo fiih le gë, nje ye yiboo ja yi ke yi ñwëëñe bo, bo mo bo
dâayë ñka wù bo gë gële be Kletu, bo mo bo gôone ki bo
kâase bo gëëŋ bo tâashë bvuguu be bïleñse bamu. **12** Ne
bo ge noo, tu bo jo wa ñgë yi bikwëe biboo le nje bo le bo
ñgodë wa ñka wuboo wù fwe. **13** Fi ñka ntaa fo le le, ne wo

leese bo njoo le, bo ja bo nyume wa bamii ba shiide g̊eh
lo bo laame, bo ẘede yeh yi bamii le bo dajse lo. Ge kage
l̊e bo lé bo sh̊iide bo laame lo ge, bo lé bo f̊iege te kinfie,
bo l̊eese de fe mẘee mu bamii le, bo j̊eme mẘee mù bo
bee ge ki bo j̊eme ge. **14** Noo m̊e mo nteefe bakẘejkfū ba
baaŋ góŋ yi bikese le bo kâase bo g̊eŋ bo tâashé bvuguu
b̊e bil̊eŋse bamu, bo bôo boοŋ, bo jiŋe fe yéh yiboo le,
keef̊e muh wu kimban̊e g̊e wu jâ wu l̊eŋ aj̊iŋ wu ch̊eŋe
b̊e jee chesa ge. **15** Nj̊eme ne nje bamii bamu le bo jiaa
wa je bo tu nyume kimbe ki Sataŋ le. **16** Ne kẘese wù le
muh wu mb̊eme wù k̊eme bakẘejkfū a kfuu chiboo le wu
fiih bo, wu le keef̊e kintaashé ki bamii ba mb̊eme tûude
bvujij̊e ge. Kintaashé fiih nyume bakẘejkfū ba nyume
lo lebolebo. **17** Bachiji bikẘee ki kintaashé ki bamii ba
mb̊eme ba lene chuule ba k̊eme ki ba nyâa ḥgvun̊e b̊e
maaj̊e bo le chuule fede mẘee munchii, bachiji bikẘee ba
feeji te je yi Nyo bo ka yeyi bamii. **18** Ba k̊eme ki ba nyâa
noo nje ḥwa wu Nyo duu le, “Keef̊e wo sh̊iude jwe wu
nyan̊ sege yi jieŋ agin̊ ge.” Fi ka nyume te le, “Muh wu
l̊eme k̊eme ki wù k̊eme nl̊aŋe we.” **19** Keef̊e muh yu wu
some Chiji kikẘee ki kintaashé kimi wo le, wo mo wo b̊eŋ
wu le nje bamii l̊eŋ baf̊ee k̊ene bat̊ede bo b̊ee jiŋ yi nsa
wuyu seŋ ge. **20** Ne le bo baa bo m̊e g̊eh bo gee kimbef̊
bo geene fwe, wo wame bo a bamii bachii jii wu le bamu
baa fâaŋ. **21** Nj̊eme fine wo le a Nyo fwe b̊e Kletu Jiso mo
banchendaa ba Nyo le wu baa le, wo g̊eŋ f̊ieŋ fi nduu fine
wo b̊eŋyi ge jin̊ yi muh mu ge, wo g̊eŋ f̊ieŋ wo duunyi ge
ye ye ye ge. **22** Keef̊e wo l̊ume ki wo g̊eŋde chiaŋ yi
muh le le wu nyûme chiji kikẘee ki kintaashé ki bamii ba

mbemē le gε. Keefε wo lēese fiuŋ chiaan̄ fe kimbefε ki muh mu le gε. Wo ḡeede kikwεε kuŋ ki yuude. **23** Keefε wo māu geh nyu joo maa gε. Wo māu te mbvuun̄ shige nje tee chuŋ bε no wo chene lefolεfo. **24** Bimbefε bi bamii bamu to bi yεne chige bi duunyi lc bo le bo gwe wa nsa, bi bamu jode kife fe bi yεne. **25** Le geh yεεŋyεεŋ no gee chi joŋe chi bamii bamu to chi yεne. Mo chi baan̄ yanjsε gε chi yεne gε, tu gε chi nyume chi mε geh nyile le gε.

6 Bamii bachii ba le akuu a kimbuŋ ki bvunfa kεme ki bo nyâa ḥgvunε jé le yichii bamii ba kεme bo le. Bo ḡee noo, wu lc keefε bamii j̄eme jé yi befe kune jee chi Nyo mo n'yεyε wese besabεŋ gε. **2** Keefε nfa yi bamii ba kεme bo, ba le bamii ba mbemē mo bo j̄ode bo fεkuu nje bo bachii le boor̄ ba bwe mwa yi Kletu le gε. Bo kεme ki bo lēne lo fe bo le bo fede lo, nje bamii ba kεme maajε wu lεme chiboo le bamii ba mbemē, nje bo koŋe bo chuule. Wo yεyi bamii bε mwεε munε, wo tēede bo le lc bo ḡee mu. **3** Ne muh yεyi n'yεyε wumu yeye wù bεme gε n'yεyε wù kooji wù wu Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu mo n'yεyε wù kooji bε kinche k̄i Nyo goone, **4** tu mwεdε chiaase nyume ye ȳi achiji wu kee gε fεeε gε. Wuwεε muh chene bε kinchεŋ ki bambejε bε kintεenye ki jé ȳi too bε kindoŋ k̄i bεne mo waa mo banchuŋ mo ki ba biine muh bε baŋkwaje ba befe, **5** mo jwe wu waa antεnε a bamii ba le bvufee bvuboo lcŋ wa bo lεse nchiεεŋ. Bo gee noo bo kwaji lc fεeε f̄i Nyo, le je yimi ȳi bo ku yu. **6** Geenε ne muh chee kinche ki Nyo goone wu ka yuge njoŋ bε fεeε f̄i wù kεme, tu le bvukugε bvù baan̄, **7** nje besabεŋ geh to woŋ kfunε le chiaan̄ chiaan̄, besabεŋ nyume be ge be tu jin̄

chiaan chiaan. **8** Noo besabey keme mwee munjile be
njú, tu mune le mu koje fe besabey le. **9** Geené bamii ba
goone ki bo nyume bamii ba bvukuge to bo lese mmonj
le, bo jo a kintase le, bo mo bo lee kiŋkoŋe ki mwee le
wesee mu kiyun mü too be bangé. Mwee mune le mü
fuune bamii ḥe le, nyu mü leeshi lo bamii. **10** Chikfuu
chi mwee mü mbefe munchii jade nyume fe kiŋkoŋe ki
bige le. Le nje kiŋkoŋe kí baaj kiné kí bamii keme fe bige
le kí bamii bamu ba le bo jiaa wa je yi mbemé wuboo, bo
boonyé muntele muboo be mwee mu nsaase wesee. **11** Fe
wo le Timoti, wo le fiuŋ muh wu Nyo. Wo lège lo fiuŋ
mwee mune muchii. Wo jiře nyume ki wo kême kinche
ki chaan mo kinche ki Nyo goone. Wo jiři mbemé wo le,
wo kême kiŋkoŋe, wo kâane shéŋ, wo kême te kinche kí
nyiegee. **12** Wo jûu bvuju bvü mbemé bvü joŋe. Wo jiři
kinche kí kage gë kí ba gë teŋe wo le wo lee ki le, wo gë
leŋ a bamii ba duude fwe bo bëe jiŋ yi nsa wo, wo gë
jeme chuule kune mbemé wo. (aiōnios g166) **13** Më mo ntu
njeme wo le a Nyo jii wù nyaa kinche ki mwee munchii,
mo a Kletu Jiso jii wu gë lemé fwe a Bontu Balët wu jeme
fiës fi kooji be jwe we kune kikwëe ke, **14** njeme le wo gëe
mwee mü nduu mune wo ge keme ḥigile gë, fiës nyume yu
fi muh bëeme wo yi fi le gë, gëeŋ bu kife ki Tada wese
besabey wu Jiso Kletu lé wu gë wu bûne. **15** Wu lé wu gë
wu bûne nyume yi kife kí kooji le, kí le ki dunyé Nyo wù
bo yuuse, më geh wu wù sage mwee munchii, nyume
Nföŋ banföŋ mo Tada wu batada bachii. **16** Më geh wu
maa wù taŋlo wu gë kwe gë, wu chee yi n'yuu wù taŋlo
muh gë këŋsë mbebe le gë. Muh gë baaj a yu gë wu yëŋ

wu le gε, gε tanlo muh yēŋ wu le gε. Ngvunε le fε wu le bε
bvunjga bvù kage gε. Fi nyûme noo. (aiōnios g166) 17 Doo tu
a kimbe ki bamii ba kwa ba yi wonj kfunε le, wo jēmε bo
le lε keefε bo chiaase ye gε. Keefε bo lēesε bvufee bvuboo
yi bvukuge bvù tanlo bvu ja bvu ka le gε. Bo lēesε bvufee
nyume geh yi Nyo wù mone wu chvuge lo mwεε munchii
besabεŋ le le besabεŋ yûge njoŋ be mu. (aiōn g165) 18 Bo
gêe nyume mwεε mù njoŋe, bvukuge bvuboo nyûme
mwεε mù njoŋe mù bo gee. Bo gwênyε chiaan yiboo bo
nyâa nnya bo jiiŋe gε. 19 Yine le je yì tanlo bo gêede chvu
fε bikwεε biboo le yi fewεge njε kinche kì too le. Noo
bo mo bo kεme kinche nyume ki le kishaŋ. 20 Timoti,
wo jiiŋe fe fieε fi ba gεle chiaan yo le. Wo wêne lo bε
banjεmε ba kεme gε fieε fi bo ge bε Nyo gε mo banjεmε ba
kintεenye kì bamii kwaji lε le ba bvufee. 21 Bamii bamu le
bo ja wa ki bo kuŋe mwεε mune, bo mo bo jiaa je a kimbe
ki mbεmε wuboo le. Tada dûnyε fitele fi joŋe fe bεŋ le.

2 Timoti

1 Le mε wù Bol, nle mwa nturj wu Kletu Jiso yi ḥkorj wu Nyo le. Fi fine bii ḥka wù kune kinche kì kage gε kì le yi Kletu Jiso le. **2** Nsaje ḥwa wunε fε wo le Timoti mwa yaŋ. Wo le fitele fiaŋ. Nyo wù Chii bε Kletu Jiso wu Tada wese besabεŋ bo dunyε fitele fì joŋe fε wo le, bo koo yii fε wo le, bo nya wo bε nyiegee. **3** Segechii nto ḥkwaji wo antaŋ bε fenshe a buune chaj le nyaa geh nyu kiyone Nyo wù nlene wu le, fiε sage gε mε fε fitele le gε, geh no bachii gè lene. **4** Nto ḥkwaji tε ajoo a wo gè shiishi sege besa wo gè gase, jεŋ tu yi yuu mε antaŋ bε fenshe lε mbee n'yeŋ wo le, wu lε fitele fiaŋ yise bε njoŋ. **5** Nto ḥkwaji tε mbεmε wo wù nchiεŋ wù wo keme. Mbεmε wunε gè ya keme bwee bwoo wù Loy bε bwoo wù Yuni, ḥkee lo gε mε manje gε, lε le wu wù wo keme mεeſe. **6** Le fiε fì ḥgoone ki ntâne wo lε wo kâasε wo kâŋse yi nya yi Nyo yì le ye yo le, wo fiee njε ḥgu. Nnya yinε le yì wo gè keme sege ḥgè ḥgεlε chiaŋ yaŋ yi wo le. **7** ḥkee lε Nyo gè baŋ nya gε kiyo besabεŋ le lε ki gēe besabεŋ keme nfaaŋ gε. Wu gè nya nyume kiyo ki bvunja bε ki kinkoŋ mo kì tanlo ki gē lε besabεŋ kēe ki bee shēe bε bikwεε biesa besabεŋ. **8** Noo, keefε wo kēme bvuya ki wo jēme bamii bamu le kune Tada wese besabεŋ kene kune mε wù nlene ncha nje wu gε. Geene wo jôde tε wo ḥgε yi saaka wù joŋe wunε le bε bvunja bvù Nyo nya wo le. **9** Le Nyo wu gè bvuse besabεŋ, wu tεεŋ besabεŋ lε besabεŋ chēe kinche ki bamii ba le be. Gε wu gè ge fine fiε nyume nje lεme chimi chī besabεŋ gè ge gε. Gè bee nje nseesε we fε besabεŋ le, bε fitele fì joŋe fì wu gè

kemē fe besabēj le fede yi Kletu Jiso le, baanj lo fe woj kε.

(aiōnios g166) **10** Mεεse Nyo le wu dunyε wa fitele fi joŋe
fiyu fe besabēj le no Mbvuse wese besabēj wù Kletu Jiso
le wu to wa. Wu le wu ḥgode bvunja bvu kwe, wu dunyε
kinche waanj, le ge muh baanj wu ka wu kwe gε. Wu le wu
ge fi bu andaŋandaŋ bε saaka wù joŋe. **11** Le saaka wù
joŋe wuyu wunes wù Nyo le wu baa mε le nyûme muh wu
nfeje bε mwa ntuj wu Kletu mo muh wu n'yeε wuyu. **12**
Le nje fine fi n'yeε ḥge wù n'yeε wunes nε. Geenε gε
ŋkemē bvuya gε, nje ḥkee muh wù nlese fitele yi ye ye le.
Ḥkee lo, kimāŋe seŋ le wu tanlo wu jiiŋe fe fiesε fi nle nya
chiaan̄ ye le fine gεεŋ bu juu ch̄i kimesε. **13** Wo bii geh
bwεŋ wu n'yeε wù kooji wù ḥgè n'yeε wo yu. No wo bii
yu noo wo lēese geh fitele nyume yi Kletu le, wo kêmē te
kiŋkoŋe fe bamii le, fichii nyûme a je yi bamii ba le ba
Kletu Jiso le. **14** Wo jiiŋe n'yeε wù nchiesε wù ba ḡe nya
chiaan̄ yo le. Wo jiiŋe bε bvunja bvu Kiyo ki Yuude ki
le ye yese besabēj le. **15** Wo kee lo le bamii bachii ba
kimbe k̄i Esia le ḡe noŋ wa mε. ḥgoo yiboo le Figelu bε
Hemogene. **16** Nlege le Tada kôo yii fe yeh yi Onesifolu le.
Wu to wu gee chike le chike le shéŋ yan̄ jieε. Wu ḡe baanj
kemē gε bvuya nje ncha wu nle wu le gε. **17** Sege wu ḡe
fesε Lum yanε, wu ḡe bose shéŋ ki wu gôoŋ mε, ḡeεŋ bu
fe wu yêŋ mene. **18** Mbuune le Tada ge doo nyume juu
chi kimesε, Tada kôo yii fe wu le. Wo kee lo chuule leme
chichii ch̄i wu ḡe leŋ fe mene a kilaantεŋ k̄i Efesu le.

2 Timoti mwa yan̄, ndoo ntu fe wo le, wo lēme geh wo
teεme bii fitele fi joŋe fi Kletu Jiso dunyε fe bamii ba
taashε bε wu le. **2** Wo jôde fiesε fi wo to wo yuge njeme a

bamii fwe wesee wo lêese chiaaj yi bamii ba chaaj le bo
nyu bo kojé ki tanlo bo yêyi bamii bamu yu. **3** Wo jôde tε
wo ŋge njε muh jεŋ wù kooji wu Kletu Jiso. **4** Sege muh
wu jεŋ le yi leme che le gε wu ka leese kikwεε fε mwεε
mu bamii ba le gε bamii ba jεŋ le gε, njε fιεε fι wu jiiŋ yi
fι le, le ki wù gêe fιεε fι chiji kikwεε ke goone. **5** Le gεh
yεεŋyεεŋ no gε muh wù lege kinlege tanlo wu legε wu so
fιεε, njε wu lege wu bii banchi ba kinlege le sεŋ gε. **6** Muh
wu mwε wù lene tε chuule le wu kême ki wu yâ wu mōŋ
fιεε antenεε a mwεε mù wu gè bone. **7** Wo kwâji kune
mwεε mù njεme munc Tada lé wu gè wo kēc mu munchii.
8 Wo kwâji kune Jiso Kletu wù gè bu yi kwe le. Wu gè bee
muh wu a kfuu chi Nfon Dabi le. Le fι fι nfeeji a saaka
waŋ wù joŋe le. **9** Le njε saaka wù joŋe wunε wù n'yeŋ
ŋge yu, mε nyume yi bancha le njε muh wù ŋgode nchi.
Geenε, mo no nle yi bancha le noo, gε je yi Nyo nyume yi
bancha le gε. **10** No fι le noo, mε mo ntu ŋkaane shéŋ yi
fιεε le fichii njε bamii ba Nyo le wu cha, wu lε bo tε ge bo
kême mbvuse fede yi Kletu Jiso le bε bvukuge bvù kage
gε. (aiōnios g166) **11** Njεme wunε le nchiesεŋ, wù le lε: Nε
besabεŋ le be taashε be kwe besa wu, besabεŋ chēe tε
besa wu. **12** Nε besabεŋ kaane shéŋ, besabεŋ tō be sâge
bvunfɔŋ besa wu. Nε besabεŋ faŋ lo wu, wu to wu faŋ tε
besabεŋ. **13** Nε besabεŋ le njε bee leme be tεεme sεŋ, wu
mε gεh wu leme wu tεεme, njε gε tanlo wu faŋ kikwεε
ke gε. **14** Wo ntâne bo bε mwεε munε, wo ka wo jεme a
Nyo fwe lε bo lû bε kintεεnyε ki jé. Gε mu fii muh gε. Mu
chεŋε gεh lo bε bamii ba yege mu le. **15** Wo mōne chuule
ki wo dûnyi kikwεε kuŋ a Nyo jii njε muh wù Nyo yεne

lε le wù kooji. Wo nyûme muh wu lème wù keme gε fiεε fi bvuya kôode wu yi fi le gε, bε wu jiji kinchiεεŋ ki je yi Nyo le a je yì kooji le. **16** Wo wêne lo bε banjεmε ba keme gε fiεε ki bo ge bε Nyo gε, nje banjεmε bayu le bo ge bamii chêe nyume kinche kì Nyo goone gε bo gεene yu fwe. **17** Ban'yεye baboo bayu jade bo nyume njε nfu wù jii ye yi muh wu yaade wu gεene. Ngoo yi bamii ba yεyi n'yεyε wuyu wune le Amenayu bε Filitu. **18** Bo le bo chine wa je yì nchiεεŋ le no bo lème lε mbu wu yi kwe le, le wu jo wa kijuse. Bo doo bo gee noo, bo cheŋe bε mbεmε wu bamii bamu. **19** Geenε, kichi kì lese Nyo le ki tεεme, ki lème gεh fo. Kichi kinε Nyo le wu saŋ njιŋε yu we lε, “Tada kee bamii ba le be”, bε lε, “Muh wuchii wù bεene jee chi Tada, wu keme ki wu chine gee chì befe le.” **20** Mwεε mu yeh yi muh wù baŋ le gε to nyume geh shú bε nkáa mo muŋkoo mù ba kenyi bε kichwa ki bige kì yεede kene kì baŋ gε. Mumu to mu nyume tε mù ba kenyi bε bite mo mù ba kenyi bε nsheŋ yì chime. Mwεε munε mumu to mu nyume mù keme lème chì kuge, mumu nyume mù keme gεh lo lème chì nche. **21** Noo, muh ne le wu bvuse chiaŋ ye fε mwεε mù achiji le, tu wu le wa njε fiεε fi yeh fi taŋlo ba jo ba gee lème chì kuge yu. Wu le muh wù Nyo le wu ge lε wu nyume muh we. Wu le wa muh wù chieene lo chiji kikwεε ke lε wu jôde wu gεe lème che chì joŋe mo chì la yu. **22** Noo, wo lêgε lo fiŋ mwεε mù fεde ye yufe kinghan. Wo mône fiŋ ki wo chêe kinche nyume kì chaŋŋ bε ki wo kême mbεmε mo kiŋkoŋε bε kinche kì nyiegee. Wo gεe noo gεh no bamii ba tεεtε jee chi Tada bε muntele muboo mu yuude gee. **23** Keefε wo kême lo

fieε ki wo gê bε bambejε ba kiyunj bε ba achiji gε, nje bo to bo too geh nyu bε waa. **24** Gε muh wù lεme wu Tada kεme ki wu wâade bε bamii gε. Wu kεme ki wu kêmε geh nyu fitele fi joŋe fε muh le wuchii, wu nyume muh wù kee ki wu yêyi bamii, wu kee tε ki wu kâane shéŋ bε bamii.

25 Wu to wu naji fieε nyiεgee bε bamii ba tεεnyi bε wu. Wu to wu naji noo bε ηkwajε le taŋlo Nyo fi bo, bo kûsc muntele muboo bo kεe fieε fi nchiεεŋ, **26** bo mo bo têεŋ bvufee bvuboo jinj, bo lêge bo bû a kintase ki debele kí wu le wu koo bo yo le bo gêe geh nyume fieε fi wu korjε.

3 Wo kêe lε, lé tô nyûme aju a kimesε le, mwεε mù tεεme lé mu kôoshi weseε. **2** Bamii lé bo jâ bo kôŋe wa nyume bikwεε biboo, bo koŋe bige, bo chiaase ye, bo ηage, bo jeme jé yî befe kune bamii bamu. Gε bo baaŋ bo yûge babwee baboo le bε bachiji baboo le gε, gε bo nyu bo nyâa lo kiyone yi fieε le gε, gε bo nyu bo kêmε gee chî yuude gε. **3** Gε bo nyu bo kêmε yii fe bamii le gε, gε bo nyu bo lêeshi tε bajiale ba bamii le gε. Bo chεŋe bε ajee a bamii, bo jiji gε ye yiboo le gε. Bo kεme nyu gee chî kuufe ye, bo koŋe gε fieε fi joŋe gε. **4** Bo lé bo kâde munaj bamii le, bo chee kinche kí nchε nchε, bo yîse bε kinchiaasε ye. Bo lé bo kôŋe ki bo jii geh nyume bikwεε biboo fede ki bo koŋe Nyo. **5** Bo lé bo dûunyi le bo lεme yi fieε fi Nyo le, geenε bo ka faje bvunjga bvu fieε fi Nyo fiyu. Wo lêge lo kfuu chi bobaa bamii. **6** Bamii banε bamu jiεnyi bo lese yéh yi bamii le bo shiide a we a bikεse ba wεεyi, ba bimbefε biboo nyu bi yige wa bo, bo tu bo njine bo bii nyume kinkoŋe ki mwεε le yeye yeye. **7** Bo banε bikεse le ba to bo she bo yego n'yεyε segechii, geenε taŋlo bo gε yu bo

kεε fieε fi le nchiεεŋ gε. **8** No Jani bε Jamble gε tεenyi bε Muse, le gεh yεεŋyεεŋ no bamii bane tεenyi nchiεεŋ wu Nyo. Le bamii ba bvufee bvuboo le bvu fiisε wa, fitele fi bo jεme lε bo le bo leesε yi Kletu le nyu chimbiaŋ. **9** Geenε gε bo nyume bo ge noo gεεŋ bu je yì undefe le gε, nje kiyuŋ kiboo lé ki bû tε ki chûnyε waanfε bamii le bachii, gεh no ki Jani bε Jamble gε bu. **10** Timoti, wo le fiuŋ wo kee wa kune n'yeεε waŋ bε kinche kaŋ mo fieε fi ngoone. Wo kee tε kune fitele fi nlese yi Nyo le bε shεŋ yì nto ŋkaane, mo kιŋkoŋε kì ŋkeme fε bamii le, bε no nto mone yi fieε le fichii ŋgεεne fwe. **11** Wo kee tε bikaa bì bamii gε boone a me jinj mo bangε baŋ. Wo kee mwεε mù gε kooshe bε me Antiock bε Ikoniuŋ mo Lista. Wo kee kfuu chi bikaa bì bamii gε boone a me jinj. Geenε yi bangε bane le bachii Tada gε fi me. **12** Fi le nchiεεŋ le muh wuchii wù goone ki wu chēe kinche ki Nyo goone nje muh wu le wù taashε wa bε Kletu Jiso le ba nyume ba bôone bikaa a wu jinj. **13** Bamii ba ghεge mwεε bε bamii ba lεede bamu, gee chiboo le chi foo chi gεεne lo, no bo lεede bε bamii bamu bo lεede tε bε bikwεε biboo. **14** Geenε, fε wo le, wo lêmε gεh nyu yi fieε fi ba le ba yεεε wo yu, wo bεεŋ bε fitele fiuŋ fichii. Wo lêmε yi fi le nje wo kee bamii ba gε yεεε wo yu. **15** Wo gε ke wo kee mwεε mù ba saŋ a ɿwa wu Nyo le wo baŋ mwa wù shige. Mwεε munε tarlo mu têefε wo, wo tô wo kêmε mbvuse yi fitele fi wo leese yi Kletu Jiso le. **16** Fieε fichii fi ba saŋ a ɿwa wu Nyo le, le bvufee bvuyu ja fε Nyo le. Fi fii ki fi yεεε bamii, fi chûnysi bajiale, fi nâji bamii, fi yεyi bamii bε kinche kì chaŋ, **17**

wu lε muh wù le muh wu Nyo nyûme muh wù kojε, wù
kεme fiεε fichii ki wu gêe lεme ch̄i joje yu chichii.

4 Njεme fine wo le, a Nyo fwe bε Kletu Jiso wu lε wu sâ
bamii ba baaj̄ yu bε ba kweeyε wa. Njεme nε nje mbunε
we wù wu lε wu yû wu tô wu bûnε mo bvunfoj̄ bwe
njεme lε, **2** wo féeji jε yi Nyo. Wo féeji geh wo gεene yu
fwe, kεnε nyume kife ki kojε le kεnε ki baaj̄ kojε gε le. Wo
dûnyi bajiale ba bamii lε, wo naji bo, wo yufe muntele
muboo bε nyiegee no n'yεyε wo le. **3** Wo kēe lε kife too lo
ki bamii baaj̄ gε bo lêmε yi n'yεyε wù kooji le gε. Bintuŋ
biboo lε bi ḡe bi fûu ki bi yûge wa nyu fiεε fimi yeye. Bo
mo bo gôoŋ̄ bamii ba n'yεyε, bo le bo le, ba le bo yêyi wa
nyu fiεε f̄i bo kojε ki bo yûge. **4** Bo lε bo chînε ki bo yûge
nyume fiεε f̄i nchiesεŋ̄ le, bo shêŋ̄e bo ḡεene geh nyume a
mumaja mu achiji le. **5** Geenε, fe wo le, wo lêese kikwεε
kuŋ̄ chaar̄ segechii, wo kâane shéŋ̄ yi banjε le, wo ḡe
lεme chi muh wu jiεnyi lo wu feeji jε yi Nyo. Wo ḡe lεme
chuŋ̄ chichii chi ba le ba nya chiaar̄ yo le. **6** Fe mene, nle
wa mεesε nje mbvuuj̄, kife kojε ka ki ba lε ba jô mε ba ḡe
nje no ba to ba jo mbvuuj̄ ba fu. Kife ki nle Ȑkwεε le ki
kojε ka. **7** Nle n'ju wa bvuju bvu joje yi fiεε f̄i Nyo le,
nlege kinlegε mεesε, njijε mbεmε waŋ̄ le mε geh yu. **8**
Kεge yi mεesε le ba gεε wa kifo kaŋ̄ ki bvunfoj̄ ki le ki
kinche k̄i chaar̄. Kifo kine le ki Tada wu le muh wù sage
bansa chaar̄, le wu wù lε wu bôoŋ̄ ki a mε fwa yi juu chi
kimεesε le. Gε wu nyume wu booŋ̄ geh nyume kaŋ̄ maa
gε. Wu lε wu bôoŋ̄ te bi bamii bachii ba chiesεne bo kojε
le wu kâasε wu tô. **9** Timoti, môoŋ̄ chuule ki wo yâŋ̄sε
wo tô chige fe mene. **10** Wo kēe lε Dεma le wu koŋ̄ wa

worj wu mεεse kfunε, wu noj mε wù gεεη Tεsalonika.
Klesεj le wu gεεη Galeshiaj, Taytu gεεη Dalmatia. (aiōn

g165) 11 Mε geh Luka wu maa wu le besa wu. Sege wo too, wo jo Maliku bena wu too. Taŋlo wu fii mε baaŋ yi leme le. **12** Tichiku, nle ntuŋ wu Efesu. **13** Sege wo too, wo jo kikuŋ kaŋ kĩ baaŋ ki ŋge ŋgele a Kabu yeh a kilaanteŋ ki Towa le. Wo tōo te be baŋwa baŋ, fede munchii mu ba fe be je yi nyaŋ. **14** Aleksanda wu suŋe kilame le wu ge ŋge be mε, nyume gε wu wεε gε. Tada lé wu lâŋε wu yi gee che le. **15** Wo yêne te bena wu. Wu tεenyi baaŋ kune saaka wu besabεŋ feeji wunε le. **16** Yi juu chi fwe le yi nsa waŋ le, chi ŋge nto nleεŋ yi tεde chi nsa le, muh gε baaŋ lεεŋ gε a mε jinj gε. Bamii bachii gε bee bo legε lo mε. Keefε Nyo sâ bo yi fi fieε le gε. **17** Geenε, Tada gε lεεŋ a mε jinj, wu nya mε be bvunga ki nfejε saaka wù joŋe chuule wu lε bamii bachii ba le gε Bajuu gε yu saaka wuyu. Noo, wu gε be wu bvuse mε jwe wu bvule le. **18** Tada lé wu bvûuse geh mε chiaan yi fieε fi befe le fichii, wu lε wu yû wu tō wu lâεε mε bvunfɔŋ bwe bvu fεwe le yi nyiεŋgee le. Besabεŋ bεεŋse wu segechii bee luu gε. Fi nyûme noo. (aiōn g165) **19** Yêse Blisila bε Akwela le wo nya mene. Wo yêse te yeh yi Onesifolu le. **20** Elastu gε sheε Koleŋ, Tofimu le ŋge nchinε wu le Miletu wu chene. **21** Wo moŋ chuule ki wo tō fe nfuiŋ wu tεeme ge wu kε. Yubulu chiiŋse n'yεse wo le. Budeŋ bε Lenu mo Klawdia bε boŋ ba bwē wese besabεŋ bachii yi Kletu le chiiŋse te n'yεse. **22** Nlege le Tada nyûme bε kiyo kuŋ. Wu dûnyε fitele fi joŋe fe beŋ le bachii.

Taytu

1 Le mε wù Bol, nle mwa leme wu Nyo mo mwa ntuj wu Jiso Kletu. Leme chaŋ le ki ɳgēe mbemε wu bamii ba Nyo gè cha wu gεene fwe, bε le bo kēe fiεε fì nchiεεŋ fì bii kinche ki Nyo le, **2** bo mo bo jiiŋe fwe yi kinche kì kage gε le. Kinche kine le kì Nyo wù tanlo wu gε mbiaŋ chimbiaŋ gε gè ka fε woŋ ke. (aiōnios g166) **3** Kife kì chuule gè doo ki kojε wu mo wu chunyε jε ye waajede yi jε ye yì nfeeji le. Gè nya Nyo wù Mbvuse wese besabεŋ bvuyga bvuyu lε nfēeji. **4** Nsaŋe ɳwa wune fε wo le Taytu. Wo le mwa yan wù nchiεεŋ yi mbemε wù le wese besabεŋ le bachii. Nyo wù Chii bε Kletu Jiso wù le Mbvuse dūnyε besabεŋ fitele fi joŋe wu ka wu nyâ bee bε nyieggee. **5** Fishaj fì ɳgè sheshε wo Klet gè bee lε wo shεε wo nâjε mwεε mù gè baaj mu nyume mu lεnε, wo ka wo gêe bachiji bintaashε bi bamii ba mbemε a bilaanteŋ le bichii a je yì ɳgè yεyi wo yu le. **6** Ki muh nyume chiji kintaashε tu wu keme ki wu nyûme muh wù ba keme gε fiεε fì ba bεεme wu yi fi le gε. Wu keme ki wu nyûme juma kwεε wu mumwaa, booŋ be nyume bamii ba mbemε, nyume gε wù bamii yεne lε bo kuule lo kene bo tεεme bikwεε gε. **7** No chiji kikwεε ki kintaashε le muh wu leme wu Nyo, tu gε wu keme ki wu kême fiεε fì ba bεεme wu yi fi le gε. Gε wu keme ki wu nyûme muh wù tεεnyi kintεεnyε gε, kene wù keme fitele fì saase gε, kene muh wù muu mbvuuj mo koode wu gε. Gε wu keme ki wu nyûme muh wù wame bamii kene wù kuŋe geh nyume mbe wù achiji gε. **8** Wu keme ki wu nyûme wu fii bamii ba jiεnyi, wu kojε fiεε fì joŋe, wu shee bε ye ye, wu keme kinche kì chaŋ, wu keme kinche

kì yuude, wu kee no wu jiji ye ye le. **9** Wu keme ki wu jiji n'yeyε wù kooji le wù ba yεyi wu yu chuule. Noo wu mo wu kεe ki wu nyâa nteefε bamii le wù bii n'yeyε wù kooji le, wu ka chieεyi tε bamii ba tεenyi n'yeyε wuyu le. **10** Njεme ne nje bamii le yu wesee bò tεeme bikwεε, bo jεme jé yì achiji, bo leede be bamii, fede munchii ηgoo yi bamii baa bò lεme geh le, ba keme ki ba chvûse bamii yeh. **11** Bo banε le bamii ba bo bâŋ lo de yiboo, nje bo jiεnyi bo cheŋε be yéh yi bamii yichii no bo yεyi mwεε mù bo keme gε ki bo yεyε gε. Bo gee noo nje mbe wù achiji wù bo kune. **12** Bamii banc le muh wuboo wumu kibεε wu to wu yεne mwεε le wu gè jεme wa kune bo lε, “Bamii ba Klet to bo nyume bamii ba chimbiaŋ segechii. Bo le lo nyáŋ yi nchvuuj yì befe, nyume bawεelε ba wude geh nyume mwεε munjile.” **13** Njεme wuyu wunε kune bo le nchiεεŋ. Noo, wo chieεyi lo de yiboo le, wu lε bo kēme mbεme nyume wù kooji, **14** fede ki bo nya bikwεε biboo ki bo yuge nyume a baŋgan ba Bajuu le, kεnε mwεε mù bamii ba le ba faŋ kinchieεŋ kì Nyo duu le bamii bii ki le. **15** Sege bamii keme muntele mù yuude, mwεε munchii mo mu yuude fe bo le. Geenε, bo ne keme muntele mù yiide nje bo keme mbεme sεŋ, fieε gε ka fi nyume yu fi yuude fe bo le gε, nje baŋkwaje baboo be je yì muntele muboo le yu, le yi cheŋε wa. **16** Bobaa bamii jεme lε bo kee Nyo, geenε gee chiboo ka chi duunyi lε bo le bo faŋ Nyo. Kinche kiboo nyiεne baŋ, bo tεeme bikwεε. Gε bo nyume bamii bo taŋlo bo ge fieε fi joŋe gε.

2 Fε wo le Taytu, fiuŋ le lε wo keme ki wo yêyi bamii nyume be mwεε mù cheŋse a n'yeyε wù kooji le. **2** Wo

têefe bilëñse ba le wa ñgamii le bo ñjiji ye yiboo le yi fiës
le fichii, bo kême ñgvunë fe bikwës biboo le, bo shêe
bë ye yiboo, bo kême mbëmë nyume wù kooji, bo kême
kiñkonë nyume kì kooji, bo kâane shéñ yi banjë le bachii.
3 Wo têefe te bikëse ba le wa ñgamii, le bo kême kinge
nyume kì duunyi ñgvunë fe Nyo le. Keefë bo chêñje bë
ajee a bamii gë. Keefë bo nyûme nfa yi mbvuuj gë. Bo
yêyi bamii nyume bë mwës mù njoñe. **4** Noo, bo mo bo
teefe ñgôoñ yi bikëse no tañlo bo kôñje bilëñ baboo mo
boøñ baboo, **5** bo ka bo gëe mwës një bamii ba shee bë
bikwës biboo, bo chê kinche kì yuude, bo lene chilëme
yéh yiboo le, bo kême muntele mù njoñe fe bamii le, bo
yûge bilëñ baboo le. Noo, muh gë ka wu nyu yu wù tañlo
wu jëme je yì befe kune je yi Nyo gë. **6** Le gëh yëeñyeñ no
wo lé wo jëme chû yi bamii le le bo këme ki bo gëe mwës
një bamii ba këme bvufée. **7** Wo dûunyi kiñge kì joñe yi
fiës le fichii fi wo gee le, wu le bamii yêne bo bege. Sege
wo yeyi bamii bë fiës, wo lëesë fitele fiuñ fichii yi fi le, wo
yêyi bë fitele fiuñ fichii, **8** njëme wo nyume wù kooji wù
tañlo muh gë këme fiës fi befe ki wu jëme yo antëñee gë.
Noo, bamii ba kintënye buñ, bvuya le bvü koo bo një gë
bo këme fiës fi befe ki bo jëme kune besabëñ gë. **9** Wo
têefe nfa le bo nyâ bikwës biboo bamii ba këme bo le, bo
gëe fiës fichii no bo goone le bo gëe. Keefë bo chvûse
fiës de yiboo le gë. **10** Keefë bo chôñje mwës muboo gë.
Bo këme ki bo chûunyi lo jé le yichii le bo le bamii ba
nchiëñ. Ne bo gee noo yi fiës le fichii, bamii mo bo yëde
n'yëye wù kune Nyo wù le Mbvuse wese besabëñ, le le
fiës fi këme njoñ. **11** Wo yêyi bo noo, një kiñkonë ki Nyo

le ki to wa wu le tarlo bamii bachii to bo bone. **12** Ki yεyi
besabεŋ le besabεŋ chînε kinche kĩ Nyo koŋe gε le, bε
le keefε besabεŋ kêmε kiŋkoŋε kĩ baŋ yi mwεε mu yi
nshεŋ le gε. Lε besabεŋ chêe bε bvufee bwesa besabεŋ
fo bvuchii, bee chêe kinche kĩ chaŋ mo kinche kĩ Nyo
goone yi woŋ kfunε le. (aiōn g165) **13** Lε besabεŋ chêe noo,
bee chieŋne bvujonε bvù besabεŋ jiiŋe fwe yi bvu le, bvu
nyume bvu ge bvu bunε, bvù le bvukugε bvu Nyo wese
besabεŋ wù baŋ wù le Mbvuse wù le Jiso Kletu. **14** Wu gč
nya kikwεε ke nje besabεŋ ki wu sūŋ bee yi bimbefε le
bichii, ki wu gē besabεŋ yuude, bee nyume bamii be ba
kemε kiŋkoŋε kĩ baŋ kĩ bo gee gee ch̄i joŋe. **15** Mune le
mwεε mù wo kemε ki wo yēyi bamii yu. Wo yûfe muntele
muboo, wo nāji bo bε bvujga bvuchii bvù wo kemε. Keefε
wo b̄εŋ muh laase wo gε.

3 Wo tâne bamii ba mbemε le bo yûge bamii ba sage woŋ
le bε ba kemε bvujga a bo we. Bo gēe fieε fi bo jεme, bo
nyûme bo seesε ki bo gee fieε fîchii nyume fi kooji. **2**
Keefε bo jême fieε fi befe kune muh gε. Keefε bo wâade
waa gε. Bo nyûme nyiegee, bo jôde bikwεε biboo fεkuu a
bamii bachii fwe. **3** Wo kwâji le besabεŋ ḡe shee tε bee gee
kiyŋ, bee tεeme bikwεε, bamii lεede bε bee bee jiaade
je. Besabεŋ ḡe bee nfa yi mwεε yeye yeye mù ye yese
besebεŋ koŋe, bee ka jii bikwεε biesa. Besabεŋ ḡe chee
kinche kesa bee kemε gεh nyume muntele mù mbefe
bε kindoŋ kĩ bεnε, bamii banε besabεŋ, besabεŋ banε tε
bamii. **4** Geenε, sege Nyo wù le Mbvuse wese besabεŋ ḡe
dunyε bvujonε bwe bε kiŋkoŋε ke fe besabεŋ le, **5** wu
mo wu bvuse besabεŋ. Gε wu ḡe bvuse besabεŋ nje fieε

fimi fi kooji fi besabεŋ gè ge le gε. Wu gè bvuse nje yii ye, fede yi nchuge wu wù gè chuge besabεŋ le, besabεŋ kεmε boyε chì feŋ, Kiyo ki Yuude kusε besabεŋ, besabεŋ mo be nyume bamii bafεŋ. **6** Kiyo ki Yuude kine le Nyo gè chvu lo yi ye yese besabεŋ le fede yi Jiso Kletu wù le Mbvuse wese besabεŋ le. **7** Wu gè ge noo wu lε wu jô besabεŋ lε besabεŋ kεme ge jiale gε, nje kinkonε ke fe bee le. Noo bee mo be nyume banji la be ba jiiŋe fwe ki be ge be kêmε kinche kì kage gε. (**aiōnios g166**) **8** Njεmε wù njεme wune le lo nchiεŋ. Hgoone lε wo jême wo chiise lo mwεε mune bamii le, wu lε bamii ba bεŋ Nyo le bo yεŋ lε bo le bo nyâ bikwεε biboo ki bo gee gee chì joŋe. Mune le mwεε mù njoŋe baŋ, mu too be maajε fe bamii le bachii. **9** Geenε, wo wêne lo be bambejε ba kiyun, be ajee a bachiji chikfuu chì bamii too bo tanje. Wo wêne te be kintεenye be waa kune banchi ba Bajuu. Gε mune mwεε kεme lo maajε gε. Le mwεε mù achiji. **10** Ne muh le yu wù too be kinkaye, wo jême wu le. Ne wo le wo jεme wu le chike chimimia bu chike chifεε nje wu lu sεŋ, wo chinε je ye le. **11** Wo kēe lε wεε muh le wu chine wa je yì kooji le wu tu wu njiine lo, kinche ke le ki kimbefε, wu leesε wa kikwεε ke yi nge le. **12** Nlé nge nchiijse Atεma kεnε Tichiku fe wo le. Wu doo wu to, wo moŋ chuule ki wo tō fe mene Nikobole yanε. Le yo a nle nseesε lε nlé nge nyûme yo yi kife ki nfui wù tεeme le. **13** Môn chuule ki wo fih Sena muh wù kee banchi chuule, be Abolo yi njienyε wuboo le. Môn ki wo yêŋ lε bo kεme fιεε fichii fi bo goone. **14** Bamii besa te kεme ki bo yεye ki bo nyâ bikwεε biboo ki bo gêe chileme chì joŋe, wu lε tarlo bo

fiih yi mwεε mù bo kεme ki bo fiih le. Keefε bo nyûme
gεh lo achiji gε. **15** Bamii bachii ba le fεne besa bo chiiŋse
n'yεsε wo le. Yεsε bamii bachii ba koje bee yi mbεmε le.
Tada dûnyε fitele fi joŋe fε bεŋ le bachii.

Filemu

1 Le mε wù Bol, nle yeh yi ncha le nje nle muh wu Kletu Jiso. Le besa mwa bwee wese besabεŋ wù Timoti. Nsaŋe ŋwa wunε fe wo le Filemu wù nsaa yese yi shéŋ wù besa bo lene yi fiεε le fimimia. **2** Nsaŋe te fe Afia wù jεme yese besebεŋ le, mo fe Alkibu wù besa bo juu yi fiεε le fimimia nje bamii ba jεŋ, mo fe kintaashε ki bamii ba mbεmε kĩ taashi a wo yeh le. **3** Nyo wù Chiji wese besabεŋ be Tada Jiso Kletu dûnyε kiŋkoŋε fe bεŋ le wu ka wu nyâ bεŋ be kimbone. **4** Filemu, segechii mbuune ŋkwajε wo, nnyaa gch nyu kiyone Nyo waŋ le kune wo, **5** nje n'yuge no wo le wo leesε fitele yi Tada Jiso le, bε no wo koŋe bamii ba le ba Nyo bachii. **6** Mbuune lε no wo le wo leesε fitele yi Jiso le, bena bamii ba Nyo nyu yi kintaashε le, fine lε fi ḡe wo m̄ēse wo k̄ē mwεε mù njoŋe munchii mù le mwesa besabεŋ ba le yi kintaashε le be Kletu. **7** Mwa bwεεŋ, kfuu chi kiŋkoŋε kĩ wo dunyi le ki ge n'yuge njoŋ baŋ, fitele fiaŋ yufe nje wo gee muntele mu bamii ba Nyo jieε. **8** Fiεε fimi mo fi nyu yu fi ŋgoone lε wo ḡe, taŋlo ndu lo bε bvuŋga bvù ŋkeme nje muh wu Kletu le wo ḡe. **9** Geenε, nje kiŋkoŋε, ŋkude lo chiaaŋ wo le. Me wù Bol nle wa ŋgamu, ŋka nyume yeh yi ncha le mεesse nje nle muh wu Kletu Jiso. **10** ŋkude chiaaŋ wo le kune mwa yaŋ wù Onisimu. ŋḡe njo wu mwa yaŋ le yi mbεmε le mε nyume yeh yi ncha le fene. **11** Fweele ḡe bee wu nyume fiεε fi achiji fe wo le. Mεesse wu le wa muh fe besa wo le bachii. **12** Nlε nchvūu wu jiŋ fe wo le mεesse, wu le fitele fiaŋ. **13** ŋkoŋe le taŋlo ŋgee wu mbebe yaŋ le wu jiiŋe fe mene fe kijusε kuŋ le, no nle yeh yi ncha le fene nje saaka wù joŋe

kune Jiso. **14** Geenε, nle n'yεŋ le gε tarlo ḥege fieε nje fine wo kee gε fo gε, nje gε ḥkoŋe le leme churj chì jorj chì wo gee fε mene nyûme nje ḥkaane lo wo gε. ḥkoŋe le fi nyûme no fitele fiuŋ le fi bεεŋ. **15** Segemu Onisimu gε ja a wo jii geh yi kife le ne shige, le wu doo wu tu jinj, bena wu mo bεŋ nyûme wa kimaga, (*aiōnios g166*) **16** wu ka nyûme gε nfwa gε, wu fêde wa nfwa. Wu le wa mwa bwoo wu shéŋ yi Kletu le, wu nyume tε muh wu shaŋ fε mene nje fε wo le, no wu le muh wu wuŋ wu ka nyume muh wu Tada. **17** Noo, ne wo fene le wo yεŋ le besa wo le yi fieε le fimimia, wo fi wu no be bee tε me wo fi. **18** Ne le le wu le wu jiaa fieε fε wo le, kεne le, wu kεme fioo bena wu, wo gε a jee chaŋ le. **19** Nsaje fine nyume bε kibo kaŋ le, “Me wù Bol nlé ḥgē nlâŋe.” Njeme ne ḥkoŋe gε le nshe nteede lo le, wo tε kεme fioo besa wo gε, nje kinche kǐ wo kεme mεεse le nje me. **20** Noo, mwa bwεεŋ, fi geh me yi saaka wunε le nje besa wo le yi Tada le. Gêe noo nje kintaashε ki besa wo le yi Kletu le, ye joŋ me. **21** Nsaje fε wo le ne, ḥkee chuule manje gε le wo lé wo bêεŋ ki wo gε fieε fi njεme, wo doo wo gee, wo ge wo fesε lo. **22** Ki ḥka ntaa fo, sêesε kijuse ki nche mene, nje njiinje fwe ḥkee le Nyo lé wu yû buunε chena wu chîiŋse me fε bεŋ le. **23** Ebafla wù besa wu le yeh yi ncha le fene nje saaka wù jorj kune Kletu Jiso, yεεse wo le. **24** Maliku, Alistaku, Dëma mo Luka ba besa bo lene yi kintaashε le, bo yεεse tε wo le. **25** Kïŋkonε ki Tada wese besabεŋ wu Jiso Kletu nyûme fε biyo biεna le. Fi nyûme noo.

Ibulu

1 Gè shee nyume fweele Nyo jeme bachiji chiji besa le de yi bamii be ba ntuj le chike le wese yi jé le yeye yeye. **2** Geenε, doo tu aju kane a kimεsε le, wu jeme besabεj le nyume yi jwe wu Mwa ye le. Le Mwa ye wunε wù wu le wu baa lε wu le wu nyûme nji bvushε wu fiεε fichii. Le wu wù Nyo gè fe woŋ be fiεε fichii feder chiaaŋ ye le. (*aiōn g165*) **3** N'yule wu Nyo lale yi ye ye le, nyume wu wù le bvushi bv Nyo kibεε. Le wu wù gè ge kibvule be nshεŋ fe mu nyume yu. Wu gè ge nyume be je ye yì keme bvunja. Wu gè maan̄ bimbefε biεsa besabεj. No wu gè manε noo wu mo wu beεj we wu shii a kibo kinchiεεj ki Nyo wu Bvukuge le. **4** Fi mo fi nyume lε Nyo gè fe Mwa ye wu kuge baaj wu feder banchendaa ba Nyo, geh yεεŋyεεŋ no jee chi Nyo gè nya wu le kuge te baaj chi feder chiboo. **5** Besabεj kee lε wu kuge lo nje ge nchendaa wu Nyo wumu nyume yu wù Nyo gè yu wa wu jeme wu le lε, “Wo le Mwa yan̄, abεj nle Chijo.” Ge muh nyume yu wù wu gè yu wa wu jeme kune wu lε, “Nlé ḷgê nyûme Chijo, wo nyûme Mwa yan̄.” **6** Gè bee kife kĩ Nyo gè bee ki wu tûŋ Mwa ye wù ḷkuse wunε yi woŋ kfunε le, wu jeme lε, “Banchendaa be bachii ḷgvûne wu.” **7** Fiεε fi Nyo gè jeme kune banchendaa be le fine fi lε, “Wu gee bo nyume nje fii, wu gee te bo bò nyu bamii be ba lεme bo nyume nje lεme chi ḷgu.” **8** Doo tu fe Mwa ye le, wu du lε, “O Nyo, wo lε wo gē wo shîi yi kala wo le wo sâge segechii, kage gε. Kinche kĩ chaaj lé ki gē ki nyûme kitoom ki bvunfɔŋ bwunj. (*aiōn g165*) **9** Wo koŋe nyume fiεε fi chaaj, wo bane fi befe. Noo me wù Nyo wù nle Nyo wo, me mo mbεεŋse

wo nfe ñgoo yo, no nle n'yefε wo bε bee wu bvunfonj wù le wu bvujorjε le.” **10** Wu ka wu jemε te Mwa ye le lε, “Tada, le wo wù gè fe nshεñ ferjkεε, mwεε munchii mù le fewe le lεme chi kibo kuñ. **11** Mwεε munε lé mu gê mu kâ, geene shêε geh wo. Mu lé mu gê mu chvûufe njε nju. **12** Wo lé wo gê wo kêbe mu njε kinjkuñ. Wo lé wo kûse mu njε nju sege yi juñ. Geene wo lé wo gê wo m̄e geh wo nyûme no wo le. Gε biluñ biuñ nyume bi yu bi kâ gε.” **13** Le nchendaa wu Nyo wù la wù Nyo gè yu wa wu du wu le lε, “Shîlε a kibo kanj kinchieñ le, gêεñ bû kife kĩ nlé ñgê ñgîñse bamii buñ ba kimbanε a wo jii njε kitege ki bikaa, wo tôme bikaa biuñ yi bo le?” **14** Gε Banchendaa ba Nyo banε nyume geh lo biyo bì lene Nyo le, wu tune bi jiεnyi bi fiih bamii ba lé bo gê bo kêmε mbvuse gε?

2 Fi mo fi nyume lε besabεñ keme ki bee gêεde bvufee chuule yi fieε fi besabεñ gè yu le, wu lε keefε besabεñ ge be jâ be njîine lo gε. **2** Besabεñ kwaji lε, ne bantuñ ba banchendaa ba Nyo gè teede fweele gè bee fieε fi teεme lo bañ, ne muh ñgode nchi wumu kεnε wu fañ ki wu gê no wu duu, mwεde keme nlañε wuyu geh yεεñyεεñ, **3** lε gê la fe besabεñ nyûme njε bee yεñ ñgε fe besabεñ jode mbvuse wù kuge wunε geh lo ne nche? Mbvuse wunε gè ke Tada Jiso wu feeji kune wu, bamii ba gè yu no wu feeji gè tooñ te nchiesεñ wuyu no bo gè feeji besabεñ le. **4** Nyo te gè tooñ be banjiñε ba duunyi bvunja bvu mwεε mo mwεε mu jwe wù yunε be biñgha bi mwεε le mù gè kooshi. Wu ka wu gajε nnya yi Kiyo ki Yuude no wu gè goone ki wu tōoñ yu. **5** Nyo gè baañ gεε gε woñ wù fwεñ wù too kfunε wù bee jeme kune wu lε le ge sâge

banchendaa be gε. **6** Ba le ba saj a kijuse kimi le a Ijwa
wu Nyo le kune saaka wunε lε, “Muh wu wuŋ le lo la wù
wo kwaji kune wu? Mwa muh wu wuŋ le lo la wù wo
keme ntaŋ we? **7** Yi kife le nε shige wo gè ge wu nyûme
yi kijuse kĩ le akuu a banchendaa buŋ le. Wo gè ghaa wu,
wu nyume wu wù keme bvukuge be ηgvunε. **8** Wo le wo
gεε mwεε munchii a muh wu wuŋ kuu, wu tu wu sâge.”
No Nyo gè gεle mwεε munchii a muh wu wuŋ kuu, gε fιεε
fimi ka nyume yu fi le njε fi le a wu kuu seŋ gε. Mo no fi
le noo, gε besabεŋ yede lε mwεε munchii le a muh wu
wuŋ kuu gε. **9** Besabεŋ yede lε Nyo gè ge Jiso wu nyume
a banchendaa be kuu yi kife le nε shige. Geenε Nyo gè
beεŋse wu wù keme bvukuge be ηgvunε nje wu gè yεŋ
ηgε wu kwe, wu lε wu kwê kwe yi muh wuchii nje fitele fi
Nyo fi jone fe bamii le. **10** Le Nyo wù fe mwεε munchii,
mwεε munchii nyume mwe. No wu gè goone lε wu jô
bamii ba duude bo nyûme boon be, bo lêe bvukuge bwe
le, fi mo fi nyume nchiεŋ lε wu gê Jiso yêŋ ηgε wu lε wu
nyûme muh wù kojε wu gεεŋ wu mesε muh wù lε wu
chîεŋ je yi mbvuse fe bo le. **11** Wu wù Jiso wù gee fe bamii
yuude a Nyo jii, mo bamii bayu ba wu gee bo yuude, bo
keme Chiji bo wu mumwaa. Le fιεε fi gε wu keme bvuya
ki wu têŋe bo lε boon ba bwēe gε. **12** Wu gè jεme Nyo le
kife kimi le lε, “Nlé ηgê nchîaase jee churŋ we a boon ba
bwεεŋ ntεnε. Nlé ηgê n'yεεne mbêεŋse wo a kintaashε
kiboo ntεnε.” **13** Wu ka wu jεme lε, “Nlé ηgê ηgεε bvufee
bwŋ yi Nyo le.” Wu ka wu kaasε wu jεme lε, “Nle fεnε
besa boon ba Nyo le wu nya mεnε.” **14** Noo boon ba wu
duu banε le bamii ba keme nyāŋ yi ye be kilemε, wu wù

Jiso mo wu jo tε nyanj yi ye yi muh wu wuŋ, wu le tanjo
wu kwē ki wu ŋgôdε debele wù keme bvunja bvu kwe.

15 Wu gè ge noo wu mo wu bvuse bamii ba gè chee yi
bvunfa le yi kinche kiboo le kichii nje bo gè faane kwe.

16 Fi yuude nε chuule, le gε wu gè keme ntaj nyume fε
banchendaa ba Nyo le gε. Wu gè keme nyu fε kfuu chi
Ablaham le. **17** Le fies fi gè ge Jiso fε wu tu njε booŋ ba
bwee yi fies le fichii, wu le wu nyûme kikwε ki bachiji
kintanyε kiboo wu kôode yii fε bo le, a wu lee tε fitele
yi leme chi Nyo le ki wu gê kimaŋ Nyo lêeshe bimbefε
biboo. **18** No wu gè yεŋ ŋge, mmoŋ to fε wu le, wu mo wu
kee no tanjo wu fih bamii ba mmoŋ too tε fε bo le.

3 Noo, booŋ ba bwεŋ ba yuude, ba ba le ba tεŋ tε bo
le bo lé bo gê bo lée woŋ wù fewe le, bεŋ ḡεε bvufee yi
Jiso le. Wu le mwa ntuŋ wu Nyo wu ka nyume kikwε ki
bachiji kintanyε ki mbεmε wù besabεŋ to bee sεŋe bamii
le le le wu bee leme yu. **2** Wu gè lene be fitele fie fichii fε
Nyo wù gè gεlε wu le wu lēne wu le, gεh no Muse tε gè
lene be fie fitele fichii yeh yi Nyo le. **3** Geenε, Jiso le muh
wù ba b̄εŋse chuule fede Muse, gεh yεŋyεŋ no muh to
wu joone yeh ba tu ba shane wu fede yeh yiyu. **4** Gε yeh
yimi nyume yu njε jone muh sεŋ gε. Geenε, Nyo le wu wù
joone mwεε munchii. **5** Muse gè lene chuule be fitele fie
yeh yi Nyo le yichii njε mwa leme. Mwεε munchii mù wu
gè gee, mu gè toone nyume fies fi Nyo gè bee ki wu yû wu
tô wu j̄emε. **6** Geenε Kletu gè to wu nyume a Nyo yeh wu
keme bvunja njε mwa yeh. Yeh yi Nyo yimε le besabεŋ, nε
besabεŋ lēme bee t̄εmε yi fies fi besabεŋ kaane shεŋ bee
jiirje fwe yi fi le be kinchiaase ye. **7** Noo, besabεŋ yû la

fiee fi Kiyo ki Yuude jeme. Ki gè jeme le, “Ne bej yu Nyo
jeme bej le abej, **8** keefé bej témé bikwéé, njé no bachiji
bena gè seene bë Nyo kife kì bo gè mone Nyo nchvuuj ge.
9 Nyume yo a bachiji chiji bena gè mone me wù Nyo yo,
bo yen bingha bi mwéé bì njé yge yi biluñ le mbaanyé. **10**
Noo, ntoonyé shéj besa kíngogé ki bamii kiyu, me mo
njeme le, ‘Gé muntele muboo to mu lème lo yi ye yan le
ge. Gé bo baaj bo kee jé yan ge.’ **11** Shéj gè toonyé me
nleh lo le, ‘Gé bo nyume bo yu bo tò bo lée kijuse kañ ki
nfufé shéj le ge.’’ **12** Booñ ba bwéej, bej mo bej yéne le
keefé muh mu bej le nyûme yu wù keme fitele fi befe ge,
fi farje ki wu bêej Nyo le, tanlo fi ge muh ja wu baa jiñ a
Nyo wù keme kinche le ge. **13** Fiee fi bej keme ki bej gée
le le bej yûfe fitele fi muh le muh aju achii, no fi le le juu
chiyu le, “Aben.” Bej gée noo wu le keefé fiee fi befe fimi
ge fi jâ fi lée be muh wu jâ wu têeme kikwéé ge. **14** Bej
kê le besabéj le wa fiee le fimimia besabéj bë Kletu, ne
besabéj me geh bee jiji fiee fi besabéj gè lemé wa yi fi le
fweele gëe mesé. **15** Bej tâne fiee fi le le, “Ne bej yu
lo Nyo jeme bej le abej, keefé bej témé bikwéé njé no
bachiji bena gè seene bë Nyo ge.” **16** Le baaj ba gè yu wa
Nyo jeme bo le bo chiaase lo bo tu bo seene bë wu? Gé
nyume bamii bachii ba Muse gè jo Ijib wu bu be bo ge? **17**
Le baaj bayu ba Nyo gè toonyé shéj bë bo yi biluñ le
mbaanyé? Gé nyume geh bo baa ba gè gee bimbefé, bo
kweeyé nchvuuj ayu ge? **18** Ka nyume baaj ba Nyo gè
leh le ge bo nyume bo yu bo lee kijuse ke ki nfufé shéj le
ge? Gé nyume bo bayu ba gè têeme bikwéé ge? **19** Noo,
besabéj le be yen le ge bamii bayu gè tanlo bo gëeñ bo

lêe kijusε kiyu le gε, nje bo gè baanj leesε gε fitele yi Nyo
le gε.

4 Fi mo fi nyu le ɳka wù Nyo gè gεle le bamii lé bo gê
bo lêe nfufε shéŋ we le wu baaŋ gεh wu lεme fo. Noo,
besabεŋ mo be yêne le keefε sege ba jiŋε, ba yêŋ muh
mu bεŋ le baanj a kojε gε ki wu lêe wu le gε. **2** Njεme ne,
nje Saaka wù joŋe wunε le wu to wa fε besabεŋ le gεh
yεεŋyεεŋ no wu gè to fε bo le. Geenε, saaka wuyu wù bo
gè yu, wu gε baanj bo fi gε, nje wu gè to fε bo le bo faŋ ki
bo bεεŋ wu le. **3** Fε besabεŋ ba bεεŋ wu le, besabεŋ taŋlo
bee ge be lêe nfufε shéŋ wuyu le. Bamii bamu baa le Nyo
gè jεme le, “Shéŋ gè toonyε me, nleh lo le, ‘Ge bo nyume
bo yu bo tō bo lêe lo nfufε shéŋ waŋ le gε.’” Nyo gè jεme
ne, fi nyume gε le kijusε ki nfufε shéŋ gè fuge lo gε kεge
no Nyo gè fε woŋ. **4** Besabεŋ kee le ba le ba saŋ a ɿwa wu
Nyo le fε kijusε kimu le kune juu chi aju a bvusooshwi a
yinε je le le, “Nyo gè bee wu lεŋ lεme che chichii, doo
yisε aju bvusooshwi wu fufε shéŋ.” **5** Le doo nyu kijusε kǐ
bo be jεme wa kεε le, wu ka wu jεme le, “Ge bo nyume
bo yû bo lêe lo nfufε shéŋ waŋ le gε.” **6** Fi baaŋ fi lεme
gεh le bamii bamu le bo ge bo lêe nfufε shéŋ wuyu le.
Bamii ba gè yu saaka wù joŋe wunε gè baanj lee gε nje bo
gè yu bo faŋ ki bo gê no Nyo jεme. **7** Noo, Nyo mo wu
kaasε wu gεε juu chimi chǐ wu tεŋe le, “Abεŋ.” No wu
gè gεle noo, wu mo wu jεme fιεε jwe wu Nfoŋ Dabi le a
biluŋ fe wa wesee, no besabεŋ be yu wa le, “Ne bεŋ yu lo
Nyo jεme bεŋ le abεŋ, keefε bεŋ têmε bikwεε gε.” **8** Ne le
le kijusε ki Joshwa gè jo bamii wu gεεŋ wu lee bε bo fo
gè bee wa kijusε ki nfufε shéŋ kiyu le, tu gε Nyo baanj

wu ka wu jeme kune juu chimi le le chi nfufé shéj gε.

9 Fi mo fi nyu le juu chi nfufé shéj baaj fwe fe bamii ba Nyo le, njε chì Nyo gè fufé shéj chieε. **10** Fi nyu le, nε muh lese yi nfufé shéj wunε le, tu mwεde fufé wa shéj yi lεme che le chichii, yεεyεεj no Nyo gè fufé shéj yi che lεme le. **11** Noo, besabεj mōne chuule ki bee lēe nfufé shéj wunε le, wu le keefε muh mu gē wu gwē le baji kikwεs kì temε wu gε, njε bamii ba fweele baa gε. **12** Bεj kē le jε yi Nyo kεme kinche, yi lene. Yi koode yi fede mbiele wù ba le ba foj bimbe bichii. Yi to yi lese yi gεεne yi bude fe kinche be kiyo ki muh taashi fo, yi lese te yi gεεne yi bude fe bin'yuŋ be asaa taashi fo. Yi to yi bwaashi banjkwaje mo mwεs mù le a fitele fi muh le. **13** Gε fiεε nyu lo yu fi Nyo fe fi tanlo fi nyile a wu jii gε. Mwεs munchii to mu gweenyi a wu jii mu dunyi nε waaj. Le wu wù besabεj kεme ki be gē be tānyε jwe a wu fwe. **14** Noo, no besabεj be jεme wa le besabεj kεme kikwεs ki bachiji kintanyε kì baaj, kì le Jiso wù Mwa Nyo, wu gè bεεnε wa wu chieε kibvule wu gεεnε fewε, besabεj mo be jīji mbεmε wu besabεj to be sεnε bamii le chuule. **15** Gε kikwεs ki bachiji kintanyε kesa besabεj kine nyu muh wù tanlo wu manε kiwεeyε kesa besabεj wu le wu kōode yii fe besabεj le gε. Wu le muh mmoj gε to wa te fe wu le a jé le jé le no wu too fe besabεj le, geenε wu gè baaj ge gε kimbefε gε. **16** Noo, besabεj mo be kēεyε bee too besabεj manε gε mbebe kala wu Nyo le fe wu to wu dunyi fitele fi jone, wu le wu kōo yii fe besabεj le, doo nyume kife kì fiεε yage besabεj wu dūnyε fitele fi jone fe besabεj le wu fih bee.

5 Besabεŋ kee lε ba to ba baade kikwεε ki bachiji kintanyε a bamii ntεnεε ba gεε lε wu lεne Nyo le nje bamii, wu mo wu jode nnya yi bamii wu feese Nyo le, wu gee tε bintanyε fε bimbefε bi bamii le. **2** No wu wù chiji kintanyε te wεεyi jé le wesee, wu mo kee ki wu nyû nyiεgee bε bamii ba ya kee gε mwεε gε bo jiine lo. **3** Nje kiwεεye ke kinε, wu mo kεme ki wu gεε bintanyε fε bie bimbefε le gεh yεεnyεεŋ no wu gee fε bi bamii bamu le. **4** Gε tanjlo muh bεεŋsε kikwεε ke lε wu le kikwεε ki bachiji kintanyε gε. To baa gεh Nyo mwεde gεh yεεnyεεŋ no wu gε bale Aloŋ. **5** Le gεh yεεnyεεŋ no Kletu gε baŋgε bεεŋsε gε kikwεε ke lε wu le kikwεε ki bachiji kintanyε gε. Gε gεle Nyo wu, wu mo wu jεmε le, “Wo le Mwa yan, abεŋ nle Chijo.” **6** Wu ka wu jεmε kijusε kimu le tε le, “Wo le chiji kintanyε wù kage gε a je yǐ Melkisedek le.” (aiōn g165) **7** Gε bee sege Jiso gε bee fekuu fεnε, wu gε buune wu lεge Nyo, wu beede fεwεεwe wu shiishi ajoo fε wu wù Nyo le wu tanjlo wu fih wu chiaan yi kwe le. No gε bee muh wù faane wu ka ngyvuune Nyo, Nyo mo wu yu buune che. **8** Mo no Jiso gε bee Mwa Nyo noo, baŋgε ba wu gε yεne gε ge wu yεyε ki wu yûge gεh nyu Nyo le. **9** Fifieε fε wu nyume muh wù kooji wu gεne wu mεεse, ki wu nyû je yi mbvuse fε bamii ba yuge wu le. Mbvuse wunε le wu kage gε. (aiōnios g166) **10** Nyo gε baa Jiso le wu nyûme kikwεε ki bachiji kintanyε a je yǐ Melkisedek le. **11** Mwεε le yu wesee mù bee baŋgε be kεme ki bee jεmε kune saaka wunε. Geenε fi tεεme ki ba najε fi yuu fε bεŋ le, nje bεŋ le bεŋ ja wa bεŋ jieε ki bεŋ yû fεε. **12** Nε be bee chuule, tu bεŋ bee bεŋ yεyε wa lo bamii mεεse. Bεŋ fe neε fε fi nyume le ba kaasε

ba yεyε lo bεyε bε mwεε mù kune jε yi Nyo, nyu mu mù ba to ba kε yi mu le. Bεyε baanj njε mumwone mu bwele mù baanj mu yaane nyu ambeŋ a nyu jε yi Nyo, bo baanj a kε gε bo jii mwεε munjile mù tεeeme gε. **13** Gε tanjlo muh wù baanj wu yaane nyu ambeŋ a jε yi Nyo le nyu wu ta wa yi fieε fī chaanj yi jε yi Nyo le gε. Wuwεε baanj njε fifione fi mwa. **14** Mwεε munjile mù tεeeme to jii gεh nyu bamii ba ta wa. Bobanε le bamii ba yεyε wa ki bo tāade mwεε bo kee yeye yeve wu mù njoje bε mù mbefe.

6 No fi le noo, besabεŋ mo be chīnε n'yεyε wù kune Kletu, wù muh to wu kε wu yεyi le, bee ḡεne fwe nyu bε wù bamii ba le ba ta wa. Keefε besabεŋ ka be k̄ε be lēese kichi ki n'yεyε wu le bamii kūsε muntele muboo yi gee chiboo ch̄i tanjlo chi too bε kwe le, mo n'yεyε wu le bamii lēese fitele yi Nyo le gε. **2** Gε tanjlo besabεŋ te ka be k̄ε be ȳεyi lo kune no ba chuge bamii, bε ki ba ḡεede chiaanj yi bamii le gε. Gε tanjlo besabεŋ ka be kε be ȳεyi kune mbu yi kwe le bε kune nsa wù nsunε wuyu le kimaga gε.

(aiōnios g166) **3** Mwεε mune, besabεŋ tanjlo bee chine yu bee ḡεne fwe fe Nyo ne le wu bεεŋ. **4** Besabεŋ chīnε yu njε ne bamii ḡε bee ba yuuse wa bo yi fieε fī Kletu le, bo morj wa nnya ȳi jade fewe, bo kεme te Kiyo ki Yuude, bo ja bo kaasε bo chii bikaa, tu gε je ka nyu lo yu ȳi tanjlo bo ka bo ḡε bo kūsε muntele muboo mu kaasε mu tū jinj gε.

5 Bamii banε le bo morj wa bvujorjε bvu jε yi Nyo bo yu, bo ka bo kεε bvujga bvu kinche k̄i too le. (aiōn g165) **6** Ne bo lese wa mwεε mune le, bo kaasε bo chii bikaa, tu gε je ka nyu yu ki bo ḡε bo kāasε bo kūsε muntele muboo bo tu jinj gε, njε fieε fī bo ge le le bo le bo kaase bo jode nyu

Mwa Nyo bo taa yi kintaanj le bε chiaanj yiboo, bo choose
wu bwashaa. **7** Mwε wù jaŋ gwee yu segechii yi lese kuu,
wu nyaa mwεε bamii bà ba lεŋ mwε wuyu le nje bo le,
lε bo bône yi mu le, wu to wu kême kimbone ki Nyo. **8**
Geenε, ne kuu bifafe bε mbiaŋ mwεne kwεε, tu wu le wu
tu lo fieε fí achiji. Fi ne le noo, loŋ kôo wu, ba gê ba jâ ba
tôŋ lo mwε wuyu. **9** Nsáa yese yi shéŋ, mo no bee jeme
ne, bee kee le bεŋ leme fiena gεh nyu yi mwεε mù joŋe le
fede muboo, nyu mu mù too bε mbvuse fe bεŋ le. **10** Ge
Nyo nyu Nyo wu kinlo ge, ge taŋlo wu daayε leme chena
chi bεŋ lene mo kiŋkoŋε kí bεŋ duunyi kεge lo to bude
mεεse fe bamii ba le be le nje wu ge. **11** Ntaŋ wese baŋ
le le muh bε kikwεε ke wu lêmε gεh yi fifieε fieε le noo
gεεne mεεse, wu le bεŋ gê bεŋ kême fieε fí bεŋ le bεŋ
leesε bvufee bvuchii yi fi le, bεŋ tu bεŋ jiŋe fwe yi fi
le. **12** Keefε bεŋ gêe kiwεεyε ge. Bεŋ bêge bε bamii ba gε
leesε fitele yi Nyo le, bo kaane shéŋ fe bo kême fieε fí Nyo
gè ka wa. **13** Bεŋ kwâjε sege Nyo gè ge ɳka fe Ablaham le.
Sege wu gè gee wu kaj nyu jee che chi wu wù Nyo, nje ge
muh mu ka nyu yu wù kuge wu feder wu, ki wu kâŋ jee
che ge. **14** Sege wu gè kaj wu jeme le, “Nchiεεŋ, nlé ɳgê
mbûu wo, ɳgê booŋ buŋ lôone lo.” **15** No Ablaham yu
noo, wu mo wu kaaŋ shéŋ wu chieεne ki wu tō wu kême
fieε fí Nyo gè ka wu yu. **16** Le nchiεεŋ le muh to wu jii leh
wu kaj nyu jee chi muh wù kuge wu feder wu, leh wuyu
mo wu suune nsa. **17** Le gεh yεεŋyεεŋ no Nyo gè doo wu
ge ɳka wu tu wu goone ki wu gê le bamii ba le ba kême
fieε fí wu gè ka fine, bo kεε chuule le ge wu to wu kuse
fieε fí wu goone ge. Wu doo wu ka wu mo wu ji leh. **18** No

Nyo gè ka, wu kaasə wu ji leh noo, mwəə mune mo mu
bu munfəə mù taŋlo ba gε ka ba kuse gε, nje mu gè bu
nyu jwe wu Nyo le, nyume gε no wu mbiaŋ chimbiaŋ gε.
Noo besabəŋ ba legε wa be bεə a wu kuu bee mo be kēme
muntele mù tεəme ki bee kāanyε fieŋ fi ba gεle besabəŋ le
bee jiiŋe fwe yi fi le. **19** Fieŋ fine fí besabəŋ jiiŋe fwe yi fi
le, jiji muntele mwesa besabəŋ le yi nchiesən nchiesən le,
mu tεəme nje kinfaŋa lε keefε mu shiŋshi gε. Le fi fí lé fi
gè besabəŋ fε be lēe be gēen antenəs a kinche ki Nyo kí le
ajin a nju yí ba le ba shεŋshε yi baŋe fo. **20** Le fo fe Jiso
gè lesə nje nsafwe wese besabəŋ ki wu kēnyε kijuse fε
besabəŋ le. Wu le kikwəə ki bachiji kintanyε kí kage gε a
je yí Melkisədək le. (**aiōn g165**)

7 Melkisədək wunə gè bee Nfoŋ wu Salem, wu ka nyu
chiji kintanyε ki Nyo wù le Kikwəə ki Mwəə Munchii.
Lε to nyu kife kimu le, Ablaham la jεŋ wu so banfoŋ
bamu. Melkisədək gè tase bε wu no wu gè kwεede, wu
noŋ kimbone yí ye ye le. **2** Ablaham gade mwəə mù wu
loh gwεŋ wu jεŋ le bimbe yuufe, wu nya kimbe kimimia
ki mwəə munchii Melkisədək le. Chiji kintanyε wunə jee
che duunyi mwəə munfəə. Fi fwe le lε wu le, “Nfoŋ wu
Chaaŋ.” Jee che chimi nyu lε, “Nfoŋ wu Nyieggee” nje wù
gè bee Nfoŋ wu Salem. **3** Gε muh kee chiji kene bwεe kene
kinyii ke gε. Gε kinche ke kεme feŋkeε kene fekimεsε gε.
Wu le chiji kintanyε wù kage gε nje Mwa Nyo. **4** Beŋ jíŋε
beŋ yéŋ muh wù gε bee wunə! Wu gè bee muh wù kuge.
Mo Ablaham wù gε bee chiji kfuu chi bamii ba Ishwala,
wù gε loh mwəə gwεŋ wu jεŋ le wu to be mu wu gade
bimbe yuufe, wu nya kimimia wu le. **5** Fí kune boŋ

ba Lewe ba to ba lene leme chi bachiji kintanyε, kijuse
kimu jeme a banchi ba Muse le le bo fii mwεε a bamii ba
Ishwala le kimbe kimimia antenεε a bimbe yuufe, mo no
bamii banε gε bee boοŋ ba bwee baboo, bo bachii nyu
boοŋ ba Ablaham. **6** Ge Melkisεdεk wunε gε bee muh wu
a kinyi ki Lewe le ge. Geenε, gε fi wu mwεε a Ablaham le
kimbe kimimia antenεε a bimbe yuufe, wu noŋ kimbone
yi ye ye le, Ablaham nyu muh wù Nyo gε ge ηka fe wu le.
7 Ge nyu kimanje le muh wù noon kimbone yi muh mu le,
kuge wu feder muh wù wu noŋ kimbone yi ye ye le ge.
8 Bachiji kintanyε ba a kfuu chi Lewe le banε, fii mwεε
a bamii le kimbe kimimia antenεε a bimbe yuufe, bo
bayu bò fii nyu bamii ba taŋlo bo kwe. Geenε, Melkisεdεk
wù gε fi mwεε kimbe kimimia antenεε a bimbe yuufe a
Ablaham le, ηwa wu Nyo seŋe besabεŋ le le, wu baŋ yu.
9 Taŋlo ba du le Lewe kibεε wù kfuu che fii mwεε a bamii
le kimbe kimimia antenεε a bimbe yuufe wu gε nya mwe
mwεε Melkisεdεk le chiaŋ yi Ablaham le. **10** Bo taŋlo
bo duu noo nje sege Melkisεdεk gε tase be Ablaham, wu
wù Lewe gε bee wu baŋ bvule bvu Ablaham wù gε bee
chiji bachiji bo. **11** Ne bee le leme chi kfuu chi Lewe gee
nje bachiji kintanyε le chi koje ki chi gε bamii nyûme
chaŋ a Nyo jii, tu ntan wu chiji kintanyε wumu le la?
Besabεŋ kee le Nyo gε nya banchi bamii ba Ishwala le,
wu bii leme chi bachiji kintanyε ba a kfuu chi Lewe le
gee. Fi doo fi nyume noo, bo ka bo jeme le wuwεε chiji
kintanyε keme ki wu nyûme a je yĩ Melkisεdεk le, feder ki
wu nyûme a je yĩ chiji kintanyε ki a kfuu chi Aloŋ le neε?
12 Fi le nchieŋ le kfuu chi bachiji kintanyε kuse, fi nyû

chuule le ba keme ki ba kuse te banchi. **13** Muh wune wù ba jeme kune wu, wu gè bu a kfuu chimi le yeye, muh gè baanj a yu ge wu bu a kfuu chiyu le wù lène fc kitana ki kintanyε le gε. **14** Muh wune le Tada wese besabεŋ. Fi le nchiesεŋ le wu gè bu a kfuu chi Juda le. Muse gè baanj a yuge wu jeme fiesε kune kfuu chine sege wu gè jeme kune bachiji kintanyε gε. **15** Fiesε fine fi ba jeme kune fi, le fi dunyε ye chuule no chiji kintanyε wumu le wu bu wa njε Melkisedek. **16** Wu le wu ja wu tu chiji kintanyε ya nyume gε a je yì nchi jeme le le muh keme ki wu nyûme a kfuu chi bachiji kintanyε le gε. Wu le chiji kintanyε nyu yi bvunga bvu kinche kì kage gε le. **17** Le fiesε fi ba le basj kune wu le, “Wo le chiji kintanyε wù kage gε a je yì Melkisedek le.” (**aiōn g165**) **18** Fi mo fi nyu le, je yì kege yì bo gè gee mwεε yu ba le ba kεŋε wa yiyεε, nje gε yi ka keme bvunga kεnε leme gε. **19** Ge banchi ba Muse gè to bo ge fiesε fi joŋ fi geεŋ fi mesε gε. Geene mesε Nyo le wu dunyε wa je yì joŋe chuule yì besabεŋ le be gεede bvufee yi le, fede yεε. Le yi yì besabεŋ fede yi le fe bee tōo mbebe yi Nyo le. **20** Ki ka ntaa fo, Nyo gè doo wu gεede chiji kintanyε wune a je yì fiesε yine le, wu ji leh, gε wu gè to wu ji leh sege wu gè gεede bamu baa gε. **21** Geene, sege wu gè gεede wune, wu ji leh kune wu, wu jeme le, “Mε wù Tada nle nji leh, gε me nyu nto nkuse jε yan gε, ‘Wo le chiji kintanyε wù kage gε.’” (**aiōn g165**) **22** Leh wù Nyo gè ji wune gè duunyi le Jiso le muh wù ge manjkanj mà manfεŋ mane mo leme, mo tεεme mo fede mà kege. **23** Bachiji kintanyε ba gè bee fweele bo gè shee bo duude lo, nje gε kwe gε tanlo yi chine muh le wu me geh wu gee leme che

chi chiji kintanyε gε. **24** Geenε, Jiso le fie chiji kintanyε segechii, nje gε kinche ke nyu ki yu ki to ki ka gε. (aiōn g165) **25** Noo, tanlo wu bvûuse bamii segechii ba kεεŋse ba too fε Nyo le, bo feder ye ye le. Wu bvuuse noo, nje wu le yu segechii ki wu lêge Nyo fε bo le. **26** Fi le chuule lc besabεŋ kêmē kfuu chi kεε kikwεε ki bachiji kintanyε. Wu le fie muh wù yuude, gε wu kεme jiale gε kεne ŋgilε ye ye le gε. Wu lεme fie yeye fε bamii ba befe le. Nyo le wu bεεŋse wa wu, wu bεεŋ wu fe kibvulε wu gεεŋ fewe. **27** Gε wu kεme fie ntaŋ ki wu gêe kintanyε nje bikwεε bi bachiji kintanyε, bò gee kintanyε aju achii. Bo doo bo gee bo ya bo ge fε bikwεε biboo le, fε bo gêe fε bi bamii bamu le. Wu gè ge fie ke kintanyε kimimia no wu gè nya kikwεε ke ki wu tânyε bamii yu. **28** Yi kife ki banchi ba Muse le, ba gè baade bikwεε bi bachiji kintanyε nyu bamii ba wεεyi yi nyaŋ yi ye le. Geenε, lε doo nyume a jij a banchi banε, Nyo ge ŋka wu ji leh, wu mo wu baa wa nyu Mwa ye wù wu gè ge wu kojε wu gεεŋ wu mεε wu kage gε. (aiōn g165)

8 Kikwεε ki fιεε fι besabεŋ jεme kune fi le gεh le, besabεŋ kεme kfuu chi kikwεε ki bachiji kintanyε nyu muh wù le wu shii a kibo kinchieŋ ki kala wu Nyo wu Bvukuge le fewe. **2** Wu le muh wu lεme wu Nyo, wu lεne kinche ki Nyo k̄ ajiŋ k̄ nyu nchiaeŋ nchiaeŋ chuiŋ yi wu wù Nyo, kεnyi gε bamii gε. Kenyi wu wù Tada Nyo chuiŋ yiyu. **3** Kikwεε ki bachiji kintanyε kichii Nyo to wu baa, wu gεε lε wu nyâa nnya wu ka gee bintanyε fε Nyo le. Noo, tu fi le fιεε fi shaj fε wune chiji kintanyε le ki wu kêmē tε fιεε fι tanlo wu nyâ Nyo le. **4** Nε wu bee fεkuu fεnε, wu gε nyu lo chiji kintanyε gε, nje bachiji kintanyε le wa yu bò nyaa

nnya bo bii no nchi wu Muse goone. **5** Leme chi bo lene fekuu fene le geh lo nfieené be kinjiinyi ki kinche ki Nyo ki ajin ki fewe. Le fiee fi gè bee sege Muse gè bee ki wu kenyé chui yi Nyo fekuu fene, Nyo teefé wu, wu du le, “Wo yène le wo le wo kenyé fiee fichii fi nyû yeejyeenj nje fi ngè ndunyé wo le yi mbege le.” **6** Geené, Jiso le nya leme wu le chi kuge chi feder chi bachiji kintanyé ba fweele, geh yeejyeenj no mañkañ mà wu leme fwe yo antené a Nyo be muh wu wuñ ma kuge te ma feder mà kege. Mo feder nje mo mane bii nyu bañka ba feder ba fweele le. **7** Ne mañkañ ma fweele gè keme ge jiale ge, tu ge ntaj wu mamu bañjyu ge. **8** Nyo gè yeñ le bamii keme jiale, wu mo wu jeme le, “Me wù Tada njeme le juu too lo, chì nlé ngê ngwô mañkañ mà manfeñ, besa yeh yi Ishwala mo yeh yi Juda. **9** Ge mañkañ mane nyu nje mà ngè ngwo besa bachiji chiji bo, juu chì ngè jije bo le yi kibo le, njo mbu be bo woñ wu Ijib le ge. Mañkañ mayu mane bo gè bañj me ge bo leme yi mo le ge. Noo, me mo mbaa jin bo le. Fine jeme me wù Tada. **10** Me wù Tada ñka njeme le, kife lé ki tò ki kôjé, me mo ngwô mamu mañkañ besa yeh yi Ishwala. Mo lé mo nyû le, nlé ngê nléesé lo banchi bañj, a bañkwajé baboo le, nsâñ nyu a muntele muboo le. Nlé ngê nyû Nyo wuboo, bo nyûme bamii bañj. **11** Ge muh bañj wu ka wu yeyi lo muh we wu woñ wumu, kene mwa bwé wu duu le wu kêe Tada Nyo ge, nje muh wuchii lé wu gê wu kêe me, käge yi muh wu shige le gëne bude yi wù kuge le. **12** Nlé ngê ñkôo yii fe bo le, nléeshe mwé muboo mù mbefe. Ge mbaañ ñka ñkwâji bimbefé biboo ge.” **13** No Nyo gè jeme le mañkañ

ma manfəŋ lē mo nyūme, tu wu jode lē ma fweele maa le
fiɛɛ fi kege. Fiɛɛ ne le fi kege kene fi juŋ wa, tu shɛgɛ wa
shige, fi lɛsɛ a bamii jii.

9 Fi le lɛ, maŋkaŋ mà fweele gè keme banchi ba duunyi je
yì bamii bûune Nyo yi le, bo ka keme kijuse ki bo gè seesɛ
lɛ le chuŋ yi Nyo yì fekuu fene. **2** Bo gè kenyɛ chuŋ bɛ
nju ba suunɛ bimbe bifeɛ, kimbe kì fwe antɛŋ ba tɛŋe lɛ
Kijuse kì Yuude. Fene le fe fiɛɛ fi ba gè toome bin'yesɛ mo
fe kidaj kì ba gè gɛede bled wù ba le ba cha ba gee le le
wu Nyo. **3** Kimbe kì bii fo antɛŋ ba tɛŋe lɛ Kijuu kì Yuude
chuule. Kijuu kine gè bee ajiŋ a nju yimi ba shɛŋshe yi
suunɛ chuŋ yiyu antenɛɛ. **4** Kijuse kine gè bee fe kitana ki
jiŋ gè bee fo, ba kenyɛ kitana kiyu bɛ kichwa ki bige kì
yɛɛde. ɿku wu maŋkaŋ mà Nyo gè gwo bɛ bamii nyu tɛ
fo, bo kenyɛ bo banj ye yiyu yichii bɛ kichwa ki bige kì
yɛɛde. A ɿku wunɛ le kintee ki mana gè bee yo, ba gè
kenyɛ tɛ bɛ kichwa ki bige kì yɛɛde. Kimbaŋ ki Aloŋ kɛɛ ki
biŋkame gè chone yu, nyu tɛ a ɿku wunɛ le. Bibɛse bi ata
bi bo gè saŋ banchi bɛ maŋkaŋ mayu nyu tɛ a ɿku wunɛ
le. **5** Awe a ɿku wunɛ ba gè leesɛ mwɛɛ momu mu le njɛ
banchendaa ba Nyo ba n'yuu, mu saŋsɛ ye awe a kala wù
Nyo wu nlɛɛshe bimbefɛ. Mwɛɛ mune gɛ taŋlo besabɛŋ
jɛme bee gɛɛne antenɛɛ amu mɛɛse baaj ge. **6** No bo gɛ
seesɛ mwɛɛ mune a yinɛ je le ne, bachiji kintanyɛ mo bo
gɛɛne bo lese a kimbe kì fwe kɛɛ le aju achii bo gee lɛme
chiboo yu. **7** Geenɛ, muh wù gɛ too wu lese a kimbe kì
antɛŋ kɛɛ le, gɛ bee geh kikwɛɛ ki bachiji kintanyɛ maa.
Wu gɛ lese yu geh kimimia yi kiluŋ le. Gɛ wu too ki wu
lee yu wu ya keme gɛ kilemɛ ki nyarŋ ki wu gɛ kintanyɛ

yu fe kikw  e ke le mo fe bimbef   b   bamii gee bo kee g  
le. **8** Noo, yin   le je y   Kiyo ki Yuude duunyi bamii le l  , je
y   muh ta  lo wu lee wu g  e   fe Kijuu k   Yuude chuule g  
ba  n a gwenye g   ye g  , no chun yi Nyo yi fwe y  e   g  
ba  n yi leme fo. **9** Mw  e mune munchii le njin   wu mw  e
m  u kooshi yi kife kine le m  e  se. Fine duunyi l   g   mw  e
m  u bo g   nyaa Nyo le mo bintanye b   bo g   gee fe Nyo le
tanlo bi ge muntele mu bamii ba buune fe Nyo le ny  ume
mu yuude mu g  ene mu m  e  se g  . **10** Mw  e tuyu k  eme
g  h nyu fie   maa ki mu g   be mw  e munjile mo mw  e
m  u mule mo j   y   bamii chuge ye yu ki bo y  ude a Nyo
jii. Mune le mw  e m  u kune g  h nyu nya  n yi ye, m  u bo
k  eme ki bo g  e g  ene bude kife ki nkuse l   wu g   wu t  
le. **11** Geen   no Kletu w  u le kikw  e ki bachiji kintanye le
wu to wa, nyume wu w  u to be mw  e m  u njoje, wu mo
wu lee chun y   ba  n y   yuude yi g  ene yi m  e  se le. G  
yi yin   nyu yi jone bamii g  . Fi le l  , g   nyu chun yi yi
nsh  n yin   le g  . **12** Fe wu g   lese fo le Kijuse k   Yuude
ne chuule. Wu g   lee kimimia fi ka lo noo. Wu g   ba  n
lee g   fo nyu be kileme ki b   k  ne ki boo   ba banaa g  .
Wu g   lese nyu be kileme ke. No wu ge noo, fine mo fi
suu   besab  n yi bimbef   le, nsune wune nyu wu kage g  .

(ai  nios g166) **13** Sege muh le be nkfun y   le, ba jo bileme bi
b   k  ne bi boo   ba banaa, k  ne ta  n chi kijune ki naa ki
ba le ba bv  ush   ba ton ki fie, ba miase k  ne ba mw  se yi
mw  de le, wu kaase wu tu wu yuude. **14** Ne fi be bee noo,
tu ge kileme ki Kletu ta  lo ki g   fie   fi fedfifie   se  ? Wu
g   bee wu nya kikw  e ke wu ny   g   be jiale g   fe Nyo
le, fedfifie yi Kiyo k   kage g   le. Wu g   ge noo, wu mo wu

chugε muntele mwesa besabεŋ yi mwεε mù too bε kwe
le, wu lε besabεŋ lēne Nyo wù kεme kinche le. (aiōnios g166)

15 Ne fιεε fi Kletu le muh wù lεme fwe wu maŋkaŋ mà
manfeŋ manε antεnεε a Nyo bε muh wu wuŋ. Wu lεme
wu lε bamii ba Nyo le wu tεŋ lε le be lé bo kēmε kijuse fε
bvujorŋε bvu kage gε bvù Nyo le wu ka bo yu. Bo lé bo
kēmε nje muh le wu kwe wa, kwe ye yinε suuŋ bo yi ŋgε
wù gε bee ki wu gε wu to nje bimbefε bì bo gε shee bo
gee fweele yi maŋkaŋ mà kege le. (aiōnios g166) **16** Besabεŋ
kee lε muh teede kwe, muh gε ka wu bii ntεlε wu kwe
iyu le nje bo yεŋ lε mwεdε le wu kwe wa sεŋ gε. **17** Fi le
noo, nje gε ntεlε wu kwe to wù kεme bvunja nje muh
kwe wa sεŋ gε. Gε ba to ba bii ntεlε wu kwe le, muh wù
teede kwe baŋj yu gε. **18** Ne fιεε fi mo maŋkaŋ ma fwe gε
ya to tanlo mo gε lεŋ nje ba sεε nyaŋ kilemε bu sεŋ gε.
19 Gε bee sege Musε gε tεŋε wa fιεε fichii fi gε bee a ŋwa
wu banchi le fε bamii bachii le, wu mo wu jo chε yi kite ki
isob a ba finyε yvú yi shoŋ yiyu le ba choŋ yi tu yi yεede.
No wu jo noo wu fuuŋ a kilemε ki booŋ ba banaa bε ki bī
mo joo, wu miasε yi banwa ba banchi bayu le, wu miasε
tε yi bamii le bachii. **20** Wu doo wu miaase wu jeme le,
“Kilemε kine le ki maŋkaŋ mà Nyo gwode bena bo, wu
duu le bεŋ lēme yiyu le.” **21** Wu miasε tε kilemε kiyu yi
chuŋ yi Nyo yεε le, mo yi mwεε mù le chuŋ kwεε, mù bo
gee buune yu. **22** Fi le lo nchiεŋ lε mwεε wesee gε shee
nyu nchi duunyi lε bo kεme ki bo gε gεh nyu bε kilemε
fε mu yūude. Gε bee tanlo ba gε lεeshe bimbefε bi muh
nje bo sεε fιεε kilemε bu sεŋ gε. **23** Fi gε bee fishaŋ lε ba
chūgε mwεε mune mu le gεh lo mù nfιεenε mwεε mù

fewe yinε je le. Geenε, ba chûgε mù nyu lo kibεε mù fewe, bε bintanyε b̄i fede binε. **24** Fi le lε Kletu ḡe lee kinche ki Nyo ki ajiŋ le nyu gε ki jone bamii bε chiaanε gε, ki nyu ḡch lo nfiεεnε yi kinche ki Nyo ki ajiŋ ki nchiεεŋ nchiεεŋ. Wu gε lese nyu fewe kibεε. Le fe wu le fo mεεse a Nyo fwe wu lege Nyo fe besabεŋ le. **25** Gε wu nyu fo noo ki wu ka wu ḡe bintanyε bε kikwεε ke fe Nyo le chikε le chikε le gε, njε no kikwεε ki bachiji kintanyε ḡe shee ki leese fe Kijuu k̄i Yuude ne chuule, le kiluŋ le kiluŋ, ki wu ḡe kintanyε bε kilemε njε le ke seŋ gε. **26** Ne fi fine ḡe bee fishaŋ, tu Kletu be keme ki wu kwēe wu jade we, wu kaase wu kwee kεge no ba ḡe fe woŋ. Geenε no fi le, wu le wu to wa kimimia fi ka lo noo. Wu to kife kine k̄i woŋ ka wa le ki wu jô kikwεε ke wu ḡe kintanyε yu, wu kwē ki wu chûgε bimbefε. (aiōn g165) **27** Geh yεεŋyεεŋ no fi le lε muh keme ki wu kwē gεh kimimia wu mo wu chīεεne wa nyu nsa, **28** le gεh no Kletu ḡe nya kikwεε ke wu kwe fε bamii le kimimia ki wu tûu bimbefε bi bamii ba duude. Wu lε wu ḡe wu kâase wu tô kingane k̄i kinfεε wu ka gee gε fiee be bimbefε gε. Wu lε wu ḡe wu tô mεεse ki wu bvûse bamii ba chieene wu je ȳi shaŋ le.

10 Banchi ba Nyo ḡe nya Muse le ḡe bee kinjiinyi ki mwεε mù njoŋe mù ḡe bee ki mu tô mu nyûme. Ge bo ḡe bee wa nchiεεŋ nchiεεŋ wu mwεε mù ḡe bee ki mu tô mu nyûme gε. Bo mo bo shee bo gee bintanyε bo kaase bo tuu fo biluŋ le biluŋ le, njε taŋlo bintanyε biyu ḡe bamii baa bò kεεŋje bo too fe Nyo le, ki bo yûude bo gεεne bo mεεse seŋ gε. **2** Ne ḡe bee lε bintanyε biyu taŋlo bi ge bo yûude noo, tu gε bo ḡe bee bo ka bo shee bo gee bintanyε

bi le bi le gε, nje bamii ba buune Nyo gè bee nyû ba chugε
wa bimbefε biboo kimimia, muntele muboo ka sage gε bo
yi bimbefε le gε. 3 Geenε, bintanyε bine b̄i bo gè gee, gè
gee bamii kwaji lo bimbefε biboo biluŋ le biluŋ le. 4 Fi le
noo, nje ge tanlo bileme bi banaa bε bi b̄i chûge bimbefε
bi muh gε. 5 Ne fiee f̄i gè ge le Kletu doo wu to fekuu fene
wu jeme Nyo le lε, “Ge wo keme ntan fe bintanyε b̄i ba
gee bε nyáŋ le gε, mo fe mwεε mù ba nyaa wo le gε. Wo
le wo seesε nyu ye yi muh wu wuŋ fe mene. 6 Ge nyáŋ ȳi
ba nyaa ba tone ba gee bintanyε yu fe wo le, bε mwεε
mù ba nyaa ba gee bintanyε yu ki ba chûge bimbefε bi
bamii yu to mu gee wo yûge ge njoŋ gε. 7 Me mo njeme
lε, ‘O Nyo b̄ijε yêŋ, nto ki ŋgē fiee f̄i wo goone, geh no
ba saŋ kune me a ɿwa wo le.’” 8 Wu gè ya wu jeme Nyo
le lε, “Ge wo baan wo keme ntan kene wo yuge njoŋ bε
bintanyε, bε nnya ȳi ba nyaa wo le mo nyáŋ ȳi ba nyaa
ba tone ba gee bintanyε yu fe wo le, mo mwεε mù ba
nyaa ba gee bintanyε yu, ki ba chûge bimbefε bi bamii yu
gε.” Mwεε munε bo gee bo bii no nchi goone. 9 No wu
jeme noo, wu mo wu taa fo wu jeme Nyo le lε, “B̄ijε yêŋ,
nto ki ŋgē fiee f̄i wo goone.” Wu gè jeme noo, wu mo wu
leeshe bintanyε b̄i kege ki wu ḡee bifeŋ. 10 No Jiso Kletu
gè ge fiee f̄i Nyo gè goone le wu ḡe, ye ye ȳi wu gè nya
kimimia fi ka lo noo, yi ge besabεŋ mo be yuude. 11 Chiji
kintanyε wuchii to wu ḡene wu leme fe kijusε ke ki leme
le aju achii wu gee bintanyε bine chike le chike le, nje
bintanyε biyu tanlo bi châaase bimbefε bi bamii le seŋ. 12
Geenε Kletu gè ge ke kintanyε kimimia ki mo ki kôjε ki
châaase bimbefε bi bamii kimaga. No wu ge noo wu mo

wu shii a kibo kinchieŋ ki Nyo le. **13** Wu le fo kɛge sege
kɛe le, wu chieene gɛeŋ bu sege Nyo lé wu gîŋse bamii be
ba kimbanc nje kitege ki bikaa bie wu tôme bikaa yi bo
le. **14** Kintanye ke kĩ kimimia kine ki wu gê bamii ba wu
gee bo yuude, bo mo bo yuude te a Nyo jii gɛene mɛeſe
segechii. **15** Kiyo ki Yuude jeme te besabey le ki toone fiɛɛ
fine. Ki gè ya ki jeme lε, **16** “Tada Nyo duu lε, ne manjkan
mane mà nlé ŋgê ŋgwô besa bo, ajiŋ a aju ayu le: Nlé
ŋgê ŋgêe banchi baŋ a muntele muboo le, ŋka nsâŋ a
baŋkwaję baboo le.” **17** No wu jeme noo wu ka wu taa fo
lε, “Ge mbaan ŋka ŋkwâji bimbefe biboo kene gee chiboo
chi befe ge.” **18** Fi mo fi nyume lε ba ne le ba leeshε wa
bimbefe bi bamii, tu ge ntaj wu mwεe mü ba nyaa ba gee
kintanye ki ba chûge bimbefe bi bamii yu, ka baŋ yu ge.
19 Boon ba bwεeŋ, fi mo fi nyume lε, kilɛme ki Jiso le ki
gwenye wa je yì besabey taŋlo bee lee mɛeſe bee faane ge,
bee ḡeŋ fe Kijuse kɛe kĩ Yuude ne chuule le. **20** Besabey
tanlo bee fê a je yifieŋ yì nyaa kinche yì Jiso gè gwenyi fe
besabey le. Wu gè gwenyi je yinε be ye ye, fi mo fi nyu lε
wu le wu chiaase wa nju yì ba shεŋshe ba baŋe kijuse
kiyu yu. **21** Besabey kɛme wa chiji kintanye wù baŋ, wù
lɛme a yeh yi Nyo we. **22** No mwεe mune le noo, besabey
mo be kɛenje bee tōo mbebe yi Nyo le be fitele fimimia,
besabey nyû be leesε fitele yi wu le fichii bee manje ge lo
shige ge. Besabey kɛenje nje ba le ba miase wa muntele
mwesa besabey be kileme ki Kletu mu tu mu yuude, mu
ka sage ge besabey yi fiɛɛ le ge. Besabey ka nyu te ba
chuge wa ye yese besebeŋ be joo yì yuude. **23** Besabey
lɛme bee tɛɛme chuule yi fiɛɛ fi besabey jiŋe fwe yi fi le,

fi besabεŋ to be jεme bamii le kune fi. Keefε besabεŋ jīine
gε, nje muh wù gè ka besabεŋ lεme yi jε ye le. **24** Besabεŋ
gōone tε je ki bee yûfe muntele mu muh lε muh ki bee
kōŋe mo ki bee gēe mwεε mù njoŋe. **25** Keefε besabεŋ
chīnε ki bee tōo yi kintaashε le njε no bamii bamu le bo
ja wa bo gee gε. Besabεŋ yûfe lo muntele mwesa, fede
munchii no besabεŋ yεde wa juu chī Tada wese besabεŋ
lé wu kâase wu tō, le wa mbebe le. **26** Besabεŋ kēe lε ne
besabεŋ ja bee ka gee bimbefε, bee gee bee kee, besabεŋ
nyu be fi wa je yī nchieεŋ, besabεŋ kēe lε ge kintanyε
kimu ka nyume yu ki tanlo ba ka ba gē fe bimbefε biesa
besabεŋ le gε. **27** Ne muh gee noo, wu chieεne wa nyu nsa
wu Nyo bε nfaŋ, bε ηgu wù befe wù lé wu gē wu yēeε lo
bamii ba kimbane ba Nyo. **28** Sege muh ηgode nchi wu
Muse, bamii lεεŋ bafeε kene batεde bo tooŋ le bo le bo
yεŋ fieε fi wu ge le, nsa mo wu koo mwεde, ba mo ba
yuuyε lo wu ba koode gε yii gε. **29** Ne fi le noo, tu bεŋ
kwaji le muh wù jode Mwa Nyo fekuu, wu jode tε kileme
ki maŋkaŋ mà Nyo gwo ki wu chūgε wu yu wu yûude lε
ki le fieε fi achiji, wu naanyi tε Kiyo ki Yuude kī too bε
nfih fe bamii le, kfuu chi ηge wù wεε muh lé wu gē wu
kēme le wu nyûme neε? **30** We ηge le wu kuufe lo ye nje
besabεŋ kee muh wu gè jeme lε, “Le me wù lé ηge nchvûu
kichvuse, nyu me wù nlé ηgē nnyâ nlaŋε wuboo.” Wu ka
wu jeme le, “Le me wù Tada wù nlé ηgē nsâ bamii baŋ.”
31 Le fieε fi kuufe ye baŋ ki muh gwè chiaŋ yi Nyo wù
keme kinche le. **32** Beŋ tâne aju a fwe a ba gè yuuse beŋ yi
fieε fi Nyo le. Beŋ gè kaŋ shéŋ beŋ ju be baŋε ba gè too
fe beŋ le. **33** Kife kimi gè bee bamii gè naanyi beŋ bo ka

nyiege bε bεŋ fε waan. Kife kimi gè bee bεŋ gè taashε bε
bamii ba ba gè nyaa tε ŋgε bo le a yεε je le. **34** Bεŋ gè shee
bεŋ koode yii bε bo baa bamii ba le yi ncha le, bεŋ fii bo.
Bo gè shee bo lode mwεε mwεna, bεŋ gè chine yu bεŋ
tu bεŋ yuge geh nyu njon, nje bεŋ gè kee lε bεŋ kεme
mwεε mumu mù fede mwεε nyume mù le mu mε geh mu
nyûme segechii. **35** Noo, keefε bεŋ chine fieε fi bεŋ leme
yu le gε, nje le fieε fi kεme nlanjε wù kuge. **36** Fieε fi fishan
fε bεŋ le, le lε bεŋ kâan shεŋ, wu lε bεŋ tanlo bεŋ gêe nyu
fieε fi Nyo goone, bεŋ mo bεŋ kêmε fieε fi wu le wu ka
besabεŋ yu. **37** Ba le ba saŋ lε, “Shege wa shige muh wù lε
ki wu tô mo wu fêse. Gε wu nyu wu môjε gε. **38** Muh wan
wù chaaŋ lε wu gê wu kêmε kinche, nje fitele fi wu lese
yi ye yaŋ le. Geenε, wu ja lo wu faane wu chii bikaa, fitele
fian gε ka fi jôŋe bε wu gε.” **39** Gε, besabεŋ nyume bo baa
bò chile bikaa bò lε bo gê bo lêse gε. Besabεŋ le bamii ba
le ba leesε fitele yi Nyo le, ba biyo biboo lε bi gê bi bône.

11 Ki muh leesε fitele yi Nyo le, le ki wu jînje fwe yi fieε
fi Nyo le wu ka wu yu, wu kee chuule lε wu lε wu gê wu
kêmε fi, wu kee tε lε fi le yu wu baan a yεŋ gε wa fi le gε.
2 Nyo gè bεεŋse bamii ba fweele nje bo gè leesε fitele yi
wu le. **3** Ge tε fitele fi besabεŋ leese yi Nyo le fε besabεŋ
kεε chuule lε Nyo gè fε woŋ kfunε nyu bε jε ye, fi le lε
mwεε mù besabεŋ yede gè bu yi mù ba yede gε mu le gε.
(aiōn g165) 4 Gε ge fitele fi Abε gè leesε yi Nyo le fε wu ge
kintanye kĩ kooji wu fe Kεŋ. Nyo mo wu jo wu lε wu le
muh wù chaaŋ, wu mo wu fi nnya ye ki wu tōŋ lε wu le
muh wù chaaŋ. Abε gè kwe, geenε fitele fi wu gè leesε yi
Nyo le, fi ge besabεŋ tu bee yuge wu jeme besabεŋ le too

bude abεŋ. 5 Gè ge tε fitele fi Ənok gè leesε yi Nyo le fε
Nyo jô wu wu gεεŋ bε wu fεwe wu wuŋe, kwe baŋ wu le
kuŋ gε. Bo gè ja bo gε ka bo yεŋ wu le gε, nje Nyo gè jo
wa wu fεwe. Fε Nyo jô Ənok we gè bee ɻwa wu Nyo jεme
lε, wu gè shee wù gee Nyo yuge njoŋ. 6 Noo, nε muh le
yu njε wu le wu leesε fitele yi Nyo le sεŋ, tu gε taŋlo wu
gè Nyo yûge njoŋ bε wu gε, nje muh goone ki wu kēcŋse
wu tôo mbebe yi Nyo le, tu wù kεme ki wu bêεŋ le Nyo le
yu, mo lε wu maaji muh wuchii wù goone wu weseε. 7 Gè
ge tε fitele fi Nyua gè leesε yi Nyo le, sege Nyo gè doo wu
tefε wu kune fiesε fi lé fi gê fi kôoshe wu baŋ a yεŋ gε wa
fi le gε, wu yu Nyo le wu mo wu fε ɻguh wù kuge, ki wu
bvûse yeh ye yu. No wu gè leesε fitele noo wu mo wu
dunyε lε bamii ba yi woŋ kfunε le, le ba befe a Nyo jii. Le
wu wù Nyo gè nya kijuse ki muh wù chaŋ wu le, kì wu
nyaa muh wù le wu leesε fitele yi wu le. 8 Gè ge tε fitele
fi Ablaham gè leesε yi Nyo le, fε wu yu Nyo le sege wu gè
tεŋε wu le wu jâ woŋ wuboo le, wu ḡεεŋ wumu wù wu gè
bee ki wu ḡε wu kεme njε woŋ we. No Ablaham gè yu noo
wu mo wu tu wu gεεne gεh lo, wu kee gε fε wu gεεne fo
gε. 9 Gè ge fitele fi wu gè leesε yi Nyo le fiyu, fε wu gεεŋ
wu chēe woŋ wù Nyo gè ka wu yu njε ntolo wù gεεŋ wu
bεε woŋ wu bamii bamu le. Wu gè bee yo wu jiεnyi wu
chee chūŋ le bε booŋ be Asik bε Yakob ba Nyo gè ka wa
bo bachii ba woŋ wuyu le lε lε ḡε nyûme wuboo. 10 Wu
gè chee chūŋ le noo njε wu gè jiiŋe fwe ki wu ḡε wu lée a
kilaantεŋ kì kεme kichi, gè seese Nyo no kilaantεŋ kiyu
lé ki tō ki nyûme, wu mo wu jooŋ. 11 Gè ge tε fitele fi
Ablaham gè leesε yi Nyo le fε wu kεme mwa no wù gè bee

wu juŋ wa wu fesε, Sela tε tanlo wu gε ka wu boo gε. Fi gɛ kooshi noo nje Ablaham gɛ bεεŋ lε Nyo wù gɛ ka wu to wu lεme geh nyu yi jε ye le. **12** Fi mo fi nyu lε muh wu mumwaa wu Ablaham wù gɛ bee wu nyu wu juŋ wa baaŋ, wu nyu wa jwe wu kwe le, gɛ ja kiŋgoge ki muh ki bu yi ye le ki duude nje jónyi we mo nje munshεεŋ mu ŋgeεeme yi joo yǐ baaŋ le, mu tanlo muh gε tan gε. **13** Bamii banč bachii gɛ jiεnyε bo gɛ baaŋ kεmε gε fιεε fι Nyo gɛ ka wa fiyu gε, bo gɛ jiεnyε bo to bo kweeyi bo nyu bo leese gɛ fitele yi Nyo le. Bo gɛ yεŋ geh lo fi le fi baaŋ fi too je yǐ ndeſe le, bo fi be kilanye, bo jεmε be de yiboo lε, fe bo le bo kee lε bo le gε lo bantolo bo to bo bεε yi nshεŋ yine le. **14** Ne bamii jεmε ne, fi mo fi dûunyi chuule lε bo baaŋ bo goone woŋ wù le wuboo. **15** Ne bo gɛ baaŋ bo kwaji kune woŋ wù bo gɛ ja yo, tu bo gɛ bee bo kêmε je yǐ bo kâasε bo tû jiŋ. **16** Geene, no fi le, bo gɛ goone nyu woŋ wù fede kweε, nyu woŋ wù fewe. Noo gε Nyo to wù kεmε bvuya sege ba tεŋe wu lε Nyo wuboo gε, nje wu le wu seesε kilaantenŋ wu gεe bo le. **17** Gɛ ge fitele fι Ablaham gɛ leesε yi Nyo le fι gɛ ge Nyo doo wu moŋ wu, wu bεεŋ ki wu jô mwa ye wu Asik wu gɛ kintanyε yu fe Nyo le. Le wu wù Ablaham wù Nyo gɛ ka lε kiŋgogε ki muh lé ki bû a wu yeh. Wu bεεŋ ki wu jô mwa ye kage wu, lε wu gɛ kintanyε yu. **18** Mwa ye wunε gɛ bee wù Nyo gɛ jεmε wa Ablaham le lε, “Le yi Asik le wù boŋ bò lé bo gɛe jee chuŋ le bo bû yu.” **19** Ablaham gɛ kee lε muh kwe lo, tu tanlo Nyo kaasε wu ge wu tu yu. Noo a je yimi le tanlo ba jo lε Asik gɛ bee wu kwe, Nyo kaasε wu nya wu Ablaham le wu nyume wu wuŋe. **20** Gɛ ge fitele fi Asik gɛ leesε tε yi Nyo le fe wu che

boon be Yakob be Esawu wu jemē bo le kune kimbone kī
gè bee kī yu ki tō fe bo le. **21** Gè ge te fitele fi Yakob gè
leesē yi Nyo le wu gè doo wu kwee, wu che boon ba Yosef
wù mwa ye. Wu gè chede noo wu ḥgvuumē yi kimbaŋ le
wu tu wu nyaa ḥgvunē Nyo le. **22** Gè ge fitele fi Yosef
gè leesē yi Nyo le fi gè ge, wu gè doo wu nyūme wa ki
wu kwē wu mo wu tēede kwe ye wu duunyi lē bamii ba
Ishwala lē bo gē bo shēe bo bū woŋ wu Ijib le. Wu mo wu
du lē sege bo doo bo bude yo bo jō biŋkuſe bie. **23** Gè bee
fitele fi chiji Muse be bwee gè leesē yi Nyo le fi gè ge fe bo
nyile Muse yi kii le yi tede lē keefē ba yūuyē wu sege ba
gè boyē wu ge. Bo gè nyile wu noo nje bo gè yēŋ le gè bee
mwa wù joŋe chuu baan̄. Ge bo gè faane ki bo ḥgôdē nchi
wu Nfoŋ gè bvuse ge. **24** Gè ge fitele fi Muse gè leesē te yi
Nyo le sege wu gè kojē wa jwēŋjē fi gè ge, wu fan̄ lē keefē
ba tēŋe wu lē mwa mwa ḥgoŋ yi Nfoŋ Falawu ge. **25** Wu
gè be wu cha fie ki wu yēne nyu ḥge be bamii ba le ba
Nyo, fede ki wu yūge njoŋ be mwēe mù mbefe mù le yi
kife le ne shige. **26** Wu gè bee wu jo lē ba choose wu nje
wu le muh Mbvuse wù Nyo gè ka, tu fifiē keme maajē
fede ki wu kēme kwa wu Ijib wuchii. Wu gè jo noo nje
wu gè jiiŋe maajē wù lē wu gē wu tō fe wu le. **27** Gè ge
fitele fi wu gè leesē yi Nyo le fe wu ja Ijib wu ya faane gè
shēŋ yī toonyi yi Nfoŋ le taŋlo wu gē fīe be wu ge. Wu gè
kaan̄ shēŋ wu ja wu tu wu gēne nje wu gè jiiŋe fie nyu
fwe, njē wu gè yēde Nyo wù ba yēde ge wu le be ajii ge.
28 Gè ge te fitele fi wu gè leesē yi Nyo le fe wu gēe ḥka
wu Ndāŋfe, wu fe ba jo kileme ba yefē yi fese le, wu lē
Nchendaa wu Kwe wù gè yuuyi boon̄ ba bileŋjē ba fwe yi

kfuu le doo wu too wu fesē fe jwe wu fwese wu bamii ba Ishwala le wu mo wu daŋ wu fe. **29** Gè ge tε fitele fi bamii ba Ishwala gè leesē yi Nyo le, fe bo gεεŋ bo daŋ Joo yì Baŋ yì Yεede fekuu njε bo feder nyu kwa. Bamii ba Ijib gè doo bo to tε bo bu fe joo yiyu le bo tu bo mone ki bo fe tε noo yi kude bo bachii yi gεεŋ bε bo. **30** Gè ge tε fitele fi bamii bayu gè leesē fi gè ge bo doo bo gεεŋ bo bu Jeliku, fi ge bo jiεnyε bo kεnε kilaantεŋ kiyu, bo gè doo bo kεnε noo lε bu aju bvusooshwi bimbe bi kilaantεŋ kiyu kεsc bichii. **31** Gè ge fitele fi Lahab wù gè bee kinjikuu kimi gè leesē tε yi Nyo le, wu gè baŋ kwe gε bε ηgoo yi bamii baboo ba woŋ gε ba gè tεεme bikwεε Nyo le gε. Wu gè baŋ kwe gε, njε bamii ba Ishwala gè tuŋ bamii lε bo tō bo jīεnyε bo kēeyε woŋ wuyu, kwεse wuyu fi bo a wu yeh. **32** Ne le le ntāŋe bamii ba gè leesē fitele yi Nyo le, ntāŋ ηgēεŋ mbû faaŋ? Gεh kife nyu yu ki taŋlo ηkē naji mwεε mu bamii, njε Gidion, Balak, Samseŋ, Jefta kεnε Dabi bε Samwe mo bamii ba ntuŋ ba Nyo bamu le gε. **33** Bamii banε bachii le ba gè leesē fitele yi Nyo le. Bamu gè yage bituŋ yi jεŋ le, bamu sage bvunfoŋ a je yì kooji le, bamu kεme mwεε mù Nyo gè ka bo yu, bamu kεme bvunja ki bo baŋ de yi babvule lε keefε bo ηgēje bo gε. **34** Bamu gè kεme bvunja ki bo ge ηgu wù gè bεεde wu kuufe ye wu jime. Bamu kεme bvunja ki bo bû chiaŋ yi bamii ba goone ki bo gwôojε bo bε nyó yi jεŋ le. Bamu ba gè yεne lε bo wεeyi lo, gè ja bo tu bamii ba kεme bvunja. Bamu tu bamii ba jεŋ ba tεεme, bamu kuj bamii ba jεŋ ba bituŋ bimi le bo fεε lo. **35** Bamu gè bee bikεse ba gè leesē tε fitele yi Nyo le. Nyo ge bamii baboo bamu ba gè bee bo

kweeyε wa kaasε bo tu yu bo tu bo nyume bε bo. Bamu bamii gè bee ba bo gè kole bo nyiege bε bo, bo farŋ bo ka goone gε ki bo chine bo le gε, nje bo gè yede lε bo kwe lo, bo kaasε bo bu yi kwe le bo kεmε kinche ki joŋe ki feder kine. **36** Bamu nyu ba gè buu bo ba taane bo bε bangwaŋ ye chiaafe bo, bo kaane bamu bε bancha bo faade bo yeh yi ncha le. **37** Bamu nyu ba bo gè tume bo bε ata bo kweeyi, bo ka baaji bamu bε nyó yi ba baaji bite yu, bo bude bimbe bifeε bifeε, bo gwode bamu bε nyó yi jεŋ bo kweeyi. Bamu gè jiényi bo jiide nyu jé yi shόŋ bε yi b̄i. Bo gè bee bamii ba kifufe, bamii fiine bε bo bo ka nyiege bε bo. **38** Bo gè jiényi bo chee kwa, mo yi bambegε le, bε a manta le, mo a bintuge le. Le bamii ba won kfunc gè baŋŋ kojε gε ki bo chēe wu le gε. **39** Bamii banε bachii le ba gè leesε fitele yi Nyo le, Nyo bεεŋse lo bo wesee. Geenε muh mu bo le gè baŋŋ kεmε gε fiesε fí Nyo gè ka wa gε. **40** Bo gè baŋŋ kεmε gε nje Nyo gè kεmε ntan wù joŋe chuule fε besabεŋ le feder wuboo, wu lε lé ḡe nyū geh sege ba taashε besa bo, fε bo nyume te bo kōjε a Nyo jii gεene mεese.

12 No besabεŋ le wa kinchvu ki bamii ba gè leesε fitele yi Nyo le banε ba le ba gεŋ besabεŋ ba tase, besabεŋ mo be b̄u akuu a bvujijε bvuchii bvù jeese besabεŋ, mo bimbefε b̄i to bi nyu chige ki bi dīŋŋ besabεŋ, bee mo be kāŋŋ shéŋ bee lēge kinlegε k̄i Nyo le wu gεε a besabεŋ fwe. **2** Besabεŋ doo bee lege bee gεε ajii yi Jiso le. Le wu wù gè gwenyε je fε besabεŋ le ki bee lēesε fitele yi Nyo le, nyu wu wù gee fitele fí besabεŋ leese yi Nyo le fi kooji fi gεene fi mεese. Wu gè kaaŋŋ shéŋ ki wu kwē kwe yi

kintaanj le. Wu gè baanj jinjε ge kinchoose ki kfuu chi yiyeε kwe gε, nje wu gè jiiŋe fwe nyume yi bvujonjε bvù le a wu fwe le. Mεesε le wu nyu wu shii a kibo kinchieεŋ ki kala wu Nyo le. **3** Beŋ kwâji kune wuwεε muh wù gè fi kfuu chi weε ηge wù bamii ba befe gè nyaa wu le, wu lε keefε fifieε ḡe lε muntele mwεna ka mu w̄εyi mu tō mu fw̄εεŋ a je gε. **4** Jeŋ yi beŋ tune be kimbefε beŋ baanj a tuŋ ge wa beŋ geεŋ beŋ bu yi gvunε chi muh le, chi giŋ lo gε. **5** Iŋkwaji lε beŋ baanj daaye ge ntefε ȳi Nyo nyaa beŋ le njε boοŋ be gε? Wu jeme lε, “Mwa yan, sege Tada naji wo, keefε wo jôde fekuu gε. Ne wu doo wu sage wo yi fieε le, keefε shéŋ kw̄ee wo gε. **6** Wo kēe lε Tada to wu naji nyu muh wu wù koŋe, wu taane nyu mwa wuchii wù wu jode lε le we.” **7** Beŋ mo beŋ kāane shéŋ yi bangε ba beŋ yεne le, beŋ kēe lε Nyo naji lo beŋ njε boοŋ be. Mwa wumu ne le yu wù chiji naji ge wu gε? **8** Ne Nyo chine beŋ le njε wu naji beŋ no wu to wu naji boοŋ be bachii sen, tu ge beŋ nyu boοŋ be gε, tu beŋ le bikole. **9** Besabεŋ keme te bachiji besa ba fekuu fεne ba gè shee bo naji besabεŋ, besabεŋ ηgvuune bo. Ne besabεŋ gè ηgvuune bo noo, tu ge tajlo besabεŋ nyâ bikwεε Chiji biyo biesa besabεŋ fe lo noo gε, ki be keme kinche k̄i kage gε? **10** Bachiji besa bayu gè naji besabεŋ yi kife le ne shige no bo gè yεne lε fi le chuule fe bo le. Geene Nyo to wu naji besabεŋ maaje wuyu nyu wese besabεŋ wu lε besabεŋ yûude no wu yuude. **11** Sege doo nyume kife ki ba tâane muh ki ba nâji wu, wu yuge nyu nlujε kife kεε le, nyume ge njoŋ gε. Sege doo nyume ajiŋ a kife kiyu, fifieε to nyu be nyiegee mo kinche k̄i chaanj fe wuwεε muh wù ba le ba yεye wu a yinε je le. **12**

Noo bəŋ gê chiaan̄ yene yi woon wa kaase yi tem̄, bəŋ gê te anyuu a wene a koge kaase wo tem̄. **13** Bəŋ geene nyu a je yì chaan̄, wu l̄ keef̄ bikaa bì seene mes̄ bi loge ḡ, bi tem̄ lo. **14** Bəŋ mōne chuule ki bəŋ chē yi nyigee le bena bamii bachii, bəŋ ka mone te chuule ki bəŋ chē kinche kì yuude. Nε muh chee ḡ kinche kì yuude ḡ, tu ḡ tanlo wu to wu yen̄ Tada le ḡ. **15** Bəŋ yēne le keef̄ muh mu ge wu fu ki wu kēme nfh̄ wu Nyo ḡ, bəŋ ka bəŋ yēne te le keef̄ ngo yimi yì befe ge yi ja yi bu a bəŋ ntenee yi ḡ yi tō bε ñge yi ñjìñ bamii ba duude ḡ. **16** Bəŋ yēne te le keef̄ muh mu bəŋ le kēme kinche kinyien̄ yi kinjañ ḡ. Keef̄ muh te fâñe lo fię fi kune Nyo njε Esawu wù ḡ ges̄ kijuse ke kì wu ḡ bee ki wu ḡ wu kēme njε mwa wù ñgamu yi mwęe munjile mù kimimia le maa ḡ. **17** Ḡ bəŋ kee le ajin̄ ayu wu ḡ ja wu ka wu goone ki wu kēme bvushe chiaan̄ yi chiji le, chiji fan̄ lo ḡ? Ḡ je yì wu kuse ḡ baan̄ yu ḡ mo no wu ḡ goone be ajoo ajii ki wu ka wu kēme bvushe bvuyu. **18** Bəŋ kēe le fe bəŋ leme fo meese ḡ nyume njε kijuse ki fkuu kì bamii ba Ishwala ḡ leme fo bvù taŋlo muh kuj yu. Bo ḡ leme, ñgu bəene ne lululu, akfuuñ jime ne tititi, nfuñ jume te ne kekeke. **19** Bo yuge te no soj toŋe, je yimi jeme. Mwęe mù je yiyu ḡ jeme fuuŋse bo, bo tu bo lege lo le keef̄ je yiyu ka yi jeme bo le ḡ. **20** Bo ḡ lege noo nje fię fi je yiyu ḡ jeme ḡ yage bvunga bvuboo. Je yiyu ḡ chiise lo bo le le, “Keef̄ fię bēŋ lo mbebe yi mbege wunę le ḡ. Mo nyu nyan̄, ba tume lo be ata yi kwe.” **21** Nchięeŋ, mwęe mu bo ḡ yede fo, ḡ kuufe ye baan̄. Muse kibee jeme le, “Nfaan̄ wù baan̄ le wu ge ye ja yi tu yi shiŋshi lo me.” **22** Bəŋ le fiena bəŋ

lème nyu yi Mbegɛ wu Sayon le, nyu kilaantɛŋ kĩ le ki Nyo wù keme kinche, ka nyu Yelusalem wù fewe. Le fo fe banchendaa ba Nyo le ba tanlo muh gɛ tan gɛ, bo too bo lanjeye yi kintaashɛ le. **23** Beŋ le beŋ to wa a kintaashɛ ki bamii ba Nyo le, ba le boonj be ba fwe, wu sanj ajee aboo a ɲwa we le fewe. Beŋ le beŋ to wa a Nyo fwe wù suune bansa ba bamii bachii. Beŋ le beŋ to wa te fwe a biyo bi bamii ba gɛ bee chaaŋ, bì Nyo le wu ge wa bi yuude bi geɛne bi messe. **24** Beŋ le beŋ to wa te fe Jiso wù lème fwe wu manjkaŋ mà manfeŋ ntenee a Nyo be bamii, beŋ to te fwe a kilemc ki Jiso kĩ bo gɛ miasɛ yi besabɛŋ le. Kilemc kine jeme fieɛ fi joŋe fi fede fi kilemc ki Abe. **25** Beŋ yêne keefɛ beŋ fâŋe ki beŋ bêŋ muh wù jeme beŋ le gɛ. Bamii ba Ishwala gɛ baaŋ bone ge chiaŋ yi ɲge wu gɛ to fe bo le gɛ nje bo gɛ faŋ ki bo bêŋ muh wù Nyo gɛ cha le wu jême bo le fekuu fene fede jwe we le. No fi le noo tu ge je nyu yu fe besabɛŋ le ki be gɛ be bône ge, ne besabɛŋ le be fanj ki bee beŋ muh wù jeme besabɛŋ le fewe. **26** Gɛ bee sege kɛɛ wu jeme nshɛŋ shiŋshe. Mɛɛse wu le wu ka le, “Sege nlé ɲkâ nshîŋshe, ge nyume nshîŋshe geh nshɛŋ maa ge. Kibvule te lé ki shiŋshe fo.” **27** Njɛmɛ wù le, “Sege nlé ɲkâ nshîŋshe”, duunyi le Nyo lé wu gɛ wu chiaasɛ lo mwɛɛ munchii mù wu gɛ jone mù tanlo ba shiŋshe, wu le shɛɛ geh mwɛɛ mù tanlo ba ge shiŋshe ge. **28** Fi mo fi nyu le besabɛŋ nyâa kiyone Nyo le le bvunfɔŋ bvù besabɛŋ fii, le bvù tanlo ba ge shiŋshe bvu ge. Noo besabɛŋ mo be yûuse Nyo a je yì wu le wu beŋ le, bee nyâa ɲgvunɛ wu le, bee fâane wu. **29** Besabɛŋ nyâa noo nje, “Nyo wese besabɛŋ le njɛ ɲgu wù tanlo wu fieesɛ lo fieɛ.”

13 Bεŋ kôŋe bεŋ gêne fwe njε boor ba bwe mwa. 2

Keefε bεŋ chîne ki bεŋ fii bantolo ala a wene le gε. Bεŋ kēe
lε bamii bamu le bo fi wa noo bo fii nyume banchendaa
ba Nyo bo ya kee gε. 3 Bεŋ kwâji bamii ba le yeh yi ncha
le, bεŋ nyûme geh njε bena bo bachii le yeh yi ncha le.

Bεŋ kwâji te bamii ba bo nyiege bε bo, nje bεŋ te keme ye.

4 Muh wuchii nyâa ḥgvunε a kintaashε ki muh bε kwεε
le, kwεse bε jwεŋse yêne le keefε muh ka wu bû akfuuŋ
wu chêŋe be kinta kiboo gε. Bεŋ kēe lε Nyo le wu gê wu
sâ bamii bachii ba chee kinche ki nyieŋ yi kinjaŋ mo ba

chine kintaashε ki muh bε kwεε le bo bude akfuuŋ. 5

Keefε bεŋ lêesε bvufee bwena yi bige le yi kinche kena le
gε. Muh yûge njoŋ be fieε fî wu keme, nje Nyo le wu jεme
lε, “Gε me nyu ḥgê n'yu chîne wo le gε, gε me nyu ḥgê
n'yu nôŋ wo gε.” 6 Fine mo fi ge besabεŋ ki taŋlo be jεme
bee manje gε no muh ḡe jεme lε, “Tada le nfih waŋ. Gε
taŋlo nfâane fieε gε. Taŋlo muh ge la bε mε?” 7 Bεŋ kwâji
bamii ba ḡe bee bikwεε biŋa ba ḡe ya feje jε yi Nyo bεŋ
le. Bεŋ kwâje no kinche kiboo ḡe bee bo gεεŋ bo mesε,

bεŋ mo bεŋ bêge je yî bo ḡe leesε fitele yi Nyo le yu. 8 Gε

Jiso Kletu to wu kuse gε. No wu chi bee ḥguufε, le no wu

le abεŋ, nyu no wu lé wu nyû segechii. (aiōn g165) 9 Keefε

bεŋ chîne bamii tô bε kfuu chi ban'yεyε ba bo kee gε a bo
bu yo gε, bo chiide bεŋ yu gε. Fi joŋe lε muntele mwesa
besabεŋ tεεme nje nfih wu Nyo fe bee le, nyume gε nje
banchi ba kune mwεε munjile gε. Gε banchi bane fiih
bamii ba bii bo le gε. 10 Besabεŋ keme kitana ki kintanyε,
bachiji kintanyε ba lene fe kitana ki chuŋ yi Nyo yi fekuu
fεnε le, gε bo keme bvunga ki bo jî fieε fî jade fe kine

kitana le gε. **11** Beŋ kēe le kikwεε ki bachiji kintanyε to ki
jo kilemε ki nyáŋ wu gεεŋ bε ki fe Kijuse ki Yuude nε
chuule le, ki wu ḡe kintanyε yu fe bimbefε bi bamii le,
geenε bo jo nyáŋ yiyu leyileyi bo bu bε yi a ntε wuyu le
bo tonj yi fie. **12** Jiso ḡe kwe te akfuuŋ a kilaantεŋ, wu le
wu chûgε bimbefε bi bamii bε kilemε ke. **13** Noo besabεŋ
mo be bû te bee b̄i wu le akfuuŋ a ntε wuyu, bee kēmε te
banchuŋ ba wu ḡe kemε. **14** Besabεŋ kee le gε la chinε
chi besabεŋ le fo fene nyu besabεŋ mε geh be nyume fo
segechii gε. Besabεŋ jiiŋe fwe nyu yi la ch̄i baaŋ ch̄i too
le. **15** Noo besabεŋ mo be b̄e yi Jiso le bee ḡee kintanyε
ki mbεεŋse fe Nyo le segechii nyu fieε fi bude a bee mu fi
jeme kune jee che. **16** Keefε beŋ dâayε ki beŋ ḡee gee chi
jonε mo ki beŋ gâde mwεε mwena mù beŋ kemε bena
bamii bamu gε. Ne beŋ ge noo, tu le kintanyε k̄i jonε fe
Nyo le. **17** Beŋ yûgε bamii ba le bikwεε biεna le, beŋ ḡee
no bo goone, nje bo jiiŋe fe biyo biεna le nje bamii ba kee
le bo lé bo tânyε jwe kune lεme chiboo, Nyo le. Beŋ ḡee
noo, wu le bo gee lεme chiboo bε kinlanje, bo ya nyume
gε yii yii gε. Ne bo gee yii yii, fifieε gε fi beŋ gε. **18** Beŋ
bûnε fe bee le. Bee kee nchiεŋ le gε fitele sage bee yi
fieε fimi le gε, nje bee to be goone ki bee ḡee fieε fichii bε
ŋgvunε. **19** Nlege baaŋ le beŋ bûnε, wu le tanlo n'yaanŋse
ŋkaase ntô fe beŋ le. **20** Nyo wù le Nyo wu kimbone le wu
wù ḡe kaase wu bvuse Jiso wù Tada wese besabεŋ wù le
Nchiεŋ Shóŋ wù baaŋ yi kwe le. Wu ḡe bvuse feder yi
bvunja bvu kilemε ki maŋkaŋ mà kage gε le. (aiōnios g166)
21 Nlege le wu nyâ beŋ bε mwεε mù njoŋe munchii, wu le
beŋ ḡee fieε fichii fi wu goone. Nlege te le wu lêne fieε

fichii yi ye yese besabey le feder yi Jiso Kletu le, fi wu
yede le fi joje wu le. Besabey tume maŋkuŋ ma Jiso Kletu
wunə segechii mo kage ge. Fi nyume noo. (aiōn g165) 22

Booŋ ba bwəŋ, nlege le bəŋ kāŋ shéŋ bəŋ yù je yi ntefə
yǐ nsan fe bəŋ le yine. Fiee fi nsan le geh ne fi kfufe. 23
Ngone le bəŋ kəe le mwa bwe wese besabey wù Timoti le
ba bvuse wa wu yeh yi ncha le. Wu ne yanse lo wu to,
besa wu jiénye kikaa kimimia bee to bee yəŋ bəŋ le. 24
Bəŋ yēsə bamii ba le bikwəŋ biɛna le bachii mo bamii
ba le ba Nyo bachii bəŋ nyâ mene. Booŋ ba bwee wese
besabey ba Itali bo chiiŋse te n'yēsə bəŋ le. 25 Tada dūnye
fitele fi joje fe bəŋ le bachii.

Jem

1 Ijwa wunε saŋ mε wù Jem, mwa lεme wu Nyo bε Tada Jiso Kletu. Nsaŋ fε chikfuu chi bamii ba Nyo, chǐ yuufe ncho chifεε chǐ le chi saarε yi woŋ le wuchii. N'yεεse bεŋ le. **2** Booŋ ba bwεεŋ, mmoŋ ne too fε bεŋ le jé le, bεŋ jô le le bvujonε. **3** Njεme noo nje bεŋ kee le no bεŋ fede a mmoŋ ntεneε, bεŋ ka leese geh nyume fitele yi Nyo le, fi lé fi gê bεŋ kēe ki bεŋ kāane shεŋ chuule. **4** Bεŋ kāane geh shεŋ noo bεŋ gεεŋ bεŋ mesε, wu le bεŋ nyume bamii ba le bo ta bo koje, bεŋ ya fuge gε fεεε gε. **5** Ne muh mu fuge bvufee bvu Nyo, wu lεge geh nyu a Nyo le, wu nya wu yu. Nyo le wu wù nyaa muh wuchii bε fitele fichii, wu waade gε muh gε. **6** Geene, muh doo wu lege wu mo wu lεme geh bε Nyo fitele fimimia, wu mâŋe gε. Bεŋ kēe le muh wù majε, le nje joo yì baŋ yì fii bude yi shεŋe yi bii a yi gεεne yo. **7** Keefε muh nje wεε kwâŋi le wu lege fεε a Tada le wu kεme gε. **8** Wεε muh kεme muntele munfee, wu njiine lo yi fεε le fichii fí wu gee. **9** Muh wu mbεme wù fuude yûge njoŋ le Nyo le wu bεεŋse wa wu, **10** muh wu kwa yûge njoŋ le Nyo le wu shiishe wa wu, nje wu lε wu gê wu gêεŋ wu chîne kwa we le, geh yεεŋyεεŋ no nfude to wu fuushi yi agaaŋ le wu ja wu yεle. **11** No juu to chi saaŋ muu doo wu baŋ wu toonyi agaaŋ wo yεle, nfude wu yi wo le yεle, bvujonε bwe ka, nyu geh yεεŋyεεŋ no muh wù jienyi wu kuŋe kwa we lε wu gê wu gêεŋ. **12** Kinlanye kǐ baŋ le ki muh wù kaane shεŋ sege mmoŋ to fε wu le, nje sege wu lεŋ wu tεεme, wu gê wu kεme gvune chi kinche kǐ kage gε kǐ Nyo le wu ka muh wuchii wù koje wu yu. **13** Fε fεε ge doo fi tele muh le wu

gê kimbefɛ, wu tu wu duu le tele Nyo wu gɛ, nje ge taŋlo
fieɛ tele Nyo wu gê kimbefɛ gɛ. Gɛ Nyo to wu tele fie muh
gɛ. **14** Fieɛ fi to fi tele muh noo, le mwɛɛ mù mbefe mù
wu keme ɲkwajɛ yi mu le, mu doo mu lɛɛbe wu mu mo
mu fasɛ wu, **15** sege ɲkwajɛ wù befe kɛmɛ fwe, wu boo
kimbefɛ, kimbefɛ ge doo ki ku ki kojɛ, ki to be kwe. **16**
Booŋ ba bwɛɛŋ ba le shéŋ yan, keefɛ bɛŋ lɛɛde be bikwɛɛ
biɛna gɛ. **17** Mwɛɛ munchii mù le chuule, be nya yichii yì
jone yi gɛɛne yi mɛɛse, yi besabɛŋ keme jade nyu fɛwe fc
Nyo le. Le wu, wù Chii wù Nfɛ mwɛɛ munchii mù nyaa
n'yule. Gɛ wu kuse nje kinjiinyi to ki kuse manjuu le gɛ.
18 Le wu wù gɛ koŋ ki wu châ besabɛŋ wu nya besabɛŋ
be je yì le nchiɛɛŋ yi nya kinche kifɛŋ besabɛŋ le, wu le
besabɛŋ nyûme fieɛ fi fwe fi wu gɛ bale le le fi antenɛɛ a
mwɛɛ munchii mù wu gɛ fe. **19** Booŋ ba bwɛɛŋ ba le shéŋ
yan, bɛŋ kee le muh wuchii keme ki wu nyûme chege ki
wu nyâ bintuŋ yi fieɛ le, wu jôde wɛɛ be njɛmɛ, wu jôde
wɛɛ ki wu tôonyɛ shéŋ, **20** nje gɛ muh wù toonyi shéŋ
tanlo wu ge fieɛ fi chaŋ fi Nyo goone gɛ. **21** Fi mo fi nyu
le, bɛŋ chîne kinche ki nyiɛŋ le mo kiŋge kì tɛɛme, bɛŋ
shîishɛ bikwɛɛ biɛna, bɛŋ fi je yi Nyo yì ba le ba leesɛ fc
muntele mwena le. Je yinɛ le yì taŋlo yi bvuse biyo biɛna.
22 Keefɛ bɛŋ lɛɛde be bikwɛɛ biɛna ki bɛŋ yûge geh lo je yi
Nyo maa gɛ. Bɛŋ gêe no yi duu. **23** Muh wù yuge geh lo je
yi Nyo wu ya gee gɛ no yi jɛmɛ gɛ, le nje muh wù le wu
bijɛ bvushi bwe a mijoo le, **24** no wu biji noo, wu baa jinj
wu mo wu daayɛ lo kimimia no nfieɛɛne ye le. **25** Geenɛ,
muh wù biji chuule a nchi wù taashi banchi bachii le wu
ka bvuse bamii bvunfa le, wu lɛme yi wu le segechii,

wu daayi gε fιεε fι wu yuge wu jεme gε, wu gee no wu duu, Nyo lé wu gê wu nôj kimbone yi fιεε fιchii fι wu gee le. **26** Nε muh tεŋe kikwεε ke le wù le muh mbεmε, wu fanj ki wu jījε lεmε che le, tu wu lεede bε kikwεε ke, fιεε fι wu tεŋe kikwεε ke le wu le muh mbεmε fι le achiji.

27 Mbεmε wù Nyo wù Chii yεde le wu le chuule wu ka yuude a wu jii, le wu muh wù jiiŋε fε boοŋ baŋkfу le mo fε bakwεŋkfу le yi baŋgε baboo le. Wu ka jiiŋε fε kikwεε ke le, yi mwεε mu yi nsheŋ le fεnε le keefε mu lōoŋ bε wu gε.

2 Boοŋ ba bwεεŋ, no bεŋ le bεŋ leesε wa muntele yi Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu wù le Tada wu bvukuge, keefε bεŋ dâunyi yeye yeye gε. **2** Njεme noo nje taŋlo bamii bafeε ja bo to fε kintaashe kena le, muh mu jii njú yī joŋe, wu lee muncha mu ba kenyε bε kichwa ki bige kī yεεde, wumu nyu fie muh kifufe, wu jii njú yī saayε. **3** Bεŋ mo bεŋ jεme muh wu kifufe le le, “Lēŋ fεgε!” , kene le, “Tō shīlε fεkuu fεnε yi nsheŋ le”, bεŋ mo bεŋ nya bvufee nyu yī muh wu suse ye wεε le, bεŋ jεme wu le le, “Gè tō shīlε fεnε!” **4** Nε bεŋ ja bεŋ ge noo, tu gε bεŋ tu wa bamii ba suune bansa ba muntele mū yiide gε? Gε fine fιεε yεne le bεŋ duunyi yeye yeye a bεŋ ntεnεε gε? **5** Boοŋ ba bwεεŋ ba le shéŋ yan, bεŋ yēgε bεŋ yū, gε nyu bamii ba kifufe ba fεkuu fεnε ba Nyo le wu cha le bo kēme mbεmε wu le wu yise gε? Gε ka nyume bo ba Nyo lé wu gê wu nyâ bo kijusε antεnεε a bvunfоŋ bwe bvù wu gε ka muh wuchii wu koŋe wu le gε? **6** Geenε, bεŋ jade fienā bεŋ tu choose lo muh kifufe a yinε je le, bεŋ yεne gεh nyu muh kwa le. Bamii ba nyuse bεŋ bo chiide bεŋ bo gεεne bε bεŋ yēh yi

bansa le, le baanj? Gε nyume bamii ba kwa gε? 7 Gε ka nyume geh bo ba jeme jé yì befe kune jee chi ηgvunε chieε chì ba chu ye yene le gε? 8 Beŋ gēcde nchi wu Nfon wù Nyo wù le a Ηwa we le. Nchi wunε le lε, “Wo kōŋe muh wù le mbebe yo le no wo koŋe kikwεε kuŋ.” Ne beŋ gee noo, tu beŋ gee chuule. 9 Geenε, beŋ ne duunyi yeye yeye, tu le kimbefε beŋ gee, tu beŋ le beŋ ηgode nchi wu koo beŋ. 10 Beŋ kēe lε ne muh gεede mo nyu banchi ba Nyo bachii, wu ge wu ηgode wu mumwaa, tu wu le wu ηgode wa bachii. 11 Fi le noo, nje Nyo wù gè jeme lε, “Keefε wo jāŋ kwe muh kene juma muh ḡiŋ be muh mu gε” le geh te wu wù gè jeme lε, “Keefε wo yūuyε muh mu gε.” Ne wo le njε wo jo kwe muh kene juma muh seŋ, geenε wo yuuuyε muh, tu wo le wo ηgode nchi wu Nyo. 12 Noo, beŋ jēme beŋ ka gēe mwεε njε bamii ba Nyo lé wu gē wu sâge bo wu bii nchi wù bvuuuse bamii bvunfa le. 13 Beŋ kēe lε sege Nyo doo wu sage nsa, wu gε ka wu koo yii fe muh wù gè baanj koo gε yii fe muh mu le gε. Geenε, muh wù koode yii lé wu gē wu bōne yi nsa le. 14 Boŋ ba bwεŋ, muh ne jade wu mo wu duu lε wu le wu leesε wa fitele yi Nyo le, gε njε gee che duunyi noo seŋ, fifieε lé fi gē fi fih wu yi la le? Taŋlo fitele fi wu leese fiyu ge fi bvūse wu? 15 Ba jo lε, mwa bwoo wù jwεŋse kene wù kwεse ja wu tu wu fuge njú be mwεε munjile mu aju achii, 16 wu to fe wo le, wo jeme wu le lε, “Nyo nōŋ kimbone yi wo le, wo kēmε njú be mwεε munjile.” Ne wo jeme geh lo noo, njε wo nya wu be mwεε mù wu goone yi kinche ke le seŋ, fifieε lé fi fih wu yi la le? 17 Beŋ baanj yεŋ gε lε, muh duu lε wu le wu leesε fitele yi Nyo le, njε

gee che duunyi noo səŋ, tu fitele fí wu leese ləfilefi le fi kwe wa gε? **18** Muh mu taŋlo wu ja wu du lε, fi muh mu le lε wu le wu lee nyu fitele yi Nyo le, fi muh mu nyu lε wu gee nyu gee chὶ kooji. Mε mo njeme lε wu dunyε no tanjo muh leesε fitele yi Nyo le, njε gee che kooji lo səŋ, ndunyε wu no nle nleesε fitele yi Nyo le nyu yi gee chan chὶ kooji le. **19** Nε muh bεmε lε Nyo le wu mumwaa, tu le chuule. Geenε, mo banchendaa ba debele tε le bo bεŋj geh noo bo tu bo faane, bo koge. **20** Wεε muh le kiyuŋ. Wu goone lε ndunyε lε ne muh leese fitele yi Nyo le njε gee che joŋe lo səŋ, tu le achiji? **21** Gε fieε fí gὲ ge Nyo yεŋ lε Ablaham wù chiji wese besabεŋ le wu kojε muh we le, gὲ bee gee che chὶ kooji gε? Gε wu gὲ jo mwa ye wù Asik, wu giŋsε yi kitana ki kintanyε le ki wu gē kintanyε yu fε Nyo le gε? **22** Bεŋ yεŋ gε lε fitele fí wu gὲ leesε yi Nyo le, bε gee che chὶ kooji gὲ jiŋyi kikaa kimimia gε? Gee che chὶ kooji gὲ bee chi dunyε lε fitele fí wu gὲ leesε yi Nyo le gὲ yisε. **23** Fi mo fi kojε no ba gὲ saŋ a ḥwa wu Nyo le lε, “Ablaham gὲ bee wu leesε fitele yi Nyo le, nje noo, Nyo yεŋ lε wu le muh wù chaan.” Ba mo ba tεŋe wu lε nsaa yi Nyo. **24** Bεŋ baŋŋ ka yεŋ gε lε fieε fí to fi ge Nyo yεŋ lε muh le wu kojε muh we le nyu gee chὶ kooji, gε me geh fitele fí wu leese yi Nyo le maa gε? **25** Le geh yεŋyεŋ no fi Lahab wù gὲ bee kwεse wu kinjikuu gὲ bee. Fieε fí gὲ ge Nyo yεŋ lε wu le wu kojε muh we le, gὲ bee gee che chὶ kooji. Wu gὲ bee wu fi baŋkeeyε ba Ishwala a wu ye, aŋŋ ayu wu dunyε bo je yimi yi yeye yì bo wεŋŋ bo tū jiŋ yi le. **26** Fi tu fi nyume lε, gε no kiyo chine nyar yi ye le, yi tu nyu wa kinkwe ki fieε lε, le geh

yεεŋyεεŋ no muh leese fitele yi Nyo le, njε gee che kooji
lo sεŋ tu fitele fiyu le kiŋkwe ki fiεε le.

3 Booŋ ba bwεεŋ, keefε bεŋ ba duude gôone ki bεŋ
nyûme bamii ba n'yεyε gε. Bεŋ k  e lε bamii ba n'yεyε,
wuboo nsa lé ba nyû ba t  aa chuule. **2** Le nchiesŋ le
besabεŋ bachii gee jiale wesee. Geenε, muh nε le yu wù
gee ge jiale yi njεmε le gε, tu le muh wù kojε wu gεεŋ wu
mεsε, wu ka kee tε ki wu sh  e bε ye ye yichii. **3** Besabεŋ
jode ncha bee leesε a nyambala mu ki bee ge lε yi y  ge
besabεŋ le. Bee mo be fiise ny  ŋ yiyu yi gεεne a besabεŋ
kojε yo. **4** Bεŋ y  ŋ tε no fitima fi a joo le. Fi kuge nε
chuule, fii yi t  eme to yi doone fi. Geenε, fiεε fi muh wù
chiide fitima fiise yu fi gεεne a wu kojε yo, le geh nε
shige. **5** Le geh yεεŋyεεŋ no lεmε le. Chi nyume geh lo fiεε
fi shige yi muh le. Geenε, chi j  eme mwεε mu kinchiaasε
ye baaj. Ge bεŋ kee no taŋlo ıgu ta nε kwayy, wu koo,
wu fieesε kikoo kichii gε? **6** Lεmε le tε njε ıgu. Lεmε le
kimbe ki ye yi muh antεnεε a bimbe bichii ki mwεε mù
mbefe mù fεkuu fεnε le mu taashε yi chi le, mu laaj mu
chεŋε bε ye yi muh yichii. Lεmε to chi fwεε ıgu wu chεŋε
bε kinche ki muh kichii.   gu kfunε, lεmε jode nyume
fe ıgu wù baaj le. (**Geenna g1067**) **7** Bamii taŋlo bo y  yε
chikfuu chi ny  ŋ yichii yi y  ge bo le. Bo le bo yεyε wa
ny  ŋ yi nchvuuj bε munyii mo ny  ŋ yi   aane bε yi a joo.
8 Geenε, ge muh nyume lo yu wù taŋlo wu yεyε lεmε gε.
Lεmε to chi wεsε geh lo ki chi j  eme mwεε mù mbefe mu
taŋlo mu yuuysε muh njε nlo. **9** Le lεmε chine ch  i besabεŋ
bεεŋse Tada wù Chiji wese besabεŋ yu, ka nyume geh chi
ch  i besabεŋ to be nooŋe loŋ bamii le, bamii banε nyume

Nyo wù fe bo, bo fiεεnε wu. **10** Jwe wu mumwaa tu wu
bvuse mbεεηse wu ka nooŋe loŋ. Booŋ ba bwεεŋ, gε
fi kεme ki fi nyûme noo gε. **11** Tanlo joo yĩ yuude bε
kinduudu bûde jwe wu mumwaa? **12** Booŋ ba bwεεŋ,
tanlo fimbì yûŋ yi kifelε le? Noo, le tanlo ntulu yûŋ yi
fimbì le la? Gε tanlo tε jwe wu joo yi ɳka bvûuse joo yĩ
joŋe gε. **13** Le yεεŋ a bεŋ ntεnεs wù duu le wu feefe wu ka
kee fiεε? Mwedε dûunyi kikwεε ke yi kinche ke kĩ joŋe le
bε gee che chi chuule chi wù gee, wu ya chiaase gε ye gε,
no muh wù feefe to wu nyume. **14** Geenε, nε muh fuuge
bε kɪŋhε mo n'yεlε ajii fe fitele le, keefε wu chiaase ye
bε fifieε gε. Nε wu ge noo, tu wu mbiane kune kinchieŋ.
15 Gε kfuu chi bwεε bvufee nyu bvù feewe gε. Le bvu yi
nsheŋ le, nyume bvu muh wu wuŋ, ka nyume bvu debele.
16 Bεŋ kēe le mo faaŋ fe bamii kεme kɪŋhε fo bε n'yεlε
ajii, le mwεε to mu saayi geh lo fo, bo tu bo gee chikfuu
chi mwεε mù mbefe munchii. **17** Geenε, muh wù kεme
bvufee bvù jade feewe, to wu yuude lo, wu koŋe nyiεgee
wu ka nyume wεε, wu nyaa tε bintuŋ muh mu le, wu yisε
bε yii mo gee chǐ joŋe, wu duunyi gε yeye yeye gε, wu
kεme gε jé yifiεε gε. **18** Noo, bamii ba gεede nyiεgee, bo
boone ɳgo yĩ le nyiεgee, ɳgweji nyûme kinche ki chaŋ.

4 Fiεε fi jade fi too bε waa mo bvuju a bεŋ ntεnεs le la?
Gε nyume kɪŋkoŋe ki mwεε mù ye yene goone mù bεεne
shéŋ yene le gε? **2** Bεŋ doo bεŋ goone fiεε nje bεŋ kεme
sεŋ, bεŋ tu bεŋ goone ki bεŋ yûuyε muh fe bεŋ kēmε.
Nε bεŋ doo bεŋ bvushi ajii yi fiεε le fi fuge, bεŋ tu bεŋ
waade, bεŋ juu. Fiεε fi gee le keefε bεŋ kēmε mwεε mune
gε le nje bεŋ baan legε gε fe Nyo le gε. **3** Nε bεŋ doo bεŋ

legε, bεŋ gε kεmε gε, njε gε bεŋ lεge bε baŋkwajε ba kooji gε. Bεŋ lεge mwεε nyume gεh ki bεŋ gεe mwεε mù ye yene goone le yu. **4** Bεŋ le lo njε bikεse kεnε biliŋse bò le bo chine wa yéh yiboo le bo tu bo gime bε bikεe bamii bamu kεnε biliεη bamii bamu. Gε bεŋ kee lε muh kole nsaj bε woŋ kfunε, tu wu le wu tu wa muh wu kimbane fε Nyo le gε? Noo, bεŋ kεe lε no nyume yεεŋ wù le wu cha fie ki wu kôo nsaj bε woŋ kfunε, tu mwεde le wu tu wa muh wu kimbane bε Nyo. **5** Tanlo bεŋ jiεnyε nεe fε bεŋ kwâjι lε fιεε fι ba gε saŋ a ïwa wu Nyo le, le achiji? Ba gε saŋ lε, “Nyo kεme kinkonε, wu beede baan fε kiyo ki wu gε gεle lε ki nyûme ye yese besabεŋ le.” **6** Nyo nyaa nfih besabεŋ le baan. Le fιεε fι ba saŋ a ïwa wu Nyo le lε, “Nyo shiishi bamii ba chiaase ye yiboo, geenε wu nya nfih bamii ba shiishi bikwεε biboo le.” **7** Noo, bεŋ nyâ bikwεε biεna Nyo le, bεŋ lεεŋ bεŋ sô bikaa debele le wu fεε lo a bεŋ jii. **8** Bεŋ tô mbebe yi Nyo le, wu tô te mbebe yene le. Bεŋ bamii ba befe bεŋ bvûushε chiaaŋ fε mwεε mù mbefe le, bεŋ chûgε muntele mwena bεŋ ba lεme bε muntele munfεε bε Nyo. **9** Bεŋ nyûme bε yii, bεŋ bεede bεŋ shîishi ajoo ne wowowo. Bεŋ lû bε chike, bεŋ bεede gεh nyume kwe, bεŋ lû bε njoŋ wù bεŋ yuge, bεŋ sôge nyume bikwεε. **10** Bεŋ shîishe bikwεε biεna a Nyo jii, wu bεεŋse bεŋ. **11** Boŋ ba bwεεŋ, keefε muh jême jé yì befe kune mwa bwεε gε. Ne muh jεme jé yì befe kune mwa bwεε kεnε wu sage gee chi mwa bwεε, tu wu jεme jé yì befe nyu kune nchi wu Nyo wu ka sage nchi wuyu. Ne muh sage nchi wu Nyo, tu gε wu baan muh wù gεede nchi wεε gε. Wεε muh le wu tu wa muh wù sage lo nchi.

12 Muh wù nyaa nchi wu ka suune bansa ba bamii, le gëh
wu mumwaa. Le gëh wu wù taŋlo wu bvûse kene wu
lëeshe muh. Wo le yeeŋ wù sage gee chi muh mu? **13** Beŋ
yége beŋ yû, beŋ ba jade beŋ duu le, “Abeŋ kene fewege
bee lé be gëeŋ kilaanteŋ kine le, kene kege le, be chê yo yi
kiluŋ le, bee kâme waan, bee kême mbe.” **14** Beŋ doo beŋ
jeme noo, beŋ kee fiɛɛ fi lé fi bû fi kôoshe fewege? Beŋ
kee fiɛɛ fi le kinche kena? Kinche kena le një kimbe kì ba
yene ki le, ki lœŋ shige ki mo ki lëse. **15** Fiɛɛ fi beŋ bee
beŋ jême le le, “Në Tada fene le wu beŋ le bee nyûme yu,
bee gë fine kene fiege.” **16** Geenë, beŋ jade fiëna beŋ ka
beŋ chiaase lo ye, beŋ kfuunë gvuu. Beŋ kêe le kinchiaase
ye noo le kimbefë. **17** Noo, muh wù kee fiɛɛ fi kooji fi wù
këme ki wu gë, një wu ge seŋ, tu wu le wu ge kimbefë.

5 Bamii ba kwa, bεŋ yêge bεŋ yû fies fi njeme. Bεŋ bēede, bεŋ fūuge bε kwe nje ηge wù lé wu tō fe bεŋ le. **2** Kwa wene le wu fo wa, shé kaanj njú yene. **3** Mwεε mwεna mu bige le ηga koo wa. Ηga chine lé yi dūnye kinche kena ki n'yεlε ajii, yi ka yi jí ye yene ne nje ηgu. Kanε le wa aju a fεkimεsε, bεŋ baanyi gεh nyu kwa. **4** Bεŋ jīnε bεŋ yēŋ bεŋ le bεŋ lεsε bε bamii ba lεne ηεε yene le. Bo nyume bo gwejε wa mwεε mwεna bεŋ faŋ ki bεŋ lāŋε bo, bo tu bo beede. Bo nyume bo bee wa Tada Nyo wù kεme bvunja bvuchii wu yu kwe yiboo. **5** Bεŋ le bεŋ che wa fεkuu fεnε bεŋ ji bikwεε biεna no ye yene goone. Bεŋ le bεŋ ji wa mwεε bεŋ tu bεŋ kuge nje nyáŋ yi ba bvushe le yi chieεne juu chi ba lé ba sânyε. **6** Bεŋ le bεŋ boor bikaa a bamii jij bo lee yi ηge le. Bεŋ yuuuyε bamii nje bo le bo ge jiale sεŋ, nyume ge bamii ba taŋlo bo lεme bo sogε bikaa bena bo

gε. 7 Boorj ba bwεεŋ, fi mo fi nyu le bεŋ nyûme nyiεgee
gεεne bude sege Tada lé wu gê wu kâasε wu tô. Bεŋ bîjε
bεŋ yêŋ no bamii ba lεne ηεε to bo nyume nyiεgee gεεŋ
bu sege bo lé bo gwêjε ηgu yî joŋe ηεε yiboo le. Bo to bo
chîεene jaŋ gεεŋ bu sege yi le yi gwe fε bo boorj mwεε, bo
chîεene mu gεεŋ bu sege mu ta. 8 Bεŋ tε nyûme nyiεgee
noo. Bεŋ lêmε geh bεŋ tîεeme nje kife kî Tada lé wu gê wu
tô ki kooji wa lo. 9 Boorj ba bwεεŋ, keefε muh shûŋshi
mwa bwee gε. Muh wù shûŋshi mwa bwee lé wu gê wu
kêmε nsa. Muh wù lé wu gê wu sûunε bansa lεme wa a
yeh nfwεεŋ. 10 Boorj ba bwεεŋ, bεŋ jô mbejε fε bamii ba
ntuŋ ba Nyo ba gè shee bo jεme bamii le a jee chi Tada le.
Bo gè yene banjε, bo nyume nyiεgee. 11 Besabεŋ le bee
yεŋ le bamii bachii ba gè kane shéŋ bo gεεŋ bo mεε, Tada
gè noŋ kimbone yi bo le. Bεŋ le bεŋ yu wa kune Jub
no wu gè kane shéŋ wu gεεŋ wu mεε, bεŋ ka bεŋ yu tε
no Tada gè jiεnyε wu kaasε ηgε we wu tu bvujonε. Tada
gè ge noo, nje wu kaane shéŋ be bamii, wu koode yii fε bo
le. 12 Boorj ba bwεεŋ, fîε fî fede mwεε munchii le le,
keefε muh doo wu jεme fîε wu kaŋ lo gε. Kεnε wu kane
nyu woŋ wu Tada, kεnε wu kane nsheŋ, kεnε nyu fîε nje
la. Nε muh le wu bεεŋ fîε le, “Εεŋ”, fi nyûme no fi le. Wu
fan le, “Aay”, fi nyûme no fi le. Nε bεŋ gee noo, bεŋ gε
ka bεŋ gwê nsa gε. 13 Nε muh mu bεŋ le yene ηgε, wu
bûnε. Muh nε yuge njoŋ, wu yêεne wu bêεŋse Nyo. 14
Nε muh mu bεŋ le chεne lo, wu tîεŋ bachiji kintaashε ki
bamii ba mbεmε, bo tô bo gê buunε a wu we, bo yêfε wu
bε mεε ajee chi Tada le, 15 buunε chiyu chî bo buune bo
nyu bo leesε fitεle yi Tada le, chi fîh wu, wu têmε, Nyo

chîaase wu we. Nε fi le lε muh wuyu le wu ge kimbefε,
Nyo lêeshe wu nyâ wu le. **16** Noo, fi mo nyume lε, muh nε
ge fîεε fi befe, wu sεεŋ mwa bwee le, muh bûune fε muh
le, muh bûune fε muh le, wu lε Nyo fē bεŋ. Buunε chi
muh wù chaan kεme bvunga baan chi gee mwεε wesee.
17 Bεŋ jô njiŋε yi Alaja le. Wu gε bee muh wu wuŋ nje
besabεŋ. Wu gε buunε nchiεεŋ nchiεεŋ lε keefε jan gwê
yi nshεŋ le gε. Jan me geh we noo yi biluŋ le bitede bε
kingade. **18** Wu gε ja wu ka wu buunε, Nyo shiishe jan,
mwεε kaase mu tu mu kuu yi nshεŋ le. **19** Booŋ ba bwεεŋ,
muh mu beŋ le ja lo wu chine je yì nchiεεŋ le wu tu wu
jiaade lo, muh mu jo wu tu bε wu jij, **20** muh wù tu bε
wu jij wεε wu kēe lε nε muh kuse muh wù gee mwεε mù
mbefe, wu chine jé ye yi achiji le, tu wu le wu bvuse kiyo
ke chiaan yi kwe le, Nyo lêeshe bimbefε bie bǐ le bi yise bi
ma lo.

1 Bita

1 Ijwa wunε saŋ mε wù Bita mwa wu ntuŋ wu Jiso Kletu. Nsaŋ fε bamii ba Nyo le wu cha lε le be, bo saarje bo nyu bantolo bimbe bǐ Bontu, Galeshiaŋ, Kafadosia bε Esia mo Bitinia le. **2** Nyo wù Chiji wese besabεŋ gè cha bεŋ no wu gè kee wa baarj lo lε fi lé fi gê fi nyûme. Kiyo ke mo ki seesε bεŋ ki gεε yeye wu le bεŋ ge bεŋ yu Jiso Kletu le ba mîasε bεŋ be kileme ke. Nyo dûnyε fitele fi joŋe fε bεŋ le wu ka wu nyâ bεŋ be muntele mù nyiegee chuuile. **3** Mbεεŋse nyûme fε Nyo wù le Nyo wu ka nyume Chiji Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu le. Yii ye yî wu kole fε besabεŋ le wesee le yi fε wu boo bee mboyε wù fwεŋ no Jiso Kletu gè bu yi kwe le. Fine le fi ge besabεŋ ki bee chee mεesε bee jiiŋe geh nyume fwe, **4** ki bee ge be jî bvushe bvù wu le wu gεε bee le yi woŋ wù fewe le. Bvushe bvunε ge taŋlo bvu fo gε, kεnε bvu chεŋε, kεnε bvu kwe nchoŋ gε. **5** Fede yi fitele fi bεŋ leese yi Nyo le, wu gεŋe bεŋ be bvunja bwe gεεŋ bu no wu lé wu bvûsε bεŋ, fi le fiesε fi wu le wu seesε wa wu gεε le fi lé fi dûnyε juu chî fεkimεsε. **6** No bεŋ kee noo, bεŋ mo bεŋ laŋeye. Geenε bεŋ keme geh ki bεŋ yûge nsaase yi kife le shige nje bamooŋ ba too fε bεŋ le jé le jé le. **7** Bo too ki bo mon laa fitele fiena fi bεŋ leese yi Nyo le le fi kooji la. Mo kichwa ki bige kî yεede ba to ba moŋ be ŋgu, kichwa kine le fiesε fi taŋlo fi chεŋε. No fi le noo tu taŋlo ba moŋ tε fitele fi bεŋ leese yi Nyo le, nje fi le fiesε fi fede kichwa ki bige kî yεede. Noo, ge doo nyûme juu chî Jiso Kletu lé wu gê wu dûnyε kikwεε ke, ba bεεŋse bεŋ, ba tûme maŋkunj mēna, ba ŋgvûune bεŋ. **8** Bεŋ koŋe Jiso Kletu wù

bεŋ gè baŋ a yεŋ gε wu le gε, bεŋ bεεŋ wu le mεeſe, mo
bεŋ yεne gε wu le gε. Bεŋ mo bεŋ yuge njoŋ wù baŋ wù
tanlo muh gε sεεŋ gε, **9** nje bεŋ kee lε no bεŋ leese fitele
yi wu le, fιεε fι lε fi tō ajiŋ le mbvuse biyo biεna. **10** Bamii
ba nturj wu Nyo ba gè jεme kune mbvuse wù Nyo lε wu tō
wu bvûse bεŋ yu, bo gè taade chuule bo goone ki bo kεε
kune saaka wunε no Nyo lε wu ḡe wu bvûse bεŋ. **11** Kiyo
ki Kletu gè bee yi bo le no bo gè teede lε Kletu lε wu ḡe
wu ȳεŋ n̄ge ge doo nyume ajiŋ ayu, wu k̄emε bvukuge. Bo
mo bo goone ki bo kεε kife k̄i mwεε muyu lε mu ḡe mu
kôoshε, bε je ȳi mu lε mu ḡe mu j̄iεnyε yi le fε mu kôoshε.
12 Nyo mo wu ge bo kεε lε mwεε mù bo gè jεme mune gε
bo gè jεme nyu fε bikwεε biboo le gε, lε mu le fε bεŋ le.
Le mu mune mù bεŋ gè yu wa jwe wu bamii ba gè feeji
saaka wù joŋe kune Kletu bεŋ le fede a bvunga bvu Kiyo
ki Yuude k̄i Nyo gè chiiŋε ki to fεwe. Mune le mwεε mù
mo banchendaa ba Nyo beede ki bo kεε mu. **13** No fi le
noo, bεŋ s̄eεsε bvufee bwena, bεŋ kâaŋ bicha biεna. Bεŋ
shēe bε bikwεε biεna, bεŋ j̄iŋε nyu fwe chuule yi kinkoŋε
ki lε ki ḡe ki tō fε bεŋ le, sege Jiso Kletu kaasε wu dunyε
kikwεε ke. **14** Bεŋ ȳuge Nyo le n̄je boŋ be. Keefε bεŋ ka
bεŋ ḡee mwεε mù nyaŋ yi ye goone no bεŋ gè shee bεŋ
gee sege bεŋ gè baŋ kijibε le gε. **15** No wu wù gè tεŋε
bεŋ yuude, bεŋ te ȳuude yi gee chena le chichii, **16** no fi
le ba saŋ lε, “Bεŋ ȳuude n̄je n'yuude lo.” **17** No bεŋ tεŋε
Nyo Chiji wene, nyume wu wù sage muh wuchii yi gee
che le wu duunyi gε yeye yeye gε, tu bεŋ kεme ki bεŋ
chēe kinche kena kichii bεŋ fāane Nyo yi kife le kichii no
bεŋ le yi woŋ kfunε le n̄je bantolo. **18** Bεŋ kee lε Nyo ḡe

bee wu suuj wa bεŋ yi kinche ki achiji ki bachiji bena gε̄ leyε bεŋ yu. Gε wu gε̄ sune bε fieε njε bige b̄i tanjlo bi chεŋε ge. **19** Wu gε̄ sune nyume bε kilemε ki Kletu nyume ge fieε fi nchε ge, ki le njε mwa shoŋ wu kintanyε wù keme ge ḡigile kene fieε fimi fi befe yi wu le ge. **20** Nyo gε̄ cha wu baaj lo fe woŋ ke, wu dunye wu aju a fεkimesε kane njε bεŋ. **21** Ge Kletu fe bεŋ bεεŋ Nyo wù gε̄ bvuse wu yi kwe le wu nya wu bε bvukuge. No wu ge noo, muntele mwena bε baŋkwaje bena bεŋ mo bεŋ gεε nyu yi Nyo le. **22** No bεŋ le bεŋ yu wa kinchieŋ ki ge biyo biena yuude wu le bεŋ kēme kiŋkoŋe fe boŋ ba bwee besa le nyu kinchieŋ, bεŋ mo bεŋ kōŋe gεh noo bε muntele mwena munchii. **23** Bεŋ kēe le, ba le ba kaasε wa ba boo bεŋ mboye wù fwεŋ. Wu wù boyi bεŋ wunε ge tanjlo wu kwē ge. Le Nyo kibεε wù tanjlo wu ge kwe ge. Wu boyi bεŋ nyume bε je ye yǐ nyaa kinche. Je yine lé yi m̄e gεh yi lεme fo. (aiōn g165) **24** Fi le no ba saŋ a ñwa wu Nyo le le, “Muh wu wuŋ wuchii le njε agaan, bvujonε bwe le njε nfude wu nchvuuj. Agaan to a bobε nfude tε yεle, **25** geenε je yi Tada lé yi lεme gεh fo segechii.” Je yiyu yine le saaka wù jorje kune Kletu wù ba gε̄ feeji bεŋ le. (aiōn g165)

2 Fi mo fi nyume le, bεŋ chīne muntele mù mbefe le munchii, bεŋ chīne kilelε kichii mo jé yǐ yifiεε le, bεŋ chīne kindonj k̄i bene le mo jé yǐ befe yichii kune bamii. **2** Bεŋ kēme ntaj chuule ki bεŋ yāane ambeŋ a a kiyo le lewolεwo, gεh yεεŋyεεŋ no mumwone mu bwele to mu keme fe ambeŋ le, wu le wo gēe bεŋ kuu Nyo ge wu bvuse bεŋ. **3** Bεŋ gēe noo no bεŋ le bεŋ moŋ wa bεŋ yεŋ le Tada jorje lo. **4** Bεŋ tōo fe Kletu wù le Tεde ch̄i keme kinche,

chì bamii gè fan le ge chi jonej ge, geene Nyo gè cha fie le
le chì shaŋ fe wu le. **5** Beŋ te le njε ata a kεme kinche,
Nyo joone yeh yi a kiyo le yu, beŋ nyume ḥgoo yi bachiji
kintanyε be ba yuude, beŋ gee bintanyε bi a kiyo le fe wu
le no wu kɔnej fede yi Jiso Kletu le. **6** Fi le a ḥwa wu Nyo
le le, “Beŋ jinjε beŋ yēŋ, ḥgεede tεde a kilaantεŋ kǐ Sayon
le, nyume tεde chi buu chi yeh. Le tεde chì cha mε, nyu
chì shaŋ le baanj. Tεde chine ne muh gele kikwεε yu we,
wu ge to wu kεme bvuya ge.” **7** Fe beŋ ba beŋ wu le, le
tεde chì shaŋ fe beŋ le. Geene fe bamii baa bò baanj beŋ
ge wu le ge le fe bo le no ba gè saŋ a ḥwa wu Nyo le le,
“Tεde chieε chì bamii ba joone gè fan le chi ja chi tu chi
buu chi yeh.” **8** Fi ka nyume ba saŋ le, “Tεde chine le chi
gee bamii banse yi chi le. Le kimbaanj kǐ lé ki gēe bamii
gwēeyi yi ki le.” Bo banse yi ki le nje bo le bo fan ki bo
beŋ jε Nyo le, ka nyume no Nyo gè seese wa le fi lé fi gē
fi nyūme. **9** Geene, beŋ le fiena kingogε kǐ Nyo cha. Beŋ le
ḥgoo yi bachiji kintanyε ba lene Nfoŋ le. Beŋ le kituŋ kǐ
yuude, beŋ nyume bamii ba Nyo le wu ge le bo nyūme be,
le beŋ sēŋe mwεε mù njoŋe mù wu gee. Le wu wù tεŋe
beŋ le beŋ bû kijibε le, beŋ lēe n'yuu we wù baanj le. **10**
Gè bee fweele beŋ gè bee ge bamii ge, mεeεe beŋ le wa
bamii ba Nyo. Beŋ gè bee beŋ baanj a fi ge yii yi Nyo ge,
mεeεe beŋ le beŋ fi wa yii yi Nyo. **11** Nsáa yaŋ yi shéŋ, no
beŋ le bantolo beŋ bεε yi nshεŋ yinε le, mε mo kude lo
chiaanj beŋ le le keefε beŋ gēe mwεε mù mbefe mù nyāŋ
yi ye goone ge, nje mwεε mune juu be biyo biεna. **12** Beŋ
dūnyi kinjε kǐ joŋe antεnεe a bamii ba le ge Bajuu ge wu
le ne bo kooyi mwεε ye yene le le beŋ le bamii ba befe, bo

Nyo wù kee ki wu sâ nsa wù kooji. **24** Wu kibee gè tuu bimbefə biësa yi ye ye le yi kintaaj le. Wu gè ge noo, wu le besabey kwê be gâse be kimbefə, bee chêe kinche kî chaaj. Banfu ba wu gè keme le bo ge wa bej teme. **25** Bej gè shee bej jiine njé shónj, geené mëese bej kaase wa bej tu fe Muh wù le Nchiene wu ka nyu Njijé fe biyo biëna le.

3 Bik   ba bamii, b  g te b  g ny  a bikw  e bie  na bie  en
bena le. Ne b  g gee noo, bo bamu ne le bo fa  g ki bo b  g
je yi Nyo le, tu bo l   bo j   bo b  g muh ba  g j  m  e g  
je bo le g  , ge k  nge ki bike   baboo, **2** no bo y  ne b  g
chee kinche k   yuude, b  g duunyi   gvun  . **3** Keef   f  e
fi d  unyi bvujon  e bwena ny  me mw  e mu ye le nj   ki
b  g s  es   yvu yi kikw  e yi jo  e, be ki b  g jiide mw  e mu
ngone, mo ki b  g s  se ye be nj   y  l jo  e g  . **4** F  e f  i l   fi
d  unyi bvujon  e bv   muh le ny  me f  e f  i muh le f  i fe
fitele fie le. G   bvun   bvujon  e to bv   kwe ncho   g  , le
bv   fitele f  i bone f  i nyume nyig  ee. Bvun   le bv   bv   Nyo
y  ne le le bv   shan   f   w   le. **5** Le ne no bik  e ba yuude
ba fweele ba g   g  le bvuf  e bvub  o yi Nyo le, bo g   shee
bo duunyi bvujon  e bvub  o. Bo g   nya te bikw  e bib  o
bile  g baboo le. **6** Kw  e ne Sela g   yuge Ablaham le, w  
težje w   le tada we. B  g te m  es   le boo  g ba Sela f   b  g ne
gee mw  e m   kooji b  g faane g   f  e f  e g  . **7** Bile  g, b  g te
k  e je y  l b  g k  me ki b  g ch  e be bike   bena yu. B  g ny  a
bo   gvun   no bo k  me g   bvung  a nj   b  g g   be no Nyo le
wu nya b  g bachii be kinche k   kage g  . B  g ch  e noo, w  
le keef   f  e ban  g buun   chena g  . **8** Yi kim  e le, nteef  
b  g bachii le, b  g k  me fitele fimimia, b  g k  me kijko  
yii, b  g k  me kijko  e f   bamii ba mb  em   le, b  g k  me

muntele mù jieε, bεŋ jôde ye yene fεkuu. **9** Keefε muh ge kimbefε bε muh, wu chvûu bε kimbefε gε. Nε muh naŋ muh, keefε wu chvûu bε nchuŋ gε, wu nôŋ nyu kimbone yi wu le. Fine le fieε fî Nyo tεŋe bεŋ nje fi, lε wu gê wu nôŋ kimbone bεŋ le. **10** Le no ba le ba saŋ lε, “Nε muh koŋe ki wu yûge njoŋ yi kinche ke le, bε ki wu yêŋ aju a joŋe le, wu jîji lεmε che le kune kimbefε, jé yifiε bûde gε jwe we le gε. **11** Wu keme ki wu bâa jiŋ a mwεε mù mbefe le, wu gêe geh nyu mù njoŋe, wu kûŋe nyiegee wu bii wu le, **12** nje Tada to wu yεne bamii ba chaŋ le, wu yuge buunε chiboo. Geenε gε Tada to wu nyaa lo bvushi bwe bamii ba gee bimbefε le gε.” **13** Nε bεŋ keme kiŋkoŋe kì baŋ ki bεŋ gêe mwεε mù njoŋe noo, muh wù taŋlo wu ka wu ge fieε fî befe bε bεŋ le yεεŋ? **14** Geenε, mo bamii ne nyaa ηge bεŋ le nje bεŋ gee mwεε mù chaŋ, tu Nyo lé wu nôŋ kimbone yi ye yene le. Keefε bεŋ fâane bo, kεnε lε keefε muntele bûge bεŋ gε. **15** Bεŋ ηgvûne geh nyu Kletu a muntele mwεna le nje Tada wene. Bεŋ sêese bikwεε biɛna segechii, bεŋ chîεene ki bεŋ nyâ nchvuse muh wù le wu bii fieε fî bεŋ jiŋe fwe yi fi le. Geenε bεŋ doo bεŋ chvuse, bεŋ chvûse nyiegee bε ηgvunε. **16** Keefε bεŋ gêe fieε fî taŋlo fî sâge bεŋ a fitele le gε, wu lε ba ne naanyi bεŋ, ba jεme jé yî befe kune kiŋge kena kì joŋe nje bεŋ le bamii ba Kletu, bvuya kôode bo. **17** Bεŋ kêe lε fi joŋe ki bεŋ yêŋ ηge nje fieε fî joŋe fi bεŋ ge ne fine nyume fi fi Nyo koŋe le fi nyume noo, fede ki bεŋ yêŋ ηge yi fieε fî befe fi bεŋ ge le. **18** Le geh tε no Kletu gè yεŋ ηge wu kwe. Wu gè kwe nje bimbefε bi bamii kimimia fi ka lo noo. Wu wù gè bee muh wù chaŋ wu gè kwe fe bamii

ba nyume gε chaanj le gε ki wu tô bε bo fε Nyo le. Ba gε yuuuyε wu nyaŋ yi ye kwe, geene Nyo ge wu nyume yu a kiyo le. **19** Le a kiyo kinε le ki wu gε gene wu fejε je yi Nyo fe biyo b̄i gε bee yeh yi ncha le. **20** Biyo binε le b̄i gε fanj ki bi yû Nyo le kife ki Nyua le. Nyo gε bose wu kaanj shéŋ be bi, wu chieεne sege Nyua gε keεnyi ḥguh. ḥguh wunε bamii gε lee yo gεh muh nyaaŋ maa, nyume bo ba joo gε ge fε bo bone. **21** Joo yiyu yinε le njε Nlesεajoo wu bvuuuse bεŋ mεeεse. Gε ba leese muh a joo le ba chûgε nyu ḥgilε yi ye ye le gε. Le ki ba gε ḥka fε Nyo le bε ḥkwaje wù yuude. Nlesεajoo wunε wu bvuuuse bεŋ fedε yi bvunja bvù Jiso Kletu gε bu yu yi kwe le. **22** Jiso Kletu wunε le wu bεεŋ wa fεwe, wu shii a kibo kinchieŋ ki Nyo le, wu nyume fo banchendaa ba Nyo bε biyo b̄i keme bvunja mo b̄i sage bichii nyume a wu kuu.

4 No Kletu gε yεŋ ḥge yi nyaŋ yi ye le, bεŋ te kême kfuu chi fifieε fitele f̄i wu gε keme ki bεŋ yεŋ te ḥge, bεŋ kwāji le muh wù le wu yεŋ wa ḥge yi nyaŋ yi ye le, le bε kimbefε gasε wa. **2** Noo, gε wu baanj wu ka wu chēe kinche ki fεkuu fεnε wu bii mwεε mù mbefe mù nyaŋ yi ye goone le gε. Wu lε wu chēe wu b̄ii nyû mwεε mù Nyo goone le. **3** Bεŋ kēe le kife k̄i bεŋ gε shee bεŋ gee mwεε mù bamii ba kee gε Nyo gε to bo koje ki bo gēe le ki koje. Bεŋ gε chee kinche ki nyieŋ yi kinjaŋ, bεŋ bii ye yene yi ḥwεŋε le, bεŋ muu mbvuuŋ mo koode bεŋ, bεŋ gee baŋka bεŋ jii mwεε kiyuŋ le, bεŋ muu bεŋ yode fo, bεŋ gee njε bvú. Bεŋ ka gee mwεε mù kuufe ye bεŋ yuuse banyo ba achiji. **4** Mεeεse jwe yune bamii ba kee gε Nyo gε no bεŋ baanj gε bεŋ ka taashi ḥgooo bena bo yi kinche kinε k̄i le njε ki

nyáŋ le gε, bo mo bo kaasε ye bo tu bo naanyi bεŋ. **5**
Geenε, bo lé bo gê bo lêεŋ bo tânyε jwe a Nyo fwe wù
chiεεne ki wu sâ bamii ba baan̄ yu bε ba kweeyε wa. **6** Le
fieε fi gè ge fe bo feje te saaka wù joŋe fe bamii ba kweeyε
wa le. Bo gè feeji noo wu le no bo gè sa wa bo yi nyāŋ yi
ye le njε bamii ba wuŋ, bo lé bo chêe kinche ki a kiyo le
gsh njε Nyo. **7** Kife ki fieε fichii le fi ka, too wa mbebe le.
Noo, bεŋ nyûme geh bε bvufee bwena fo, bεŋ shêe bε
bikwεc biɛna, wu le tanlo bεŋ bûnε. **8** Fieε fi feder mwεc
munchii le geh le muh kôŋe mwa bwē bε fitele fie fichii
njε kinjkon̄ baŋe bimbefε bì duude. **9** Ne mwa bwē muh
la jige a wu le, wu fi wu, wu b̄iŋe fe wu le wu shuŋshi gε.
10 No bεŋ le, Nyo le wu nya bεŋ be nnya yeye yeye, muh
jôde ye nnya ki wu lêne bε yi fe bamii bamu le. Bεŋ lêne
bε nnya yi yì Nyo nya jé le jé le njε bamii ba leme ba
joŋe. **11** Ne muh teede je yi Nyo, wu têede geh nyu je yì
bude jwe wu Nyo le. Muh ne lene fe bamii bamu le, wu
lêne geh nyu bε bvun̄ga bvù Nyo nya wu le. Bεŋ gêe noo
wu le yi fieε le fichii fi bεŋ gee, mbεεŋse gêeεne fe Nyo le
fede yi Jiso Kletu le. Bvukuge bε bvun̄ga bvuchii keme wu
segechii bvū kage gε. Fi nyûme noo. (aiōn g165) **12** Nsáa yan̄
yi shéŋ, keefe bεŋ kême kin̄ha yi ntoonyε wù bεŋ yuge
ye le wu too fe bεŋ le ki wu mōŋ bεŋ gε. Keefε fi nyûme
njε fieε fimi fi feŋ fi kooshi bε bεŋ gε. **13** Bεŋ lâŋe lo ye lε
bεŋ yene ñge njε no Kletu gè yεŋ, wu le ge doo nyume
sege wu bune bε bvukuge bwe, bεŋ ka bεŋ laŋeye, bεŋ
yuge njoŋ. **14** Ne bamii naanyi bεŋ njε jee chi Kletu, tu
njoŋ wù baan̄ le wene. Fine duunyi le Kiyo ki bvukuge kì
le Kiyo ki Nyo le yi ye yene le. **15** Ne muh yene ñge, keefε

wu yêne nje wu le wu yuuuyε muh gε, kεnε lε wu le wu
choj fiεε kεnε lε wu ge fiεε fimi fī befe, kεnε lε wu le wu
leesε jwe fe mwεε mu bamii bamu le gε. **16** Geenε, muh
yεne ηgε nje ba tεŋe wu lε muh wu Kletu, keefε wu kēme
bvuya gε. Wu bēεŋse geh nyu Nyo lε wu kēme chichieε
jee. **17** Beŋ gēe noo nje kife le ki to wa kī Nyo le wu sâ
bamii, wu nyu wu kē nyu bε yeh ye. Ne wu kε nyu bε
besabεŋ noo, fi ge fi nyûme nεε bε bamii ba le ba faŋ ki
bo bēεŋ saaka wù joŋe wu Nyo le? **18** Ba le ba saŋ a ηwa
wu Nyo le lε, “Ne fi tεεme fe bamii ba chaŋ le ki bo bône,
fi ge fi nyûme nεε bε bamii ba faŋ Nyo, ba gee bimbefε?”
19 Noo, bamii ba yεne ηgε no Nyo goone le bo yêne, bo
gēe mwεε nyume mù kooji, bo gēe de bikwεε biboo chiaŋ
yi Nyo wù Nfε bo le wù to wu lεme geh yi ηka we le.

5 Me mo ηgoone ki ntēefε bachiji kintaashε ki bamii
ba mbεmε a beŋ ntεnε. Me nje muh a ηgooyi bachiji
kintaashε le, ηgè yεŋ bε ajii a waŋ no Kletu gè yεne ηgε,
me nyume tε muh wù lε wu kēme fe bvukuge bvù wu
lε wu tō bε bvū le. **2** Nteefe lε, beŋ ſiŋe chuule fe shόŋ
yi Nyo yǐ wu le wu gεε chiaŋ yene le. Keefε beŋ doo
beŋ ſiŋe, beŋ ſiŋe nje ba kaane lo beŋ gε. Beŋ ſiŋe bε
kiŋkoŋe no Nyo goone. Keefε beŋ ſiŋe beŋ kεme kin'yele
ajii yi bige le gε. Beŋ kēme ntāŋ nyume yi lεme le. **3**
Keefε beŋ shīide lo yi shόŋ yi Nyo yǐ wu le wu gεε lε
beŋ bījī fo le gε. Beŋ dūnysi nyu kiŋge kī joŋe fe yi le
yi yêne yi bii. **4** Ne beŋ gee noo, Kikwεε ki Banchienε
Shόŋ ge doo ki bune, beŋ kεme kifo ki bvukuge kī kwee
gε nchoj gε. **5** Ntu njεme tε kighaŋ le, beŋ nyâ bikwεε
biɛna bachiji kintaashε ki bamii ba mbεmε le chuule.

Muh wuchii shîishi kikw  e ke a mwa bwee fwe. Be   k  e le, “Nyo to wu baade ji   muh w   chiaase ye le, geen   wu to wu duunyi nyu sh  ej ye y   jo   fe muh w   shiishi kikw  e ke le.” **6** Be   mo be   shîish   bikw  e biena ny  ume a bvunga bv Nyo kuu, kife ge doo ki ko  , wu b  e  j  e be  .

7 Be   g  e mw  e munchii m   fuu  j  e be   chiaan   ye le, nje wu k  me nt  j kune be  . **8** Be   sh  e be   bikw  e biena, be   ji  ne chuule nje muh wene wu kimban   w   debele j  enyi wu we  ne nje bvule w   fe  , wu goone muh ki wu   g  je.

9 Be   s   bikaa be   wu, be   l  es   geh nyu fitele yi Nyo le fi t  eme, be   t  ane le booj ba bwee wene y  ne te   ge noo wo   wuchii. **10**   ge wun   le geh yi kife le ne shige, Nyo mo wu ge be   k  as   be   t   no be   chi shee be   nyume, wu ny   be   be   bvun  ga, wu g   be   t   gen   chuule. Nyo le wu duunyi fitele fie fi jone fichii bamii le. Wu le wu t  ej be   ki be   l  e bvukuge bwe bv   kage g   le, nje be   le bamii ba Kletu. (**ai  nios g166**) **11** Bvun  ga bvuchii m   geh nyume bwe segechii bv kage g  . Fi ny  ume noo. (**ai  n g165**) **12** Nsa   fe be   le fi kfufe ne fiih Sila m   w   le mwa bwe wese besab  . N'y  de le wu le muh w   ta  lo muh g  e bvufee yi ye ye le. Nsa   ki n'y  fe muntele mw  na,   ka   g   be   k  e le f  e  e fichii fi nsaj duunyi kinchi  ej kune nfih wu Nyo. Be   l  eme yi fi le be   t  eme chuule. **13** Kintaash   ki booj ba bwe wese besab   ki Babilon ki Nyo le wu cha te y  e  e be   le. Maliku w   mwa ya   yi mb  em   le y  e  e te be   le. **14** Be   y  e  e bikw  e biena le, be   kf  g   ye yi ki  kor   le. Kimbone ny  ume fe be   le bachii ba le yi Kletu le.

2 Bita

1 Le mε wù Samoŋ Bita, nle mwa leme wu Jiso Kletu
ŋka nyume mwa ye wu ntuj. Nsaŋe ŋwa wunε fε bεŋ
ba fi mbεmε wù le wù shaŋ yεεŋyεεŋ njε wese, fede yi
Jiso Kletu wù le Nyo mo Mbvusε wese besabεŋ wù to
wu gee mwεε chaaŋ. **2** Nyo dûnyε fitele fī joŋe fε bεŋ le
wu ka wu nyâ bεŋ bε muntele mù nyiegee chuule, fede
yi bvufee bvù bεŋ kεme kune Nyo bε Jiso wù le Tada
wese besabεŋ. **3** Bvunŋa bwe bvù le bvu Nyo le bvu nya
wa besabεŋ mwεε munchii mù bee goone mù taŋlo mu
ge besabεŋ kεme kinche kī kage gε, ki bee chēe kinche
kī Nyo goone. Bvu ge noo fede yi bvufee bvù besabεŋ
kεme kune Nyo wù le wu tεŋ bee ki bee lee bvukugε
bε bvujøŋe bvù le bwe le. **4** Le yi yinε je le yì wu jiεnyi
yu fε wu nya besabεŋ mwεε mù kuge baŋ mu ka joŋe
mu fede mwεε munchii nyume mu mù wu gε ka. Mwεε
mune le ki mu ḡe wu le bεŋ lēge mwεε mù mbefe yi woŋ
kfunε le mù nyaŋ yi ye koŋe mù cheŋe bε bamii. Noo bεŋ
mo bεŋ nyume je yì Nyo le yi le. **5** No fi le noo bεŋ mo
bεŋ mōŋ chuule ki bεŋ b̄isε kinche kī joŋe yi fitele fī bεŋ
lese yi Kletu le. Yi kinche kī joŋe le, bεŋ b̄isε bvufee fo. **6**
Yi bvufee bvunε le, bεŋ b̄isε nshe bε bikwεε biεna. Yi
nshe bε bikwεε biεna le, bεŋ b̄isε ŋkanε shéŋ. Yi ŋkanε
shéŋ le, bεŋ b̄isε kinche kī Nyo goone. **7** Yi kinche kī Nyo
goone le muh kεme ntaj fε mwa bwεe le. Yi ŋkeme ntaj
fε mwa bwεe le, bεŋ b̄isε kiŋkoŋe. **8** Njεme nε nje, nε bεŋ
kεme kine kinche, bεŋ geεne bε ki fwe fwe, ki ḡe bεŋ ge
ka bεŋ nyūme gεh lo nε nche gε, kεne bεŋ nyū nje bamii
ba taŋlo bo gε ge fiεε nje bamii ba kee fiεε kune Tada

wese besabεŋ wù Jiso Kletu gε. **9** Beŋ kēe lε ne muh baanj
kεmε ge kinε kinche gε tu wu le wu feeŋ wa yi mwεε mu
Nyo le, gε wu ka yεde mwεε le je yì ndefe le gε. Wu le wu
daayε wa lε Nyo le wu chuge wa bimbefε bie bì wu gε
shee wu gēe fweele. **10** Booŋ ba bwεεŋ, fi mo fi nyume lε
beŋ mo beŋ mōne chuule ki beŋ gēe mwεε nyume mù
duunyi lε ntεŋε wù Nyo tεŋε beŋ, be ncha wù wu cha
beŋ, gε taŋlo fies shiŋsε beŋ gε. Ne beŋ gee noo beŋ gε
yu beŋ to beŋ gwe yi mbεmε wene le gε. **11** Noo ba lé ba
gwēnyε je fe beŋ le yi kuge ne buuu, beŋ lēe bvunfoŋ bvù
kage gε bvu Tada wese wù Jiso Kletu wù le mbvuse le.

(aiōnios g166) **12** Mo no beŋ kee wa mwεε mune, beŋ lēme te
yi kinchieŋ kì beŋ gè yu le beŋ tεεme, ngoone ki ɳka
ntāne beŋ kune mu segechii. **13** N'yεde lε fi kooji noo lε
ŋkāŋse beŋ kune mwεε mune no mbaan yu, wu lε beŋ
tāne, **14** nje ɳkee lo lε sheshi wa shige kiyo chinε nyāŋ yi
ye le, no Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu le wu ge wa
ŋkεε. **15** Mε mo ngoone ki mmōŋ ne chuule lε sege ɳgεεŋ
wa beŋ nyu no taŋlo beŋ tāne mwεε mune segechii. **16**
Beŋ kēe lε gε mwεε mune mù bee gè jεme beŋ le kune
bvunga mo nto wù Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu lε
wu gē wu kāasε wu to, gè nyume geh lo mumaja mù
bo bose shén bo seessε fe bee maa beŋ le gε. Bee gè yεŋ
bvukuge bwe le be ajii awese. **17** Gè bee sege Nyo wù Chiji
gè nya wu be mbεεŋse mo be bvukuge, je bu fe wu wù le
Bvukuge bvù baanj le yi jεme lε, “Wunε le Mwa yaŋ, wu le
fitele fiaŋ. N'yuge njon be wu baanj.” **18** Bee kibεε gè yu
je yinε yi shiide yi too sege bee gè bee besa ba Jiso yi
mbegε wù yuude le. **19** No bee gè yu noo, bee mo be mesε

bee kεe nchieεη wù fieε fi bamii ba nturj wu Nyo gè jeme
baaŋ lo nchenseŋ. Fi joŋe le bεŋ ḡεε bvufee yi fieε fiyu
le chuule nje fi le njε kin'yesε k̄i baanj kijibε le ḡεεŋ bû
Juu ch̄i akfuuŋ le a ge ayûu, Jiso lé wu bâaŋ fe muntele
mwena le njε jonj yi an'yule. **20** Fieε fi kuge fi feder mwεε
munchii fεnε le le bεŋ kεme ki bεŋ k̄eē le, gε nturj wu
Nyo wumu nyume yu a ïwa wu Nyo le wù muh tanlo wu
teede bε bwe bvufee gε. **21** Fi le le gε muh wu nturj wu
Nyo to wu jeme lo fieε a ŋkwajε wu muh wu wuŋ le gε. To
gee Kiyo ki Yuude bo, fe bo jeme je yì jade fe Nyo le.

2 Geh yεεŋyεεŋ no bamii bamu ba fweele ḡe ja bo bune a
bamii ntεnεε bo mbiane le bo le bamii ba nturj wu Nyo,
nyu geh te no bamii ba n'yεyε ba chimbiaŋ le bo ge bo
nyûme a bεŋ ntεnεε. Bo lé bo w̄εnε bo tôo bε n'yεyε
wumu wù tanlo wu chεŋε be bamii, bo mo bo fâŋ lo Chiji
Kikwεε wù ḡe kwe wu suuŋ bo. Bo lé bo ḡe noo bo mo bo
tô lo bε ŋge kimimia bo nôŋ yi bikwεε biboo le. **2** Bamii
ba duude le bo ge bo b̄ege yi kinche kiboo kinyiεŋ le,
fi fine ge bamii j̄eme jé yì befe kune Je yi kinchieεŋ. **3**
Kin'yεle ajii yi mwεε le, lé ki ḡe bo sôŋe mwεε mwena bε
binfε bi chimbian b̄i bo seese. Bamii bayu banε le Nyo ḡe
seesε wa ŋge wuboo baanj lo, wu nyu fo wu chieεne bo. **4**
Bεŋ k̄eē le Nyo ḡe baanj bajε gε banchendaa baa ba ḡe ge
bimbefε gε. Wu ḡe be wu shiishe bo, bo gεεŋ kijuse ki ŋge
le, wu leesε bo yi bancha le a bintuge b̄i jime ne kfukfukfu
le, fe bo lé bo nyûme fo ḡεεŋ bû juu chi nsa. (*Tartaroō g5020*)
5 Wu ḡe baanj bajε gε te woŋ wù fweele sege wu ḡe chiiŋse
joo yi to yi mi woŋ wu bamii ba ḡe chee gε nche wù Nyo
goone gε. Wu ḡe be wu bajε geh nyume Nyua wù ḡe feeji

lε bamii chēe kinche kī chaarj a Nyo jii, bε bamii bamu bvusooshwi. **6** Wu gè be wu chijε kilaanteŋ kī Sodom bε kī Gomola wu tonj bε ŋgu bi fie bi bwε, fi ge fine tu fi nyu njε njiŋε wù fieε fi lé fi gē fi kôoshe bε bamii ba chee ge no Nyo goone ge. **7** Geenε, wu bvuse Lod wù gè chee kinche kī chaarj, ye wooŋ wu bε kinche kinyieŋ kī bamii ba befe gè keme. **8** Mwεε mù muh wù chaarj wunε gè yεne wu ka wu yuge no wu gè chee a bo nteneε gè bee mu ge fitele fie fi yuude tu fi wese aju achii yi gee chiboo chī befe le. **9** Ne mwεε mune gè kooshe noo, tu fi duunyi lε Tada kee ki wu bvûse bamii ba chee no wu goone yi ŋge le, wu ka wu kee te ki wu gēε bamii ba chee kinche kī le ge kī chaarj ge yi ŋge le, gēεŋ bû juu chi nsa. **10** ŋge wunε, wu bamii bamu le wu ge wu fē lo wu muh wuchii. Bobaa bamii le ba konje ki bo bīi nyume fieε fī ye yiboo yi ŋwεne goone, nyume fi fī cheŋε bε muh. Ka nyume bo bō jode muh wù sage bamii fekuu. Bamii ba n'yeεε ba chimbianj banε le ba yune bikwεε, bo chiaase ye baaj, bo faane ge ki bo nāanyi biyo bī fewe bī keme bvunjga bvù baaj ge. **11** Mo banchendaa ba Nyo ba keme bvunjga bo ka teεme bo feder bo, gè to bo moŋ ki bo kooyi mwεε yi biyo binε le a Tada fwe ge. **12** Geenε bamii banε gee mwεε nyume mù kileme kiboo goone njε nyáŋ yi nchvuuŋ to yi gee mwεε njε yi kwaji lo, yi nyume ge le bamii ge bo kôoyi yi bo sēεyi lo. Bamii bayu banε le ba naanyi mwεε njε bo kee mu seŋ. Nyo lé wu lēeshe bo geh njε nyáŋ yi nchvuuŋ chine, **13** nlareŋ wuboo le nyûme ŋge wù bo lé bo yēne nje ŋge wù bo chi too bε wu. Bo to bo kwaji lε ki bo wude mwεε bo ka yaane lo mwεε fenshe ŋgaaj le lo

njorj wumu fε bo le. Bo le lo ηgilε a bεŋ ntεnεε bo yiise
bεŋ. Sege bo jii mwεε bena bo, bo tu bo yuge njorj ki bo
lεeede bεŋ bε gee chiboo chi kinchoose. **14** Ajii aboo to
a nyume gεh nyu a kinjaŋ, bo fufe gε yi bimbefε le gε.
Bo to bo lεebe bamii ba wεeyi yi mbεmε le le bε bo gεe
bimbefε. Kin'yεlε ajii le ki lee wa yi kilemε kiboo le. Bo le
bo jo wa lonj. **15** Bo le bo chine wa je yǐ kooji le bo jo nyu
yǐ achiji. Bo le bo jo kikaa ki Balaanj wù mwa Bεwu wù gε
bεmε ki wu gε fieε fí kooji gε nje wu konje bige. **16** Jaki
wame wu yi fieε fí befe fine le. Jaki wù to wu jεme gε, gε
jεme nje muh wu wuj, wu chi gee chi kijedε kí muh wu
ntuŋ wu Nyo wunε gε gee. **17** Banε bamii ba n'yeεyi le nje
jwe wu joo wù joo baanj gε yi bude fo gε, ka nyume nje
kimbe kí gwe akfuuŋ, nfuŋ fe wu tuu. Nyo le wu seesε
wa kijusε ki jime ne kfukfukfu, wu gεe bo le. **18** Bo kune
jwe baaŋ bo chiaase ye achiji. Bo lεebe bamii bò lege gεh
lo bo bude antεnεε a bamii ba kee gε fieε fí kooji gε. Bo
lεebe bε n'yeεye wu le taŋlo bo kâase bo gεe mwεε mu
nyiεŋ mù ye yi ηwεŋe goone. **19** Bo jade bo jεme bamii le
le gε bo kεme ki bo nyûme nfa yi fieε fimi le gε, geenε bo
bayu kibεε ba jεme baa le nfa yi mwεε mù cheŋε be ye yi
muh. Bo le nfa nje ne muh nya kikwεε ke fieε le tu wu le
nfwa wu fieε fiyu. **20** Bεŋ kēe le ne bamii lege wa mwεε
mù cheŋε be bamii ba yi woŋ kfunε le nje bo kee wa Tada
wese besabenj wù Jiso Kletu wù Mbvuse, bo kaasε bo gεεŋ
bo lee mwεε muyu le, mu diiŋ bo mu kεme, mwεε mo
mu fô lo yi bo le mu fê lo no mu chi shee mu nyume
fweele. **21** Bamii ne ge noo tu fi bee joŋe le keefε mwεdε
ya wu kεε je yi kinche kí chaanj gε, fede ki wu kεε wu ka

wu kaasε wu chine nchi wù yuude wù ba nya bo le. 22
Kfuu chi bobaa bamii gee fieε fi le a ɳgaŋ le fi mo nyume
nchieεŋ le, “Bvu to yi yan mwεε yi kaasε yi ka yi tu fo yi
ji.” Wumu ka nyu le, “Ba to ba chuge finyuŋa fi kaasε geh
fi gεεŋ fi tu fi binse binchaja le.”

3 Nsáa yan yi shéŋ, ɳwa wù mεεse wunε le wù kiŋgane
kinfεε wù nsaj fe bεŋ le. A baŋwa banε le bachii nsaj
ntane bεŋ, le ɳkaŋse bεŋ, bεŋ kēme baŋkwaje ba kooji. 2
ɳgoone le bεŋ ntâne mwεε mù bamii ba ntuŋ ba Nyo ba
yuude gè jεmε fweele le mu lé mu ge mu kôoshe, bεŋ
ntâne tε mwεε mù booŋ ba ntuŋ ba Jiso bena gè jεmε
bεŋ le le Tada wù le mbvuse le wu jεmε le bεŋ gēe. 3
Fieε fi baŋ fi bεŋ kεe le le ge doo nyume aju a fεkimεsε,
bamii ba kichwεεsε lé bo jâ bo tô bo kê bo chwêεsε, bo
gēe mwεε mù mbefe mù nyaj yi ye yiboo goone. 4 Bo lé
bo chwêεsε bo duu le, “Wu gè ka le wu lé wu kâasε wu
tô, wu le faaŋ mεεse? Mo no bachiji besa gè yu wa bo
kwe, mwεε munchii leme geh bikaa le no mu gè shee mu
nyume kεge fεŋkεe no Nyo gè fe woŋ.” 5 Bo jεmε noo bo
kee ne chuule fe bo faŋe le Nyo gè jεmε geh nyume jε
fweele kibvule mo ki nyume yu. Wu jεmε, nshεŋ bu a
joo, wu gè fe nshεŋ yiyu nyume bε joo. 6 Le geh tε joo
iyu yinε yǐ gè bu yi baŋe nshεŋ, yi mo yi lεeshe woŋ
wù gè shee wu nyume fweele. 7 Le geh tε jε yiyu yǐ wu
gεle kibvule ki mεεse bε nshεŋ, wu chieεne ɳgu yu. Wu
chieεne nyu juu chì wu lé wu gē wu sâ bamii ba chee gε
no Nyo goone gε, wu lεeshe bo. 8 Geenε nsáa yan yi shéŋ,
keefε bεŋ dâayi fieε fimimia le fe Tada le juu chimimia le
geh yεεŋyεεŋ njε biluŋ chvuge, biluŋ chvuge nyume geh

yeεηyeeεη njε juu chimimia. **9** Ge Tada chiide lo ye no bamii bamu kwaji, ki wu gē no wu gē ka wa ge. Wu kaane nyume shéj be bεj, nje ge wu goone le muh lēsε ge. Wu goone nyu le bamii bachii kûsε muntele muboo. **10** Juu chì Tada lé wu kâasε wu tô lé tô nyûme njε chi choj. Abvu kibvule lé ki jûmε fewεewε ki mo ki lēsε, ηgu fieesε mwεε mù fewε, nshεj be mwεε munchii mu fie mu bwε. **11** No ηgu lé wu gē wu fieesε mwεε munchii a yinε je le, bεj kwaji le bεj taŋlo bεj nyû kfuu chi bamii ba neε yi kinche kena le? Bεj kεme ki bεj nyûme bamii ba chee kinche kì yuude bεj nyû bεj nya bikwεε biεna Nyo le, **12** bεj chieεne Juu chi Nyo chine, bεj mōne ki bεj gē le chi yanεsε chi to. Le juu chì ηgu lé wu fieesε kibvule ki fie, kiyufε fieesε mwεε mù le fewε mu buj. **13** Geenε, besabεj chieεne geh nyu kibvule kinfεj be nshεj yifiεj yì Nyo gē ka, kfunε woj lé tô nyûme geh kinche kì chaaj fo maa. **14** Noo nsáa yaŋ yi shéj, no bεj chieεne mwεε mune ne, bεj mōne chuule ki bεj nyû ηgile sεj, jiale sεj a Nyo jii, mo ki bεj nyûme yi nyiegee le bena Nyo. **15** Bεj tâne le Tada wese besabεj kaane shéj ne, wu nyaa geh nyume kife ki wu lé wu bvûse bamii bo ge bo bōnε. Fieε fine le fi mwa bwee wese wù Bol wù le fitele fiesa besabεj gē saŋ fe bεj le be bvufee bvù Nyo le wu nya wu le. **16** A baŋwa bachii ba wu saŋ le wu jεme yo kune fieε fine. Wu saŋ mwεε mumu mu tεεme fe bamii le ki bo kēε, noo biyuŋ bi bamii ba kee ge fe bo lεme fo ge mo bo fiise kinyi ki mwεε muyu, nyume geh yeεηyeeεη no bo fiise tε mu a manjuu mamu le a ɻwa wu Nyo le. Bo gee noo, bo tεεje nyu ηge yi bikwεε biboo le. **17** Nsáa yaŋ yi shéj, no bεj kee wa

mwee mune ne, beŋ mo beŋ jôde kife be bamii ba ŋgode banchi ba Nyo banε, bo lé bo tō bo chīi beŋ be gee chiboo chī befe beŋ jā fe beŋ leme wa fo fiεε shinshi ge beŋ ge, beŋ kaase beŋ gwe lo. 18 Geene, beŋ kū lo yi nfih wu Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu wù Mbvuse le wu nya beŋ yu. Beŋ ka beŋ kēe wu beŋ geene lo fwe fwe. Mbεεŋse nyume fe wu le mεeſe mo segechii wu kage ge. Fi nyûme noo. (aiōn g165)

1 Jon

1 Fiεε fí bee saŋe fine le kune Jε yì nyaa kinche yì gè bee wa feŋkeε. Jε yinε, bee gè yu mwεε mù yi gè duu, bee yεŋ yi le bε ajii awese, bee bijε no yi nyume, bee kuŋ yi le bε chiaŋ yese. **2** Kinche kine ba gè chunyε bee yεŋ ki le, bee mo be jεme kune ki, bee feeji bεŋ le kune kinche kì kage gε kine kì gè bee bε Chii, wu gè to wu chunyε bee le. (aiōnios g166) **3** Fifiεε fí bee gè yεŋ bee ka be yu, le fi fi bee feeji bεŋ le tε wu lε bee kēme kintaashε besabεŋ. Kintaashε kesa kine le besa Nyo wù Chii bε Mwa ye wù Jiso Kletu. **4** Bee mo be saŋe fine wu lε njoŋ wese besabεŋ yīsε chuule. **5** Wunε le saaka wù bee gè yu a wu le, bee mo be sεŋe bεŋ le lε, Nyo le n'yuu, kijibε nyume gε ye ye le gε mbeŋ. **6** Noo, nε besabεŋ duu lε besabεŋ le yi kintaashε le bε wu, geene besabεŋ ka jiεnyi nyu yi kijibε le, tu besabεŋ mbiane lo, bee chee gε bee bii nchiεŋ le gε. **7** Geene, nε besabεŋ jiεnyi yi n'yuu le no wu le yi n'yuu le, tu besabεŋ le be nyūme yi kintaashε le muh no muh, kileme ki Jiso wù Mwa ye le ki chuge besabεŋ be yuude yi bimbefε biesa besabεŋ le bichii. **8** Nε besabεŋ duu lε gε besabεŋ keme bimbefε gε, tu besabεŋ leede lo bε bikwεε biesa, gε nchiεŋ nyu yi ye yese besabεŋ le gε. **9** Geene, nε besabεŋ sεŋe lo bimbefε biesa wu le, no wu le muh wù to wu lεme yi je ye le wu ka gee mwεε mù kooji, tu wu lε wu lēeshe bimbefε biesa wu chūgε besabεŋ be yuude yi gee chesa besabεŋ le chichii chí le gε chaŋ gε. **10** Nε besabεŋ jεme lε besabεŋ baŋ ge gε kimbefε gε, tu besabεŋ jode wu lε wu le muh wu chimbiaŋ, je ye ya keme gε kijusε yi ye yese besabεŋ le gε.

2 Boon banj, nsanje fiee fine fe bεŋ le le keefε bεŋ jā bεŋ ḡe kimbefε ge. Geenε, ne muh ja lo wu ge kimbefε, tu bee keme muh wù kude chiaŋ fe Chii le fe besabεŋ le, muh wunε le Jiso Kletu wù le muh wù chaaŋ. **2** Le wu wù le kimaŋ ki leeshi bimbefε biesa besabεŋ. Ge kimaŋ kine nyu geh fe bimbefε biesa besabεŋ le maa ge, ki le te fe bi bamii bachii ba yi woŋ kfunε le. **3** Ne besabεŋ geede fiee fi Nyo duu, fine mo fi fe besabεŋ ge ka be manje le besabεŋ kee wu ge. **4** Muh wù duu le wu kee Nyo, geenε wu geede ge fiee fi wu duu ge, tu le muh wu chimbiaŋ, kinchieŋ nyume ge yi ye le ge. **5** Geenε, muh wù geede njeme we wuwεε le muh wù koŋe Nyo nchieŋ wu geene wu meesε. Fiee fi tanlo fi chūnyε manje seŋ le besabεŋ le be taashε be Nyo le fine fi le le: **6** Ne muh jeme le wu le segechii yi Nyo le tu wu keme ki wu chēe geh yeeŋyεε a je yi Kletu ḡe chee yi le. **7** Nsáa yaŋ yi shéŋ, ge nchi wù ngoone ki nsâŋ fe bεŋ le nyu nchi wù fwεŋ ge. Le nchi wù kege wù bεŋ ḡe keme kege feŋkεε. Nchi wù kege wunε le saaka wù bεŋ le bεŋ yu wa. **8** Geenε nchi wù nsanje fe bεŋ le, le geh nchi wù fwεŋ. Nchieŋ wu nchi wunε ḡe bee wu chunyε yi Kletu le, wu chuunyi te yi ye yene le. Nchi wuyu yene wù fwεŋ nje kijibε kage ka ki geεne, n'yuu wù nchieŋ ke wa wu baŋ. **9** Ne muh jeme le wu le yi n'yuu le wu ka banε mwa bwεε, tu wu baŋ ge yi kijibε le. **10** Muh wù koŋe mwa bwεε le segechii yi n'yuu le, ge fiee nyu yi ye le fi tanlo fi ge wu jiεnyi wu baŋse ge. **11** Geenε, muh wù banε mwa bwεε le yi kijibε le wu jiεnyi wu kee ge fe wu geεne fo ge, nje kijibε kiyu le ki ge wa wu feen. **12** Boon banj, nsanje fe bεŋ le nje ba le ba leeshε wa

bimbefɛ biɛna nje Kletu. **13** Bachii, nsanje fe bɛŋ le nje bɛŋ le bɛŋ kɛɛ wa wu wuyu wɛɛ wù gɛ bee fɛŋkɛɛ. Chu yi bamii, nsanje fe bɛŋ le nje bɛŋ le bɛŋ so wa muh wu kimbefɛ wɛɛ. Boonj baŋ, nsanje fe bɛŋ le nje bɛŋ kee Chii. **14** Bachii, nsanje fe bɛŋ le nje bɛŋ kee wa wu wuyu wù gɛ bee fɛŋkɛɛ. Chu yi bamii, nsanje fe bɛŋ le nje bɛŋ tɛɛme lo, jɛ yi Nyo nyu yi bɛŋ le segechii, bɛŋ so wa muh wu kimbefɛ wɛɛ. **15** Mɛ mo nteefe bɛŋ lɛ, keefe bɛŋ kôŋe woŋ kfunɛ kene mwɛɛ mu yi woŋ kfunɛ le gɛ. Nɛ muh koŋe woŋ kfunɛ, wu gɛ ka wu koŋe Chii gɛ. **16** Bɛŋ kɛɛ lɛ mwɛɛ munchii mu yi woŋ kfunɛ le mù nyaŋ yi ye kɛmɛ kinkoŋɛ yu bɛ mù aji jiiŋe wo koŋe, mo mù bamii bɛɛŋse ye yi mu le yi kinche kine le, gɛ nyu mù jade fe Nyo wù Chii le gɛ. Le mu yi woŋ kfunɛ le. **17** Woŋ kfunɛ le wu ge wu ka, mwɛɛ mu yi woŋ kfunɛ le mù bamii kɛmɛ kinkoŋɛ yi mu le ka tɛ. Geenɛ, muh wù gee nyu fiɛɛ fî Nyo goone le wu mɛ geh wu nyu yu segechii. (aiōn g165) **18** Boonj baŋ, kife kine le wa kĩ fɛkimɛse. No bɛŋ gɛ yu lɛ muh wu kimbane wu Kletu lé wu gɛ wu tô, mo mɛɛse bamii ba kimbane ba Kletu le bo to wa wesee. Le fiɛɛ fî ge besabɛŋ mo be kɛɛ le kine le wa kife kĩ fɛkimɛse. **19** Bamii bayu banɛ gɛ bu a besabɛŋ nteneɛ, geenɛ gɛ bo gɛ bee bamii besa besabɛŋ gɛ. Nɛ bo gɛ bee bamii besa besabɛŋ, tu bo gɛ bee bo mɛ geh bo nyu besa bo. Noo bo mo bo bu wu lɛ fi chûnyɛ andanjandaŋ le gɛ bo bachii gɛ bee bamii besa besabɛŋ gɛ. **20** Bɛŋ le fiena wu wù Yuude nyu wu yefɛ wa bɛŋ, bɛŋ bachii kee mwɛɛ mù nchiɛɛŋ. **21** Gɛ nsanje fe bɛŋ le nje bɛŋ maŋe nchiɛɛŋ gɛ. Nsaŋe nje bɛŋ kee kinchiɛɛŋ, bɛŋ kee tɛ lɛ gɛ taŋlo chimbiaŋ bude anteneɛ a nchiɛɛŋ gɛ. **22**

Muh wu chimbiaj le wù la? Gε nyu weε wù farje le gε Jiso
nyu Mbvuse wù Nyo gè ka gε? Muh wù farje Nyo wù Chii
bε Mwa ye le weε wù le muh wu kimbane wu Kletu. **23** Gε
muh wù farje Mwa keme kintaashe bε Chiji Mwa wuyu gε.
Muh wù jeme bε jwe we le wu le wu bεεη Mwa le, le wù
keme kintaashε bε Chiji Mwa te. **24** Beη gεε fieε fi beη gε
yu wa feηkeε fi nyu segechii yi ye yene le. Ne beη gele
fieε fi beη gε yu wa feηkeε fi nyu segechii yi ye yene le,
beη te mo beη nyu segechii yi Mwa bε Chiji le. **25** Fieε fi
Kletu ka besabεη yu le kinche kī kage gε. (aiōnios g166) **26**

Nsaje mwεε mune fe beη le nyu kune bamii ba goone ki
bo lεede be beη. **27** Geenε, n'yefε wù beη gε keme fe Kletu
le, le segechii yi ye yene le, gε beη ka goone muh mu wù
yεyi beη gε. No n'yefε we wunε yεyi wa beη kune mwεε
munchii, n'yefε wuyu nyume wu nchiεεη, ya nyume gε
wu chimbiaj gε, beη mo beη nyūme segechii yi Kletu le
gεh yεεηyεεη no n'yefε wunε le wu yεye beη. **28** Mεεse
booη baη, beη mo beη mē gεh beη nyūme segechii yi
ye ye le wu le sege wu gε wu bunε, besabεη keme fitele
ki bee yēη wu le fedε ki bee nyīile lo nyilε le a bvuya
antεεε. **29** Ne beη kee le wu le muh wù gee mwεε mù
chaaj, tu beη keme ki beη kēe te le muh wuchii wù gee
fieε fi chaaj le mboyε we.

3 Beη jīηε beη yēη kfuu chi kiηkoηε kī baaj kī Chii le wu
dunye fe besabεη le, le ba tēηε besabεη le booη ba Nyo!
Nchiεεη, besabεη le booη ba Nyo. Fieε fi bamii ba le ba yi
woj kfunε le baaj kεε gε besabεη gε le njε bo gε baaj kεε
gε te wu gε. **2** Nsáa yaη yi shéη, mεεse besabεη le wa
booη ba Nyo, geenε besabεη baaj a kεε gε no besabεη le

bee ge be nyu gε. Fi besabεŋ kee le gε le lé ḡe nyū sege Kletu bunε, besabεŋ nyu njε wu, nje besabεŋ lé bee ḡe be yēŋ wu le no wu le. **3** Fi mo fi nyu lε, muh wuchii wù jiiŋe fwe yi ye ye le, kεme ki wu ch̄uge kikwεε ke segechii wu yūude no wu yuude. **4** Muh wuchii wù gee kimbefc le wu ḥgode nyu nchi wu Nyo, nje kimbefc le nchi wù muh ḥgode. **5** Beŋ kee le Kletu ḡe to ki wu ch̄iaase bimbefc bi bamii. Gε wu wù Kletu ḡe kεme kimbefc gε. **6** Gε muh wù le yi Kletu le nyu wu m̄e geh wu ḡee bimbefc gε. Gε muh wù me geh wu gee bimbefc ḡe yεŋ wa wu le kεnε wu kεc wu gε. **7** Boŋ baŋ, keefc muh lεe be beŋ gε. Muh wù gee fιεε fι chaŋ le muh wù chaŋ yεεŋyεεŋ no Kletu le muh wù chaŋ. **8** Muh wù me geh wu gee bimbefc le muh wu debele, nje debele wune ḡe gee wa bimbefc kεge lo fεŋkεε. Fιεε fι Mwa Nyo ḡe to nje fi ḡe bee ki wu ch̄iŋe chilεme chi debele wune. **9** Gε muh wù le mboyε wu Nyo to wu me geh wu gee kimbefc gε, nje fιεε fι le Nyo fιchii le yi ye ye le segechii, gε taŋlo wu ka wu me geh wu gee kimbefc gε, nje wu le mboyε wu Nyo. **10** Fιεε fι taŋlo fi ge besabεŋ yēde bamii ba le boŋ ba Nyo be ba debele le fine: Muh wuchii wù le njε wu gee mwεε mù chaŋ sεŋ, kεnε njε wu koŋe mwa bwεε sεŋ, tu gε wu nyu mwa Nyo gε. **11** Saaka wù beŋ ḡe yu kεge fεŋkεε le geh wune wu lε, besabεŋ kōŋe muh lε muh. **12** Keefc besabεŋ nyu njε Kεŋ gε. Wu ḡe bee mwa muh wu kimbefc weεε, wu ḡe ja wu yuuyε mwa bwεε. Wu ḡe yuuyi wu njε la? Wu ḡe yuuyi wu njε gee che ḡe bee ch̄i befe, chi mwa bwεε nyume ch̄i chaŋ. **13** Boŋ ba bwεεŋ, keefc beŋ kēme kimane, nε bamii ba le ba yi woŋ kfunε le banε beŋ gε. **14** Besabεŋ

kee lε bee le be bu wa chiaan yi kwe le bee lee yi kinche
le, nje bee kojé booj ba bwee besa besabεŋ. Muh wù le
nje wu kojé mwa bwee sεŋ, tu wu baanj gch chiaan yi kwe
le. **15** Nε le yεεŋ wù banε mwa bwee, tu mwεdε le muh
wù yuuyi bamii. Bεŋ kee lo lε gε muh wù yuuyi bamii
kεme kinche kǐ kage gε yi ye le gε. (**aiōnios g166**) **16** Fiεε
fi duunyi besabεŋ kiŋkojε kǐ le kiŋkojε le fine fi Kletu gε
ge: Wu gε be wu nya kinche ke ki wu kwē nje besabεŋ.
Besabεŋ te kεme ki bee nyâ kesa kinche nje booj ba bwee
besa besabεŋ. **17** Nε muh kεme mwεε mu yi nsheŋ le fεnε,
wu yεde mwa bwee fuge lo, wu baanj gwenyε gε chiaan fc
wu le gε, tu kiŋkojε ki Nyo le yi wuwεε muh le nεε? **18**
Booj baŋ, keefε bee kôjε gεh nyu fεmu fεmu kεnε yi
njεme le gε. Besabεŋ kôjε yi nchiεεŋ le, bee dûunyi yi
kinge le. **19** Le fiεε fi lε fi gε bee kεε le besabεŋ le bamii
ba nchiεεŋ, fi ka fi gε bee jιεεsε muntele mwesa besabεŋ
a Nyo fwe, **20** mo sege la kǐ muntele mwesa besabεŋ
muyu sage bee. Besabεŋ kee lε Nyo kuge wu fede muntele
mwesa besabεŋ, wu kee fiεε fichii. **21** Nsáa yan yi shεŋ, nε
muntele mwesa besabεŋ le nje mu sage bee sεŋ, bee gε
kεme faaj a Nyo fwe gε. **22** Nε besabεŋ lege mo nyu la a
wu le, tu wu lε wu nyâ bee le, nje besabεŋ gεede banchi
be bee gee fiεε fi ye jôŋe wu. **23** Nchi we le wune wu
lε, besabεŋ léesε fitele yi Mwa ye wù Jiso Kletu le, bee
kôjε gεh no Kletu duu besabεŋ le. **24** Bamii bachii ba
gεede banchi ba Nyo, le yi ye ye le segechii wu nyu tε yi
ye yiboo le. Fiεε fi gee fc bee kee lε wu le yi ye yese le
segechii le Kiyo ki Yuude kǐ wu nya bee le.

4 Nsáa yan yi shéŋ, keefε sege muh duu le fieε fi wu jeme ja nyu fe Kiyo ki Nyo le, bεŋ mo bεŋ bεεŋ lo ge. Bεŋ mōŋ kiyo kiyu bεŋ yēŋ laa le ki Nyo la. Njeme ne nje bamii ba mbiane le bo le bamii ba ntuj wu Nyo le bo bu wa bo gεeŋ yi woŋ kfunε le wesee. **2** Fieε fi tanlo fi ge bεŋ kee Kiyo kĩ le ki Nyo ye yi muh le le fine: Muh wuchii wù jeme bε jwe we le Jiso Kletu gε be wu to fekuu fene nje muh wu wuj, le wεε wù keme Kiyo ki Nyo. **3** Muh wuchii wù jeme ge noo kune Jiso ge, le wù keme kiyo nyu ge ki Nyo ge. Kinε kiyo le ki muh wu kimbanε wu Kletu wù bεŋ gε yu wa le wu lé wu gε wu tō, mεεse wu le wa yi woŋ kfunε le. **4** Boon̄ bay, bεŋ le bamii ba Nyo, bεŋ le bεŋ so wa bamii bayu. Bεŋ so nje Kiyo kĩ le yi ye yene le, ki fede ki yi woŋ kfunε le. **5** Bobaa bamii le ba yi woŋ kfunε le. Noo mwεε mù bo jeme le mu yi woŋ kfunε le, bamii ba le ba yi woŋ kfunε le yuge bo le. **6** Besabεŋ le fiesa bamii ba Nyo. Muh wuchii wù kee Nyo yuge bee le, wù le ge muh wu Nyo ge, ge wu yuge fie bee le ge. Fine le fieε fi gee fe besabεŋ kee kiyo kĩ le ki muh wù nchiεŋ be ki muh wu chimbiaŋ. **7** Nsáa yan yi shéŋ, besabεŋ kōŋe muh le muh, nje kiŋkoŋe le fieε fi Nyo. Muh wù kōŋe muh mu, le mboyε wu Nyo, wu kee Nyo. **8** Muh wù kōŋe ge muh mu ge, le wu kee ge Nyo ge. Fi le noo nje Nyo le Nyo wu kiŋkoŋe. **9** Yine le je yǐ Nyo gε dunyε kiŋkoŋe ke fe besabεŋ le yu: Wu gε bee wu tuŋ Mwa ye kage wu yi woŋ kfunε le, wu le besabεŋ taŋlo be keme kinche fede yi ye ye le. **10** Fi fine le fieε fi ba tεŋe le kiŋkoŋe. Ge nyu le gε kōŋ besabεŋ Nyo ge. Gε kōŋ Nyo bee, wu tuŋ Mwa ye le wu tō wu gε kimaŋ fe bimbefε biesa besabεŋ le. **11** Nsáa

yan yi shéŋ, no Nyo gè koŋ besabəŋ yinε je le nε, besabəŋ te kεme ki be kōŋe muh lε muh. **12** Gε muh nyu yu wù gè yu wa wu yεŋ Nyo le gε. Besabəŋ ne koŋe lo, Nyo nyume segechii yi ye yese besabəŋ le, kiŋkoŋe ke nyu yi ye yese besabəŋ le gεεne mεεse. **13** Besabəŋ kēe lε bee le yi ye ye le segechii wu nyu yi ye yese besabəŋ le, nje wu le wu nya bee bε Kiyo ke. **14** Bee gè yεŋ bee mo bee sεŋe bamii le lε Nyo wu Chii gè bee wu tuŋ Mwa ye lε wu to wu nyume Mbvuse wu woŋ kfunε. **15** Mo nyu yεŋ wù duu bε jwe we lε Jiso le Mwa Nyo, tu Nyo le yi mwεde le, wu nyu tε yi Nyo le. **16** No fi le noo, bee mo be kεε bee bεεŋ kiŋkoŋe kī Nyo kεme fε besabəŋ le. Nyo le Nyo wu kiŋkoŋe, muh wù chee yi kiŋkoŋe le, wu chee nyu yi Nyo le, Nyo te chee yi ye ye le. **17** Fieε fī duunyi lε kiŋkoŋe le fε besabəŋ le ki yise ki gεεŋ ki mεε le fine fī lε, gε besabəŋ kεme nfaaŋ kune juu chi nsa wù fekimese gε. Gε besabəŋ kεme nfaaŋ gε, nje besabəŋ chee yi woŋ kfunε le nje Kletu. **18** Gε nfaaŋ to wu nyu antεnε a kiŋkoŋe gε. Kiŋkoŋe ki yise ki gεεŋ ki mεε to ki bvuuuse lo nfaaŋ, nje nfaaŋ kεme fieε fī wu ge nyu bε ηgε wù taŋlo ba nya muh le. Gε muh wù kεme nfaaŋ nyu wu lee wa antεnε a kiŋkoŋe wu gεεŋ wu mεε gε. **19** Besabəŋ kōŋe, nje le Nyo wù gè ya wu koŋ besabəŋ. **20** Ne muh jεme lε wu koŋe Nyo, geenε wu ka banε mwa bwεe, tu wu le muh wu chimbiaŋ, nje muh ne le nje wu koŋe mwa bwεe wù wu yεde wu le sεŋ, wu ge nεε fε wu koŋ Nyo wù wu yεde gε wu le gε. **21** Nchi wù besabəŋ gè kεme a wu le, le wunε wu lε, muh wù koŋe Nyo kεme ki wu kōŋe mwa bwεe tε.

5 Muh wuchii wù le wu bεεŋ le Jiso le Mbvuse wù Nyo gɛ ka, wu le mboyε wu Nyo. Muh wuchii wù koŋe muh, le wu koŋe tε mboyε wu mwεde. **2** Fieε fi gee fε besabεŋ kee le besabεŋ koŋe boοŋ ba Nyo le sege besabεŋ koŋe Nyo bee gee fieε fi banchi be duu. **3** Bεŋ kēe lc ki besabεŋ koŋe Nyo le ki bee gɛede banchi be, gε banchi be nyu bvujijε gε, **4** nje muh wuchii wù le mboyε wu Nyo le wu soo lo woŋ kfunε. Besabεŋ soo woŋ kfunε nyu bε mbεmε wese besabεŋ. **5** Muh wù soo woŋ kfunε le wù la? Gε nyu wεε wù le wu bεεŋ le Jiso le Mwa Nyo gε? **6** Jiso Kletu gɛ to yi woŋ kfunε le, fe yi joo bε yi kilemε le. Gε wu gεh fe nyu yi joo le maa gε. Wu gɛ fe yi joo le bε yi kilemε le. Kiyo ki Yuude lεme jin yi nsa wu fieε fine le nje Kiyo jεme nchiesεŋ. **7** Mwεε le yu muntede mù lεme jin yi nsa wuyu. **8** Mwεε mune le Kiyo ki Yuude, joo bε kilemε. Mwεε mù muntede mune muchii le yi fieε le fimimia. **9** Besabεŋ to be bεmε fieε fi muh wu wuŋ jεme besabεŋ le. Geene, fieε fi jεme Nyo fi jiji fi feder fi muh wu wuŋ. Bεŋ kēe lc fi fine fieε le fieε fi jεme Nyo besabεŋ le, wu lεme jin yi nsa wu Mwa ye. **10** Muh wù le wu bεεŋ Mwa Nyo le wu kεme fieε fi Nyo jεme fine yi ye ye le. Muh wù baŋ bεεŋ ge Nyo le gε, wu feder le Nyo nyu muh wu chimbiaŋ, nje wu baŋ bεεŋ ge fieε fi jεme Nyo besabεŋ le kune Mwa ye gε.

11 Njεme wù Nyo wunε le le Nyo le wu nya besabεŋ bε kinche kĩ kage gε, kinche kine jade yi Mwa ye le. (*aiōnios*
g166) **12** Muh wù kεme Mwa Nyo yi ye ye le kεme kinche kiyu, muh wù kεme gε Mwa Nyo yi ye ye le gε, tu gε wu kεme kinche kiyu gε. **13** Nsaŋe mwεε mune bεŋ ba bεεŋ wa Mwa Nyo le, wu lc taŋlo bεŋ kēe lc bεŋ kεme wa

kinche ki kage ge. (aiōnios g166) 14 Ge besabεŋ kεmē nfaaŋ ki bee kεŋse bee gεne fwe fe Nyo le bee lege fieε a wu le ge, nje besabεŋ lege fieε a wu le bee bii no wu goone, wu yu fieε fi besabεŋ jεme. 15 Ne besabεŋ kee le wu yuge fieε fi bee jεme sege besabεŋ lege mo nyu la a wu le, besabεŋ mo be kēe te le besabεŋ le bee kεmē wa fieε fi bee lege a wu le. 16 Ne muh yεŋ mwa bwee gee kimbefe ki tanlo ki ge ge wu kwe lo ge, wu lege le Nyo nyâ kinche wu le. Fine nyu fe muh wù kimbefe ke tanlo ki ge ge wu kwe lo ge. Kimbefe kimi le yu ki tanlo ki ge muh kwe lo. Ge njεme le muh būune fe kike le ge. 17 Gee chi befe chichii le kimbefe, geene kimbefe kimi le yu ki tanlo ki ge ge muh kwe lo ge. 18 Besabεŋ kee le ge muh wù le mboye wu Nyo tanlo wu mē geh wu gee bimbefe ge, nje wuwε wù gè bee Mboye wu Nyo chieeji wu, ge muh wu kimbefe weε tanlo wu ka wu kuj wu le ge. 19 Besabεŋ kee te le besabεŋ le bamii ba Nyo, bamii ba le ba yi woj kfune le bachii nyu chiaaŋ yi muh wu kimbefe weε le. 20 Besabεŋ kee le Mwa Nyo le wu to wa wu gwenye bvufee bwesa besabεŋ ki bee kēe wu wù Nyo wù nchiaeŋ. Besabεŋ le yi ye ye le, nyume nchiaeŋ no besabεŋ le yi Mwa ye wù Jiso Kletu le. Le wu wù Nyo wù le kinchieŋ wu nyu kinche ki kage ge. (aiōnios g166) 21 Boon baj, bεŋ yεne kune banyo ba achiji.

2 Joŋ

1 Le mε wù le chiji kikwεε ki kintaashε ki bamii ba mbεmε. Nsaŋe ŋwa wunε fε wo le kwεse wù Nyo le wu cha mo fε boŋ buŋ le. ॥koŋe bεŋ yi kinchiεŋ le. Gε mε gεh mε maa wù koŋe bεŋ gε. Bamii bachii ba kee kinchiεŋ koŋe te bεŋ. **2** Bee koŋe bεŋ njε kinchiεŋ k̄l le yi ye yese besabεŋ le, ki nyu ki mε gεh ki nyume yi ye yese besabεŋ le segechii. (aiōn g165) **3** Fitele fi Nyo fi joŋe bε kiŋkooyi mo nyiɛgee wù jade fε Nyo wù Chii bε fε Jiso Kletu wù Mwa Chii le nyûme yi ye yese besabεŋ le no besabεŋ le yi kinchiεŋ le bε yi kiŋkoŋe le. **4** Nlanjeye baŋ no nle n'yeŋ le boŋ buŋ bamu bii kinchiεŋ le gεh no Chiji wese ḡ du le besabεŋ ḡe. **5** Yi mεsε le bwe bamii, nlεge lo wo, nduu le besabεŋ kōŋe. Gε fine nyu nchi wumu wù fwεŋ wù nsajε fε wo le gε. Le gεh nchi wù besabεŋ ḡ kεmε wa kεgε fεŋkε. **6** Kiŋkoŋe le fine f̄i le lε besabεŋ bii nchi we le. Nchi wuyu le wunε wù bεŋ ḡ yu wa baŋ fεŋkε le bεŋ chē yi kiŋkoŋe le. **7** Bamii ba chimbiaŋ ba duude le bo bu wa bo gεεŋ yi woŋ kfunε le, nyu bamii ba bεmε gε le Jiso Kletu ḡ to fεkuu fεnε njε muh wu wuŋ gε. Bobaa bamii le ba muh wu chimbian wù le tε muh wu kimbane wu Kletu. **8** Bεŋ ȳne bε bikwεε biɛna keefε bεŋ jâ bεŋ l̄sε f̄i bεŋ le bεŋ lεŋ wa gε. Bεŋ mōne ki bεŋ ḡ bεŋ k̄mε maajε wene wuchii. **9** Muh wuchii wù danje wu gεεne fwe wu lεme gε yi n'yeŋε wu Kletu le gε, tu gε wu baŋ wu kεmε Nyo yi ye ye le gε. Muh wù lεme segechii yi n'yeŋε wu Kletu le, wu kεmε Nyo wù Chii bε Mwa yi ye ye le. **10** Muh ne to fε bεŋ le wu baŋ to gε nyu bε wunε n'yeŋε gε, keefε bεŋ f̄i wu a

bεŋ yeh kεnε bεŋ yêssε lo wu le gε. **11** Muh nε yεse wu le,
tu wu le wu taashε wa bε wu yi lεme che chǐ befe le. **12**
Njκeme mwεε nε weseε ki nsâŋ fe bεŋ le, geenε gε mε nyu
nsâŋ lo a ηwa le gε. N'yεne lε nlé ηgē ntô n'yêŋ lo bεŋ le
besabεŋ jεme, muh yεne muh le bε ajii, wu lε njɔŋ wese
besabεŋ nyûme wu yisε. **13** Booŋ ba mwa bwoo wù Nyo le
wu cha tε, yεeεse wo le.

3 Joŋ

1 Le mε wù chiji kikwεε wu kintaashε ki bamii ba mbεmε.
Nsaaŋe ŋwa wunε fe wo le Gayu wù nsaa yan yi shéŋ.
ŋkoŋe wo yi nchiεεŋ le. **2** Nsaa yan yi shéŋ, mbuuŋe lε
mwεε munchii gεεne chuule a kimbe kuŋ le, wo tεεme yi
nyaŋ yi ye le gεh no ŋkee lε wo tεεme a kiyo le. **3** ŋgε yu
njoŋ baŋ no boŋ ba bwee besa bamu gε fεsε yanε bo
sεεŋ kune no wo lεme yi kinchiεεŋ le be fitelə fiŋfichii.
Nyu nchiεεŋ le wo bii kinchiεεŋ le. **4** Gε fιεε fimi ka nyu
yu fι taŋlo fι ge n'yūge njoŋ fede ki n'yuge lε boŋ ba le
baŋ bii kinchiεεŋ le gε. **5** Nsaa yan yi shéŋ, lεme ch̄i wo
lεne fe boŋ ba bwe wese besabεŋ le, nchenseŋ ch̄i fe ba
le bantolo le, wo lεne chuule. **6** Ba gε sεεŋ a kintaashε
ki bamii ba mbεmε ki yanε le kune kiŋkoŋe kuŋ. Wo
mōne ki wo fih bobaa bamii je yì Nyo goone le yi njienyε
wuboo le noo. **7** Wo kēe lε bo bu akfuuŋ nyu nje jee chi
Kletu, bo baŋ jinε gε nfih wumu a bamii ba le gε ba Nyo
gε. **8** Noo, besabεŋ kεme ki bee tōone bobaa bamii, wu
lε besa bo nyūme bamii ba lεne yi fιεε le fimimia kune
kinchiεεŋ. **9** ŋgε nsaaŋ fιεε fe kintaashε ki bamii ba mbεmε
kena le, geene Diotefε wù koŋe ki wu gεede kikwεε ke
fwe, wu gε faŋ ki wu yū muh wù le mε le. **10** Noo, nlé ŋgε
ndoo nto, ŋgīŋsε fιεε fι wu gee fine fεkuu, no wu jiŋyi
wu fιege kinfie, wu jεme jé yì befe kune besabεŋ. No wu
gee noo, wu baŋ fuu gε be fιεε fiyu gε. Wu faŋe te ki wu
fii boŋ ba bwee wese besabεŋ, wu faŋe te bamii ba koŋe
ki ba fι bo lε keefε ba fι bo gε. Ne bo doo bo goone ki bo fi
bo wu mo wu kuŋ lo bo a kintaashε ki bamii ba mbεmε
ntεnεε. **11** Nsaa yan yi shéŋ, keefε wo bēge fιεε fι befe

gε. Wo bēge nyume fī joje. Muh wù gee fīεε fī joje le muh wu Nyo, wu gee fī befe le wu baaj Nyo a kεε gε. **12** Dεmitiyu nyu fie muh bamii bachii bo jεme mwεε mù njoje kune wu, kiŋge ke kī joje jεme tε kune wu. Bee tε jεme kune wu. Wo kee lo lε fīεε fī bee jεme kune wu le nchīεεj. **13** Mbaaj ȳkeme mwεε wesee ki nsāŋ fe wo le, geenε gε ȳkoje ki nsāŋ lo bε fintε fī ȳwa gε. **14** N'yeεε lε shεε shige nto n'yeεε lo wo le, besa wo jεme muh yεde muh le bε ajii. Nyiegee nyūme fe wo le. Nsáa yese besa wo yεεse wo le. YȄse nsáa yese besa wo le yichii muh wu mumwaa wu mumwaa bo le, wo nyâ mene.

Jud

1 Le mε wù Jud mwa lεme wu Jiso Kletu, nle mwa bwe Jεm. Nsarej ɳwa wunε fε bamii ba Nyo wù Chiji wese besabεj le wu tεεj, bo chee yi kiŋkoŋε ke le, bo nyu chiaaŋ yi Jiso Kletu le. **2** Kiŋkooyi ki Nyo bε nyiegee mo kiŋkoŋε ke nyûme fε bεŋ le ki gεeŋe lo fwe fwe. **3** Nsáa yaŋ yi shéŋ, nchi ɳkwaji baŋaa lε nlé nsâŋ fε bεŋ le kune mbvuse wu bee bachii le be kεmε wa, nja n'yeŋ lε fi le chuule baŋ ki nsâŋ nlegε bεŋ le bεŋ jûu ki bεŋ tōone mbεmε wù ba gε nya besabεj ba le bamii ba Nyo le. Le fieε fī ba gε nya wa besabεj le kiŋgane kimimia fi ka lo noo. **4** Njεme ne nje bamii bamu le bo wεeŋe wa bo lee a bεŋ ntεnεe, nyume bo ba bo gε saŋ wa kune bo baŋ lo, lε Nyo le wu gε wa ɳge wuboo. Bo banε le bamii ba faje lo Nyo, bo jode kiŋkoŋε ki Nyo, ki chvuse ki tuu fieε fī bo bεede yo akuu bo gee nyieŋ, bo ka faje lo Chiji kikwεe kesa besabεj wù Tada Jiso Kletu, ka geh wu. **5** Mεeſe ɳgoone ki ɳka ntâŋ bεŋ kune mwεe momu, mo no bεŋ kee wa mu ne chuule. Tada gε be wu bvuse bamii be woŋ wu Ijib le bo bone yi ɳge le geenε, wu gε kaasε wu leeshe bamii ba gε baŋ leesε gε fitele yi ye ye le gε. **6** Le geh te no banchendaa be ba gε baŋ leεŋ gε fε wu gε gelε bo fo gε, bo chine manjuu ma gε bee maboo ma kinche ma kooji le, wu leesε bobaa banchendaa yi bancha ba kage gε le, fε kijusε ki jime ne kfukfukfu le, fε bo lé bo nyû fo gεŋj bû Juu ch̄i baŋ chi nsa. (ādios g126) **7** Ka nyume geh yεeŋyεeŋ no wu gε torj kilaanterj k̄i Sodom bε k̄i Gomola bε ɳgu wù kage gε, mo bilaanterj b̄i gε bee mbebe bi le, b̄i gε chee te kinche ki nyieŋ yi kinjaŋ, bikese bε bileŋjse jode

te ye yiboo bo gee yu nyume gε a je yǐ Nyo gè fε muh lε
wu gēe le gε. Fiεε fine le njiηε wu fiεε fī ge fi kōoshε bε
bamii ba chee kfuu chi kinε kinche. (aiōnios g166) 8 Mo no
fi le noo, bamii banε jode geh nyu gee chiyu. Bo chεηε bε
ye yiboo, bo faje muh wù sage bo, bo naanyi biyo bī fewe.
Bo gee noo bo duu le le nje bo yεde mwεε le a bifile le. 9
Sege Maikel wù le kikwεε ki banchendaa ba Nyo gè waade
a gvunε chi Muse we bε debele, bo tanje gvunε chiyu,
wu gè baan bvuse gε mo jc yǐ befe wu jεmε debele le gε,
wu gè chvuu wu le lε, “Le sâ Tada wo.” 10 Bamii banε
naanyi lo mwεε munchii mù bo baan kεε gε no mu le gε.
Bo gee mwεε nyume mù kilemε kiboo goone njε nyáŋ yi
nchvuuŋ. Nyu mwεε muyu mune mù chεηε bε bo. 11 Ngε
wù baan le fε bo le! Bo le bo jo nyu kikaa ki Kεŋ. Bo le bo
ja wa bo tu bo kunje nyu bige bo mo bo lee yi kimbefε le
njε Balaan. Bo tεεme bikwεε geh yεεηyεεŋ njε no Kola gε
tεεme, bo lé bo gē bo kwēeyε geh no Kola gε kwe. 12 Banε
bamii gε bee lo ηgile a bεŋ ntεnεε sege bεŋ jii ηka wu
kinkoŋε kinε. Bo to bo gee njε bvú kife ki mwεε munjile
mune, muh jiiŋε geh nyu kikwεε ke wu keme gε bvuya gε.
Bo nyu njε kimbe fε ki banyε ki baan jaŋ nya gε, fii kaasε
yi sa ki. Bo nyu tε njε bite bī to bi yune gε muntaŋ gε mo
bvudaan. Bo le njε bite bī ba le ba mugε. Bo le bo kwe wa
bo ka bo kwe. 13 Bo le njε joo yǐ baan yǐ nfuŋ feεde yi
bεεne yi nooŋ kinchede, gee chiboo chi kinchoose le njε
bifuu bī nfuŋ feεde bi bεεne yi joo le we. Bo le njε jón yǐ
jiεnyi lo nche nche. Nyo le wu seesε wa kijuse kī jime ne
kfukfukfu segechii, wu gεε bo le. (aiōn g165) 14 Enok wù
kingogε ke gε bee chike bvusooshwi kεge yi Adam le, wu

gè yu wu jeme njé muh wu ntuj wu Nyo kune bamii bane
wu duu le, “**Beŋ jîŋe beŋ yêŋ**, Tada lé wu gê wu tô be
ŋoo yi banchendaa be ba yuude bo nyume banchvuge le
banchvuge le, **15** ki wu sâ muh wuchii. Wu lé wu gê wu tô
wu dûnye gee chî befe chichii chî bamii bachii ba kee gε
Nyo gε, chi gee no bo maa wu mo jé yi kiŋasε yichii yi bo
to bo jeme kune Nyo.” **16** Kfuu chi bane bamii le bo to bo
shuŋshi segechii, bo beŋme bamii bamu, bo bii geh nyu
fieſ fi ye yiboo yi ŋwεŋe goone, bo chiaase ye yi achiji, bo
leede bamii be jé yi njεŋe ki bo kêmē mwεε mù bo goone.
17 Geene nsáa yaŋ yi shéŋ, beŋ kwâjε mwεε mù boooŋ ba
ntuj ba Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu gè jeme beŋ
le lc mu lé mu gê mu kôoshε. **18** Bo gè jeme beŋ le le,
“Lé tô nyûme aju a fekimεsε le, bamii ba kichwεesε le bo
nyûme bò chee gε no Nyo goone gε, bo gee nyu mwεε
mù mbeſe mù ye yiboo yi ŋwεŋe goone.” **19** Kfuu chi
bamii bane le ba too be kiŋgaye a bamii ntεnεsε, bo bii
nyu bankwaje ba too fe bo fwa le, bo kême ge Kiyo ki Nyo
ye yiboo le gε. **20** Geene nsáa yaŋ yi shéŋ, beŋ tâashε
bikwεε biɛna beŋ lêmε geh nyu yi mbεmε wene wù yuude
le, beŋ bûnɛ segechii a bvunjga bvu Kiyo ki Yuude le. **21**
Beŋ mē geh beŋ nyûme yi kiŋkoŋe ki Nyo le, beŋ chîeŋne
Tada wese besabεŋ wù Jiso Kletu wù lé wu gê wu kô yii,
wu ge beŋ lêe kinche kî kage gε le. (*aiōnios g166*) **22** Beŋ
kôode yii fe bamii ba baŋ yi kimajε le. **23** Beŋ chûufe
bamii ba le yi ŋgu le beŋ bvûuse, beŋ fiih bo. Beŋ kôode
yii fe bamii bamu le, geene beŋ doo beŋ kôode yii noo
beŋ yêne. Beŋ bâne mo njú yiboo yì bo le bo yiisε wa be
kinche kî befe. **24** Mbεeŋsε nyûme fe Nyo le! Le wu wù

tanlo wu chieene bεŋ lε keefε bεŋ ḡε bεŋ gw̄ε gε, wu lε
wu t̄ô bε bεŋ fwe a bvukuge bwe, bεŋ kεme gε ηgile gε,
bεŋ nyu bε kinlanye. **25** Besabεŋ nyâa mbεεŋse fe Nyo wù
le Mbvuse wese besabεŋ le ka gε wu, fede yi Jiso Kletu wù
Tada wese besabεŋ le. Bvukuge bε bvunfoŋ bε bvunŋga bε
sage kεme geh wu wù Nyo kεge no woŋ ḡε ke bε mεεse
mo segechii kage gε. Fi nyûme noo. (**aiōn g165**)

Mwεε mù Jiso gè dunyε

1 Ƞwa wunε le kune mwεε mù Nyo ḡe nya Jiso Kletu le le
wu dûnyε bamii be le, le le mu mù keme ki mu ḡe mu
kôoshi kife k̄i shige le. Jiso Kletu mo wu tuŋ nchendaa we
fe muh we wu l̄eme wù Joŋ le ki wu ḡe le bo k̄eε mwεε
muyu. **2** Wu mo wu saŋ fieε fichii fi wu ḡe yεŋ le, nyu
je yi Nyo yine be mwεε mù Jiso Kletu ḡe jemε wu le. **3**
Njoŋ wù baŋ lé wu nyûme fe muh wù tεŋe ntuŋ wu Nyo
wunε le. Njoŋ wù baŋ lé wu ḡe wu nyû te fe bamii ba
yuge fieε fi ba saŋ a Ƞwa wunε le bo gεede, nje kife ki
mwεε muyu le wa mbebe le. **4** Le me wù Joŋ, nsanje Ƞwa
wunε fe bintaashε bi bamii ba mbεmε b̄i bvusooshwi b̄i le
bimbe bi woŋ wù Esia le. Fitele fi joŋe be nyiegee wù jade
fe Nyo le nyûme fe bεŋ le. Le wu wù le, wu ḡe bee wa, wu
nyume wu ḡe wu tō. Fitele fi joŋe be nyiegee wunε le te
wù jade fe biyo b̄i bvusooshwi b̄i le fwe a kala we le, **5**
mo fe Jiso Kletu le, wù le geh wu wù to wu duunyi fieε fi
nchiεŋ kune Nyo, bamii le. Ḡe bee muh wù fwe ki wu
kâase wu bu yi kwe le. Nyu wu wù sage banfoŋ bachii
ba yi nsheŋ le. N'yuuse nyûme fe wu le. Le wu wù konje
besabεŋ, wu ḡe bvuse besabεŋ chiaŋ yi bimbefε biesa
besabεŋ le be kilemε ke. **6** Wu le wu ge besabεŋ nyume
bamii ba bvunfoŋ, wu le wu ge besabεŋ nyume bachiji
kintanyε ba Nyo wù le Nyo mo Chiji. Bvukuge be bεεŋse
wuchii nyûme fe wu le segechii wu kage gε. Fi nyûme
noo. (aiōn g165) **7** Beŋ jīŋe beŋ yεŋ, Jiso too lo, wu nyu wu
ge wu tō yi kimbe le. Bamii bachii lé bo ḡe bo yεŋ wu
le mo bamii ba ḡe bone wu be gooŋ. Bituŋ bi yi nsheŋ
le bichii lé bi ḡe bi wâne kwe nje wu. Ne no fi lé fi ḡe fi

nyûme. Fi nyûme noo. **8** Tada Nyo duu le le wu wù Afa, nyume Omega. Le wu wù le, wù gè bee wa, wu nyume wu gê wu tô. Le wu wù le Bvunjga Bvuchii. **9** Le më wù Joŋ, Mwa bwee wene yi Jiso le, besabəŋ bachii yene ŋge nje wu, nyu a bvunfoŋ bwe ntənɛɛ, bee kaane shéŋ yi mwɛɛ le munchii. ɻgè bee a kiŋgeŋ ki Batmo le ba gè bvuse lo më, nje jε yi Nyo yì ɻgè feeji, ɻka nsɛŋe kune Jiso. **10** Lë to nyume juu chi Tada, më nyume chiaŋ yi Kiyo ki Nyo le, nja n'yu jε jemë a më jinj fɛwɛɛwe njɛ soŋ. **11** Yi gɛ jemë yi duu lε, “Sâŋ mwɛɛ mù wo yɛde mune a ɻwa le, wo chîiŋsɛ a bintaasɛ bi bamii ba mbɛmɛ bì bvusooshwi a bilaanteŋ bì le: Efesu, Simina, Begamu, Tayatila, Saldi bɛ Filadelfia mo Lawdesia le.” **12** Më mo ɻkaase ye ki n'yɛŋ muh wù jemë mene. Ndoo ɻkaasɛ, n'yɛŋ mwɛɛ mù ba toome bin'yesɛ yi yu le bvusooshwi ba kenyɛ bɛ kichwa ki bige kĩ yɛde. **13** Muh mu nyume antenɛɛ a mwɛɛ mù ba toome bin'yesɛ yu mayu le njɛ muh wù jee che le Mwamuh, wu noŋ kikuj kĩ ndefɛ, wu kaaŋ fiɛɛ njɛ ɻ'wa yi gvuu le ba kenyɛ bɛ kichwa ki bige kĩ yɛde. **14** Yvu ye yi kikwɛɛ gɛ baanj njɛ ndaŋ wù baanj ne bvuuu njɛ abe, ajii awe bɛde njɛ lemɛ chi ɻgu lε. **15** Bikaa bie gɛ bee nɛ shijeshiŋe njɛ kichwa kĩ ba tonj a kilame le, jɛ ye kfūnɛ njɛ joo yì gwee. **16** Wu gɛ keme jón bvusooshwi a kibo ke kinchiɛŋ le, nyo yì koode bimbe bichii yi bude a wu mu, bvushi bwe baanj njɛ juu sege chi baanj wese. **17** No n'yɛŋ wu le, më mo ɻgwe a wu jii ntu njɛ gvunɛ chi muh. Wu gɛ kibo ke kinchiɛŋ ye yanj le wu jemë lε, “Keefɛ wo fâane gɛ. Le më wù Fwe, nyume më Kijimɛ. **18** Le më wù nle yu. ɻgè bee ɻkwe, geenɛ, ɻkaasɛ ntu yu,

nlé ñgê nyûme yu segechii. Le më wù këme kinjwenye
ki kwe bë ki woŋ wu baŋkfú. (aiōn g165, Hadës g86) **19** Noo,
sân mwëe mune mù wo yëde, mwëe mù le mëeße bë mù
lé mu gë mu kôoshe ajiŋ ayu. **20** Kinyile ki fiëe fì jón yì
bvusooshwi chiee yì wo be yëj a kibo kan kinchieej le bë
mwëe mù bvusooshwi mwëe mù ba kenyi bë kichwa ki
bige kì yëede mù ba toome bin'yesë yu duunyi nyu fine:
Jón yì bvusooshwi chiee le banchendaa ba Nyo ba le ba
bintaashë bi bamii ba mbëmë bì bvusooshwi biyu, mwëe
mù bvusooshwi mwëe mù ba toome bin'yesë yi mu le, le
bintaashë bi bamii ba mbëmë bì bvusooshwi biyu.”

2 Muh wù ñgë n'yëj wëe jëme mene lë, “Sân ñwa fe
nchendaa wu Nyo wu kintaashë ki bamii ba mbëmë ki
Efësu le lë, ‘Wunë le njëme wù wuwëe wù jiji jón yì
bvusooshwi le a kibo ke kinchieej le, wu jiényi antenëe a
mwëe mù bvusooshwi mù ba kenyi bë kichwa ki bige kì
yëede mù ba toome bin'yesë yu we: **2** Ñkee gee chena bë
no bëj lëne bëj bunyi, ñkee te shéj yì bëj kaane bë no
taŋlo bëj ge bëj fiëe fì bamii ba befe too bë fi le ge. Bëj
le bëj moj wa bamii baa ba tëjë bikwëe biboo le bo le
boorj ba ntuj ba Jiso bo ya nyume ge, bëj yëj le bo le
bamii ba chimbiaŋ. **3** Ñkee no bëj kaane shéj chuule yi
fiëe le fichii nje me bëj fwëene ge. **4** Geene, fiëe fimi le yu
fì ñkëme kune bëj fì baaj joj ge mene ge. Ge bëj baaj
bëj këme kijkojë kì bëj gë shee bëj këme fwëele ge. **5**
Bëj kwâjë no bëj gë shee bëj nyume fe bëj ja bëj gwe.
Bëj kûse muntele mwëna bëj kâase bëj gëe no bëj gë
gee fwëele. Ne bëj baaj kuse ge, ñge ntô nchîaase fiëe
fiena fì ba toome kin'yesë yu fe fi lëme fo. **6** Geene, fiëe fì

kooji fi bεŋ gee le lε bεŋ banε gee chi ŋgoo yi bamii ba Nikola, nyu fiεε fi mbanε tε. 7 Muh wù keme bintuŋ, wu yû fiεε fi Kiyo ki Nyo jεme bintaashε bi bamii ba mbεmε le. Muh wù lé wu gê wu sô, nlé ŋgê nyâ je wu jî muntaŋ mu kite kî nyaa kinche, kî le fε kijuse ki njoŋ wu Nyo le.”

8 Muh wuyu ka wu jεme mene lε, “Sân ŋwa fε nchendaa wu Nyo wu kintaashε ki bamii ba mbεmε ki Simina le lε, ‘Wunε le njεme wù wuwεε wù le wu Fwe, wu nyu kijime. Le wu wù gè kwe wu kaase wu nyu yu: 9 ŋkee bāŋε ba bεŋ yεne mo kifufe kena, geene bεŋ le bamii ba bvukuge. ŋkee jé yî befe yî bamii jεme kune bεŋ. Bo tεŋe bikwεε biboo lε bo le Bajuu, bo nyu gε. Bo nyu yi ŋgoo yi Satan le. 10 Keefε bεŋ fāane bāŋε ba bεŋ lé bεŋ gê bεŋ yêŋ le gε. Bεŋ yêŋe bεŋ yû, debele le wa ki wu lēesε bεŋ bamu yeh yi ncha le ki wu mōŋ bεŋ. Bεŋ lé bεŋ gê bεŋ yêŋ ŋge yi aju le yuufe. Mo nyume ki bεŋ kwê, bεŋ lēme gεh bεŋ tēεme, noo nlé ŋgê nnyâ kifo ki bvunfɔŋ kî le kinche kî kage gε bεŋ le. 11 Muh wù keme bintuŋ, wu yû fiεε fi Kiyo ki Nyo jεme bintaashε bi bamii ba mbεmε le. Muh wù lé wu gê wu sô, gε kwe yî kīngane kinfεε kūŋ wu le gε.” 12 Wu ka wu jεme mene lε, “Sân ŋwa fε nchendaa wu Nyo wu kintaashε ki bamii ba mbεmε ki Begamu le lε, ‘Wunε le njεme wù wuwεε wù keme nyo yî koode bimbe bichii: 13 ŋkee fε bεŋ chee fo. Bεŋ chee fε kala wu Satan le fo kibεε. Geene bεŋ leme gεh yi jee char le bεŋ tεεme. Bεŋ gè baaŋ faŋ gε ki bεŋ lēesε fitele yi ye yan le yi aju Antiba wù muh waŋ wù nchiεŋ le gε. Wu gè jεme kune mε, ba yuuŋε wu a bεŋ ntεnεε fεε fε Satan chee fo. 14 Geene, ŋkεmε mwεε momu shige kune bεŋ

mù baanj mene joŋ gε. Bamii bamu le yu ŋgoo yene le bò bii n'yεyε wù Balaanj gè teefε Balak yu lε wu gê fιεε fi boonj ba Ishwala banjε yu bo gwe. Wu gè ge bo jii mwεε munjile mù ba ge kintanyε yu fe banyo le wu ka wu ge bo chee kinche ki nyieŋ yi kinjaŋ. **15** Le geh yεεŋyεεŋ no bεŋ kεme tε bamii bamu ŋgoo yene le bò bii n'yεyε wu bamii ba Nikola le. **16** Noo, bεŋ kûse muntele mwena. Nε bεŋ baaŋ kuse gε, tu nlé ntô kife kĩ shige le n'jû bamii bayu bε nyo yì bude a mε mu. **17** Muh wù kεme bintuŋ, wu yû fιεε fi Kiyo ki Nyo jεme bintaashε bi bamii ba mbεmε le. Muh wù lé wu gê wu sô, nlé ŋgê n'jô fe mana wù ba ḡe nyile le nnyâ wu yu, ŋka nnyâ wu tεde ch̄i baanj ch̄i ba sanj jee ch̄i feŋ yu muh nyume gε yu wù kee jee chiyu fede muh wù fi tεde chiyu gε.” **18** Muh wuyu ka wu jεme mene le, “Sân ŋwa fe nchendaa wu Nyo wu kintaashε ki bamii ba mbεmε ki Tayatila le le, ‘Wunε le njεmε wu Mwa Nyo. Le wu wù ajii awe bεede njε lεmε chi ŋgu, bikaa bie le shijeshiŋe njε kichwa kĩ ba toŋ fe kilamε le: **19** ŋkee gee chena, ŋkee no bεŋ kεme kijkoŋε, ŋkee tε fitele fi bεŋ leese yi ye yan le mo lεmε ch̄i bεŋ lene bε no bεŋ kaane shεŋ. ŋkee tε le gee chena ch̄i mεesε joŋe chi fede ch̄i bεŋ ḡe kεme fwelle. **20** Geene, fιεε fimi le yu fi ŋkεme kune bεŋ fi baanj joŋ gε mene gε. Bεŋ le bεŋ chine kwεε wù Jεsεbel wεε le wu tu wu gee fιεε fi wu gee. Wu tεŋe kikwεε ke le wu le muh wu ntuŋ wu Nyo, wu leede bamii baj bε n'yεyε we, wu gee bo gee kinche ki nyieŋ yi kinjaŋ, bo ka bo jii mwεε munjile mù ba le ba ge kintanyε yu fe banyo le. **21** Nle nnya wu kife ki wu kûse fitele fie, geenε wu fanj ki wu kûse kinche ke ki kinjikuu. **22** Bεŋ yēgε bεŋ

yû, nlé ñgê ntûnj kinchëj yi ye ye le ki ñgîise wu fenta mo bamii ba bë bo gee nyiej yi kinjañ bo ñgeëse lo, fuge gë le bo kuse bo gë ka bo bii gee chi kwëse wuyu le gë. **23** Nlé ñgê yûuyë boonj be ba ñgoo. Noo, bintaashe bi bamii ba mbëme bichii mo bi këe le le më wù kee mwëe mù le shéj yi bamii le bë mù le a muntele le. Nlé ñgê nlârje muh wuchii mbii no lëme che le. **24** Geens, bëj bamu baa ba le Tayatila ba lëme gë fe wunë n'yeyë le gë, gë bo yeyi te fiës fi bamii bamu tçëje le mwëe mu Satanj mù nyile le gë, njëme le ge tañlo ñka ñgëe bvujijë bvumu ye yene le gë. **25** Fi le gëh le, bëj jijë fiës fi bëj këme le fi temë, gëeñ bû no nlé ñgê ntô. **26** Muh wù lé wu gë wu sô, wù gee lëme chì ñkoñe wu gëenj wu mëse, nlé ñgê nnyâ wu bë bvunga wu nyû awe a bituñ. **27** Gëh yëejyëej no Chii le wu nya bvunga mene, nlé ñgê nnyâ bvunga wu sâge bë kitoomë ki kichvu, wu bwëeyi bi yu një sháanj yì ba maa, yì ba bwëeyë bimbëge le bimbëge le. **28** Nlé ñgê nnyâ te wu bë joñ yi a yule. **29** Muh wù këme bintuñ, wu yû fiës fi Kiyo ki Nyo jëme bintaashe bi bamii ba mbëme le.”

3 Muh wù ñgë n'yeyë wëe ka wu jëme mene le, “Sânj ñwa fe nchendaa wu Nyo wu kintaashe ki bamii ba mbëme ki Saldi le le, ‘Wunë le njëme wù wuwëe wù këme biyo bi Nyo bë bvusooshwi mo jój yì bvusooshwi: Ñkee gee chena. Bëj duunyi fe bamii le le bëj baanj ba wuñ geenë bëj nyume bëj kweeyë wa. **2** Bëj kâjse, bëj tâa bvunga yi fiës fi sheshi wa te jwe wu kwe le. Bëj këe le mbaanj n'yeyë ge gee chena joje chi gëene chi mëese a Nyo wanj jii gë. **3** Bëj kwâjë fiës fi bëj gë fi, le fi fi bëj gë yu. Bëj jiji fiës fiyu le, bëj kûse muntele mwëna. Ne bëj baanj

kanse ge, tu nlé ñgê njâ ntô fe bëj le një choj, bëj kee gë kife kiyu gë. **4** Geenë, bëj keme bamii bamu shige Saldi bo baanj yiise gë njú yiboo gë. Bobaa lé bo gê bo jiényi besa bo, bo noj njú yì baanj, nje le bamii ba kooji. **5** Muh wù lé wu gê wu sô lé wu jii te njú yì baanj. Gë wuwëe muh me nyume ñgê nchîijë jee che a ñwa wù bamii ba keme kinche kì kage gë le. Nlé ñgê njëme be jwe wanj kune wu fwe a Chii bë banchëndaa be le ñkee wu. **6** Muh wù keme bintun, wu yû fiëe fì Kiyo ki Nyo jëme bintaashë bi bamii ba mbëme le.” **7** Muh wuyu ka wu jëme mene lë, “Sân ñwa fe nchëndaa wu Nyo wu kintaashë ki bamii ba mbëme ki Filadëfia le lë, ‘Wunë le njëme wù wuwëe wù yuude wù ka nyu muh wù nchiëej. Le wu wù keme kingwenyë ki bvunfoj bvü Dabi lë. Wu gwenyi, muh gë nyu yu wù faa gë, wu faa, muh gë nyu yu wù gwenyë gë:

8 Ñkee gee chena. Bëj yêge bëj yû, nle ñgwenyë kimbuñ fe bëj le nchinë kiyëse, gë muh nyu yu wù tañlo wu faa ki gë. Ñkee lo le gë bëj keme bvunja chuule gë, geenë bëj gëede gë njëme wanj. Bëj baanj me fan gë. **9** Bëj yêge bëj yû, bamii baa ba le ñgoo yi Satañ le bò duu le bo le Bajuu bo mbiane lo, bo nyu gë Bajuu gë, nlé ñgê bo tô bo gwê bikaa biëna le bëj mo bëj këe le ñkoje bëj. **10** No bëj le bëj gëe njëme wanj kune ki bëj kâane shéj, nlé ñgê nchîej bëj yi kife kì mmoj lé wu gê wu tôo yi kikwëe ki nshëj le ki wu môj bamii bachii ba le yi nshëj le. **11** Ntoo wa kife kì shige le. Bëj jíje fiëe fì bëj keme le fi tême, wu le keefë muh mu ge wu fì kifo kena ki bvunfoj gë. **12** Muh wù lé wu gê wu sô, nlé ñgê wu nyû kintoon ki yeh yi kintanye yi Nyo wanj le. Gë tañlo wu yu wu bû yu

gε. Nlé ñgê nsânj jee chi Nyo waŋ yi ye ye le bε jee chi kilaanteŋ ki Nyo waŋ k̄i le Yεlusalem wù fwεŋ wù bude fε Nyo waŋ le fewe. Nlé ñgê nsânj tε jee chanj ch̄i feŋ yi ye ye le. **13** Muh wù kεme bintuŋ, wu yû fiεε f̄i Kiyo ki Nyo jεme bintaashε bi bamii ba mbεmε le.” **14** Wu ka wu jεme mεne lε, “Sâŋ ñwa fε nchendaa wu Nyo wu kintaashε ki bamii ba mbεmε ki Lawdesia le lε, ‘Wunε le njεme wù wuwεε wù jee che le lε, Fi Nyûme Noo. Le wuwεε wù to wu lεme yi jε ye le, le wu wù sεjε nchiesε kune Nyo. Le wu wù ñkε yi fiεε fichii f̄i Nyo ḡe fε le: **15** ñkee gee chena. Beŋ le geh lo ne! Ge beŋ jieε gε, ge beŋ yufe gε. ñgoone lε beŋ bee beŋ jieε lo kene beŋ yufe lo. **16** Noo, no beŋ le geh lo fienā antenεε beŋ jieε ge kene beŋ yufe gε, nlé ñgê nchûuyε beŋ a mε mu. **17** Beŋ duu le beŋ le bamii ba kwa beŋ ku wa, beŋ ka goone ge fiεε gε. Beŋ jεme noo beŋ yεne ge le fienā le fi fo lo gε? Beŋ le bamii ba ba koode yii fε beŋ le, beŋ nyu bamii ba kifufe, beŋ ka nyume binfeenε mo bamii ba jienyi bichine biyεse. **18** ñgoone ki nteefε beŋ le beŋ gû kichwa ki bige k̄i yεede k̄i ba suŋ fε kilamε le ki tu ki yuude, beŋ mo beŋ nyu bamii ba kwa. Beŋ gû njú ȳi baŋ ȳi beŋ banjε bichine biena yu, keefε bamii yεede bi le beŋ kεme bvuya gε. Beŋ gû tε nche yi ajii a mεne ȳi beŋ yεefe ajii awene yu, beŋ mo beŋ yεde mwεε le. **19** Bamii ba ñkoŋe nto nsage bo yi gee chiboo le, nnya ñgε bo le ki ntεefe bo. Noo, beŋ dûnyε ntajε, beŋ kûsε muntele mwεna. **20** Beŋ yεge beŋ yû, nleme a yeh fwεεŋ ñkune. Ne muh yu lo jε yaŋ wu gwênyε kimbuŋ, nlé ntô a wu le besa wu lé be ḡe be ſii mwεε yi fiεε le fimimia. **21** Muh wù lé wu ḡe wu sô, le mε nyu ñgê nnyâ wu kijusε

wu shii besa wu yi kala waŋ le, g̊eh no njè nso nshii besa
Chii yi kala we le. **22** Muh wù keme bintuŋ, wu yû fiεε fi
Kiyo ki Nyo jeme bintaashε bi bamii ba mbεmε le.”

4 Ajir a mwεε mwεε, ɳka mbijε, ne n'yeŋ kimbuŋ fewe
kiyεse. Je yεε yì mbe n'ya yu wa yi jeme mene njε soŋ, yi
ka yi jeme mene le, “Kējse tô fεnε ndûnyε wo mwεε mù
keme ki mu kôoshε ajir a kife kine le.” **2** Kimimia, njá ntu
chiaanj yi Kiyo ki Nyo le, mε mo n'yeŋ kala le wu nyu
fewe, muh shii yu. **3** Muh wù g̊e shile wuyu g̊e lale njε
kfuu chi ata amu a tεεme kwa ba tεεje le jasba mo a ba
tεεje le Kanelia, kila daa ki kεnε kala wuyu, ki lale tε njε
tεde ch̊i ba tεεje le εmelal. **4** Bakala bamu mbaanfiε ncho
banεh g̊e bee bo kεnε kala wuyu, bache bamu shiiyε yu
mbaanfiε ncho banεh bo jiiyε njú yì baaj, bo booj bifo
bi bvunfoj ba kεnyε bε kichwa ki bige k̊i yεede. **5** Jan
yì lale g̊e bude yi kala wεε le, yi ɳgbwame, yi kfuunε,
bin'yesε bεede a kala wuyu fwe bvusooshwi b̊i nyume
biyo bi Nyo b̊i bvusooshwi. **6** Fiεε fimi g̊e bee tε a kala
wεε fwe fi fiεεne joo yì baaj yimi yì yuude ne walala njε
mijoo. Mwεε mu wuŋe momu munεh g̊e bee mu lεεŋ mu
kεnε kala wuyu bimbe bichii ajii yisε lo yi mu le fwe bε
ajir. **7** Fiεε fi wuŋe f̊i fwe g̊e fiεεne bvule, f̊i bii fo fiεεne
naa wù jwεjse, f̊i ka bii fo keme bvushi njε bvu muh le, f̊i
ajir fiεεne nfa fe wu fuune. **8** Mwεε mu wuŋe munεh
muyu g̊e keme bibεε bvusoo, bvusoo, mu yisε lo bε ajii we
bε kuu. Mwεε muyu to mu yεεne antaŋ bε fenshe mu luu
gε. Mu g̊e yεεne le, “Nyo yuude lo! Nyo yuude lo! Nyo
yuude lo! Le wu wù Tada Nyo wù Kεme Bvunjga Bvuchii.
Le wu wù g̊e bee wa, wu nyume wu ge wu tô.” **9** Mwεε

mu wuŋe muyu gè doo mu tume maŋkuŋ ma Nyo, mu nyaa ŋgvunε bε kiyone muh wuyu wù le wu shii yi kala le, wù le yu segechii wu kage gε, (aiōn g165) 10 bache ba mbaanfiε ncho banεh baa mo bo gwe bo gεεŋ fwe a wu wù le wu shii yi kala le, bo nyaa mbεεŋse wù baŋ wuwεε wù le yu segechii wu kage gε. Bo doo bo gee noo bo mo bo tu bo baayi bifo biboo bi bvunfon lε, bo giŋse a kala fwe bo yεεne lε, (aiōn g165) 11 “Wo wù le Tada, wo le Nyo wese, wo le wo kojε wù ba tume maŋkuŋ muŋ, ba nyaa ŋgvunε wo le, ba bεεŋse bvunja bwuŋ, nje le wo wù gè fε mwεε munchii, gè koŋ wo ki wo fē mu, fε mu nyume yu.”

5 ɻka nja n'yεŋ ɻwa wumu le a kibo kinchiεŋ ki muh wù gè shile yi kala wεε le, ba saŋ anteŋ bε akfuuŋ ba kεbε lo, ba laaŋ manjuu le bvusooshwi bε kila. 2 Nja n'yεŋ tε nchendaa wu Nyo wumu wù tεeme le wu wane fεwεεwe wu biide lε, “Le yεεŋ wuyu wù le wu kojε ki wu bwêεyε bila binε, wu faanyε ɻwa wunε?” 3 Gε muh gè bee yu fεwe kεnε yi nsheŋ le kεnε a nsheŋ kuu, wù taŋlo wu faanyε ɻwa wuyu kεnε wu jiŋε anteŋ a ɻwa wuyu gε. 4 Mbee kwe baanŋ lε gε muh gè bee yu wù le wu kojε wù taŋlo wu gwenyε ɻwa wuyu kεnε wu bijε anteŋ a yu gε. 5 Muh mu ɻgoo yi bache baa le jεmε mene lε, “Keefε wo bêede gε. Yêgε yû, muh wù ba tεŋe lε Bvule wù a kfuu chi Juda le ba ka tεŋe tε lε Bia yî bu a kfuu chi Nfoŋ Dabi le wu so wa, le wu wù taŋlo wu bwεεyε bila bî bvusooshwi biyu wu faanyε ɻwa wuyu.” 6 Nja n'yεŋ Mwa Shoŋ le wu lεme antεnε a kala bε mwεε mu wuŋe mu munεh mwεε mo bache baa, wu nyume njε ba le ba sεε. Wu kεmε bitoŋ bvusooshwi bε ajii bvusooshwi. Ajii ayu nyu biyo bi Nyo

bi bvusooshwi bì wu le wu turj bi bu bi gεεŋ yi kikwεε ki nshεŋ le kichii. **7** Mwa Shoŋ wuyu mo wu gεεŋ wu fi ɣwa wεε a kibo kinchieŋ ki muh wεε wù gè shile yi kala le. **8** No wu fi ɣwa wuyu noo, mwεε mu wuŋe mu munεh mwεε be bache ba mbaanfiee ncho banεh mo bo gwe bo gεεŋ fεkuu a Mwa Shoŋ wuyu fwe. Muh wu mumwaa wu mumwaa bo le gè keme kome be kintee kì ba fe be kichwa ki bige kì yεede, jiiŋ nyu chi yisε yo. Jiiŋ chine le buunε chi bamii ba le ba Nyo. **9** Mwεε mwεε be bache baa mo bo yεεŋ ɣkee wumu wù fwεŋ wu jeme le, “Le wo wù le wo koje ki wo fi ɣwa wuyu wo bwεeyε bila biyu, nje ba gè sεc wo, kilemε kuŋ suuŋ bamii, chiaaŋ yi kimbefε le wo nya bo Nyo le. Bamii banε bu chikfuu le chichii, be jé yichii, chikfuu chi bamii le chichii mo bituŋ bichii. **10** Wo le wo nya bo bvunfon, wo ge bo tu bo nyu bachiji kintanyε ba Nyo wese besabεŋ. Bo nyu bo ge bo sage yi nshεŋ le.” **11** Ndoo ɣka n'jiŋε, nja n'yū je yi banchendaa ba Nyo ba nyu lo banchvuge le banchvuge le be bamala le bamala le. Bo gè bee bo lεme bo kene kala be mwεε mu wuŋe mwεε mo bache baa. **12** Bo gè yεene fewεewε bo duu le, “Mwa Shoŋ wù ba gè selε, le wu wù le wu koje ki wu kēme bvunjga, be kwa mo bvufee bvù baŋ, mo jee chi kuge mo ɣgvunε mo bvukuge mo mbεεŋse.” **13** Nja n'yū mwεε munchii mù Nyo gè fe mu le fewε mo yi nshεŋ le mo mu a nshεŋ kuu mo a joo yì baŋ le, mo mwεε munchii mù le manjuu mane le, mu yεene le, “Mbεεŋse be ɣgvunε mo bvukuge mo bvunjga, kēme wεε wù le wu shii yi kala le, mo Mwa Shoŋ wunε le segechii wu kage ge!” (**aiōn g165**) **14** No mu yεene noo, mwεε mu wuŋe mù munεh mwεε beeŋ le,

“Fi nyûme noo!” Bachë baa gwe bo gëej fekuu bo nya
mbëeñse wù baanj.

6 Ntu jiije no Mwa Shoŋ wëe gè bwëeyi kila kì fwe
antënees a bila bì bvusooshwi biëe, nja n'yu fiëe fimi ñgoo
yi mwëe mu wuñe mwëe jëme be je një warjanj, fi jëme le,
“Tô!” **2** Le mbijë, nja n'yëj nyambala yimi yì baanj le muh
bëeñ yu, wu këme kine. Ba mo ba booj kifo ki bvunfoj a
wu fwa, wu bu, wu gëej një muh wù to wu juu wu soo,
ki wu gëej wu jû, wu sô. **3** Mwa Shoŋ gè bwëede kila kì
kingane kinfees, n'yu fiëe fi kingane kinfees ñgoo yi mwëe
mu wuñe mwëe jëme le, “Tô!” **4** Nyambala yimi bu yi
yëede ne ghëeemm, ba mo ba nya nyo yi jej yimi yì baanj
muh wù gè bene yu le, ba nya wu be bvunjga ki wu chïaasë
nyiëgee yi kikwëe ki nshej le kichii wu le bamii yûuyi
bamu. **5** Mwa Shoŋ gè bwëede kila kì kingane kintëde,
n'yu fiëe fi kingane kintëde ñgoo yi mwëe mu wuñe mwëe
jëme le, “Tô!” Ndoo mbijë, nja n'yëj nyambala yimi yì
yiide le, muh bëeñ yi le wu këme nfe wù ba fege mwëe yu
le a wu bo. **6** Nja n'yu një je yimi jëme antënees a mwëe mu
wuñe muneh mwëe yi duu le, “Muh lé wu gê wu jô nlajë
wu yi juu le chi chile fe wu gû finjkonyi fi agij yu, këne wu
jô nlajë wu yi juu le chi chile fe wu gû mujkonyi mu agij
abala yu munteede. Geenë keefë wo kûj mëe be mbvuuj le
ge!” **7** Mwa Shoŋ gè bwëede kila kì kingane kineh, n'yu je
yi fiëe fi kingane kineh ñgoo yi mwëe mu wuñe mwëe
jëme le, “Tô” **8** Ndoo mbijë, nja n'yëj nyambala yimi
yi le jibejibe, jee chi muh wù gè bene yu we gè bee le
Kwe, woj wu Banjkfu bii wu le. Ba nya bo bvunjga le bo jô
bamii ba yi kimbe ki nshej le kimimia antënees a binëh,

bo lêeshe bamii bayu bε nyó yi jεŋ mo jεŋ mo bincheŋ bε
nyáŋ yi nchvuuj yi yi nshεŋ le. (Hadēs g86) 9 Mwa Shoŋ gɛ
bwεedε kila kĩ kiŋgane kitεŋ, n'yeŋ biyo bi bamii le akuu
a kitana ki kintanyε le. Biyo bine nyu bi bamii ba bo gɛ
yuuyε bo njε je yi Nyo bε fieε fi bo gɛ jεme bo lεme yi fi
le. 10 Bi wanε fewεewε le, “O Tada Nyo wù le Awe a Mwεε
Munchii, wo wù yuude, wo le kinchiεŋ. Wo lé wo ch̄iεŋ
ḡeŋ bû nεε fe wo sùunε nsa wese wo chvûu kichvuse yi
bamii ba gɛ yuuyε bee, ba le yi kikwεε ki nshεŋ le?” 11 Bo
mo bo nya njú yì baanj muh wu mumwaa mumwaa bo le,
bo jεme le bo ka bo lêεŋ shige, ḡeŋ bû no bo le bo m̄εsc
bo yûuyε booŋ ba bwe bo, bò le tε bamii ba lεme ba Nyo
ba gɛ bee ki ba ḡe ba yûuyε bo no ba gɛ yuuyε bo. 12 Mwa
Shoŋ gɛ bwεedε kila kĩ kiŋgane kinsoo, mbiŋε nja n'yeŋ
nshεŋ shiŋshe bε bvunja, juu kaase chi tu chi yiide nε
tititi njε nju yi kimbankwe, kwii wù wu chile kaase wu
tu wu yεede nε gheεenŋ nje kilemε. 13 Jón jade fεwe yi
gweeyi fekuu njε muntaŋ mù baanj jebejεbe mù nfuŋ fede
wu kaale. 14 Kibvule ja ki kεbe njε kimba ki ŋwa ki mo ki
l̄eſe lo. Bambege bachii bε biŋgeŋ bichii ja fe bi gɛ bee fo.
15 Banforŋ ba yi nshεŋ le mo bamii ba baanj baanj bachii
mo bikwεε bi bamii ba nchi ba baanj baanj mo bamii ba
kwa mo bamii ba kεme bvunja mo bamii bachii kεne nfa
kεne ba le ge nfa ge, bo mo bo nyiile a ŋkfuuŋ mo a bvuta
le bε a bambege kuu. 16 Bo nyiile noo, bo jaŋε bambege
bε bimbaanj le, bo duu le, “Bεŋ gwéeyε yi ye yεse le, bεŋ
bâŋε bee le keefε muh wεε wù shile yi kala le wu yεne bee
le bε fe Mwa Shoŋ dûnyε shéŋ ye yì bεεne ye yεse le gε.

17 Juu ch̄i bo lé bo dûnye shéj yiboo ȳi b̄eene le chi to wa chi koje, ḡe muh nyu yu wù taŋlo wu l̄eŋ a bo fwe ḡe."

7 Aj̄iŋ ayu, n'ȳeŋ banchendaa ba Nyo le banəh bo l̄eme abu a woŋ a ana le, bo baŋe fii ȳi bude abu ayu le l̄e keef̄ yi f̄ede yi nsh̄eŋ le k̄en̄e yi joo ȳi baŋ le, mo yi bite le ḡe.

2 ɻ̄ka n'ȳeŋ Nchendaa wu Nyo wumu le, wu bude a juu saane yo, wu k̄eme fiɛ̄ fi Nyo wù k̄eme kinche wu chede bamii be yu abo. Wu mo wu t̄eŋ banchendaa ba Nyo ba banəh baa be je ȳi t̄eeme. Banchendaa banə le ba bo ḡe nya bvun̄ga bo le, l̄e bo cheŋe be nsh̄eŋ mo joo ȳi baŋ.

3 Wu t̄eŋ wu j̄eme le, "Keef̄ beŋ ch̄eŋe be nsh̄eŋ k̄en̄e joo ȳi baŋ k̄en̄e bite nj̄e bee f̄e banjir̄e yi manshi ma bamii ba l̄eme ba Nyo wese le s̄eŋ ḡe." **4** N'yu l̄e bamii ba bo ḡe che le banchvuge gwii kicho mbaanye ncho banəh, bo bu a chikfuu chi Ishwala le chichii. **5** Bo ḡe che bamii a kfuu chi Juda le, banchvuge ncho baf̄ē yuufe le, a kfuu chi Leubəŋ le, banchvuge ncho baf̄ē yuufe le, a kfuu chi Gad le, banchvuge ncho baf̄ē yuufe le, **6** a kfuu chi Ashel le, banchvuge ncho baf̄ē yuufe le, a kfuu chi Naftali le, banchvuge ncho baf̄ē yuufe le, a kfuu chi Manase le, banchvuge ncho baf̄ē yuufe le, **7** a kfuu chi Simuŋ le, banchvuge ncho baf̄ē yuufe le, a kfuu chi Lewe le, banchvuge ncho baf̄ē yuufe le, a kfuu chi Isaka le, banchvuge ncho baf̄ē yuufe le, **8** a kfuu chi Sebuluŋ le, banchvuge ncho baf̄ē yuufe le, a kfuu chi Yosef le, banchvuge ncho baf̄ē yuufe le, a kfuu chi Benjame le, bo che banchvuge ncho baf̄ē yuufe le. **9** Aj̄iŋ ayu, mbiŋe nja n'ȳeŋ kinchvu ki bamii le ne mamama taŋlo muh ḡe taŋ ḡe. Bo bu bituŋ le bichii, be chikfuu le chichii mo

bamii bachii bε jé yichii, bo lεme fwe a kala bε Mwa Shοŋ, bo jiiyε njú yì baŋ bo kεme bidaadε chiaaŋ yiboo le. **10** Bo gε wuule fεwεe we bo duu le, “Mbvuse jade nyu fε Nyo wese wu le wu shii yi kala le bε fε Mwa Shοŋ le.” **11** Banchendaa ba Nyo bachii lεen bo tuŋ kiŋgaŋ bo kεne kala bε bache baa bε mwεe munεh mu wuŋe mwεe, bo gwe bo tuŋ manshi fεkuu a kala fwe, bo nyaa mbεεŋse wù baŋ Nyo le. **12** Bo gε gee noo, bo duu le, “Fi nyûme noo! N'yuuse bε bvukuge mo bvufee bvù baŋ le kεme Nyo wese. Besabεŋ nyâa kiyone wu le. Le wu wù kεme ñgvunε bε mbεεŋse wù tεe me segechii wu kage gε! Fi nyûme noo.” (*aiōn g165*) **13** Chε wumu a bache baa le, biih mεne le, “Banε le baŋ bo jiiyi njú yì baŋ? Bo bu faan?” **14** Nchvuu wu le le, “Chiji kikwεe, kee gεh wo.” Wu jεme mεne le, “Banε le bamii ba le ba bone yi kife ki ñge wù baŋ le. Bo le bo chuge njú yiboo a kilemε ki Mwa Shοŋ le, yi tu yi baŋ, **15** bo mo bo nyume a kala wu Nyo fwe, bo lεne wu le antaŋ bε fεnshe yeh yi kintanyε le. Wu wuyu wù le wu shii yi kala le, wu lé wu nyû njε chun a bo we. **16** Gε jεŋ baŋ yi yuu bo gε, gε kindoŋ baŋ ki yune bo gε, gε muu baŋ wu suŋe bo gε, gε bo baŋ bo yuge ñkfuŋ wù baŋ gε. **17** Fi lé fi gε fi nyûme noo njε Mwa Shοŋ wù le antεnεe a kala lé wu gε wu chîεnεe bo njε nchiεnε shón, wu jode bo wu gεnε bε bo fε joo yì nyaa kinche le. Nyo tε lé wu gε wu shô ajoo achii ajii aboo le.”

8 Mwa Shοŋ gε bwεedε kila kí kiŋgane kinsooshwi a ñwa wεe le, manjuu chii fewe ne shiŋŋ gεŋ bu kiŋgade ki kife antεnεe. **2** Mε mo n'yeŋ banchendaa ba Nyo ba bvusooshwi le bo to bo lεme a Nyo fwe. Ba nya chisoŋ

bvusooshwi bo le. **3** Nchendaa wu Nyo wumu ja wu to wu
lεεŋ fε kitana ki kintanyε le, wu kεme finlaŋ fi ba tone
jiŋ yo, ba kεnyε bε kichwa ki bige kĩ yεεde. Ba nya jiŋ
wu le chi duude ki wu tâashε fε kitana ki kintanyε bε
buunε chi bamii ba le ba Nyo le. Kitana kiyu ba kεnyε bε
kichwa ki bige kĩ yεεde, ki nyume a kala fwe. **4** Wu toŋ,
chijige chi jiŋ chiyu bε buunε chi bamii ba le ba Nyo, bu
a wu bo chi bεεŋ chi gεεŋ a Nyo fwe. **5** Nchendaa wu Nyo
wuyu mo wu ja wu jo finlaŋ fi ba tone jiŋ yo fieε, wu
jo ŋgu fε kitana ki kintanyε le, wu gεε yo wu yisε, wu
mo wu noŋ yi nshεŋ le. No wu noŋ noo, jaŋ tu yi lale, yi
ŋgbwame, yi kfuuŋε, nshεŋ shiŋshi. **6** Banchendaa ba
Nyo ba bvusooshwi ba gε kεme chisoŋ chi bvusooshwi
chiεε mo bo seesε ye ki bo tōŋ chisoŋ chiyu. **7** Nchendaa
wu Nyo wù fwe toŋ che soŋ, abe bε ŋgu ba fiŋsε bε
kilεmε kese yi nshεŋ le. Kimbe ki nshεŋ kimimia antεnεε
a bimbe bitede fie, kimbe kimimia antεnεε a bimbe bitede
bi bite fie, agaan a le ŋgee achii fie tε. **8** Nchendaa wu
Nyo wù kingane kinfεε toŋ che soŋ, bo noŋ fieε fimi ŋgu
bede yu, fi nyume njε mbege wù baŋ. Fi gwe a joo yĩ
baŋ le. Kimbe kimimia antεnεε a bimbe bitede bi joo yĩ
baŋ ja bi tu kilεmε. **9** Kimbe kimimia antεnεε a bitede bi
mwεε mu wuje mù le a joo yĩ baŋ le kweeyε. Kimbe
kimimia antεnεε a bimbe bitede bi mutima mu a joo
saayε. **10** Nchendaa wu Nyo wù kingane kintεde toŋ che
soŋ, joŋ yimi yĩ baŋ ja fεwe yi bede njε kin'yesε, yi gwe
yi baŋε kimbe kimimia antεnεε a bitede bi joo yĩ bohge
bε manjuu mà joo to yi bude mo le. **11** Jee chi joŋ yiyu
nyu le Nluŋε. No yi gwe noo, kimbe kimimia antεnεε a

bimbe bitede bi jóo tu bi luji. Bamii ba duude kweeyε nje jóo yiyu yì bo gè muu, nje joŋ yiyu gè ge wa jóo yiyu tu yi luji lo. **12** Nchendaa wu Nyo wù kiŋgane kinčh toŋ che soŋ, fiɛɛ fimi bwɛɛde juu kimbe kimimia antenɛɛ a bimbe bitede bɛ kimbe kimimia ki kwii antenɛɛ a bitede. Fi bwɛɛde te jóŋ kimbe kimimia antenɛɛ a bì bitede. Bimbe biboo kimimia kimimia tu ki jiime. N'yule fanj ki wu ka wu nyûme yu a kimbe kimimia antenɛɛ a bimbe bì bitede kì fenshe le mo kì antan le. **13** Ndoo n'jiŋɛ, nja n'yu nfa ja wu janɛ fewɛɛwe no wu gè fuune antenɛɛ a kibvule wu duu le, “Ngɛ lɛɛ, ngɛ lɛɛ, ngɛ lé wu gɛ wu nyûme fɛ bamii ba le yi kikwɛɛ ki nsheŋ le sege ba toŋ chisoŋ chì sheshi chì banchendaa ba batede le wa ki bo tōŋ.”

9 Nchendaa wu Nyo wù kiŋgane kinteh toŋ che soŋ, n'yeŋ joŋ yimi le yì gè ja fewe yi gwe fɛkuu. Ba nya kingwenyɛ joŋ yiyu le kì gweenyi kintuge kì shiide ne njoorŋ. (**Abyssos g12**) **2** Joŋ yiyu mo yi gwenyɛ jwe wu kintuge kiyu, munjige bu yo ne gɛmm, nje mu bu fɛ mwɛɛ mù ba banyɛ ba kfuj le. Munjige mù gè bude a kintuge kiyu le, mu ge juu bɛ kibvule ja mu tu mu yiide lo. (**Abyssos g12**) **3** Chúma bu a munjige muyu le yi shii yi nsheŋ le. Bo nya chúma yiyu bɛ bvunja le yi tâayi njɛ baŋgan ba yi nsheŋ le, **4** bo leh le keefɛ yi chêŋɛ bɛ mwɛɛ mù kuu yi nsheŋ le ge, kene nyume agaan, kene bite, kene mo la la, bo duu le yi nyâ ngɛ geh nyu kfuu chi bamii baa bò keme ge njiŋɛ wu Nyo fɛ bo jii ge. **5** Ba gè chine le chúma yiyu nya ngɛ bamii le yi kii le yiteŋ. Geene le keefɛ yi yûuye lo bo ge. Ngɛ wù yi gè bee ki yi nyâa geh bee nje wu ḡan sege wu le wu ta muh. **6** Yi kii yi yiteŋ chine le bamii lé

bo gôone lo kwe bo yede gε. Bo lé bo bêede ki bo kwê, kwe lege lo bo. 7 Chúma chine gè bee njε nyámbala yì le yi seesε wa ki yi bû gwεŋ wu jεŋ le. Mwεε mumu gè bee a bo fwa njε bifo bi bvunfoŋ bì ba kεnyi bε kichwa ki bige kì yεede, manshi maboo nyume njε ma bamii. 8 Yvu yi bikwεε biboo gè bee njε yi bikese, bige biboo nyume njε bige bi bvule. 9 Yi gè kεme bibagε bi nyume njε kichwa ki bamii ba jεŋ kì ba barje gvúu yu. Yi doo yi fuune bibεε biboo tu bi yode njε bakoto ba duude bo chiide nyámbala sege yi lege gwεŋ wu jεŋ le. 10 Yi kεme chin̄gvunyi bε gεŋ njε ban̄gaŋ. Bvunga bvuboo bvu bo gè nyaa ḥgε yu bamii le yi kii le yiteŋ nyu yi chin̄gvunyi chine le. 11 Bo gè kεme nfoŋ wuboo nyume nchendaa wù jiiŋe fe kintuge kì shiide ne ḥnoorŋ kεε le, jee che nyume a jé yi Ibulu le lε Abadon, chi nyume a jé yi Glek le lε, Abolion (Jee chine nyume lε muh wù cheŋe lo). (**Abyssos g12**) 12 Wunε ḥgε wù fe baŋgε geh lo wù fwe. Geenε bεŋ yēgε bεŋ yû, bamu baŋgε baŋgε bo bii ajiŋ bafεε. 13 Nchendaa wu Nyo wù kin̄gane kinsoo tonj che soŋ, n'yu je bu fe binchoo bì binεh bì le bi kitana ki kintanye ki ba kεnyi bε kichwa ki bige kì yεede, ki nyu a Nyo fwe, 14 yi jεmε nchendaa wu Nyo wù kin̄gane kinsoo wu gè kεme soŋ wee le lε, “Fâanyε banchendaa ba banch ba bo le bo kaŋ mbebe yi joo yì kuge yì Yufleti le.” 15 Noo, Nchendaa wu Nyo wuyu mo wu faanyε banchendaa ba banεh bayu. Banchendaa bayu nyu ba gè seesε ba gεε bo chieene kife bε juu mo kwii bε kiluŋ kì ba lé ba gε ba fâanyε bo, ba yûuye kimbe kimimia antεnεe a bitεde bi bamii. 16 ḥgε yu no ḥgoo yi bamii ba jεŋ ba yi nyámbala le gè bee. Bo gè bee bamala gii

yifεε. **17** Nyámbala yì ḷgè yεŋ a fιεε fí le njε kifile fιεε, mo bamii ba gè bεεne yi le gè bee a yinε je le: Bamii bayu gè bee bo jii bichwa bo banje gvúu yu, nchonj yiyu yεεle njε ḷgu, yi ka nyume njε kibvule, fi ka nyume tε njε fi yεεde. Bikwεε bi nyámbala biyu gè fιεεne bi babvule, ḷgu bε munjige mo fιεε fimi njε muŋkaŋ mù bεεde, mu bude a yi mu. **18** Mwεε mu bangε mune mù gè bee, ḷgu bε munjige mo fιεε njε muŋkaŋ mù bεεde, mù gè bude a nyámbala yiyu mu gè bee mu yuuuyε bamii kimbe kimimia antεnεe a bitede. **19** Bvuŋga bvу nyámbala yiyu gè bee a yi mu bε chingvunyi chiboo le. Chingvunyi chiboo nyume njε yó yi keme bikwεε, nyume fιεε fi yi leŋse bamii yu. **20** Mo no fi gè kooshe noo, kimbege ki bamii mo mwεε mù bangε mune gè baŋ yuuuyε ge bo ge, bo gè baŋ mo kuse ge muntele muboo yi mwεε mù bo gè gee bε chiaŋ yiboo le ge. Bo gè baŋ kuse ge ki bo bûune banchendaa ba debele bε mumoso kεnε nyume mù ba kεnyi bε kichwa ki bige kī yεεde, kεnε kī baŋ, kεnε bε kichu kī neε, kεnε ata, kεnε kite. Mumoso mune nyume njε taŋlo mu yεŋ fιεε le sεŋ, kεnε mu yu sεŋ, kεnε mu jienyε sεŋ. **21** Bo gè baŋ mo kuse ge tε muntele ki bo yûuyi bamii kεnε ki bo gēe nfiŋ, kεnε ki bo chēe kinche ki nyieŋ yi kinjaŋ, kεnε ki bo chôŋe ge.

10 ḷka n'yεŋ nchendaa wu Nyo wumu wù tεεme le wu shiide wu too fεwe, kimbe banje wu njε nju, kila daa a kikwεε ke we. Bvushi bwe gè bee njε juu, bikaa bie nyume njε lεmε chi ḷgu fe chi bεεne. **2** Wu gè keme fijwa fimi a wu bo ba gwenyε. Wu shii wu tome kikaa ke kinchieŋ yi joo yì baŋ le, wu tome kiŋkojo yi nsheŋ le. **3** No wu

tome noo, wu jaŋε fewεewe njε bvule fε wu wanε. No wu jaŋε noo, jaŋ yĩ to yi ŋgbwame kinjane kinsooshwi mo yi jεmε. 4 No jaŋ yĩ to yi ŋgbwame kinjane kinsooshwi yiyu jεme noo, mε mo tu ŋgoone kinsaŋ fiee fi yi gɛ jεme, geene je yimi jεmε mene fewe le, “Gêle fiee fi jaŋ yĩ ŋgbwame kinjane kinsooshwi yine jεme a shεŋ. Keefε wo sâŋ a ŋwa le gε.” 5 Nchendaa wù ŋgɛ n'yeŋ wu lεme yi joo yĩ baŋ le mo yi nshεŋ le wεε wu chiaasε kibo ke kinchieŋ we, 6 wu kaŋ jee chi muh wεε wù le yu segechii wu kage gε, nyu wu wù gɛ fε kibvule bε mwεε munchii mu yiyu le, mo nshεŋ bε mwεε munchii mu le yu le, mo joo yĩ baŋ bε mwεε munchii mù nyume yo. Wu kaŋ wu jεme le, “Ge Nyo baŋ wu chîide lo ye ki wu gê fiee fi wu goone ki wu gê gε. (aiōn g165) 7 Le ge nyûme aju a nchendaa wu Nyo wù kinjane kinsooshwi lé wu gê wu tōŋ che soŋ, Nyo gê fiee fi wu nyile fi to fi koje no wu gɛ jεmε wa bamii be ba lεme le bò le bamii be ba ntuj le.” 8 Je yĩ ŋgɛ yu wa fewe yεε ka yi jεmε mene le, “Gêne wo fi fiŋwa fi ba gwenyε fiee a kibo ki nchendaa wu Nyo wεε wù lεme yi joo yĩ baŋ le bε yi nshεŋ le.” 9 Mε mo ŋgeεŋ fe nchendaa wu Nyo wuyu le njεmε le wu nya fiŋwa fiyu mene. Wu jεmε mene le, “Kô wo jî. Wu ge doo wu boh a wo shεŋ wu luji lo. Geenε, wu lé wu gê wu njεŋe a wo mu njε bvutu.” 10 Mε mo nfi fiŋwa fiyu a kibo ki nchendaa wu Nyo wuyu le, nji. No ŋgɛ jii, wu njεŋe a mε mu njε bvutu. Geenε sege wu gɛ boh wa a shεŋ wu tu wu luji lo. 11 No nji wa, bo mo bo jεmε mene le, “Wo kεme ki wo ka wo fêjε ntuj wu Nyo bamii le. Ntuj wunε le kune chikfuu

chi bamii bε biturj mo bamii ba jεme chikfuu chi jέ mo banfonj."

11 Bo mo bo ja bo nya nfee mεne wù nyume njε kimbaŋ, bo jεme mεne le, "Gēnε fēe yeh yi kintanyε ki Nyo bε kitana ki kintanyε, wo tāŋ te bamii ba buune Nyo yu, **2** geenε fε wo fē lakfulε chi akfuuŋ gε. Chīnε yu nje ba le ba nya wa bamii ba kee gε Nyo gε. Bo lé bo gē bo bēεŋ yi kilaanteŋ kī yuude le, bo nyūsε kilaanteŋ kiyu yi kii le mbaanyε ncho yifεε. **3** Nlē ḥgē nnyâ bvunja bamii baŋ ba bafεε le ba jēme kune mε, bo tēede ntuj waŋ bamii le yi aju le nchvuge bε gii yifεε kicho mbaŋbusoo. Bo lé bo gē bo tēede bo jii bimbaŋkwe." **4** Bamii ba bafεε banε le bite bi Olif bī bifεε mo mwεε mù munfεε mù ba toome bin'yesε yu, mù to mu lεme fwe a Tada wù kεme nsheŋ le. **5** Nε muh ja wu goone ki wu gē fιεε fī befe bε bo, ḥgu bū de yiboo le wu yēεsε lo muh wuboo wu kimbanε wuyu. Nε muh goone ki wu gē fιεε fī befe bε bo tu wu kεme ki wu kwē noo. **6** Bo kεme bvunja bvù bo taŋlo bo baŋ kibvule le fe jaŋ chieŋ lo yi nsheŋ le aju a bo teede ntuj wu Nyo le gε. Bo kεme te bvunja bvù bo taŋlo bo fīisε joo yi tū kilemε mo bvunja ki bo nōŋ kfuu chi bincheŋ yi nsheŋ le mo sege la wù bo goone. **7** Bo doo bo mesε bo jεme fīeε fī bo kεme ki bo jēme, nyāŋ yī kuufe ye bū a kintuge kεe kī shiide ne ḥoorj le, yi bū yi tūŋ jεŋ bε bo, yi sō bo, yi yūuye bo, (*Abyssos g12*) **8** agvunj aboo mε gεh wo gime a je yi a kilaanteŋ kī baŋaŋ kεe le. Kilaanteŋ kine le kī ba tεŋe a jé yi baŋaŋ le le Sodom kεne le Ijib, nyume yo a ba gε ta Tada wuboo yi kintaŋ le. **9** Yi aju le atade bε kiŋgade nyu chikfuu chi bamii, kεne nyume ntε

wù la le, kene bo jeme kfuu chi jé yì la, kene bo le bituj
bì la le, bo nyume geh bo jiiye agvuj aboo no wo gime,
bo fan le keefc ba jiiye bo ge. **10** Bamii ba chee yi nshen
yine le, bo lé bo lârjeye laa ne kwe bamii banə ne le, bo
lé bo yâge lo, muh chiijse nnya fe muh le, muh chiijse
nnya fe muh le. Bo lé bo gêe noo nje bamii ba ntuj wu
Nyo ba bafes banə le bo to be ñge wù baan yi bamii ba
chee yi shen yine le. **11** Sege fi kooshe, aju atade kanə
be kingade fe, kiyo kí nyaa kinche ja fc Nyo le, ki lêe yi
bo le, bo kâasə bo jâ we. Bamii yêj noo, bo kême nfaan
baan. **12** Bamii ba bafes bayu mo bo yu je jeme we be
bvunga yi duu bo le le, “Bey bêej bey tô fene.” Bo mo bo
beene bo geene we yi kimbe le, bamii baboo ba kimbanc
jiije. **13** Geh kife kiyu le, nshen ja yi shijshe be bvunga
baan, kimbe kimimia antenee a bi yuufe ki kilaantej kiyu
muushe. Bamii banchvuge bvusooshwi kweeyə no nshen
iyu gè shijshe. Kimbege ki bamii kí gè sheshə, keme
nfaan baan, bo tu bo tume majkuj ma Nyo wù le fewe.
14 Wune ñge wù fe le wù kinjane kinfee. Geene bej yêge
bej yû, ñge wù kinjane kintede lé wu tō yi kife le shige.
15 Nchendaa wu Nyo wù kinjane kinsooshwi toj che soj,
n'yu no jé jeme be bvunga we yi duu le, “Bvunføj bvu yi
woj kfunee le, le bvutu wa bvutu Tada wese besabej be
Nfih we wù wu gè ka le, wu lé wu gè wu sâge segechii wu
kage ge.” (*aiōn g165*) **16** Bachə ba mbaanfiee ncho banəh
baa bò gè shiiye yi bakala baboo ba a Nyo fwe le mo bo
gweeyi bo tume manshi maboo fekuu, bo nyaa mbœejse
wù baan Nyo le. **17** Bo gè gee noo, bo duu le, “Bee nyaa
kiyone wo le, Tada Nyo wù Keme Bvunga Bvuchii, wo le

mæsse, wo gè bee wa. Bee nyaa kiyone njé wo le wo jo wa bvunja bwuj bvù baaj wo kε wo sage. **18** Bamii ba le gε Bajuu gε gè toonyi shéj, njé kife kì wo lé wo dûnye shéj yo yì bεene le ki kojε ka. Le kife kì wo lé wo sâ bamii bò le bo kweeyε wa. Ka nyume te kì wo lé wo māaje bamii buj ba leme ba le bamii buj ba ntuj, wo ka wo māaje bamii ba le ba Nyo, wo māaje te bamii bachii ba ñgvuune jee chuj, kεne ba shige shige kεne ba baaj baaj. Le nyume te kife kì wo lé wo lêeshe bamii ba cheje bε kikwε ki nshej.” **19** Bo ja bo gwenye kimbuj ki yeh yi kintanye ki Nyo yì fewe. ñku wu maŋkaŋ ma Nyo mà gè bee yeh yi kintanye yiyu le, yεne. Jaŋ ja yi tu yi lale, yi ñgbwame, yi kfuuŋ, nshej shiŋshi, abe a baaj baaj shiide.

12 Nja n'yεŋ kfuu chi fiee fimi fi jwe wù yunε le fewe. Gè bee kwεse wumu wu noŋ juu ye ye le njé nju, kwii nyu a bikaa bie kuu, wu booŋ kifo ki bvunfoŋ, jóny nyu yu yuufe ncho yifiε. **2** Wu gè bee bε fwe, wu lune wa ki wu bôo, wu yuge nsaase wu lume, wu beede. **3** ñka n'yεŋ kfuu chi fiee fimi fi jwe wù yunε le fewe. Gè bee kiŋga ki nyaŋ yimi yì yεede lo, yi fieenε nyaŋ joo. Yi kεme bikwε bvusooshwi bε binchoo yuufe, bifo bi bvunfoŋ bì shige shige bvusooshwi nyu yi bikwε biyu le. **4** Yi jisε ñgvuun we, wu kale kimbe kimimia antεnε a bitede bi jóny yi we wu noŋ yi nshej le. Kiŋga ki nyaŋ yiyu ja yi lεεŋ fwe a kwεse wù gè lune wee le, wu le kwεse wuyu doo wu boo, wu ñgējε lo mwa wuyu, wù wu boyi. **5** Wu boo mwa wù jwεŋse, nyu wu wù gē wu sâge bituj bichii bε kitoomε ki kichwa. Geenε, no wu gè boyε bo mo bo chufε mwa wuyu bo bεεŋ bε wu fe Nyo le, wu tu wu nyume mbebe kala we

le. **6** Kwese wuyu mo wu fεε lo wu gεεŋ wu tu wu nyu nchvuuj kijuse kì Nyo gè kenyε wa fε wu le. Nyu fo fε ba lé ba jiiŋe fε wu le yi aju le nchvuge bε gii yifεε kicho mbaŋbvusoo. **7** Jeŋ ja yi kε woŋ wu Nyo le, nchendaa wu Nyo wù Maikel bε ŋgoo ye yi banchendaa bo juu bε kiŋga ki nyaŋ yì fiεεnε nyaŋ joo yεε. Nyaŋ yiyu bε be banchendaa juu. **8** Geene bo so kiŋga ki nyaŋ yiyu bε ŋgoo ye, bo gε ka bo keme kijuse woŋ wu Nyo le gε. **9** Bo bvuse kiŋga ki nyaŋ yì fiεεnε nyaŋ joo yεε bo misε ki gwe fekuu yi nsheŋ le. Kiŋga kine nyu yo yì kege yεε yì le debele ka nyu Satanj. Nyume wu wù lεede bε bamii yi kikwεε ki nsheŋ le kichii. Bo gè misε wu bε banchendaa be bo gwe yi nsheŋ le. **10** Nja n'yu je jεmε fewεεwe woŋ wu Nyo le yi duu lε, “Le mεεse wù Nyo lé wu bvûse bamii be, wu dûnyε bvunga bwe bvū lεme, wu sâge bvunfоŋ bwe, Mbvuse we wu wù gè ka dûnyε tε bvunja bwe bvū nsa. Fi le noo mεεse nje ba le ba misε wa muh wεε fekuu, wù gè lεme a Nyo wese fwe fenshe bε antaŋ, wu kooyi mwεε yi boon ba bwee wese le. **11** Geene, bo nyu bo so wa wu, nje kilεmε ki Mwa Shoŋ be je yi Nyo yì bo lεme ajiŋ a nsa wuyu le. Ge bo gè baan bo koŋe kinche kiboo, je yì taŋlo bo faane lo ki bo kwe gε. **12** Noo, woŋ wu Nyo lâŋeye, bamii bachii ba le fo, lâŋeye tε. Geene, ŋge wù baan le fε beŋ le nsheŋ be joo yì baan, nje debele le wu shii wa wu to fε beŋ le. Wu nyu wu yise bε shéŋ yì bεεne wu baan, nje wu kee lo lε kife ke shεε wa shige.” **13** Kiŋga ki nyaŋ yì fiεεnε nyaŋ joo yεε doo yi yεŋ lε ba le ba misε wa yi, yi gwe yi nsheŋ le, yi daa legε a kwese wεε wù gè boyε mwa wù jwεŋse le. **14** Geene, bo nya bibεε bi nfa

bifεε kwεse wuyu le lε wu fûnε yu wu lêgε yo yεε wu gêεŋ wu nyûme nchvuuj yi biluŋ le bitede bε kiŋgade ba jiŋfe wu le. **15** Yo yiyu mo yi bvuse joo a mu njε joo yǐ bohge ajiŋ a kwεse wuyu wu lε yi tûu wu yi gêεŋ bε wu. **16** Geenε, nshεŋ fi kwεse wuyu, yi gwenyc jwe we yi yaan lo joo yi kiŋga ki nyāŋ kiyu gè bvuse a yi mu. **17** Nyāŋ yiyu mo yi toonyε shéŋ bε kwεse wuyu, yi mo yi ja yi la bvuju a kimbege ki booŋ ba kwεse wuyu le, nyume bo bò gεede banchi ba Nyo bo ka leme ajiŋ a nsa wu Jiso.

13 Yi mo yi gεεŋ yi tu yi leme ηgεεme yi joo yǐ baaŋ le. Ηka nja n'yeŋ nyāŋ yǐ kuufe ye bude a joo yǐ baaŋ le, yi kεme bikwεε bvusooshwi bε binchoo yuufe mo bifo bi bvunfoŋ bǐ shige shige yuufe yi binchoo biyu le, ajee a chεŋe bε jee chi Nyo nyume yi bikwεε biyu le. **2** Nyāŋ yiyu yǐ ηgε yεŋ gè fεεne biaa, bikaa biyu nyume njε bi ηgvufe, jwe we nyume njε wu bvule. Kiŋga ki nyāŋ yiyu yi fεεne nyāŋ joo yεε mo yi nya nyāŋ yiyu bε bvunja bwe mo kala we, lε yi sâge bε bvunja bvù baaŋ. **3** Kikwεε ki nyāŋ yiyu kimi gè bee njε ki gè kεme wa kfuu chi nfu wumu nyume njε taŋlo wu yuuyε lo yi, geenε wu gè tεmε wa. Jwe yuŋ lo bamii bachii yi kikwεε ki nshεŋ le, bo mo bo bii ajiŋ a nyāŋ yiyu. **4** Bamii tu bo nyaa mbeεŋse wù baaŋ kiŋga ki nyāŋ yǐ fεεne nyāŋ joo yεε le, nje yi gè nya nyāŋ yǐ kuufe ye yiyu bε bvunja bwe. Bo mo bo nyaa tε mbeεŋse wù baaŋ nyāŋ yǐ kuufe ye yiyu le bo duu lε, “Le yεεŋ wù le njε nyāŋ yǐ kuufe ye, taŋlo yεεŋ ju bε yi?” **5** Bo gè chinε nyāŋ yiyu le, yi kεme jwe wu taŋlo yi jεme jé yǐ kinchiaasε ye, yi ka chεŋe bε jee chi Nyo, bo ka bo chinε tε lε yi sâge yi kii le mbaanyε ncho yifεε. **6** Yi mo yi

kε yi jεme jé yì befe kune Nyo, yi chεŋje bε jee che bε
kijusε ki Nyo le fo, mo bamii ba le yi woŋ wù fεwe le. **7** Bo
gè chine te le yi tûŋ jεŋ bε bamii ba le ba Nyo, yi sô bo. Bo
gè chine te le yi kêmε bvunγga awe a bante bachii bε bamii
bachii mo bamii ba jé yichii, mo bituŋ bichii. **8** Bamii
bachii ba yi kikwεε ki nshεŋ le, lé bo nyâa mbεεŋsε wù
baaŋ yi le. Bamii banε le muh wuchii wù ba gè baan a saŋ
gε wa jee che a ŋwa le gε, fε woŋ ke. ŋwa wunε le wù ajee
a bamii ba kεme kinche le yo, nyume ŋwa wu Mwa Shon
wù ba gè sele. **9** Muh wù kεme bintuŋ, wu yû. **10** Ne muh
le fie nyu le ba lé ba kô wu, tu ba lé ba kô. Muh ne
le fie nyume le wu lé wu kwê yi finyoo le, tu ba lé ba
yûuyε wu bε finyoo. Fine gεeŋe fε bamii ba le ba Nyo le,
le bo kaaŋ shéŋ, bo leesε fitele yi wu le. **11** ŋka nja n'yeŋ
nyaŋ yimi yì kuufe ye le, yi bude yi nshεŋ le, yi kεme
binchoo bifeε nje bi mwa shoŋ, yi jεme njε kiŋga ki nyaŋ
yì fεεnε nyaŋ joo yεε le. **12** Yi gè duunyi bvunγga bvuchii
bvu nyaŋ yì kuufe ye yì fwe yεε le, a nyaŋ yiyu fwe. Yi ge
kikwεε ki nshεŋ kichii bε bamii bachii ba yi nshεŋ le tu
bo nyaa mbεεŋsε wù baan nyaŋ yi fwe yεε yì gè bee bε
nfu wumu taŋlo wu yuuuyε lo yi, wu gè tεmε wa. **13** Yi gè
gee mwεε mù duunyi bvunγga bwe, yi gee mo ŋgu jade
fwe wu shiide fεkuu bamii yede. **14** No bo gè chine le yi
gee mwεε mù duunyi bvunγga bwe a nyaŋ yì kuufe ye
yimi yεε fwe, yi mo yi lεede bε bamii ba le yi nshεŋ le.
Yi mo yi jεme bo kεnyε fimooso fi fεεnε nyaŋ yì ba gè
lεŋsε bε nyo yi jεŋ yi nyume gεh yu yεε. **15** Ba gè chine le
yi nyâ kiyo fimooso fi nyaŋ yì kuufe ye yiyu le, wu le
fimooso fiyu jεme, fi gee ba yûuyi bamii bachii ba fane ki

bo nyâa mbœejse wù baaj fimooso fiyu le. **16** Fi gè jemé le bo gêe njiŋe yi bamii le bachii yi kibo kinchięej le kene fejii, yi jemé le ba gêe yi muh le kene nyume muh wù shige kene wù baaj, kene muh kwa, kene wù fuude, kene nyume nfwa, mo nyume ge nfwa ge, **17** wu le tanlo muh gu kene wu gese fiee njε wu keme njiŋe wuyu seŋ ge. Njiŋe wune le jee chi nyan yî kuufe ye yee, kene ajii a ŋwa a le jee chi nyaŋ yiyu le. **18** Fine le fiee fi goone bvufee bvù baaj. Muh wù keme bvufee têeŋ ajii a ŋwa kanε a le jee chi nyaŋ yine wu kêe. Ajii a ŋwa kanε wo leme fe jee chi muh wu wuŋ le, ba tanj le,

14 Beŋ yêge beŋ yû, ndoo ŋka mbijε, nja n'yεŋ Mwa Shon le wu leme yi mbege wu Sayon le, be bamii banchvuge gwii kicho mbaanyε ncho banεh bo nyume be wu. Bamii banε le ba gè keme njiŋe wu jee che be chi Chiji fe bo jii. **2** N'yu je too fewe yi yode njε joo yî gwee a kiŋkoŋ le, yi kfuune te njε jaŋ yî mgbwame. Je yî ŋgè n'yu yiyu gè jemé te njε chikome chì bamii kude. **3** Bo gè yeeene ŋkee wumu wù fwεŋ fwe a kala be mwεε mu wuŋe mù munεh mwεε mo bache baa. Ge gè tanlo muh kee ŋkee wuyu fede bamii ba banchvuge gwii kicho mbaanyε ncho banεh baa ge. Le bo ba ba gè sunε wa chiaŋ yi kimbefe le yi nshεŋ le. **4** Banε le bamii ba gè baaj a cheŋe ge ye yiboo be bikεse ge, njε ge bo gè kee wa bikεse ge. Le bo baa bo to bo bii Mwa Shon le, mo faaŋ fe wu gè geene fo. Bamii banε le ba bo gè sunε antenεe a kiŋgoge ki bamii kichii bo nyume njε muntauŋ mù fweele fe Nyo le be Mwa Shon. **5** Chimbiaŋ gč baaj a yu ge chi bu jwe wuboo le ge. Bo nyume fiboo ŋgilε seŋ. **6** ŋka nja n'yεŋ nchendaa wu Nyo wumu le wu

fuune antenee a kibvule. Wu gè keme saaka wù jone wù kage ge ki wu fêje bamii ba le yi nshéj le bachii. Wu gè bee ki wu fêje bituŋ le bichii, be bante bachii, mo bamii ba jeme mo jé yì la mo bamii ba la bachii. (aiōnios g166) 7

Nchendaa wuyu jaŋ fewεeewe le, “Bεŋ fāane Nyo bεŋ tūme manjkuŋ me, nje kife ki nsa we le ki to ka ki koje. Bεŋ nyâa mbεεŋse wù baŋ wu le, le wu wù gè fe kibvule be nshéj mo joo yì baŋ be manjuu mà joo bude mo le.” 8
Nchendaa wu Nyo wumu wù kinfeε, tu wu bii wu le, wu duu le, “Babiloŋ wù baŋ le wu gwe wa, wu le wu gwe wa. Le wu wù ge bituŋ bichii bi mu kinche ke ki kinjaŋ nje mbvuuŋ.” 9 Nchendaa wu Nyo wumu wù kintede mo wu bi te bo le, wu tu wu jaŋ fewεeewe le, “Nε muh moŋ lo wu nya mbεεŋse wù baŋ nyaŋ yì kuufe ye yεε le be fimooso fi nyanyiyu le, wu keme te njinje fe jii kene yi kibo le, 10 tu wu lé wu gē wu mù shéj yi Nyo yì bεene nje no muh to wu muu mbvuuŋ. Shéj nyiyu le wu chine a fijkoo fie fi shéj yì toonyε le wu baŋ fijse ge. Wεε muh lé ba nyume ba gē ba nōŋ wu a fieε le, fi fiece nje munjkaŋ, wu yēne nge yo. Fine fiece lé fi gē fi nyume fwe a banchendaa ba Nyo ba yuude be Mwa Shon. 11 Munjige lé mu gē mu bēne geh lo segechii mu ya kage ge, fe ba nōŋ bo nge le. Ge bamii banε bo nyaa mbεεŋse wù baŋ nyaŋ yì kuufe ye be fimooso fi nyanyiyu mo bamii ba keme njinje wu jee che le bo ge bo kēme nfufe shéj yi nge wuboo le mo fenshe kene antaŋ ge.” (aiōn g165) 12 Fine fiece gεene fe bamii ba le ba Nyo le, bò gεede banchi ba Nyo, bo leesε fitele yi Jiso le, le bo keme ki bo kāŋ shéj. 13
Nja n'yu je jeme woŋ wu Nyo le, yi duu mene le, “Sâŋ

fine: Kège yi mèe se le gèe ne lo njoñ wù baanj le fè bamii
ba kwe bo nyu bo taashé wa bë Tada le.” Kiyo ki Nyo tooñ
lë, “Kinlanje kì baanj le fè bo le nchiëeñ, nje bo lé bo fûfe
yi maloñ maboo le, gee chiboo chi joñe bii bo le.” **14** Bëñ
yègë bëñ yû, nja mbijë n'yëñ kimbe ki baanj lo le, muh shii
yi kimbe kiyu le wu fiëeñe muh wù jee che le Mwamuh.
Wu gè boonj kifo ki bvunfoñ ba kenyë bë kichwa ki bige kì
yëede, wu këme finyoo abo fi nyume një fi yuuñ, fi koode.
15 Nchëndaa wu Nyo wumu ja wu bu yeh yi kintanyë le,
wu wanj muh wëe wù gè shile yi kimbe le, fëwëe we wu
jëme lë, “Nëjë finyoo fiuñ wo gwêjë, ñgwejë yu. Kife ki
ñgwejë le ki kojë ka, kikwëe ki nshëñ le ki ta ka chuule kì
ba gwêjë.” **16** Noo, muh wëe wù gè shile yi kimbe le mo
wu jisë finyoo fie yi kikwëe ki nshëñ le, wu fè gwejë yu yi
nshëñ le. **17** Nchëndaa wu Nyo wumu ka wu bu yeh yi
kintanyë yi fëwe le, wu këme te finyoo një fi yuuñ abo fi
koode. **18** Nchëndaa wu Nyo wumu mo wu bu fè kitana
ki kintanyë le nyume wù këme bvunja a ñgu we. Wu
wanj fëwëe we wumu wëe wù gè këme finyoo fi koode fïë
le lë, “Nëjë finyoo fiuñ wo sùume bibijë bi muntañ mu
mbvuuñ yu yi nshëñ le, nje muntañ mayu le mu yëede
wa.” **19** Nchëndaa wu Nyo wumu mo wu jisë finyoo fie yi
nshëñ le, wu suume muntañ mu mbvuuñ ma yi nshëñ
le, bo baanyi, bo chvuge bvujuu bvù baanj bvù ba soone
mbvuuñ fo le, fine duunyi fïë fi shéñ yi Nyo yì bëeñe
yì wu lé wu gè fè bamii le. **20** Bo tu bo soone muntañ
mu mbvuuñ mayu bë bikaa akfuuñ a kilaantëñ le, bude
kilemë, ki yisë ki bëeñ ki bu një fè jwe wu nyambala le, ki
lëeñ ki gëeñe, ki gëeñ ki bu një bama gji yifëe.

15 Ƞka nja n'yεŋ kfuu chi fιεε fi jwe wù yunε fimi le
fewe, nyu lo kin̄ha ki fιεε k̄i baŋj. Ḡe bee banchendaa
ba Nyo ba bvusooshwi bò kεme baŋgε bvusooshwi ba
le ba kimεε ki bo nyâ bamii le, nje bo banε le ba Nyo
lé wu ḡe wu m̄εε wu dûnyε shéŋ ye ȳi bεεne bo le. **2**
Ƞka nja n'yεŋ fιεε fimi le fi fιεεnε joo ȳi baŋj yimi ȳi le
ba fiŋsε bε ȏgu, yi yuude nje mijoo. Bamii bamu lεme
mbebe joo ȳi baŋj yiyu le bo nyume bo so wa nyaŋ ȳi
kuufe ye yεε bε fimooso mo ajii a ȏwa a le jee chi nyāŋ
yiyu. Bo ḡe lεme fo bo kεme chikome chi Nyo chiaŋ le, **3**
bo yεεnε ȏkee wu Musε wù muh lεme wu Nyo bε ȏkee
wu Mwa Shoŋ. Bo ḡe yεεnε le, “O Tada Nyo wù Kεme
Bvunga Bvuchii, mwεε mù wo gee le mù baŋj bε mu
kingha. Wo le Nfoŋ wu bituŋ bichii, je ȳi wo gee mwεε
yo le ȳi chaŋj bε ȳi nchiεŋ. **4** O Tada, muh wù taŋlo
wu gε ka wu fâane wo gε, ki wu tûme maŋkuŋ mwuŋ
le yεεŋ? Le gεh wo maa wù yuude. Bituŋ bichii lé bi ḡe
bi tôo bi nyâa mbεεŋsε wù baŋj wo le, nje bo le bo yεŋ
mwεε mù wo gee le mu nyume chaŋj.” **5** Ajin ayu nja
mbijε, n'yεŋ ba gwenyε yeh yi kintanyε ȳi fewe nyume
chuŋ ȳi duunyi le Nyo le bε bamii. **6** Banchendaa ba Nyo
ba bvusooshwi ba ḡe kεme baŋgε ba bvusooshwi baa mo
bo bu yeh yi kintanyε yiyu le. Ḡe bee bo jii njú ȳi baŋj yi
lale, bo kaŋj chiŋ'wa yi gvûu le ba kεnyε bε kichwa ki
bigε k̄i yεede. **7** Fιεε fimimia ȏgooyi mwεε mu wuŋε
mù munεh mwεε mu mo mu nya bintee bvusooshwi
banchendaa ba bvusooshwi baa le ba kεnyε bε kichwa
ki bigε k̄i yεede. Bintee biyu ḡe bee bi yisε bε shéŋ ȳi
bεεnε Nyo wù le segechii wu kage gε. (aiōn g165) **8** Yeh yi

kintanyε ja yi yisε lo bε munjige mù jade fε n'yule wu
Nyo le bε fe bvunja bwe le. Fi mo fi nyume le gε tarŋlo
muh gε ka wu lēe yeh yi kintanyε yi Nyo le gε, gεene
bude no banŋε ba bvusooshwi ba banchendaa ba Nyo ba
bvusooshwi baa gε keme ki bo nyâ bamii le bo ka.

16 Nja n'yu je yimi jeme fewεewe yeh yi kintanyε yiyu le
banchendaa ba Nyo ba bvusooshwi baa le lε, “Bεŋ gεεŋ
bεŋ chvû shéŋ yì bεene Nyo yì le bintee bi bvusooshwi
bεε yi nshεŋ le.” **2** Nchendaa wu Nyo wù fwe mo wu
gεεŋ wu chvu ke kintee ki shéŋ yì bεene Nyo yi nshεŋ le.
Biŋkogo bì kuufe ye bi yuune, bi koo bamii ba gε keme
njiŋε wu nyar yì kuufe ye yεε bo nyaa mbεεŋse wù baanŋ
fimooso fi nyar yiyu le. **3** Nchendaa wu Nyo wù kinjane
kinfεε chvu ke kintee a joo yì baanŋ le, joo yiyu kaase yi tu
yi nyume njε kileme ki kiŋkwe ki muh. Fieε fichii fi gε
chee a joo yiyu le kwe. **4** Nchendaa wu Nyo wù kinjane
kintede chvu ke kintee a joo yi bohge le mo manjuu ma
joo bude mo le, yi ja yi tu biliεme. **5** N'yu Nchendaa wu
Nyo wù jiiŋε fe joo le jeme le, “Nyo, wo le Nyo wù chaanŋ
yi je yì wo suunε bansa banε yu. Wo wù le mεεse, wo gε
bee wa. O Nyo, wo wù yuude. **6** Bamii banε le ba kileme kì
bamii ba le buŋ, mo bamii buŋ ba ntuŋ le fe bo bo. Wo
mo wo nya kileme bo le, bo mu Fine fieε le nlaŋε wuboo
kibεε.” **7** Nja n'yu je bu fe kitana ki kintanyε le yi tooŋ le,
“Eε Tata Nyo wù Keme Bvunja Bvuchii, wo suunε bansa
buŋ wo bii je yì nchiεŋ le bε yì chaanŋ le!” **8** Nchendaa
wu Nyo wù kinjane kinεh chvu ke kintee nyu yi juu le,
juu keme bvunja chi toonyi bamii njε ŋgu. **9** Ntoonyε wù
baanŋ wù gε bude yi juu le tu wu toonyi bamii. Geenε, bo

fanj ki bo kûse muntele muboo, ki bo bêejse bvukuuŋ bvu Nyo. Bo tu bo cheŋje lo bε jee chi Nyo wù keme bvunja bvu banje banε. **10** Nchendaa wu Nyo wù kingane kitεŋ chvu ke kintee nyume yi kala wu nyaŋ yĩ kuufe ye yεε le, wonj wù nyarŋ yiyu gε sage ja wu tu kijibε. Bamii tu bo nyume yi maluŋ le bo lume aleme aboo. **11** Bo ja bo tu bo naanyi lo Nyo wù le fewε, nje nluje bε biŋkogo biboo. Geenε, bo fanj ki bo kûse gee chiboo. **12** Nchendaa wu Nyo wù kingane kinsoo chvu ke kintee nyu joo yĩ baan yi Yufleti le, joo yiyu mo yi yunε, ki yi kēnyε je yĩ banfoŋ ba jade a kimbe ki juu saane yo ki bo fε yo. **13** Nja n'yeŋ biyo bǐ yiide bimi le bitεde bi fieεne bichiaaŋu. Bi bude jwe wu kinga ki nyaŋ yĩ fieεne nyaŋ joo yεε le, bε jwe wu nyaŋ yĩ kuufe ye yεε le, mo jwe wu muh wu mbiane lε wu le muh wu ntuŋ wu Nyo. **14** Biyo binε le banchendaa ba debele. Nyume bi bǐ gee mwεε mù duunyi bvunja bvuboo. Bi jiεnyi bi geεne fe banfoŋ ba bituŋ bichii ba yi kikwεε ki nshεŋ le, bi baanyi bo lε bo sēesε jεŋ yĩ lé yi gε yi nyûme yi juu chǐ baanj chi Nyo wù keme bvunja bvuchii le. **15** Jiso gε jεmε lε, “Bεŋ yēge bεŋ yû, nlé n̄gē njā ntô nje choŋ. Kinlaŋye kǐ baanj le fe muh wù lefe ge le, wù keme njú ye ye le wu le keefε wu gε wu jâ wu bû kichine kiyese bamii yēne kichine ke le ge.” **16** Biyo biyu mo bi baanyε banfoŋ bayu fe kijuse kǐ ba tεŋe a jé yi Ibulu le lε Amagedonj. **17** Nchendaa wu Nyo wù kingane kinsooshwi chvu ke kintee kεε we yi fii le. Je yimi bu yeh yi kintanyε le fe kala le yi jεmε fewεεwe lε, “Fi ge wa ye!” **18** Janj ja yi tu yi lale, yi n̄gbwame, yi kfuune, nshεŋ shirjshi bε bvunja baanj. Gε kfuu chi wεε shiŋshe wù nshεŋ gε shiŋshe bε bvunja

baaj ne gε nyu wa yu gε, kεge no muh gε kε wu nyume yi nshεj yinε le. Nshirjshe wuyu gε kuufε ye baaj. **19** Kilaantej kī baaj bade ki bu bimbe bitede. Bilaantej bi bituj tu bi keeshi. Nyo gε bee wu kwajε kilaantej kī baaj kine kī Babilonj, wu nya finkoo fi shéj ye yī bεene wu le, wu sele. **20** Bituj bi a joo antenee bichii feε lo, bambege tε lεsε lo. **21** Abe a baaj baaj tu wo gweeyi fewe chimimia chi jiji njε bakilu mbaanyε. Abe ayu gweeyi yi bamii le. Bo tu bo naanyi lo Nyo, njε wu le wu chijse ηgε wu abe fe bo le. Wunε ηgε gε kuufe ye baaj.

17 Nchendaa wu Nyo wumu antenee a banchendaa ba Nyo ba bvusooshwi ba gε kεme bintee bi bvusooshwi bieε ja wu to wu jεme mεne le, “Tô ndûnyε wo kfuu chi ηgε wù ba le ba nyâ kinjkfuj ki kwεse wu kinjikuu wεs wù le wu shii yi jóo yī duude le. **2** Kwεse wunε le wù be banfonj ba yi nshεj le fεne gee kinjanj, kinche ke ki kinjanj kine le ki koo wa bamii ba yi nshεj le fεne njε mbvuuŋ.” **3** Nchendaa wu Nyo wuyu ja wu jo mε, mε nyume chiaaj yi Kiyo ki Nyo le, wu gεεŋ be mε nchvuuj. N'yεŋ kwεse wumu le wu shii yi nyaŋ yī kuufe ye le yi yεede ne ηganyiŋganyi yi yisε lo be ajee ye ye le yichii a cheŋe be jee chi Nyo le. Nyāŋ yiyu gε kεme bikwεs bvusooshwi be binchoo yuufe. **4** Kwεse wuyu gε suse ye be njú yi bamii ba baaj baaj yi yεede lo, wu lale ye le be mwεs mù ba kenyi be kichwa ki bige kī yεede mo kfuu chi ata a tεeme kwa mo mwεs mumu yeye yeye mù tεeme kwa. Wu gε kεme finkoo a wu bo ba kenyε be kichwa ki bige kī yεede fi yisε be mwεs mù kuufe ye mo nyien yi kinjanj. **5** Ba gε saŋ jee chimi fe wu jii, jee chine

nyume a ḡgaŋ le lε, “Babilon wù baan wù le bwee bikese ba binjikuu mo wu mwεε mù kuufe ye yi nshεŋ le.” **6**
N'yeŋ kwεse wuyu le wu mu wa kilemε ki bamii ba le ba Nyo ba bo yuuyi nje Jiso, ki koo wu njε mbvuuŋ. No n'yeŋ kwεse wuyu le noo, jwe yuŋ mε baan. **7** Nchendaa wu Nyo wεε biih mεne lε, “Jwe yune wo nje la? Nle nsεεŋ wo fieε fi nyile le kune kwεse wune bε nyan yǐ kuufe ye yine yǐ keme bikwεε bvusooshwi bε binchoo yuufe yǐ tuude wu. **8** Nyan yǐ kuufe ye yine yǐ wo yeŋ gɛ bee yu, geenε mεse wune gε yi baan yu gε. Yi lé yi gɛ yi jâ akuu a kintuge kεe k̄i shiide nε ɣooŋ le, yi bɛεŋ we yi mo yi gɛεŋ fe ba lé ba l̄eεshε lo yi fo. Jwe lé wu gɛ wu yûne bamii ba le yi nshεŋ le bε ba gɛ baan a san gε ajee aboo a ɣwa wù bamii ba keme kinche le gε, kεge no woŋ gɛ kε. Wu lé wu gɛ wu yûne no bo lé bo gɛ bo yɛde nyan yine le, nje nyan yine gɛ bee yu, geenε gε yi baan yu gε, yi baan yi ka yi to. (*Abyssos g12*) **9** Fine le fieε fi goone kikwεε k̄i keme bvufee. Bikwεε bi nyan yεε bi bvusooshwi le bambege bvusooshwi ba kwεse wεε shile yu. Bikwεε biyu tε le banfoŋ ba bvusooshwi. **10** Banfoŋ ba bateŋ le bo gwe wa, wu mumwaa baan wu sage, wumu baan a to gε. Wεε ge doo wu to, wu keme geh ki wu nyû yu yi kife le nε shige. **11** Fi kune nyan yǐ kuufe ye yεε yǐ gɛ bee yu yi ka baan gε yu gε, yi le tε nfoŋ, nfoŋ wune nyu wù kingane nyaan, geenε wu le ɣgoo yi banfoŋ ba bvusooshwi baa le. Wuwεε tε doo wu gɛ wu to wu mo wu gɛεŋ fe ba lé ba l̄eεshε lo wu fo. **12** Binchoo bi yuufe b̄i wo yeŋ binε le banfoŋ ba yuufe ba ba baan a nya gε bvunja bo le ki bo sâge gε. Ba doo ba ghaa bo, bo mo bo keme bvunja ki bo

sâge bε nyan yî kuufe ye yεε. Geenε bo lé bo gê bo sâ yi ntaj wu kife le wu mumwaa maa. **13** Bo banε bachii bo keme geh ηkwajε wu mumwaa. Bo lé bo gê bo nyâ bvunga bvuboo bvu nsa bvuchii nyan yî kuufe ye yεε le. **14** Bo lé bo bânyε bo tûŋ jεŋ bε Mwa Shonj, geenε Mwa Shonj sô bo, nje wu le Tada wu batada bachii nyu Nfonj banfonj bachii. Wu lé wu tûŋ wu sô bε bamii be ba wu le wu tεεŋ wu cha bo leme bε wu segechii.” **15** Nchendaa wu Nyo wεε jemε mene le, “Jóo yî wo be yεŋ yî kwεse wù jii kuu wεε shii yu, le kfuu chi bamii bε binchvu bi bamii mo bituŋ mo bamii ba jemε mo jé yî la. **16** Binchoo bì yuufe bì wo be yεŋ biεε, bε nyan yî kuufe ye yεε lé bo gê bo bâne kwεse wù jii kuu wεε. Ba lé ba gê ba lôh mwεε mwe munchii wu mε geh kinyi kiyεse, ba shôo nyan ye yi ye, ba mēse ba tōŋ wu bε ηgu. **17** Fine fιεε gεle Nyo a muntele muboo le lε bo gê fιεε fι wu goone, wu mo wu ge lε bo keme ηkwajε wu mumwaa ki bo nyâ bvunga bvuboo bvu nsa nyan yî kuufe ye yεε le gεεŋ bû no jε yi Nyo le yi tō yi kōjε. **18** Kwεse wù wo be yεŋ wεε wu le kilaantεŋ kĩ baaj kĩ keme bvunga a banfonj ba yi nshεŋ le bachii we.”

18 Ajir ayu n'yεŋ nchendaa wu Nyo wumu le wu shiide wu too we wu keme bvunga bvù baaj, n'yule we baaj yi kikwεε ki nshεŋ le kichii. **2** Wu waŋ fewεεwe bε jε yî tεεme le, “Babiloŋ wù baaj, le wu gwe wa! Wu le wu gwe wa! Wu le wu tu wa kijuse kĩ banchendaa ba debele chee fo. Wu le bvuta bvu biyo bì yiide bichii. Wu le wa bvuta bvu munyii mù nyienε bε mù ba banε munchii. **3** Wu le wu gwe wa nje bituŋ bichii le bi mu wa kinche ke ki nyienε yi kinjaŋ ki koo bo nje mbvuuŋ, banfonj ba yi nshεŋ

le bo ge wa kinche ki nyieŋ yi kinjaŋ bε wu. Bamii ba
waŋ̊bachii ba yi nshεŋ le bo ku wa ye le nje kwa we wù
le wu baanyε wa wu kfu lo.” **4** ñka n'yu je yimi jaŋe won
wù fewe le yi jεme lε, “Bamii baŋ̊, bεŋ̊ bû lo yo, wu le
keefε bεŋ̊ lēe bimbefε bie le gε, bε lε keefε bεŋ̊ lēe te ñgε
wù lē wu g̊e wu tō fe wu le gε. **5** Bimbefε bie le bi yisε
wa bi bεεŋ̊ bi bu fewe, Nyo le wu kwajε mwεε mwe mù
mbefe. **6** Ba g̊e bε wu no wu ge bε bamii bamu. Ba lâŋε
wu yi gee che le kingane kinfεε. Ba g̊eε mbvuuŋ̊ mà le
ñgε muŋkoo munfεε, a fiŋkoo fi wu to wu gεede ma bamii
bamu yo, ba nyâ wu mû. **7** Ba f̊e ñgε bε nsaase ba nyâ wu
le gεh yεεŋyεεŋ̊ no wu g̊e chiaase ye a bvukuge ntεnεε
wu jii kikwεε ke. Wu shiide wu kfuuŋε gvuu wu jεme
lε, ‘Nle Yaa yi kala le, gε mε nyume kweŋkfu gε, gε mε
nyume n'yu ñgε mbeede nsoge kikwεε gε.’ **8** No wu jεme
noo, le gεh no ñgε le wu tō, yi ye ye le yi juu le chimimia.
Kincheŋ̊ lé ki gẘe yi ye ye le, wu bεede wu soge kikwεε.
Jeŋ̊ lé yi kôo te wu, ba tōŋ̊ wu bε ñgu, nje Nyo Tada wù lē
wu g̊e wu sâ wu keme bvunga. **9** Banfoŋ̊ ba yi nshεŋ̊ le bò
g̊e gee nyieŋ̊ yi kinjaŋ bε wu, bo jii ye bε wu, bo lē bo
bεede bo f̊ige sege bo yεŋ̊ no munjige bεεne ye ye le no
wu fīee. **10** Bo lē bo g̊e bo lēme lo je ẙi ndeſe le bo faane
no bo yεde ba njiiŋse bε wu. Bo lē bo g̊e bo châŋε ye bo
jεme lε, ‘Ey bε! Ey bε! Babiloŋ̊, wo wù kilaanteŋ̊ k̊i baŋ̊!
Wo wù kilaanteŋ̊ k̊i kuge! ñgε le wu mo wu to gεh lo ye
yo le gεh yi ntaj̊ wu kife le ne kimimia?’ **11** Bamii ba
waŋ̊ ba yi nshεŋ̊ le, lē bo g̊e bo bεede wu bo sōge bikwεε
nje gε muh baŋ̊ yu wù le wu g̊ude mwεε muboo gε. **12**
Gε muh baŋ̊ yu wù lē wu g̊ude mwεε muboo nje mù ba

kénye bε kichwa ki bige kí yεede kεnε kí baanj, kεnε mù ba kénye bε kfuu chi ata a tεeme kwa, kεnε bige bí baanj bí tεeme kwa. Gε muh baanj yu wù lé wu gûde njú yiboo yí shiñeshiñje kεnε yí yεede ñganyinganyi, kεnε yí bone, kεnε yí yεede ghaanj gε. Gε muh baanj yu wù lé wu gûde bite biboo bí saanε bi joñe, kεnε mwεε muboo munchii mù bo kénye bε bige bi kiyoo mo mwεε munchii mù ba kénye bε bite bí tεeme mo kichwa mo kichvu mo ata a lale gε. **13** Gε muh baanj yu wù lé wu gûde bite biboo bí ba kenyi mεε mayefε mà gwee wuñ mo mwεε mù gwee wuñ mù ba dεede mwεε yu gε, mo jiiñ mo kfuu chi mεε mà gwee wuñ, mo kfuu chi jiiñ chimi, mo mbvuuñ mo mεε mà munε chi agin bε agin. Gε muh baanj yu wù lé wu gûde banaa baboo mo shóñ mo nyámbala mo bakoto baboo ba nyanj chiide gε. Gε muh baanj te yu wù lé wu gûde bamii bawuñ ba bo gese le le nfa gε. **14** Bo lé bo jémε wu le le, ‘Mwεε munchii mù fitele fiuñ gè bee yi mu le, le mu gεεñ wa, kwa wo bε bvukugε bwuñ bvuchii ka wa, gε wo baanj wo ka wo yu wo yεñ mu le gε.’ **15** Bamii ba waanj ba gè gese mwεε bo kade bige chiaanj ye le, bo lé bo gê bo lêmε lo je yí ndefe le bo nyume bε nfaanj no bo yεde wu yεne ñge. Bo lé bo gê bo wâne lo kwe, bo soge bikwεε bo chanε ye bo jεme le, **16** ‘Yε bε! Yε bε! Yii yí baanj le fe kilaantεñ kí baanj kine le, ki chi bee ki susε ye bε njú yí shiñeshiñje mo yí yεede ñganyinganyi mo yí yεede ghaanj, yi lale ye ye le bε mwεε mù ba kénye bε kichwa ki bige kí yεede mo kfuu chi ata a tεeme kwa mo bige bí baanj bí tεeme kwa. **17** Ba le ba yεesε lo bvukugε bwe yi ntaj wu kife le ne wu mumwaa?’ Bachiji bikwεε bi

mutima bachii bε bamii ba jiεnyi a mutima le mo ba lene
yo mo bamii bachii ba jiεnyi a joo bo kame waanj, lé bo
gē bo lēme lo tε je yì ndefe le. **18** Bo lé bo gē bo yēde
no munjige ffee mu bεene bo mo bo beede bo duu le,
‘Kilaantεŋ kí chi bee nje kilaantεŋ kí baanj kine le kí la?’
19 Ba lé ba gē ba kfūne kimbvunε a bo fwa no bo janε
kwe bo soge bikwεε, bo beede bo duu le, ‘Yε be! Yε be! Yii
yì baanj le fε kilaantεŋ kí baanj kine kí bamii bachii ba
kεme mutima le bo ku yi bvukuge bwe le! Ba le ba yεesε
lo ki yi ntāŋ wu kife le ne wu mumwaa?’ **20** Beŋ ba le woŋ
wù Nyo le, beŋ lāŋeye fiena yi fiesε fi kooshi fε wu le. Beŋ
bachii ba le bamii ba Nyo bε booŋ ba ntuŋ ba Jiso mo
bamii ba ntuŋ wu Nyo bachii, beŋ lāŋeye nje Nyo le wu
suunε wa nsa yi fiesε fi wu ge bε beŋ le!’ **21** Nchendaa wu
Nyo wù teεme wumu mo wu ja wu tuu kibwee ki tεde ki
nyume nje jene chī baanj, wu shiishε chi shii a joo yì baanj
le ne wuuu. No wu shiishi, wu mo wu jeme le, “Le gεh
noo no ba lé ba gē ba shiishε wo wù kilaantεŋ kí baanj kí
Babilon wo shii bε bvunga ne, ba gε ka ba yεŋ lo wo le
gε. **22** Gε ba baanj ba ka ba yū lo kome kεne yole kεne
ndoŋ kεne soŋ a wo le yo gε. Gε ba baanj ba ka ba yεŋ lo
muh lene fiesε kεne nyume fi la wo le gε. Gε ba baanj ba
yu jene jeme a wo le yo gε. **23** Gε kin'yesε baanj ki ka ki
yεede fe wo le gε. Gε ba baanj ba ka ba yu lo jε yi chiji
bvuguu kεne yi luu jeme a wo le yo gε. Fi lé fi gē fi nyūme
noo nje bamii ba waanj buŋ gε bee bamii ba baanj baanj ba
yi nshεŋ le, wo gε leεde bituŋ bichii bε nfiŋ yo. **24** Le
kilaantεŋ kine kí kileme ki bamii ba ntuŋ wu Nyo bε ki

bamii ba le ba Nyo, le chiaarj yi ki le. Le ki kĩ bamii bachii
ba bo gè yuuyi yi nshet le, le chiaarj yi ki le.”

19 Ajij ayu, nja n'yu fiεε yode lo woŋ wù fewe le njε le
kinchvu ki bamii kĩ baanj, fi wanε le, “Mbεεŋse nyûme
fε Nyo wese le. Le wu wù bvuuse bamii, le wu wù kεme
bvukuge bε bvunja. **2** Wu suunε bansa be wu bii nchiεŋ
le bε je yĩ chaaŋ le. Wu le wu noŋ wa ŋgε yi kiŋkfuj ki
kwεse wu kinjaŋ wεe le, wù chi cheŋe kikwεe ki nshet bε
kinche ke ki kinjaŋ. Wu le wu chvuu wa kichvuse yi kwεse
wuyu le, ki bamii be ba lεme ba wu gè yuuyi le.” **3** Bo ka
bo kaase bo tu bo wanε le, “Mbεεŋse nyûme fε Nyo le.
Munjige mù bεne a kilaanteŋ kine le, lé mu ḡe mu b̄εne
segechii mu kâge ge.” (*aiōn g165*) **4** Bache ba mbaanfiεε
ncho banεh baa mo mwεe mu wuŋe mù munεh mwεe mo
mu gwe mu gεεŋ fεkuu mu nya mbεεŋse wù baanj Nyo le,
wù le wu shii yi kala le. Bo tu bo duu le, “Fi nyûme noo.
Mbεεŋse nyûme fε Nyo le.” **5** Je yimi mo yi bu fε kala le
yi duu le, “Bεŋ bachii ba le bamii ba lεme ba Nyo, bεŋ
b̄εŋse Nyo wese besabεŋ, bεŋ bachii ba faane wu kεne
nyu ba shige shige, kεne ba baanj baanj, bεŋ nyâa mbεεŋse
wu le.” **6** Ijka nja n'yu fiεε fimi fi nyume njε je yi kinchvu
ki bamii fi yode njε joo yĩ gwee a kiŋkoŋ le, yi wanε njε
jaŋ yĩ ŋgbwame bε bvunja le, “Mbεεŋse nyûme fε Nyo
le, nje Tada wese besabεŋ wù Nyo, wù Kεme Bvunja
Bvuchii wu sage wa. **7** Besabεŋ lâŋeye, bee sâge, bee nyâa
mbεεŋse wu le, nje kife ki bvuguu bvu Mwa Shoŋ le ki to
wa, Kwεse wù fwεŋ le wu seesε wa kikwεe ke. **8** Ba le
ba nya wa nju yĩ shiŋeshiŋe yĩ yuude yi lale wu noŋ ye
le.” (Nju yine le gee ch̄i chaaŋ chi bamii ba le ba Nyo.) **9**

Nchendaa wu Nyo wuyu ka wu jemē mene le, “Sāŋ fine fi le le, ‘Kinlaŋye kĩ baŋ le ki bamii ba ba le ba be bo le bo to fe ŋka wu bvuguu bvu Mwa Shon le.’” Wu ka wu jemē mene le, “Banjemē banε le ba nchieŋ, nyu banjemē ba Nyo.” **10** Mε mo nja ŋgwe bikaa bie le ki nnya ŋgvunε wù baŋ nchendaa wu Nyo wunε le. Wu jemē mene le, “Keefε wo ḡe noo gε. Nle geh te muh wu lεme njε wo mo boŋ ba bwoo ba lεme yi fieε fi ba jemē kune Jiso le. Wo nyâa ŋgvunε wù baŋ nyume Nyo le. Fieε fi ba jemē kune Jiso fine le geh fi kibεε fi bamii ba ntuŋ wu Nyo ḡe jeme.” **11** Nja n'yεŋ fewe gwenyc, nyambala yimi yì baŋ lεme fo. Muh nyume yu ba tεŋe le Muh wù Lεme yi Jε ye le bε Muh wù Nchieŋ, wu to wu suunε bansa be kεnε wu tune jeŋ yì chaaŋ. **12** Ajii awe ḡe bee njε lεme chi ŋgu, bifo bi bvunfoŋ nyu a wu fwa wese. Wu ḡe kεme jee ba saŋ yi ye ye le gε muh mu gε nyume yu wù kε chi, fuge wu sεŋ gε. **13** Wu ḡe bee wu susε ye ye be kikuŋ kĩ ndefe ba leesε a bilεmε le. Jee ch̄i ba ḡe tεŋe wu yu le le Jε yi Nyo. **14** Bamii ba jeŋ ba le woj wù fewe le bo bii a wu jin bo bεŋ nyámbala yì baŋ bo jii njú yi shijeshiŋ, yi yuude yi baŋ ne bvuu. **15** Nyo yi jeŋ yì koode ḡe bude a wu mu nyume yi yì wu lé wu ḡe wu sô bituŋ yu wu mo wu sâge bi be bvunja bvù baŋ. Wu lé wu ḡe wu bvûsε shéŋ yi Nyo wù Kεme Bvunja Bvuchii wu dunyε bamii le. Shéŋ yi Nyo yine yì bεnε baŋ le njε kiso kĩ ba soone muntaŋ fo mbvuu bude. **16** Yi kikuŋ ke le be yi yεŋ le ba ḡe saŋ jee che le, “Nfɔŋ banfoŋ, mo Tada wu batada.” **17** ŋka nja n'yεŋ nchendaa wu Nyo wumu le wu lεme antεnεe a juu. Wu ḡe lεme noo wu jaŋe munyii munchii mù fuune we

wu duu lε, “**Beŋ** tō bεŋ tāashε fε ŋka wù baŋ wu Nyo ge le. **18** Beŋ lé bεŋ jí agvuŋ a banfoŋ bε a bachiji bikwεε bi bamii ba jεŋ, mo a bamii ba kεme bvunga, bε agvuŋ a nyambala, bε a bamii ba bεene yu, mo a bamii bachii ba le nfa, bε a ba le gε nfa gε, mo a bamii ba shige shige, bε a ba baŋ baŋ.” **19** Mε mo n'yeŋ nyāŋ yĩ kuufe ye bε banfoŋ ba yi nshεŋ le mo bamii baboo ba jεŋ bo taashε ki bo tūŋ jεŋ bε muh wù gε shile yi nyambala le mo bε bamii be ba jεŋ. **20** Le jεŋ kε, wu koo nyāŋ yĩ kuufe ye yεε bε muh wù gε mbiane le wu le muh wu ntūŋ wu Nyo. Muh wunε le wu to wu shee fwe a nyāŋ yiyu, wu gee mwεε mu jwe wù yune. Mwεε mune le mù wu gε lεede bε bamii ba kεme njijε wu nyāŋ yĩ kuufe ye yiyu ye yiboo le, bo nyaa mbεεŋε wù baŋ fimooso fi nyāŋ yĩ kuufe ye yiyu le. Wu gε noj bo bafεε banε bo nyume ba wuŋe a mamaſi wù fiee nyu ŋgu bε muŋkaŋ yo. (**Limnē Pyr g3041 g4442**) **21** Wu wù gε shile yi nyambala yεε le mo wu gwooje kimbege ki bamii bε nyo yi jεŋ yĩ gε bude a wu mu, munyii munchii ji ye yi bamii bayu mu tu mu ŋεene lo.

20 Mε mo nja n'yeŋ nchendaa wu Nyo wumu shiide wu too fewe wu kεme kijgwenye ki kintuge kĩ shiide ne ŋooŋj, mo kibwee ki ncha a wu bo. (**Abyssos g12**) **2** Wu koo kijga ki nyāŋ yĩ fieene nyāŋ joo yεε nyume yo yĩ kege yεε yĩ le debele yi ka nyume Sataŋ, wu kaaŋ bε ncha weε le yi nyume yu gεεŋ bu biluŋ nchvuge. **3** No wu kane noo, wu mo wu noj a kintuge kĩ shiide ne ŋooŋj kεε le, wu faa, wu mo wu laŋ jwe wuyu le wu nyume yo, wu le keefε yi ka yi jíenyi yi lεede bε bamii bituŋ le gε, gεεŋ bu no biluŋ bĩ nchvuge biεε le bi fe. Ajŋ ayu ba lé ba

kâasə ba fâanyε yi ba chine yi le yi jîenyε gεh yi kife le nε
shige. (Abyssos g12) 4 ñka nja n'yεŋ bakala le, bamii ba
gè shile yi bo le nyume ba bo gè nya bansa ba bo sage
chiaan yiboo le. N'yεŋ te biyo bi bamii ba bo gè yuuye ba
bvuushe bikwεε nje bo gè feeji kune Jiso mo je Nyo. Bamii
banε le ba gè baan a nya ge mbεεŋse wù baan nyaŋ yì
kuufe ye yεε le be fimooso fie le gε, bo gè baan gεε ge te
njiŋε wu nyaŋ yì kuufe ye yiyu fe bo jii ge kεne chiaan
yiboo le gε. Bo banε gè kaasə bo tu yu bo tu bo sage be ba
Kletu yi biluŋ le nchvuge. 5 Bamii ba gè kaasə bo tu yu
banε, fine nyume mbu wu yi kwe wù fwe. Kimbege ki
bamii ba gè kweeyε wa gè baan kaasə ge bo tu yu gε, gεεŋ
bu no biluŋ bì nchvuge gè fe. 6 Bamii ba kεme njoŋ wù
baan bo ka yuude, lé bo kεme kijuse yi mbu wu yi kwe wù
fwe wunε le. Ge kwe yì kīngane kinfeε ka kεme bvunga a
bo we gε. Bo lé bo gē bo nyûme bachiji kintanyε ba Nyo
be ba Mbvuse wù Nyo gè ka, be bo lé bo gē bo sâge gεεne
bude yi biluŋ le nchvuge. 7 Biluŋ bì nchvuge bine ge doo
bi fe, ba faanyε Sataŋ yeh yi ncha le, 8 wu mo wu bu wu
to wu jiensi wu leede be bituŋ bichii bì le yi abu a woŋ
a ana le. Bituŋ bine le Gog be Magog. Wu lé wu gē wu
bânyε bo, bo séesε ki bo tûŋ jεŋ. Bo lé bo gē bo lôone lo
nje monsheen mu a joo yì baan le. 9 Bo lé bo bû bo jîenyε
bo gεεŋ yi nshεŋ le bo gεεŋ kijuse ki bamii ba le ba Nyo
be kilaantεŋ kì le fitεle fie le. Geenε, ñgu lé wu gē wu shîi
fewe wu l̄eshe lo bo. 10 Bo mo bo kôo debele wu gè jiensi
wu leede be bo, bo nôŋ a mamasî wù ffee nyu ñgu be
muŋkaŋ le, fe nyaŋ yì kuufe ye be muh wù gè mbiane le
wu le muh wu ntuŋ wu Nyo le fo. Bo lé bo gē bo yêne ñge

fo, antaq be fenshe segechii wu kage gε. (aiōn g165, Limnē Pyr g3041 g4442) 11 Mε mo nja n'yεŋ kibwee ki kala wumu le wu baŋ lo, n'yεŋ te muh wù gè shilε yu le. Kibvule be nsheŋ ja bo fεε lo a wu jii bo lεsε, bo gε ka bo yεŋ bo le kijusε kimu le gε. 12 N'yεŋ te bamii bachii ba gè kweeyε wa le, ba baŋ baŋ mo ba shige shige, bo lεme a kala fwe. Bo gwenyε barwa, bo gwenyε wumu nyume wù ajee a bamii ba kεme kinche. Bo mo bo ke bo suune bansa ba bamii ba gè bee bo kweeyε wa, bo bii no gee chi muh gè bee no ba saŋ a baŋwa baa le. 13 Joo yì baŋ bvuse bamii ba gè kweeyε wa a joo bo to. Kwe be woŋ wu baŋkfū bvuse baboo bamii ba gè kweeyε wa bo to tε. Bo mo bo suune nsa wu muh bo bii yi fεε fi wu gè gee le. (Hadēs g86) 14 Bo mo bo noŋ kwe be wor wu baŋkfū a mamasī wù ffee ηgu yo. Mamasī wù ffee ηgu yo wunε le kwe yì kingane kinfεε. (Hadēs g86, Limnē Pyr g3041 g4442) 15 Ne ba gè baŋ a saŋ gε jee chi muh a ηwa wù bamii ba kεme kinche le gε, ba noŋ wu a mamasī wuyu le wù ffee ηgu yo. (Limnē Pyr g3041 g4442)

21 Nja n'yεŋ wa nyu kibvule kifeŋ be nsheŋ yifiεŋ le, nje kibvule kí kege be nsheŋ yì kege gè fe wa, joo yì baŋ te baŋ gε yu gε. 2 N'yεŋ kilaanteŋ kí yuude kí le Yεlusalem kifeŋ ki bu fewe fe Nyo le ki shiide ki too nje ηgoŋ kwεse wù gεene luu. 3 N'yu je jεmε fe kala le fewεεwε le, “Bεŋ jíŋε bεŋ yēŋ, fe Nyo lé wu gē wu chēe le wa be bamii. Wu lé wu chēe be bo. Bo nyume bamii be, wu wù Nyo kibεε lé wu nyūme be bo, wu nyūme Nyo wuboo. 4 Wu lé wu gē wu shō ajoo achii a bo jii. Gε kwe baŋ yi nyume gε, gε ffee fimi baŋ yu lε bamii soge bikwεε kεnε bo beede kεnε bo kεme nsaasε wumu gε, nje mwεε mù gè shee

mu nyume, le mu fe wa.” **5** Wεε wù gè shilε yi kala le, jεmε le, “Bεη jīηε bεη yēη, nlé ηgê mwεε munchii mεεse mu tû munfeη.” Wu ka wu jεmε mene le, “Sâη ficee fine a ηwa le, nje bajεme banε le ba nchiεεη ba bamii gêε bvufee yu.” **6** Wu ka wu kaase wu jεmε mene le, “Fi ge wa ye. Le mε Afa, nyume Omεga. Le mε Ηkεε, nyume mε Kimeε. Muh wù kindonj yune wu, nlé nnyâ wu bε joo yì bude fe joo yi kikamε le, yì nyaa kinche wu mu wu baanj ficee laηε gε. **7** Muh wù lé wu gê wu sô le muh wù lé wu gê wu kême mwεε mune munchii njε bvushε. Nlé ηgê nyûme Nyo we, wu nyume mwa yan. **8** Geene bamii ba faane a muntele le mo ba baanj bεεη gε, mo ba ghεge mwεε, mo ba yuuyi bamii, mo ba gee nyieη yi kinjaη, mo ba ηgaη, mo ba buune banyo bamu, mo bamii ba chimbiaη bachii, fiboo lé fi gê fi nyûme a mamasi wù ficee ηgu yo bε muηkaη. Fine le kwe yì kiηgane kinfeεe.”

(Limnē Pyr g3041 g4442) **9** Nchendaa wu Nyo wumu a ηgooyi banchendaa ba Nyo ba bvusooshwi ba gè keme bintee bì bvusooshwi bì gè yise bε baηge bvusooshwi ba ajinj baa, wu ja wu to wu jεmε mene le, “Tô ηgēεη ndûnyε wo Ηgoοη Kwεse wu Luu wù le kwe Mwa Shorj wo le.” **10** Wu mo wu jo mε, mε nyume chiaaη yi Kiyo ki Nyo le, besa wu gεεη fe mbege wumu wù baanj le wù ndefe fe we. Wu dunyε mε kilaanteη kì yuude kì le Yεlusalem, ki bu fe we fe Nyo le, ki tu ki shiide ki too. **11** Ki gè shiide noo, n'yuu wu Nyo wu baanj yu wu lale njε tεde chimi chì lale chì ba teηε le Jasba, wu yuude ne walala njε mijoo. **12** Kilaanteη kiyu gè keme kitaj kì kuge ki ndefe a we yaga, de nyume yi kitaj kiyu le yuufe ncho yifeεe, banchendaa

ba Nyo yuufe ncho baf   nyume f   de yiyu le. Bo g   sanj
ajee a chikfuu chi Ishwala ch   yuufe ncho chif   yi de yi
kit   kiyu le. **13** De chine g   bee a kimbe k   juu saane yo
le yish  de, nyume awe awe yish  de, nyume akuu akuu
yish  de, nyume a juu seele yo yish  de. **14** Ata a kichi ki
kit   kiyu g   bee yuufe ncho afaa ba sanj ajee a booj ba
ntu   ba Mwa Sho   ba yuufe ncho baf   yi ata ayu le. **15**
Nch  ndaa wu Nyo w   g   j  me m  ne, g   k  me nfee abo
nyume kimba   ba keny   be kichwa ki bige k   y  ede. Nfee
wuyu g   bee ki wu f   kilaant   kiyu be de yi kit   mo
bimbe bi kit   yu. **16** Kilaant   kiyu g   bee bimbe bin  h
bi nyume y  enye  n bichii, mbvu be ndef   we mo ndef  
kuu nyume geh y  enye  n. Wu mo wu fe kilaant   kiyu be
kimba   ke k  e ki bu bama nchvuge be gii yite  . No wu fe
mbvu be ndef   we mo ndef   kuu ki bu geh y  enye  n. **17**
Wu fe te bimbe bi bu   ke   mbaanshe ncho bvusoo yi
nfif   le. Nch  ndaa wu Nyo wuyu g   fe nyu be nfe wu muh
wu wuj to wu fege yu. **18** Bo g   joonj bimbe biyu be ata a
te  me kwa ba težje le Jasba, kilaant   kiyu kib  e ba jone
be kichwa ki bige k   y  ede l  kileki ki yuude ne walala nj  
mijoo. **19** Bo g   choj kichi ki kilaant   kiyu be kfuu chi
ata a te  me kwa yeye yeye wo k  me nch  r yeye yeye. Ch  
fwe ba težje le Jasba, ch   bii fo le Safiya, ch   kintede le
Ag  t, ch   kineh le Emelal, **20** ch   kint   le Onik, ch   kinsoo
le Kanelia, ch   kinsooshwi le Klisolit, ch   nyaan   le Be  li,
ch   bvuuge le Toba, ch   yuufe le Klisoble, ch   yuufe ncho
chimimia nyume le Jasin, ch   yuufe ncho chif   nyume
le Ameti. **21** De yi kit   y  i yuufe ncho yif  e chine ba g  
fe be chikfuu chi bige b   baaj b   te  me kwa yeye yeye

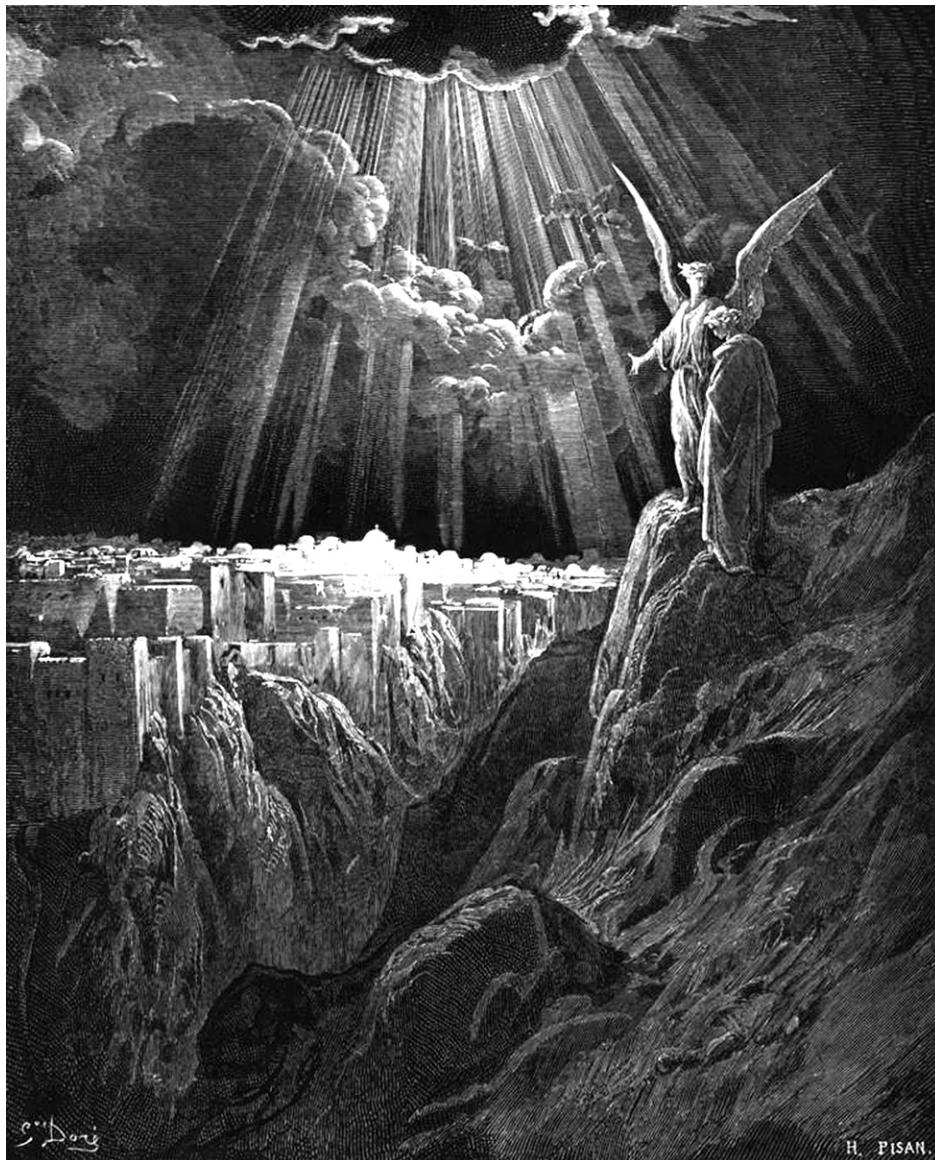
yuufe ncho baf  , bo jo kige k   ba   kimimia bo f   jwe
wu kit   yu kimimia. Je yi a kilaant   kiyu g   bee ba
f   b   kichwa ki bige k   y    de l  kileki, je yiyu yuude yi
bvushi le n   nj   mijoo. **22** Ng   ba   n'ye   ge yeh kintany  
a kilaant   kine le g  , nje Tada Nyo w   K  me Bvunga
Bvuchii b   Mwa Shoj g   bee wa yeh yi kintany   yi yo. **23**
G   kilaant   kiyu g   ka k  me fi   f   ki goone f   juu le
k  ne kwii w   ba   yo le g  , nje n'yule w   Nyo g   bee
wa n'uu w   yo, Mwa Shoj nyu wa kin'yes   ki yo. **24**
Bitu   bichii bi l   bi g   bi ji  nyi wa nyume yi n'uu w   a
kilaant   kiyu le, banfon ba yi nsh   le, l   bo g   bo t  o
b   bvukuge bvuboo a kilaant   kine le. **25** G   bo nyu bo
yu bo ba   de yi kit   ki a kilaant   kine le juu chimimia
g  , nje g   akfuu   ba   ayu a jiime yo g  . **26** Bo l   bo g   bo
too b   bvukuge mo kwa w   bitu   bichii a kilaant   kine
le. **27** Geen   ge fi   f   le nj   fi yuude lo s   nyu fi g   fi l  e
a kilaant   kine le g  . G   muh w   gee mw   m   kuufe ye
k  ne w   mbiane chimbiany   w   l  e yo g  . L   g   l  e geh
bamii ba ba le ba saj ajee aboo a   wa w   Mwa Shoj w  
ba saj ajee a bamii ba k  me kinche le.

22 Nch  ndaa Nyo wuyu mo w   dunye m   joo y   nyaa
kinche yi bude a kala w   Nyo kuu b   Mwa Shoj, yi bohge
yi yuude ne walala nj   mijoo. **2** Yi g   bohge noo yi fede
ant  n   a je yi a kilaant   kiyu le. Kite k   nyaa kinche
g   kuu bimbe bi joo yiyu le bichii. Kite kine to ki yune
munta   ki  gane yuufe ncho kinfe   yi kilu   le, ki yune
ki  gane kimimia kimimia yi kwii le. Bi  kame bi kite kine
g   bee nche y   ba f  de bamii bachii yu. **3** G   fi   f   Nyo le
w   nji   nyu fi ny  me a kilaant   kine le g  . L   g   ny  me

kala wu Nyo be Mwa Shorj yo. Bamii be ba leme lé bo nyâa mbœejse wù baaŋ wu le. **4** Bo lé bo yêde bvushi bwe le, jee che nyume ba sanj fe bo jii. **5** Ge akfuuŋ baan ajiŋ yo ge, ge bo baaŋ bo ka bo goone n'yuu wù nyâa kin'yesə kene juu ge, nje Tada Nyo lé wu nyume n'yuu wuboo. Bo lé bo sâge njε banfoŋ segechii bvü kage ge. (**aiōn g165**) **6**

Nchendaa wu Nyo wuyu jemē mene le, “Banjeme banç le ba nchieŋ ba bamii gεe bvufee yi bo le. Tada wù le Nyo wu biyo bi bamii be ba ntun wu le wu tuŋ nchendaa we le wu tô wu dûnye bamii be ba leme, fiεe fi keme ki fi gê fi kôoshë kife kî shige le.” **7** Jiso duu le, “Bεŋ yû, ntoo kife kî shige le. Kinlanje kî baaŋ le fe muh wù le wu gεe ntun wu Nyo wunε wù le banjeme ba le a ñwa wunε le.” **8** Mε wù Joŋ le muh wù ñgè n'yu wa wu ka wu yεŋ mwεε mune le munchii. Ndoo n'yu ñka n'yεŋ mu le noo, ñgwe bikaa bi nchendaa wu Nyo le wù gè duunyi mwεε mune mene, le nnyâ ñgvunε wù baaŋ wu le. **9** Geenε, wu jemē mene le, “Keefε wo môŋ ge. Nle geh te muh wu leme njε wo mo boon ba bwoo ba le bamii ba ntun wu Nyo mo bamii ba gεede banjeme ba le a ñwa wunε le. Wo nyâa ñgvunε wù baaŋ nyu Nyo le.” **10** Nchendaa wu Nyo wuyu ka wu jemē mene le, “Keefε wo nyîlε ntun wu Nyo wunε wù le banjeme ba le a ñwa wunε le gε, nje kife kî mu lé mu gê mu kôoshë le wa mbebe le. **11** Muh wù gee mwεε mù mbefe, wu gêe geh mwεε mù mbefe, muh wù gee nyieŋ, wu gêe geh nyieŋ. Muh wù gee fiεe fi kooji, wu gêe geh fiεe fi kooji, muh wù yuude, wu mē geh wu yûude.” **12** Jiso duu le, “Bεŋ yêge bεŋ yû, ntoo yi kife kî shige le. Ntoo be nlajε, ki nlajε muh wuchii yu mbii

no gee che le. **13** Le mε wù Afa, nyume mε wù Omεga. Le mε wù Fwe, nyu mε kijimε. Le mε Ƞkεε, nyume mε Kimeεε.” **14** Kinlanye kì baaj le fε bamii ba le bo chuge njú yiboo, wu lε tanjlo bo gê bo lêe fε jwe wu kitaŋ le bo gêεŋ a kilaanteŋ kiyu le, wu lε bo lé bo gê bo kême kijuse ki bo jí fε kite kεε kì nyaa kinche le. **15** Bamii ba lé bo gê bo mē akfuun a kitaŋ le bò gee nje bvú bε ba banjaŋ mo ba gee nyieŋ yi kinjaŋ mo ba yuuyi bamii mo ba buune banyo bamu, mo bamii ba kɔŋe chimbiaŋ, bo mbiane chimbiaŋ. **16** “Mε wù Jiso nle ntuj nchendaa wan fε bεŋ le ki wu jêmε mwεε mune mü gεene fε bintaashe bi bamii ba mbεmε le. Nle Mwa bε Bia wu sanε a kfuu chi Nfoŋ Dabi le, nyume mε Joŋ yi An'yule.” **17** Kiyo ki Nyo bε Ƞgoon Kwεse wù Luu duu le, “Tô!” Mo yeeŋ wù yuge jemε te le “Tô!” Muh wù kindon yune wu wu tô, muh wû goone wu tô, wu kême joo yĩ nyaa kinche wu baaj fiεε laŋε gε. **18** Nchiise muh wuchii wù yuge ntuj wu Nyo wù le banjemε ba bude a ɳwa wune le lε, muh moŋ lo wu taa fiεε fo, Nyo lé wu gê wu tâa bangε ba njeme a ɳwa wune le, ye ye le. **19** Muh moŋ wu bvuse fiεε a banjemε ba bude a ɳwa wune le ba le ntuj wu Nyo, tu gε Nyo nyu wu gê wu chînε wu kême ke kimbe ki kite kì nyaa kinche bε ke kimbe ki a kilaanteŋ kì yuude kì ba le ba saŋ a ɳwa wune le gε. **20** Muh wù jemε kune mwεε mune duu le, “Yi nchiεεŋ le, ntoo kife kì shige le.” Fi nyûme noo. Tada Jiso tô! **21** Tada Jiso nyâ bεŋ bachii ba le bamii ba Nyo bε nfih. Fi nyûme noo.

N'yey kilaantey kĩ yuude kĩ le Yelusalem kifey ki bu fewe fe Nyo le ki shiide ki too nję ngoon
kwese wù geene luu. N'yu je jeme fe kala le feweeewe le, "Bey jiję bey yęj, fe Nyo lé wu gę wu
chēe le wa be bamii. Wu lé wu chēe be bo. Bo nyume bamii be, wu wù Nyo
kibę́e lé wu nyume be bo, wu nyume Nyo wuboo."
Mwée mù Jiso gè dunye 21:2-3

Reader's Guide

Nchane at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, "*As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him.*" Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, "*And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned.*" So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, "*Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth.*" 2 Timothy 2:15. "*God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,*" 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Nchane at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aidios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonomous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Ncane---Ncane-Bible/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply eternal or Hell. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

aijdos

aiōn

macho	2 Kolej 9:9	Mwæs mù Jiso gè dunyé 11:15
Macho 12:32	2 Kolej 11:31	Mwæs mù Jiso gè dunyé 14:11
Macho 13:22	Galeshianj 1:4	Mwæs mù Jiso gè dunyé 15:7
Macho 13:39	Galeshianj 1:5	Mwæs mù Jiso gè dunyé 19:3
Macho 13:40	Efesu 1:21	Mwæs mù Jiso gè dunyé 20:10
Macho 13:49	Efesu 2:2	Mwæs mù Jiso gè dunyé 22:5
Macho 13:50	Efesu 2:7	

aiōnios

Macho 18:8
Macho 19:16
Macho 19:29
Macho 25:41
Macho 25:46
Maliku 3:29
Maliku 10:17
Maliku 10:30
Luka 10:25
Luka 16:9
Luka 18:18
Luka 18:30
Jorj 3:15
Jorj 3:16
Jorj 3:36
Jorj 4:14
Jorj 4:36
Jorj 5:24
Jorj 5:39
Jorj 6:27
Jorj 6:40
Jorj 6:47
Jorj 6:54
Jorj 6:68

Joŋ 10:28
Joŋ 12:25
Joŋ 12:50
Joŋ 17:2
Joŋ 17:3
Leme 13:46
Leme 13:48
Lum 2:7
Lum 5:21
Lum 6:22
Lum 6:23
Lum 16:25
Lum 16:26
2 Koleŋ 4:17
2 Koleŋ 4:18
2 Koleŋ 5:1
Galeshiaŋ 6:8
2 Tesalonika 1:9
2 Tesalonika 2:16
1 Timoti 1:16
1 Timoti 6:12
1 Timoti 6:16
2 Timoti 1:9
2 Timoti 2:10
Taytu 1:2
Taytu 3:7
Filemu 1:15
Ibulu 5:9
Ibulu 6:2
Ibulu 9:12
Ibulu 9:14
Ibulu 9:15
Ibulu 13:20
1 Bita 5:10
2 Bita 1:11
1 Joŋ 1:2
1 Joŋ 2:25
1 Joŋ 3:15
1 Joŋ 5:11
1 Joŋ 5:13
1 Joŋ 5:20
Jud 1:7
Jud 1:21
Mwee mü Jiso gè dunye 14:6

eleēseē
Lum 11:32

Geenna

Macho 5:22
Macho 5:29
Macho 5:30
Macho 10:28
Macho 18:9
Macho 23:15
Macho 23:33
Maliku 9:43

Maliku 9:45
Maliku 9:47
Luka 12:5
Jem 3:6

Hadēs

Macho 11:23
Macho 16:18
Luka 10:15
Luka 16:23
Leme 2:27
Leme 2:31
1 Koleŋ 15:55
Mwee mü Jiso gè dunye 1:18
Mwee mü Jiso gè dunye 6:8
Mwee mü Jiso gè dunye 20:13
Mwee mü Jiso gè dunye 20:14

Limnē Pyr

Mwee mü Jiso gè dunye 19:20
Mwee mü Jiso gè dunye 20:10
Mwee mü Jiso gè dunye 20:14
Mwee mü Jiso gè dunye 20:15
Mwee mü Jiso gè dunye 21:8

Sheol

Genesis 37:35
Genesis 42:38
Genesis 44:29
Genesis 44:31
Numbers 16:30
Numbers 16:33
Deuteronomy 32:22
1 Samuel 2:6
2 Samuel 22:6
1 Kings 2:6
1 Kings 2:9
Job 7:9
Job 11:8
Job 14:13
Job 17:13
Job 17:16
Job 21:13
Job 24:19
Job 26:6

Psalms 6:5
Psalms 9:17
Psalms 16:10
Psalms 18:5
Psalms 30:3
Psalms 31:17
Psalms 49:14
Psalms 49:15
Psalms 55:15
Psalms 86:13
Psalms 88:3
Psalms 89:48

Maliku 9:45
Maliku 9:47
Luka 12:5
Jem 3:6

Psalms

116:3
139:8
141:7

Proverbs

1:12
5:5
7:27
9:18
15:11
15:24
23:14
27:20
30:16

Ecclesiastes

9:10

Song of Solomon

8:6

Isaiah

5:14
7:11
14:9
14:11
14:15
28:15
28:18
38:10
38:18
57:9

Ezekiel

31:15
31:16
31:17
32:21
32:27

Hosea

13:14

Amos

9:2

Jonah

2:2

Habakkuk

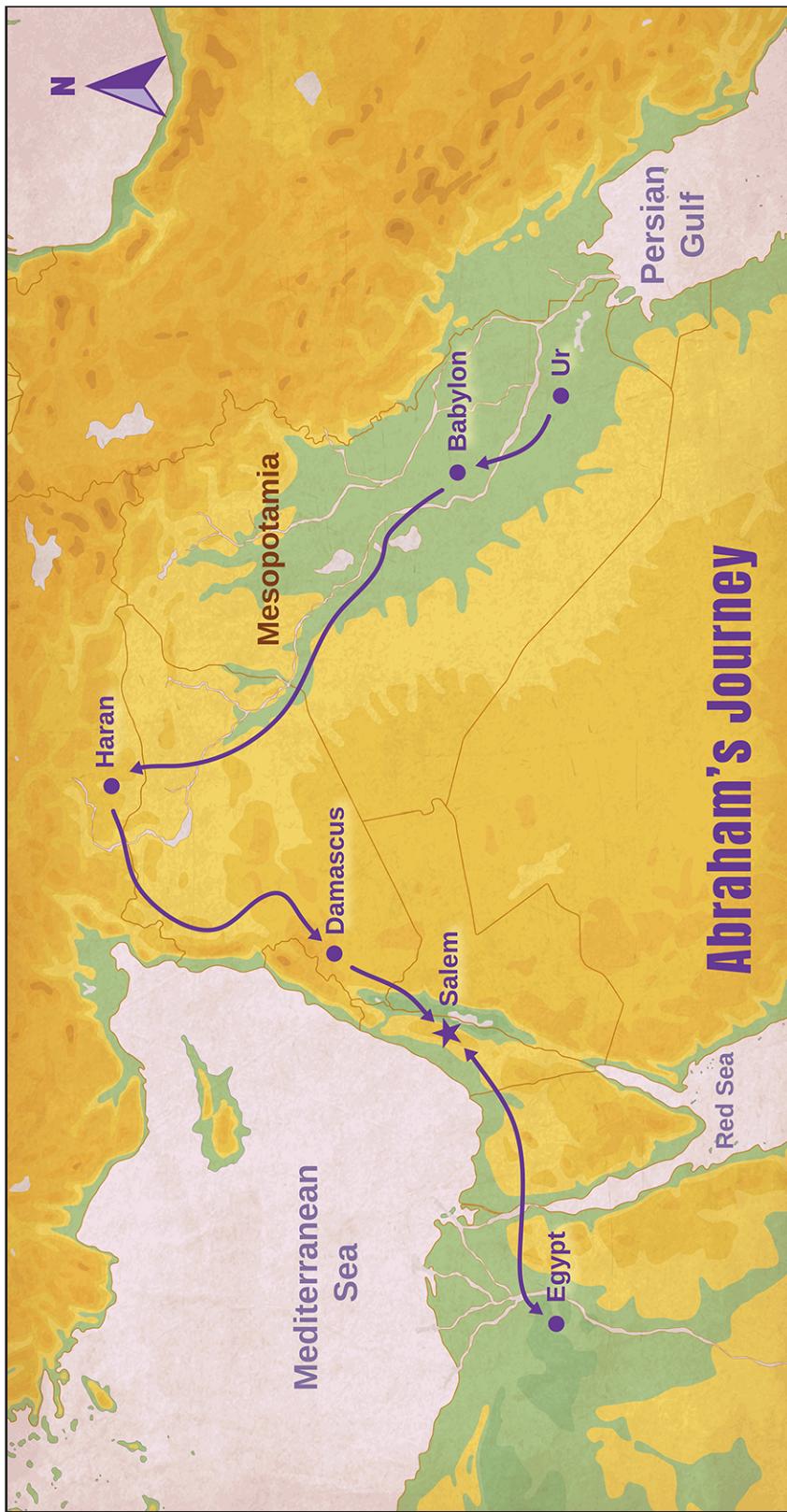
2:5

Tartaroō

2 Bita 2:4

Questioned

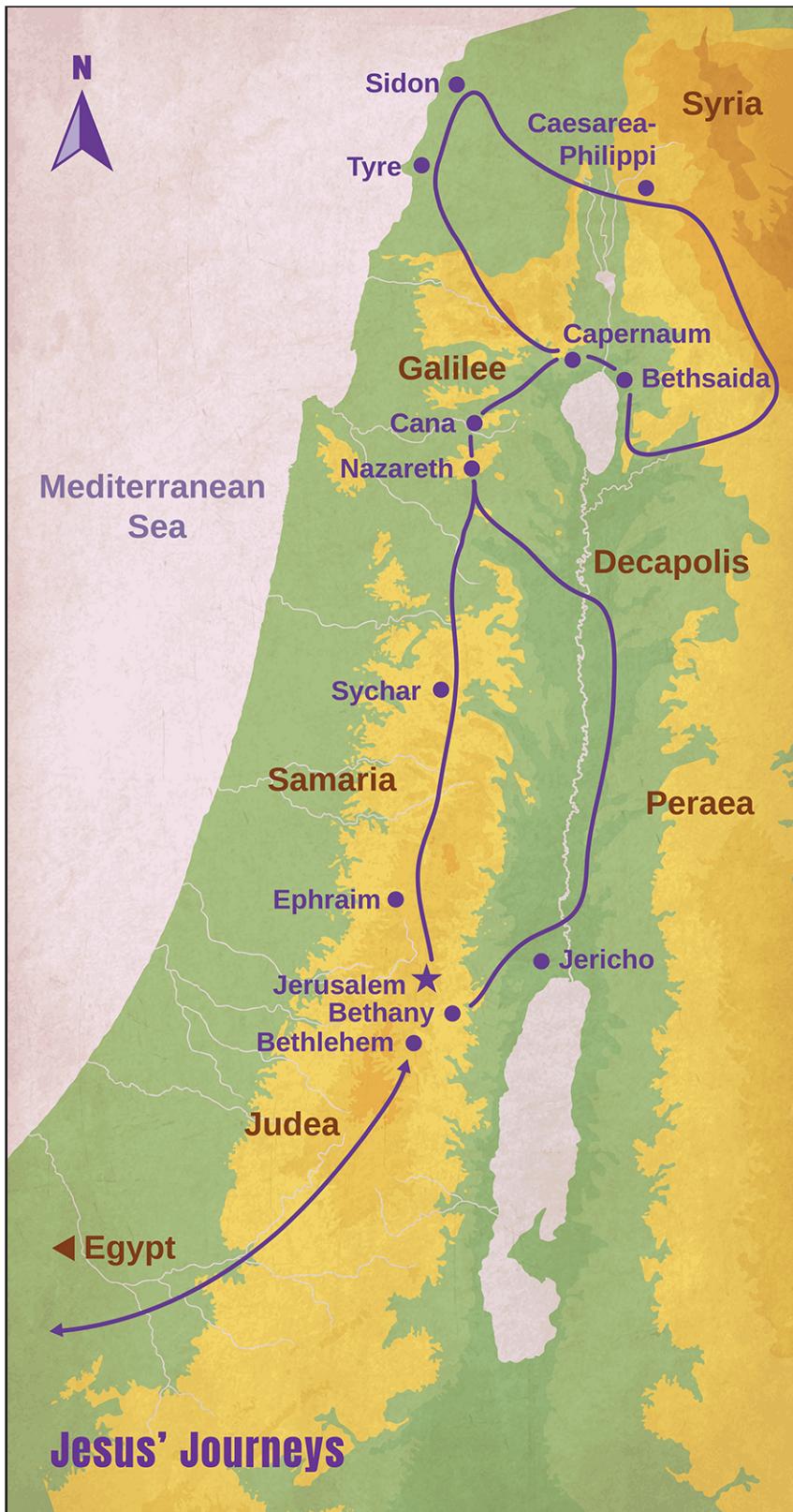
None yet noted

Gè ge te fitie fi Abraham gè leese yi Nyole, fè wu yu Nyole sege wu gè teye wu le wu jà woy wuboo le, wu gèy wumuwu wù, wu gè bee ki wu gè wu kême njè voy we.
No Abraham gè yu noowu mo wu tu wu gène geh lo, wu kee ge fè wu gène fo gè. - Ibulu 11:8

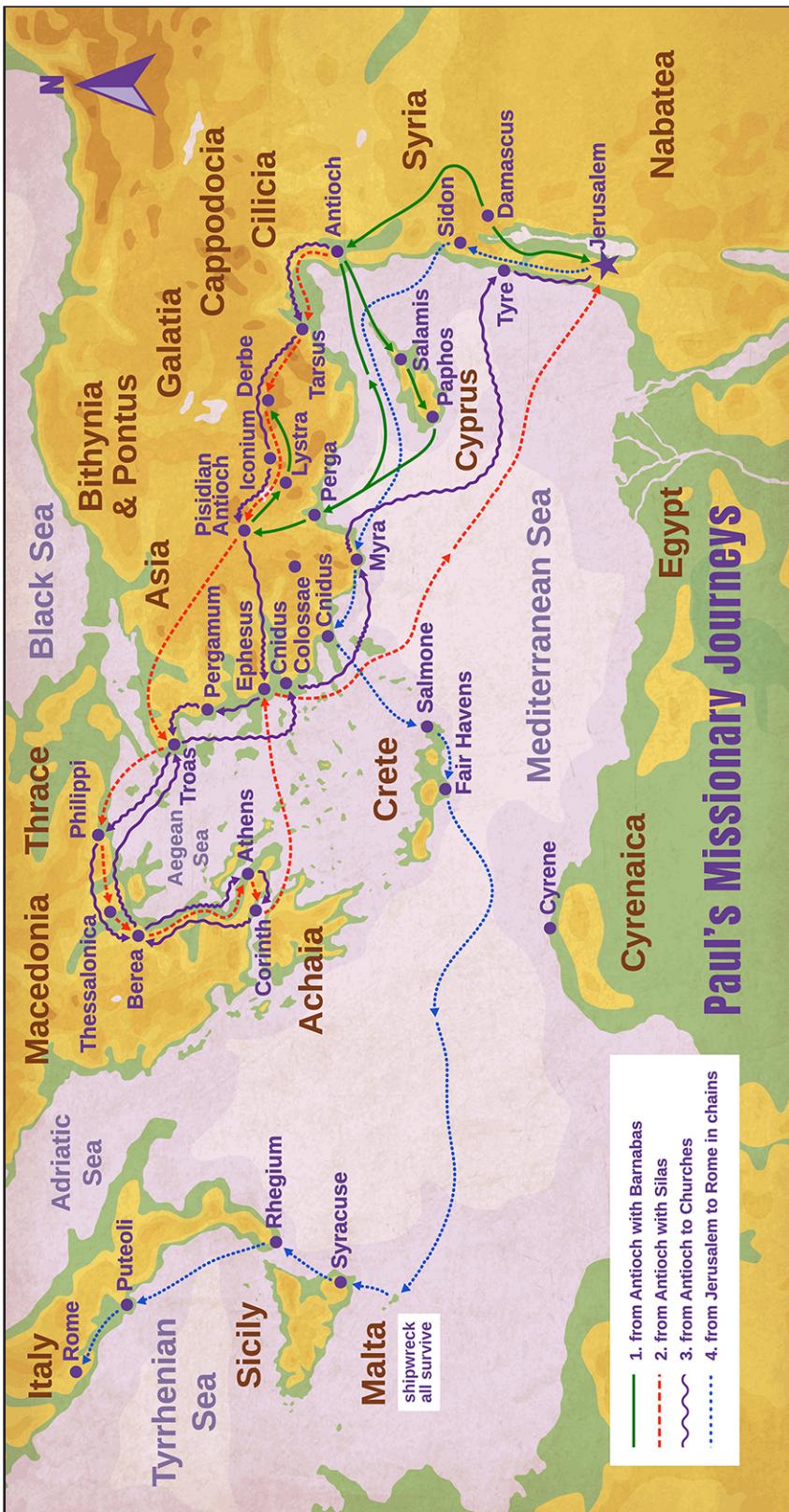

"When Pharaoh had let the people go, God didn't lead them by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said, 'Lest perhaps the people change their minds when they see war, and they return to Egypt'" Exodus 13:17

Bey kée le gë muh wii jee che le Mwamuh gë to le bamii lene lo wuu le ge. Wu gë to ki wu lëj lo bamiile, wu nya kinche ke ki wu sùuy muh wii duude chiaay yi kwe le. -

Maliku 10:45

Le me wù Bol wù mwa lme wu Kletu Jiso. Nyo gè bee wu tēj me le nyūne mwa ntuj wu jiso, wu gee le nñéjí saaka wu joye wu Nyo. - Lum 1:1

Creation 4004 B.C.

- Adam and Eve created
Tubal-cain forges metal
- Enoch walks with God
- Methuselah dies at age 969
- God floods the Earth
- Tower of Babel thwarted
- Abraham sojourns to Canaan
- Jacob moves to Egypt
- Moses leads Exodus from Egypt
- Gideon judges Israel
- Ruth embraces the God of Israel
- David installed as King
- King Solomon builds the Temple
- Elijah defeats Baal's prophets
- Jonah preaches to Nineveh
- Assyrians conquer Israelites
- King Josiah reforms Judah
- Babylonians capture Judah
- Persians conquer Babylonians
- Cyrus frees Jews, rebuilds Temple
- Nehemiah rebuilds the wall
- Malachi prophesies the Messiah
- Greeks conquer Persians
- Seleucids conquer Greeks
- Hebrew Bible translated to Greek
- Maccabees defeat Seleucids
- Romans subject Judea
- Herod the Great rules Judea**

New Heavens and Earth

- Christ returns for his people
- Jim Elliot martyrdom in Ecuador
- John Williams reaches Polynesia
- Zinzendorf leads Moravian mission
- Japanese kill 40,000 Christians
- Jesuits reach Mexico
- Martin Luther leads Reformation
- Gutenberg prints first Bible
- Franciscans reach Sumatra
- Ramon Llull trains missionaries
- Crusades tarnish the church
- The Great Schism
- Adalbert martyrdom in Prussia
- Bulgarian Prince Boris converts
- Boniface reaches Germany
- Alopen reaches China
- Longinus reaches Alodia / Sudan
- Saint Patrick reaches Ireland
- Carthage ratifies Bible Canon
- Ulfilas reaches Goth / Romania
- Nicæa proclaims God is Trinity
- Denis reaches Paris, France
- Tertullian writes Christian literature
- Titus destroys the Jewish Temple
- Paul imprisoned in Rome, Italy
- Thomas reaches Malabar, India
- Peter reaches Gentile Cornelius
- Holy Spirit empowers the Church**

Jesus Christ born 4 B.C.
(The Annals of the World, James Usher)

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

Where?

ՀՕԿՄ

Where?		When?		Who?	
Innocence		Fallen		Glory	
Eternity Past	4000 BC Creation	Fall to Sin No Law	1500 BC Moses' Law	Advent of Christ 0-33 AD	Church Age Kingdom Age
God	Father	God's Perfect Fellowship	God's Perfect Fellowship with Adam in the Garden of Eden	Living in Unapproachable Light, 1 Timothy 6:16	Great White Throne
	Son	Pre-Incarnate, John 8:58	Incarnate, John 1:14	Paradise, Luke 23:43	New Heaven and Earth
	Holy Spirit	Everywhere, Psalm 139:7	Indwelling Believers, John 14:17	All Restored	
Mankind	Living Mankind		Serving the Savior or Satan on Earth, Ephesians 2:1-5	All Mankind in the Holy City	
	Deceased Believing Mankind		Blessed in Paradise, Luke 16:22	No Hades	
	Deceased Unbelieving Mankind		Punished in Hades until the final judgment, Luke 16:23 and Rev 20:13	No Dead	
	Holy Angels	No people	Serving Mankind at God's Command, Hebrews 1:14	Rev 20:3	
Angels	Imprisoned Angels	Gen 1:1	Imprisoned in Tartarus, 2 Peter 2:4 and Jude 6	Lake of Fire Prepared for the Devil and his Angels	Fallen Angels Forgiven?
	Fugitive Angels	No Fall	Thalassa, Rev 20:13	Col 1:20 Yes?	
	First Beast Demon	No Unholy Angels	Rebellious Against Christ	Heb 2:16 No?	
	False Prophet Demon	Gen 1:31	Accusing Mankind	Mat 25:41 Rev 20:10	
	Satan		1 Peter 5:8 and Revelation 12:10	Abyss Revelation 20:22	

Destiny

Nchane at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, "*the gates of Hades will not prevail*," Matthew 16:18. Paul asks, "*Hades where is your victory?*" 1 Corinthians 15:55. John wrote, "*Hades gives up*," Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, "*Do not be afraid*," because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to "*be afraid*" because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, "*out of the frying pan, into the fire?*" Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, "*Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels.'*" Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. "*If the first fruit is holy, so is the lump*," Romans 11:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

Disciple All Nations

Noo, bəy g̊ēy woy le wuchii, bəy g̊ēe bamii nyu bamii bay ba ygoο, bəy lēcse bo a joo a jee chi Nyoo wu Chii le, bə chi Mwa mo a chi Kiyo ki Yuude le. - Macho 28:19